De Esoterische Traditie

G. de Purucker

DE ESOTERISCHE TRADITIE

Van dezelfde auteur:

The Esoteric Tradition
Fundamentals of the Esoteric Philosophy
Studies in Occult Philosophy
The Dialogues of G. de Purucker
Fountain-Source of Occultism
The Path of Compassion
Occult Glossary
Golden Precepts of Esotericism
Wind of the Spirit
The Four Sacred Seasons
Man in Evolution

In het Nederlands verkrijgbaar:

Beginselen van de Esoterische Filosofie
Aspecten van de Occulte Filosofie
Bron van het Occultisme
Het Pad van Mededogen
Occulte Woordentolk
Levensvragen
Wind van de Geest
De Vier Heilige Jaargetijden
Mens en Evolutie

DE
ESOTERISCHE TRADITIE

G. DE PURUCKER

THEOSOPHICAL UNIVERSITY PRESS AGENCY
DEN HAAG

Oorspronkelijke titel:
The Esoteric Tradition
Auteur: G. de Purucker
2de herziene editie, 1940
THEOSOPHICAL UNIVERSITY PRESS
POST OFFICE BOX C
PASADENA, CALIFORNIË 91109-7107

G. de Purucker
De Esoterische Traditie
Vertaling van een verkorte versie van de 2de editie
ISBN 978-90-70328-83-2, E-boek

Nur 720
Trefwoord: theosofie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

© 2001 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

Aan hen die het onschatbare hebben geschonken,
die onmetelijk veel hebben gegeven,
en aan hun verheven doel,
draag ik dit boek op met grenzeloze
eerbied en toewijding.

Voorwoord van de vertalers

Deze vertaling van de *The Esoteric Tradition* van G. de Purucker (oorspronkelijk in twee delen) is gebaseerd op een onvoltooide verkorte versie waaraan door stafleden van Theosophical University Press in de jaren vijftig is gewerkt.

In deze vertaalde editie in één boekdeel is getracht om de rijkdom en de zuiverheid van de leringen uit de *ET* te bewaren, zowel wat betreft sfeer als inhoud. Het comprimeren van de inhoud is heel zorgvuldig geschied, waarbij onnodige herhalingen zijn weggelaten.

Het 'To the Reader' van G. de Purucker is onverkort vertaald.

Het hoofdstuk over 'Gautama de Boeddha' is verschoven naar het eind van het boek waar het beter aansluit bij de hoofdstukken over 'Grote zieners' en 'Esoterische scholen'.

Evenals in *The Secret Doctrine* wordt in *The Esoteric Tradition* soms verschil gemaakt tussen 'kosmos' en 'cosmos'. Het laatste duidt vaak het zonnestelsel aan, terwijl 'kosmos' verwijst naar het heelal of de melkweg. Liever dan in de Nederlandse tekst de schrijfwijzen met 'k' en 'c' naast elkaar te gebruiken, hebben we het Engelse 'kosmos' vertaald met Kosmos (met een hoofdletter 'K') en het Engelse 'cosmos' met kosmos (met een kleine 'k'); evenzo is 'kosmic' vertaald met Kosmisch.

Den Haag
Winter 2000

Aan de lezer*

Het schrijven van deze delen was om een aantal redenen niet gemakkelijk; de eerste en voornaamste daarvan was het gebrek aan beschikbare tijd om eraan te besteden. Het dicteren vond van de eerste tot de laatste bladzijde gehaast en vaak in een hoog tempo plaats, want dat was de enige manier om dit werk binnen een redelijke tijd uit te brengen nadat de schrijver in de zomer van 1934 voor het eerst het verschijnen van dit boek had aangekondigd. Als er tijd was genomen om het manuscript op zo'n manier gereed te maken dat de schrijver zelf en zijn medewerkers er helemaal tevreden mee zouden zijn geweest, dan zou het verschijnen een of twee jaar, of mogelijk langer, zijn vertraagd. In dat geval zou de schrijver het uitstekende advies hebben kunnen opvolgen van de geniale Horatius, de Latijnse dichter, in zijn *Satires*, I, x, 73: *Saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sint scripturus.* Hier is echter geen tijd geweest om 'de schrijfstift om te keren' en het geschrevene uit te wissen; en evenmin was er tijd voor herziening en voor het bijschaven van zinnen.

Het is grotendeels te danken aan de toewijding en het enthousiasme van een aantal vrienden en medewerkers, verbonden aan de verschillende afdelingen van het Internationale Theosofische Hoofdkwartier te Point Loma, dat THE ESOTERIC TRADITION nu tenslotte aan de lezers wordt aangeboden. Aan dr. Joseph H. Fussell, die de proefvellen las en met waardevolle suggesties kwam; mw. Helen Savage, die het secretariële werk deed; mw. Hazel Minot, verantwoordelijk voor het controleren en verifiëren van citaten; mw. Guy Ponsonby en S. Hecht die de omvangrijke index samenstelden; mw. Elizabeth Schenck, mw. Grace Knoche en W.E. Small die de drukproeven corrigeerden: aan dezen en alle anderen die op een of andere manier hebben geholpen de publicatie van dit boek tot stand te brengen betuigt de auteur zijn oprechte dank.

In het bijzonder moet de Theosophical University Press worden

---

*Onverkorte vertaling van 'To the reader' uit de eerste Engelse editie van *The Esoteric Tradition*, in twee delen.

genoemd waar iedereen, de manager en de assistent-manager en alle anderen die de staf vormen, samenwerkten om alle tijd die ze maar konden vrijmaken, naast die voor de normale uitgaven van onze verschillende tijdschriften en het andere regelmatig terugkerende werk van de drukkerij, te besteden aan het zetwerk en daarna het drukken van deze twee delen.

Over een aantal aanhalingen die in dit werk zijn opgenomen, ontleend aan boeken in andere talen dan het Engels, vooral oude talen, is het misschien goed te zeggen dat de auteur waar mogelijk gebruik heeft gemaakt van standaard of veel geciteerde vertalingen; maar in bepaalde gevallen waar hij meer tevreden was met zijn eigen weergave heeft hij het vertaalwerk zelf gedaan.

Men kan niet vaak genoeg herhalen waar H.P. Blavatsky in haar 'Inleiding' tot *De Geheime Leer* (1:3) op wees:

> Het is vóór alles belangrijk voor ogen te houden dat geen enkel theosofisch boek ook maar de minste extra waarde ontleent aan zogenaamd gezag.

Elk theosofisch boek moet op zijn eigen merites worden beoordeeld en als de tekortkomingen groter zijn dan de verdienste ervan, zal het daardoor mislukken – en hoe eerder dat gebeurt des te beter voor alle betrokkenen. De schrijver voelt dit feit zeer sterk aan met betrekking tot deze boekdelen, zijn meest recente bijdrage aan de theosofische literatuur; en al is het voor hem en zijn medewerkers een werk van pure theosofische toewijding en liefde, toch verwacht hij niet alleen, maar wenst hij dat dit boek voor zichzelf zal spreken en zal standhouden omdat het de mensen zal aanspreken. Wat er goed in is zal blijven: als er iets in is dat niet goed is, laat het dan vergaan en snel vergaan.

Werken zoals deze literaire onderneming zijn nu in de wereld hard nodig. Aan de verspreiding van het theosofische gedachtegoed onder de mensen kan veel worden bijgedragen door het opnieuw presenteren van de eeuwenoude waarheden die de meesters van wijsheid en mededogen sinds onheuglijke tijden levend hebben gehouden.

In dit verband worden we herinnerd aan een belangrijke brief geschreven door meester Koot Hoomi, gedateerd 10 december 1880, die we aantreffen in het gedenkwaardige boek met de titel *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett,* samengesteld en ingeleid door A.T.

Barker. Het volgende citaat uit deze brief vinden we op bladzijden 26 en 27, echter gewijzigd met de eigen correcties van de verheven schrijver die worden aangetroffen op de bladzijden 473-4 van hetzelfde boek:

> De waarheden en mysteries van het occultisme vormen inderdaad een stelsel dat van het hoogste spirituele belang is, en even diepzinnig als praktisch voor de wereld in het algemeen. Maar ze werden u niet gegeven om de verwarde massa theorieën en speculaties in de wereld van de wetenschap te vergroten, maar om hun praktische betekenis in het belang van de mensheid. De termen 'onwetenschappelijk', 'onmogelijk', 'hallucinatie', 'bedrieger', zijn tot nu toe op een heel oppervlakkige en onzorgvuldige manier gebruikt, waarbij wordt geïmpliceerd dat occulte verschijnselen òf iets mysterieus en abnormaals òf vooropgezet bedrog zijn. En daarom hebben onze meerderen besloten om voor enkele ontvankelijke denkers meer licht op het onderwerp te werpen, . . . De betweters zeggen: 'De tijd van wonderen is voorbij', maar wij antwoorden, 'hij heeft nooit bestaan!' . . . [Deze waarheden] *zullen* zowel destructief als constructief blijken te zijn – *destructief* als het gaat om de funeste fouten uit het verleden, het oude geloof en bijgeloof die zoals het Mexicaanse onkruid in hun giftige omhelzing bijna de hele mensheid verstikken; maar *constructief* als het gaat om nieuwe instituties van een oprechte, praktische broederschap van de mensheid waarin allen medewerkers van de natuur worden, voor het welzijn van de mensheid zullen werken *met* en *door* de hogere *planeetgeesten* – de enige 'geesten' waarin wij geloven.* Verschijnselen waaraan men vroeger niet eens dacht, . . . zullen tenslotte de geheimen van hun mysterieuze werkingen onthullen. Plato had gelijk *toen hij elk element van bespiegeling dat Socrates verwierp, weer toeliet. De problemen van het universele zijn zijn niet onbereikbaar of, eenmaal bereikt, niet waardeloos.* 'Ideeën beheersen de wereld'; en naarmate het denken van de mens nieuwe ideeën ontvangt en de oude en versletene terzijde legt, (*zal)* de wereld vooruitgaan; grote revoluties (*zullen*) hieruit voortkomen; *instituties* (*ja, en zelfs* geloofsovertuigingen en mogendheden, *zouden ze eraan kunnen toevoegen*) – ZULLEN bezwijken onder hun opmars . . . Het zal even onmogelijk zijn hun invloed te weerstaan als de tijd daar is, als te trachten de loop van het getij te stuiten . . . *dit alles* zal geleidelijk gebeuren; en . . . voor het zover is, hebben *zij zowel als wijzelf* een plicht *te vervullen, een taak* te verrichten: en wel het zoveel

*Vanaf hier geven de cursieve woorden de bovengenoemde 'correcties' aan.

> mogelijk verwijderen van de onzuiverheden die onze vrome voorvaderen achterlieten. Nieuwe ideeën moeten in schone grond worden geplant, want deze ideeën raken de gewichtigste onderwerpen. Niet de stoffelijke verschijnselen . . . maar *juist* deze universele ideeën moeten we bestuderen: *het noumenon, niet het fenomenon,* want om het LAATSTE te begrijpen, moeten we eerst het EERSTE verstaan. Zij raken *inderdaad* de werkelijke plaats van de mens in het heelal, . . . *De stoffelijke verschijnselen, hoe wonderlijk deze ook zijn, kunnen de mens nooit* zijn oorsprong *verklaren, laat staan* zijn uiteindelijke bestemming, . . . – de relatie tussen het sterfelijke en het onsterfelijke, tussen het tijdelijke en het eeuwige, het eindige en het oneindige, *enz., enz.*

Het zijn ongetwijfeld deze 'universele ideeën' die iedereen zou moeten bestuderen en die door hun invloed op het denken van de mensen de verandering in het menselijke bewustzijn zullen teweegbrengen waarvoor alle ware theosofen werken en waarnaar zij streven; zo dragen ze bij om de dingen bekend te maken waarvoor The Theosophical Society in 1875 oorspronkelijk werd gesticht.

Laten we niet vergeten dat er een universele en werkelijk onfeilbare toets of een criterium bestaat waarmee alle nieuwe toevoegingen van theosofische leringen kunnen worden getest; die testmethode of dat criterium is UNIVERSALITEIT. Universaliteit staat hier gelijk aan spiritualiteit; en iedere leer waarvan kan worden bewezen dat ze universeel is, dat wil zeggen in harmonie en in overeenstemming met alle andere grote leringen uit het verleden – of van het heden – is zeer waarschijnlijk een echte theosofische waarheid; en omgekeerd kan dus iedere leer, waarvan niet kan worden bewezen dat ze inherent is aan en een deel is van de grootste overdrachten van theosofische waarheden in het verleden, veilig worden verworpen als zijnde nieuw in de zin van verschillend en min of meer onecht omdat ze niet de zojuist genoemde toets kan doorstaan.

De schrijver hoopt, als hij daarvoor de tijd en de energie kan vinden, in de toekomst nog een of twee boeken uit te geven met theosofische leringen die tot nu toe strikt vertrouwelijk zijn gehouden. De reden voor deze beslissing is de grote, ja enorme vooruitgang in het denken die heeft plaatsgehad sinds H.P. Blavatsky zich op haar herculische manier inspande om wat ze de 'denkpatronen' noemde te doorbreken. Wat toen esoterisch was, tenminste tot op zekere hoogte – esoterisch eenvoudig omdat het toen echt niet mogelijk was het openlijk te zeggen, want het zou steevast verkeerd zijn begrepen en

misbruikt – zou door het meer ontwaakte verstand van de mens nu redelijk goed worden begrepen; als gevolg daarvan heeft de grotere mate van milde ontvankelijkheid voor nieuwe ideeën een totaal ander en in feite braakliggend terrein van bewustzijn opgeleverd: het is de plicht van theosofen daarin zaden van waarheid te planten. We zullen zien.

Intussen gaan de beide delen van dit werk naar het lezende publiek; het oordeel erover zal de auteur afwachten met gevoelens die bestaan uit humor en een flinke hoeveelheid menselijke nieuwsgierigheid. Niets in deze delen is voortgekomen uit zijn eigen brein. Zijn positie is in dit opzicht geheel identiek aan die van iedere theosofische schrijver die innerlijk een echte theosoof is en die weet waarover hij schrijft: *Iti mayā śrutam* – 'Zo heb ik het gehoord'. 'Ik geef door wat mij is gegeven en op de manier zoals ik het heb ontvangen. Niet anders.' Daarom weigert de auteur zich te hullen in de huid van een ezel, of – in die van een leeuw!

G. de P.

Internationaal Theosofisch Hoofdkwartier,
Point Loma, Californië

Inhoud

Inleiding 1

1. Theosofie: de moeder van religies, filosofieën & esoterische wetenschappen 12
2. Allegorie en mystieke symboliek 31
3. Zichtbare en onzichtbare werelden 53
4. Hoe het ene het vele wordt 76
5. Monaden, zielen en atomen 104
6. Het pad van evolutie naar de goden 132
7. De evolutie van mens en dier 154
8. De wenteling van het wiel 176
9. Achter de sluiers met de wetenschap 206
10. Weefsels van het lot 249
11. Hemelen en hellen 293
12. Wederbelichaming zoals door de eeuwen heen onderwezen 325
13. Hoe de mens wordt geboren en wedergeboren 365
14. Het leven – in feite en in theorie 399
15. Het astrale licht en de levensatomen 422
16. De dood en daarna: een studie van bewustzijn 450
17. De circulaties in de kosmos 479
18. Geboorte en vóór de geboorte 504

19. Grote wijzen en de kosmische hiërarchie 519

20. Pneumatologie en psychologie: mysteries over de innerlijke aard van de mens 538

21. Grote zieners tegenover helderzienden 575

22. De esoterische scholen 596

23. De geheime leer van Gautama de Boeddha 620

24. Enkele verkeerd begrepen leringen uit de mysteriën 646

Index 671

Inleiding

Waarheid kan men definiëren als datgene wat werkelijkheid is; en het huidige menselijke verstand kan deze kosmische WERKELIJKHEID, die onmetelijk is in haar diepzinnigheid en in haar uitgestrektheid, slechts benaderen, en daarom kan ze door een eindig verstand nooit volledig worden begrepen. 'Wat is waarheid!' is een wijze uitspraak die Pontius Pilatus zou hebben gedaan toen Jezus aan hem werd voorgeleid; want de mens die de volle waarheid kent, zou een actief verstand moeten hebben dat even onmetelijk is als het heelal!

Er zijn echter relatieve waarheden, die de menselijke geest kan begrijpen. Met deze overweging ontnemen we direct elke grond aan de bewering dat de theosofische filosofie dogma's onderwijst, als men met het woord dogma een irrationele, blinde en gehoorzame instemming met alleen al de stem van het gezag bedoelt. Dogma was oorspronkelijk een Griekse politieke term die, omdat de christelijke kerk deze overnam, een religieus woord werd, dat daardoor christelijke bijbetekenissen kreeg die dit woord zoals het oorspronkelijk werd gebruikt, nooit heeft gehad.

Het woord dogma komt van het Griekse werkwoord *dokein*, 'schijnen te zijn', 'blijken te zijn'. Een dogma was dus iets dat een waarheid scheen te zijn: een mening over de waarheid, en werd daarom in bepaalde Griekse staten veelvuldig gebruikt in de betekenis van de beslissing, de weloverwogen mening en dus de uiteindelijke uitspraak waartoe men in een staat of in een vergadering was gekomen. Het werd op die wijze gebruikt voor een openbare verordening die door het gevestigde gezag in de Griekse staat was aangenomen. Ἔδοξε τῇ ἐκκλησίᾳ – 'het is de raad gebleken', was de gebruikelijke vorm waarin zulke stemmingen werden vastgelegd en opgenomen. Afgeleid van dit woord ἐκκλησία (*ecclesia*) is het moderne woord *ecclesiastisch*, dat tegenwoordig kerkelijk betekent, maar met een gewijzigde betekenis die vanaf de Middeleeuwen tot in onze tijd gangbaar is geweest – een betekenis die volkomen verschilt van de oorspronkelijke, want ecclesia betekende in Griekenland een politieke vergadering van alle bur-

gers van een Griekse staat die hun stem uitbrachten.

Doordat het woord dogma werd overgenomen door de christelijke kerk ging het een bepaalde religieuze leer betekenen, een zekere dogmatische leerstelling, waarvan men veronderstelde dat zij alleen maar de mening van de beste denkers van een christelijke gemeenschap vertegenwoordigde. Meer niet. Gedurende een aantal eeuwen in de vroeg-christelijke tijd behield dit woord in de kerkgeschiedenis deze betekenis, vooral in het Griekse christendom van het Nabije Oosten. Pas in latere vroeg-middeleeuwse tijden kreeg het woord dogma de betekenis die het nu heeft, namelijk die van een leerstelling die op de verklaring van een oecumenisch concilie of misschien van een andere algemeen erkende kerkelijke autoriteit was gebaseerd; en tenslotte werd door gelovige christenen zelfs het in twijfel trekken van zo'n gezag en dogmatische betekenis als verderfelijk en zondig beschouwd.

Als het woord in deze moderne betekenis wordt opgevat, dan is het overduidelijk dat theosofie volstrekt ondogmatisch is: zij kent geen leer, geen leerstelling, die als van goddelijk gezag aan zijn aanhangers wordt opgelegd, of afkomstig is van een persoon of een groep van personen die er aanspraak op maakt het gezag te hebben om te verklaren dat deze of gene leer of leerstelling de waarheid is, en dat die moet worden aanvaard en geloofd door hen die theosoof wensen te zijn. Een theosoof beweert echter dat de theosofische leringen gedurende talloze eeuwen door adepten en grote ingewijden zijn getoetst, en dit toetsen bestaat uit het vergelijken met de geestelijke natuur zelf, die het hoogste gerecht van toetsing is. Elke nieuwe generatie van zieners toetst de verzamelde kennis van hun voorgangers en verifiëren haar zo opnieuw; zodat naarmate de tijd voortschrijdt details ervan voortdurend worden vervolmaakt.

Zieners betekent zij die *zien*: die de geestelijke vermogens en krachten in zichzelf in zo hoge mate tot werkzaamheid hebben gebracht, dat hun innerlijke geestelijke natuur als ze dat willen diep in de geheimen van het heelal kan doordringen en zich achter de sluiers van de uiterlijke schijn begeven, en aldus *ziende* nauwkeurig en op betrouwbare wijze kunnen interpreteren. Hun leringen zijn daardoor in alle opzichten consistent en hangen logisch samen. Van tijd tot tijd maakt deze broederschap van mahātma's of geëvolueerde mensen nieuw-oude inzichten in de geheimen van de natuur aan de wereld bekend, waarmee ze de ethische instincten van de mens stimuleren, zijn latente intellectuele vermogens opwekken, kortom ze

brengen de bestendige hoewel stille evolutionaire drang teweeg om voorwaarts te gaan naar grootsere en edeler hoogten van menselijke prestaties.

Wie de theosofie onderzoekt komt tot de ontdekking dat het binnen de grenzen van zijn mogelijkheden ligt deze archaïsche leringen te bestuderen en ze op zijn beurt met zijn eigen vermogens te toetsen, hoe beperkt deze misschien ook zijn; zo gebeurt het dat de tijd naarmate hij de dingen uit de schoot van het lot tot ontplooiing brengt, aan de toegewijde onderzoeker overvloedige door hemzelf bij iedere stap gecontroleerde en onderzochte bewijzen verschaft, dat deze leringen waarheden zijn die op de universele natuur zelf berusten, de geestelijke en materiële natuur met al haar talloze tussenliggende hiërarchische sferen.

Er is in het verleden waarschijnlijk nog nooit zo'n alom verspreide opleving van religieuze gevoelens geweest als tegenwoordig; maar de mensen kibbelen en ruziën niet langer over theologische of kerkelijke vormkwesties, evenmin over spitsvondige definities van woorden inzake leerstellingen zoals vroeger tijdens de Middeleeuwen en daarna. Er leeft tegenwoordig veeleer een vermoeden dat er achter de sluier van de uiterlijke schijn van de natuur een verborgen maar niet onoplosbaar mysterie bestaat, en dat deze werkelijkheid alleen kan worden verkregen door zelf tot in de tempel van de waarheid – tot in het hart zelf van het onzichtbare – door te dringen. Alle mensen zijn in staat om te zien, als zij zichzelf maar geschikt zouden maken voor dit zien, en iemand die hiervan innerlijk overtuigd is, zal nooit op dogmatische wijze beweren: 'Ik ben de profeet van de waarheid!'

En wat is bewijs? Tegenwoordig zijn er bijna evenveel Pontius Pilatussen als mensen met een algemene ontwikkeling; en in de zelfgenoegzaamheid van hun overtuiging van de onfeilbaarheid van hun oordeel luistert elk van hen naar het bekendmaken van een nieuw natuurfeit of het vertellen van een schijnbaar ongeloofwaardig verhaal om tenslotte, in de mening daarmee zijn wijsheid te demonstreren, uit te roepen: 'Waar zijn uw bewijzen?' Het klinkt zo redelijk; maar wat is een bewijs? Is het iets dat buiten ons bestaat? Zo ja, hoe zou het dan kunnen worden begrepen? Nee; alle bewijs bevindt zich binnenin onszelf. Wanneer het denken zozeer door een overwicht aan bewijsmateriaal en getuigenissen wordt beïnvloed dat het automatisch met een stelling instemt, dan is de zaak voor dat denkvermogen bewezen. Een groter verstand zal misschien overtuigender

bewijzen eisen, die op een bredere basis van bewijsmateriaal en getuigenissen berusten; maar in alle gevallen betekent een bewijs, dat het denken wordt overtuigd. Vandaar dat iemand die de innerlijke en uiterlijke kracht van het bewijsmateriaal of getuigenis niet kan begrijpen, zal zeggen dat de stelling niet is bewezen. Maar deze sceptische houding weerlegt het bewijs niet, maar toont slechts aan dat dit verstand niet in staat is te aanvaarden wat voor een ander intellect duidelijk genoeg is om de zaak te bewijzen.

Is een bewijs dus onfeilbaar? Nee. Was dit wel het geval, dan zouden zowel hij die het bewijs levert als hij die het aanvaardt onfeilbaar moeten zijn. Hoeveel mensen zijn er niet gestorven die geen schuld hadden aan een misdaad waarvoor zij door het gerecht werden veroordeeld, omdat het bewijsmateriaal tegen hen kennelijk afdoende was, en de schuld naar het inzicht van de rechter en de jury, die de zaken hadden onderzocht, was 'bewezen'! Laten we daarom oppassen dat we niet een liefdeloos hart en een bevooroordeelde geest hebben, maar ook voorzichtig zijn met alleen maar 'bewijzen'.

Er is slechts één ware gids in het leven, en die gids is de innerlijke stem die, naarmate zij wordt geoefend en men haar meer laat spreken, krachtiger en duidelijker wordt. In het begin horen we deze stille stem en herkennen we haar heldere klanken maar zwakjes, en noemen haar een ingeving of intuïtie. Niets dan onze eigen domheid en de aanmatigende houding die we aannemen bij de rechtvaardiging van onze eigen vaste meningen weerhouden ons ervan deze innerlijke raadgever tot een grotere volmaaktheid te ontwikkelen. Dit is wat met waar geloof wordt bedoeld. Zoals Paulus zegt: 'Geloof [of instinctieve kennis] is de werkelijkheid van de dingen die men hoopt [intuïtief waarneemt], het bewijs van onzichtbare dingen' (*Hebreeën*, 11:1).

Dit is geen blind geloof. Blind geloof is alleen goedgelovigheid. Er is een voorbeeld van de werking van blind geloof te vinden in de geschriften van de vurige kerkvader Tertullianus. Hij vaart uit tegen Marcion, die een gnosticus was, en zegt ongeveer het volgende:

> Het enige middel waarover ik kan beschikken om met succes te bewijzen dat ik schaamteloos en gelukkig een dwaas ben, is mijn minachting voor schaamte. Ik verkondig bijvoorbeeld dat de zoon van God is gestorven; dit nu is iets dat aangenomen moet worden, omdat het een monsterachtige ongerijmdheid is; voorts beweer ik dat hij na te zijn begraven, is herrezen; en dit houd ik voor absoluut waar, omdat het absoluut onmogelijk is.
>
> – *De carne Christi* (Over het vlees van Christus), hfst. v

Iemand die zegt dat iets, omdat het absoluut onmogelijk is, wat gelijk staat met te zeggen dat het absoluut onwaar is, juist daarom absoluut waar is, gooit eenvoudig zijn eigen rede en de bronnen van zijn innerlijke bewustzijn overboord; de kracht van deze absurde uitspraak ligt uitsluitend in de stoutmoedigheid ervan. Wanneer een eerlijk mens zijn oordeel zo laat beïnvloeden dat zijn verstand hierdoor een slagveld van tegenstrijdige theorieën en emoties wordt, die hij niettemin met eigenzinnige wilskracht bijeen weet te houden, dan verkeert hij, intellectueel gesproken, werkelijk in een beklagenswaardige toestand; en dit is onveranderlijk het gevolg van louter blind geloof. Waar geloof daarentegen is het intuïtieve en heldere waarnemen van de werkelijkheid, de innerlijke herkenning van dingen die voor het fysieke oog onzichtbaar zijn.

Nog een voorbeeld van menselijke lichtgelovigheid is het volgende, ontleend aan de geschriften van Augustinus, een andere kerkvader, misschien wel een van de grootste. In zijn 33ste preek doet hij onbekommerd deze verbazingwekkende uitspraak:

> Ik was al bisschop van Hippo toen ik met een aantal dienaren van Christus naar Ethiopië ging om daar het evangelie te prediken. In dat land zagen we tal van mannen en vrouwen, die geen hoofd hadden maar wel twee grote ogen in hun borst; en in nog zuidelijker gelegen landen kwamen we een volk tegen, dat slechts één oog had dat in het midden van het voorhoofd was geplaatst.
>
> – *Sermones*, xxxiii

Het is jammer dat onze geologen en antropologen geen sporen van deze rassen zonder hoofd en van deze cyclopenvolken hebben gevonden. Laten we het erop houden dat Augustinus in een droom een visioen heeft gehad. Eens was hij een nogal vurige beoefenaar van de heidense filosofie, en als voormalig aanhanger van de mystieke en mythologische leringen van zijn eigen tijd en de daaraan voorafgaande eeuwen, moet hij goed op de hoogte zijn geweest van de oude heidense allegorieën en legenden, zoals bijvoorbeeld die van het ras van de cyclopen, die maar één oog hadden en wel in het midden van het voorhoofd.

Uit deze voorbeelden van menselijke lichtgelovigheid blijkt dat geloven zonder meer, hetzij oprecht dan wel onoprecht, in het leven niet voldoende is als een betrouwbaar richtsnoer voor ons gedrag of onze kennis. Men kan eerlijk, oprecht en vurig een geloof aanhangen dat toch onwaar is. Sommige fanatici worden uit dit hout gesneden.

Tot laatstgenoemde soort behoorden de geloofsvormen en overtuigingen die Mohammed en zijn ruiterij over de vlakten en woestijnen van het Nabije Oosten dreven, met in de ene hand de Koran en in de andere het zwaard, waarbij zij allen die ze tegenkwamen de keus lieten tussen drie dingen: Belasting, de Koran of de dood! Van een soortgelijk karakter waren de blinde overtuigingen die in de loop van de lange eeuwen van de middeleeuwse Europese geschiedenis zoveel edeldenkende mannen en vrouwen een vroegtijdige dood lieten ondergaan.

De hele trend van de moderne opvoeding gaat in tegen het aanvaarden van het idee dat de mens binnenin zichzelf ongebruikte en doorgaans nog niet ontwaakte vermogens bezit, waarmee hij, door ze te oefenen en te gebruiken, waarheden van de zichtbare en onzichtbare natuur kan leren kennen. In tegenstelling tot de mensen van tegenwoordig wisten de volkeren van de oudheid zonder uitzondering dat alle bewijs uiteindelijk in de mens zelf ligt, dat de beoordeling en het kennen van de waarheid binnenin hem liggen en niet buiten hem. De theosofische leringen moeten worden benaderd met een erkenning van dit innerlijke begripsvermogen: 'Geloof nooit iets waarvan uw geweten u zegt dat het verkeerd is, ongeacht waar het vandaan komt. Al kwamen de godheden zelf op aarde en al onderwezen zij in al hun pracht op de bergtoppen, geloof niets van wat zij u zeggen, indien uw eigen geest-ziel u zegt dat het een leugen is.'

Hoewel we deze regel verkondigen als een absolute noodzaak tot voorzichtigheid bij innerlijke groei en als een oefening van onschatbare waarde voor geest en intellect, is er niettemin een ander voorschrift om ons aan te houden: 'Wees onbevooroordeeld. Zorg ervoor dat u geen waarheid verwerpt die van onschatbaar nut kan zijn, niet alleen voor uzelf maar ook voor uw medemensen.' Want deze twee regels vullen elkaar niet alleen aan, maar houden elkaar ook in evenwicht, waarbij de ene lichtgelovigheid vermijdt en voorkomt, terwijl de andere de vormen van intellectueel egoïsme verhindert en uitroeit.

Met deze innerlijke ontwakende vermogens zou men de oude wijsheid moeten benaderen. Dit verheven gedachtestelsel berust niet op blind geloof, evenmin op iemands beweringen, want het bestaat als een samenhangend geheel van leringen dat is gebaseerd op de structuur en werkingen van de innerlijke en uiterlijke natuur. Achter de verscheidenheid van de verschillende religies en filosofieën bevindt zich een universeel stelsel dat voor alle hetzelfde is en dat door hun vorm en manier van weergeven bij oppervlakkige waar-

neming verborgen blijft. Neem een of andere waarheid of een feit in de natuur en laat tien mensen een uitleg ervan geven, waarbij zij allen met hun gedachten uitgaan van dezelfde feiten, dan zal elk van hen een verschillende lezing geven van de waarheid die hij waarneemt; en zo komt het dat deze oude wijsheid ligt besloten in de uiteenlopende manieren van uitdrukken die in de verschillende wereldreligies en wereldfilosofieën bestaan.

Geleerden en onderzoekers van de oude religies en filosofieën hebben door de bomen het bos niet gezien; en het is dan ook onvermijdelijk dat zij het ongedeelde geheel niet kunnen zien, waarvan deze verschillende delen of alleen maar fragmenten slechts de onderdelen zijn. Maar als de onderzoeker eenmaal in het bezit is van de verklarende sleutel die de oude wijsheid verschaft, zal hij voor zichzelf kunnen bewijzen dat er in de wereld een systematische formulering van spirituele en natuurlijke wetten en waarheden bestaat die theosofie wordt genoemd, de 'wijsheid van de goden' – de esoterische traditie.

In elk tijdperk wordt er door de beschermers van deze wijsheid aan de volkeren van de aarde een nieuwe openbaring van deze onvergankelijke waarheid gegeven; en elke openbaring bevat dezelfde oude boodschap, ook al kan de nieuwe bijdrage in andere bewoordingen zijn ingekleed. Daarom staat er achter al de verschillende religies en filosofieën een geheime of esoterische wijsheid, die de hele mensheid toebehoort en in alle tijden heeft bestaan. Deze wijsheid is religie, filosofie, en wetenschap, per se. Maar religie, filosofie en wetenschap, zoals deze nu algemeen worden opgevat, zouden wezenlijk van elkaar gescheiden zaken zijn, en van nature vaak in een onverzoenlijke strijd met elkaar zijn verwikkeld. Zij worden als min of meer kunstmatige stelsels beschouwd die buiten de innerlijke werking van het geestelijke en psychische gestel van de mens staan.

Deze algemeen heersende opvatting over de drie fundamentele werkingen van de menselijke ziel is geheel onjuist, want religie, filosofie en wetenschap zijn fundamenteel één ding, dat zich op drie verschillende manieren manifesteert. Ze zijn als de drie zijden van een driehoek: als een van de zijden ontbreekt, zou de figuur onvolmaakt zijn. Religie, filosofie en wetenschap moeten op hetzelfde moment samengaan, willen we achter de feitelijke waarheden van de natuur komen. Ze zijn slechts de drie aspecten van het menselijke denken wanneer dit de inspiraties overbrengt die daarin naar binnen stromen

vanuit de innerlijke geestelijke zon die ieder mens in het verborgene van zijn wezen is.

Toch hebben we, ondanks de grote prestaties van de natuurwetenschap, geen veelomvattend en daardoor bevredigend stelsel van verstandelijke en spirituele maatstaven om daarmee – in het volle vertrouwen daardoor de waarheid te zullen vinden – een mogelijk nieuwe ontdekking te toetsen. De Ouden hadden wel zo'n veelomvattend stelsel van normen en het bestond uit de zojuist genoemde drie activiteiten van de menselijke ziel. Dit stelsel was tegelijk religieus, filosofisch en wetenschappelijk en verschafte daarom een bevredigende toets voor en verklaring van de bij het zoeken naar waarheid gedane ontdekkingen. Wetenschap is een werkwijze van de geest en het denken van de mens in een poging het *hoe* van de dingen te begrijpen – geordende en geclassificeerde kennis die op onderzoek en proefneming berust. Filosofie is hetzelfde streven van de menselijke geest om niet alleen het *hoe* maar ook het *waarom* van de dingen te begrijpen – waarom de dingen zijn zoals ze zijn, terwijl religie datzelfde streven van de menselijke geest is naar vereniging met het Al. De wetenschapper zoekt waarheid; de filosoof is op zoek naar werkelijkheid; de gelovige verlangt naar vereniging met het goddelijke; maar is er enig essentieel verschil tussen waarheid, werkelijkheid en vereniging met goddelijke wijsheid en liefde? Deze drie verschillen alleen in de manier om het doel te bereiken.

Waar komt het woord religie vandaan? Het zoeken naar de etymologische wortels werpt immers vaak een helder licht op de werkingen van het menselijke bewustzijn. Men leidt het woord religie gewoonlijk af van het Latijnse werkwoord *religare* dat 'terug binden' of 'vastmaken' betekent. Maar er is een andere en misschien betere afleiding die Cicero verkoos. Omdat hijzelf een Romein en een geleerde was, had hij ongetwijfeld een diepere kennis van zijn moedertaal en de subtiele betekenissen ervan dan zelfs de knapste hedendaagse taalkundige. Deze andere afleiding komt van een Latijnse wortel die 'selecteren', 'kiezen' betekent, waarvan het woord *lex* – 'wet' – eveneens afstamt, de gedragslijn die uit andere als de beste wordt verkozen, zoals uit selectie, proefondervindelijk en door bewijs is gebleken.

In zijn boek *De natura deorum* (Over de aard van de goden) schrijft Cicero het volgende:

> Ziet u daarom niet hoe uit de voortbrengselen van de natuur

en de heilzame uitvindingen van de mens denkbeeldige en valse goden te voorschijn zijn gekomen; en dat die de grondslag zijn geworden van verkeerde meningen, verderfelijke misvattingen en armzalig bijgeloof? Wat de goden betreft, weten we hoe hun overgeleverde verschillende gestalte, hun leeftijd, kleding, versierselen, familie, huwelijk, betrekkingen en alles wat daarmee te maken heeft, het voorbeeld van menselijke zwakheid volgen en hoe ze met menselijke hartstochten worden afgebeeld. Volgens de geschiedenis van fabels hebben de goden gestreden en oorlogen gevoerd, beheerst door verdriet, lust en woede, en dit niet alleen, zoals Homerus zegt, wanneer ze zich betrokken voelden bij verschillende legers, maar ook als zij in zelfverdediging tegen de titanen en de reuzen vochten. Zulke heel dwaze en lichtzinnige verhalen worden in blinde domheid verteld en geloofd.

We verwerpen zulke fabels echter met verachting, de godheid is overal in de natuur verspreid: in vaste stoffen onder de naam Ceres; in vloeistoffen onder de naam Neptunus; elders onder andere namen. Maar wat de goden ook mogen zijn, welke aard en instelling zij ook mogen hebben en welke namen hen ook door gewoonte zijn gegeven, we zouden ze moeten respecteren en vereren.

De edelste en meest ingetogen, vrome en heilige verering van de goden is hen van ganser harte eer te bewijzen met een zuivere en onbevlekte geest en stem. Zowel onze voorouders als de filosofen hebben allen bijgeloof gescheiden van religie. Zij die dagenlang baden en offerden opdat hun kinderen hen mochten overleven, werden bijgelovig genoemd, een woord dat later algemener werd gebruikt. Maar zij die met ijver al de plichten vervulden die horen bij het in ere houden van de goden en om zo te zeggen voortdurend lazen en oefenden, werden de *religiosi* genoemd, religieus van het woord *relegendo*, herhaald lezen of beoefenen; [een afleiding] evenals *elegantes*, elegant, wat kiezen betekent, een goede keus maken, of als *diligentes*, toegewijd, nauwkeurig onze keus navolgende; of als *intelligentes*, intelligent, door te begrijpen: want al deze betekenissen zijn afgeleid van dezelfde wortel. Op deze manier worden de woorden bijgeloof en religie opgevat: het eerste is een scheldwoord, het tweede een eretitel. . . .

Ik verklaar dan ook dat het heelal in al zijn delen oorspronkelijk werd gebouwd en sindsdien, zonder enige onderbreking, is bestuurd door de voorzienigheid van de goden.

– II, xxviii-xxix

Nooit heeft een andere christelijke criticus van de dwalingen van een ontaard polytheïsme dan deze Romeinse filosoof zich in krachti-

ger termen gekeerd tegen de vergissing en de oneerbiedigheid om de goddelijke, spirituele en etherische wezens die het heelal bezielen en erop toezien, en die door hun inherente aanwezigheid het heelal besturen, te beschouwen als weinig beter dan gewone mannen en vrouwen. Bovendien hoeft men slechts de sarcastische woorden van Lucianus, de Griekse satiricus, te lezen om te zien hoe het verzet tegen bijgeloof en ontaarde religie even algemeen was en zich even sterk liet voelen in de oudheid als in welke latere periode ook, waaronder de onze.

'Religie' betekent dus, volgens de afleiding van Cicero, een zorgvuldige *selectie* van fundamentele overtuigingen en beweegredenen door het spirituele intellect, gevolgd door een vreugdevol vasthouden aan die selectie, en dit alles resulteert in een manier van leven die de bereikte overtuigingen in alle opzichten volgt. Dit is de religieuze geest.

Filosofie is een ander deel van de activiteit van het menselijk bewustzijn. Zoals religie dat deel van onze innerlijke constitutie vertegenwoordigt dat met mystiek, intuïtie en toewijding correspondeert, zo vertegenwoordigt filosofie het coördinerende, verbanden leggende en onderzoekende deel van ons intellectueel-psychisch gestel. Hetzelfde vermogen om te onderscheiden of te selecteren werkt even sterk op dit terrein van denken als in dat van de religie, maar door en met behulp van een ander innerlijk orgaan van de menselijke constitutie – dat van het verstand. Evenals religie los van intellectueel vermogen bijgeloof wordt, of opvallende emotionaliteit, wordt filosofie los van het intuïtieve en onderscheidende deel van ons tot lege omhaal van woorden die misschien wel logisch verloopt, maar die noch diepzinnig noch geïnspireerd is.

Wanneer mensen de kennis, die zij uit een instinctmatige liefde voor onderzoek hebben verzameld, rangschikken en vastleggen, en de feiten en processen die de natuur te zien geeft meten en categoriseren, dan is dat wetenschap. Hier zien we dat wetenschap, evenals filosofie en religie, universeel en onpersoonlijk is, en spiritueel en intellectueel gelijkwaardig aan de andere twee; alle drie zijn slechts naast elkaar voorkomende en afzonderlijke interpretaties in een formeel stelsel van relaties tussen de mens en het heelal.

Als we dan de aard en de werking van ons eigen geestelijk-intellectueel bewustzijn begrijpen, beschikken we over een onfeilbare toetssteen, waarmee we al wat onder onze aandacht komt, aan een onderzoek of experiment kunnen onderwerpen. Die toetssteen is de

theosofie die in een begrijpelijk stelsel is geformuleerd.

Het doel van dit boek is dus om te helpen bij het zoeken naar een grotere waarheid voor de mens; en hoe klein deze bijdrage voor dat werkelijk verheven doel ook mag zijn, de lezer wordt gevraagd om bij het bestuderen van het resultaat het nagestreefde doel voor ogen te houden.

1

Theosofie: de moeder van religies, filosofieën & esoterische wetenschappen

Sinds onheuglijke tijden leeft er bij alle mensenrassen het intuïtieve gevoel dat er ergens een stelsel van verheven leringen bestaat, dat verkregen kan worden door hen die zich bekwamen om het te ontvangen. Evenals die vage maar onvergankelijke geruchten over het bestaan van geheimzinnige personages van wie de namen in de annalen van de geschiedenis opflitsen om daarna te verbleken in de nevelen van de tijd, zo heeft ook dat intuïtieve gevoel van het bestaan van een verheven wijsheidsleer zowel in de geschiedenis als in verhalen, vaak een onderkomen gevonden in mythen en legenden en zijn zo bewaard gebleven of kristalliseerden zich in de religieuze en filosofische verslagen van de mensheid.

Er is waarschijnlijk geen enkele groep religieuze en filosofische boeken die niet enige aantekening bevat, hetzij in openlijke uitspraken of met vage toespelingen, over het bestaan van deze wijsheidsleer; en het is een van de boeiendste literaire bezigheden om deze verspreide en doorgaans onvolledige aantekeningen die men overal aantreft, op te sporen en te verzamelen; en door ze naast elkaar te leggen hierin duidelijke en gemakkelijk te verifiëren bewijzen te ontdekken van het feit dat ze inderdaad slechts fragmenten zijn van een archaïsche wijsheid die het gemeenschappelijke bezit was van de mensheid. De historicus, de mytholoog, de antropoloog, allen zijn op de hoogte van het bestaan van deze verspreide fragmenten van het archaïsche denken; maar omdat zij niet in staat zijn hiervan een samenhangend geheel te maken, worden deze gewoonlijk toegeschreven aan het vindingrijke talent van de zogenaamde 'primitieve' mens die mythen en legendarische verhalen weefde om natuurverschijnselen die, omdat het voorkomen daarvan vrees en ontzag had gewekt, als het werk van goden en geesten werden gezien, waaronder sommige de mens vriendelijk en andere hem vijandig waren gezind.

In precies tegenovergestelde richting gaat de leer die opnieuw aan de westerse wereld is gebracht door H.P. Blavatsky, die in haar boeken het werkelijke bestaan in de wereld aantoonde van zo'n wijsheidsleer, die in haar totaliteit uit een prachtig stelsel van leringen bestaat, die niet alleen kosmogonische zaken behandelt die de noumena en de verschijnselen van het heelal omvatten, maar eveneens een volledig historisch verslag van de oorsprong, aard en bestemming van de mens bevat.

Zoals H.P. Blavatsky in de 'Inleiding' van *De Geheime Leer* (1:2-28) zegt:

> De 'wijsheidsreligie' is het erfdeel van alle volkeren in de wereld. . . .
>
> . . . in deze eeuw van bot en onlogisch materialisme is alleen de esoterische filosofie erop berekend om de herhaalde aanvallen te weerstaan op alles wat de mens het dierbaarst en het heiligst is in zijn innerlijke geestelijke leven. . . . Bovendien verzoent de esoterische filosofie alle religies, ontdoet elk daarvan van het uiterlijke, menselijke kleed, en toont aan dat de wortel van elk gelijk is aan die van iedere andere grote religie. Zij bewijst de noodzaak van een absoluut goddelijk beginsel in de natuur. . . .
>
> De tijd en het menselijke voorstellingsvermogen maakten korte metten met de zuiverheid en filosofie van deze leringen, toen deze eenmaal uit de geheime en gewijde kring waren overgebracht. . . .
>
> Die leer werd heimelijk – misschien te heimelijk – in het heiligdom bewaard. . . .
>
> Dit is misschien de ware reden waarom de hoofdlijnen van enkele grondwaarheden uit de Geheime Leer van de grijze oudheid nu het licht mogen zien, na duizenden jaren van de diepste stilte en geheimhouding. Ik zeg met opzet '*enkele* waarheden', omdat wat ongezegd moet blijven niet in honderd . . . boekdelen zou kunnen worden opgenomen en evenmin zou kunnen worden medegedeeld aan de huidige generatie van Sadduceeën. Maar zelfs het weinige dat nu wordt gegeven, is beter dan een volledig stilzwijgen over die essentiële waarheden. De wereld van vandaag snelt in dolle vaart naar het onbekende . . . en ontwikkelt zich snel verder op het tegengestelde van het geestelijke, nl. het stoffelijke gebied. De wereld is nu een reusachtig strijdperk geworden – een waar dal van onenigheid en van eeuwige twist – een dodenstad, waarin de hoogste en heiligste aspiraties van onze geest-ziel begraven liggen. Die ziel raakt bij elke nieuwe generatie meer verlamd en kwijnt steeds meer weg . . . er is een vrij grote minderheid van

serieuze onderzoekers die er recht op hebben de weinige waarheden, die hun nu mogen worden gegeven, te leren kennen; . . .

De kern van de gegeven leringen treft men verspreid over honderden en duizenden Sanskriethandschriften aan, waarvan sommige al zijn vertaald – en zoals gewoonlijk misvormd weergegeven – en andere nog hun beurt afwachten. . . .

De leden van verscheidene esoterische scholen – waarvan de zetel aan de andere kant van de Himālaya staat en waarvan de vertakkingen kunnen worden aangetroffen in China, Japan, India, Tibet en zelfs in Syrië, evenals in Zuid-Amerika – beweren *alle* heilige en filosofieboeken in handschrift en in druk te bezitten: in feite alle boeken die sinds de schrijfkunst begon ooit zijn geschreven, in welke taal of met welke lettertekens ook, vanaf de ideografische hiëroglieven tot aan het alfabet van Cadmus en Devanāgarī. . . .

De Geheime Leer was de algemeen verbreide religie van de oude en prehistorische wereld. Bewijzen van haar verbreiding, authentieke verslagen van haar geschiedenis, een volledige reeks documenten die haar karakter en aanwezigheid in ieder land aantonen, samen met de leringen van al haar grote adepten, bestaan tot op deze dag in de geheime onderaardse gewelven met bibliotheken die toebehoren aan de Occulte Broederschap. . . .

. . . ze is geen *religie* en evenmin is haar filosofie *nieuw*, want, zoals al gezegd, ze is zo oud als de denkende mens. Haar leringen worden nu niet voor het eerst openbaar gemaakt, maar werden voorzichtig verstrekt aan en verkondigd door meer dan één Europese ingewijde. . . .

Toch blijft er genoeg over, zelfs bij zulke verminkte documenten, om ons het recht te geven te zeggen dat daarin ieder mogelijk bewijs aanwezig is voor het werkelijke bestaan van een moederleer. Fragmenten ervan hebben geologische en politieke omwentelingen overleefd om het verhaal ervan te vertellen en ieder overblijfsel toont aan dat de nu *Geheime* Wijsheid eens de oorsprong was, de altijd vloeiende, eeuwige bron waaruit alle stroompjes – de latere religies van alle volkeren – van het eerste tot het laatste toe werden gevoed.

Men zou geen treffender bewoordingen kunnen vinden om uitdrukking te geven aan wat het karakter en de aard van de esoterische traditie eigenlijk is. Een uitputtend en kritisch onderzoek, verricht met een onbevooroordeelde geest, naar zelfs de restanten van de religieuze en literaire relikwieën van de oudheid, zal tot de overtuiging leiden dat de uitspraken die in bovenvermelde passages zijn gedaan

op feiten berusten. Bij de onpartijdige onderzoeker vormt zich de overtuiging dat het een wonder is dat wetenschappers zo blind konden zijn dat zij het feitelijke bestaan van de esoterische traditie gedurende zo lange tijd aan waarneming en ontdekking lieten ontsnappen. Wat nodig is, is meer intuïtie en minder puur verstandelijke analyses van dateringen, van grammatica en namen en spellingen; want hoe belangrijk deze misschien ook zijn, ze leiden het denken maar al te vaak van de onderliggende waarheid af naar de bovenliggende details van literair puin.

Er kan maar één waarheid zijn, en als we een formulering van die waarheid in een logische, samenhangende en consistente vorm kunnen vinden, ligt het voor de hand dat we dan die gedeelten ervan kunnen begrijpen overeenkomstig de capaciteit van ons begripsvermogen. Er kan worden aangetoond dat de esoterische traditie, tegenwoordig theosofie genoemd, deze formulering van de waarheid is. Ze houdt zich bezig met het heelal, en met de mens als voortbrengsel van dat heelal. Zij zegt ons wat de mens is, vanwaar hij komt, wat er met zijn verschillende beginselen en elementen gebeurt wanneer de grote bevrijder, de dood, de gekerkerde geest-ziel bevrijdt. Ze leert ons hoe we de mensen kunnen begrijpen, en stelt ons in staat achter de sluier van uiterlijkheden te treden en de gebieden van de werkelijkheid binnen te gaan. Zij onderricht ons over de aard van beschavingen, en hoe deze ontstaan, en waarop zij berusten, en over de werking van de energieën die uit menselijke hoofden en harten voortkomen en een beschaving vormen.

Theosofie is geen uitvinding; zij werd niet samengesteld door een voortreffelijke intellectuele en spirituele denker. Evenmin is zij slechts een verzameling leerstellingen die stuk voor stuk aan de verschillende religies en filosofieën van de wereld zijn ontleend. Deze laatste absurditeit is door sommige critici als theorie naar voren gebracht, waarschijnlijk omdat zij in theosofie leringen zagen die leken op en in enkele gevallen identiek waren met andere leerstellingen in de verschillende oude religies en filosofieën. Zij zagen de alternatieve verklaring niet: dat deze religies en filosofieën oorspronkelijk werden ontleend aan de esoterische traditie van de oudheid.

De lezer zal misschien vragen: 'Wat is deze theosofie die beweert de bron van de filosofieën en religies van de wereld te zijn? Het komt ons voor dat deze aanspraken veel meer omvatten dan de meest ambitieuze aanspraken die ooit door een religieuze fanaticus of filosoof zijn gemaakt.'

Haar aanspraken, voor zover deze betrekking hebben op het werkelijk onbegrensde terrein van denken dat door de theosofie wordt bestreken, gaan inderdaad verder dan welke aanspraak dan ook die ooit door iemand is gemaakt; maar het zijn geen ongegronde aanspraken. Wij beweren, dat deze majestueuze wijsheidsreligie zo oud is als de denkende mens, veel ouder dan de zogenaamd onvergankelijke bergen; want er hebben rassen van denkende mensen bestaan zó lang geleden dat intussen continenten door het water van de oceanen zijn verzwolgen en nieuwe landstreken zijn verrezen om de plaats in te nemen van die verdwenen continenten. Deze geologische omwentelingen vonden plaats lang nadat *homo sapiens* voor het eerst op deze aardbol verscheen.

Ja, deze wijsheidsreligie werd aan de eerste denkende mensen op deze aarde overgebracht door hoogst intelligente spirituele entiteiten uit hogere sferen; en zij is door een ononderbroken reeks elkaar opvolgende beschermers daarvan doorgegeven tot in onze tijd. Bovendien zijn gedeelten van dit oorspronkelijke en majestueuze stelsel van tijd tot tijd door die beschermers aan verschillende rassen in verschillende delen van de wereld bekendgemaakt wanneer de mensheid behoefte had aan een nieuwe uitbreiding en cyclische vernieuwing van geestelijke waarheden.

Wie zijn deze beschermers? Het zijn zij die we de oudere broeders van de mensheid noemen, en het zijn mensen in elke betekenis van dit woord en geen geëxcarneerde geesten. Het zijn, relatief gesproken, vervolmaakte mensen die met succes de evolutionaire baan hebben doorlopen en daarom nu, wat betreft spirituele en intellectuele grootsheid, daar staan waar wij over vele eeuwen zullen staan.

Zo kan men dus zeggen dat er één bron is waaruit de waarheid de wereld binnenstroomt; deze bron kan in drie takken worden verdeeld:

1. De oorspronkelijke 'openbaring' die aan de eerste mensheid is overgebracht door wezens uit hogere sferen, met glorieuze spirituele en intellectuele vermogens en krachten, die de toen jeugdige mensheid inspireerden en onderwezen, en die zich tenslotte in hun eigen sferen terugtrokken, waarbij ze de edelste en beste van hun leerlingen, gekozen uit geselecteerde personen van de jeugdige mensheid, achterlieten.
2. De oudere broeders, leraren, meesters, die de bijzondere en speciale beschermers en overbrengers van deze oorspronkelijke wijsheid aan de mensen zijn, wanneer de tijd het toelaat om een

nieuwe impuls van spiritueel en intellectueel onderricht aan de wereld te geven.

3. De esoterische of verborgen betekenissen van de fundamentele leerstellingen van de grote wereldreligies, die elk afzonderlijk verschillende aspecten van de waarheid over het heelal en de mens bevatten; maar de innerlijke betekenissen daarvan zijn praktisch onbereikbaar tenzij de onderzoeker de theosofische sleutel bezit waardoor hij deze esoterische leerstellingen juist kan interpreteren.

Esoterie *onthult* de waarheid; exoterie, de populaire formulering van religieuze en filosofische leringen *verhult* de waarheid; de zelfverzekerdheid van de onwetendheid, hetzij geleerde onwetendheid dan wel pure dwaasheid, *bespot* altijd de waarheid. Alle pioniers van het denken hebben dit in elke eeuw ervaren; menig mensenhart is bezweken onder de wrede smaad van de onwetende; maar de groteren van de mensheid, de zieners, hebben gestaag hun opmars door de tijd voortgezet en hebben de fakkel van de waarheid van het ene ras op het andere overgebracht. Zo heeft ze onze tijd bereikt.

De esoterische traditie zou – door haar grote omvang, geheel afgezien van andere redenen – niet volledig onthuld kunnen worden; en daarom wordt een bepaald gedeelte van deze leer achtergehouden, waarbij noodzakelijk de zeer oude gewoonte of traditie van terughoudendheid wordt gevolgd. Een gewetensvol scheikundige zou geen gevaarlijke geheimen over explosieven aan Jan en alleman willen bekendmaken. De situatie is al ernstig genoeg nu enkele van de laatste ontdekkingen van de wetenschap in oorlogen en op andere wijze worden gebruikt voor de vernietiging van leven en bezit. Deze diepzinniger en moeilijker leringen worden dus door de beschermers ervan toevertrouwd aan hen die door hun leven en onpersoonlijk werk voor hun medemensen hebben bewezen het bezit van dat heilig vertrouwen waardig te zijn. Kennis is op zichzelf niet verkeerd; het is door misbruik van kennis dat op grote schaal onheil in de wereld wordt gesticht. Alle kennis is op zichzelf heilig, maar zij kan tot een waar instrument van helse demonen worden gemaakt wanneer zij voor zelfzuchtige doeleinden wordt gebruikt.

Door hen die waardig zijn zulke heilige kennis te ontvangen, zou zij niet worden misbruikt. Er zou geen geld mee worden verdiend, evenmin zou ze als middel worden gebruikt om voor zelfzuchtige doeleinden een slechte of boosaardige invloed uit te oefenen op de geest van hun medemensen. Zo'n misbruik van kennis heeft zich

maar al te vaak voorgedaan, ondanks alle voorzorgsmaatregelen waarmee de beschermers van deze wijsheid haar hebben omringd. De geschiedenis maakt melding van veel gevallen waarin zelfs eenvoudige religieuze leringen zijn misbruikt, zoals tijdens de betreurenswaardige perioden van geloofsvervolging, toen macht en invloed heersten over de geest van hen die deze niet bezaten, en die aldus erbarmelijk hebben geleden omdat zij meenden dat anderen een grotere mate van religieuze wijsheid bezaten dan zijzelf.

Naarmate de eeuwen verstreken, week iedere religie of filosofie af van haar oorspronkelijke staat van zuiverheid en onderging een degeneratie, zodat elk ervan in latere tijden opnieuw een interpretatie behoefde van mensen die minder groot waren dan de oorspronkelijke stichters. Het resultaat is wat we nu om ons heen zien – religies waaruit het leven en de innerlijke betekenis min of meer zijn geweken; filosofieën die niet langer met gebiedende kracht een beroep doen op het intellect en het hart van de mensen zoals dit eens het geval was.

Als we de verslagen die zijn vastgelegd in de geschriften van deze verschillende religies en filosofieën grondig onderzoeken, zullen we achter de woorden waarin ze zijn gekleed en die eens ten volle hun verlichtende betekenis weergaven, overal dezelfde fundamentele waarheden aantreffen. Bij alle mensenrassen zullen we dezelfde boodschap vinden. De bewoordingen verschilden weliswaar, overeenkomstig het tijdperk en het karakteristieke intellect van de mensen die de oorspronkelijke waarheden verkondigden; maar men zal zien dat ze alle spreken over een Geheime Leer, toespelingen maken op een esoterisch stelsel dat een prachtig en heilig geheel van leringen bevat dat werd overgebracht door de respectieve stichters ervan; en dat deze wijsheid als het heiligste en kostbaarste bezit van generatie op generatie werd overgeleverd.

Zo blijkt bijvoorbeeld dat in het oude Griekenland en in de landen onder de heerschappij van Rome de edelste mensen eeuwenlang in ondubbelzinnige taal openlijk hebben verklaard dat zo'n esoterisch stelsel inderdaad bestaat. Dat esoterische stelsel werd 'de mysteriën' genoemd – met de grootste zorg beschermd, en beperkt tot die mannen (in Griekenland en in het Romeinse keizerrijk hadden de vrouwen hun eigen esoterische mysteriën) die hadden bewezen het vertrouwen waardig te zijn.

In India, het moederland van religies en filosofieën, treft men hetzelfde geheel van leringen aan – een prachtige leer, die geheim, eso-

terisch, werd gehouden; daarom werd zij 'een mysterie', *rahasya*, genoemd, niet in de betekenis van iets dat eigenlijk niemand begreep, maar in de oude betekenis van het Griekse woord *mysterion*, iets dat bewaard bleef voor de *mystai*, zij die waren ingewijd in de mysteriescholen, om te bestuderen en na te volgen als de verhevenste ethische leidraad in hun leven. Want sinds onheuglijke tijden verdeelt men alle religieuze en filosofische leringen in twee delen: een deel voor de menigte en een deel voor de *dvija's*, de 'tweemaal geborenen', de ingewijden.

Voorbeelden van literaire werken waarin zulke leringen werden belichaamd zijn de Upanishads van de hindoes; *upanishad* is een samengesteld Sanskrietwoord dat betekent 'volgens het neerzitten'. Het geeft het beeld van leerlingen die naar oosterse trant aan de voeten van de leraar zaten, die hen in strikt besloten kring onderricht gaf, en daarvan werden de vormen en wijzen van uitdrukking later in geschriften samengevat en verspreid om in stilte te worden gelezen.

Iedere grote leraar heeft een innerlijke school gesticht en gaf aan zijn discipelen, in een meer openlijke vorm dan aan de buitenwereld, onderricht in de oplossing van de raadsels van het heelal en van het menselijk bestaan. Zo staat in het Nieuwe Testament:

> U is het gegeven de mysteriën van het koninkrijk Gods te kennen: maar aan de anderen in parabelen, opdat zij ziende niet zien en horende niet begrijpen. – *Lucas*, 8:10

Hoe wreed klinkt het laatste deel van dit citaat. Maar als men de betekenis begrijpt, ziet men direct in dat met deze woorden niet iets wreeds of een zelfzuchtige beperking wordt bedoeld, maar er is alleen gesluierde taal die een diepzinnige waarheid uitdrukt. De bedoeling was dat in daarvoor geschikte tijdsperioden bepaalde leringen aan de mysteriën moesten worden ontleend en aan het volk gegeven om het te helpen en te inspireren, maar alleen in gesluierde taal; want een ongesluierde uiteenzetting zou gelijkstaan met het verraden van de mysterieleer aan hen die niet waren opgeleid om haar te begrijpen, en zou aldus stap voor stap tot gedachten, daden en praktijken hebben geleid die niet alleen voor henzelf schadelijk waren maar ook voor hen met wie ze dagelijks omgingen.

Aan de discipelen van Jezus werden de 'mysteriën van het koninkrijk Gods' gegeven, maar aan de anderen werd dezelfde waarheid in parabelen gegeven; en zo kwam het dat hoewel zij zagen, zij niet met de innerlijke visie zagen en begrepen, en hoewel zij de woorden hoor-

den en daaraan enige steun hadden, schonk hun betrekkelijke gebrek aan oefening in de mystieke taal hun geen esoterisch inzicht in de Geheime Leer achter de woorden. Maar 'Aan u, 'kleinen', 'mijn kinderen', zei Jezus in essentie, 'verkondig ik duidelijk de mysteriën van het koninkrijk der hemelen'.

Deze symbolische taal wordt ook in de Griekse mysteriën gebruikt; woorden als 'kleinen' of 'kinderen' waren technische termen en hadden betrekking op hen die 'opnieuw geboren' waren, en hun eerste schreden hadden gezet op het pad van de geheime leringen. Dit woord 'mysteriën', zoals het in *Lucas* staat, is rechtstreeks overgenomen uit de Griekse esoterische riten, terwijl de uitdrukking 'het koninkrijk der hemelen' een zegswijze is die tot het esoterische stelsel van het Nabije Oosten behoort. Al die woorden en zegswijzen waren religieuze en filosofische gemeenplaatsen voor de mensen tot wie Jezus toen sprak. Dit alles bewijst dat het christendom zo'n innerlijke of esoterische leer bezat, maar deze niet meer heeft, althans niet als een erkend onderdeel van christelijke studie.

Hoewel dit niet algemeen wordt erkend, is het een feit dat de vroege leerstellingen die het christelijke stelsel tijdens de eerste eeuwen van zijn bestaan verkondigde, niet ver afstonden van de neoplatonische en neopythagorische leringen die bij de Grieken en Romeinen in die periode zo algemeen in omloop waren. Maar naarmate de jaren verstreken, werd de werkelijke betekenis van deze neopythagorische en neoplatonische leerstellingen in hoge mate overschaduwd door het christelijke stelsel, waarin letterknechterij en blind geloof in een steeds hoger tempo de plaats innamen van het oorspronkelijke religieuze idealisme. Louter metaforen en letterlijke interpretaties verdrongen uiteindelijk het intuïtieve gevoel, en in veel gevallen ook de bekendheid van die eerste christenen met het feit dat er zich inderdaad een geheime waarheid achter de geschriften bevond die als canoniek – of sterker nog, apocrief – in de christelijke kerk in omloop waren.

Er leefde in die eerste eeuwen een aantal opmerkelijke mensen die trachtten deze toenemende verstarring te stuiten en een spirituele verzoening tot stand te brengen tussen de hoogste leringen van de volkeren rond de Middellandse Zee en het nieuwe religieuze stelsel dat in latere tijden het christendom werd genoemd. Tot die mensen behoorde bijvoorbeeld Clemens van Alexandrië die in de tweede eeuw van de christelijke jaartelling leefde. Een ander was de ver-

maarde Origenes, eveneens van de Alexandrijnse school, die in de tweede en derde eeuw van die jaartelling leefde. Een derde was de neoplatonische christelijke bisschop Synesius die in de vierde en vijfde eeuw leefde. De manier waarop Synesius zijn diepe neoplatonische overtuigingen in overeenstemming wist te brengen met het nieuwe christelijke stelsel en de plichten van zijn episcopaal ambt, biedt aan degene die de geschiedenis bestudeert een interessant voorbeeld van mentale en psychische gymnastiek; maar het lukte hem en hij wist toch door allen gerespecteerd te blijven, want hij schijnt in zijn hart een goed en oprecht mens te zijn geweest. Synesius is tot aan zijn dood een neoplatonist gebleven. Hij koesterde een standvastige warme vriendschap voor Hypatia; aan haar ongelukkig en tragisch einde is door Charles Kingsley grote bekendheid gegeven. Hypatia was in feite Synesius' eerste leraar in de filosofie.

De Alexandrijnse geleerde en kerkvader, Origenes, onderwees tal van dingen die in bepaalde opzichten zo merkwaardig veel op de theosofische leringen lijken dat men, als men de namen en uitdrukkingswijzen zou veranderen, in zijn woorden waarschijnlijk heel veel van de esoterische filosofie zou kunnen terugvinden.

Wat is er dan met de nieuwe christelijke religie in de loop van de tijd gebeurd, waardoor het mystieke esoterische denken ontaardde – een denken dat bij de allereerste christelijke schrijvers, zoals bijvoorbeeld bij Justinus de Martelaar en anderen, zo'n overheersende rol had gespeeld? Dit kwam door het verlies van de sleutel tot de esoterische betekenis van de christelijke geschriften; dit geheime of mystieke gedeelte was immers het beste en heiligste deel daarvan. Origenes heeft er zijn leven lang voor gestreden om voor tenminste enkele van deze esoterische sleutels een plaats in de leerstellingen van zijn kerk en in de interpretatie hiervan te behouden, zodat zij als een levende spirituele kracht invloed zouden hebben op het hart en de geest van de christenen. Zolang hij leefde en persoonlijk leiding kon geven aan de beweging waarvan hij het briljante hoofd was, waren er steeds in de christelijke kerk enkelen die deze innerlijke leringen met toewijding aanhingen, want zij voelden dat deze innerlijke betekenis een antwoord was op de innerlijke roep van hun ziel om een grotere onthulling van de waarheid dan gewoonlijk in de uiterlijke of letterlijke woorden tot uitdrukking kwam.

In het jaar 538 of rond die tijd, ongeveer tweehonderd jaar na de dood van Origenes, werd in Constantinopel de zogeheten Nationale Synode gehouden, die onder de patriarch Mennas werd bijeengeroe-

pen, gehoorzamend aan een keizerlijk edict afgekondigd door keizer Justinianus. Daarin waren als officiële mededeling de klachten opgesomd die het keizerlijke hof hadden bereikt en waarbij werd aangevoerd dat bepaalde leerstellingen die aan de Alexandrijnse Origenes werden toegeschreven 'ketters' waren, en dat, als het toen door hem bijeengeroepen concilie zou bevinden dat dit inderdaad het geval was, genoemde Synode over deze leerstellingen het kerkelijk anathema zou moeten uitspreken: ze in de ban doen en verbieden.

De leerstellingen waarover klachten waren ingediend, werden op deze Nationale Synode aan verhitte discussies onderworpen; en na langdurig en verbitterd redetwisten was het resultaat van deze beraadslagingen dat de tot in bijzonderheden beschreven leringen van Origenes, waartegen men zo sterk gekant was, definitief en formeel werden veroordeeld en anathema verklaard.

In de tijd dat deze controverse speelde, deed een nieuwe reeks spirituele leringen die veel leken op de Origenistische leerstellingen zijn intrede in de toenemende verstarring van het christelijke dogma. Deze nieuwe leerstellingen lagen besloten in de geschriften van de persoon die geleerden tegenwoordig pseudo-Dionysius de Areopagiet noemen. Deze Dionysische leringen slaagden erin vaste voet te krijgen en werden dan ook dermate gerespecteerd en bij theologen zo populair, dat ze na verloop van tijd overal als tenminste halfcanoniek en orthodox werden aanvaard, en de belangrijkste bron werden waaraan de grootsten van de latere christelijke theologen het materiaal ontleenden voor hun religieuze denken en exegese.

Er zijn veel geleerden die zeggen dat Origenes ook werd veroordeeld en in de ban gedaan op het vijfde oecumenische of algemene concilie van de christelijke kerk dat, eveneens gehoorzamend aan een edict van keizer Justinianus, werd bijeengeroepen en in 553 plaatsvond. Dit tweede banvonnis en deze veroordeling op dit vijfde algemene concilie van de christelijke kerk hebben waarschijnlijk werkelijk plaatsgehad. Het staat vast dat Origenes' naam in verband met zijn beweerde ketterse leringen ook vermeld staat in de verslagen van de verhandelingen van dat vijfde algemene concilie; maar hij werd tijdens de Nationale Synode in of omstreeks 538 voor het eerst formeel veroordeeld.

Enkele van de vijftien punten waarop de leringen van Origenes anathema werden verklaard kunnen als volgt worden samengevat:

1. Het voorbestaan van de ziel vóór haar huidige aardse bestaan en

haar uiteindelijke terugkeer in haar oorspronkelijke geestelijke aard en staat.

2. De afstamming van alle met rede begaafde entiteiten uit hoge geestelijke wezens, die aanvankelijk onlichamelijk en onstoffelijk waren, maar die nu in afdalende graden van substantialiteit in het heelal bestaan, en die gedifferentieerd worden in verschillende orden genaamd tronen, vorsten en machten, en in andere graden of orden die andere namen hebben.
3. Dat de zon, de maan, de sterren en de andere hemellichamen de zichtbare omhulsels zijn van geesten die nu hun vroegere verheven gesteldheid en staat min of meer hebben verloren.
4. Dat de mens nu als vergelding of straf een stoffelijk of fysiek lichaam heeft als gevolg van verkeerd handelen na het verzinken van de ziel in de stof.
5. Dat deze geestelijke wezens zoals ze voorheen in de stof afdaalden, uiteindelijk kunnen en zullen herrijzen tot hun vroegere spirituele staat.
10. Het lichaam van Christus was bij de verrijzenis bolvormig of sferisch; en dat zullen ook onze lichamen tenslotte zijn.
11. Het toekomstige oordeel is het verdwijnen van het fysieke lichaam; en er zal geen stoffelijke opstanding zijn.
12. Alle lagere orden van entiteiten in de onmetelijke hiërarchie van het zijn, zijn (of die wezens nu van de hemel dan wel van de aarde zijn) even hecht verenigd met de goddelijke logos als het goddelijke denkvermogen; en het koninkrijk van Christus zal een einde nemen wanneer alle dingen opnieuw zijn opgelost in de godheid.
13. Dat de ziel van Christus, evenals de zielen van alle mensen, een voorbestaan had; en dat Christus wat betreft zijn vermogen en zijn wezen van dezelfde soort is als alle andere mensen.
14. Alle intelligente wezens, waar deze ook zijn, zullen uiteindelijk opgaan in de goddelijke eenheid, en het materiële bestaan zal dan verdwijnen.
15. Dat het toekomstige leven van alle geestelijke wezens zal lijken op hun oorspronkelijke bestaan; en daarom zal het einde van alle dingen lijken op de oorspronkelijke staat of toestand van alle dingen.

Al deze leerstellingen van Origenes vinden een bevredigende verklaring in de theosofische leringen, waarin ze verder worden uitgewerkt.

In de religie die naar men gewoonlijk – hoewel ten onrechte – aanneemt de voornaamste bron van het christendom is, namelijk in de leringen van de joden, zijn duidelijke sporen te vinden van dezelfde esoterische leer die overal elders bestaat. Toch ligt die leer in het jodendom in hoofdzaak besloten in wat de joodse ingewijden 'de traditie' of 'de geheime leer' noemden; het Hebreeuwse woord voor traditie is kabbala – van de Hebreeuwse werkwoordswortel *qābal*, 'ontvangen', 'overleveren' – in de betekenis van iets dat door traditionele overdracht van de ene generatie aan de andere wordt doorgegeven.

Een kort fragment uit het voornaamste boek van de kabbala kan relevant zijn. Dit boek wordt de *Zōhar* genoemd, een Hebreeuws woord dat 'pracht' betekent:

> Wee de mensenzoon die zegt dat de Tōrāh (die de eerste vijf Boeken van de Hebreeuwse bijbel omvat) alledaagse gezegden en gewone verhalen bevat. Als dit zo was, zouden we zelfs nu uit de wereldse literatuur een stelsel van leringen kunnen samenstellen dat grotere eerbied zou wekken. Als de Wet alleen over gewone zaken zou gaan, dan staan er veel edeler gevoelens in de wereldse literatuur; en als we daaruit een keuze deden en die bijeenbrachten, zouden we een veel verhevener leerstelsel kunnen samenstellen. Nee. Elk woord van de Wet heeft een verheven betekenis en sluit een werkelijk hemels mysterie in zich. . . . Zoals de geestelijke engelen zich in aardse gewaden moesten kleden toen ze naar de aarde afdaalden, en zoals zij niet op aarde hadden kunnen blijven, noch daar zouden zijn begrepen zonder zich in die gewaden te hullen: zo is het ook met de Wet. Toen de Wet tot ons kwam, moest ze op een aardse manier worden ingekleed om door ons te worden begrepen; en dat kleed bestaat uit alleen verhalen. . . . Daarom kijken zij die het begrijpen niet naar die gewaden (enkel de verhalen) maar naar het lichaam daaronder (dat wil zeggen, naar de innerlijke betekenis), terwijl de wijzen, de dienaren van de hemelse Ene . . . alleen naar de ziel zien. – hfst. iii, § 152b

Zonder twijfel, en dit ondanks plausibele argumenten die het tegendeel beweren, bestond de joodse kabbala als traditioneel leerstelsel lang vóór de nu bestaande manuscripten ervan en hun literaire voorlopers werden geschreven, want deze zijn van betrekkelijk recente makelij en dateren vermoedelijk uit de Europese Middeleeuwen. Eén bewijs voor deze bewering ligt in het feit dat in de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling verscheidene kerkvaders een taal blijken te gebruiken die

alleen kan zijn ontleend aan de Hebreeuwse theosofie, de Hebreeuwse kabbala.

Alle volkeren uit de oudheid, zoals de Grieken, Hindoes, Perzen, Egyptenaren en Babyloniërs gebruikten verschillende talen, en in veel gevallen verschillende taalsymbolen; maar in alle grote religies en filosofieën zijn grondbeginselen te vinden die, wanneer ze worden vergeleken en onderworpen aan een uiterst nauwgezet onderzoek en zorgvuldige analyse, in hun essentie identiek blijken te zijn.

Maar al die religies of filosofieën maakten in geen enkel geval volledig en in een openlijke vorm het hele stelsel van de leringen bekend die in het hart daarvan liggen besloten; de ene religie legt de nadruk op een of meer van die fundamentele beginselen; een andere religie of filosofie zal weer andere van die beginselen benadrukken, terwijl de overige beginselen daarin op de achtergrond blijven en betrekkelijk versluierd zijn. Dit verklaart waarom de verschillende wereldreligies qua type en kenmerken uiteenlopen en vaak weinig gemeen schijnen te hebben en misschien zelfs met elkaar in tegenspraak lijken te zijn. Nog een oorzaak hiervan ligt in de uiteenlopende manier waarop ze oorspronkelijk aan de wereld werden gegeven. Elke religie of filosofie die haar eigen plaats en tijdperk heeft, vertegenwoordigt in haar latere vormen de verschillende denkers die haar leerstellingen hebben ontwikkeld in deze of gene vorm.

Volslagen onwetendheid over deze mystieke achtergrond van de esoterische wijsheid heeft sommige mensen ertoe gebracht te beweren dat theosofie niets anders is dan oude en versleten theorieën van religie of filosofie die vijfhonderd, duizend, of vijfduizend jaar geleden populair waren. Zulke critici zeggen: 'Het is dwaas om bij het zoeken naar waarheid terug te vallen op de Ouden: alleen het nieuwe is voor onze tijd van waarde'. Of ze zeggen: 'Laten we het oog op de toekomst richten, en laat het dode verleden zijn eigen vergane beenderen begraven!' Het denken van die mensen is aan banden gelegd door de wetenschappelijke mythe dat de mens, relatief gezien, nog maar pas uit een aap als voorouder is geëvolueerd, of uit een halfdierlijke voorouder van zowel mensen als apen, die zijn rustig bestaan, vrij van iedere morele of intellectuele verantwoordelijkheid, doorbracht met zich van tak tot tak te slingeren in een tropisch oerwoud en intussen op vruchten en insecten kauwde. Daarom ligt onze hele toekomst in wat komen zal, en het verleden bevat niets

van waarde, en het is daarom een enorme tijdverspilling om dit anders te bestuderen dan op de min of meer academische wijze van de archeoloog.

Wat een koppig ingaan tegen alle feiten, niet alleen van de geschiedenis maar ook van de wetenschap, die met steeds grotere nadruk, en terwijl nieuwe ontdekkingen zich opstapelen, wijzen op het nu algemeen erkende feit dat de oorsprong van de mensheid ver teruggaat tot in lang vervlogen tijden; en dat, wat we ook mogen weten dat hiertegen indruist, deze duistere kamers van een nu vergeten verleden, als ze ooit opnieuw zouden worden ontsloten, ons werkelijk kunnen onthullen dat dit lang vervlogen verleden grootse en machtige beschavingen heeft gekend, die zich over de aarde uitstrekten op continenten die zich vroeger bevonden waar nu de woelige wateren van de tegenwoordige oceanen hun droefgeestige golven laten rollen.

In de architectuur, in de techniek, in de kunst, in de filosofie, in de religie en de wetenschap – in alle dingen die het fundament van een beschaving vormen, vinden we het denken van de oudheid terug, de grondslag van onze eigen beschaving en ons eigen denken, en de nog niet erkende inspiratie door overerving en overdracht van het beste dat we hebben. Waar hebben wij iets gebouwd dat naar omvang van verfijnd technisch kunnen, dat naar grootsheid van ontwerp en als wonder van uitvoering is te vergelijken met de Grote Piramide van Egypte? Als complex van kolossale afmetingen is ze zo overweldigend, zo zuiver georiënteerd naar astronomische punten, is het metselwerk ervan zo nauwkeurig aangebracht, en is het ideale ontwerp op basis waarvan ze ontstond zo grandioos, dat ingenieurs en onderzoekers van onze tijd er in verbazing voor blijven staan en openhartig toegeven dat, ook al zouden de allerbeste hulpmiddelen en vakmanschap van de moderne bouwkunst bij een soortgelijk werk worden ingeschakeld, wij het niet kunnen verbeteren, en misschien zelfs nauwelijks kunnen evenaren?

Wat te denken van het Nagkon Wat in Cambodja? En de gigantische en verbazingwekkende megalithische monumenten in Peru en Centraal-Amerika – en ook de merkwaardige archaïsche bouwwerken die nog steeds in Yucatán, en elders in Mexico en in andere delen van de wereld bestaan? Wat te zeggen van de prachtige tempel van Boroboedoer op Java – een betrekkelijk recent complex van kennelijk massief metselwerk, dat zelfs na verloop van eeuwen in wonderbare schoonheid in stand is gebleven, ondanks de vernietigende en corro-

derende invloed van aardbevingen en verwering, letterlijk overdekt met een schat aan beeldhouwwerk, hier en daar als kantwerk in steen, dat op zo verfijnde wijze is aangebracht dat het lijkt of het met een naald is uitgebikt?

Wat te zeggen van de schitterende tempel van Karnak in Thebe, Egypte – archeologisch gezien van zeer recente datum – waarvan nu alleen de poorten, zuilen en pylonen in min of meer bouwvallige staat zijn overgebleven, maar waarvan het geheel de toeschouwer nog steeds met ontzag en verbazing vervult? 'Deze Ouden, ze bouwden als reuzen, en als juweliers zorgden ze voor de afwerking!'

We zijn trots op ons eigen glas, maar de Romeinen hadden glas, zo vernemen we van Romeinse schrijvers, dat men met een houten hamer in iedere gewenste vorm kon modelleren. De Europese volkeren rond de Middellandse Zee kenden in vroeger tijden eveneens een methode om koper te harden zodat het de hardheid en de scherpte kreeg van ons beste staal.

Wij verwarmen onze huizen door middel van heet water of hete lucht; maar in de tijd van Cicero deden de Romeinen dat ook al. Wij gebruiken de microscoop en de telescoop, en zijn er terecht trots op dat we deze vakkundig hanteren; maar we weten ook dat bijvoorbeeld de Babyloniërs edelstenen met zulke verfijnde figuren bewerkten dat men ze met het blote oog helemaal niet duidelijk kan onderscheiden, en we moeten een microscoop of vergrootglas gebruiken om het lijnenpatroon duidelijk te kunnen zien. Hoe deden ze dit als ze niet over mogelijkheden beschikten om te kunnen vergroten? Konden hun ogen zoveel scherper zien dan de onze? Die veronderstelling is absurd. Kunnen we hieruit iets anders concluderen dan dat zij wèl een hulpmiddel van glas of ander materiaal hadden om ermee te vergroten? Hoe komt het dat men van de astronomen uit de oudheid niet alleen beweert dat ze bekend waren met de andere planeten, die weliswaar in de meeste gevallen met het blote oog konden worden waargenomen, maar ook, zoals bepaalde geleerden verklaren, de manen hiervan kenden, een feit waarvan wij met onze verbeterde astronomische instrumenten nog maar enkele decennia op de hoogte zijn? In oude boeken lezen we dat keizer Nero een soort vergrootglas gebruikte – wat wij een toneelkijker zouden noemen – om naar de voorstellingen in de Romeinse theaters te kijken; en volgens de legende gebruikte hij dit om de brand van Rome gade te slaan.

Wat te denken van de stenografie? De redevoeringen door Cicero

in het Romeinse Forum en elders gehouden, werden in steno opgenomen door zijn vrijgemaakte slaaf en vriend Tiro, die later ook zijn biograaf werd. Hoe lang maken wij gebruik van dit uiterst nuttige middel om de exacte bewoordingen van menselijke spraak vast te leggen? Ook wordt ons verteld dat op de Tempel van Janus in Rome bliksemafleiders werden geplaatst door Numa, een van de eerste en wijste Romeinse koningen, die volgens de overlevering in de begintijd van Rome leefde, eeuwen vóór de stichting van de Republiek. En wat te zeggen van Archimedes van Syracuse, een van de grootste natuurkundigen en ontdekkers? Verder zijn er de *vimāna's* of vliegende machines, die in heel oude Sanskrietgeschriften, zoals in het *Mahābhārata* en het *Rāmāyaṇa*, de twee grootste heldendichten van India, worden genoemd.

Wanneer we ons dus willen beroemen op onze bekwaamheid op het gebied van wetenschap, ontdekkingen en uitvindingen, doen we er goed aan te bedenken dat bescheidenheid een deugd is.

Wat te denken van de canon van verhoudingen in de kunst, zoals die door de oude Grieken werd gebruikt? Vergelijk hun verfijnde en geïnspireerde kunst met wat wij hebben, en wendt u dan tot onze moderne artistieke grillen, zoals het kubisme, het futurisme en dergelijke waardoor een mens gaat denken dat hij verdwaasd is en in het astrale licht ziet wanneer hij probeert te begrijpen wat zijn oog treft. Wat is trouwens de fundamentele canon die de meerderheid van onze kunstenaars en technici tegenwoordig volgt, niet alleen in de architectuur maar ook in de beeldhouwkunst? De Griekse canon zoals wij die begrijpen. Waar kwam het beste in de Europese religie in oorsprong vandaan; waar is het ontstaan? Bij de Griekse en Latijnse Ouden.

En hoe staat het met het heliocentrische stelsel dat ons zegt dat de zon in het middelpunt van haar domein staat, dat de planeten rond de zon wentelen, ieder in zijn eigen baan, en dat de aarde een bol is die als een planetair lichaam in de ruimte zweeft? Europese denkers en ontdekkers hebben lange tijd nodig gehad, blootgesteld aan hevige vervolging en ten koste van de levens van een niet gering aantal grote denkers, om hun minder intuïtieve en minder nadenkende medemensen tot erkenning van dit natuurfeit te brengen; maar de grootsten onder de oude Grieken onderwezen het allemaal – Pythagoras, Philolaus, Ekphantos, Hiketas, Heraklides, Aristarchos en vele anderen. Weer anderen zouden het openlijk hebben onderwezen als het heliocentrische stelsel niet een leer was die beperkt was

tot de mysteriën, en slechts enkelen durfden meer te doen dan erop te zinspelen.

De mysterieleer, verborgen achter de uiterlijke vormen van de archaïsche denkstelsels, werd beschouwd als het heiligste dat de mens aan zijn nakomelingen zou kunnen doorgeven, want men had ontdekt dat deze mysterieleer, wanneer zij onder de juiste omstandigheden werd onthuld aan hen die waardig waren haar te bezitten, wonderbare veranderingen in hun leven teweegbracht. Waarom? Het antwoord kan men in alle oude religies en filosofieën vinden in dezelfde metafoor: het beeld van een nieuwe geboorte in de waarheid, want heus, het was een spirituele en intellectuele ontwaking van de vermogens van de menselijke geest, en kon daarom inderdaad een *weder-geboorte* van de ziel in geestelijk zelfbewustzijn worden genoemd. Wanneer dit gebeurde, noemde men zulke mensen ingewijden – in India, *dvija's*, een Sanskrietwoord dat 'tweemaal geboren' betekent. In Egypte noemde men die 'wedergeborenen' 'zonen van de zon'. In andere landen kregen ze weer andere namen.

In haar tijdschrift *Lucifer* schreef H.P. Blavatsky het volgende over 'Het esoterische karakter van de evangeliën':

> De gnosis [of wijsheid] die door het christelijke stelsel werd verdrongen was universeel. Ze was de echo van de oorspronkelijke wijsheidsreligie die eens het erfdeel van de hele mensheid was; en daarom kan men inderdaad zeggen dat de geest van Christus (de goddelijke *logos*), zuiver metafysisch beschouwd, in de mensheid aanwezig was vanaf haar begin. De schrijver van de Clementijnse Homilieën heeft gelijk; het mysterie van Christos – waarvan nu wordt verondersteld dat het door Jezus van Nazareth is onderwezen – 'was identiek' met wat *vanaf het begin* was meegedeeld '*aan hen die waardig waren*', . . . Uit het evangelie *naar* Lucas kunnen we vernemen dat de 'waardigen' diegenen waren die in de mysteriën van de gnosis waren ingewijd en die 'waardig bevonden' werden om *in dit leven* tot die 'verrijzenis uit de doden' [inwijding] te komen . . . 'zij die wisten dat ze niet meer konden sterven, omdat ze als zonen van God en zonen van de verrijzenis gelijk waren aan de engelen'. Met andere woorden, zij waren de grote adepten *van elke religie*; en deze woorden zijn van toepassing op al degenen die, zonder ingewijden te zijn, ernaar streven en erin slagen met persoonlijke inspanning *het leven te leiden* en de daaruit op natuurlijke wijze voortvloeiende verlichting te bereiken bij het één-worden van hun persoonlijkheid – de ('Zoon') – met (de 'Vader') hun individuele goddelijke Geest, *de God binnenin* hen.

Deze 'verrijzenis' kan nooit door de christenen worden gemonopoliseerd, maar is het goddelijke geboorterecht van ieder mens die met ziel en geest is begiftigd, wat zijn religie ook is. Zo iemand is een *Christus-mens.*

– *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 8:182-3

2

Allegorie en mystieke symboliek

Het bestaan van een stelsel van esoterische lering dat geheim wordt gehouden om te worden bestudeerd en toegepast door hen die hebben bewezen daar recht op te hebben, is niets nieuws in de geschiedenis van religie en filosofie. Deze werkwijze is noodzakelijk, want het is onmogelijk aan iemand die niet op de hoogte is van de beginselen van een studie de diepere aspecten daarvan te onderwijzen voordat hij zich met althans een beetje morele en intellectuele oefening geschikt heeft gemaakt om deze te begrijpen.

Wie heeft niet gehoord van religieuze fanatici en het onheil dat zij hun medemensen hebben gebracht? Ze vormen een typisch voorbeeld van wat niet goed overdachte en verkeerd begrepen religieuze en filosofische ideeën kunnen aanrichten in het zwakke of onvoorbereide denken van de mens. Als iemand een edele leer niet op de juiste manier begrijpt, kan de schoonheid en diepzinnigheid ervan zijn oordeel dermate boeien en verdraaien, dat hij zijn normale mentale houvast aan gewone ethische beginselen verliest. De stroom van emoties van zo'n onvoorbereide persoon, die welwillend en automatisch de drang volgt die deze leringen bij hem opwekken, zou hem op een moment van mentale of morele zwakheid gemakkelijk ertoe kunnen brengen een ander psychisch onrecht aan te doen, en wordt daardoor de oorzaak dat zo iemand in intellectueel en ethisch opzicht schade wordt toegebracht, zoals de geschiedenis van het religieus fanatisme duidelijk aantoont.

Enkele van de religieuze en filosofische leringen die in onze tijd openbaar zijn gemaakt waren in vroeger tijden esoterisch en werden toen onder een sluier van allegorieën en mystieke symbolen onderwezen. Het is in onze pragmatische eeuw niet gemakkelijk te begrijpen waarom zo'n terughoudendheid geboden is, omdat men tegenwoordig vaak zegt dat de waarheid alleen maar goed kan doen, en dat de feiten van de natuur het gemeenschappelijke eigendom van de mensheid zijn, en dat er in kennisoverdracht dus onmogelijk gevaar kan schuilen. Toch bestaat er geen grotere misvatting. Wie

weet niet dat kennis dikwijls afschuwelijk kan worden en ook wordt misbruikt door zelfzuchtige personen? Wetenschappers beginnen nu in te zien dat het aan iedereen meedelen van alle waarheden van de natuur, zonder dat vooraf bepaalde voorzorgsmaatregelen zijn genomen, een handelwijze is die tal van ernstige en onvermoede gevaren met zich meebrengt, niet alleen voor individuen maar ook voor de hele mensheid.

Twee van de leringen die door de theosofische beweging nu in het openbaar worden verkondigd, maar die in bepaalde tijdperken esoterisch waren, zijn de leringen van karma en wederbelichaming. Karma is een woord dat wordt gebruikt om de zogenaamde 'wetten van de natuur' te beschrijven, die in de bekende uitspraak van de apostel Paulus in het kort worden geformuleerd: 'Wat de mens zaait, zal hij ook oogsten' (*Galaten*, 6:7). Het is de leer van de resultaten, van de gevolgen die onvermijdelijk en absoluut rechtvaardig uit gedachten en daden voortvloeien, of deze gevolgen in de tijd onmiddellijk aan de dag treden dan wel tot een latere periode worden uitgesteld.

Karma is dat *totaal* van een ziel, dat zijzelf is, in het tegenwoordige bestaan geroepen door haar eigen willen, denken en voelen, die inwerken op het weefsel en de substantie van haarzelf, en zo haar toekomstig lot bereiden, zoals haar huidige bestaan het lot was dat zij voor zichzelf bereidde door haar eigen vroegere levens.

Zoals H.P. Blavatsky zegt in *De Stem van de Stilte*, fragment II, 'De Twee Paden':

> Leer dat geen poging hoe gering ook, hetzij in goede of verkeerde richting, uit de wereld van oorzaken kan verdwijnen. Zelfs verwaaide rook laat sporen na. 'Een hard woord in vroegere levens uitgesproken, wordt niet vernietigd maar keert altijd weer' (Voorschriften van de Prasaṅga School). De peperplant zal geen rozen voortbrengen, evenmin zal de zilveren ster van de geurige jasmijn een doorn of distel worden.
>
> U kunt op deze 'dag' uw kansen scheppen voor uw toekomst. Tijdens de 'grote reis' (de 'grote reis' of volledige cyclus van bestaansvormen in één 'ronde'), brengen de oorzaken, elk uur gezaaid, ieder haar oogst van gevolgen voort, want in deze wereld heerst strikte rechtvaardigheid. Met de machtige beweging van haar nooit-dwalende werking brengt ze aan stervelingen levens van geluk of tegenslag, het karmische kroost van al onze vroegere gedachten en daden. – blz. 32

Enerzijds is het een volstrekt onjuiste gedachte te veronderstellen

dat karma fatalisme is en dat mensen aan de blinde en willekeurige werking hiervan zijn blootgesteld, als slachtoffers van een ondoorgrondelijk, amoreel lotsbestel van blind toeval; of anderzijds dat karma de schepping of de geschapen wet van handeling is van een kosmische entiteit die van het heelal zelf verschilt en er los van staat, en daarom buiten-kosmisch is. Het is even onjuist te veronderstellen dat wat een mens ook overkomt in zijn eindeloze reeks levens gedurende de eonenlange loop van zijn omzwervingen, strikt nauwkeurig beschouwd 'onverdiend' is, of dat hem dingen overkomen, in het bijzonder of in het algemeen, die los staan van zijn eigen oorspronkelijke veroorzakende handeling. Het is nodig dit te benadrukken, omdat enkele studenten in de mening verkeerden, op grond van bepaalde passages van H.P. Blavatsky, dat er zoiets als 'onverdiend karma' bestaat; daarbij vergeten ze dat, wil men haar leer naar behoren begrijpen, men rekening moet houden met elke uitspraak die zij over dit onderwerp heeft gedaan en aan geen enkele mag voorbijgaan. Er bestaat evenwel relatieve onrechtvaardigheid, of relatief 'onverdiend lijden' in de wereld, teweeggebracht door de wisselwerking van de verschillende delen van de samengestelde constitutie van de mens, waarbij de hogere beginselen van zijn constitutie, zoals het reïncarnerende ego, vaak bij het verloop van het karmische lot de louter *persoonlijke mens* gebeurtenissen laat meemaken, waarvoor die *persoonlijke* mens in een bepaald leven niet zelf rechtstreeks verantwoordelijk is. Maar het reïncanerende ego was *ten volle* verantwoordelijk, hoewel zijn lagere voertuig, de astrale of persoonlijke mens door middel waarvan het reïncarnerende ego werkt, de rechtvaardigheid van de ongelukken, het lijden en het karmisch lot dat in andere levens werd veroorzaakt, niet herkent – en zo komt het dat de slagen van het lot voor de astrale of persoonlijke mens zowel onverdiend als onrechtvaardig schijnen te zijn. Maar het is inderdaad zoals H.P. Blavatsky zegt, 'er is geen ongeval in ons leven, geen ongeluksdag en geen tegenspoed, die niet kan worden herleid tot onze eigen daden in dit of in een ander leven' (*De Geheime Leer*, 1:714).

Deze uitspraak, naast andere die zij heeft gedaan, is doorslaggevend. De mens heeft zelf in vroegere levens de oorzaken in werking gezet die later, door strikte karmische rechtvaardigheid, de gevolgen teweegbrengen waarover hij zich in dit leven beklaagt en die hij 'onverdiend' noemt. Diezelfde fout, gelegen in het niet begrijpen van de logica en van de delicate en subtiele redenering van deze leer, heeft in het vroege christendom die eerste noodlottige verschui-

ving veroorzaakt van het erkennen van oneindige en automatische rechtvaardigheid in de wereld naar de gedachte dat, daar het lijden van de mensen onverklaarbaar scheen, het daarom onverdiend was en te wijten aan de ondoorgrondelijke wijsheid van de almachtige God, en dat de mens nederig zijn verordeningen diende te aanvaarden zonder de wijsheid van de voorzienigheid, die men aldus als verklaring had opgesteld, in twijfel te trekken.

Reïncarnatie valt onder de meer algemene lering van wederbelichaming. Het is de leer dat het menselijke ego op een toekomstig tijdstip naar de aarde terugkeert na de verandering die de mensen de dood noemen, en tevens na een min of meer lange periode van rust in de onzichtbare rijken in devachan. Zo'n reïncarnatie vindt plaats om het ego in staat te stellen nieuwe lessen op aarde te leren, in nieuwe tijden, in een nieuwe omgeving; en op deze aarde de oude banden van sympathie en vriendschap, van haat en afkeer, opnieuw aan te knopen, die ogenschijnlijk door de hand van de dood werden verbroken toen de ego-ziel onze sferen verliet.

Deze twee leringen, die eens geheim werden gehouden of openlijk in een min of meer verzwakte vorm werden verkondigd, zijn voorbeelden van de wijze waarop van eeuw tot eeuw, wanneer de behoefte daaraan zich voordoet, esoterische leringen door de broederschap van wijzen en zieners openlijk worden ontvouwd. Zulke leringen veroorzaken ingrijpende veranderingen in een beschaving, omdat ze diepgaande wijzigingen in de werking van de psyche van de mens en in het spirituele en intellectuele inzicht van de mensheid teweegbrengen. Maar weinig mensen zijn zich bewust van de enorme maar steeds onzichtbare en stille psychologische invloed die nieuwe ideeën op het menselijk bewustzijn uitoefenen; en dit geldt vooral voor leringen van een spiritueel of intellectueel type. Al deze leringen zijn doordrenkt van de denkbeelden van de goden die voor het eerst aan de mensen de waarheid hebben geschonken; en dit is het geheim van de immense invloed die religie *per se* (los van ontaarde religies) op het menselijk intellect heeft.

De archaïsche belichaming van deze denkbeelden van de goden in oude mysterieriten en verhalen heeft geleid tot de formele instelling van ceremoniële inwijdingen. Elk volk, elk ras, bezat een eigen variant van hetzelfde stelsel van grondwaarheden. De Grieken hadden hun eigen mysteriën, die vanaf de vroegste tijden instellingen van de staat waren en door de wet werden bekrachtigd, zoals de

inwijdingszetels van Eleusis en Samothrace.

Ook de joden hadden hun eigen stelsel van mystiek onderzoek, dat min of meer volledig is belichaamd in de kabbala – de traditionele leer die van leraar aan leerling werd overgeleverd, die zich op zijn beurt bekwaamde en leraar werd om haar vervolgens aan *zijn* leerlingen over te leveren als een heilige, geheime verantwoordelijkheid die door de Vaderen was overgedragen. Zelfs onder de christenen doen tot in deze tijd nog geruchten de ronde over een stelsel van geheime leringen dat vroeger in christelijke gemeenschappen heeft bestaan. Hiëronymus bijvoorbeeld, een van de meest gerespecteerde kerkvaders, maakt melding van dit feit, waarover hij met zijn streng orthodoxe loyaliteitsbesef echter met minachting spreekt – wat op zichzelf al een bewijs is van zijn onbekendheid met het hart van de leer van zijn meester Jezus.

Het is tevens algemeen bekend dat alle grote religies van Hindoestan hun respectieve esoterische groepen hadden, waarin de meer bekwame en betrouwbare leerlingen de edele wijsheid ontvingen en later doorgaven.

Zelfs zogenaamd barbaarse stammen, zo hebben antropologen aangetoond, hebben hun bijzondere en geheime stammysteriën – in de meeste gevallen vreselijk ontaarde herinneringen aan de tijd dat hun voorvaderen tot de leidende en meest beschaafde rassen van de wereld behoorden.

Deze noodzaak om een bepaald deel van de esoterische traditie geheim te houden verklaart de vaak prachtige maar in sommige gevallen ook bijna afstotende symbolische voorstellingswereld als vorm waarin alle oude geschriften zijn gegoten. Dezelfde natuurlijke moeilijkheid om kennis over te dragen aan een ongeoefend gehoor en verstand deed zich voor in de begintijd van de christelijke kerk. Zo kan men onder de eerste kerkvaders velen aantreffen die schrijven over het zogenaamde koninkrijk van Christus dat zou komen. Ze zeiden kennelijk niet alles wat zij op dat punt geloofden.

Een christelijke getuige van het bestaan van een esoterische leer in de oudste christelijke gemeenschappen was Origenes, die deze noemt in zijn boek *Contra Celsum* (Tegen Celsus). Celsus was een Griekse filosoof, die zich verzette tegen de aanspraken van de christelijke leraren van zijn tijd dat zij vrijwel alle waarheid bezaten die er in de wereld was. Origenes, die werkelijk een groot en ruimdenkend man was, schreef het volgende over het onderwerp van een esoterische leer in de niet-christelijke religies van zijn tijd:

> In Egypte hebben de filosofen een hoogst edele en geheime wijsheid over de aard van het goddelijke, een wijsheid die aan het volk uitsluitend in een gewaad van allegorieën en fabels wordt bekendgemaakt. . . . Alle oosterse volkeren – de Perzen, de Indiërs, de Syriërs – verbergen geheime mysteriën onder een waas van religieuze fabels en allegorieën; de werkelijk wijzen [de ingewijden] van alle volkeren begrijpen de betekenis ervan; maar de onwetende menigte ziet alleen de symbolen en het bedekkende kleed. – Bk. I, hfst. xii

Dit werd door Origenes gezegd in zijn poging tot verweer tegen de aanval die door vele heidenen was gedaan op het christelijke stelsel en erop neerkwam dat het christendom slechts een mengsel of opgewarmde kliek van verkeerd begrepen heidense mythologische fabels was. Origenes betoogde dat er in het christendom een vergelijkbaar, ja identiek, esoterisch stelsel was; en wat dit ene argument betreft had hij gelijk.

In de *Zōhar* van de joodse kabbala is een uitspraak te vinden dat een mens die beweert de Hebreeuwse bijbel in zijn letterlijke betekenis te begrijpen een dwaas is. 'Elk woord hiervan heeft een geheime en verheven betekenis, die de wijzen kennen.'

Maimonides, een van de grootste joodse rabbi's uit de Middeleeuwen, die in 1204 is gestorven, schrijft:

> Wat in het Boek van de Schepping staat geschreven, moeten we nooit letterlijk opvatten, en daarover evenmin dezelfde denkbeelden huldigen die de menigte eropna houdt. Als het anders was, zouden onze geleerde wijzen van de oudheid zich niet zoveel moeite hebben gegeven om de werkelijke betekenis te verbergen en de onwetende menigte de sluier van allegorie voor ogen te houden die de waarheid die deze bevat verbergt. Letterlijk opgevat, bevat dat boek de meest absurde en vergezochte denkbeelden over het goddelijke. Ieder die de werkelijke betekenis kan vermoeden, zou er nauwgezet voor moeten waken dat zijn kennis niet wordt onthuld. Dit is een regel die door onze wijzen wordt onderwezen, vooral in verband met het werk van de zes dagen.
> – *Mōre Nevōchīm* (Gids voor de verwarden), II, xxix

Het is heel goed mogelijk dat de onderzoeker, wanneer hij deze literatuur uit vervlogen tijden doorneemt, veel dingen zal aantreffen die hem op het eerste gezicht misschien niet aanstaan. Is het daarom niet verstandiger, alvorens we definitieve conclusies trekken die ongunstig zijn voor iets dat we niet begrijpen, ons oordeel op te schor-

ten in plaats van te zeggen dat de Ouden, omdat ze op die manier hebben geschreven, een stel onwetende of zinnelijke sukkels waren? Sommige van de versluieringen waarin de oude leringen zijn gehuld kunnen ons nu en dan lachwekkend toeschijnen; toch zijn enkele van deze gewaden werkelijk verheven waar het hun harmonie en de juiste verhoudingen van de gegeven schets betreft, terwijl andere in hun uitdrukkingswijze inderdaad grof zijn. Maar dit kan evenzeer aan onszelf te wijten zijn als misschien, tot op zekere hoogte, aan de methode die werd gevolgd door die grote figuren uit het verleden, omdat we noch de geest begrijpen die deze bijzondere uitdrukkingsvormen nodig maakte, noch een duidelijk inzicht hebben in de omstandigheden waaronder zij werden verkondigd.

Laten we bijvoorbeeld het Nieuwe Testament opslaan, waar men in *Mattheus* (10:34) de volgende uitspraak van Jezus vindt: 'Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard.' Verbazingwekkende woorden voor de 'Vredevorst' als ze letterlijk worden opgevat! Moeten we ze dan zonder verder onderzoek accepteren? Of zegt onze intuïtie ons niet dat er achter en in die woorden een diepere betekenis verborgen ligt?

In zijn tweede zendbrief heeft de kerkvader Clemens gezegd, dat toen aan Jezus eens de vraag werd gesteld wanneer zijn koninkrijk zou komen, deze antwoordde: 'Het zal komen wanneer twee en twee één zijn; wanneer het uiterlijke gelijk is aan het innerlijke; en wanneer er noch mannelijk noch vrouwelijk is' (hfst. 12). Veel mensen hebben zich over dit raadsel het hoofd gebroken, maar deze parabel zet in echt profetische trant uiteen wat er volgens de theosofie in de toekomst gaat gebeuren.

Laten we de zinnen een voor een beschouwen: 'Wanneer twee en twee één zijn.' De mens wordt verdeeld in zeven beginselen of elementen: een hoogste duade, die we de geestelijke monade kunnen noemen, omdat de delen ervan werkelijk onafscheidelijk zijn en zij alleen tijdens de manifestatie tweevoudig is; een tussenliggende of psychische duade; en een lager drievoud. Dit lagere drievoud is de zuiver fysieke mens, bestaande uit lichaam, levensessentie, en een model- of astraallichaam waaromheen het fysieke lichaam wordt opgebouwd. Dit drievoud ondergaat een volledige ontbinding bij de dood, waarna de twee innerlijke duaden overblijven, die elk een eenheid zijn – de spirituele natuur en de psychische natuur. Deze twee duaden zullen in de verre toekomst door de processen van evolutio-

naire groei één entiteit worden: dat wil zeggen, de psychische of tussenliggende natuur wordt dermate verbeterd, wordt een zo volmaakt voertuig voor de manifestatie van de hoogste duade of de spirituele god binnenin ons, dat zij zich met deze laatste zal verenigen en zo een wezen worden dat één intrinsieke eenheid vormt. Mensen die er in onze eigen tijd en in het verleden in zijn geslaagd deze eenmaking van de twee duaden tot stand te brengen – 'wanneer de twee en twee één zijn' – worden christussen genoemd. De boeddhisten noemen zo iemand een boeddha, 'een ontwaakte', 'een verlichte'.

We gaan verder met de volgende zin: 'Wanneer het uiterlijke gelijk is aan het innerlijke'. Het menselijk lichaam is niet altijd geweest wat het nu is – een grof, fysiek instrument, waar de fijnste krachten van de ziel en van de geest doorheen moeten werken, als er al sprake van is dat ze zich uitdrukken. Deze moeilijkheid om de innerlijke vermogens en krachten tot uitdrukking te brengen zal in de verre toekomst minder groot zijn; want naarmate de innerlijke mens zich ontwikkelt, gebeurt dat ook met zijn fysieke omhulsel. Dit wordt hoofdzakelijk tot stand gebracht door evolutie, die voortdurend werkt aan het geleidelijk dunner maken van de grove compactheid van het materiële en zo de oorzaak is dat dit in steeds hogere mate het substantiële weefsel van de bewustzijnslagen van de innerlijke mens nabijkomt. 'Wanneer het uiterlijke gelijk is aan het innerlijke' betekent eenvoudig: wanneer het levende, bewuste, uiterlijke instrument of omhulsel beter geschikt wordt om steeds gemakkelijker uitdrukking te geven aan de goddelijke en spirituele vermogens van dat innerlijke licht. Het fysieke menselijke omhulsel, het 'uiterlijke' zal dan niet langer het ondoorschijnende en compacte fysieke voertuig zijn dat het nu is, maar het zal dan relatief transparant en lichtgevend zijn – een etherisch lichaam van gecondenseerd licht. 'Het innerlijke zal dan gelijk zijn aan het uiterlijke', omdat het uiterlijke het innerlijke zal zijn geworden – bijna geheel daarmee verenigd.

En nu de derde zin: 'Wanneer er noch mannelijk noch vrouwelijk is'. De huidige toestand van de mensheid die in mannen en vrouwen is verdeeld heeft in het verleden niet altijd zo bestaan, en hij zal evenmin zo zijn in de eonen van de verre toekomst. De tijd zal komen dat er noch mannen noch vrouwen zullen zijn, maar alleen mensen; want het geslacht, evenals vele andere eigenschappen van de menselijke entiteit, is een voorbijgaand evolutiestadium. De mensheid zal dan zijn ontgroeid aan deze manier om uitdrukking te geven aan de positieve en negatieve kwaliteiten van het psychische gestel van de mens.

Wanneer er niet langer òf mannen òf vrouwen zullen zijn, maar eenvoudig mensen die in lichamen van licht zullen wonen, dan zal de innerlijke god, de immanente christus, de dhyāni-bodhisattva, met relatieve volmaaktheid aan zichzelf uitdrukking kunnen geven. Dan zal het koninkrijk van Christus, waarover de eerste christelijke mystici hebben geschreven, zijn gekomen.

Een studie van de theosofische leringen zal aantonen dat er een grootse wijsheid bestaat die achter deze mystieke parabels verborgen ligt, niet alleen in het christelijke stelsel, maar in de grote filosofische en religieuze geschriften van ieder volk. Deze parabels en mystieke leringen die onder een sluier van metaforen en allegorieën worden gegeven, zijn geenszins slechts verzonnen mystieke voortbrengsels van de verbeelding, maar in werkelijkheid symbolische of beeldende voorstellingen van gebeurtenissen die in de geschiedenis van de mensheid hebben plaatsgevonden, of mogelijk profetische visioenen van gebeurtenissen die in de toekomst zullen plaatshebben.

Een ander voorbeeld van de mystieke methode van onderricht is ontleend aan de geschriften van een van de eerste kerkvaders, Irenaeus. Tussen haakjes, deze eerste kerkvaders deden niets liever dan met hun geschriften in te gaan tegen de opvattingen van mensen die niet de bijzondere religieuze standpunten eropna hielden, die in de patristische teksten werden gehuldigd, en die deze kerkvaders consequent ketters noemden; en de Gallische Irenaeus vormde op deze beminnelijke en destijds algemeen voorkomende gewoonte geen uitzondering.

In zijn boek, *Contra Haereses* (Tegen Ketterijen), zegt hij dat Papias, een discipel van de apostel Johannes, de volgende parabel had gehoord uit de mond van Johannes zelf:

> De Heer onderwees en zei dat de tijd zal komen dat er wijnstokken zullen groeien, waarvan elk tienduizend takken heeft, en elke tak zal tienduizend twijgen hebben, en elke twijg van een tak zal tienduizend ranken hebben, en elke rank zal tienduizend druiventrossen dragen, en elke tros zal tienduizend druiven tellen, en iedere druif zal, geperst, honderd liter wijn opleveren; en wanneer een van de heiligen een tros zal plukken, zal een andere tros uitroepen, 'ik ben een betere tros; neem mij; en loof de Heer door mij!' – Bk. V, hfst. xxxiii

In *Het Evangelie naar Johannes* (15:1,5-7) worden aan Jezus de volgende woorden toegeschreven:

> Ik ben de ware wijnstok, en mijn Vader is de landman. . . .
> Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken. Wie in mij blijft, en ik in hem, die draagt veel vrucht, maar afgesneden van mij [de wijnstok] brengt ge niets voort. Als een mens in mij niet blijft, wordt hij als rank afgesneden, en verdort; en de mensen rapen ze bijeen en werpen ze in het vuur, en ze worden verbrand. Blijf in mij en ik zal in u blijven.

Met andere woorden, zoals de rank geen vruchten draagt als zij niet aan de wijnstok blijft, zo kunt ook u dat niet als u niet in mij blijft. In deze prachtige christelijke parabel van de 'wijnstok en de ranken', stelt de wijnstok de spirituele natuur van de mens voor; en in de allegorie van Irenaeus zijn deze verschillende takken en twijgen en ranken en individuele druiven kennelijk bedoeld om de grote en kleine discipelen van de leraren weer te geven.

Wij prozaïsche westerlingen vinden het moeilijk om een gevoel van geamuseerdheid te onderdrukken bij het luisteren naar verhalen of allegorieën die in hun blinde vertrouwen zo wonderlijk eenvoudig zijn; maar ongetwijfeld waren er in die vroeg-christelijke tijden grote aantallen mensen die geloofden dat deze verhalen ware aankondigingen van toekomstige gebeurtenissen waren, en die ongetwijfeld eveneens geloofden dat ze een grote waarheid in een mystiek gewaad bevatten. Elk van die aan hen gegeven allegorieën of parabels, vergezeld van de bewering dat ze werd overgeleverd als een van de uitspraken van hun Heer Jezus, werd door hen zonder meer, of als bevatte zij een diep verborgen mystieke waarheid, aanvaard. Dit geloof was vaak terecht, want het was in die tijd de gewoonte om moeilijke leringen in de gedaante van parabels te kleden.

Boeddha, Christus, Plato, Apollonius van Tiana, Pythagoras, Empedocles, Zarathoestra van Perzië, onderwezen alle op deze wijze. Ja, zelfs de pragmatische joodse rabbi's schrijven in dezelfde allegorische en gesluierde stijl. Ze zeggen ons bijvoorbeeld dat er 60.000 steden in de heuvels van Judea zullen zijn, en dat elk van die steden 60.000 inwoners zal tellen; verder zeggen ze dat wanneer hun Messias komt, Jeruzalem een stad van enorme omvang zal zijn: dat het dan 10.000 steden binnen zijn grenzen zal hebben met 10.000 paleizen; terwijl rabbi Simeon ben Yachia verklaart dat er in de stad 180.000 winkels zullen zijn waar alleen parfums zullen worden verkocht, en dat elke druif in de wijngaarden van Judea dertig vaten wijn zal opleveren!

Dit voorbeeld van joodse mystieke allegorie is ontleend aan

Bartolocci's *Bibliotheca Rabbinica.* Het maakt gebruik van dezelfde zinnebeelden als de christelijke allegorie van de wijnstok, de druif en de wijn, met ongetwijfeld dezelfde essentiële betekenis.

Er is veel in de verschillende oude wereldstelsels dat voor de moderne wetenschap zonder de sleutel van de interpretatie niet alleen paradoxaal maar gewoonlijk ook onverklaarbaar blijft. Laten we twee passages in het Nieuwe Testament beschouwen: In *Het Evangelie 'naar' Mattheus – naar* betekent hier blijkbaar dat de schrijver niet Mattheus is, maar iemand die beweerde te schrijven 'naar' de leringen van Mattheus – staat het volgende:

> En rond het negende uur riep Jezus met luide stem, zeggende: 'Eli! Eli! lama shabahhthanei!' dat is: 'God van mij! God van mij! Waarom heeft u mij verlaten?' En sommigen van hen die daar stonden, dit gehoord hebbende, zeiden: 'Deze mens roept Elia.'
> – 27:46-7

In *Het Evangelie 'naar' Marcus* staat:

> En in het negende uur riep Jezus met luide stem: 'Eloi! Eloi! lama shabahhthanei!' wat betekent: 'De God van mij, waartoe heeft u mij verlaten?' En sommigen van hen die daar stonden, dit gehoord hebbende, zeiden: 'Ziet, hij roept Elia.' – 15:34-5

In deze twee passages heeft de auteur zelf de vertaling uit het oorspronkelijke Grieks gemaakt, en daarom is de Hebreeuwse zin die in beide passages voorkomt op zodanige wijze getranslitereerd dat hij de fonetische uitspraak van het oorspronkelijke Hebreeuws zoveel mogelijk benadert. De Griekse manuscripten van zowel *Mattheus* als *Marcus* verschillen onderling wat de spelling van deze Hebreeuwse zin betreft, toch zijn de variaties in geen enkel geval méér dan verschillende pogingen van de Griekse schrijvers om de Hebreeuwse woorden van deze zin in Griekse letters te spellen. Het Hebreeuws heeft bepaalde klanken die het Grieks niet kent, en daarom moesten de Griekse schrijvers die letters uit het Griekse alfabet kiezen die in klank het dichtst bij het Hebreeuws stonden. Waar het in hoofdzaak om gaat is dat dit onmiskenbaar Hebreeuwse woorden zijn, en ieder die zowel Grieks als Hebreeuws kent zal gemakkelijk begrijpen, dat het noodzakelijk is om ze correct te translitereren teneinde de klanken van de originele Hebreeuwse woordvormen te benaderen. Hoe de transliteratie van het Hebreeuws ook mag luiden, de betekenis is

volkomen duidelijk, en zowel *Mattheus* als *Marcus* hebben het Hebreeuws een onjuiste vertaling gegeven, waardoor aan de Hebreeuwse woorden een betekenis is toegekend die ze niet hebben. Deze onjuiste vertaling was òf een gevolg van onkunde òf opzet.

Deze twee schrijvers stellen het kennelijk zo voor dat de ooggetuigen die volgens de legende rond het kruis stonden, dachten dat de roep tot Elia was gericht; met andere woorden, dat deze getuigen het Hebreeuwse *Eli, Eli*, dat 'God van mij, God van mij' betekent, ten onrechte voor de naam 'Elia' hielden. Hierdoor krijgt men een vreemde indruk van deze twee evangelieschrijvers, want de getuigen van de kruisiging, met uitzondering van de Romeinse wachter die daar zou zijn geweest, moeten het Aramees, dat evenals het Hebreeuws een van de Semitische dialecten is, als hun moedertaal hebben gesproken, en hadden daarom de Semitische wortel *'el* die in de Semitische dialecten zo algemeen gangbaar was, moeten begrijpen. Hier rijst sterk het vermoeden dat de evangelieschrijvers zelf òf niet hebben nagedacht òf de juiste betekenis van de geciteerde Hebreeuwse roep niet hebben begrepen.

Terloops moeten we erop wijzen, dat theosofen geen geloof hechten aan het middeleeuwse denkbeeld dat de oorspronkelijke schrijvers van het Nieuwe Testament woord voor woord onder toezicht van een goddelijke inspiratie stonden. Het mystieke verhaal van Jezus is een vaag symbolische geschiedenis van inwijding waarin Jezus, later de Christus genoemd, zinnebeeldig wordt voorgesteld als het model van een verheven mens die de beproevingen van de inwijdingscyclus ondergaat. Dit betekent niet dat er geen wijze zoals Jezus heeft bestaan. Zo'n grote wijze heeft wel bestaan in een iets eerdere periode dan het veronderstelde begin van de christelijke jaartelling. Dit betekent dat het Nieuwe Testament een symbolisch verhaal geeft van de inwijding van een wijze die de naam Jezus draagt.

Deze woorden *Eloi! Eloi! lama shabahhthanei!* zijn voor zover het de spelling in het Nieuwe Testament betreft gehelleniseerd Hebreeuws. De gebruikelijke verklaring van bijbelse apologeten is dat het Aramese woorden zijn, maar toch zijn deze woorden goed Hebreeuws en in feite ook goed Chaldeeuws, en bevatten een betekenis die, zoals zal worden aangetoond, volkomen verschilt van de vertaling zoals die in deze twee passages wordt gegeven.

De betekenis van deze Hebreeuwse zin is niet 'God van mij! God van mij! Waarom heeft u mij verlaten?' maar 'God van mij! God van mij! Waarom *schenkt u mij zo'n vrede*?', of ook, zoals het Hebreeuwse

werkwoord שבח (*shābahh*) kan worden vertaald: 'Waarom *verheerlijkt* u mij zozeer!' *Shābahh* betekent 'loven', 'verheerlijken', en ook 'vrede schenken aan'. Ongetwijfeld is deze vertaling, afgezien van het feit dat de oorspronkelijke woorden goed en echt Hebreeuws zijn, meer in overeenstemming met het verhaal van het evangelie zelf, en staat dichter bij het verhaal van Jezus zoals de christenen zelf het ons geven! Waarom zou de 'zoon van God', die eveneens het menselijk voertuig van een van de drie onafscheidelijke personen van hun drieëenheid was, en daarom volgens de christelijke leringen een onafscheidelijk deel van de godheid zelf was, bij zijn lijden aan het kruis volgens de legende met woorden van grote angst hebben uitgeroepen, 'Mijn God! Mijn God! Waarom heeft u mij *verlaten*?'

Wij wenden ons nu tot het Oude Testament: in *Psalm* 22:1-2 staat dit: 'Mijn God! Mijn God! Waarom hebt ge mij verlaten? Waarom zijt ge zo verre van mijn verlossing, en van de woorden van mijn jammerklacht?' De eerste Hebreeuwse woorden luiden hier: אליאלימה עזבתני 'Ēlī Ēlī lāmāhh 'azabthānī!' en zijn correct vertaald. Het Hebreeuwse woord *'āzab* betekent 'verlaten', 'aan zijn lot overlaten', en is voor David een zeer natuurlijke uitroep gezien de situatie waarin hij toen zou hebben verkeerd. Het is een heel menselijke uitroep, een wanhoopskreet, die ieder mens misschien zou hebben geuit onder de druk van een zware spirituele en intellectuele beproeving.

Maar zoals gezegd hebben we in het Nieuwe Testament de 'Zoon van God', die zegt: 'Mijn God! Mijn God! Waarom heeft u mij *aan mijn lot overgelaten*?' En wanneer we dan de woorden beschouwen die de schrijvers van de evangeliën zelf geven, constateren we dat ze die betekenis helemaal niet hebben, maar daarentegen een uitroep van extase bevatten. De zinspelingen op een esoterische betekenis in deze in de war geraakte episode van het Nieuwe Testament stemmen tot nadenken en zijn daardoor belangrijk. Als de schrijvers 'naar' Mattheus en 'naar' Marcus deze *Psalm* in gedachten hadden toen zij deze onjuiste vertaling maakten, rest ons de vraag waarom zij dit deden, omdat zij vermoedelijk beiden mensen waren die het Aramees en Hebreeuws beter begrepen dan onderzoekers in onze tijd, want het Aramees was hun moedertaal. En anderzijds, indien deze twee evangeliën in Alexandrië werden geschreven dan verandert de situatie hierdoor niet want Alexandrië had destijds een zeer grote en geleerde Hebreeuwse kolonie. Iedere soortgelijke poging om het raadsel op te lossen schijnt volkomen ongeoorloofd, omdat het Hebreeuwse woord *'āzab*, gebruikt in *Psalm* 22:1, met de betekenis

van 'aan zijn lot overlaten' of 'verlaten', niet het Hebreeuwse woord *shābahh* is dat door deze beide evangelieschrijvers werd gebruikt, en dat 'loven', 'verheerlijken' betekent.

Maar, en hier gaat het om, toen de schrijvers van deze evangeliën schreven over dit 'lijden' – een oude term voor de inwijding van iemand die zijn verheerlijking, zijn tijdelijke opgaan in goddelijkheid, ondergaat – gebruikten ze precies het juiste woord. Want, zo wordt ons verteld, er komt in deze inwijdingscyclus een moment dat de initiant de hoogste beproeving nadert, waarbij hij het hoofd moet bieden aan het slechtste dat in hem is en het slechtste dat de wereld van de materie tegen hem kan inbrengen, en deze zwaarste van alle beproevingen met succes moet doorstaan. En op dat plechtige ogenblik, wanneer het lijkt of er geen innerlijk licht aanwezig is om kracht te geven, te helpen en te verlichten – wanneer hij, volgens het vooraf overeengekomen mechanisme zelf van de inwijdingsritus die op de lijdende mens zowel spiritueel als psychisch inwerkte, tijdelijk van elke steun die zijn spiritueel-goddelijke natuur hem zou kunnen geven verstoken bleef – moest hij als een *mens* op zichzelf staan, alleen in zijn eigen maar in hoge mate geoefende menselijke natuur, en, terwijl hij het hoofd bood aan het slechtste, moest hij als een mens de proef met succes doorstaan om onmiddellijk de zelfbewuste *hereniging* met zijn innerlijke god te bereiken. Succes betekende een gelukzaligheid die alles wat menselijk bewustzijn ooit heeft ervaren overtreft. Het was op dit verheven moment van de hereniging met de glorie van de levende god binnenin, dat de *mens*, die met enkel zijn menselijke natuur erin was geslaagd deze vreselijke beproeving te doorstaan, zowel in verrukking als met onuitsprekelijke spirituele verademing uitriep: 'O mijn God! O mijn God binnenin mij! Hoe verheerlijkt u mij!'

Hoe vaak ook zal in dat plechtige uur niet de roep in zielsangst: 'O mijn innerlijke God! Waarom heeft u mij verlaten?' van dit menselijk hart zijn uitgegaan; want bij de tijdelijke scheiding van de leidende inspiratie van de godheid binnenin schijnt het voor de op zichzelf staande menselijke natuur alsof hij door de innerlijke godheid is verlaten. Maar toch gebruikten deze twee evangelieschrijvers een verkeerde vertaling voor het Hebreeuwse *woord* dat zij gaven. Zij gebruikten het woord dat *verheerlijking* betekent en vertaalden het met *verlaten*, waardoor een tegenspraak in de gebruikte woorden ontstond die niettemin de sleutel tot het inwijdingsmysterie geeft – de mystieke sleutel die laat zien dat er in deze tijdelijke scheiding van de innerlijke

constitutie van de mens, van het hogere en het lagere tijdens de beproeving van de mens die aldus tijdelijk is gescheiden van zijn innerlijke god, de zaden liggen van de verheerlijking bij de hereniging die erop volgt, als de aspirant in zijn menselijke natuur de proef met succes doorstaat.

Deze twee schrijvers hebben zelf misschien een eerdere en nog mystiekere leer overgenomen, die was belichaamd in een ouder document waarover zij toen beschikten en hebben, met opzet of per vergissing, woorden of passages weggelaten die stonden tussen de door hen gegeven Hebreeuwse zin en de foutieve vertaling hiervan die zij òf zelf maakten dan wel hebben geciteerd. Wat was deze oudere en nu verloren geraakte bron?

• • •

De Perzische soefimystici, die aanhangers waren van wat men de theosofie van de Perzische islam kan noemen, schreven over de overvloeiende wijnbeker en de genoegens van het café, van de onvermengde vreugde en de transcendente zaligheid die zij in gezelschap van hun Geliefde ervoeren; en toch was de betekenis van hun geschriften nadrukkelijk het tegengestelde van de zinnelijke beeldspraak van het liefdeslied. De Perzische mysticus, Abū Yazīd, die in de negende eeuw leefde, schreef: 'Ik ben de wijn die ik drink, en de schenker ervan.' De wijnbeker symboliseerde in het algemeen de 'genade Gods', de invloeden en werkingen van de spirituele krachten die het heelal vervullen. Dezelfde soefischrijver zei: 'Ik ging van god tot god totdat zij uit mij, in mij uitriepen, O! U, ik!'

Wat een beeldende taal is dit! Het is alsof de ziel van de dichter een poging deed zich van alle persoonlijkheid te ontdoen en trachtte te zeggen, dat zijn eigen diepste innerlijk ook het diepste innerlijk van het Al was.

Iedereen die de diepzinnige gedichten van de soefimystici aandachtig leest, en zich bewust is van hun verfijnde spiritualiteit, weet, tenzij hij zijn verstand heeft verloren of door vooroordeel redeloos is geworden, dat het geschrevene geheel en al symbolisch is. Neem als voorbeeld slechts de kwatrijnen van 'Omar Khayyām, of een fragment uit de *Dīwān* van Jalālū'd-Din Rūmī, dat als volgt is vertaald:

> Zie, ik ken mezelf niet, wat moet ik nu in godsnaam doen?
> Ik vereer noch het kruis, noch de halve maan, ik ben noch een ongelovige, noch een jood.
> Noch het oosten, noch het westen, noch het land, noch de zee, is mijn thuis; ik ben verwant met engel noch gnoom.

Ik ben gesmeed noch uit vuur, noch uit schuim, ik ben gevormd noch uit stof, noch uit dauw.

Ik werd geboren noch in het verre China, noch in Saksen, noch in Bulgarije.

Noch in India met zijn vijf rivieren, noch in Irak of Koerdistan groeide ik op.

Noch in deze wereld, noch in gene woon ik; noch in het paradijs noch in de hel;

Noch uit Eden en Ridwān kwam ik, noch stamde ik van Adam af.

Op een plek, verder dan de verste plaats, in een streek zonder schaduw of spoor,

Uitstijgend boven ziel en lichaam, daar woon ik opnieuw in de ziel van mijn Geliefde!

– Naar de Engelse vertaling van Nicholson,
geciteerd in E.G. Browne's *A literary History of Persia*

Hier bezingt de soefidichter de goddelijke bron, het uiteindelijke thuis van ons allen.

Het *Hooglied van Salomo* in de Hebreeuwse bijbel bevat dezelfde suggestieve zinnelijke beeldspraak, hoewel de soefimystici een excuus voor hun taal hadden omdat zij, uit vrees voor de sterke arm van de moslim-regering, niet durfden schrijven wat die regering als onorthodoxe leringen zou hebben beschouwd, en daarom kozen ze het liefdeslied dat ongevaarlijk scheen te zijn. Schijnbaar beschrijft het *Hooglied van Salomo* niets anders dan de fysieke bekoorlijkheden van de meest beminde van de Hebreeuwse koning; en toch kan ieder die enigszins op de hoogte is van de manier waarop in symbolische geschriften beeldrijke taal wordt gebruikt, gemakkelijk tussen de regels door lezen en de innerlijke gedachte begrijpen.

Laten we ons naar het Verre Oosten wenden. De Chinezen worden beschouwd als de meest pragmatische, nuchter denkende mensen op onze aardbol; maar ondanks dat zal men verbaasd staan over de onthullingen die in de diverse takken van de oude Chinese literatuur zijn te vinden.

Een van de grootste leraren van China was Lao-Tse, de grondlegger van het taoïsme, een van de edelste religies en filosofische stelsels van de hele wereld. Volgens de legende werd hij op bovennatuurlijke wijze verwekt, zoals dat ook over zoveel andere grote wereldleraren wordt beweerd. Zijn moeder droeg hem tweeënzeventig jaar voordat hij werd geboren, zodat zijn haar, toen hij tenslotte het fysieke levens-

licht aanschouwde, als van ouderdom wit was en op grond hiervan stond hij later bekend onder de naam 'de oude jongen'. Zijn biografen vertellen ons dat hij, toen zijn levenswerk was volbracht, in westelijke richting naar Tibet reisde en verdween; en men weet niet waar en wanneer hij is gestorven. Uit de weinige feiten die authentiek schijnen te zijn, en met terzijdestelling van de grote hoeveelheid mythologisch materiaal die rond zijn naam en persoonlijkheid is geweven, schijnt Lao-Tse een van de periodieke incarnaties te zijn geweest van een straal van wat in de esoterische traditie op mystieke wijze Mahā-Vishṇu wordt genoemd, met andere woorden een avatāra. Er schijnt geen enkele twijfel over te bestaan dat hij een van de minst begrepen afgezanten of boodschappers was van de heilige broederschap die uit eigen kring periodiek vertegenwoordigers uitzendt om een impuls tot spiritualiteit te geven.

Zijn grote literaire werk wordt de *Tao-teh-tjing* genoemd, 'Het boek van het doen van tao'. *Tao* betekent de 'weg' of het 'pad', en heeft nog andere mystieke betekenissen; *teh* betekent 'deugd'. Maar hoewel *tao* de weg of het pad betekent, betekent het ook degene die de weg bewandelt, of hij die het pad volgt.

> Het is de weg van tao nimmer uit persoonlijke motieven te handelen; zaken te regelen zonder de last ervan te voelen; te proeven zonder zich van de smaak bewust te zijn; het grote als klein en het kleine als groot te beschouwen; onrecht met vriendelijkheid te beantwoorden. – *Tao-teh-tjing*, hfst. lxiii

De laatste zin van dit opmerkelijke boek is in de volgende vorm gegoten:

> Het is het tao van de hemel goed te doen en niemand kwaad te doen; het is het tao van de wijze te doen en niet te streven.
> – hfst. lxxxi

De betekenis van deze logisch tegengestelden is: erger u nergens aan; maak uzelf volstrekt geen zorgen; maar leef en handel zonder meer! Hier wordt heel aanschouwelijk het verschil onder woorden gebracht tussen het onontwikkelde inzicht van de gewone mens en de spirituele wijsheid van de wijze. De wijze weet dat alles wat zich in het heelal bevindt in de mens is, omdat de mens een onafscheidelijk deel van het kosmische geheel is; en de mens beneemt zichzelf het licht, belemmert zijn eigen vooruitgang met aldoor strijdvaardig te streven en voortdurend zijn spirituele, intellectuele en fysieke

spieren te spannen, waardoor hij zijn krachten uitput door ijdele en onbetekenende ideeën na te jagen. Lao-Tse zei: 'Wees wat binnenin u is. Doe hetgeen u gezegd wordt door dat wat binnenin u is.' Dit is het geheim van tao.

Tot zover het mystieke denken van het oude China zoals dit werd toegelicht aan de hand van de leringen over het *tao*. Gebrek aan ruimte belet ons een beeld te geven van nog meer lagen van Chinees mystiek denken met voorbeelden uit andere bronnen, zoals uit het mahāyānaboeddhisme. Alleen al deze Chinese boeddhistische literatuur vormt een goudmijn van diepe mystieke filosofie.

Men dient zich tot India te wenden om de duidelijkste voorbeelden te vinden van de archaïsche traditie die haar doordringende invloed gedurende de laatste drie of vier millennia overal in Azië heeft doen gelden, maar sinds de tijd van Anquetil Duperron ook de volkeren van het westen met het verstrijken van de eeuwen steeds krachtiger heeft beïnvloed. Maar zelfs in India hebben de moderne vertegenwoordigers van de vroegere filosofische religies een deel van hun oorspronkelijke zuiverheid verloren. Al kunnen China en Tibet goudmijnen van esoterische kennis worden genoemd die de intuïtieve onderzoeker daaruit dient op te delven, met nog meer recht kan deze kwalificatie worden toegekend aan de schitterende literatuur van het oude Hindoestan. Misschien is iets van het edelste van het archaïsche mystieke denken van India belichaamd in die overblijfselen van een nu bijna vergeten verleden die de *Upanishads* worden genoemd. In deze *Upanishads*, juwelen van ongeëvenaarde schoonheid, wordt de esoterische leer zorgvuldig voor oppervlakkige nieuwsgierigheid verborgen gehouden onder het kleed van allegorie, parabel en symbool.

Om een voorbeeld te geven van hoe de kennis in de *Upanishads* wordt overgedragen, wijzen we op het volgende werkelijk gebeurde of denkbeeldige geval van Uddālaka-Āruṇi, een van de grote brahmaanse leraren van dit gedeelte van de cyclus van vedische literatuur; Uddālaka-Āruṇi is bezig zijn zoon, Śvetaketu, die hem om kennis vraagt, te onderwijzen:

> 'Breng mij van ginds een vrucht van de nyagrodhaboom.'
> 'Hier is er een, heer!'
> 'Breek haar open.'
> 'Zij is nu opengebroken, heer!'
> 'Wat zie je erin?'

'Deze zaden, uiterst klein.'

'Maak er een open.'

'Het is opengemaakt, heer.'

'Wat zie je erin?'

'Helemaal niets, heer!'

Toen zei de vader: 'Mijn kind, die heel subtiele essentie die je daarin niet ziet, uit diezelfde essentie bestaat deze enorme nyagrodhaboom. Geloof het, mijn kind. Dat wat deze subtiele essentie is – daarin heeft al wat bestaat zijn zelf. Het is het werkelijke; het is het zelf; en jij, Śvetaketu, bent het!'

'Alstublieft, heer, leer mij nog meer', zei het kind.

'Zo zij het, mijn zoon', antwoordde de vader. 'Strooi dit zout in water, en kom dan morgenochtend bij me.'

Het kind deed wat hem was opgedragen. (De volgende ochtend) zei de vader tegen hem: 'Breng me het zout dat je gisteravond in het water hebt gestrooid.'

Het kind zocht ernaar maar vond het niet, want het was opgelost. De vader zei toen: 'Proef het water aan de oppervlakte. Hoe smaakt het?'

De zoon antwoordde: 'Het is zout.'

'Proef het uit het midden. Hoe smaakt het?'

De zoon antwoordde: 'Het is zout.'

'Proef het van de bodem. Hoe smaakt het?'

Het kind antwoordde: 'Het is zout.'

De vader zei toen: 'Je mag het weggooien, en kom dan bij me terug.' Dat deed de jongen; maar het zout blijft altijd hetzelfde.

Toen zei de vader: 'Ook hier in deze persoon zie je niet het werkelijke, mijn kind; maar toch is het daarin wel degelijk aanwezig. Dat wat deze subtiele essentie is – daarin heeft al wat bestaat zijn zelf. Het is het werkelijke; het is het zelf; en jij, Śvetaketu, bent het!

'Als iemand deze grote boom die hier voor ons staat in de wortel zou aantasten, zou deze weliswaar bloeden, maar hij zou blijven leven. Als hij zijn stam treft, zou de boom weliswaar bloeden, maar toch blijven leven. Als hij zijn top treft, zou de boom weliswaar bloeden, maar toch blijven leven. Doortrokken van het levende zelf houdt de boom stand, neemt zijn voedsel in zich op en verheugt zich.

'Maar als het leven [dat het levende zelf is] een van zijn takken verlaat, dan sterft die tak; als het een andere tak verlaat, sterft ook die. Als het een derde tak verlaat, sterft die derde eveneens. Als het de hele boom verlaat, dan sterft de hele boom. O mijn kind, onthoud op precies dezelfde manier het volgende.' Zo sprak de vader opnieuw.

'Dit lichaam schrompelt ineen en sterft wanneer het levende zelf het verlaat; maar het levende zelf sterft niet.

'In dat wat zijn subtiele essentie is – heeft al wat bestaat zijn zelf. Het is het werkelijke. Het is het zelf, en jij, Śvetaketu, bent het.'

'Alstublieft, heer, leer me nog meer', zei het kind.

'Zo zij het, mijn zoon', antwoordde de vader.

– *Chhāndogya-Upanishad*, vi, 12-13, 11

Al de verschillende filosofische stelsels van Hindoestan verdienen zorgvuldige studie, maar het is hier slechts nodig te wijzen op de zes *darśana's* of 'zienswijzen' waaraan het genie van de hindoegeest het leven heeft geschonken. Het voornaamste van deze is de *Vedānta*, letterlijk het 'einde van de Veda's', die zelf drie scholen heeft ontwikkeld: de 'Advaita-Vedānta' of 'niet-dualistische', waarvan Śaṅkarāchārya de voornaamste exponent was; de 'Dvaita-Vedānta' of 'dualistische' en de 'gewijzigde niet-dualistische' school die de 'Viśishṭa-Advaita' wordt genoemd. Ondanks al de intrinsieke waarde van deze verschillende 'zienswijzen' of denkstelsels bereikt geen hiervan een hoger niveau van esoterische lering dan de leer van Gautama de Boeddha. Of men nu onderzoek doet in de literatuur van de zuidelijke of hīnayānaschool dan wel zich wendt tot de meer mystieke ontwikkeling van het mahāyāna zoals men die in Centraal- en Noord-Azië aantreft, men kan zonder voorbehoud verklaren dat het boeddhisme, in het bijzonder de noordelijke tak ervan, in zijn diverse heilige geschriften een innerlijke betekenis heeft die even krachtig en vitaal is als die van alle andere grote wereldreligies.

Terwijl allegorieën, parabels en symbolen verheven waarheden verbergen, hebben ze universele functies te vervullen bij de overdracht van filosofische en religieuze kennis. Sommige van deze allegorieën zijn vaak primitief, mogelijk zelfs weerzinwekkend; maar dit gevoel ontstaat doordat we mentaal automatisch verwerpen wat ons onbekend is en ons daarom niet aanstaat.

Welk symbool zou immers onaangenamer kunnen zijn dan dat van de slang zoals deze in *Genesis* op primitieve wijze wordt voorgesteld? Toch staan de Hebreeuwse geschriften in het gebruik van de slang als symbool van een geestelijke leraar niet alleen, omdat de hindoeliteratuur bijna ontelbare gevallen kent waarin de slang, *nāga* of *sarpa* genoemd, als metaforische aanduiding wordt gebruikt voor grote leraren of wijzen, voor zowel geesten van het licht als van de

duisternis. De bewoners van Pātāla – dat niet alleen een 'hel' maar ook de regionen betekent van de antipoden van het hindoeschiereiland – worden inderdaad *nāga's* genoemd; en van Arjuna wordt in het *Mahābhārata* (I, śl. 7788-9) verteld dat hij naar Pātāla reist en daar huwt met Ulūpī, de dochter van Kauravya, koning van de Nāga's in Pātāla.

Waarom zou men de slang in zowel de Hebreeuwse als de christelijke geschriften 'leugenaar' en 'bedrieger' hebben genoemd, en aan de duivel, die meelijwekkende mythische figuur van de middeleeuwse theologie, de titel 'slang van verzoeking' en ook 'vader van de leugen' hebben gegeven? Waarom zou men hebben gedacht dat de slang in de Hof van Eden, die het eerste mensenpaar tot kwaad doen heeft verleid, een belichaming of het symbool van satan was? Of waarom zou men anderzijds de slang, die zich langzaam kronkelend voortbeweegt, hebben gekozen als het symbool van wijsheid, en tevens als benaming hebben gebruikt voor een ingewijde zoals in het gezegde dat aan Jezus de Christus zelf wordt toegeschreven: 'Wees dan wijs zoals slangen en onschuldig zoals duiven' (*Matth.* 10:16)?

Het antwoord is eenvoudig. Evenals de krachten van de natuur op zichzelf neutraal zijn en pas door het gebruik of misbruik ervan door mensen 'goed' of 'slecht' worden, precies zo wordt ook een natuurlijke entiteit, wanneer zij in de symboliek als zinnebeeld wordt gebruikt, toepasbaar in een goede of een slechte betekenis. Dit feit wordt geïllustreerd in het Sanskriet waar ingewijden, zowel van het pad van de rechterhand als van de linkerhand, worden aangeduid met woorden die slangachtige kenmerken weergeven. De broeders van het licht worden aangeduid als *nāga's*; terwijl de broeders van de duisternis of van de schaduw meer toepasselijk met *sarpa's* worden aangeduid, afgeleid van *sṛp* dat 'kruipen' betekent, of op listige en heimelijke manier 'sluipen' en daarom metaforisch 'bedriegen' door sluwheid of insinuatie.

De broeders van het licht en de zonen van de duisternis zijn brandpunten van macht, van subtiel denken en handelen, van wijsheid en energie. Dezelfde krachten van de natuur worden door beiden gebruikt – de ene klasse gebruikt deze vermogens voor onpersoonlijke en heilige doeleinden; de andere klasse maakt gebruik van dezelfde vermogens en energieën voor onheilige en boze doeleinden. De nāga's, de spirituele 'slangen' van wijsheid en licht, op wie Jezus zinspeelde, zijn scherpzinnig, weldadig, wijs en begiftigd met het spirituele vermogen om het fysieke gewaad, de 'huid' of het

lichaam af te werpen, wanneer de ingewijde oud is geworden, en naar welgevallen een ander nieuwer, jonger en sterker menselijk lichaam aan te nemen.

De andere klasse, de sarpa's, bedienen zich van misleiding, bedrog, zijn boosaardig waar het hun motieven en handelingen betreft, en daarom heel gevaarlijk; en toch gebruiken ze dezelfde vermogens als de eerstgenoemde klasse, maar voor kwade doeleinden.

In dit gebruik van de figuur van de slang als de sluier van een verborgen betekenis, en de verdere uitwerking van de slangachtige kenmerken in de vorm van allegorieën en verhalen, is de oude manier om waarheden van de natuur te verhullen duidelijk te zien.

3

Zichtbare en onzichtbare werelden

Een van de hoofdleringen van de esoterische traditie is dat het heelal een zevenvoudig (of tienvoudig) organisme is: het is een levend wezen waarvan sommige bestanddelen meer en sommige minder intelligent en bewust zijn dan andere. Op de kosmische levensladder neemt de relatieve graad van bewustzijn en intelligentie met elke stap 'omlaag' af. De meest algemene vorm waarin deze leer voorkomt is die van de hemelen en hellen: sferen van beloning voor een juiste levenswijze, en louteringssferen voor een slecht leven. Deze gebieden van gelukzaligheid of van lijden werden in de oudste literatuur nooit gesitueerd in een of ander deel van de stoffelijke wereld, maar er werd onveranderlijk over gezegd dat ze zich in onzichtbare of etherische rijken van het heelal bevinden.

De zonder meer exoterische en monastieke ideeën dat de plaats van de hel in het centrum van de aarde is, en de hemel in het bovenste deel van de atmosfeer, werden door Dante schitterend beschreven in zijn *Divina Commedia* – een verminkte echo van verkeerd begrepen Griekse en Romeinse mythologische verhalen over Olympus en Tartarus. Zelfs zulke exoterische denkbeelden leidden tot de gewoonlijk onuitgesproken gevolgtrekking dat deze gebieden in elk opzicht meer etherisch zijn dan onze grofstoffelijke aarde; bovendien waren deze denkbeelden een laatste wanhopige poging van de mystieke instincten van de mens om een plaats- en tijdsstructuur op te bouwen waar de zielen van de mensen naartoe zouden gaan wanneer aan hun leven op aarde een einde was gekomen.

Volgens nog latere meningen van enkele christelijke theologen of halfbakken mystici, vergelijkbaar met de voornoemde ideeën, bevond de hel zich in de zon of misschien op het dorre oppervlak van de maan, of op een andere afgelegen plek; de hemel werd ook wel boven de wolken gesitueerd, op een onzichtbare verafgelegen plaats van het hemelse blauw. Maar al die quasi-stoffelijke plekken voor hemel en hel hadden een heel recente oorsprong; en toen in het westen de vroegste leringen over onzichtbare gebieden uit de herinnering

waren verdwenen, kwam uit de inzichten van het Europese wetenschappelijke onderzoek een nieuwe, mentaal verjongende invloed naar voren, waarin duidelijk werd dat er geen werkelijke reden bestond om de hel of de hemel ergens in het fysieke heelal te situeren.

Duizenden jaren lang, sinds een tijd ver voor het verval en de ondergang van de Grieks-Romeinse beschaving en zelfs tot in onze tijd is voortdurend een gevoel blijven bestaan dat de ons omringende fysieke sfeer slechts het omhulsel of gewaad is van innerlijke en onzichtbare werelden. Bij beschaafde volkeren wordt het intuïtieve besef van deze grote waarheid van de natuur even algemeen aangetroffen als onder onontwikkelde volkeren.

De antropologie heeft in haar studies van de respectieve mythologieën van de mensenrassen aangetoond dat het menselijk verstand veel meer geneigd is gedachtestelsels uit te werken over onzichtbare werelden die zowel de oorsprong als het einddoel voor de zielen van de mensen zijn, dan zich plaatsen voor loutering of beloning voor te stellen in streken van onze fysieke aardbol, zoals is gebeurd in de zeer exoterische mythologie van Griekenland en Rome en in de getrouwe nabootser daarvan, de middeleeuwse mythologie van het christendom.

Als een theosoof spreekt over onzichtbare werelden, bedoelt hij niet werelden die alleen maar onzichtbaar zijn in de betekenis van niet gezien worden. Hij bedoelt werelden die de achtergrond en kosmische grondslag zijn van het zichtbare heelal, de *oorzakelijke* gebieden, de wortels van de dingen. Als een spiritist over zijn 'zomerland' spreekt, of een christen over zijn 'hemel' en 'hel', hebben beiden een vaag intuïtief besef dat er waarheid schuilt achter wat ze zeggen, dat er iets achter de fysieke sluier bestaat. Dat gevoel is ongetwijfeld juist. Maar het is meer dan *iets*: het is een uitgestrekt heelal, een organische kosmos van veelsoortige werelden, gebieden en sferen.

Wat is deze zichtbare fysieke wereld van ons nu werkelijk? Waaruit is onze aarde opgebouwd, en hoe blijft ze met haar samengestelde bewegingen in de ruimte op haar plaats? Hoe hangt ze veilig in de zogenaamde leegte? Hoe vinden de andere planeten en de zon hun plaats in de uitgestrekte gebieden van de oneindigheid? Wat zijn de sterren, de nevelvlekken, de kometen en al de andere lichamen die schijnbaar willekeurig verspreid staan in de ruimte? Bestaan alleen de zichtbare hemellichamen – en is er daarachter, er rondom en er binnenin helemaal niets?

Wij denken hier aan het vroeg-christelijke theologische denkbeeld

dat de Here God de hemelen en de aarde uit 'niets' heeft geschapen. Niets is *niets*, en uit niets kan niets komen, want het *is* niets. Het is een woord, een fantasie, zoiets als het product van de verbeelding als we over een platte bol of een driehoek met vier zijden spreken. Dit zijn woorden zonder betekenis en daarom onzin. Men moet wel tot de conclusie komen dat het vóórkosmische 'niets' van de theologie op zijn minst het oneindig grote geheel van de goddelijke verbeeldingskracht, of gedachte plus wil, moet hebben bevat. Zelfs de meest orthodoxe en exoterische theologen kunnen toch moeilijk beweren dat de goddelijke wil, de goddelijke verbeeldingskracht en de goddelijke scheppingskracht niets zijn!

Hier zien we dat zelfs het christelijke stelsel dat op halfvergeten en verkeerd begrepen heidense filosofie berust, opmerkelijk verwant blijkt aan de leringen van alle filosofie en religie, namelijk dat het heelal en het gehele verbijsterende web van het gemanifesteerde zijn, teruggaand tot de eerste manvantarische oorsprong, tenslotte uit de substantie van de goddelijke essentie zelf werd geweven. Deze conclusie is misschien voor de latere school van christelijke exegeten buitengewoon onwelkom; maar als hun bijbels-theologische stelsel nog enige betekenis heeft en van de vuilnishoop moet worden gered, zal het zijn verheven oorsprong dienen te erkennen. Want er bestond in de hele oudheid algemene overeenstemming over een onzichtbare achtergrond, een uitgestrekt kosmisch web van wezens en dingen die, gezamenlijk en in samenwerking met de rijken waarin zij leven, de oorzakelijke gebieden vormen voor alle in de ruimten van de Ruimte verspreide fysieke werelden: de onzichtbare, wezenlijke structuur van de kosmos waarin deze zichtbare werelden zijn gehuisvest en gesitueerd, en waaruit ze alle krachten, substanties en oorzakelijke bestaanswetten putten die hen maken tot wat ze zijn.

• • •

Alle gemanifesteerde, materiële of quasi-materiële sferen of werelden zijn wat in de esoterische traditie, strikt genomen, hellen worden genoemd. Dit komt doordat het bestaan van zelfbewuste wezens in de stoffelijke werelden, in vergelijking met hogere sferen, relatief zo weinig voorkomt, dat hun verblijf daar in zekere zin een vergelding is voor hun falen om de bij hen behorende positie of staat in hogere rijken te behouden. Het is zeker juist dat deze 'afdalingen' en 'opstijgingen' deel uitmaken van de eonenlange evolutionaire pelgrimsreis die de rondzwervende monaden moeten maken om volledig zelfbewuste ervaring in al de verschillende gebieden van het kosmi-

sche leven te verwerven. Niettemin wordt de 'afdaling' naar de materiëlere sferen terecht als een 'val' beschouwd; en daarom zijn zulke lagere sferen in technische zin hellen.

Veel oude geschriften beschrijven sommige hellen als precies het tegenovergestelde van wat de meeste christenen in de Middeleeuwen zagen als de theologische hel van hun religieuze leiders. Sommige hellen in de brahmaanse of boeddhistische geschriften zijn, te oordelen naar de mystieke beschrijvingen ervan, heel plezierige plaatsen!

De algemene naam voor de grote menigten halfbewuste, bewuste en zelfbewuste bewoners van de werelden die in etherisch of spiritueel opzicht hoger staan dan het aardse leven is *deva's* – om een in hindoegeschriften veel voorkomende naam te gebruiken. Deze term wordt daarom gegeven aan die klassen van zelfbewuste wezens die de 'afdaling' in de lagere sferen maken om ervaring op te doen. De menselijke familie is zo'n groep en daarom strikt genomen een hiërarchie van deva's. Maar de mensenfamilie is niet de enige hiërarchie van deva's. Als er bijvoorbeeld in de boeddhistische en brahmaanse literatuur wordt verklaard dat er vier hoofdafdelingen van deva's zijn die in hogere sferen leven dan die van de aarde, dan wordt er verwezen naar de vier kosmische gebieden die net boven het gebied liggen waar onze planeet zich bevindt; en die verwijzing heeft dus rechtstreeks en speciaal betrekking op de zes bollen van de planeetketen van onze aarde die hoger zijn dan deze aardbol. Alleen al dit feit werpt een helder licht op de innerlijke betekenis van veel van wat in de oude hindoeliteratuur staat, bijvoorbeeld waar men laat zien dat de deva's onder bepaalde omstandigheden min of meer nauw verbonden zijn met de menselijke subhiërarchie of familie.

Dit fysieke heelal is maar de schil, de uiterlijke verschijningsvorm en manifestatie van innerlijke en oorzakelijke werkelijkheden; binnen het omhulsel bevinden zich de krachten die het leiden. De innerlijke werelden zijn de wortels ervan, die zich tot diep in de innerlijke oneindigheid uitstrekken; gezamenlijk zijn die wortels dat eindeloze pad waarover alle wereldleraren hebben gesproken; het brengt de mens, als hij het getrouw volgt, met een steeds uitbreidend bewustzijn rechtstreeks naar het hart van het heelal – een hart dat geen plaats of afmeting heeft, geen positie of duidelijk bepaalde materiële begrenzing; want het is de oneindigheid zelf.

Ware zieners in wie het 'innerlijke oog' is ontwaakt (in het oosten mystiek het 'oog van Śiva' genoemd), hebben als ze dat willen recht-

streekse kennis over deze sferen buiten onze eigen hiërarchie, want ze kunnen met die hogere energieën en krachten trillingscontact maken, en zodoende tijdelijk zelfbewust in die innerlijke gebieden leven en onmiddellijk uit de eerste hand kennis opdoen over die gebieden. Alle mensen kunnen echter dit 'geopende oog', dit geestelijke vermogen van innerlijk inzicht, verwerven door het leven te leiden, en wat erg belangrijk is, door training bij een echte leraar. Hun eerste stap in de richting van zo'n contact is door willen en handelen de eigen voeten op het pad te zetten.

Zo leert men de innerlijke en uiterlijke rijken van de natuur kennen door de enige betrouwbare toetssteen in het leven van de mens – het bewustzijn van het individu. Het innerlijke bewustzijn komt zonder belemmerende bijkomstigheden rechtstreeks in contact met het hart van het heelal; en de oprechte aspirant wordt zich dan bewust van de waarheid omdat hij zich vereenzelvigt met de innerlijke werkingen van het heelal.

Er bestaat geen andere methode om met de innerlijke werelden in aanraking te komen en deze te gaan begrijpen dan door het eigen bewustzijn in substantie daarmee één te maken; een van de eerste lessen die de aspirant wordt geleerd is dat de enige manier om een wezen of ding werkelijk te *begrijpen* is, dat wezen of ding althans tijdelijk te worden. In deze eenvoudige bewering zit veel meer dan oppervlakkig lijkt, want alle riten en functies van de werkelijke inwijding zijn daarop gebaseerd. Het is niet mogelijk dat iemand liefde begrijpt of sympathie voelt als zijn eigen wezen niet tijdelijk liefde of sympathie *per se* wordt. Enkel afstandelijk zulke functies van de menselijke constitutie bestuderen, creëert onmiddellijk de noodlottige dualiteit van waarnemer en het waargenomene, van subject en object, en werpt zo een hinderpaal op door deze te onderscheiden. Alleen door lief te hebben kan men liefde begrijpen. Alleen door te sympathiseren begrijpt en doorgrondt men sympathie; anders wordt er slechts gepraat en gespeculeerd over wat liefde en sympathie op zichzelf zijn.

Als we de vorm, de schoonheid of de geur van een mooie bloem bestuderen, worden we blij en onze gedachten en gevoelens ondergaan een verheffende invloed; maar we beseffen dat wij en de bloem *verschillen* omdat wij de waarnemer zijn en de bloem het waargenomene; als we daarentegen ons bewustzijn als het ware in de bloem zelf kunnen projecteren, en haar tijdelijk worden, kunnen we alles begrijpen wat de bloem voor en op zichzelf betekent.

Deze ideeën bevatten de kern en het wezen van een grote waarheid. Zelfs de grootste adept kan niet in de aard en de geheimen van de onzichtbare werelden doordringen en ze volledig begrijpen tenzij hij zijn waarnemend bewustzijn een spirituele en psychische eenheid ermee laat vormen. Als dit gebeurt, wordt hij tijdelijk een wezenlijk deel van die innerlijke werelden, en krijgt zo zeer grondige kennis van hun aard, hun respectieve kenmerken, en verschillende energieën en eigenschappen.

Alleen door harmonische *eenwording* met het onderwerp of voorwerp van studie kan men zijn ervaring in voor anderen begrijpelijke taal overdragen. Aldus hebben de grote genieën van de wereld het menselijk leven verrijkt en verhelderd door wat zij hun medemensen hebben gebracht. Wanneer men de mystieke en theologische poëzie uit oude overleveringen bestudeert, bijvoorbeeld in Keltische en Scandinavische mythologie, is men zich scherp bewust van de waarheid van dit alles wanneer de ziener of bard beschrijft hoe hij het gras hoort groeien, de hemellichamen in hun baan hoort zingen of de taal van de bijen kan verstaan of de stemmen van de wind.

Het is mogelijk om zelfbewust van het ene heelal of de ene hiërarchische bestaanssfeer naar een andere hiërarchische sfeer over te gaan. Inderdaad is het voor de mens de gewoonste ervaring, zo algemeen dat zulke ervaringen slechts als gewone gedachteovergangen ons bewustzijn binnenkomen en wij door de bomen de schoonheid van het bos niet zien. Iedereen die slaapt betreedt een ander bewustzijnsgebied. Verander het trillingsgetal van een bepaalde toestand en we betreden andere gebieden van het heelal, hogere of lagere dan het onze afhankelijk van de omstandigheden. Iedereen die zijn emotionele golflengte van haat verandert in die van liefde en dit doet door zijn wil te gebruiken, oefent een deel van zijn innerlijke constitutie; als hij in deze richting beter is getraind, zal dit hem eens in staat stellen achter de zogenaamd dikke sluier van uiterlijke schijn te gaan, want door zo zijn kracht te gebruiken, zal hij het juiste vermogen en het bijbehorende orgaan hebben ontwikkeld om dit te doen. Ieder die de verleiding om iets verkeerds te doen, of om minder te zijn dan hij *is*, met succes weerstaat, oefent in zichzelf het vermogen waardoor hij op een dag tijdens de gevreesde beproevingen van de inwijding zelfbewust achter de sluier kan gaan.

Omdat onze zintuigen ons maar over een klein deel van het scala aan krachten vertellen, van het hele spectrum van universele ener-

gieën en substanties die het heelal vullen, ja werkelijk het *zijn*, moeten er kennelijk andere werelden en sferen bestaan die voor ons gezichtsvermogen onzichtbaar en voor onze tastzin ontastbaar zijn, en waar we slechts op onvolmaakte wijze kennis van kunnen nemen via ons verfijnde denkorgaan – want we hebben ons denkvermogen nog niet geoefend om één te worden en in sympathie mee te trillen met wat het onderzoekt. Ons fysieke zintuiglijke gestel is maar een kanaal, door middel waarvan we kennis vergaren van alleen de fysieke wereld. Het is het denkend wezen binnenin, het denkvermogen, de ziel, het bewustzijn – met meer verfijnde en subtiele zintuigen dan die van het grofstoffelijke lichaam – dat de Denker en de Kenner is. Niemand heeft nog de enorme krachten van deze psychospirituele ontvanger beproefd – ontdekt wat deze kan doen, kan weten en bereiken door naar binnen te zien. Feitelijk leiden onze vijf zintuigen onze aandacht af van de kanalen naar wijsheid en kennis, naar buiten naar de verwarrende chaos van de verschijnselen, in plaats van haar te richten op de innerlijke oorzakelijke gebieden van het heelal of van onze eigen constitutie.

Wij hebben ook lang niet voldoende beheersing over onze gedachten. Die vliegen kriskras ordeloos door ons brein als de horde elementalen die ze zijn, en verwoesten vaak zelfs onze ethische normen. We weten inderdaad weinig van onze innerlijke vermogens – spirituele, intellectuele, psychische – en van de zintuigen die met elke categorie ervan corresponderen, en die in alle gevallen veel hoger en subtieler zijn dan de fysieke. Indien die innerlijke zintuigen vollediger zouden worden ontwikkeld, dan zou men althans in zekere mate kennis hebben van de onzichtbare werelden en hun bewoners; we zouden bewust met hen omgaan – en in de hogere rijken ons werkelijk met de goden kunnen onderhouden. Deze opmerkingen hebben niets te maken met omgang met spoken of zogenaamde 'geesten' van de doden.

De grootste denkers van de wetenschap komen nu tot een ruimere opvatting van het universele leven en van de betrekkingen die de mens daarmee heeft. In tegenstelling tot de wetenschappelijke denkbeelden van zelfs maar vijftien jaar geleden vertellen ze verbazingwekkende dingen. Onlangs publiceerde de *Manchester Guardian* een artikel, getiteld 'Nieuwe visie op het heelal', waaruit we citeren:

> Waarom zou alle materie in het heelal zich hebben opgedeeld in miljoenen stelsels van sterren, gas en stof, die vrijwel gelijkma-

tig verspreid en van vrijwel gelijke afmeting zijn? Waarom zouden die stelsels ongeveer anderhalf miljoen lichtjaren van elkaar staan en waarom zou ieder stelsel ongeveer vijf keer zo breed als dik zijn en enkele tientallen miljoenen sterren bevatten? Die verbazingwekkende eenvormigheid in het heelal duidt erop dat onder relatief eenvoudige omstandigheden overal aan de wetten van de mechanica wordt gehoorzaamd. Als eerste op de schaal van grootte staat het heelal. De grote nevelvlekken vormen de tweede klasse objecten. Deze zijn bij benadering van gelijke grootte en staan op de tweede plaats van de schaal. In de grote nevelvlek is de ster de voornaamste eenheid. Evenals de grote nevelvlekken zelf hebben de sterren een grote eenvormigheid, in massa zo niet in helderheid. De sterren staan op de derde plaats van de schaal. Van de sterren dalen wij af naar de nietige, donkere en koude objecten die men planeten noemt. Die bezitten ongeveer een tienduizendste van de massa van de zon. Dan zijn er de satellieten van de planeten, die op de vijfde plaats van de schaal van grootte staan. . . . Kleinere dingen dan deze heeft de natuur samengepakt in een mengelmoes van eigenaardigheden, tot de eenvormigheid van de moleculen en atomen wordt bereikt. Tot die mengelmoes behoren wijzelf; we kijken trots om ons heen en voelen ons een beetje tekortgedaan. We betreuren onze omvang, maar bewonderen onze intelligentie.

Waar kwam de oorspronkelijke wolk vandaan? Mogelijk uit de vijfde dimensie! Sir J.H. Jeans is van mening dat de moeilijkheid om de vorm van de spiraalarmen in de grote nevelvlekken te verklaren alleen kan worden opgelost door de ontdekking dat de centra van zulke nevelvlekken kranen zijn waardoor materie uit een ander heelal in het onze stroomt. . . .

Als dit waar is, hoe staat het dan met de vijfde dimensie? Hoe ziet het hyperheelal van de vijfde dimensie eruit? Wat voor soort wezens wonen er? Waar kwam de vijfde dimensie zelf vandaan?

Hier spreekt een wetenschapper in onze tijd als een ziener uit de oudheid. Hij trekt blijkbaar de conclusie dat er materie, dat wil zeggen energie, stroomt vanuit die andere 'dimensies' naar ons fysieke heelal, vanuit een hoger heelal dan het onze – een leer van de archaïsche theosofie uit prehistorische tijden, waaraan de latere religies en filosofieën hun wezenlijke inhoud ontleenden. Deze oude leer die Jeans onbewust opneemt in de conclusie die hij uit zijn wetenschappelijke studies heeft getrokken, is een ware en intuïtieve uiteenzetting van occulte wijsheid; namelijk dat er in de kern van de nevelvlekken, die verspreid zijn in de ruimten van de Ruimte, centra bestaan, door

hem 'singuliere punten' genoemd, waaruit en waardoor materie in ons fysieke heelal stroomt; die stroom van substantiële energie komt uit een 'vijfde dimensie' tot ons. Om zijn eigen woorden te gebruiken uit *Astronomy and Cosmogony*: die centra zijn punten

> waar materie ons heelal binnenstroomt vanuit een andere en volkomen vreemde ruimtelijke dimensie, zodat het voor een bewoner van ons heelal lijkt alsof het punten zijn waar voortdurend materie wordt geschapen. – blz. 352

Het gebruik van het woord dimensie is ontoereikend, omdat het onnauwkeurig is. Dimensie is een term voor afmeting. Maar als de kerngedachte er is, doet dit er niet zoveel toe. Hij noemt deze dimensie de vijfde omdat de vierde dimensie, in navolging van dr. Albert Einstein, kennelijk de tijd is. Wij zouden deze dimensies liever werelden, sferen of gebieden noemen, de oorzakelijke achtergrond van het hele universum dat we zien. Onze eigen hogere menselijke beginselen leven in die onzichtbare gebieden, in die ten onrechte zo genoemde 'andere dimensies'; we zijn daar dus evengoed thuis als ons fysieke lichaam hier op aarde.

Het heelal is immers één onmetelijk groot organisme, en alles daarin is een onscheidbaar want integrerend en samenstellend deel ervan; daarom heeft de mens alles in zich wat er in het heelal is, *omdat* hij een onscheidbaar deel van het kosmische geheel is. Als onscheidbaar deel van het heelal heeft hij iedere energie, elke substantie en iedere bewustzijnsvorm in de oneindigheden van de grenzeloze ruimte in zich, latent of actief. Daarom *kan* hij door het pad te volgen, dat steeds verder naar binnen leidt, naar zijn essentiële zelf, *kennis opdoen*, want op deze manier verkrijgt hij uit de eerste hand kennis van de werkelijkheid. Op dit feit is de hele cyclus van inwijding gebaseerd, en de immense wijsheid en kennis die daarin worden verworven.

De oude Hermetische leer van de Alexandrijnse Grieken, door hen overgeleverd uit nog oudere bronnen, wordt uitgedrukt in hun bekende aforisme: 'Wat beneden is, is hetzelfde als wat boven is; wat boven is, is hetzelfde als wat beneden is'. Dit is een van de grondleringen van de oude wijsheidsreligie waarop de wet van analogie berust: het grote wordt weerspiegeld in het kleine, in het oneindig kleine; met andere woorden, het oneindig kleine weerspiegelt het kosmische. Waarom? Omdat het heelal één groot organisme is, en één wet alles doordringt; wat actief of latent is in één sfeer, moet dus actief of latent zijn in alle sferen, waarbij men ermee rekening moet

houden dat de substanties van die respectieve werelden in etherisch of materieel opzicht gradueel verschillen. Deze innerlijke werelden oefenen zó invloed uit op de uiterlijke, dat alles wat er op het fysieke gebied gebeurt het gevolg is van de *innerlijke* krachten, substanties en machten die zich *naarbuiten* openbaren. Op precies dezelfde manier werken de vermogens van de mens door zijn fysieke lichaam; want de mens is in het klein een kopie van wat het heelal in het groot is.

Aardbevingen, vloedgolven, vulkanische uitbarstingen, noorder- en zuiderlicht, wind, hagel en onweersbuien; de voortgang en het terugwijken van het ijs in ijstijden; endemische, epidemische en pandemische ziekten; het rustig groeien van het gras op de velden of het gaan bloeien van de bloemen; de ontwikkeling van een microscopische cel tot een mens van een meter tachtig; de reusachtig grote krachten die in het binnenste of aan het oppervlak van onze zon werken; de regelmatige banen die de planeten met onveranderlijke precisie volgen – het zijn allemaal voorbeelden van hoe de innerlijke causale krachten, de drijvende krachten die in de innerlijke werelden liggen besloten, zich nu door zelfexpressie naar buiten werken. Al deze verschijnselen zijn in feite slechts de gevolgen in onze uiterlijke fysieke sfeer van wat plaatsvindt in de innerlijke en onzichtbare rijken. Daarbinnen gebeuren de dingen, en als de verbindings- of contactpunten dicht genoeg bij ons zijn, voelt onze fysieke sfeer de gevolgen ervan in de verbijsterende massa verschijnselen die door de natuur wordt voortgebracht.

Het idee van sommige wetenschappers dat er geluk of toeval in het heelal heerst, is misschien te wijten aan het oude materialistische denkbeeld van een 'fysisch determinisme', dat in feite erop neerkomt dat er in het heelal niets dan willoze, onbezielde, en niet door leven geleide materie is die zich lukraak naar een onkenbaar of onbekend doel beweegt. Deze wetenschappers hebben zich verzet tegen het onlogische van dit idee en hebben hun toevlucht gezocht in zuiver wiskundige begrippen, waarbij hun onuitgesproken honger naar wet en regelmaat overal naar voren komt, maar waar voldoende vaagheid bestaat over de oorzakelijke achtergrond om de mogelijkheid open te laten voor de werking van een kosmische besturende intelligentie. En toch zien ze niet in dat het denkbeeld van geluk of toeval niets anders is dan het terugvallen op hetzelfde oude materialistische fysische determinisme in een nieuwe vorm.

De veranderende inzichten van wetenschappers als gevolg van de ontdekking van nieuwe natuurfeiten betekenen dat het wetenschap-

pelijke denken voortdurend in beweging is en dat het einde daarvan nog door niemand kan worden aangegeven. Ongetwijfeld kunnen veel denkbeelden die als wetenschappelijk zijn verkondigd en daarna zijn verlaten voor nieuwere ideeën, worden herroepen en omgevormd om te passen bij wat de toekomst zal brengen. Deze mogelijkheid geldt vooral voor wat nu algemeen 'indeterminisme' heet, dat in sommige opzichten even onverbloemd materialistisch is als het oude fysische determinisme dat nu wordt afgedankt, en dat niets anders dan hetzelfde oude fysische determinisme in een nieuwe vorm schijnt te zijn. Want het zou duidelijk moeten zijn dat wanneer indeterminisme moet worden opgevat als louter toeval of willekeurig handelen, dit niet in een heelal kan bestaan dat dezelfde wetenschappers zo vaak afschilderen als het werk van 'een kosmische wiskundige' – van een kosmische intelligentie. Intelligentie en toeval gaan even slecht samen als enerzijds kosmische orde, die wetmatigheid en gericht handelen inhoudt, en anderzijds onverantwoorde toevalligheid en dus kosmische wanorde.

Een theosoof is geen fatalist. Het heelal en alles wat erin is, is het resultaat van een inherente keten van oorzaken en gevolgen die zich uitstrekt van de oneindigheid van het verleden tot in de eindeloosheid van de toekomst. Alles in het heelal is een gevolg van vroegere oorzaken die de tegenwoordige gevolgen voortbrengen – een bewijs voor de activiteit of werking van ontelbare willen en intelligenties in het heelal. Zoals Spinoza, een pantheïst, de leer van de Upanishads herhaalde dat het heelal slechts een manifestatie of weerspiegeling van het bewustzijn van de kosmische godheid is, zo leidt ook de esoterische traditie alles wat er is af van die oorspronkelijke onbegrijpelijke goddelijke bron waaruit alles voortkwam en waarnaar alles zal terugkeren; en zegt daarom dat de kosmos en alles daarin is opgebouwd uit bewustzijn-substantie als de essentie ervan. Het zou je reinste dwaasheid zijn te veronderstellen dat er tussen deze onzichtbare goddelijke bron en ons fysieke heelal geen tussenliggende graden van op elkaar inwerkende schakels zijn; deze schakels zijn in werkelijkheid de enorme reeksen onzichtbare werelden of sferen, die de oorzakelijke factoren in de kosmische manifestatie zijn.

Juist omdat de mens een kleinere hiërarchie is die uit dezelfde goddelijke bron emaneert, bezit hij zijn evenredige deel van intelligentie en wilskracht als inherente onderdelen van zijn innerlijke constitutie. De mensheid als geheel is een van de talloze menigten van

hiërarchische verzamelingen intelligenties en willen die het heelal vullen. Elk van die hiërarchieën leeft op en in zijn eigen wereld, zichtbaar of onzichtbaar. Daardoor kan de mens naar eigen wens zijn lot scheppen, want hij heeft dezelfde factoren in zich die het heelal bezielen en besturen. Universele wetten omringen hem, waarmee hij onontkoombaar is verbonden omdat hij er een deel van is; niets kan uit het heelal weggaan, niets kan er van buitenaf in komen, want er is geen buiten. Omdat de mens alles bevat wat het heelal bevat, heeft hij mogelijkheden om alles in het heelal te begrijpen – de grootste vraagstukken van de kosmische natuur kunnen in hem een oplossing vinden als hij diep genoeg in de onzichtbare rijken van zijn eigen constitutie zou doordringen.

Omdat de mens in zijn natuur zowel zichtbaar als onzichtbaar is – hij bezit immers zowel lichaam, denkvermogen als geest – moet ook het heelal zichtbaar en onzichtbaar zijn; want een gedeelte kan niet meer bevatten dan het geheel waarvan het een wezenlijk deel is. Onze aardbol, de zon, planeten, sterren en nevelvlekken, de kometen, atomen en elektronen – ze worden allemaal volgens hetzelfde algemene kosmische plan geleid door energieën die, omdat ze substantieel zijn, hun eigen innerlijke gebieden hebben en zich op ons fysieke gebied manifesteren terwijl ze daarin afdalen en werken. Deze energieën hebben hun oorsprong in de onzichtbare werelden, en feitelijk zijn ze die.

Ieder wezen, hoe klein of groot ook, is een evoluerend *leven*. Aangezien elk zichtbaar lichaam in het heelal niets anders dan een samenstel van dergelijke levens is, hebben we dus een aanwijzing voor de werkelijke bedoeling van de filosofen van de oudheid die zonnen en sterren als levende wezens beschouwden, bewust en intelligent, die karma maken en afwikkelen. Ze zijn wat de oude Grieken 'bezielde entiteiten' noemden, *zōa*, waarvan het woord 'zodiak' is afgeleid, dat de kring van de 'levenden' betekent; de Latijnse filosofen gaven er de naam *animalia* aan – een woord dat werd gebruikt volgens de oorspronkelijke betekenis van *bezielde wezens*, en niet in de beperkte zin van dieren.

Sommige vroeg-christelijke kerkvaders leerden precies hetzelfde: dat de zonnen en sterren en planeten 'levende wezens' zijn. Dit is uitdrukkelijk de leer van de Griekse theoloog Origenes:

> Niet alleen kunnen de sterren aan zonde onderhevig zijn, maar ze zijn in feite niet vrij van de besmettelijke invloed ervan; . . .

> En omdat we waarnemen dat de sterren zich met zoveel orde en regelmaat bewegen dat die bewegingen nooit of te nimmer aan storing onderhevig zijn, zou het dan niet ongewoon dwaas zijn te zeggen dat het zo consequent en ordelijk in acht nemen van methode en plan door redeloze wezens kan worden verricht of uitgevoerd. . . . Omdat de sterren echter levende en denkende wezens zijn, zal er bij hen ongetwijfeld zowel vooruitgang als terugval voorkomen.
> – *De principiis* (Over eerste beginselen), Bk. I, hfst. vii, sec. 2-3

En in zijn verhandeling *Contra Celsum* (Tegen Celsus):

> Omdat we ervan overtuigd zijn dat de zon zelf, en ook de maan en de sterren, gebeden tot de hoogste godheid richten via zijn eniggeboren Zoon, vinden we het onjuist tot wezens te bidden die zelf gebeden opzenden. – Bk. V, hfst. xi

> Want we zingen hymnen alleen tot de Allerhoogste en zijn Eniggeborene, die de logos en ook God is; we loven God en zijn Eniggeborene, zoals ook de zon, de maan, de sterren en de hele hemelse menigte dat doen. – Bk. VIII, hfst. lxvii

De vroeg-christelijke zienswijze over de ingeboren levenskracht die in en door de hemellichamen werkt, als voertuigen van het kosmische leven, kan eveneens worden gevonden in de geschriften van de Latijnse kerkvader Hiëronymus die hier de leringen van Origenes herhaalt:

> Over hemellichamen merken we op dat de ziel van de zon, of hoe die anders moet worden genoemd, niet begon te bestaan toen de wereld werd geschapen, maar daarvóór ging ze dat schitterende lichtgevende lichaam binnen. Over de maan en de sterren moeten we soortgelijke opvattingen huldigen.
> – *Zendbrieven*, 'Brief aan Avitus'

Ondanks de veroordeling van de opvattingen van Origenes en zijn school door de twee concilies van Constantinopel in de zesde eeuw, heersten die inzichten toch min of meer openlijk in de hele christelijke gemeenschap, en zelfs in de Middeleeuwen treft men er overblijfselen van aan. Bij de kerkelijke schrijvers van de duistere Middeleeuwen vinden we veel passages over de zon en de sterren die historisch gezien alleen begrijpelijk zijn als we aannemen dat ze min of meer een afspiegeling zijn van de denkbeelden van Origenes en zijn school, die zelf weer verminkte weergaven zijn van heidense

leringen. Want al die leringen waren al grotendeels gedegenereerd en verkeerd begrepen in de tijd dat Origenes en zijn school ze aan de christelijke gemeenschap verkondigden, en bovendien werd hun oorspronkelijke heidense betekenis min of meer verdraaid door het theologische vooroordeel van de christenen die deze later onderwezen.

Als we een nauwkeuriger overzicht van de oorspronkelijke gedachtewereld willen krijgen, moeten we ons tot de Ouden zelf wenden. Sommige kerkvaders ontleenden leringen aan met name Plato en aan Pythagoras en zijn school, en pasten deze aan voor hun eigen patristische doeleinden. De Ouden leerden niet dat de sterren en andere stralende hemellichamen in hun fysieke vorm engelen of aartsengelen waren, maar dat elk een woning of voertuig of kanaal vormde van een 'engelachtig' wezen erachter. Ieder hemellichaam, of het nu een nevelvlek, komeet, zon, ster of een harde rotsachtige planeet zoals onze aardbol betreft, is een brandpunt of psychoelektrische lens, waardoorheen energieën, krachten en substanties vanuit onzichtbare sferen naar die lichamen stromen.

Als we deze leer in gedachte houden, zal onmiddellijk duidelijk worden dat de aarde, als de moeder en voortbrengster van de bezielde wezens die hun leven aan haar ontlenen, terecht als een 'animal' [Latijn: levend wezen] wordt beschouwd, en daarom een levend en bezield organisme is. De aarde heeft ook een mysterieus instinctbeginsel of een min of meer denkend principe. Ze heeft bovendien haar vitale werkingen en reacties die zich manifesteren als elektromagnetische verschijnselen – die in werkelijkheid uit de *jīva* van de aarde ontstaan – onweer, magnetische stormen, aardbevingen, enz. Zoals een mens in zijn lagere beginselen een 'animal' of bezield wezen is, zo is de aarde dit in haar lagere beginselen. Beide maken hun eigen evolutieproces door, hoewel de aarde en haar fysieke kinderen nauw met elkaar zijn verbonden. Zoals de mens is ontstaan uit een microscopisch zaadje, ontstond ook de aarde of feitelijk elke wereld uit een kosmisch zaad. Zoals de mens wordt geboren, zo wordt een wereld geboren, rekening houdend met andere omstandigheden en met de tijd. Beide worden uit energiepunten of -centra geboren; die energiepunten zijn altijd belichaamd in een min of meer omvangrijke verzameling atomaire substanties.

Zo ontstond de mens. Zo ontstonden de aarde, het zonnestelsel en de melkweg. Zo zijn een miljard melkwegstelsels ontstaan. Als dan de grote verandering in het leven komt die de mensen dood noemen,

wordt de mens of de wereld of het stelsel van werelden voor rust en vrede teruggetrokken in de onzichtbare sferen, en komt weer te voorschijn om een nieuwe evolutiecyclus te beginnen op een wat hoger niveau of gebied.

Laten we als voorbeeld een planeet nemen. Het levenscentrum of zaad of energiepunt komt uit de onzichtbare sferen en daalt af in de materie, en verzamelt, naarmate het grover en materiëler wordt, levensatomen die gereed zijn en wachten. Dit evoluerende zaad of energiepunt vervolgt zijn reis door de verschillende innerlijke, onzichtbare sferen op weg naar de aarde, of beter in de richting van de materie, tot het in het hogere materiële deel van ons eigen wereldstelsel als een nevelvlek verschijnt, een bundeltje zwak licht dat we aan de middernachtelijke hemel zien. Bij het vergrovingsproces gaat het door verschillende stadia; één zo'n voorbijgaand stadium is dat van een komeet; en het wordt tenslotte een planeet in een zeer etherische toestand. Het proces van materialisatie zet zich voort tot een stadium wordt bereikt zoals dat van bijvoorbeeld de planeet Saturnus – want Saturnus is zelfs minder dicht dan water op onze aarde. Zo'n planeet bevindt zich in een van de vroegste fasen van haar bestaan als planetaire bol, volgt de ontwikkeling van haar levenscyclus en wordt nog dichter tot ze tenslotte een steenachtige, vaste bol wordt zoals onze moeder aarde.

Het ontstaan van werelden was altijd een raadsel dat door wetenschappelijk onderzoek en ontdekkingen nog niet helemaal is opgelost; daardoor bestaan er een aantal theorieën over. Eén zo'n planetaire hypothese is de theorie van Moulton en Chamberlin, die zij in 1929 hebben uiteengezet. In een boekje getiteld *The Planetesimal Hypothesis* beschrijven ze hun theorie over het ontstaan van planeten uit de zon, in een zeer ver verleden veroorzaakt door het ontwrichtende effect van de nadering van een andere zon of ster tot dichtbij onze zon, die op dat moment geen planetaire kinderen of metgezellen zou hebben gehad; er werden aldus enorme vloedgolven op het oppervlak van de zon opgewekt waardoor grote massa's zonnesubstantie van het zonnelichaam werden afgerukt; de losgescheurde stukken die door de werking van de zwaartekracht werden verzameld vormden het begin van de respectieve planeten.

Dit is niet de leer van de esoterische filosofie, die stelt dat onze fysieke wereld, waaronder sterren, zonnen, planeten, enz., slechts de buitenste schil of sluier is van een innerlijke, essentiële en intelligente verzameling oorzaken die collectief het Kosmische leven vormen, of

liever zijn. Dit Kosmische leven is niet een persoon, niet een geïndividualiseerde entiteit. Het staat ver, heel ver boven een puur menselijke opvatting, want Het is grenzeloos, zonder begin en einde, van dezelfde omvang als de oneindigheid, van dezelfde eindeloze duur als de eeuwigheid. Het Kosmische leven is feitelijk de onuitsprekelijke werkelijkheid achter alles wat is. Geest en stof zijn niets anders dan de twee manifestaties van dit mysterie, dit universele leven-bewustzijn-substantie. Soms noemt men het abstracte ruimte – de essentiële en ook instrumentele oorzaak van zowel geest als stof, *alias* energie en substantie.

De ruimte zelf is daarom de werkelijkheid, het achterliggende noumenon of de eeuwig voortdurende en grenzeloze wezenlijke veroorzaking, die in haar ontelbare vormen of activiteiten zich vertoont als het Kosmische leven dat zich tot uitdrukking brengt in het aangezicht van het grenzeloze als eeuwige beweging samen met bewustzijn en intelligentie, en in de manifestatie zich uit als onophoudelijke Kosmische beweging geleid door Kosmisch bewustzijn en Kosmische wil.

Moet men het dan God noemen of een god? Zeer nadrukkelijk nee, want er bestaan vele heelallen, daarom zijn er vele 'ruimten' met als achtergrond een ondoorgrondelijke grotere ruimte, zonder beperkende omvang, allesomvattend. Ons eigen thuis-heelal is slechts één van de letterlijk ontelbare soortgelijke heelallen verspreid over de velden van de grenzeloze ruimte, waarbij elk heelal wordt bezield en met intelligentie geïnspireerd door het grenzeloze Kosmische leven. De universele wereld, de universele ruimte, is vol goden, 'vonken der eeuwigheid', schakels in een eindeloze oorzakelijke keten van kosmische intelligenties die leven, bewegen en hun bestaan hebben in de onmetelijke ruimten van de oneindigheid; evenals wij dat doen op onze eigen kleinere schaal in ons eigen thuisheelal.

De substanties en energieën van sommige onzichtbare werelden zijn veel etherischer dan die waardoor de zichtbare werelden worden bezield, en waardoor ze in feite als structuur worden samengesteld. Maar er bestaan ook veel materiëlere en grovere werelden dan de onze. Beide zijn voor ons onzichtbaar en ontastbaar, omdat onze fysieke zintuigen niet gevoelig zijn voor het trillingsgetal van deze hogere en lagere werelden; ze reageren zelfs alleen op een klein gedeelte van het bereik van het fysieke heelal, de moeder van onze zintuigen. Deze beperking van de mogelijkheden van onze zintuig-

lijke organen belet ons af te stemmen op deze andere en sterk uiteenlopende frequenties.

Volgens wetenschappelijk onderzoek bestrijkt straling alleen al een schaal van trillende substanties van ongeveer zeventig octaven die zich uitstrekt van de meest doordringende en hardste stralen, die nu bekend zijn en waaraan dr. Millikan als eerste de naam 'kosmische stralen' heeft gegeven, langs octaven van geringere amplitude en trillingsgetal, zoals röntgenstralen, gewoon licht en warmte, tot de stralingsvorm die bij de radio wordt gebruikt. Van die hele reeks van zeventig octaven nemen onze ogen hooguit één octaaf waar.

Hoe verwonderlijk het vermogen van ons fysieke gezichtsorgaan ook is om de straling die wij licht noemen over te brengen naar het brein, het is per slot van rekening maar één deel of octaaf van zeventig waarover het ons iets vertelt – en dat iets is op zichzelf onvolledige informatie. Het is dan ook geen wonder dat H.P. Blavatsky in haar *De Geheime Leer* schreef dat ons fysieke heelal niets anders is dan samengepakt of gekristalliseerd 'licht' – precies wat de wetenschap van de twintigste eeuw straling noemt.

Als licht dus de substantiële basis van ons fysieke heelal is, hoe is het dan gesteld met de intens actieve werelden die ons voor de geest worden geroepen door de trillingsgebieden aan weerskanten van dit stralingsbereik, die we met onze zintuigen niet kunnen waarnemen, maar waar we door de noeste arbeid van de wetenschappers nu over worden geïnformeerd? De esoterische traditie zou die schaal van zeventig octaven trouwens slechts een groter deel noemen van het specifieke terrein van kosmische activiteit en substantie dat deel uitmaakt van de lagere gebieden van het astrale licht. In plaats van zeventig octaven straling of trillingsactiviteit in de stof zijn er minstens honderd waarvan het bereik ligt in de fysieke en astrale werelden. Boven en voorbij die gebieden liggen letterlijk onvoorstelbare velden van kosmische activiteit, die nog etherischer zijn; elk veld of gebied bezit zijn eigen reeks substanties en krachten. Er zijn werelden binnen werelden; meer etherische substanties bestaan binnen de grovere substanties; de eerstgenoemde zijn de oorzakelijke *noumena* van de laatste. We zien dus de reden voor het aloude gezegde dat de zichtbare, tastbare, zogenaamd fysieke wereld slechts de sluier of het gewaad is dat het onzichtbare en ongrijpbare bedekt.

Dr. James Arnold Crowther heeft over straling geschreven op een manier die een opvallende wetenschappelijke overeenkomst vertoont met enkele leringen van de esoterische filosofie; en met zijn inzichten

staat hij in geen geval alleen. Hij wijst erop dat onze hele aardbol uiteindelijk slechts straling is die nauw verbonden en waarschijnlijk identiek is met elektriciteit en toch elektrisch wordt bijeengehouden, zodat de straling niet in de ruimte verloren gaat. Het interessantste punt van overeenkomst is misschien wel zijn bewering dat de in het heelal zo duidelijk aanwezige wet en orde het product zijn van de rede en niet van redeloosheid.

In welke vorm bewustzijn zich ook tot uitdrukking brengt, het is de oorsprong van alle vormen van kosmische kracht. Daar al die innerlijke en onzichtbare werelden bestaan uit en door middel van kracht in haar tweevoudige vorm van leven instandhoudende beweging en substantiële basis, en aangezien de innerlijke werelden in feite niets anders dan vormen van kracht of energie zijn die zich op talloze manieren manifesteren, is de conclusie onontkoombaar dat deze onzichtbare werelden vol menigten bewuste en zich tot ontplooiing brengende entiteiten zijn, die in hun eigen respectieve sferen werken net als wij – waarbij alle zijn onderworpen aan de algemene kosmische wetten van evolutionaire ontwikkeling.

Evenals onze fysieke wereld verschillende soorten bewoners heeft die zintuigen hebben ontwikkeld om te kunnen reageren op dat deel van het spectrum van het leven dat hoort bij het fysieke gebied, zo hebben ook die hogere (en lagere) werelden hun eigen bijzondere bewoners, met zintuigen en denkvermogens die gevormd zijn om te reageren op de frequenties van de wereld waarin zij zich bevinden. Zoals de mens zich vaag bewust is van andere gebieden door zijn meer verfijnde psychische en mentale vermogens, zo is het ook gesteld met de bewoners van deze onzichtbare werelden: door voortgaande groei van vermogens en zintuiglijke organen komen alle entiteiten langzamerhand in aanraking met en krijgen ze kennis van andere gebieden van bewustzijn of werkzaamheid. Voor de bewoners van een van die hogere of lagere werelden is hun eigen materie even werkelijk als de onze voor ons – in feite ook even *onwerkelijk* als we inzien hoe tijdelijk en onwerkelijk onze fysieke materie is. Want materie in de hogere werelden is *voor ons* kracht of krachten; en onze materie is kracht – en krachten – voor werelden lager dan de onze.

Wat objectief bestaan wordt genoemd is dat deel van het grenzeloze geheel dat op een bepaald gebied wordt gekend door wezens met een bewustzijn dat daar op dat moment werkzaam is; maar dit *objectieve is subjectief* voor wezens met een bewustzijn dat op datzelfde moment op andere gebieden of in andere werelden functioneert. Het

is dus duidelijk dat ons hele fysieke universum even subjectief is – dus even onzichtbaar en ongrijpbaar – voor wezens met een bewustzijn dat nu op andere gebieden werkt, omdat die innerlijke werelden voor ons subjectief zijn. Bovendien doordringen die andere werelden en gebieden onze wereld. Wij bewegen ons door hen heen en zij gaan door ons heen; en ze worden door ons niet waargenomen zoals ook hun bewoners zich niet bewust zijn van ons en van onze sfeer.

Er is een opmerkelijke passage van H.P. Blavatsky over dit onderwerp:

> . . . de occultist plaatst *deze sferen* niet *buiten* of *binnen* onze aarde, zoals de theologen en de dichters doen, want hun plaats is nergens in de ruimte die aan de niet-ingewijde *bekend* is en waarover deze zich een idee vormt. Ze zijn als het ware met onze wereld vermengd – ze doordringen deze en worden door haar doordrongen. Er zijn miljoenen en miljoenen werelden en firmamenten voor ons zichtbaar; er zijn nog grotere aantallen die niet meer door middel van telescopen zichtbaar zijn, en veel van deze laatste soort behoren niet tot onze *objectieve* bestaanssfeer. Hoewel ze even onzichtbaar zijn als wanneer ze zich miljoenen mijlen buiten ons zonnestelsel zouden bevinden, zijn ze toch met ons, bij ons, *binnen* onze eigen wereld en voor hun eigen bewoners even objectief en materieel als onze wereld voor ons is. . . . elk van deze werelden wordt geheel beheerst door haar eigen speciale wetten en omstandigheden en heeft geen rechtstreeks verband met onze sfeer. Zoals wij al zeiden, en voor zover wij weten of voelen, bewegen de bewoners van deze werelden zich misschien dwars *door* en *rondom* ons heen alsof ze door een lege ruimte gingen, terwijl hun woonplaatsen en landen de onze doordringen, hoewel ze ons gezichtsvermogen niet verstoren, omdat wij nog geen zintuigen hebben om hen te onderscheiden. . . .
>
> . . . zulke onzichtbare werelden bestaan inderdaad. Ze zijn even dichtbevolkt als onze eigen wereld, en ze zijn in enorme aantallen door de schijnbare Ruimte verspreid; sommige zijn veel materiëler dan onze eigen wereld, andere worden geleidelijk etherischer, totdat ze vormloos en als een '*adem*' zijn. Dat ons stoffelijke oog ze niet ziet, is geen reden om er niet in te geloven; de natuurkundigen kunnen noch hun ether en hun atomen, noch 'bewegingsvormen' of krachten zien. Toch aanvaarden ze deze en onderwijzen erover. . . .
>
> Maar als we ons een wereld kunnen voorstellen die is samengesteld uit stof die (voor *onze* zintuigen) nog ijler is dan de staart van een komeet, en dus ook bewoners die in verhouding tot *hun*

> bol even etherisch zijn als wij in vergelijking met *onze* harde rotsachtige aarde, dan is het geen wonder dat we ze niet waarnemen en ook hun aanwezigheid of zelfs hun bestaan niet opmerken.
> – *De Geheime Leer*, 1:670-2

Hoe zouden we hun aanwezigheid kunnen opmerken zolang we geen zintuigen hebben ontwikkeld om deze onzichtbare werelden en hun bewoners waar te nemen? Maar we hebben wel onze subtielere, innerlijke zintuiglijke organen die de werkelijke innerlijke mens vormen: dat deel van onze constitutie dat is verbonden met de innerlijke en hogere delen van de kosmos, zoals ons fysieke lichaam op vergelijkbare wijze is verbonden met deze fysieke wereld.

De Amerikaanse wetenschapper Luckiesh herhaalt de leer van H.P. Blavatsky, hoewel hij zich daarvan waarschijnlijk niet bewust was. Na het bespreken van de onvolkomenheden van onze fysieke zintuigen, zegt hij:

> Hieruit blijkt hoe groot de beperkingen van de zintuigen van de mens zijn om alles te evalueren wat in het heelal om ons heen bestaat. We leven misschien met onze menselijke zintuigen in een wereld binnen een wereld. Buiten onze ervaringen is alles mogelijk. Met onze verbeeldingskracht kunnen we een andere wereld oproepen die gelijktijdig met onze 'menselijke' wereld bestaat, maar die we niet zien, voelen of kennen. Hoewel we heel wat over de fysieke wereld weten waarin we leven, kunnen er gelijktijdig andere werelden bestaan achter de sluier waar onze zintuigen niet zijn doorgedrongen. – *Foundations of the Universe*, blz. 71

In *The Architecture of the Universe* (blz. 414-5) schrijft prof. W.F.G. Swann over de wiskundige mogelijkheid van verscheidene heelallen, werkelijk eindeloos in aantal, die dezelfde ruimte kunnen innemen en elkaar kennelijk doordringen; elk zou van alle andere verschillen, zodat wezens die een van die heelallen bewonen geen kennis zouden hebben van andere heelallen en hun respectieve bewoners. Dit onderscheid tussen het ene en het andere heelal sluit echter in geen geval de mogelijkheid uit dat er een mathematisch of misschien een ander soort verband bestaat tussen mathematisch zo verschillende heelallen. Door die onderling gekoppelde of samenhangende verbindingslijnen kan het voor wezens in één zo'n heelal daarom mogelijk zijn, zich niet alleen bewust te worden van het bestaan van andere heelallen dan hun eigen heelal, maar ook toegang te krijgen – op een wiskundige manier? – tot andere heelallen,

en zo kennis te verwerven van de respectieve bewoners ervan.

Deze hogere en lagere werelden zijn even onbegrijpelijk talrijk als de atomen die de fysieke materie samenstellen. Het aantal atomen, bijvoorbeeld, dat een druifje vormt, is zo onberekenbaar groot dat je met sextiljoenen van sextiljoenen moet tellen; en de hogere en lagere werelden in de ruimten van de Ruimte zijn minstens even talrijk, want op Kosmische schaal zijn ze slechts de 'atomen' van het heelal, en in de andere richting, van de mens uit gezien, van dat even onvoorstelbare heelal op de schaal van het oneindig kleine.

Zo'n heelal op Kosmische schaal is zelf opgebouwd uit kleinere heelallen, onderling verschillend, maar toch is elk een getrouwe kopie van de onbegrijpelijk grote ouder; elk kleiner heelal is zelf een organische eenheid, een kosmisch molecuul, gevormd uit onbegrijpelijk talrijke menigten kosmisch 'atomaire' entiteiten, kosmische atomen. Dit zijn de verschillende zonnen en planetenstelsels die over de uitgestrekte velden van de ruimte zijn verspreid. Ieder hemellichaam, zon, planeet, nevelvlek of komeet, is als een organische entiteit eveneens samengesteld uit menigten wezens kleiner dan zij. Onze aarde, bijvoorbeeld, is samengesteld uit atomen die op hun beurt zijn opgebouwd uit nog kleinere deeltjes of entiteiten, protonen, elektronen, positronen en neutronen, enz., genoemd; ook deze zijn samengesteld en dus opgebouwd uit nog kleinere deeltjes.

Het elkaar doordringen van de talrijke menigten van werelden, zowel groot als klein, hoger als lager, is de grondgedachte in de archaïsche leer van de Kosmische hiërarchieën, waarbij elke hiërarchie haar eigen hoogste en laagste punt heeft, haar eigen hoogste en laagste gebieden. Het hoogste gebied van een hiërarchie gaat geleidelijk over in het laagste van de eerstvolgende hogere hiërarchie, terwijl het laagste gebied geleidelijk overgaat in het hoogste gebied van de direct daaronder liggende hiërarchie op de neergaande boog. Zo wordt iedere hiërarchie doordrongen van krachten en trillingen van elke andere op een soortgelijke manier verbonden hiërarchie.

Ieder punt in de ruimte is daarom een verblijfplaats van levens, en wel op veel gebieden; want deze hiërarchieën zijn dichtbevolkt met allerlei soorten levende entiteiten in alle stadia van evolutie; en elke eenheid van deze ontelbare menigten levens is een zich ontwikkelende entiteit op weg naar een steeds hogere graad van evolutionaire vervolmaking.

H.P. Blavatsky schreef:

> Van *goden* tot *mensen*, van werelden tot atomen, van een ster tot een nachtpitje, van de zon tot de levenswarmte van het meest onbetekenende organische wezen – is de wereld van vorm en bestaan een enorme keten, waarvan de schakels alle zijn verbonden. De wet van de analogie is de eerste sleutel tot het wereldprobleem, en men moet deze schakels naast elkaar bestuderen voor wat betreft hun onderlinge occulte relaties.
>
> – *De Geheime Leer*, 1:669

Belichaamde bewustzijnen (let op het meervoud) bestaan in een praktisch eindeloze schakering van graden van evolutie – een levensladder die zich oneindig in beide richtingen uitstrekt en zo door het onmetelijke hiërarchische stelsel van de melkweg loopt. Daarom zijn er geen grenzen, behalve een hiërarchische; een dergelijke hiërarchische begrenzing is slechts ruimtelijk, niet feitelijk. Maar deze levensladder wordt op bepaalde punten gekarakteriseerd door aanlegplaatsen, de verschillende 'bestaansgebieden', die overigens de verschillende sferen van het kosmische bewustzijn vormen – dat zich in de ontelbare graden van bewustzijn manifesteert.

De onzichtbare werelden worden niet bevolkt door de doden van de aarde. De bewoners van die andere werelden *behoren tot die andere hogere (of lagere) werelden of sferen*, evenals wij tot onze tegenwoordige fysieke wereld behoren, want we leven op het ogenblik in een lichaam dat voortkomt uit de substanties en energieën ervan.

Ons werkelijke zelf, de monade, behoort echter niet tot deze aarde. Zij neemt lichamen aan en gebruikt die een tijdje, dankt ze dan af en gaat verder; maar zelf kent ze geen dood, want haar diepste aard is leven, als integrerend deel van het Kosmische leven, evenals een atoom een integrerend deel van de dichte materie is. De dode lichamen die de monade achterlaat zijn slechts samengestelde, geen integrale entiteiten; en omdat ze samengesteld zijn, moeten ze wel verslijten en in hun respectieve elementen ontbinden. Het lichaam leeft op grond van het monadische leven waarmee het is vervuld; als dat leven wordt teruggetrokken doordat de kracht die de samenhang van de deeltjes tot stand bracht zich terugtrekt, dan moet het lichaam wel vergaan. Een lichaam is een droom, een illusie – want het is tijdelijk, vergankelijk en op zichzelf slechts een fluïdisch samenstel dat tijdens een geïncarneerd leven van de monade door de psychomagnetische energie van die monade wordt bijeengehouden.

De aardbewoners zijn eeuwen en eeuwen geleden hier gekomen;

en in de eonen van de verre toekomst zullen we vanuit deze fysieke wereld weer de innerlijke rijken binnengaan, we zullen dat gezamenlijk doen als de hele zich evoluerende menselijke menigte. Als die tijd aanbreekt, zullen we als goden zijn.

4

Hoe het ene het vele wordt

Het heelal is een levend organisme, opgebouwd uit op elkaar inwerkende krachten die in en door de verschillende graden van etherische substanties heenwerken, die zelf niets anders dan verdichte of gekristalliseerde krachten zijn. Ieder van die krachten is zelf een manifestatie van een intelligentie; en collectief vormen die krachten het energie-aspect van die enorme verzameling intelligente wezens die als eenheid de collectieve derde logos van de kosmos vormen. Deze kosmische logoi – waarbij elk de vormende of 'scheppende' logos van zijn eigen hiërarchie is – zijn in feite ontelbaar in hun activiteiten in de gebieden van de oneindigheid.

Het kleine, op hetzij infinitesimale of kosmische schaal, weerspiegelt het grote – want één universeel identiek bewustzijn loopt door alles heen, één universeel gemeenschappelijk leven; en dit fundamenteel een eenheid vormende stelsel van de kosmische wet doordringt daarom alle manifestatie.

De kosmische logos is nog iets meer dan alleen een verzameling entiteiten die aldus in hun onscheidbare vereniging een wezen vormen dat hen allen omvat en groter is dan elk van hen. De logos is zelf een individu, een kosmische geest en wordt daarom een kosmische hiërarch genoemd – de hoogste geest voor zijn eigen hiërarchie, want hij is de bron en oorsprong ervan, het alomvattende individu dat binnen de omvang van zijn eigen wezen de menigten kleinere wezens bevat door middel waarvan hij leeft en zich tot uitdrukking brengt.

Hier komen we bij een van de moeilijkste problemen in de esoterische filosofie: Hoe het ene het vele wordt in de loop van zijn manifestaties in een manvantara, desondanks ervan gescheiden blijft, en gedurende de hele manvantarische periode hoger dan zijn verschillende samenstellende delen. Zoals Krishṇa het omschrijft in de *Bhagavad-Gītā*:

> Ik manifesteer dit heelal met delen van mijzelf en blijf er toch van gescheiden en erboven verheven. – 10:42

Evenzo is de mens in zijn zevenvoudige of tienvoudige constitutie een hiërarchische verzameling van grote menigten wezens waarover de geest van zijn constitutie als de hiërarch of logos de leiding heeft; hij blijft gescheiden en afzonderlijk van zijn kinderen die hij gedurende elke incarnatie emaneert; toch vormen die menigten wezens als geheel de constitutie van de mens of het voertuig voor zijn geest.

Bewustzijn is zowel essentieel als dat het een eenheid vormt, en tijdens de manifestatie is het toch deelbaar in kleinere bewustzijnspunten. Zoals het kosmische bewustzijn zich bijna automatisch in druppeltjes of kleinere samenstellende individuen van zichzelf verdeelt, zo is ook de mens, als spiegel van het universele grote, een bewustzijn dat een eenheid vormt en dat tijdens zijn incarnaties uit zijn eigen wezen menigten bewustzijnsatomen uitwerpt, druppeltjes van zichzelf die toch elk hun eigen ingeboren individualiteit hebben. Daarom is zes zevende van de constitutie van de mens onzichtbaar, want deze delen functioneren op veel etherischer gebieden van het kosmische zijn dan de fysieke sfeer. Dezelfde gedachtegang volgend zijn de onzichtbare sferen van het heelal zes zevende van het kosmisch geheel.

Onze eigen aarde heeft zeven bollen, die onlosmakelijk met de zogeheten zeven heilige planeten van het zonnestelsel zijn verbonden, en met de respectieve zevenvoudige werelden of bollen die tot elk van de zeven heilige planeten behoren. Die heilige zeven planeten vormen samen met de aarde een bijzondere hiërarchie binnen het totale rijk van de zon, want in hun oorsprong, bestemming en evolutionaire ontwikkeling zijn ze nauw met elkaar verbonden.

De fysieke bollen die wij verspreid in de velden van de ruimte kunnen zien, worden elk door zes onzichtbare, hogere bollen vergezeld; ze vormen een zogenaamde keten. Dit is ook het geval voor elke zon of ster, of planeet, en elke maan van iedere planeet. Met de zwervende radicalen in de melkweg en in ons eigen zonnestelsel, respectievelijk nevelvlekken en kometen geheten, is het evenzo gesteld: elk heeft een zevenvoudige constitutie evenals de mens. Volgens de esoterische traditie heeft een keten twaalf bollen, maar voor studiedoeleinden wordt gewoonlijk het getal zeven gebruikt.

Elk van die ketens is een kosmische eenheid of kosmisch individu, zoals bijvoorbeeld de planeetketen aarde. De andere zes bollen van onze aardketen zijn onzichtbaar en ongrijpbaar voor onze fysieke zintuigen, en bestaan twee aan twee op drie hogere en dus etherischer

gebieden van het zonnestelsel dan het fysieke gebied waarop onze aardbol zich bevindt. Onze aardbol is dus de laagste van alle zeven bollen van de aardketen: op de neergaande boog gaan er drie bollen aan vooraf en drie bollen komen erna op de opgaande boog van de evolutie.

In het *Vishṇu-Purāṇa*, een oud hindoegeschrift, zijn de onzichtbare werelden in veertien *loka's* verdeeld, waarvan er zeven tot de hogere klasse of reeks behoren en zeven tot de lagere, *tala's* genoemd; in dit schema wordt de aarde gezien als het punt halverwege.

(1)

(2)

(3)

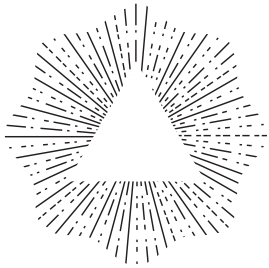

parārūpaloka's
of
goddelijke
wereld

1. satya- (brahma)loka
2. taparloka
3. janarloka

arūpaloka's
of
spirituele sferen

4. maharloka
5. svarloka
6. bhuvarloka
7. bhūrloka

rūpaloka's
of
materiële werelden

Loka, dat 'plaats' of 'streek' betekent, wordt gebruikt om een wereld of gebied mee aan te duiden; *rūpa* betekent 'vorm'. Dit woord wordt hier in technische zin gebruikt en duidt een atomair of monadisch aggregaat aan rond het centrale inwonende bewustzijn, dat aldus een voertuig of overbrenger ervoor vormt. *Arūpa* betekent 'vormloos', maar geeft niet aan dat er geen enkele soort 'vorm' is. Het wil slechts zeggen dat de 'vormen' in *arūpa*werelden van een spiritueel type zijn, etherischer dan de 'vormen' in de *rūpaloka's*.

Rūpaloka's zijn werelden waarin de lichaamsvorm of het voertuig min of meer duidelijk is samengesteld uit etherische of fysieke materie; in de *arūpaloka's*, de spirituele werelden of gebieden, moet men

zich het voertuig of de overbrenger daarentegen voorstellen als een omringend omhulsel van energetische substantie, waarbij de entiteiten – tenminste in de hogere delen ervan, gehuld zijn in lichamen van licht, hoewel natuurlijk niet de licht-stof van onze fysieke wereld. Hoewel de hoogste drie rūpaloka's en dat geldt in nog grotere mate voor de drie arūpa of spirituele sferen, voor ons in de laagste of bhūrloka betrekkelijk onstoffelijk zijn, zijn ze toch in alle gevallen even substantieel of hebben ze ogenschijnlijk een even vaste vorm voor hun respectieve bewoners als onze fysieke sfeer dat voor ons is.

De zeven loka's in dit diagram, de drie arūpa en de vier rūpa, omvatten alle gemanifesteerde heelallen, van de spirituele sferen tot aan die met materieel de grootste dichtheid, en zelfs die (hoewel deze in dit diagram niet wordt geschetst) waarnaar wordt verwezen als het mysterie van de 'achtste sfeer'. Over laatstgenoemde kan verder niets worden gezegd, alleen dat deze nog materiëler is dan onze aarde, en misschien het best kan worden omschreven als de sfeer van 'absolute' materie – het laagst mogelijke stadium in onze eigen thuishiërarchie waarin materie de grootste dichtheid en fysieke samenpakking heeft bereikt. Beneden dit stadium begint een nieuwe hiërarchie; evenzo zouden we boven onze huidige thuishiërarchie, als we bewust langs de verschillende sporten van de levensladder konden opklimmen, door het daar bestaande layacentrum kunnen heendringen om het laagste stadium van de volgende hiërarchie boven de onze binnen te gaan.

De stralende driehoek, in het bovenstaand diagram de parārūpaloka's genoemd, geeft in symbolische vorm de gezamenlijke top van onze eigen thuishiërarchie weer, en is voor ons onze goddelijke wereld. Deze goddelijke wereld moet niet alleen worden gezien als het levende zaad waaruit tijdens de kosmische manifestatieperioden de zeven lager gelegen graden voortkomen, maar ze is ook het spirituele doel waarin alles tenslotte weer zal worden opgelost, als zo'n hiërarchie de loop van zijn evolutie heeft afgesloten. Strikt genomen is iedere hiërarchie uit tien stadia samengesteld; of als de hoogste als dezelfde wordt beschouwd als de laagste van de eerstvolgende hogere hiërarchie, hebben we negen graden of stadia afdalend in opeenvolgende werelden of gebieden. Het verschil tussen zeven en tien, of zeven en negen, is daarom slechts een kwestie van gezichtspunt en manier van tellen en heeft op zichzelf geen betekenis.

Hieraan kan terloops worden toegevoegd dat er oosterse yogī's zijn die de loka's en tala's meer als centra in het menselijk lichaam

opvatten dan als gebieden of sferen in het heelal; met de juiste instructie zal stimulering van die centra iemand in staat stellen meer kennis van alle bestaansgebieden te verwerven. Maar deze leer is ontoereikend omdat ze onvolkomen is; ze is alleen waar omdat die innerlijke centra organen zijn of, als het ware, einden van 'elektriciteitsdraden', waarvan de andere einden in het kosmische weefsel zijn bevestigd en van de substantie daarvan zijn. De leer van de grote wijzen is dat de universele kosmos in de zin van een illusie of māyā buiten de mens bestaat, hoewel de essentie van de mens en de essentie van het heelal één zijn.

satyaloka	1	atala
taparloka	2	vitala
janarloka	3	sutala
maharloka	4	rasātala
svarloka	5	talātala
bhuvarloka	6	mahātala
bhūrloka	7	pātāla

In de theosofie worden de in de bovenstaande tabel gegeven termen in een ruimere betekenis gebruikt dan in het brahmaanse stelsel. Ze plaatst onze fysieke sfeer niet alleen in de laagste of bhūrloka, maar rekent daartoe ook ons zonnestelsel, in feite ons hele *fysieke* thuis-heelal. Deze verschillende loka's en tala's staan niet los van het heelal, en ze bestaan in het heelal niet alleen maar als een samengestelde structuur die ervan verschilt. Als het mogelijk was, wat niet het geval is, de loka's en tala's te vernietigen, dan zou dit het heelal zelf vernietigen; want de loka's en tala's *zijn* het heelal. Deze loka's en tala's zijn evenmin waterdichte afdelingen van de natuur; van de hoogste tot de laagste doordringen ze elkaar, werken ze op elkaar in, en samen vormen ze het kosmische organisme. Ze zijn dus een organische eenheid.

Bovendien herhaalt elke ondergeschikte hiërarchie volkomen getrouw in zich wat er in het groot bestaat; en als een integrerend deel van het kosmische geheel bevat deze in zich alle wetten, substanties, functies en eigenschappen die het kosmische geheel bevat. Zoals de melkweg is opgebouwd uit loka's en tala's die alle op een galactische schaal met elkaar zijn verbonden, zo is ieder zonnestelsel daarin opgebouwd uit loka's en tala's die functioneren en structureel zijn gevormd volgens het voorbeeld van de grotere hiërarchie, de melk-

weg. Volgens dezelfde regel van analogie herhaalt elke planeet in ons zonnestelsel in het klein hetzelfde structurele stelsel van loka's en tala's, want zo'n planetair stelsel leeft in en is gevormd uit dezelfde substanties en krachten, en wordt beheerst door dezelfde wetten die in de grotere hiërarchie, het zonnestelsel, van kracht zijn.

Iedere zichtbare planeet is op dit laagste of fysieke gebied van het zonnestelsel slechts de vertegenwoordiger van een planeetketen die uit zeven gemanifesteerde bollen en vijf relatief ongemanifesteerde bollen is samengesteld. De zeven gemanifesteerde bollen behoren tot de rūpaloka's of materiële werelden, terwijl de vijf relatief ongemanifesteerde bollen behoren tot de arūpaloka's of spirituele sferen. In *De Geheime Leer* (1:201) vindt men een interessant diagram dat een indicatie geeft van hoe de levenskrachten en monaden van de maanketen naar de aardketen reizen.

De volgende kolommen met rūpaloka's en de zeven gemanifesteerde bollen van onze planeetketen zullen leerzaam zijn:

rūpaloka's of materiële werelden	4. maharloka	bollen A en G
	5. svarloka	bollen B en F
	6. bhuvarloka	bollen C en E
	7. bhūrloka	bol D (onze fysieke aarde)

Bij dit vergelijken van loka's en bollen is het van belang te bedenken dat geen enkel zonnegebied een op zichzelf staande loka is die afzonderlijk functioneert. Bijvoorbeeld, waar staat aangegeven dat bollen A en G tot de maharloka behoren, moet men niet denken dat daar alleen de mahar-eigenschap actief is. In werkelijkheid doordringen de loka's elkaar, zodat op ieder kosmisch gebied de zeven loka's en zeven tala's niet alleen afzonderlijk duidelijk aanwezig zijn, maar ook in sterke mate actief; maar op elk zonnegebied heeft een van de loka's en een van de tala's een overheersende invloed. De bhūrloka van onze fysieke wereld (of van het fysieke zonnestelsel of de melkweg) bevat dus evengoed alle andere loka's en tala's die ermee zijn verbonden en gelijktijdig en in harmonie erdoorheen werken, maar de bhūr-eigenschap is hier overheersend; en omdat de bhūr-karakteristiek overheerst, wordt hij gewoonlijk bhūrloka genoemd, en de overeenkomstige tala wordt pātāla genoemd. Dezelfde regel geldt voor de andere kosmische gebieden.

Laten wij nog eens bollen A en G nemen, die op en in de mahar-

loka met de corresponderende tala bestaan. Beide bollen, A en G, hebben de overheersende maharloka karakteristiek; niettemin zijn ze helemaal doortrokken van de invloeden en functies en kenmerken van de zes andere loka's en tala's, waarbij iedere loka een overeenkomstige lagere pool of tala heeft.

De substantie, functies en kenmerken van deze loka's en tala's worden stap voor stap materiëler als we van satyaloka naar bhūrloka langs de schaal naar beneden gaan. Toch heeft satyaloka zijn corresponderende fysieke eigenschappen, want de hoogste of meest etherische delen van bhūrloka doordringen hem; zo heeft ook bhūrloka de functies, eigenschappen en kenmerken van satyaloka, omdat deze in zijn 'laagste' aspecten de bhūrloka doordringt. Iedere wereld, elk gebied, iedere sfeer, is dus samengesteld uit alle zeven loka's met hun corresponderende tala's; niettemin is ieder gekenmerkt door de overheersende functies, substanties en krachten die behoren tot de bijzondere loka en tala die daar het sterkst naar voren komen.

De mens is zelf een duidelijk voorbeeld daarvan. In zijn tegenwoordige gemanifesteerde leven is hij een bhūrloka-pātāla wezen. Maar de etherische delen van zijn constitutie bevatten toch ook de essenties die tot alle andere loka's en tala's behoren. *De macrokosmos herhaalt zich in de microkosmos* – een van de edelste en verhevenste leringen van de esoterische traditie.

Er bestaat onder vooraanstaande wetenschappers de neiging om het heelal en alles wat erin is af te leiden uit een vóórkosmische substantie-energie, die mensen zoals Jeans, Eddington, Einstein, Planck en Younghusband hebben proberen te omschrijven als een kosmische wiskundige of kosmische kunstenaar – het heelal komt volgens hen voort uit denkvermogen of bewustzijn dat actieve intelligentie en kunstenaarstalent op kosmische schaal bezit. Dat is inderdaad een belangrijke gevolgtrekking – het is geheel in overeenstemming met de leer van de esoterische filosofie dat het hele gemanifesteerde zijn en leven zich heeft ontwikkeld uit kosmisch denken. Zo kan zelfs een atoom, en alle minutiae van de atoomstructuur waaruit onze grofstoffelijke wereld is opgebouwd, volgens strikte logica belichaamd DENKEN worden genoemd.

Als we ons daarom laten leiden door de hoofdgedachte, zullen we gemakkelijker begrijpen hoe de hele structuur van het heelal stap voor stap 'omlaag' wordt ontvouwd of ontwikkeld uit de ene kosmische oorsprong. In het begin van het gemanifesteerde leven, hetzij

van een melkweg, een zonnestelsel of planeet, ontrolden zich vanuit satyaloka alle daaropvolgende loka's op de neergaande boog. Daarbij was elke loka onafscheidelijk verenigd met zijn bijbehorende tala. Uit satyaloka ontrolde zich de eerstvolgende loka, taparloka. Uit taparloka, die tevens de weerspiegelde krachten en essentie van zijn ouder, satyaloka, bevat, ontrolde op precies gelijke wijze janarloka. Deze bevat dus niet alleen de eigen kenmerken, maar omvat in mindere mate ook de kenmerken of essenties van zijn ouder, taparloka, en van zijn grootouder satyaloka. Op precies dezelfde manier verloopt het ontvouwen of ontwikkelen van een heelal, zonnestelsel of planeet door de opeenvolgende loka's en tala's heen, waarbij tenslotte de laagste, de bhūrloka, wordt bereikt: onze fysieke wereld.

Na het bereiken van de onderkant van de ladder, wanneer de evolutie in een bepaalde hiërarchie het ontvouwen in de richting van de materie op de neergaande boog heeft beëindigd, begint het tegenovergestelde proces: involutie volgt op evolutie. Het hele enorm boeiende schouwspel van de gemanifesteerde hiërarchie begint zich dan in te rollen, omhoog te gaan langs de lichtende boog. De laagste delen van bhūrloka beginnen hun energie naar verfijndere vormen weg te stralen, waarbij die uitstraling geleidelijk opklimt langs de graden van bhūrloka, tot bhūrloka tenslotte in straling verdwijnt, en in bhuvarloka wordt teruggetrokken. Op zijn beurt begint dan bhuvarloka met het proces van ontbinding, van het uitstralen, en gaat zo door tot hij in de volgende, hogere loka, svarloka wordt teruggetrokken. Het proces van terugtrekken zet zich gestaag voort tot tenslotte, als alle lagere loka's en tala's zijn teruggetrokken, satyaloka wordt bereikt. Dan begint daar hetzelfde proces tot ook deze tenslotte heengaat uit het gemanifesteerde bestaan naar wat in het Sanskriet de amūlamūla heet, de 'wortelloze wortel', mūlaprakriti of wortelnatuur, de substantieel-spirituele oerbron, die bij het begin van manifestatie de bron en oorsprong van alles was.

De stoïcijnen verkondigden ditzelfde proces van het heelal dat zich ontplooit in zijn complexe patronen tot het einde van de mogelijkheden voor dit kosmische tijdvak; dan volgt onmiddellijk het begin van de terugtocht naar de geest, die plaatsvindt door precies het tegenovergestelde van wat het ontrollen tot stand had gebracht. Het heelal wordt dus opgerold, en tenslotte komt de tijd dat het heelal met alle menigten entiteiten terugkeert in de essentie van de kosmische geest om daar in onvoorstelbaar geluk te rusten, tot de tijd aanbreekt om een nieuwe wereldperiode te beginnen, een

nieuwe evolutie op een hoger gebied.

In de Hebreeuwse en christelijke geschriften kan men eveneens duidelijke verwijzingen naar dit proces vinden, vooral naar het involutieproces, dat de christenen de jongste dag of dag des oordeels noemden, wanneer alles zal zijn verdwenen en de laatste rekeningen zullen worden vereffend.

> En de hele menigte van de hemel zal zijn opgelost, en de hemelen zullen worden samengerold als een boekrol.
>
> – *Jesaja*, 34:4

> En de hemel week terug als een boekrol, die wordt opgerold.
>
> – *Openbaring*, 6:14

Om een beeld van de evolutie te geven wordt hier het aanschouwelijke voorbeeld gebruikt van het ontrollen van een boekrol, die één deel bevat van het kosmische boek van het leven; het omgekeerde proces of involutie wordt uitgebeeld als het oprollen van het levensboek waardoor alles heengaat, en wat er was is niet langer te aanschouwen.

De zeven heilige planeten werden door de Ouden zo genoemd omdat ze met onze aarde een planetaire familie vormen; ze zijn veel nauwer met elkaar verbonden dan met de talloze andere werelden die in het zonnestelsel en de universele Kosmos bestaan. Want er zijn letterlijk tientallen planeetketens in het zonnestelsel, sommige veel hoger en andere lager dan de planeetketen van de aarde. Binnen ons zonnestelsel bestaan hele planeetketens waarvan wij zelfs niet de laagste bol zien; want in die gevallen bevinden die laagste bollen zich boven ons vierde kosmische gebied, zoals er ook planeetketens zover beneden ons vierde kosmische gebied zijn dat zelfs de hoogste bollen ervan zich lager dan dit gebied bevinden. Toch zijn al die planeetketens evenzeer samenstellende delen van het universele zonnestelsel als onze aarde, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus, enz. Hoe onzichtbaar zo'n planeetketen voor ons ook is, zij vormt een integrerend deel van een organisch geheel van ketens die hun respectieve rol spelen in de vele tienduizenden stadia van het kosmische leven; allemaal zijn ze de woonplaatsen van wezens – sommige in evolutionaire ontwikkeling veel hoger dan wij, en andere veel lager.

Alle fysieke lichamen die we aan de hemel zien, zijn vierde gebiedsbollen, bollen die bestaan op het vierde kosmische gebied; hierop is geen enkele uitzondering, althans wat ons zonnestelsel

betreft. Zelfs vader zon, die niet echt een fysiek lichaam is, d.w.z. de zon die onze fysieke ogen kunnen zien, is een bol van het vierde gebied. Niettemin is het een materieel lichaam van zeer etherische aard, in de zesde en zevende, of hoogste, toestand van materie die zich als licht en dus als straling manifesteert.

De zeven heilige planeten zijn Saturnus, Jupiter, Mars, de zon als plaatsvervanger van een verborgen planeet, Venus, Mercurius, en de maan, eveneens als substituut voor een verborgen planeet. Ze zijn alle erg nauw verbonden met niet alleen de lotsbestemming van de mens, maar ook met het lot van ieder wezen van elke soort of graad dat in of op de aarde leeft. Die acht planeetketens, waaronder de aarde, zijn het heilige achttal van de Ouden, zo vaak vermeld in de klassieke literatuur van Griekenland en Rome. Feitelijk zijn er niet slechts zeven heilige planeten, maar twaalf; omdat de leringen in verband met de vijf hoogste van dit twaalfvoudige stelsel zo buitengewoon moeilijk zijn, worden er in de Griekse en Latijnse literatuur gewoonlijk maar zeven genoemd.

Er zijn dus twaalf bollen in onze planeetketen aarde; elk van deze bollen wordt opgebouwd door een van de twaalf heilige planeten of planeetketens in het bijzonder, en door alle in het algemeen. Onze fysieke aardbol die de vierde bol van onze planeetketen is, werd vooral opgebouwd, beschermd en in zekere zin bestuurd door de planeet Saturnus, in die functie en activiteit bijgestaan door onze fysieke maan. Hoewel elk van de twaalf bollen van de planeetketen aarde de bijzondere bescherming van een van de twaalf heilige planeten ontvangt, heeft ieder van de elf andere heilige planeten in het verleden op een soortgelijke manier bijgedragen aan de vorming van die bol van onze keten; bij dat werk en die leiding kwam de overheersende invloed echter van die heilige planeet van de twaalf die de voornaamste beschermer is van de bol die zij leidt.

Als we het over de zeven heilige planeten hebben, moeten we veeleer denken aan de bezielende godheden ervan dan aan alleen de fysieke lichamen die we als lichtpunten zien. De planeetgeest van onze aarde is niet de fysieke rotsachtige aarde, hoewel deze leven heeft, maar de levenskracht die haar bezielt en bijeenhoudt. Dat leven is de vitale manifestatie van de planeetgeest van de aarde die onze bol via dit allesdoordringende leven bovendien met zaden van het denkvermogen vervult. Onze aarde is een bol, de zon en de sterren zijn bollen, want ieder is het zichtbare of fysieke lichaam dat uitdrukking geeft aan de vitale en mentale energie die erin actief is en

erachter staat. De innerlijke elementen of beginselen van elke bol zijn zelf bolvormig; en het uiterlijke of fysieke omhulsel weerspiegelt getrouw de innerlijke of oorzakelijke samengestelde structuur. Voortdurend stromen er van binnenuit krachten naar onze bol, en zelf zendt onze bol op zijn beurt voortdurend krachten uit. Deze circulaties van energetische substantie of materie kunnen de verschillende vormen van straling worden genoemd, waarbij het gaat om radioactiviteit in al haar verschillende vormen.

Wetenschappers spreken over de mogelijkheid dat materie verdwijnt of oplost in een uitbarsting van energie – of kracht. Om in te zien hoe revolutionair dit is ten opzichte van de oude wetenschap, is het genoeg zich een van haar voornaamste pijlers te herinneren: de zogenaamde wet van behoud van energie, die in essentie zegt dat het heelal een vaststaande hoeveelheid energie bevat, waaraan niets kan worden toegevoegd en waarvan geen jota kan worden afgedaan omdat in zo'n heelal de energie alleen van vorm verandert.

Dit is een wetenschappelijke leer die de esoterische filosofie nooit in de zuiver mechanische of materialistische vorm waarin ze werd verkondigd heeft kunnen aanvaarden; het doet dan ook genoegen te zien dat latere ontdekkingen van de wetenschap een nieuw licht op deze kwestie werpen. Hoewel het in een universeel kosmische betekenis relatief waar kan zijn dat ieder kosmisch lichaam een gesloten systeem is, op zich min of meer toereikend wat de krachten en substanties aangaat die erin werken, is het altijd de leer geweest dat elke kosmische eenheid of organisme, hoe uitgestrekt of hoe klein ook, slechts een deel is van een meeromvattend kosmisch leven waarin zo'n deel of kleiner gesloten stelsel bestaat; van dit meeromvattende kosmische leven ontvangt de kleinere eenheid onophoudelijk stromen krachten en substanties in een ononderbroken, nooit eindigende toevloed; en die staat ze in gelijke mate af of geeft ze terug aan het omringende of omvattende kosmische reservoir.

Beschouw de constitutie van de mens. Dan zien we een samengesteld wezen dat uit een aantal verschillende substanties en krachten bestaat die zich van het goddelijke, door vele tussenliggende stadia, tot het fysieke lichaam van de mens uitstrekken. In zekere zin is hij dus een gesloten systeem; toch ontvangt hij onophoudelijk een doorgaande stroom van krachten en substanties uit het omringende heelal die hem voeden en hem opbouwen, en die hij overal in zijn constitutie gebruikt. Tegelijkertijd zendt hij onophoudelijk en op dezelfde manier de krachten en substanties die hij heeft ontvangen

en gebruikt, terug naar de omringende sfeer.

Hoewel iedere planeetketen als eenheid een gesloten stelsel is, ontvangt een keten – volgens de regel van analogie die overal geldt – vanuit het zonnestelsel, d.w.z. van de zon en van de andere planeetketens, toch onophoudelijk een toevloed van zowel kracht als substantie, en deze worden gebruikt voor opbouw en ervaring en worden tenslotte uitgeworpen of teruggezonden om hun interplanetaire en intersolaire circulaties voort te zetten.

Het door theosofen verwerpen van de wetenschappelijke leer over het behoud van energie is gebaseerd op het feit dat die leer volkomen mechanistisch is, een voortbrengsel van het materialisme uit een nu achterhaald wetenschappelijk tijdperk, en dat ze het heelal beschouwt als een gesloten stelsel van energieën en materie die als geheel onbezield zijn en een gevoelloos, verstandeloos mechaniek vormen. Zo'n heelal bestaat alleen uit het fysieke heelal en erkent geen spirituele bron of achtergrond van intelligentie en bewustzijn. Toch is er één manier om deze puur wetenschappelijke theorie te bekijken, namelijk de opvatting waarin de volstrekte oneindigheid als het 'heelal' wordt gezien, als het thuis en het onbeperkte veld van onbegrensd bewustzijn, dat zich verdeelt in letterlijk een oneindig aantal hiërarchieën van lagere bewustzijnen; en dat uit die grenzeloze oneindigheid de ontelbare gemanifesteerde levensvormen te voorschijn komen. Het 'gesloten stelsel', heelal genoemd, zou volgens laatstgenoemde opvatting eenvoudig de grenzeloze oneindigheid zijn, met alle mogelijke energieën en substanties die door de oneindigheid kunnen worden omvat. Bij een dergelijke opvatting kunnen geen krachten van buitenaf aan het oneindige worden toegevoegd, want er is geen buiten; het kan ook niets van zijn voorraad krachten kwijtraken omdat er geen 'buiten' is waar zulke uitgaande krachten heen zouden kunnen vloeien. Maar om in verband met de oneindigheid over een 'gesloten stelsel' te spreken is in elk opzicht duidelijk misplaatst en een logische ongerijmdheid.

Op gelijke wijze kunnen we de andere wetenschappelijke wet, namelijk van de wisselwerking van krachten of energieën, slechts met zeer veel reserve erkennen; en deze opmerking geldt ook voor de wetenschappelijke theorie van de entropie, de theorie dat de beschikbare voorraad energie in het heelal voortdurend naar een lager niveau vloeit, zodat tenslotte de beschikbare energievormen verdwijnen en er verder geen mogelijkheid is voor inherente beweging in het stelsel, omdat alles dan op een dood energiepeil zou komen.

Deze verschillende wetenschappelijke leringen kunnen echter wel gehanteerd worden in 'gesloten stelsels' die men overal aantreft, omdat zulke 'gesloten stelsels' zowel in omvang als in tijd beperkt zijn. Zelfs het idee van een 'gesloten stelsel', dat aan deze wetenschappelijke theorieën ten grondslag ligt, is echter onjuist en in strijd met de natuur. Zo'n stelsel is als een klok die zichzelf niet meer kan opwinden zodra hij is afgelopen of 'geëntropieerd' – dit beeld voldoet wel binnen de vier muren van een studeerkamer of een laboratorium, maar wijkt volkomen af van wat men in de natuur zelf aantreft. Op zijn best is een natuurlijk organisch of zogenaamd 'gesloten stelsel' een energie- of substantiestelsel van de tweede orde, want wat zijn eigen inherente of scheppende stroom energieën misschien ook is, hij is omgeven door een meeromvattend stelsel van de eerste orde en wordt door energieën en substanties daarvan geheel doordrongen. Natuurlijk wordt zo'n omvattend stelsel van de eerste orde zelf een stelsel van de tweede orde omdat er een nog groter stelsel is waardoor het wordt omringd en gevoed. Zo is de natuur: het ene stelsel binnen het andere; ieder is noodzakelijk voor alle, en alle werken ze op elkaar in.

De theorie van de entropie is afgeleid van de eerdergenoemde zogenaamd wetenschappelijke wetten. Maar als die entropie in het heelal op waarheid zou berusten, waarom heeft ze dan nog niet de kosmische dood of 'warmtedood' waarover men het heeft, tot stand gebracht? Daarvoor was immers een eeuwigheid beschikbaar! Die vraag is vanuit het standpunt van de materialistische wetenschap niet te beantwoorden. De wetenschappelijke theorieën, bekend als behoud van energie, behoud van materie, de wisselwerking van energieën, en de daarvan afhankelijke theorie weergegeven met de term entropie, zijn daarom allemaal hoogstens secundaire of voorwaardelijke 'wetten'.

Kortom, de esoterische filosofie leert dat ieder gesloten stelsel – een heelal, melkweg, zonnestelsel, zon of planeet – een individu is dat als eenheid een eigen denkvermogen, karakter, leven en type bezit. Omdat het met goddelijk-spirituele wortels in het grenzeloze heelal is verankerd, ontvangt het in zijn hoogste delen een aanhoudende stroom goddelijk-spirituele krachten en substanties, die de hele structuur of het weefsel ervan doordringen, het opbouwen, stimuleren en inspireren en die tenslotte in verschillende vormen uit het stelsel worden weggestraald in stromen van invloed of energie.

De leidende zielen van de zeven heilige planeten zijn de kosmokratores of 'wereldbouwers' die door Griekse filosofen van de oudheid worden vermeld. Deze kosmokratores hebben onze wereld en onze hele planeetketen opgebouwd. Op precies dezelfde manier is onze eigen planeetketen een kosmokrator of wereldbouwer die bij het opbouwen en leiden van een andere zevenvoudige planeetketen helpt – overal in het heelal is activiteit en wisselwerking, alles grijpt in elkaar en werkt op elkaar in. Van het begin tot het einde van het zonnemanvantara werken alle planeetketens samen aan de opbouw van elkaars structuren en vervullen elkaar met de kenmerkende energieën en stralingen die eigen zijn aan elk van die vormgevende eenheden of kosmokratores.

Het zonnestelsel is een levende organische entiteit, met het hart en het brein verenigd in de zon; dit stelsel bestaat uit organen, evenals in het klein het lichaam van de mens een organisme is met organen en al wat erbij hoort, zoals vlees en beenderen, zenuwen en pezen, enz. Evenzo is elke planeet van het zonnestelsel een levende entiteit. Onze maan schijnt echter een uitzondering te zijn, want het is een lijk, hoewel haar deeltjes even levend en actief zijn als de deeltjes in een menselijk lijk. Hoewel een dood en ontbindend wezen, is ze een keten van zeven manen die eens een levend organisme waren; zeven dode lichamen die nu vertegenwoordigen wat eens de levende maanketen was. De vroegere planeetketen waarvan de maan vele eonen geleden in haar eerste verschijning de wederbelichaming was, had zich in haar samenstellende levensatomen opgelost, die zich door psychomagnetische aantrekkingskracht eeuwen later verzamelden om de dan nieuwe maanketen in haar geheel opnieuw te vormen. Lang voor wij van de aarde onze zevende ronde hebben bereikt, zal onze maan en al haar bollen zich geheel hebben opgelost. Dit betekent eenvoudig dat de samenstellende levensatomen ervan dan zijn ontbonden en uiteengevallen, zoals de atomen van elk ontbindend fysiek lijk; al die dan ontbonden maanatomen zullen door dezelfde psychomagnetische krachten die eens de maanketen en later de aardketen opbouwden, naar de aarde worden getrokken.

Wanneer onze aarde haar zevende ronde zal hebben bereikt en gereed is om haar levensessenties – dat betekent haar massa's levensatomen – in 'neutrale' of layacentra in de ruimte te projecteren teneinde het (toekomstige) kind van de aardketen te vormen, zal deze aarde de maan zijn of worden van haar (toekomstige) kind, de keten in wording, de nakomeling van de aardketen. Maar onze aardbol zal

dan dood zijn, zoals de maan nu; naarmate de eeuwen verstrijken zal onze aardketen op haar beurt langzaam uit elkaar vallen; ze zal miljoenen en miljoenen atomen verliezen tot tenslotte de dode lichamen van alle bollen waaruit onze aardketen bestaat op hun beurt in de ruimte zullen zijn verdwenen; alle atomen waaruit ze zijn samengesteld zullen zijn weggevloeid om zich bij die nieuwe belichaming, de toekomstige keten, te voegen. Planeetketens volgen elkaar dus regelmatig op, op precies dezelfde manier als de reïncarnaties van een mens elkaar opvolgen.

De natuur herhaalt zich overal in haar werkingen, hoewel geen twee processen in alle bijzonderheden gelijk zijn. Ieder atoom in het fysieke lichaam van een mens – uitgezonderd atomen die als gast op doortocht zijn – was hetzelfde atoom dat op een of ander tijdstip heeft bijgedragen om zijn fysieke lichaam te maken in zijn vorige belichaming op aarde. Ieder atoom dat dit fysieke lichaam helpt maken zal, nadat de mens is gestorven en weer naar de aarde terugkeert, meehelpen om het nieuwe lichaam van die mens te vormen. Dezelfde grondregel geldt voor planeetketens en ook voor de zonneketen, de zevenvoudige of nauwkeuriger de twaalfvoudige bollenketen van de zon.

De dichters van de Griekse en Romeinse oudheid zeiden dat vader zon wordt omgeven door zeven stralen of stralende krachten; eigenlijk twaalf stralen, namelijk de twaalf grote machten of stralende krachten die uit zijn hart en brein stromen; elk van die stralen is de spiritueel-actieve middelaar bij de opbouw van een bol in de planeetketen, hoewel daarbij geholpen door alle andere elf stralen. Er bestaat dan ook een heel nauw verband tussen de twaalf huizen van de dierenriem, de twaalf heilige planeten van ons zonnestelsel en de twaalf bollen van elke planeetketen in het zonnestelsel, in feite met het universele zonnestelsel zelf. Omdat de kosmische natuur een organisch wezen is, zal duidelijk zijn dat daarin niets kan worden uitgesloten van wat bestaat of plaatsheeft binnen het gebied dat ze bestrijkt. Zo staat iedere bol van onze eigen planeetketen onder de speciale leiding van zijn eigen bijzondere of meest nauw ermee verbonden deel van de dierenriem; en hetzelfde geldt voor elk van de twaalf heilige planeten.

Neptunus en Uranus worden niet tot de twaalf heilige planeten gerekend, hoewel deze twee planeten natuurlijk wel tot het universele zonnestelsel behoren. Het is evenmin juist te veronderstellen dat Neptunus en Uranus tot de vijf hogere planeetketens behoren die met

de vijf hogere bollen van onze planeetketen aarde zijn verbonden. Bovendien moeten we eraan denken een duidelijk onderscheid te maken tussen het universele zonnestelsel, waarmee wordt bedoeld elk ding of wezen binnen het rijk van de zon, en die bijzondere groep planeten in het zonnestelsel die het nauwst met de lotsbestemming van de aarde en haar bewoners is verbonden.

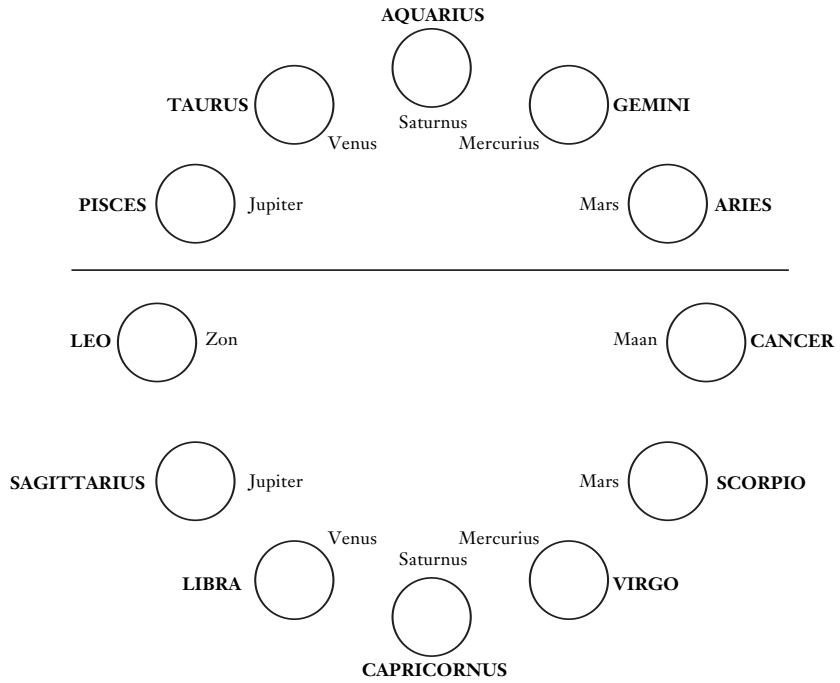

Evenals zes huizen van de dierenriem psychomagnetisch en zelfs spiritueel tegengestelden zijn van de andere zes huizen van de dierenriem, omdat ze in zekere zin een weerspiegeling ervan zijn, zo zijn de vijf lagere bollen van de planeetketen aarde weerspiegelingen van de vijf hogere bollen van de twaalf die de planeetketen aarde vormen; ze bewegen zich rond de twee middelste bollen die zo de naven om de centrale as vormen.

Waar werd gezinspeeld op tegenover elkaar staande tekens van de dierenriem en tegenover elkaar staande bollen van een planeetketen, worden planeten in de esoterische astrologie soms als geschikte plaatsvervangers voor andere gebruikt, omdat de spirituele en psy-

chische overeenkomsten wat betreft de samenstellende delen van elk van die paren van machten erg groot zijn. Er bestaat inderdaad een ware astrologie, een grootse en edele wetenschap gebaseerd op de verborgen en verheven werkingen van de natuur, die in oude tijden de ware 'wetenschap van de sterren' was, maar ze omvatte toen veel meer dan wat nu voor astrologie doorgaat. De westerse astrologie is daarvan maar een overblijfsel, een paar gehavende resten van de oude astrologische wijsheid samen met heel recente astrologische hypothesen die voortkomen uit de verbeelding of de intuïtie.

De oude wijsheid-astrologie hield zich niet alleen bezig met invloeden van de planeten, zon, maan en sterren, op de aarde en dus op het leven van de mens, maar ze behandelde die hemellichamen in de eerste plaats als volledig bezielde wezens. Ze toonde overtuigend aan dat wij met hen en met alle andere wezens in het heelal een gemeenschappelijke oorsprong hebben – niet alleen hoe ze ons beïnvloeden, maar ook in welke karmische betrekking wij tot hen staan, zowel in het verleden als in de toekomst. Maar de tegenwoordige astrologen zijn gewoonlijk grotendeels overgeleverd aan gissingen, hoe oprecht en van goede wil ze ook zijn. Ze hebben allen een bepaald wiskundig systeem op grond waarvan ze het juiste antwoord op hun vragen proberen af te leiden. Ze geloven evenals iedere onderzoeker van de esoterische traditie dat we met de sterren, de zon en de planeten nauw zijn verbonden. Niet alleen werken alle hemellichamen, waaronder nevelvlekken en kometen, op ons in, maar in ons handelen reageren we op hen; en we komen er vandaan en gaan er naartoe op onze zwerftochten langs de circulaties in het heelal.

De dichter Francis Thompson zegt het zo:

> Alle dingen nabij of ver
> zijn onzichtbaar
> met elkaar verbonden
> door onsterfelijke macht,
> zodat u geen bloem
> kunt aanraken
> zonder een ster te beroeren.
>
> – 'The Mistress of Vision'

Het is waar dat zelfs de gedachte van een mens het overeenkomstige lichaam van iedere hemelbol zachtjes kan beroeren; want ook de zwakste trilling of het kleinste stroompje energie heeft in het grootse organisme van de universele natuur een daarmee overeen-

komstig gevolg; en het wezen dat dit heeft voortgebracht ondervindt daarvan een reactie die in omvang even groot is als de veroorzakende handeling of impuls – de essentie van de leer van karma.

Over de uitspraak dat Neptunus en Uranus niet tot de twaalf heilige planeten behoren: Uranus is een lid van het universele zonnestelsel – feitelijk een integrerend deel ervan; maar gezien zijn oorsprong is Neptunus dat in dit zonnemanvantara niet. De planeet Neptunus is wat we een 'ingevangene' kunnen noemen. Wetenschappelijk onderzoek wijst erop dat bepaalde scheikundige atomen die uit punten of golfjes elektrische energie zijn samengesteld, soms elektrisch hongerig worden, waarschijnlijk door het verlies van een elektron; een voorbijkomend elektron wordt dan door zo'n atoom gevangen, en daardoor wordt het stabiel, elektrisch verzadigd. Atomen raken soms elektronen kwijt die om een of andere vreemde reden uit het atoom schijnen te worden weggerukt, en gaan dan rondzwerven in de atomaire ruimten, op grote afstand buiten het atoom. Dan wordt het atoom opnieuw 'hongerig'. Het is merkwaardig dat volgens deze scheikundige theorie de elektrische polariteit van een atoom verandert als het een zwervend of ronddwalend elektron opvangt en zo elektrisch verzadigd raakt. Op ongeveer dezelfde manier kunnen we Neptunus een ingevangene noemen. Het is eigenlijk geen planeet van ons zonnestelsel. Het zou ongetwijfeld juist zijn Neptunus als een gevangen komeet van een bepaalde leeftijd te beschouwen; want er zijn verschillende soorten 'kometen'. Feitelijk zijn kometen slechts het eerste stadium in de evolutionaire ontwikkeling van alle planeten en ook van alle zonnen; er zijn namelijk planetaire en solaire of kosmische kometen – d.w.z. kometen die planeten rondom een zon worden en kometen die zonnen worden.

De komeet van Encke, bijvoorbeeld, als ze nog bestaat, en die van De Vico en van Biela zijn drie kometen die van oorsprong tot ons zonnestelsel behoren. Eeuwenlang hebben ze regelmatige elliptische banen rond de zon gevolgd; naarmate de tijd verstrijkt zouden die ellipsen meer cirkelvormig moeten worden; als die kometen dan niet voor het bereiken van die ontwikkelingsperiode zijn vernietigd, zullen ze zich tenslotte als een fatsoenlijke kind-planeet vestigen. Ze zijn wat we kunnen noemen planeten in een toestand voorafgaand aan hun eerste planetaire ronde – wederbelichamingen van vroegere planeetketens die nu terugkeren voor een nieuwe manvantarische cyclus in het zonnestelsel.

Omdat Neptunus is ingevangen, is hij niet op dezelfde manier ver-

bonden met de twaalf huizen van de dierenriem als de echte planeten; hoewel Neptunus geen genetische band met ons zonnestelsel heeft, verandert hij de polariteit ervan, en heeft daardoor een krachtige invloed op alles in het zonnestelsel en zal die blijven uitoefenen zolang hij een van de lichamen ervan is. Neptunus is een levende entiteit en door zijn aderen stroomt als het ware hetzelfde kosmische levensbloed dat door onze aderen stroomt. Wij hebben er karmische betrekkingen mee, anders zou hij nooit door onze zon en het bijbehorende gezin van planeetketens zijn gevangen. Neptunus is eveneens een planeetketen, maar we zien alleen die bol van de Neptunusketen die zich op hetzelfde gebied bevindt als waarop wijzelf zijn.

Iedere zichtbare of onzichtbare bol van de zeven (of twaalf) bollen die een planeetketen vormen, heeft zijn eigen bewoners. Deze zeven verschillende klassen die wij levensgolven kunnen noemen, zijn alle als karmische eenheid en in hun lotsbestemming nauw met elkaar verbonden en vormen zo een aparte groep van verwante entiteiten, waarbij elk van die groepen zeer nauw in evolutionaire ontwikkeling is verbonden met haar eigen planeetketen. Bovendien zijn de verschillende substanties en energieën waaruit zo'n bol is samengesteld in feite het product van de menigten zich ontwikkelende populaties die op deze bollen werken en deze gebruiken, zoals de substanties en energieën die het lichaam van een mens vormen het product van zijn eigen innerlijke en onzichtbare substanties en energieën zijn, die in hun samenhang zijn zevenvoudige constitutie vormen – plus de omzwervende levensatomen of monadische entiteiten die op een bepaald moment door zijn verschillende voertuigen circuleren en zo helpen om deze op te bouwen.

In de loop van hun gemeenschappelijke evolutiereis door de tijd, gaan de zeven families of levensgolven achtereenvolgens van bol tot bol van de keten; zo doen ze ervaring op van de krachten en de soorten materie en bewustzijn op al de verschillende gebieden waarop een keten leeft en waaruit ze zelf is opgebouwd. Onze eigen aardketen is hiervan een voorbeeld: Alle monaden die van de maanketen overkwamen waren (en zijn) in zeven grote klassen te verdelen, die de grote levensstroom vormen die in zeven kleinere stroompjes wordt verdeeld, waarbij elk stroompje een monadische familie is en toch zijn ze alle met elkaar verbonden. De levensgolf van de mensen, die een van deze zeven monadische families of klassen is, brengt tientallen miljoenen jaren op elk van de zeven bollen van onze aardketen

door. Dan verlaat de levensgolf zo'n bol om over te gaan naar de daaropvolgende bol en gaat daarna in regelmatige volgorde verder langs alle bollen. Op elke volgende bol brengt de levensgolf weer een lange periode van tientallen miljoenen jaren door na een betrekkelijk korte rustperiode tussen twee bollen; de majestueuze cyclus van evolutionaire ontwikkeling gaat zo stap voor stap vooruit langs de hele planeetketen en langs elk van de zeven (of twaalf) bollen waaruit deze bestaat.

Op elk van deze bollen functioneert de menselijke levensgolf op een manier die past bij de toestanden en omstandigheden die daar heersen, precies zoals wij nu op deze aarde functioneren, een materiële wereld waar de toestanden en omstandigheden overeenkomstig materieel zijn. De omstandigheden en toestanden op de hogere bollen van onze keten zijn veel etherischer; op de hoogste zijn ze feitelijk quasi-spiritueel. Bovendien zijn de tijdperken die een levensgolf langs de neergaande en opgaande boog op de meer etherische bollen doorbrengt veel langer dan de perioden die zo'n levensgolf op de meer materiële bollen, zoals onze aarde, doorbrengt.

De zes andere stroompjes of monadische families, die behoren tot de grote levensstroom die van de maan overkwam, zijn ook bezig zich te ontwikkelen op alle zeven (of twaalf) bollen van de aardketen; maar ze evolueren niet allemaal in dezelfde periode op één bol. Met andere woorden, ze verschijnen niet tegelijkertijd op een bepaalde bol. Er zijn levensgolven die ons zijn voorgegaan; en er zijn andere die na ons komen, op andere bollen van onze keten. Maar elk van de zeven klassen of families die de grote levensgolf vormen moet langs alle zeven bollen van de aardketen gaan; en elke gang daarlangs vormt voor die levensgolf een planetaire of keten-ronde.

Deze zeven levensgolven of populaties van onze aardketen gaan in de loop van hun enorm lange evolutiereis zeven keer rond de aardketen; het volbrengen van deze planetaire evolutie vergt miljarden jaren. Omdat de populaties van de zeven bollen van onze aardketen in hun oorsprong en bestemming zo nauw met elkaar zijn verbonden, vormen ze een aparte groep. De mens, het individu, evolueert met zijn eigen bijzondere levensgolf, die in de loop van de evolutie op een bol is verdeeld in kleinere groepen die we naties kunnen noemen. Een natie is met andere naties verbonden die samen één mensenfamilie vormen; de families van de aarde evolueren alle samen en vormen de aardpopulatie. De zeven populaties van onze aardketen evolueren alle samen en vormen één planetaire hiërarchie; met de

zeven hiërarchieën van de zeven heilige planeten, die eveneens alle onderling zijn verbonden, vormen ze een zonnehiërarchie – een Kosmische eenheid op nog grotere schaal. Dit is één deel van wat de Hebreeuwse profeet Ezechiël bedoelde toen hij het verhaal van zijn visioen van 'wielen binnen wielen' vertelde – alle rondwentelend als afzonderlijke individuen, maar op grotere schaal toch een eenheid vormend van wezens in beweging.

Wanneer een zich ontwikkelend wezen een kosmische wereld of kosmisch gebied heeft doorlopen, gaat het als een beginneling, als een geestelijk kind, een nieuwe en hogere wereld van de kosmische hiërarchie binnen. Wanneer de mensenmenigte het hoogste stadium van dit tegenwoordige wereldstelsel of de hiërarchie heeft bereikt, zal ze uitgroeien tot volledig ontwikkelde goden, dhyāni-chohans. Na een lange periode van bevrijding van zelfs maar de schaduw van lijden en pijn die behoren tot de materiële sferen, maken ze zich gereed een hoger stelsel van werelden binnen te gaan. Dit is de bestemming van alle evoluerende levens, onder wie de mens: eindeloze groei, eindeloze duur waarin ze alle delen van alle wereldstelsels leren kennen – ze leren door individuele ervaring en laten niets achter waarnaar ze moeten terugkeren.

Het gaat in alles om uitbreiding van bewustzijn. Ons menselijke bewustzijn, dat beperkt is tot deze aarde en toch vage voorstellingen heeft van een zonneleven, stelt ons in staat door onze telescopen naar buiten in het melkwegstelsel te kijken en naar de andere in de ruimte verspreide heelallen voorbij de melkweg. We hebben daarover gedachten, maar het blijven *gedachten*; die galactische werelden zijn niet werkelijk *in wording in ons bewustzijn.* Maar ons bewustzijn breidt zich wel voortdurend door evolutie uit: het ontplooit zich zelfbewust, eerst om alles in het zonnestelsel te begrijpen en dan eonen later de melkweg te omvatten om zich tenslotte te begeven in de nog grotere uitgestrektheden in de grenzeloze gebieden van de Kosmische ruimte.

Kosmische ruimte, hoe uitgestrekt ook, is in zekere zin begrensd, want het grenzeloze bestaat uit oneindig veel verzamelingen van zulke Kosmische ruimten of heelallen. Maar bewustzijn *per se* is in zijn *essentie* vrij van beperkingen, en kan dus tot kosmische afmetingen worden uitgebreid; of omgekeerd, het kan worden ingekrompen tot de omvang van een elektron. De mens kan zijn bewustzijn zover concentreren dat het geschikt is een elektron te bewonen, en toch in nog

grotere diepten van zijn wezen even vrij zijn als de tomeloze wind; want bewustzijn kan nooit door fysieke uitgebreidheid worden begrensd.

Op sommige elektronen, zelfs van onze fysieke materie, zijn er entiteiten even bewust als wij, die mogelijk goddelijke gedachten hebben. De oorzaak hiervan is dat alle vormen van gemanifesteerde substantie aan de kosmische intelligentie zijn ontsprongen; en dus is ieder mathematisch punt van het heelal evenzeer vervuld met kosmisch bewustzijn als het heelal zelf, omdat het erin geworteld is. Zo komt het dat bewustzijn evengoed functioneert en actief is in het elektron en zijn eventuele bewoners, als in elk ander deel van de ruimtelijke uitgebreidheid, al is het zo groot als een melkwegstelsel of van nog grotere afmetingen.

Wij mensen zijn nog zeer onvolkomen in onze evolutionaire groei. Er bestaan wezens op andere planeten van ons zonnestelsel – men zou ze geen 'mensen' noemen, toch zijn ze in evolutionair opzicht verder gevorderd dan wij mensen – die goddelijker gedachten hebben dan wij. Er zijn ook wezens of entiteiten die de zon en het stelsel van bollen in haar eigen keten bewonen; de zon en haar bollen hebben dan ook bewoners die goddelijke gedachten denken, want zij hebben een goddelijk of zonnebewustzijn.

Laten we kort de schaal van bestaande wezens bekijken: eerst is er het heelal dat we een Kosmische cel kunnen noemen; dan verzamelingen van zulke heelallen die uit sterrengroepen en nevelvlekken bestaan en die men Kosmische moleculen kan noemen. In onze eigen melkweg hebben we dan in de andere richting groepen zonnestelsels, elk samengesteld uit een zon of zonnen en vergezellende planeten, die we ons kunnen voorstellen als Kosmische atomen – de zon of zonnen zijn dan de Kosmische protonen en de planeten Kosmische elektronen. Onze aarde die zo'n Kosmisch elektron is, is uit menigten entiteiten opgebouwd, gevormd uit chemische atomen die op hun beurt bestaan uit atomaire protonen en elektronen; ze zijn zo een voorbeeld van het Kosmische patroon van de zich herhalende manifestatie. Het kleine weerspiegelt het grote overal; het atoom weerspiegelt en kopieert het heelal. Het universele leven of de Kosmische bewustzijn-kracht-substantie, die de innerlijke en al-toereikende oorzaak is van ons eigen thuis-heelal waarin en waardoorheen dit Kosmische leven werkt, is de vitale activiteit van een onbegrijpelijk grootse Kosmische entiteit; evenals de levensactiviteit die door het fysieke lichaam van de mens stroomt de laagste vorm van het vitaal-

bewuste cement is dat alle krachten en vermogens van de constitutie van de mens tot een geïndividualiseerde eenheid samenbindt.

Zo'n onmetelijke Kosmische entiteit van supergalactische afmetingen zou ons kunnen beschouwen en zich afvragen: 'Kunnen zulke oneindig kleine wezentjes gedachten hebben? Is hun bewustzijn vrij zoals het mijne?' Ja, want bewustzijn of kosmisch denkvermogen is het werkelijke hart, de essentie van de wezens en dingen; en als de mens zich met zuiver bewustzijn verbindt, gaat hij het hart van het heelal binnen, dat nergens in het bijzonder is omdat het overal is. De hindoe-Upanishads geven deze gedachte prachtig weer: *aṇīyān aṇīyasām*, 'kleiner dan het kleinste atoom' en dat is hetzelfde als wanneer men zegt: uitgestrekter dan het heelal, want *dit* is bewustzijn-denkvermogen-leven-substantie.

Hoe komt het dat het hart van het heelal overal is? Dat komt omdat ons thuis-heelal een Kosmische hiërarchie is: een op zichzelf staande entiteit die reikt van haar hoogste deel, haar goddelijke wortel, en door vele tussenliggende graden van bewustzijnen en substanties en krachten zich uitstrekt tot haar laagste deel, dat eveneens materie is voor die Kosmische hiërarchie. De goddelijke wortel is haar goddelijke hiërarch, en de zichtbare en onzichtbare werelden vormen samen het lichaam voor deze inwonende godheid, van wie de hartslagen de diastole en systole van het heelal zijn.

Bovendien is iedere entiteit in die Kosmische hiërarchie zelf een ondergeschikte hiërarchie; want ze is een op zichzelf staand wezen of een 'gesloten stelsel', met haar eigen hoogste en laagste deel en alle tussenliggende graden van materie en krachten, en volgt aldus getrouw het patroon van de Kosmische hiërarchie waarin ze zich beweegt, leeft en haar bestaan heeft. Het zonnestelsel is een van die lagere hiërarchieën, opgebouwd als een kopie, een herhaling van de grotere en grootsere Kosmische ouder. Verder is in een zonnestelsel elke planeet afzonderlijk evenals het centrale lichtgevende hemellichaam, de zon, een voorbeeld van een kleinere hiërarchie die is opgebouwd naar het model van de hiërarchische ouder die haar bevat. En op elk zo'n planeet, bijvoorbeeld onze aarde, is elk zelfstandig wezen een nog kleinere hiërarchie, juist *omdat* het een op zichzelf staande entiteit is.

De mens is een voorbeeld daarvan, want hij is een wezen met een hoogste en een laagste deel, en alle tussenliggende graden van bewustzijn en substantie, die samen zijn spirituele, psychische en vitale activiteiten omvatten. Maar door dit alles werkt en leeft het dominerende

zelf, de opperheer van alles, het eigen spirituele wonderlijke wezen van de mens. Dit wonderlijke wezen is de hoogste leider, bron en oorsprong van het fundamentele bewustzijn van zijn hiërarchie.

Omdat het aantal hiërarchieën in het heelal in feite oneindig is, zijn er ook oneindig veel wonderlijke wezens. Er is een wonderlijk wezen, de stille wachter, voor de broederschap van mededogen; er is een wonderlijk wezen voor onze bol, de hoogste spirituele leider, die in dit geval dezelfde is als de hiërarch of het wonderlijke wezen van de broederschap van mededogen. Er is een wonderlijk wezen of stille wachter voor onze planeetketen. Er is een wonderlijk wezen of stille wachter voor ons zonnestelsel; zijn woning is de zon. Er is een wonderlijk wezen of stille wachter voor de melkweg, voor ons thuisheelal, en zo steeds verder.

Als ons denken in de andere richting gaat, is er een stille wachter of wonderlijk wezen voor elk atoom; en er is een stille wachter voor iedere menselijke entiteit – de eigen innerlijke god van de mens, de boeddha in hem, de immanente christus. Die kern van zijn wezen is een goddelijke vonk van de goddelijke zonne-entiteit die het hele zonnestelsel bezielt, en in wie 'we leven, bewegen, en ons bestaan hebben' (*Handelingen*, 17:28).

We zijn kinderen van het bewustzijn-leven van de zon, zoals de ontelbare levens die de atomen van ons fysieke lichaam samenstellen, leven, bewegen en hun bestaan hebben in hun opperheer, de mens; zo zijn we door dit zonnewezen van kosmische afmeting verbonden met nog grotere ruimten, met krachten en substanties die over en door de Kosmische ruimte wijd zijn verbreid.

In een hiërarchie is iedere schakel van wezenlijk belang voor die hiërarchie. Kijk eens naar vader zon: alles in zijn rijk valt onder zijn jurisdictie en toch dragen alle wezens individueel een bepaalde verantwoordelijkheid. Vanuit zijn hart worden alle stromen denkvermogen en leven uitgezonden tot in de verste gebieden van het zonnestelsel. Elk atoom reageert spontaan en onvermijdelijk op de stille opdrachten die uit het hart van de zon vloeien. De planeten zijn toch ook individuen, en daarom ieder verantwoordelijk binnen haar eigen sfeer? Zijn wij mensen niet aan deze moederplaneet gebonden zoals de moederplaneet gebonden is aan het zonnestelsel? En is vader zon niet slechts een schakel in de opklimmende keten van wezens bestaande binnen de leidende en besturende invloed van een nog grootsere Kosmische intelligentie dan de zon?

De grote Amerikaanse filosoof Emerson verwoordt het denken

van de oudheid uit het archaïsche oosten in zijn verhandeling over 'De overziel':

> . . . die overziel waarin ieders eigen wezen is besloten en tot één wordt met alle andere levens; . . . We leven met tussenpozen, in verdeeldheid, in gedeelten, in deeltjes. Ondertussen is er in de mens de ziel van het geheel; de wijze stilte; de universele schoonheid, waarmee elk gedeelte en deeltje evenzeer is verbonden; het eeuwig Ene.
>
> . . . het hart in u is het hart van alles; nergens in de natuur is er een klep, muur of tussenschot; één bloed stroomt ononderbroken in een eindeloze rondgang door alle mensen, zoals al het water van de aardbol één zee is en, welbeschouwd, is er maar één getij.
>
> Laat de mens dan leren wat heel de natuur en al zijn denken openbaart, en dit ter harte nemen; namelijk, dat het hoogste in hem woont, dat de bronnen van de natuur zich in zijn eigen ziel bevinden.

En Plotinus, de neoplatonische filosoof, verduidelijkt deze gedachte in zijn 'De drie oorspronkelijke essenties' (V, i, 2-4):

> Door de kosmische geest is dit wereldstelsel, zo oneindig veelvormig en gevarieerd, één groot geheel. Door deze geest is het heelal zelf een godheid; wijzelf en al het andere zijn wat we in het edelste deel van ons wezen zijn krachtens deze allesdoordringende kosmische geest. Onze individuele geest is identiek met deze kosmische geest, en door deze zijn ook de goden zelf goddelijke wezens. . . . De essentie van de geest is dus onvergelijkelijk veel hoger dan alles wat vorm heeft. Door de kosmische geest overal te eren, houden wij ook onze eigen individuele geest in ere . . . maar boven deze goddelijke geest staat iets nog verhevener en nog goddelijker, de oorsprong en bron van eerstgenoemde. . . . Alles wat eeuwig leeft is bevat in dat nog meer goddelijke. Daarin is niets dan de goddelijkste intelligentie; alles is goddelijkheid; hier is inderdaad het thuis van iedere individuele geest in eeuwige vrede.

Tenslotte zegt Vergilius, de ingewijde dichter, in zijn *Aeneis* (Bk. VI, vs. 724-7):

> Ten eerste weet: in de hemel, de aarde, zee en land,
> De bleke bol der maan, in heel de sterrenstoet,
> Is een ziel die dit stelsel voedt.
> De vlam van dat stralend verstand,
> Brandt overal, in ieder deel.
> Zij beroert het machtige geheel.

Hier zien we de geest van het archaïsche pantheïsme, dat in zijn oorspronkelijke betekenis de leer is dat er achter en binnenin alle wezens en dingen een goddelijke essentie is die leeft, zich beweegt en werkt in een ontelbare veelheid van stralen van leven-bewustzijn: eeuwig bewustzijn-leven-substantie, superspiritueel, waaruit het hele universum voortkomt en waarheen het te zijner tijd na verloop van eeuwen, zal terugkeren.

Vanuit één gezichtspunt is de esoterische traditie in wezen pantheïstisch, maar nooit op de manier waarop het pantheïsme in westerse landen verkeerd wordt begrepen. Ja, iedere filosofie of religie die in haar theologische structuur het basisidee van een allesdoordringende godheid bevat, die tegelijkertijd overal is en in essentie buiten de tijd staat en geen ruimtelijke betrekkingen heeft, is *de facto* pantheïstisch. Zelfs het christendom is pantheïstisch, hoewel deze grondgedachte zo versluierd en ontkracht is dat er weinig meer van over is dan de vage uitspraak dat 'God oneindigheid is'. Als de godheid oneindigheid is, kan zij vanzelfsprekend niet een persoon zijn, want persoonlijkheid sluit beperking in; hoewel wordt verklaard dat de God van het christendom 'zonder lichaam, delen of hartstochten' is, en hij niettemin als de oneindigheid wordt beschouwd, moet hij *ex hypothesi* wel zo aldoordringend zijn als de meest strenge abstracte pantheïsten zouden wensen.

De Europese filosofie schijnt tegenwoordig te neigen tot een soort pantheïstische uitdrukkingswijze. Hetzelfde kan worden gezegd van de idealen van de meest vooruitziende mensen van de wetenschap: het holisme van Smuts, dat blijkbaar het holenmerisme (of het goddelijke overal in alle delen) van de oude Griekse filosofie is, en de interessante pantheïstische bespiegelingen van Younghusband, of ook de metafysische dromen van Jeans en Eddington die 'een wiskundige' of 'een kunstenaar' op de 'achtergrond' waarnemen – al deze voorbeelden tonen aan dat het menselijk denken zich geen godheid kan voorstellen die anders is dan allesdoordringend, zowel in de spirituele als in de fysieke werelden, en daardoor in wezen pantheïstisch van aard is.

De God van de christenen is een schepper, een demiurg, en deze is in de grenzeloze ruimten van de oneindigheid tenslotte een grotekleine god, want scheppende of demiurgische activiteit houdt immers onmiddellijk beperking in, want deze is beperkte activiteit binnen iets groters; terwijl DAT of *tat* van de vedische wijzen evenmin een schep-

per als een niet-schepper is. Het woord DAT verwijst eenvoudig naar een abstractie zonder eigenschappen of kenmerken – een poging de peilloze diepten van de oneindigheid en grenzeloze duur aan te duiden – grenzeloze ruimte en oneindige tijd. Als we DAT door eigenschappen of hoedanigheden begrenzen, brengen we daardoor een onlogisch begrip in ons eerste postulaat, want DAT is ondenkbaar en onuitsprekelijk, en kan daarom niet worden omschreven. Dit betekent niet dat al de uitgestrekte gebieden van ruimte en duur, tussen het ondenkbare en bijvoorbeeld ons mensen, Kosmische leegte is zonder denkvermogen en bewustzijn, leven en substantie. Het tegenovergestelde is nadrukkelijk de waarheid: deze eindeloze gebieden van de ruimte zijn vol met ontelbare hiërarchieën goddelijke atomen die zich uitstrekken van de goden, door de verschillende hiërarchieën van lagere entiteiten heen, tot aan de mensen en beneden de mensen tot andere kleinere hiërarchieën van wezens. Alles is bezield met leven en denken en intelligentie. Elk nietig atoom dat zijn eigen grondtoon zingt (want ieder atoom is eeuwig in trilling en elke trilling brengt een klank voort), alle wezens overal, in alle diepten van de grenzeloze ruimte, en alle hemellichamen zoals ze hun baan doorlopen, zijn slechts kinderen van het Kosmische leven, kroost van het grenzeloze.

De christelijke godheid is een ontwikkeling ten goede vergeleken met de donderende Jehova van de joden, die van de geur van het offer hield en wiens hart verbitterd in toorn ontstak. In veel opzichten is hij gelijk aan de exoterische Zeus van de Grieken of Jupiter van de Romeinen – maar dan in de loop van de Middeleeuwen ontwikkeld tot de christelijk-theologische godheid van nu, die ongeveer de meest kleurloze schijnt te zijn die een bang mens had kunnen uitdenken.*

---

*Het christelijke denkbeeld dat hun God drie personen in één godheid is, is slechts een echo van de oude mystieke leringen van de mysteriescholen. In oude tijden waren er vele triaden, en de christelijke drieëenheid of drievuldigheid is daarvan slechts een onvolkomen en verminkte kopie. Onder de christenen bestaat zo weinig overeenstemming over de essentiële kenmerken van hun eigen godheid, dat de vraag over de volgorde van de personen uit de godheid een klip werd die de vroege kerk in tweeën deed splitsen; die twee delen werden de huidige Grieks-orthodoxe kerk en de kerk van Rome. De Griekse kerk leert dat uit de Vader de Heilige Geest ontstond, en uit deze twee de Zoon. De Roomse kerk volgde het geloof dat uit de Vader de Zoon voortkwam, en uit deze twee de Heilige Geest; dit is de historische oorsprong van de befaamde 'Filioque-passage', die betekent 'en uit de Zoon'.

Een groot verlies van esoterische en mystieke waarheid in het westen is het veronderstelde gescheiden bestaan van de individuele mens en de godheid die het heelal vervult. Het heelal is ons thuis. Wij zijn broeders; we zijn verwant aan de goden, want hun leven is ons leven, hun bewustzijn is ons bewustzijn, hun oorsprong en bestemming is de onze; en wat zij zijn, zijn wij in essentie.

Wat de mensen geest noemen is de top of ook het zaad of noumenon van een of andere hiërarchie. Evenzo is wat men materie of substantie noemt in één opzicht de meest ontwikkelde uitdrukkingsvorm van dezelfde geest in zijn uitstraling *naar omlaag*, in elke hiërarchie. Geest is de eerste bron waaruit de evolutionaire activiteit voortkomt die door middel van *zijn eigen inherente en spontaan opwellende energieën* de manifestatie in de kosmische ruimten van zo'n hiërarchie teweegbracht. Tussen ten eerste, de oorsprong of geest, en ten tweede, het resultaat of de materie, bevinden zich al de tussenliggende reeksen van hiërarchische stadia. Deze hiërarchieën bestaan dus niet *alleen maar in* de Kosmos en in geen enkel opzicht *onafhankelijk van* of eenvoudig als *uitdrukkingen van* de Kosmos. Zij zijn in feite de Kosmos zelf, want niet alleen vullen en bezielen ze hem, maar de Kosmos of het heelal *is* wat hij is, omdat hij die hiërarchieën is.

In het geval van de mens is het net zo: zijn geest is de oorspronkelijke bron waaruit zijn constitutie in afdalende graden van verdichting van de substantie voortvloeit tot het fysieke lichaam wordt bereikt. Niettemin is de geest in de mens niet zijn lichaam; zoals Krishṇa zegt, de geest brengt de hele mens tot stand met delen van zichzelf, en blijft toch apart en afzonderlijk op zijn eigen gebied.

Aldus wordt het ene het vele – of de hiërarchische eenheid nu een atoom, een mens, een bol of de verst afgelegen melkweg in de ruimte is.

5

Monaden, zielen en atomen

Evolutie betekent het 'uitrollen', het loswikkelen van dat wat tevoren was ingerold of ingevouwen. De betekenis ervan is dus zelfexpressie, het tot uitdrukking brengen van het essentiële zelf. De schrijver werd eens de vraag gesteld, waarom hij zo vaak de uitdrukking 'evoluerende zielen' gebruikte in plaats van 'revoluerende zielen'. De vraag was echter niet zo onbelangrijk als het misschien lijkt. 'Revolutie' is evenals 'evolutie' een woord van Latijnse oorsprong met dezelfde etymologische betekenis, maar door het partikel *re* wordt de betekenis versterkt en duidt deze op een zich herhalende werking. Inderdaad, het verschil tussen de *evolutie* en *revolutie* van geest in stof en dan weer van stof naar geest is slechts gering voor zover het deze woorden betreft. Men kan werkelijk zeggen dat er zielen *revolueren* langs de paden van het leven sinds de eeuwigheid van hun verleden tot in de eeuwigheid van de toekomst, maar toch is het duidelijk dat in zo'n revolueren eveneens de idee van *evolueren* besloten ligt; en dat de leraren van de kabbala daarom gelijk hadden toen ze de term *gilgūlīm* gebruikten om deze 'revolutie' in de bestemming van een niet-zelfbewuste godsvonk aan te duiden – een levensatoom van de geest – door al de niveaus en gebieden van de grenzeloze duur heen.

Het is duidelijk dat de oneindige menigten van zich ontwikkelende entiteiten die samen de hiërarchieën vormen die de ruimten van de Ruimte vullen zich niet in een toestand van rust bevinden, maar alle zonder uitzondering voortdurend in beweging zijn, zowel in tijd als in ruimte, en ook in evolutionaire groei. Niets in het heelal staat stil, want dit is in strijd met de fundamentele impulsen van het kosmische leven, waarvan de meest kenmerkende eigenschap onophoudelijke activiteit is – althans tijdens de duur van een manvantara of wereldperiode. Deze onophoudelijke beweging is *groei*: gewoonlijk voorwaarts in evolutionaire ontwikkeling, en minder vaak in achteruitgaande richting: maar in beide gevallen is ze activiteit of beweging. Al deze wezens die we evoluerende zielen of monaden kunnen noemen, zijn bezig hun bestemming te verwezenlijken door middel van

het evolutieproces. Tegelijkertijd volgen ze ook banen van zich herhalende actie in tijd en ruimte. Ze zijn dus niet alleen bezig te 'evolueren', maar zijn eveneens betrokken bij de 'revolueringen' of wervelingen in en door de verschillende werelden en gebieden van zowel onze planeetketen als het zonnestelsel. Men kan zich dit proces voorstellen als het voorwaarts rollen van het grote wiel van het leven.

Biologen vooral uit de tijd van Lamarck en Darwin hebben wild gespeculeerd over de oorzaak van de verschillen tussen de families van bezielde wezens, terwijl deze verschillen het beeld te zien geven van een levensladder of een schaal van wezens die op een of andere manier met elkaar zijn verbonden door nauwe banden van overeenkomst en toch opmerkelijke en verwarrende verschillen vertonen; en ze raakten langzaam ervan overtuigd dat heel de natuur onder de heerschappij stond van een primaire impuls, die de wezens door groei tot vooruitgang aanspoorde. Dit is de zogenaamde wet van de evolutie. Een theosoof vat evolutie op als een proces van ontvouwing dat *binnenin* de entiteit begint en zich naar buiten toe uitdrukt; en juist op dit punt distantieert hij zich van de darwinistische of de nog modernere opvattingen over evolutie, die slechts de ene na de andere aangroei inhoudt voor de lichamen van zich ontwikkelende wezens.

De bron van de evolutie ligt binnenin elke evoluerende entiteit, binnenin zijn karakter of ziel, wat kan worden omschreven als zijn svabhāva, dat wil zeggen, zijn essentiële karakter. Ter illustratie: hoe komt het dat een dierlijk of plantaardig zaad altijd zijn soortgelijke voortbrengt? Een appelpit brengt altijd een appelboom voort, en zal geen vijgenboom, geen bananenboom, maar een appelboom voortbrengen. Dit feit is zo gewoon dat men er algauw zonder commentaar aan voorbijgaat. Ditzelfde ziet men overal in het gemanifesteerde bestaan. Waarom? In het hart van dat zaad, achter en binnenin dat zaad, bevindt zich zijn eigen essentiële zelf, zijn individuele karakteristiek of svabhāva, datgene wat de oude stoïcijnen een 'logos spermaticus' of 'zaad-logos' noemden. Met andere woorden, een psychospirituele essentie of monade die uit zichzelf niets anders dan zichzelf kan voortbrengen, want als het uit zichzelf zaden produceerde die anders zijn dan het zelf is, zouden die zaden natuurlijk niet opnieuw individuen voortbrengen die veel op hen lijken of daartoe uitgroeien. Wat is er binnenin dit zaad dat het bij zijn groei recht op zijn doel afstuurt? We kunnen deze onzichtbare factor niet zien; we kunnen hem in het laboratorium niet analyseren. Het zijn de innerlijke latente vermogens en capaciteiten, de *ziel* van het wezen

die zich in de nieuwe generatie of wedergeboorte tot uitdrukking zal brengen. Zij drukt zichzelf uit. De evoluerende ziel reproduceert zichzelf in het nieuwe leven, omdat ze bezig is door de sferen heen te revolueren.

De ingeboren krachten of vermogens worden op de lange evolutionaire pelgrimstocht van elke entiteit in het grenzeloze Al niet op de manier van het Darwinistische transformisme aan het individu toegevoegd, maar zijn de uiterlijke uitdrukking van innerlijke oorzaken. Ware evolutie is daarom niet het van buitenaf aangroeien van delen, evenmin is zij de verbetering van organen of vermogens door de inwerking van krachten van buiten die uitsluitend in de omgeving ontstaan, maar evolutie is het naar buiten brengen van krachten en talenten en vermogens die latent in de entiteit zelf aanwezig zijn.

Het woord 'emanatie' heeft een betekenis die, althans in mystieke zin, nauw verwant is aan die van evolutie. Het is een Latijns samengesteld woord dat 'het naar buiten vloeien' betekent van wat binnenin is, en men kan hier onmiddellijk zien dat het verschil tussen het naar buiten vloeien van wat binnenin is, en het ontrollen van wat zich reeds als de essentie zelf van een wezen heeft ingerold, inderdaad zeer gering is. Toch is er niet alleen een onderscheid tussen deze twee termen, maar ook een wezenlijk verschil.

Emanatie betekent een 'uitstroming' van een monadische essentie of een monade uit een ouderlijke bron; *evolutie* betekent de 'ontvouwing' van wat latent of ongemanifesteerd in de constitutie van een wezen ligt. Daarom kan men als voorbeeld van emanatie het geval van de zon nemen die tijdens het hele zonnemanvantara vanuit zichzelf ontelbare octaven van straling emaneert of uitzendt. Deze verschillende vormen van straling zijn tegelijk kracht en substantie, en elk van die vormen of klassen van straling bestaat uit een samenstel van stralingseenheden, krachteenheden, die tegelijkertijd kunnen worden beschouwd als afzonderlijke deeltjes of samenstellingen van energie en ook als samenstellingen van golfjes substantie. De wetenschap spreekt tegenwoordig over deze eenheden van energie als kwanta van energie of fotonen – een bijzonder goede beschrijving voor het halfastrale en halfmateriële gebied waarop deze energiekwanta of fotonen door het wetenschappelijke denken worden geplaatst.

Beschouw daarom deze enorme aantallen fotonen die door de zon zijn geëmaneerd of uitgestraald als individuen die individuele pelgrimstochten ondernemen door het zonnestelsel, en die elk aan een cyclus van ervaringen beginnen, precies zoals de monaden wan-

neer ze voor het eerst uit hun goddelijke ouder worden geëmaneerd. Zodra zo'n monade of spirituele kracht-eenheid is geëmaneerd, begint ze aan haar cyclus van *evolutie*, waarbij ze uit zichzelf door karmische noodzaak haar eigen latente krachten of vermogens 'ontrolt' die in de loop van de tijd geschikte organen ontwikkelen door middel waarvan zij zich tot uitdrukking brengt.

We hebben dus eerst de *emanatie* of uitstroming uit de oorsprong of bron van deze menigten individuele monaden, die onmiddellijk beginnen aan hun eeuwenlange omzwervingen door de verschillende zichtbare en onzichtbare rijken van het zonnestelsel. Vanaf het moment dat ze uit hun goddelijke bron worden uitgestraald of geemaneerd, beginnen ze te *evolueren*, eerst door automatische ontvouwing van innerlijke krachten of energieën, en in een later stadium zetten ze dit proces voort door zelfbedachte pogingen om de innerlijke en nu nog ongeëvolueerde delen van hun essentie naar buiten te brengen.

Er zijn drie belangrijke punten in dit prachtige proces van geboorte of emanatie en van ontvouwende groei of evolutie. Ten eerste, elke nieuwe evolutionaire impuls die een monade ervaart, is zelf een kleinere emanatie uit het hart van het evoluerende wezen. Ten tweede, elk zo'n verbruik van evoluerende energie, die in haar eerste vorm een emanatie is, schenkt zelf slechts het leven aan een kleinere entiteit die we een levensatoom kunnen noemen, dat op zijn beurt met zijn pelgrimstocht begint door middel van eenzelfde evolutieproces. En ten derde, emanatie en evolutie zijn in werkelijkheid slechts twee vormen van dezelfde activiteit: de ene de emanerende of oorspronkelijke, en de andere de ontvouwende of evolutionaire. Zodat iedere emanatie eveneens als een vorm van evolutie kan worden beschouwd, en iedere nieuwe evolutionaire impuls kan evenzeer worden gezien als een uitstroming of emanatie.

Deze groeiende of evoluerende zielen zijn eveneens samengestelde wezens – geen zuivere monadische essenties. Ze evolueren omdat ze door stadia heengaan van het onvolmaakte naar het relatief volmaakte; en dan wanneer de grote ronde van omzwervingen of revolueringen in het zonnestelsel is volbracht en het zonnemanvantara ten einde loopt, worden deze evoluerende zielen in de kosmische overziel teruggetrokken, en verblijven daarin gedurende de hele termijn van de zonnepralaya of periode van kosmische rust. Wanneer de zonnepralaya op zijn beurt zijn einde is genaderd en een nieuw zonne-

manvantara op het punt staat een nieuwe periode van kosmische manifestatie te beginnen, stromen deze vervolmaakte monaden opnieuw naar buiten om daarin een nieuwe levensloop van activiteit te beginnen, maar in een reeks werelden of gebieden die hoger is.

In de grenzeloze ruimte bevindt zich een onberekenbaar aantal evoluerende monaden die zich in allerlei vormen uitdrukken. Ze bestaan overal en zijn de oorzakelijke factoren in de complexiteit en verscheidenheid in de universele natuur – goden, dhyāni-chohans of spirituele wezens, mensen, dieren, planten, mineralen en de wezens van de drie werelden van elementalen – allen zijn menigten, families, legers. Zij die het nauwst aan elkaar verwant zijn, verzamelen zich door psychomagnetische aantrekkingskracht op even natuurlijke wijze als waterdruppels of deeltjes kwikzilver zullen samenvloeien en zich in zekere mate zullen verenigen.

Wanneer we spreken over bewuste krachtcentra in het heelal, of over zielen, beperken we dit niet tot alleen mensen, omdat het hele universum niets anders is dan een onmetelijke verzameling daarvan. Men kan zeggen: Waar zijn ze? Het antwoord is: Waar zijn ze niet? Overal. Hun aantal is eenvoudig ondenkbaar, hoe ook door mensen gemeten. Het aantal zielen in een bepaalde menigte of familie is echter beperkt, want eindig; maar de menigten of families zelf zijn oneindig in aantal, *ex hypothesi*, omdat ze alle ruimte vullen, en wie kan grenzen stellen aan de universele natuur of de abstracte ruimte?

Ruimte is veel meer dan slechts een uitgebreidheid van materiële dimensies, die slechts een van de eigenschappen van materie is, en die bij wijze van spreken het lichaam van de ruimte is. In de opvatting van de esoterische traditie is ruimte het AL – alles wat is, was of zal zijn, door heel de eindeloze duur. Ruimte opgevat als het grenzeloze plenum of pleroma van al het zijn of beter van zijn-heid, omvat de onbegrensde hiërarchieën van werelden en gebieden vanaf het bovengoddelijke neerwaarts door alle tussenliggende graden tot aan het fysieke en dat wat voorbij de fysieke materie ligt. Ja, omdat RUIMTE is wat er ook maar in zowel de oneindigheid als de eeuwigheid is, kan ze ook de onbegrensde leven-bewustzijn-substantie worden genoemd, tegelijk abstract Zijn en alle veroorzaking; boven en in de velden daarvan pulseert de abstracte ideatie door de eindeloze tijd, in ZICHZELF verwekt en uit ZICHZELF geboren. Het is DAT waaruit alles komt, DAT waarin alles is en bestaat, en DAT waarheen alles tenslotte terugkeert.

Het belang voor de filosofie van de pythagorische term *monas*, waarvoor Europese talen gewoonlijk het woord monade gebruiken, is dat er 'individualiteit' wordt gesuggereerd; want deze monaden zijn aparte 'individuen' tijdens de hele duur van hun gemanifesteerde bestaan in een kosmisch of zonnemanvantara. Ze kunnen metafysisch worden beschouwd als geïndividualiseerde spirituele druppeltjes of 'atomen' RUIMTE: de samenstellende druppels van de oeverloze oceaan van het ruimtelijke zijn. En bij hun onophoudelijke beweging stellen ze, gezamenlijk als menigte of afzonderlijk als monadische individuen, niet alleen de instrumentele en de substantiële oorzaken van de hiërarchieën van de werelden samen, maar in feite *zijn* ze deze. Ze bestaan in vele verschillende myriaden van graden van evolutionaire ontwikkeling; bepaalde aggregaten van deze monaden zijn spirituele wezens, andere zijn intellectuele of mānasaputrische wezens, weer andere zijn levensatomen, en nog weer andere manifesteren zich als deeltjes van materiële substantie.

Stel u de onmetelijke aantallen van deze monadische entiteiten voor die zelfs in ons eigen kleine rijk van ruimtelijke uitgebreidheid bestaan! De Amerikaanse wetenschapper Langmuir heeft berekend dat het aantal moleculen gas in één kubieke inch lucht zo ontzaglijk groot is dat als elke molecule werd vergroot tot en veranderd in een korreltje fijn zand, deze zandkorrels een geul met een breedte van één mijl en een diepte van drie voet en zich uitstrekkend van New York tot San Francisco geheel zouden vullen! Verder heeft men geschat dat het menselijk lichaam ongeveer zesentwintigduizend miljard cellen bevat; elk hiervan is samengesteld uit entiteiten die nog kleiner zijn, waaraan die cel heel haar fysieke bestaan, heel haar karakteristieke vorm en grootte ontleent. Deze kleinere entiteiten zijn de atomen die elk een bewustzijnscentrum als iets kostbaars in zich bewaren.

Ons wordt verteld dat het fysische atoom voornamelijk uit gaten, uit 'lege ruimte', bestaat, en als we de elektronen en protonen die de atomen van een menselijk lichaam samenstellen in één punt konden verzamelen, dan zou dit punt voor het fysieke oog onzichtbaar zijn! Hoe komt het dan dat we elkaar zien? Omdat we – vreemde paradox – grotendeels 'lege ruimten', leegten, zijn die bij ons die op dezelfde manier zijn samengesteld de illusie van afmeting en omvang wekken. Precies zoals wij de hemellichamen in de diepten van de ruimte van het zonnestelsel zien, zo bestaan er ook, relatief gesproken, gelijkwaardige afstanden tussen het ene elektron en het andere binnen een atoom, en tussen het ene atoom en het andere die op hun beurt de

moleculen bouwen, die weer de cellen maken, die weer het fysieke lichaam van de mens vormen. Zoals deze hemelbollen bezield zijn, zo zijn de atomen van het menselijk lichaam dat ook; want er is één fundamentele wet die overal geldt.

We kunnen een atoom dus een ziel noemen, omdat het atoom een voorbijgaande gebeurtenis is in de levensgeschiedenis van een bewustzijnscentrum of monade. De elektronen en protonen van het atoom zijn slechts de lichamen van nog kleinere krachtpunten of bewustzijnspunten die zich uitdrukken door middel van deze oneindig kleine elektrisch geladen deeltjes in de subatomaire werelden. Het aantal van deze protonen en elektronen in een klein stukje materie is zo groot dat we ze in triljarden moeten uitdrukken.

Dr. Robert A. Millikan heeft geraamd dat het aantal elektronen dat iedere seconde door de gloeidraad van een elektrische lamp van 16 watt gaat zo ontzaglijk groot is, dat om ze te tellen de tweeëneenhalf miljoen inwoners van Chicago nodig zouden zijn, die twintigduizend jaar lang ieder met een snelheid van twee per seconde en vierentwintig uur per dag zouden moeten tellen; 3 quintiljoen, 153 quadriljoen, 600 triljoen. En toch is elk van deze oneindig kleine elektrisch geladen deeltjes de fysieke uitdrukking van een evoluerende ziel. Hier is sprake van een geval waarin het oneindig kleine weer opgaat in het 'oneindige'; dit lijkt veel op een omgekeerde kegel, die na het passeren van het punt van zijn oorsprong zich weer uitspreidt in een nieuw 'oneindig'. Wetenschappers zeggen ons dat deze oneindig kleine elektronen de substantiële basis zijn van al het fysieke leven, de bouwstenen van het heelal, omdat ze tegelijk kracht en stof zijn. Elk van deze oneindig kleine deeltjes is een belichaamde krachtentiteit, een 'ziel', nauwkeuriger gezegd, een monade. Voor zulke oneindig kleine deeltjes is ons fysieke lichaam waarin zij leven, zich bewegen en hun bestaan hebben ongetwijfeld een mathematisch oneindig heelal, en de menselijke ziel die over deze reusachtige menigte de heerschappij voert is voor hen een god.

Volgens de prachtige hindoemetafoor is de mens een levende boom van bewustzijn die is geworteld in de geest erboven, terwijl zijn takken zich naar beneden in de stoffelijke wereld uitstrekken. Vele zielen, één geest. Het onsterfelijke monadische bewustzijnscentrum van de mens schenkt de ziel, die zelf een menigte kleinere zielen is, individualiteit, en stelt haar zo als entiteit in staat als een straal naar buiten te treden. Dit innerlijkste punt is onsterfelijk omdat het een van de menigte monaden is, geboren uit de schoot van de

moeder-geest. Het is een geest-centrum dat nog niet tot manifestatie is gekomen op dit gebied. Op zijn evolutiereis breekt het door nieuwe sferen en gebieden, en daarom manifesteert het zijn latente transcendente krachten op deze lagere gebieden eerst maar zwak. We moeten de betekenis hiervan niet verkeerd opvatten en denken dat de monade iets is dat bestemd is om in de toekomst geest te worden, en nu in het huidige stadium van haar evolutiereis nog geen geest is. De monade *is* een geest-punt dat in de loop van zijn evolutietocht in de rijken van de materie zich met zijn eigen lichtstralen bekleedt die de 'zielen' zijn.

Het feit dat bepaalde monaden met elkaar zijn verbonden door overeenkomstige eigenschappen als gevolg van evolutionaire ontplooiing is de bron van het idee van families van zielen, soms groepszielen genoemd. Deze groepszielen vormen echter geen groepen of lichamen die essentieel van elkaar verschillen, maar het zijn verzamelingen van evoluerende wezens die op grond van hun overeenkomstige karmische ontplooiing op dezelfde relatieve tijden en plaatsen worden samengebracht.

Bovendien, wanneer zielen zich verenigen in naties en zo een groep mensen vormen, of in diergroepen die zo een familie van beesten vormen, moeten we niet denken dat zo'n natie of diersoort een afzonderlijke overziel heeft die de moeder-ziel van die eenheid is die tot in eeuwigheid blijft bestaan. Het zijn de karmische overeenkomsten van zulke individuen van groepszielen die ze in deze groepen samenbrengen; hoewel niemand het voor de hand liggende feit zou willen ontkennen dat de collectieve drijfveren of eigenschappen die zulke groepen hebben samen een soort psychische atmosfeer vormen die deze groepsindividuen ademen en waarin ze leven. Zo'n overziel van een groep is echter niet een echte entiteit of individu.

Men dient goed te begrijpen dat deze groepen, hetzij nationale dan wel raciale, niet de manifestaties zijn van een werkelijk als entiteit bestaand wezen dat evolueert en de overmonade of populairder gezegd de raciale ziel wordt genoemd. Ze zijn de vertegenwoordigers op aarde van wat de oude Latijnen een genius noemden, die niet een geïndividualiseerde entiteit is maar een diffuse energie of kracht in de ideatie van de planeetgeest, en die tot manifestatie wordt gewekt door de gecombineerde intellectuele, psychoastrale en ook spirituele krachten die worden voortgebracht door raciale of nationale eenheden die min of meer gelijktijdig incarneren. Zo'n genius, hetzij van raciale of nationale aard, zal in tijdperken in de verre toekomst opnieuw tot

manifestatie komen, wanneer het ingewikkelde en gezamenlijke karma van dezelfde individuen hen nogmaals samenbrengt, en zo min of meer dezelfde 'atmosfeer' schept die de manifestatie van dezelfde genius teweegbrengt, die tussen deze twee tijdperken latent in de ideatie van de planeetgeest bestaat.

Voor zover het de *individuen* van een ras of volk betreft, moet men nooit vergeten dat hun gelijktijdige incarnatie slechts een kwestie van gelijksoortige karmische eigenschappen is die hen in een tijdelijke eenheid samenbrengen. Deze mensenzielen zullen zelf zeer snel uit zo'n nationale of raciale atmosfeer wegtrekken om de volgende of de daaropvolgende belichaming in een ander volk of ras te zoeken waarheen ze door hun karmische neigingen worden aangetrokken. Dit is een uitermate belangrijk punt want het laat de inherente dwaasheid zo niet stupiditeit zien van blinde en redeloze vooroordelen die op alleen maar nationalisme of racisme berusten.

Zulke groepen moet men niet verwarren met de werking van geïndividualiseerde monaden door middel van groepen wanneer ze die groepen gebruiken als voertuigen. Bijvoorbeeld, een boom is een entiteit, en door de oude Grieken werd zijn bezielende monadische essentie een dryade of hamadryade genoemd. Een boom is samengesteld uit groepen entiteiten die veel op elkaar lijken, en toch leeft en werkt de boomziel in en door middel van deze geaggregeerde levens. Zo is het menselijk lichaam samengesteld uit groepen evoluerende monaden of levensatomen, waarvan de leden veel op elkaar lijken en toch alle tezamen het fysieke voertuig vormen door middel waarvan de menselijke ziel werkt. Van de menselijke ziel, die een individu is, kan men natuurlijk niet zeggen dat ze een groepsziel is; evenmin kan men van de geïndividualiseerde evoluerende monadische bewustzijnen of de levensatomen of *paramāṇu's* van een zo'n ondergeschikte groep zeggen dat ze delen van een groepsziel zijn. Elk individu is een individu, maar elk hiervan werkt met anderen die min of meer dezelfde evolutionaire status hebben.

Hier volgt een beeld van de situatie: Aggregaten van levensatomen die veel op elkaar lijken verenigen zich met andere aggregaten van levensatomen die veel op elkaar lijken om een voertuig te vormen – zoals het menselijk lichaam – voor een evoluerende ziel van een veel hogere graad. Deze bijeengebrachte individuele entiteiten zijn groepen, maar ze vormen geen groepsziel, maar zijn zelf *bezield* door een ziel die hoger is dan de aggregaten en hoger dan een van de individuele leden van zulke aggregaten.

Elke hiërarchie, elk heelal, elke god of 'engel', mens, dier of atoom is maar een voorbijgaande fase, vluchtig, niet duurzaam, hoe lang zijn individuele bestaan ook is. Als een vonk van de kosmische essentie werkt elk van die monadische essenties door middel van dat bijzondere omhulsel dat we in zijn vergankelijke vorm een mens, een dier, een wereld, een bol of een heelal noemen. Alle zijn 'gebeurtenissen' die in de ruimte-tijd of tijd-ruimte bestaan – een continuüm van bewustzijn-substantie.

Wat betekent dit alles? Het betekent dat abstracte kracht, of nog abstracter, dat bewuste beweging, zich in het hart van elk wezen en elk ding bevindt; en bewustzijn is de zuiverste vorm van kosmische kracht – met andere woorden geest. De materie zelf is slechts een onmetelijke verzameling monadische deeltjes: monaden die latent, sluimerend, door de materiefase gaan; maar elk hiervan zal vroeg of laat zichzelf uitdrukken in geïndividualiseerde actie en daardoor groeien; en iedere fase van deze evolutionaire groei is een 'gebeurtenis' van bewustzijn.

Voor onsterfelijkheid in onvolmaaktheid is geen plaats in de eeuwige natuur. We groeien en leren en gaan geleidelijk steeds vooruit naar een doel dat we in de onbegrensde uitgestrektheden van de natuur nooit kunnen bereiken; want het bereiken van zo'n einddoel zou betekenen dat het bewustzijn in een gekristalliseerde onbeweeglijkheid verzinkt. Ons dwaze want onontwikkelde verstand en ons hunkerende want niet bevredigde hart dromen van 'onsterfelijkheid', alsof dit de grootste gunst zou zijn die aan mensen in ons huidige evolutiestadium kan worden verleend. Wat een onwetendheid leggen wij aan de dag wanneer we ons een onsterfelijkheid aanmatigen die door heel de eindeloze duur standhoudt! Waarom zouden wij uitzonderingen zijn in een oneindig heelal dat ons op alle mogelijke manieren leert dat mensen in collectieve zin maar één groep onder de ontelbare menigten van andere entiteiten zijn, die alle aan het groeien zijn en waarvan sommige onvergelijkelijk veel hoger in evolutionaire ontwikkeling staan dan wij?

Anderzijds berust dit sterke verlangen naar zelfbewuste continuïteit op een heldere intuïtie; maar continuïteit in een eeuwigdurend leven is niet de quasi-statische 'onsterfelijkheid' zoals dit woord in het westen onveranderlijk verkeerd wordt begrepen. Want er is een enorm verschil tussen een oneindige maar steeds veranderende continuïteit van het bestaan, en het volslagen onnatuurlijke denkbeeld van een onveranderlijk of een eeuwig min of meer statisch *menselijk*

ego of menselijke ziel, waarvan wordt aangenomen dat zij met haar onvolmaaktheden onsterfelijk is. Als zo'n ego ook maar één jota veranderde, dan zou het niet langer hetzelfde ego zijn, maar zou anders zijn geworden; en juist het ego of zelfbewuste centrum ondergaat voortdurend veranderingen.

Het moet duidelijk genoeg zijn dat voortzetting van bewustzijn of ware onsterfelijkheid uitsluitend bestaat in de zelfbewuste vereniging van het menselijke ego (waarvan de menselijke ziel een straal is) met zijn eigen goddelijk-geestelijke ouder, de monade. De monade, *per se*, is onvoorwaardelijk onsterfelijk; de lagere triade van de mens, die het fysieke lichaam, het astraallichaam en de levenskracht omvat, is onvoorwaardelijk sterfelijk. Dat wat zich tussen deze twee bevindt, het menselijke ego en zijn ziel, zijn voorwaardelijk onsterfelijk, afhankelijk van de vraag of de ziel zich met haar spirituele onsterfelijke bron verbindt, of zich zozeer met de sterfelijke triade omwikkelt dat haar samenstelling hiervan een invloed ondergaat en verdwijnt wanneer de sterfelijke triade verdwijnt. In dit geval moet een nieuwe menselijke ziel worden geëvolueerd zodat het menselijke ego zich daarin tot uitdrukking kan brengen.

Een van de belangrijkste bezwaren tegen de westerse misvatting over de continuïteit is het felle egoïsme dat zij opwekt. In plaats van een mens te leren dat zijn menselijkheid maar één stadium is op het eindeloze pad, prent deze misvatting in zijn bewustzijn het denkbeeld in dat hij zijn ziel ten koste van alles moet 'redden', dat zijn onvolmaakte zelf of ziel zijn eerste zorg is. Ze maakt een mens egocentrisch en zelfzuchtig, en doet het gevoel ontstaan dat het niet nodig is diep in zichzelf te zien, eenvoudig omdat er geen 'afstand' binnenin hemzelf is om te onderzoeken. Ze maakt van hem een pauper op geestelijk gebied, en onthoudt hem die edelste vorm van zelfrespect die voortvloeit uit de ontdekking van zijn eigen innerlijke spirituele grootsheid.

Wanneer iemand de overtuiging krijgt dat hij weinig meer te leren heeft over zichzelf of over anderen, dan wordt het tijd dat hij zichzelf aanpakt. Dit is niet alleen egoïsme in zijn gevaarlijkste vorm, het is ook het begin van de kristallisatie van zijn innerlijke natuur, die de moedwillige veroorzaker is van alle menselijke kwaad en moeilijkheden, en brengt meer fysieke ziekten voort dan iets anders dat een mens kan treffen. 'Zoals een mens denkt, zo is hij.'

Er is een oud Sanskrietgezegde dat in hindoegeschriften vaak wordt geciteerd:

Yadyad rūpaṃ kāmayate devatā, tattad devatā bhavati.

– Yāska: *Nirukta*, 10:17

'Wat ook een goddelijke entiteit vurig verlangt te worden, juist dat zal zij worden.' Dit beginsel van een wet in de natuur geldt voor alle bewuste wezens. Een mens kan door te weigeren in zijn eigen intuïties te geloven zichzelf spirituele verlichting ontzeggen door de deur te sluiten zodat het licht van zijn eigen innerlijke god niet in zijn denken kan binnenstromen. Anderzijds zal hij weten dat als hij zich kan verbinden met dat innerlijkste centrum van zijn wezen, hem kennis zonder grenzen ten deel zal vallen.

Katherine Tingley schreef:

> Het is dat edeler deel van onze natuur dat zich tegen iedere situatie opgewassen toont en deze met geduld en moed onder ogen ziet – de kracht die vaak ongemerkt het leven van een mens binnenstroomt en hem boven alle gedachten van het hersenverstand naar de grote brede weg van het dienen voert. . . .
>
> De kennis hiervan komt niet op een wereldschokkende of magische manier en is niet te koop maar kan alleen worden verworven door de overgave van de hartstochtelijke en wellustige natuur van de mens aan de god binnenin ons.
>
> – *The Wine of Life*, blz. 12

Een mens is dus een 'ziel', een samengesteld wezen dat is opgebouwd rond een 'monadische straal' – een emanatie van de monade, haar bron. De goddelijk-spirituele straal waaromheen de structuur van de ziel wordt opgebouwd, is inderdaad 'onsterfelijk' omdat deze blijft bestaan vanaf het begin tot het einde van een zonnemanvantara, en in onafgebroken continuïteit van bewustzijn als een spiritueel wezen leeft in de schoot van zijn oudermonade. Maar zielen moeten, omdat ze samengestelde wezens zijn, rust hebben. Ze moeten perioden van vrede en rust voor herstel hebben waarin ze kracht opdoen voor de volgende incarnatie op aarde. Een bekend voorbeeld is de rust en het herstel die ons lichaam aan het einde van iedere dag nodig heeft.

De waarheid is dat er maar één ZELF is, waarvan al de menigten van kleinere zelven slechts de grotere of kleinere stralen of zelven zijn. De 'dauwdruppel' glijdt tenslotte in de stralende zee – niet om 'verloren' te gaan, maar om zich uit te breiden tot de zee zelf. Dit was de leer van Gautama de Boeddha; het is eveneens de leer van de edelste spirituele prestatie in Hindoestan, de Advaita-Vedānta van Śaṅkarāchārya; het is de intuïtie van elke grote mysticus die de

wereld ooit heeft gekend. Het is moeilijk deze verheven gedachte te begrijpen dat we door onszelf in het grotere te verliezen, dat grotere worden omdat beide in essentie één zijn.

De westerling verbeeldt zich dat wanneer de grootse voltooiing van het kosmische manvantara tenslotte is bereikt, er daarna onmiddellijk en voor altijd een onsterfelijkheid in statische kristallisatie van volmaking zal volgen – wat juist *niet* gaat gebeuren. Want het grootste van alle wonderen is dat wanneer het nieuwe kosmische manvantara begint, na de kosmische pralaya, al deze individuen die de talloze myriaden van de monadische menigten samenstellen, opnieuw zullen uitzwermen voor een nieuwe evolutionaire pelgrimstocht in de nieuwe reeks van werelden die dan uit het hart van het zijn naar buiten zullen stromen – werelden die de wederbelichamingen zullen zijn van de werelden die eens hebben bestaan, een nieuw wereldstelsel, inderdaad, maar op een hoger gebied.

Zoals de mens een ziel en een goddelijk of essentieel zelf heeft, zo heeft ook een dier een ziel – maar een dierenziel, geen menselijke ziel. Met andere woorden, die dierenziel – een hoog geëvolueerde elementaal en in oorsprong een levensatoom – is niettemin een ziel, waarvan de structuur zich bij iedere nieuwe vleeswording opnieuw rond haar eigen innerlijkste monadische straal zal verzamelen, zoals dit ook in het geval van de mens gebeurt. Deze monadische straal inspireert de hogere en volkomen latente delen van het dier op precies dezelfde manier als de monadische straal de mens inspireert. Toch is deze monadische straal in het dier praktisch ongemanifesteerd wat betreft zelfbewustzijn, terwijl hij in de mens de structuur van de ziel zo heeft verfijnd dat ze is geëvolueerd tot een punt waarop tijdens de incarnatie het zelfbewustzijn behouden blijft.

Het dier is dus in zekere zin automatisch of direct bewust; de mens is zelfbewust of bewust door weerkaatsing van boven. De dieren zijn samengesteld uit al de elementen van de universele natuur die ook de mens samenstellen; toch is er tussen het mensenrijk en het dierenrijk een onoverbrugbare psychische en intellectuele kloof, die is ontstaan door het opnemen van een hogere intermediaire natuur in het innerlijke gestel van de mens – een zelfbewuste en denkende entiteit die keuzes maakt, terwijl het zelfbewustzijn in de dieren tot nu toe relatief onuitgedrukt is. Deze kloof is zo groot dat niets in de natuur haar kan overbruggen, *behalve* wanneer het dier zelfbewustzijn verwerft via het bewust belichamen van de monadische straal in de structuur van de ziel; maar dit zal pas in de ver verwijderde toekomst van de vol-

gende wederbelichaming van onze gehele planeetketen bij alle dieren gebeuren.

In *Prediker*, een van de canonieke bijbelboeken, komt het volgende voor, wat de auteur hier zelf uit het Hebreeuwse origineel heeft vertaald:

> Ik overlegde in mijn hart over de gesteldheid van de mensenzonen, zoals elōhīm (de god of de goden) hen maakte(n), en toen zag ik hoe zijzelf dieren zijn, zij zelf. Want de bestemming van de mensenzonen en de bestemming van het dier zijn voor hen beiden één bestemming; zoals de eerstgenoemde sterft, zo sterft de laatstgenoemde; want er is één geest in hen allen; zodat de mens in niets de meerdere van het dier is; want alles is illusie. Alles gaat naar de ene plaats; alles is uit het stof; en alles keert weer tot het stof. Wie kent de geest van de mensenzonen die opwaarts stijgt, en de geest van het dier die neerdaalt onder de aarde?
>
> – 3:18-21

Dit boek *Prediker* is een mystiek werk, en is getiteld *Qōheleth* in het Hebreeuws, wat 'de leraar' betekent. In deze passage wordt ons verteld dat 'zoals het dier sterft, zo sterft ook de mens: beiden gaan zij naar één plaats; beiden kwamen voort uit het stof en beiden keren naar het stof terug.' Als men deze woorden naar hun oppervlakkige betekenis beoordeelt, onderwijzen ze een grof materialisme; maar dit is niet de bedoeling van dit Hebreeuwse boek. Ligt het niet voor de hand dat Salomo, of wie ook de schrijver was van deze verhandeling, onder de dekmantel van oppervlakkige woorden een verborgen en geheime betekenis onderwees? Waar het om gaat is dat dieren in onze tijd gewoonlijk en ten onrechte als zielloos worden beschouwd; en terwijl de hele oudheid dat denkbeeld ontkende, maakte ze niettemin een groot onderscheid tussen de intellectuele en spirituele vermogens van de mens en het innerlijke psychische gestel van het dier.

Dan wordt ons tenslotte gezegd: 'Wie kent' het verschil tussen 'de geest van de mensenzonen die opwaarts stijgt, en de geest van het dier die neerdaalt onder de aarde' – en met deze vergelijking wordt aangetoond dat er tussen mens en dier een ware afgrond is in morele en intellectuele ontwikkeling, die alleen door evolutie kan worden overbrugd. Het verschil is kortweg dit: de mens is een zelfbewust wezen, en dat betekent dat bewustzijn naar zichzelf wordt teruggekaatst en zo zelfbewustzijn voortbrengt; dit is heel duidelijk een spirituele eigenschap, want zo kent het bewustzijn zichzelf.

In de mens is het proces van ontplooiing zover gevorderd, dat de

psychische levensatomen die de structuur van de menselijke ziel vormen van een veel hogere graad zijn dan die waardoor de structuur van de ziel van het dier wordt samengesteld, en daarom brengen ze in de mens in veel grotere mate de vermogens en krachten van de monadische straal tot uitdrukking. Als de structuur van de ziel van de mens alle vermogens en krachten van zijn geestelijke monade tot uitdrukking kon brengen, dan zou de mens een ware menselijke god op aarde zijn.

Als iemand zichzelf onderzoekt, zal hij soms ontdekken dat zijn natuur zo tegengesteld is aan zichzelf, als het ware zo op voet van oorlog met zijn eigen elementen, dat als deze toestanden zich in sterke mate voordoen hij in het bezit is van wat de psychologie een 'dubbele' of 'meervoudige' persoonlijkheid noemt – en in feite het ene ogenblik de ene persoon schijnt te zijn en op andere momenten een andere persoon of personen. De mens is inderdaad 'een legioen' om de beeldspraak van het Nieuwe Testament te gebruiken; hij is echter niet alleen het legioen van duiveltjes of van elementale krachten, maar evenzeer een legioen van elementen van licht en inspiratie; want in zijn diepste innerlijk is hij in essentie een 'schepper' in de zin van een voortbrenger, die constant van binnenuit allerlei krachten en stromen van etherische substanties uitzendt, die resulteren in een gewoon menselijk bewustzijn dat zich in die legioenen van manifestaties tot uitdrukking brengt. Deze zijn alle uit en van hem, want hij is hun ouder; maar niemand van deze is hij, want hij is in zijn essentie hoger dan zij. We zien hierin één belangrijke psychologische reden waarom het koesteren van deze veranderlijke impulsen en zwervende gedachten, die in ons bewustzijn rondwaren, niets goeds kan opleveren, want zij leiden de aandacht af van het centrale vuur van de mens, zijn essentiële zelf.

Wat er in die gevallen van een 'dubbele' of 'meervoudige' persoonlijkheid aan mankeert is dat de eigen stroom van egoïsch bewustzijn van het individu soms schijnt te worden overspoeld of overweldigd door deze andere en denkbeeldige verschijningen van 'persoonlijkheid'. Het zou echter verkeerd zijn te zeggen dat er iets 'aan mankeert' in zulke gevallen van een gespleten of ontwricht bewustzijn, want het centrale egoïsche zelf is altijd aanwezig; maar de mens heeft nog niet geleerd zich te verbinden met zijn eigen geestelijke zelf, en daarom volgt hij de psychomentale dwaallichtjes van impulsen, gedachten en emoties in plaats van het centrale licht.

Nu bestaan er in de dieren hartstochten, herinneringen, instinc-

ten, die soms bijna de intuïtie schijnen te benaderen, en ook een beperkte kennis van dingen, evenals gevoelens van haat, liefde en allerlei tegenstrijdigheden, precies zoals een mens deze voelt. Maar men vindt in het dier bijvoorbeeld niet het vermogen om te oordelen, zoals de mens dat kent, noch onderscheidingsvermogen of creatieve intellectuele kracht, noch een herkenning van abstracte waarheden of onpersoonlijke liefde. Het verschil tussen mens en dier is één in graad van evolutionaire groei, maar niet in soort en ook niet in spirituele oorsprong. Het dier heeft alles in zich wat de mens in zich heeft, maar meestal latent, ongemanifesteerd.

Overal bewustzijnen in vele myriaden graden, van goden tot levensatomen, die alle één algemeen pad van evolutionaire vooruitgang volgen, maar toch als individuen wegen volgen die elkaar op hoogst ingewikkelde manieren kruisen en herkruisen, en die zo de zich onderling vermengende karmische bestemming van alle dingen teweegbrengen. Zoals Einstein heeft gezegd:

> Het is voor mij voldoende het mysterie van het bewuste leven dat tot in alle eeuwigheid voortduurt te overpeinzen – na te denken over de wonderbare structuur van het heelal die we vagelijk kunnen waarnemen, en nederig te proberen ook maar een oneindig klein deeltje te begrijpen van de intelligentie die zich in de natuur openbaart.

De esoterische traditie verdeelt het heelal en dus ook de mens in vier fundamentele gebieden of werelden van manifestatie. Men moet deze gebieden of werelden niet opvatten als een trap die naar boven (of naar beneden) voert, maar alsof ze zich binnen elkaar bevinden, elk etherischer dan de grovere en meer materiële die deze omsluit en dus belichaamt. Ze zijn de werkingssferen of -terreinen van de vier lagere beginselen van het zevenvoudige heelal; en dezelfde regel geldt voor de mens.

Het eerste en hoogste gebied is het goddelijke, het terrein of de sfeer van activiteit van de goden – de hoogste spirituele entiteiten die behoren tot ons eigen thuis-heelal, dat alles binnen de gordel van de melkweg omvat.

Het volgende en lagere is het geestelijke, de woonplaats van de monaden – die term betekent een 'eenheid' of 'individu', en beschrijft de aard van die entiteiten die een betrekkelijk volledig zelfbewustzijn hebben bereikt voor zover het de wezens onder hen in dezelfde hiërarchie betreft – dus zelfbewuste individuele levenscentra of *jīva's*.

De derde wereld of het derde gebied is het rijk of werkterrein van zielen van verschillende soort, die zelf stralen zijn van de monaden en daarom kunnen worden teruggeroepen of teruggetrokken in de ouderbron. Het zijn entiteiten die groeien om opnieuw hun eigen innerlijke en tot dusver onontwikkelde monadische essentie te worden, precies zoals de monaden of embryogoden groeien naar goddelijkheid, om goden te worden.

De vierde en laatste van deze werelden of gebieden is de woonplaats van andere ontelbare menigten van entiteiten, die we bij gebrek aan een betere term, 'levensatomen' kunnen noemen of eenvoudig 'atomen', waarbij we de term overnemen van de oude Grieken van de atomistische school, zoals Leucippus en Democritus. Deze atomaire entiteiten zijn niet noodzakelijk de stoffelijke atomen van de scheikunde; laatstgenoemde zijn slechts de materiële weerkaatsingen van de ware levensatomen. Zij zijn de actief werkzame centra in en achter de fysieke atomen die ze bezielen, en die ze samenhouden als de individuele eenheden van fysieke materie, waarbij de fysieke atomen de verdichtingen van substantie zijn rond de stroom van energie vanuit deze levensatomen. In het Sanskriet worden deze levensatomen met dezelfde term aangeduid die we voor de monaden hebben gebruikt – *jīva's*. Dit woord dat 'leven' betekent, en hier wegens zijn toepasselijkheid in twee betekenissen is gebruikt, betreft strikt genomen alleen het fundamentele monadische levenscentrum zelf – een term die daarom van toepassing is zowel op entiteiten in de hogere werelden als op dit gebied. De wezenlijke betekenis van *jīva* is dus levenscentrum, mits dit begrip het hebben van denkvermogen en bewustzijn omvat.

Men zou misschien kunnen zeggen dat een levensatoom hetzelfde is als de bezielende levenskracht van het elektron, echter onder het voorbehoud dat dit levensatoom zelf is bezield door een elementale ziel. Een elementaal is dus een evoluerende ziel in haar vroegste of elementale stadia – een levenscentrum *bij haar verschijnen in deze materiële sfeer*. De vorm of gedaante is van geen belang, omdat de elementalen of elementale levens, als de natuurgeesten van de elementen, hun vorm of gedaante met grote snelheid veranderen. Met andere woorden, het elementaal is precies dat: een elementale kracht of energie die door een jīva is bezield.

Elke zonnestraal, elke kleine 'wervelende duivel', zoals de Arabieren ze noemen, op een stoffige weg, elke waterhoos en zelfs elke regendruppel, belichaamt een elementaal of een groep elemen-

talen. Elke elektrische vonk is een elementaal of een verzameling ervan; elke zenuwtrek is het gevolg van de werking van een of meer van hen; maar dit betekent niet dat de elementalen miniatuurentiteiten zijn met een menselijke vorm, die aan een zenuw trekken, of water laten kolken, of regendruppels neergooien; of die met een of ander middel de miniatuurcyclonen van stof teweegbrengen die men op de weg ziet.

Elk atoom in een menselijk lichaam is het fysieke omhulsel van een psychisch elementaal of een natuurgeest, die zelf in hogere mate is bezield door een jīva. We spreken met de hulp van elementalen; we verteren voedsel met hun hulp; we ademen en leven met hun hulp. In feite worden we door hen omringd; ze vormen elk deel van ons en hebben deel aan iedere gedachte of emotie die we hebben en aan iedere handeling – en dit omdat ze natuurkrachten zijn, natuurgeesten, en dus in zekere zin individuen. Sommige zijn titanen, andere hebben de omvang van atomen; en tussen deze twee uitersten komen allerlei grootten en variëteiten voor.

Denk eens aan de variëteiten of soorten van straling die het bereik doorlopen van de oneindig kleine trillingen die kosmische stralen worden genoemd, via de röntgenstralen, tot weer andere die door stralingsgebieden gaan die we warmte en licht noemen en die in amplitude toenemen tot de lange golven die in de radio worden gebruikt; en er zijn nog andere stralingsgebieden waarvan wetenschappers het bestaan vermoeden. Elk zo'n straal wordt teweeggebracht door de werking van een elementaal, dat zo zijn eigen kenmerken tot uitdrukking brengt in het type stralingsgolf dat het voortbrengt.

Elementalen zijn eenvoudig natuurgeesten in allerlei verschillende stadia van evolutionaire ontwikkeling. Een blikseminslag is een kosmisch elementaal in actie. De *maruts* uit de Indiase *Veda's*, merkwaardig vertaald door 'windgoden' of 'stormgoden', zijn kosmische elementalen, maar van een uitzonderlijk hoge klasse; deze maruts zijn werkelijk elementalen met een zo hoge mate van ontwikkeling dat ze naar waarheid zelfbewuste natuurgeesten kunnen worden genoemd. De mens was zelf een elementaal dat door evolutie van innerlijke vermogens is gegroeid van niet-individualiteit tot monadische individualisatie. De mens is tegelijk een massa elementalen die aan hem ondergeschikt zijn, zoals hijzelf ondergeschikt is aan de goden die in kosmische perioden in het verre verleden elementalen waren.

De elementalen zijn dus de halfautomatische en quasibewuste

werktuigen in de natuur, die niet alleen hun betrekkelijk kleine denkvermogen en bewustzijn belichamen, maar ook het hiërarchische bereik van de hogere denkvermogens en bewustzijnen die hen op deze manier gebruiken en zo de ontelbare vormen van activiteit in het heelal teweegbrengen. Deze steeds actieve natuurgeesten zijn daarom overal, en zijn de instrumenten of oorzaken van alles wat er waar dan ook gebeurt – dit geldt evengoed voor werk dat een hoge mate van intelligentie vereist als voor werk van een lage graad. Iemand die een boek schrijft, doet dat met de hulp van elementalen die hij tijdelijk tot slaaf maakt van de opdrachten van zijn denken en wil; hetzelfde geldt als iemand zwemt, of paardrijdt of autorijdt, of in een kerk zit – al deze handelingen worden verricht door en met de hulp van elementalen.

Wanneer bepaalde mediamieke mensen in seancekamers aanwezig zijn, gebeurt het wel eens dat de elementalen als het ware onbeheersbaar worden. Ze geven dan van hun aanwezigheid blijk door voorwerpen te laten bewegen of te laten schokken, of door vreemde en ongewone geluiden te maken. Een huis waar zulke dingen voorkomen bevat een *Poltergeist* of spook, of wat men in het oosten een *bhūta* of een *jinnī* noemt; men zegt dan dat het een spookhuis is. In aanwezigheid van bepaalde mediums van wie de menselijke beginselen zo slecht zijn gecoördineerd en worden beheerst dat ze niet automatisch gehoorzamen aan het hogere denkvermogen en de wil van deze personen, loopt het met de elementalen soms zo 'uit de hand' dat er verbazingwekkende dingen kunnen gebeuren, zoals het oplichten of omgooien van tafels, of het neergooien van aardewerk in een kast. Wanneer het medium vlakbij is, laten ze hem struikelen en vallen, of wordt zijn bed geschud of op één poot gezet – ze kunnen inderdaad allerlei streken uithalen. Het is allemaal een kwestie van natuurkrachten die ongeordend en halfchaotisch uit het 'medium' stromen. Als het principe, de aard en de oorzaak van deze verschijnselen eenmaal zijn begrepen, ziet men dadelijk in dat er volstrekt niets geheimzinnigs of griezeligs aan is, evenmin als bij een aanval van hysterie of reumatiek, of bij een lelijke misstap tijdens het wandelen.

Elke keer dat een mens wordt overmand door hartstocht, verkeert hij tijdens die reeks van ogenblikken min of meer in de greep van de dominerende macht van een elementaal of groep elementalen die normaal thuishoren en functioneren in de lagere delen van zijn constitutie, en die hij, wanneer hij zichzelf volledig onder controle heeft, gebruikt als krachten die automatisch de bevelen van zijn

denkvermogen en wil opvolgen voor hogere doeleinden.

Alle elementalen, hetzij kosmisch of oneindig klein van omvang, zijn onontwikkelde entiteiten omdat ze zijn ontstaan in de kosmische elementen. De goden zijn zelfbewuste wezens die in vroegere kosmische tijdperken elementalen waren. De mens was in het verre verleden een natuurgeest of een kosmische elementaal. Wat kon hij anders zijn geweest? Hij is een deel van de natuur; hij is een geestelijk en intellectueel geïndividualiseerde natuurkracht.

Zoals H.P. Blavatsky schreef:

> De nuchtere waarheid is, zoals zoëven werd uiteengezet, dat iedere zogenaamde 'geest' òf een *ontlichaamde òf een toekomstige mens* is. Zoals allen, vanaf de hoogste aartsengel (dhyān-chohan) tot de laatste bewuste 'bouwer' (de lagere klasse van geestelijke wezens), *mensen* zijn, die eeuwigheden geleden leefden, in andere manvantara's, op deze of op andere gebieden, zo zijn de lagere semi-intelligente en niet-intelligente elementalen allemaal *toekomstige* mensen. Alleen al dat feit – dat een geest intelligentie bezit – vormt voor de occultist een bewijs dat zo'n wezen een *mens* moet zijn geweest en zijn kennis en intelligentie tijdens de menselijke cyclus moet hebben verkregen. – *De Geheime Leer*, 1:304

Deze vier hoofdklassen van wezens evolueren niet alleen maar revolueren eveneens, en niet alleen als geaggregeerde klassen maar ook als individuen. De atomen of levensatomen, de onzichtbare deels bewuste levens die het heelal vullen en die feitelijk samen de 'materie'-kant ervan vormen, groeien langzaam door in de loop van de eonen te evolueren. Naarmate deze voortgaande evolutie vordert, begint het zelfbewustzijn te verschijnen, zich te ontplooien en voortdurend en steeds sterker te groeien. Wanneer tenslotte zelfbewustzijn wordt bereikt, zijn deze levensatomen zielen geworden. Iedere entiteit, waar dan ook, kan alleen maar manifesteren wat *zijzelf* wezenlijk is; maar omdat dit zelf op zijn beurt in het grenzeloze Al is geworteld, is het natuurlijk duidelijk dat evolutie of zelfexpressie geen einde en ook geen begin heeft.

Die monadische straal die zich manifesteert door middel van de menselijke ziel is ons essentiële zelf. Naarmate deze zielen evolueren, worden ze in de loop van de tijd wat wij monaden noemen – niet omdat een ziel door groei als gevolg van aanwas in een monade verandert, maar door naar buiten te brengen wat al in haarzelf in de monadische essentie aanwezig is. Deze monaden, die door de sferen heen evolueren en revolueren, worden op hun beurt godheden of

super-geestelijke wezens door op een precies gelijke manier de innerlijke essentie te ontvouwen.

Zoals H.P. Blavatsky schreef:

> De Geheime Leer is de verzamelde wijsheid van de eeuwen en alleen al haar kosmogonie vormt het meest verbazingwekkende en uitgebreide stelsel: . . . Alles in het heelal, in al zijn rijken, is BEWUST: d.w.z. voorzien van een eigen soort bewustzijn op zijn eigen waarnemingsgebied. . . . Het heelal wordt van *binnen naar buiten* bestuurd en *geleid.* Zoals boven zo is het ook beneden, zoals in de hemel zo ook op aarde; en de mens – de microkosmos en het verkleinde evenbeeld van de macrokosmos – is de levende getuige van deze universele wet en van haar manier van werken. . . . De hele Kosmos wordt geleid, beheerst en bezield door een bijna eindeloze reeks hiërarchieën van bewuste wezens, die elk een taak hebben te volbrengen en die – of we ze nu de ene of de andere naam geven en ze dhyān-chohans of engelen noemen – 'boodschappers' zijn, maar alleen in die zin dat ze werktuigen zijn van de karmische en kosmische wetten. Ze variëren oneindig in hun respectievelijke graden van bewustzijn en intelligentie; en als men ze allen zuivere geesten noemt, zonder enig aards bijmengsel 'waar de tijd aan pleegt te knagen', geeft men zich slechts over aan dichterlijke verbeelding. Want ieder van die wezens is òf een mens *geweest*, òf bereidt zich voor er een te worden, zo niet in het heden, dan toch in een vroegere of komende cyclus (manvantara). Als ze geen *beginnende* mensen zijn, zijn ze *vervolmaakte* mensen en verschillen moreel alleen daarin van de aardse mensen in hun hogere (minder materiële) gebieden, dat ze vrij zijn van het gevoel van persoonlijkheid en van de *menselijke* emotionele aard – twee puur aardse eigenschappen. – *De Geheime Leer*, 1:299-302

We bewegen ons als zelfbewuste mensen in de richting van die goddelijke bestemming, maar het zal nog eeuwen duren voordat mensen zelfs maar weten wat en wie ze in essentie zijn. We komen uit een verleden zonder inzicht, en maken nu slechts een tijdelijk stadium door op onze lange, eonendurende kosmische pelgrimstocht, op weg naar de eeuwig onuitsprekelijke Kosmische ZELF-heid die de wortel is van alles, en het doel van alle wezens en entiteiten.

De natuur en de geestelijke krachten die haar beheersen en besturen, vertonen geen grillen en kennen geen bevoorrechting. De mens is de architect van zijn ziel, de bouwer van zijn lichamen, de vormgever van zijn denkvermogen, de schepper van zijn lot. Het besef hiervan verleent waardigheid en zelfrespect, want het betekent dat de

mens het vermogen heeft van de vrije wil en de vrije keuze, hoe beperkt ook door vroeger karma. Dit onderscheidende vermogen van de wil is goddelijk, omdat alleen die goddelijke wezens die het menselijke stadium hebben doorlopen dit wonderbaarlijke vermogen bezitten om met een volledig vrije en onbelemmerde wil en bewustzijn te handelen bij het vormen van hun bestemming. Het uitoefenen van de vrije wil houdt voor de handelende mens vanzelfsprekend een verantwoordelijkheid in, en dit over het hele traject van oorzakelijke gedachte tot aan het resultaat toe.

De levensatomen van ons fysieke lichaam, maar ook van de tussenliggende en meer etherische voertuigen die de enorme energieën van onze geestelijke natuur 'neertransformeren' – al deze zijn wezens op weg omhoog. Door onze gedachten en daden verbinden we ons aan deze levenscentra met onverbrekelijke banden van het lot, die deel gaan uitmaken van de vezels van ons wezen en ons krachtig beïnvloeden totdat we de knopen erin hebben ontward en de wirwar hebben ontrafeld.

Deze levensatomen kwamen tot ons omdat wij hun ouders zijn en daarom voor hen verantwoordelijk zijn. Stop een eikel in de grond. Na verloop van tijd zal hij een eik voortbrengen, en deze eik zal het leven schenken aan veel andere eikels die uit hemzelf ontstaan. Op een soortgelijke manier zijn deze levensatomen onze eigen kinderen, in hun essentie de vruchten van onze geest. Want ze zijn niet alleen elementale zielen, maar zijn het bloed van ons geestelijke bloed. Wij zijn voor hen als goden: ze komen tot manifestatie vanuit de hoogste delen van onze natuur – als onze geestelijke gedachten; en omdat een gedachte een kracht of energie is, is ze een substantie en daarom een ding, en omdat ze is bezield door een geestelijke energie is ze ook een ziel. Deze levensatomen zijn aan ons ontsprongen, zoals wij aan de goden zijn ontsprongen. Dit is de reden waarom de mens een goddelijke natuur heeft, want ieder van ons is geworteld in een evoluerende god en is aan het begin van onze eigen tegenwoordige kosmische evolutie als een niet-zelfbewuste godsvonk voortgekomen uit het hoogste deel van dat goddelijke wezen. Dat gebeurde toen dit zich vroeger in een eerder heelal ontwikkelde als een mens, of een wezen dat min of meer met de mens gelijkstond.

De levensatomen waaruit het menselijk lichaam bestaat, en die zelf elementale zielen zijn, zijn bewustzijnscentra en daarom ook bewuste krachten, want kracht en stof, geest en substantie, zijn in essentie één. Waren ze dat niet, dan zouden er in het grenzeloze Al

twee oneindigheden zijn – één die we de lichtkant of dagkant van de natuur kunnen noemen, bestaande uit de ontelbare menigten van wezens die via alle tussenliggende stadia tot het goddelijke zijn uitgegroeid; en anderzijds een andere oneindigheid van materiële wezens en dingen. Dit is een logische onmogelijkheid in de natuur. De twee kanten van de natuur, de lichtkant en de materiekant, zijn in essentie en voor altijd één. Een levensatoom is dus aan zijn lagere of voertuiglijke kant substantieel; en aan zijn hogere of energiekant is het een centrum waardoor alle krachten en substanties worden uitgestort en tot manifestatie komen, die aan het wezen of de entiteit aangeboren zijn en die behoren tot een innerlijke stroom die de monadische straal is, de karakteristieke individualiteit van het geestelijke wezen.

Het heelal bestaat dus in feite uit belichaamde bewustzijnen: dit is een ware sleutel tot kennis en wijsheid. Er is in het heelal niets anders dan bewustzijnen, want het macrokosmische geheel van deze bewustzijnen is het heelal zelf. Er bestaat geen materie *per se*; er is geen geest *per se*; het zijn twee aspecten van de eraan ten grondslag liggende WERKELIJKHEID.

De vier grote gebieden of werelden, respectievelijk genoemd het goddelijke, het geestelijke, de wereld van de zielen en de stoffelijke sferen, zijn de vier lagere kosmische gebieden of rūpawerelden van het zevenvoudige zonnestelsel; de drie hogere gebieden worden de arūpawerelden van het kosmische zevental genoemd. H.P. Blavatsky geeft in *De Geheime Leer* (1:228) een suggestief diagram van de manier waarop de oude wijsheid deze zeven basisgebieden heeft ingedeeld, waarin de vier lagere gebieden als volgt zijn benoemd:

DE WERELD VAN DE ARCHETYPEN
DE VERSTANDELIJKE OF 'SCHEPPENDE' WERELD
DE SUBSTANTIËLE OF VORMENDE WERELD
DE STOFFELIJKE WERELD, dat is de wereld van de vaste lichamen of 'schillen'

Deze vier rūpawerelden of werelden van vorm zijn dus de vier kosmische gebieden waarop de zeven gemanifesteerde bollen van de planeetketen bestaan; en daarom wordt in deze vier lagere kosmische gebieden het grootste deel gevonden van de zichtbare en onzichtbare werelden die in het tegenwoordige evolutiestadium van de mens het nauwst bij zijn lot zijn betrokken, omdat hij als een evoluerende monade daar doorheen zijn omzwervingen maakt.

Deze vier kosmische gebieden of werelden worden in veel religieuze en filosofische literatuur uit de oudheid genoemd. Ze worden in het bijzonder vermeld in de Hebreeuwse kabbala – de theosofie van de joden die, hoeveel ze door latere christelijke denkers misschien ook is gewijzigd, is afgeleid van de archaïsche kabbala van Chaldea, de vorm die de esoterische traditie in Mesopotamië aannam. De kabbala geeft deze vier kosmische gebieden de volgende namen:

1. ‘Ōlām Atsīlōth – wereld van emanaties
2. ‘Ōlām-hab-Berīāh – wereld van ‘schepping’
3. ‘Ōlām hay-Yetsīrāh – wereld van vormen
4. ‘Ōlām ha-‘Āśīāh – wereld van werk of handelingen

De kabbala geeft aan elk van deze vier basiswerelden een hiërarchie van tien sephīrōth – geestelijke of engelachtige wezens, en eveneens de geestelijke of engelachtige eigenschappen die zulke wezens belichamen. De sephīrōth komen overeen met de dhyāni-chohans en met de hiërarchieën van geestelijk-goddelijke wezens in andere wereldreligies.

Zo zijn er tien sephīrōth in de eerste wereld, of wereld van emanaties, hoewel naar deze hoogste tien zelden wordt verwezen. De daaropvolgende en lagere wereld bevat eveneens tien sephīrōth en vormt zo een hiërarchie die tot de wereld van ‘schepping’ behoort, en de tien sephīrōth van de wereld van emanaties werken in en door hun nakomelingen, de tien sephīrōth van de tweede wereld. De derde of wereld van vormen bevat eveneens haar hiërarchie van tien sephīrōth, met hun eigen individuele kenmerken, maar belichaamt toch een ‘neertransformatie’ van de kenmerken van de tien plus tien sephīrōth van de tweede wereld boven haar. Tenslotte bevat de laagste van deze kabbalistische werelden haar eigen hiërarchie van tien sephīrōth, die niet alleen de kenmerken heeft die juist bij haar horen, maar eveneens de tien plus tien plus tien sephīrōth van de drie werelden boven haar belichaamt en neertransformeert.

De laagste of vierde wereld wordt ook ‘Ōlām haq-Qelīphōth genoemd – de wereld van schillen. In dit hiërarchische stelsel brengt iedere hogere wereld zichzelf opnieuw voort in de wereld onder haar, die haar emanatie is, zodat er een keten van krachten en substanties en van menigten evoluerende ‘zielen’ is die werken door middel van circulaties door dit kabbalistische wereldstelsel heen – die aldus getrouw een van de meest verheven leringen van de esoterische filosofie weergeeft.

De *Zōhar* zegt:

> Het goddelijke bezielde alle delen van het heelal met karakteristieke en passende geestelijke wezens, en zo bestaan alle menigten. – 3:68a

Deze oude kabbala ziet de essentie van het heelal dus als goddelijk, als de bron waaruit alles voortkomt, waardoor alles is doordrongen van geest, bewustzijn en krachten, en waarin alles zal terugkeren. Goethe had dezelfde opvatting over de oorsprong van het heelal in, en zijn uiteindelijke terugkeer tot, het goddelijke:

> Die ganze Schöpfung nichts ist und nichts war als ein Abfallen und Zurückkehren zum Ursprünglichen.
> – *Wahrheit und Dichtung*, 8

Er is een begin en een einde aan de omstandigheden en toestanden van wezens. Zo heeft de menselijke ziel als toestand van de vitale zielenstructuur een begin, en bakent haar deel af van de goddelijke monadische straal; en ze heeft een einde als een *menselijke* ziel, omdat ze begon als een ziel. Dit is zo omdat ze een evoluerende entiteit is, en dus onderworpen aan voortdurende veranderingen, totdat ze uit een zuiver *menselijke* ziel een groter deel van de in haar aanwezige goddelijke essentie heeft ontwikkeld. De monadische straal gebruikt deze samengestelde zielenstructuur om daarin te werken, precies zoals de menselijke ziel gebruik maakt van de levensatomen die het lichaam van de mens samenstellen en door middel daarvan werkt.

De mens is de ouder van alle lagere levens of levensatomen die de verschillende voertuigen van zijn bewustzijn samenstellen – met uitzondering van die migrerende lagere levensatomen die op een bepaald moment door hem heengaan. Zijn lichaam zelf is samengesteld uit de entiteiten, de 'onzichtbare levens', die zijn voortgevloeid uit het meest innerlijke van zijn eigen natuur, zowel in vroegere levens op aarde als in zijn tegenwoordige leven.

Men mag aannemen dat op onze aarde geen enkel deeltje fysieke stof is dat niet herhaaldelijk in deze en in andere incarnaties door onze lichamen is gegaan. Door middel van lucht, water en voedsel wordt het lichaam alleen gevoed door die delen die er van nature in thuishoren, zijn eigen atomaire kinderen, die de atomaire zielen zijn die oorspronkelijk voortkwamen uit het levenscentrum dat de mens is, en die nu tijdelijk weer tot hem worden aangetrokken. Zij bouwen hem op en gaan daarbij opnieuw hun ouder binnen, blijven een korte

tijd binnen de sfeer van zijn etherische of elektromagnetische natuur, en komen dan weer te voorschijn en vervolgen hun eigen karakteristieke pelgrimstocht, en keren opnieuw tot hem terug – om dezelfde cyclus eindeloos te herhalen, hoewel ze als individuen gestaag evolueren. Dezelfde regel is van toepassing op de onzichtbare lichamen van de constitutie van de mens. Dezelfde regel van de omzwervingen geldt overal in het heelal, zodat elke entiteit zich in een onafgebroken en oneindige reeks kringlopen bevindt door de verschillende werelden die ons zonnestelsel vormen, zichtbare of onzichtbare.

De wetenschapper, Geoffrey Martin, schreef:

> Elk beetje stikstof in ons lichaam zweefde eens in de atmosfeer van de oertijd, eeuwen voordat de mens, het dier of de plant ontstond. Elk stikstofdeeltje in ieder levend wezen dat op de aarde kruipt, in elke bloem op een beschut plekje op de grond, en in elke boom die naar de hemel groeit, dreef eens op de oerwinden van onze planeet. Er is geen atoom stikstof in de lucht dat niet ooit in de loop van zijn bestaan in de weefsels van een levende plant of levend dier heeft meegetrild, niet eenmaal maar vele keren.

We nemen iets in onze lichamen op als voeding, maar dit kan niet meetrillen met het ritme van het hart en in de weefsels van ons lichaam tenzij het een essentieel deel ervan is en ertoe behoort; anders wordt het na een tijdelijk verblijf daarin uitgeworpen. Niets kan de ziel binnengaan en daar blijven tenzij het tot die ziel behoort. En wat meer zegt, iedere entiteit die binnenkomt, levensatoom of rondtrekkende monade, betreedt en verlaat het lichaam of de ziel op haar eigen vastgestelde tijden. Dit is een van de bijkomstige aspecten van de leer die de circulaties in het heelal wordt genoemd.

Als een evoluerende menselijke ziel een samengestelde entiteit is, sterfelijk van aard en dus uiteenvalt wanneer haar leven ten einde is, welk deel van haar blijft dan bestaan en stelt haar in staat zich als een voortlevende entiteit te ontwikkelen? Het is niet de samengestelde zielenstructuur zelf waarvan ooit werd gezegd dat ze voorbij de poorten van de dood zou voortduren, maar de individuele levensenergie of geestelijke straal die door elke samengestelde entiteit werkt en deze bijeenhoudt. Deze individuele monadische straal blijft in stand; want deze levensenergie, geïndividualiseerd als een kracht, verzamelt bij iedere nieuwe incarnatie op aarde de levensatomen van die samengestelde structuur van de menselijke ziel en brengt zich daarna

opnieuw tot uitdrukking door middel van zo'n nieuw-oude samenstelling. Ze doet dat als het ego van de nieuwe incarnatie.

We volstaan hier met te zeggen dat deze nieuwe verzameling een nieuw voertuig is, maar het bestaat uit precies dezelfde levensatomen waaruit zowel de zielenstructuur als het fysieke lichaam van de direct voorafgaande incarnatie op aarde waren samengesteld. Als het mogelijk was om naar welgevallen ons fysieke lichaam te ontbinden en de levensatomen waaruit het bestaat uiteen te laten vallen, en precies dezelfde levensatomen door wilsinspanning opnieuw bijeen te brengen, dan zouden we het hele beeld van het incarnatieproces vóór ons hebben, want dat is precies wat er gebeurt wanneer er een nieuwe incarnatie op aarde plaatsvindt – hoewel zo'n 'wilsinspanning' in dit geval eerder bijna automatisch dan zelfbewust is. Toch zijn deze beide voertuigen, de zielenstructuur en het lichaam, in de nieuwe incarnatie enigszins verbeterd ten opzichte van hun ontwikkelingsstadium in de direct voorafgaande incarnatie.

De ziel is niet samengesteld uit de fysieke atomen van de scheikunde, zoals het fysieke lichaam; toch weerspiegelt het lichaam de ziel van de mens – een oud gezegde van dichters en filosofen, zoals Spenser in *An Hymne in Honour of Beautie* (vers 132-3) laat zien:

> Het lichaam neemt een vorm aan op basis van de ziel;
> Want ziel is vorm, en maakt het lichaam.*

Hoewel de menselijke ziel een samengestelde entiteit of structuur is en is gevormd uit de levensatomen die behoren tot het psychomentale gebied door middel waarvan de monadische invloed werkt, verschaft ze toch het werkterrein voor het reïncarnerende ego. Bovendien stijgt de zielenstructuur zelf verder op de evolutieladder door de verfijnende invloeden van het reïncarnerende ego, zodat in verre eonen van de toekomst de tijd zal aanbreken waarin de menselijke ziel zich zal hebben ontwikkeld tot een geïndividualiseerd en duurzaam bewustzijnscentrum. Ze zal een monade zijn geworden – omringd door een menigte ondergeschikte entiteiten die haar vroegere levensatomen waren, en die nu in dit stadium op hun beurt menselijke zielen zijn.

Deze gedachte geeft ook de sleutel tot een heel belangrijk onderwerp, namelijk het ontstaan van nieuwe elementalen door de evolu-

---

*For of the soule the bodie forme doth take;
For soule is forme, and doth the bodie make.

erende en revoluerende ziel-entiteit, waarbij deze nieuwe elementalen bij hun ontstaan delen worden van, of individuen die thuishoren op, de materiële gebieden of sferen; vanuit de lichtkant van de natuur brengen ze die vloeiende stroom van energie-substanties voort die zich manifesteren als de materiële of nachtkant van de natuur. Maar deze uitspraak over het ontstaan van die elementalen waarvan het gebied waar ze thuis zijn karmisch is geplaatst in de materiële gebieden of sferen, vervangt op geen enkele manier het andere even belangrijke feit dat de evoluerende ziel-entiteit andere klassen van elementalen in andere gebieden en sferen voortbrengt, waar ze in haar evolutionaire rondgang of pelgrimstocht doorheen trekt. Anders gezegd, de monade is door middel van haar verschillende voertuigen, waaronder de zielenstructuur, een voortdurend emanerend of 'scheppend' centrum of brandpunt, dat op ieder van deze gebieden elementalen voortbrengt die karmisch geschikt zijn voor elk van de genoemde gebieden of sferen.

Velen hebben zich afgevraagd waar en hoe de materiële kant van de natuur wordt gerekruteerd, als door heel de eeuwigheid ieder geïndividualiseerd wezen steeds verder is ontwikkeld in de richting van goddelijkheid of de lichtkant van de natuur. Deze vraag is relevant omdat de eindeloze eeuwigheid van het verleden voldoende tijd lijkt op te leveren om de hele substantiële kant van de natuur te louteren tot goddelijkheid. De grondgedachte bij deze vraag is het misleidende geloof dat aan het begin van de kosmische manifestatie alle mogelijke emanaties voor die kosmische periode eens en voor altijd hadden plaatsgevonden, en dat daarna de entiteiten die hun eonenlange pelgrimstocht door de zichtbare en onzichtbare werelden waren begonnen, slechts moeten blijven evolueren totdat het oorspronkelijk geëmaneerde enorme aggregaat, zowel individueel als collectief, de goddelijke vervolmaking bereikt waaruit alles in het begin voortkwam. Dit denkbeeld is volstrekt onjuist. De waarheid is dat emanatie of voortbrenging zelfs gedurende de kosmische tijdsperiode een continu proces is, en het is juist deze onophoudelijke stroom van pas ontstane monadische eenheden die de eindeloze verscheidenheid in de universele natuur verschaft; maar men moet bedenken dat de processen van groei of evolutionaire ontvouwing in de natuur plaatsvinden door middel van cyclische impulsen, zoals de golven van de opkomende getijden die elkaar regelmatig en eindeloos opvolgen.

6

Het pad van evolutie naar de goden

De eeuwigheid strekt zich vóór ons in de ene richting en achter ons in de andere richting uit, en met en binnen deze eeuwigheid hebben de talloze menigten van wezens en entiteiten zich geëvolueerd en zullen eeuwig blijven evolueren. Deze voortgaande groei is onophoudelijk aan de gang in de hele universele natuur – nevelvlek of komeet, ster of planeet, atoom of elektron, al deze zijn voorbeelden aan de ene kant; en aan de andere kant hebben we goden, kosmische geesten of dhyāni-chohans, mensen, dieren en alle zogenaamd 'bezielde' entiteiten.

Men kan zich voorstellen dat de universele natuur uit twee delen bestaat: ten eerste ontelbare menigten entiteiten in sterk verschillende graden van evolutionaire ontwikkeling, die een daarmee overeenstemmend *zelfbewustzijn* bezitten en, ten tweede talloze menigten entiteiten op een lagere trap van evolutie, die in hun eindeloze verzamelingen gewoonlijk de materiële zijde van de universele natuur worden genoemd – deze zijn het thuis of de woonplaats van de zelfbewuste entiteiten.

Deze fundamentele bouw van het heelal met de menigten die het bezielen zou men, technisch gesproken, kunnen aanduiden met de namen monadenleer en atomisme – twee woorden die verwijzen naar de aangeboren en onophoudelijke drang in de universele natuur om zichzelf te manifesteren of tot expressie te brengen in en door middel van individuen. Als men denkt dat deze individuen tot goddelijke en spirituele werelden behoren, worden ze monaden genoemd; en wanneer deze individuen zichzelf tot expressie brengen in de werelden of rijken van het substantiële zijn of de materie, omdat ze zich daarin als afzonderlijke of individuele punten manifesteren, worden ze terecht aangeduid met het woord atomen in de oorspronkelijke Griekse betekenis van dat woord, zoals Democritus en Epicurus het gebruikten om er ondeelbare dingen mee aan te duiden.

Enkele van de grote religieus-filosofische stelsels van de oude wereld, zoals bijvoorbeeld dat van Zarathoestra, de Pers, waren uit-

gesproken dualistisch van karakter met het doel welomschreven leringen te geven aan het gewone volk. Toch waren deze zogenaamd dualistische religie-filosofieën zonder uitzondering gebaseerd op een esoterische leer – een getrouwe echo van de archaïsche esoterische traditie – die de oorspronkelijke eenheid van het kosmische Zijn onderwees met een even krachtige stem als die waarmee in het openbaar het kosmische dualisme in perioden van manifestatie werd verkondigd.

Monadenleer en atomisme vertegenwoordigen dus de bewustzijnskant van de natuur en de zogenaamd 'onbewuste' kant van de natuur. Beide samen vormen de duidelijk aanwezige dualiteit van en in de natuur, waarbij men dient te bedenken dat deze dualiteit alleen tijdens de perioden van kosmische manifestatie bestaat. Deze twee kanten gaan echter, zover het ons eigen heelal betreft, onmerkbaar in elkaar over. De intermediaire gedeelten tussen de twee relatieve uitersten van het kosmische geheel omvatten de menigten wezens waarin geest en stof min of meer met elkaar in evenwicht zijn – onze menselijke familie is een van die menigten. Maar elders in ons thuisheelal of melkwegstelsel bestaan dezelfde tussenliggende delen van het kosmische geheel uit wezens en entiteiten die eenzelfde relatieve positie innemen als de verschillende geslachten of groepen van entiteiten hier op aarde. Zoals de mensheid op aarde zo streven ook met mensen overeenkomstige wezens op andere planeten naar het goddelijke en evolueren vanuit de duisternis van onvolmaaktheid van de materiële kant van de natuur om goden te worden, die een betrekkelijk volledig zelfbewuste bijdrage kunnen leveren aan het werk van de lichtzijde van het heelal.

Deze inspirerende beginselen van religie, filosofie en wetenschap zijn in alle tijden en onder alle mensenrassen onderwezen. In zijn vertaling van de *Barddas* (een verzameling manuscripten in het Welsh) geeft de Eerw. J. Williams ab Ithel, M.A., twee druïdische triaden als volgt weer:

> 13. De drie bestaanstoestanden van levende wezens: de toestand van Abred in Annwn; de staat van vrijheid bij de mensheid; en de toestand van liefde, d.i., Gwynvyd in de hemel.
>
> 17. De drie noodzakelijke werkzaamheden van Abred: het verzamelen van de materialen van iedere aard, het verzamelen van kennis over alle dingen, en het verkrijgen van macht om alle tegenstand en Cythraul te overwinnen en zich van het kwade te

bevrijden; zonder deze reis door alle toestanden van het leven kan geen bezield leven of soort volmaaktheid bereiken.

– blz. 173

Met andere woorden en in een parafrase luiden ze:

Bezielde wezens hebben drie bestaanstoestanden: die van de inchoatie (het begin) in de grote diepte of het laagste punt van het bestaan (de atomen); die van vrijheid in de toestand van de mensheid (de zichzelf tot expressie brengende monade in de mens); en die van liefde, die geluk in de hemel is (de goden, van wie stralen in de mensheid leven als het goddelijke deel van ons mensen).

Er zijn drie noodzakelijke werkzaamheden van inchoatie: het verzamelen van de materialen en eigenschappen van iedere aard (de aggregatie van atomen volgens een bepaald patroon voor het vormen van lichamen of lichamelijke voertuigen, groot of klein, al naar het geval en op verschillende gebieden); het verzamelen van kennis over alle dingen (de ingeboren en natuurlijke functie van de lerende monade, de lerende ziel, de zich ontwikkelende menselijke bewuste entiteit); en het verkrijgen van macht om de tegenstander en vernietiger te bedwingen, en het kwade te ontmaskeren (wat het werk van de goden is).

Laten we ons nu wenden tot de Latijnse dichter Lucretius, die in onze tijd volkomen verkeerd is begrepen. Lucretius was leerling van de Griekse filosoof Democritus, of misschien beter, van die andere Griekse atomistische filosoof, Epicurus, die een aanhanger was van het atomistische stelsel van Democritus. Het bijvoeglijk naamwoord 'epicuristisch' heeft tegenwoordig een onprettige klank, omdat het schijnt te betekenen: iemand die alleen maar genot zoekt en dat tot een levensdoel maakt. Maar deze misvatting is ronduit ongerechtvaardigd, want deze twee mannen waren grote denkers, die feitelijk de basis legden van de moderne wetenschappelijke theorie over de atomaire structuur van de materiële wereld. Slechts enkele honderden jaren geleden ontleenden Europese schei- en natuurkundigen de fundamentele denkbeelden van de moderne fysische chemie aan hun theorieën, en namen zelfs de oorspronkelijke Griekse *exoterische* betekenis van het woord 'atoom' over, dat iets ondeelbaars betekent, hoewel men nu weet dat het atoom wel degelijk deelbaar is.

Deze eerste Europese scheikundigen begrepen niet wat Democritus en Epicurus in feite bedoelden. Het is heel goed mogelijk dat Democritus een monadenleer onderwees, identiek met wat de

esoterische traditie leert. Ze onderwezen inderdaad een monadenleer, het bestaan van spirituele bewustzijnscentra, spirituele individualiteiten; en men heeft, evenals de eerste Europese scheikundigen, ten onrechte gedacht dat zij het bestaan onderwezen van harde, ronde lichaampjes die niet samendrukbaar zijn en nagenoeg onvergankelijk, en waarvan men tot voor kort veronderstelde dat ze ondeelbaar zijn en bovendien de uiteindelijke of oorspronkelijke deeltjes van de stof.

Lucretius beschrijft in zijn prachtige gedicht *De rerum natura* (Over de aard van de dingen) op welsprekende wijze het filosofische stelsel van Democritus en Epicurus:

> Ik zal u nu het hele stelsel van hemelse dingen en van de goden uiteenzetten, en voor u de eerste beginselen van alle dingen ontvouwen, van waaruit de natuur al wat is voortbrengt, ontwikkelt en in stand houdt, en waarin de natuur alle dingen bij hun dood weer doet opgaan. Deze eerste beginselen noemen we bij het uiteenzetten van ons onderwerp gewoonlijk materie, en de voortbrengende elementen van de dingen, en wij zullen ze de zaden van alle dingen noemen en aanduiden met de naam 'oorspronkelijke lichamen', omdat alle latere dingen uit deze eerste elementen zijn voortgekomen. – Bk. I, 48-56

Dit is een vrij goede benadering van de theosofische leer over monaden die atomen bezielen. Verder lezen we:

> De rede en het onderzoeken van de natuur moeten de vrees en de duisternis uit ons denken . . . uit onze ziel verdrijven – en ons eerste filosofische beginsel is dit, dat GEEN ENKEL DING OOIT DOOR GODDELIJKE MACHT UIT HET NIETS IS VOORTGEBRACHT.
> – Bk. I, 149-51

> Bovendien lost de natuur alle dingen op in haar eigen oorspronkelijke elementen en HERLEIDT GEEN ENKEL DING TOT NIETS. – Bk, I, 249-50

Merk op hoe deze laatste gedachte nog naklinkt in meer recente tijden:

> Geen wezen kan tot niets uiteenvallen. – GOETHE

> Alles wat ook maar bestaat,
> Duurt onherroepelijk eeuwig voort. – BROWNING

Als de lezer beïnvloed is door de leringen van de Europese orthodoxe godsdiensten, zou hij misschien direct willen opmerken dat deze

oude Romeinse epicurist persoonlijke onsterfelijkheid onderwees. Aan de andere kant heeft men ten onrechte verondersteld, dat de filosofie van Epicurus leert dat de mens slechts een bundel fysieke atomen is, en dat die bundel of verzameling bij het sterven van de mens uiteenvalt; en dat het hedonisme, de leer dat men slechts genot moet zoeken in het leven, daaruit op een natuurlijke en logische wijze voortvloeit. Maar Lucretius onderwees geen van beide opvattingen. Hij verkondigde dat de centrale spirituele kern van de mens een ondeelbare entiteit is, een atoom, een ondeelbaar bewustzijnscentrum dat zichzelf door lagere atomaire aggregaten tot uitdrukking brengt, omdat het op geen andere manier in contact kan komen met dit fysieke gebied.

Dat we dit ondeelbare centrum of deze monade in onszelf hebben, betekent dat onze essentie onsterfelijk is; omdat zij onsterfelijk is, kent deze essentie logischerwijs ook geen geboorte, omdat er niet zoiets bestaat als een oneindigheid met een begin – een oneindigheid die slechts aan één kant begrensd is. Ons gehele innerlijke wezen is een bundel van kracht-substanties, die gezamenlijk en als een geheel beschouwd de volledige constitutie van de mens vormen; en door deze bundel, door onze menselijke individualiteit, brengt de godheid in het hart van ons zichzelf tot uitdrukking.

De hele constitutie van de mens is niet alleen een integrerend en onscheidbaar deel van het omringende Kosmische geheel, maar ook van het zonnestelsel, en eveneens van een nog kleiner onderdeel van het Kosmische geheel dat we de planeetketen van de aarde kunnen noemen. Tot het volledige stelsel van de aarde behoren die monaden of spirituele centra die nu ieder individueel (elk afzonderlijk voor de hiërarchie van het aardestelsel) een mens zijn, op welke bol van de planeetketen dan ook, alsmede alle andere wezens die zo'n aardestelsel bevat. Ze hebben alle in tijd en ruimte bestaan vanaf het allereerste begin van onze planeetketen. Bovendien zijn we even oud als ons zonnestelsel en ook even oud als het melkwegstelsel; en in een nog ruimer gebied van het zijn, zijn we identiek met en even oud als een willekeurig groot deel van de grenzeloze Kosmos dat we op een bepaald moment wensen te beschouwen als het terrein van onze toekomstige bestemming.

We bestonden samen met de zon, met de aarde, bij het allereerste begin van de tijd, maar hadden toen geen lichamen van vlees. We hebben geholpen met de bouw van de planeetketen van onze aarde,

want we zijn niet alleen de kinderen ervan, maar ook integrerende delen – zowel gezamenlijk als individueel. Zelfs onze fysieke lichamen zijn van de substantie waaruit ook moeder aarde is samengesteld; ieder atoom dat nu in ons lichaam zijn harmonische hymnen of tonen zingt, heeft tijdens zijn onophoudelijke omzwervingen evenzeer zijn loflied gezongen in de zon, in andere planeten en in de interplanetaire ruimten – in dit geval als een levensatoom – in de loop van zijn ontwikkeling en rondgang in vervlogen eeuwen.

Door zo uit geest voort te komen, hulde de natuur zich gestaag en systematisch in sluiers of gewaden van toenemende stoffelijkheid totdat ze de uiterste grens daarvan voor deze grote evolutieperiode had bereikt. Na het passeren van dit laagste punt van de grootst mogelijke stoffelijkheid voor de planeetketen in dit kosmische manvantara, begon het hele stelsel van de aarde of de planeetketen weer op te klimmen naar de geest, maar nu met ontelbare vruchten van die ervaringen die zijn opgedaan door alle entiteiten waaruit dit aardestelsel bestaat.

In het tegenwoordige stadium van evolutie op aarde geschiedt de evolutionaire groei van buiten naar binnen, want, nu het opklimmen tot de geest is begonnen, zal het proces in het vervolg bestaan uit de involutie van stof naar geest en de evolutie van geest, zoals tijdens de neergaande boog of de neerdaling in de stof het proces van ontwikkeling en groei bestond uit de involutie van de geest en de evolutie van de stof. Dat wil dus zeggen dat we nu de innerlijke en onzichtbare gebieden en sferen naderen en binnengaan waar we op onze neergaande boog doorheen zijn gegaan. Dit betekent dat niet alleen de meer gevorderde wezens, zoals de mens, op deze wijze evolueren, maar ook dat de hele gemanifesteerde natuur op onze aarde zo evolueert. Er vindt dus voortaan een geleidelijke, eeuwen durende, en gestage dematerialisatie van de stof plaats, waarbij de stof steeds ijler en etherischer wordt, wat tenslotte eindigt met het opgaan in de kosmische geest van alle wezens en entiteiten die gezamenlijk een ware rivier van levens vormen, die in de vorm van ervaring alle resultaten van dit kosmische proces meevoert.

Na aldus te zijn opgegaan in de kosmische geest, voor een zeer lange periode in deze hoogste of spirituele rijken of sferen, staakt de evolutionaire rivier van levens eonenlang haar in golven verlopende voortgang, omdat ze als het ware de Kosmische oceaan van het zijn heeft bereikt – en we doelen in dit geval op de kosmische geest van het zonnestelsel. De entiteiten van alle verschillende klassen waaruit

zo'n golf of rivier bestaat, gaan weer op in het onuitsprekelijke mysterie van het goddelijk-spirituele, waarin ze gedurende de eeuwen van de eropvolgende pralaya van de planeetketen blijven rusten. Daar wordt de enorme oogst van evolutionaire ervaringen, opgedaan in de voorafgaande periode van kosmische manifestatie, verwerkt en als het ware verweven in de structuur van hun respectieve monadische essenties.

Wanneer de kosmische klok opnieuw de tijd aanwijst voor een volgende evolutieperiode van manifestatie voor de planeetketen, begint dezelfde golf of rivier van levens die uit bijna ontelbare menigten entiteiten bestaat, een nieuwe evolutionaire loop, maar in hogere gebieden van een fijnere substantie dan de gebieden van de voorafgaande levenscyclus.

Pralaya betekent het oplossen of de dood; en de pralaya van een zonnestelsel of van een planeetketen betekent dat haar hogere beginselen nog verhevener spirituele rijken zijn binnengegaan voor hun periodieke rust; en dat het lagere viertal ervan wordt ontbonden in de levensatomen waaruit het was samengesteld, en deze levensatomen rusten eveneens tijdens hun lange droomloze slaap. In deze toestand blijven alle dingen en wezens totdat het ontwaken voor het nieuwe manvantara begint, hoewel men dient te bedenken dat de rustperioden van de levensatomen veel korter zijn dan die van hoog geëvolueerde spirituele wezens. De levensatomen worden binnen een relatief korte tijd weer actief en volbrengen opnieuw hun onophoudelijke omzwervingen door nog grotere gebieden van de ruimte, tot het opnieuw ontwaakte zonnestelsel of de planeetketen hen weer magnetisch aantrekt.

Gedurende de pralaya van een stelsel zijn de spirituele en intellectuele beginselen dus in hun nirvāṇa – dat overeenkomt met het devachan van het reïncarnerende ego van de mens na de fysieke dood – terwijl de levensatomen van zo'n stelsel hun zwerftochten op dezelfde wijze vervolgen als de levensatomen van het fysieke lichaam van de mens die hun omzwervingen voortzetten terwijl het reïncarnerende ego van de mens in zijn devachan verblijft. Dit geeft ons enige indruk van de toestand van de dingen of van bewustzijn tijdens de rustperiode van een planeetketen.

Een duidelijker beeld van wat er tijdens de pralaya van een stelsel gebeurt, kan worden verkregen door iemand die door inwijding heeft leren 'zien', en dit inzicht kan door zo'n getraind ego worden verkregen door zelfbewust te beleven wat het menselijke bewustzijn van dat

ego ervaart tijdens wat men de droomloze slaap noemt. De technische term voor deze staat is तुरीय (*turīya*) – een Sanskrietwoord dat 'vierde' betekent – en betreft de hoogste toestand van samādhi, die in feite een nirvāṇische toestand van menselijk bewustzijn is. Anders gezegd, de turīya-toestand van menselijk bewustzijn is in feite het bereiken van spiritueel zelfbewuste eenwording met de ātman of het essentiële zelf van de mens, en dit betekent de identificatie van het ego met de kosmische geest, een eenworden met de essentie van de monade. De ingewijde adept kan deze toestand van spiritueel bewustzijn naar welgevallen ingaan. Maar de gewone mens in wie de hogere beginselen tot op zekere hoogte actief zijn, kan ook tot enig begrip komen – al is dat vaag – van het bewustzijn dat tijdens de pralaya van een stelsel bestaat.

H.P. Blavatsky verwijst in zeker opzicht naar het feit van het opgaan van alle wezens in de kosmische geest tijdens de zonnepralaya, wanneer ze zegt: 'De theosofie beschouwt de mensheid als een emanatie uit het goddelijke, die op weg is daarnaar terug te keren'. Wanneer het goddelijke dan is bereikt, laten de individuele monaden hun respectieve monadische bewustzijnen opgaan in hun goddelijke bron, en delen aldus tijdens de pralaya in de aard en de omvang van het bewustzijn van de goddelijke oerbron – om daaruit weer als monaden te voorschijn te komen wanneer er een nieuw manvantara begint.

Deze denkbeelden werden in het vroege christendom onderwezen. Degenen die nooit het bewijsmateriaal, zowel historisch als theologisch, voor deze uitspraak hebben onderzocht, hebben waarschijnlijk geen idee van de geweldige veranderingen die sinds de tijd van de eerste en grootste geloofsverkondigers in de opvattingen over de grondslagen van het christendom zijn opgetreden en daarom in de manier waarop de christelijke religie werd gepresenteerd.

Laten we als voorbeeld het goddelijke nemen. Clemens van Alexandrië, een van de eerste kerkvaders en een van de grootste, en ook heel zijn school, sprak en schreef over de goden als werkelijk bestaande wezens en noemde ze slechts af en toe 'engelen'. Origenes van Alexandrië zegt in zijn polemische geschriften tegen Celsus (*Contra Celsum*, V, iv) dat in de boeken van de Hebreeuwse Heilige Schrift passages voorkomen waarin over 'engelen' wordt gesproken als over 'goden'.

Zelfs de christen Arnobius, die in de vierde eeuw leefde, schrijft

over deze dingen als volgt:

> Goden, engelen, demonen, of hoe ze verder mogen heten
> – *Adv. Gentes*

– en daarmee stelt hij deze godheden aan elkaar gelijk zoals ze in de verschillende heidense scholen met allerlei namen werden aangeduid, en verwart ze met elkaar.

Augustinus, eveneens uit de vierde eeuw, en een van de belangrijkste en invloedrijkste kerkvaders van latere eeuwen, beschouwt de spirituele wezens die door de Ouden 'goden' werden genoemd als identiek met de wezens die toen door de christenen 'engelen' werden genoemd (*De civitate Dei* (De stad van God), xix, 3). Dit was ongeveer honderd jaar na Clemens en Origenes ongetwijfeld de algemene opvatting. Het verval van het oorspronkelijke of vroegste christendom was al begonnen en naarmate de tijd voortschreed werd het woord 'goden' in de theologie niet meer gebruikt. Eerst klonk het onaangenaam voor het orthodoxe oor en later werd het als een uitgesproken ketterij beschouwd.

Lactantius, een andere christelijke kerkvader uit de vierde eeuw, betoogt, wanneer hij verwijst naar het verslag van Seneca over de spirituele wezens die de wereld besturen en die hun spirituele positie van en door middel van het goddelijke hebben verkregen, dat men deze wezens beter 'engelen' zou kunnen noemen omdat deze naam de voorkeur verdient boven 'goden'; hij protesteert tegen het als goden aanbidden van deze christelijke 'engelen'. Hij citeert verder een orakelspreuk van de Pythia in Delphi, waarin de goden de 'boodschappers' worden genoemd, dat wil zeggen, de 'engelen' van Zeus.

'Engel' is een christelijke term, ontleend aan het Griekse woord ἄγγελος (*aggelos*) dat 'boodschapper' betekent; in een bepaalde tak van de Griekse filosofie duidde het woord ook de middelaars of 'boodschappers' aan die boodschappen van de mensen aan de goden brachten, en evenzo de boodschappen van de goden aan intelligente wezens hier beneden overbrachten, en zo in feite een van de 'circulaties in de kosmos' vormden. Dit woord 'engel' is vanaf het begin van de christelijke 'bedeling' bijna altijd gebruikt om er bepaalde spirituele wezens mee aan te duiden, die niet alleen 'engelen' waren in de oorspronkelijke Griekse betekenis van het woord, maar het betrof ook hiërarchieën of families van wezens tussen het goddelijke en de mens. Dit alles vormt slechts een echo van de archaïsche leer, het gemeenschappelijke bezit van de hele oudheid, dat er tussen de

spirituele rijken en de materiële wereld, waarin de mens leeft, verschillende hiërarchische families of menigten van spirituele wezens bestaan. De mensheid is een van deze en wel een 'gevallen' menigte – gevallen omdat zij vanuit een oorspronkelijke spirituele staat is neergedaald of verzonken in een incarnatie op aarde. Dat is ook de reden waarom Europese mystici van het allereerste begin de mensen 'gevallen engelen' hebben genoemd.

Wat zijn nu 'gevallen' engelen of goden? In alle religies en filosofieën kunnen we legenden vinden over het bestaan van geestelijke wezens die 'vielen', dat wil zeggen die hun spirituele staat 'verloren' en wezens werden in de lagere of materiële werelden, waarbij ze niettemin hun individualiteit behielden. Ze zijn dus in feite zoekers naar kennis en wijsheid, en wezens die de verschillende hiërarchieën vormen van de lagere sferen, de verschilende wereldstelsels – deze wezens zijn de 'gevallen goden', de 'gevallen engelen'.

Men kan hierin een rechtstreekse verwijzing zien naar de mythe van de 'hof van Eden' uit het Hebreeuwse Testament. Adam en Eva die leven in hun paradijs vertegenwoordigen één aspect van deze min of meer universele mythe, want pas toen ze van de 'boom van kennis' hadden gegeten, verloren ze hun oorspronkelijke spirituele staat van onschuld en quasi-niet-zelfbewustzijn, en verlieten hun paradijs om volgens deze merkwaardige Hebreeuwse legende het zaad van de toekomstige mensheid te worden.

Milton gebruikte in zijn prachtige gedicht, *Paradise Lost*, de puriteinse denkbeelden van zijn tijd om opnieuw de eeuwenoude mystieke leringen te beschrijven over wezens die oorspronkelijk vonken van kosmische goddelijkheid waren, en die zich *individualiseerden* en daardoor leerlingen en evoluerende wezens waren geworden. De 'gevallen goden', de 'gevallen engelen', waren dus degenen die de zuivere spirituele toestand waarin geen *verpersoonlijkte* individualiteit bestaat hadden verlaten, om denkende wezens te worden met een zich ontwikkelende wil en een zich ontplooiende geïndividualiseerde intelligentie. Van vonken van goddelijkheid, vonken van het centrale levensvuur, worden ze stralende, vurige intelligenties, ieder bestemd om in de toekomst zijn eigen individuele weg te banen.

Zo vormen de legenden over de 'gevallen goden' de kern van vele van de oude mysterieleringen. De christenen bezaten de legende in een bepaalde vorm in het boek *Openbaringen.* De oude Grieken bezaten haar in hun mythen over hun Titanen die op bevel van de almachtige heerser van de Olympus, Zeus, in de diepste diepten van

Tartarus werden geworpen, en dat betekent dat zij waren begonnen op onafhankelijke wijze hun eigen aangeboren vermogens van intelligentie en wilskracht te ontwikkelen.

Deze groei naar een individualiserend bewustzijn kan men zien wanneer men de menigten gemanifesteerde entiteiten beschouwt en terugvolgt tot in de rijken lager dan dat van de mens. De verschillende dierenfamilies zijn minder geïndividualiseerd dan de mensen. De planten hebben een nog minder geïndividualiseerd bewustzijn. De gesteenten bestaan in wat men een soort eenheidsvorm van bewustzijn zou kunnen noemen, die maar nauwelijks geïndividualiseerd is; nog lager dan de gesteenten staan de verschillende atomaire elementen; en weer lager de hiërarchieën van de elementalenrijken, gewoonlijk in drie groepen verdeeld, die op een quasi- geïndividualiseerde wijze bestaan en de verspreide kosmische krachten manifesteren.

De oude Perzen hadden, in navolging van de oudere Babyloniërs, eveneens hun mythen over een oorlog of rebellie tegen de machtige krachten van de hemel; deze 'rebellen' waren degenen die in de Perzisch-Babylonische cyclus 'vielen' of werden 'uitgeworpen' – de 'gevallen goden', de 'gevallen engelen' van de religies en filosofieën van Mesopotamië en de hooglanden rond de grote vlakten van de Eufraat en de Tigris. In het oude India lezen we eveneens over asura's die hadden gerebelleerd tegen de sura's of 'goden'. De asura's, letterlijk 'niet-goden', waren oorspronkelijk sura's of goden; maar zij 'rebelleerden' en vielen, en raakten daardoor in een nooit eindigende strijd met de sura's die, om zo te zeggen, in een onverstoorbare 'zuiverheid' waren verstard.

Deze 'val', deze 'rebellie', is dus voor al deze talloze menigten, die 'vielen' of werden 'uitgeworpen', in wezen niets anders dan het betreden van het pad van evolutionaire ontwikkeling, het begin van het uitoefenen van individuele wilskracht, individuele intelligentie – het begin van 'zelfgeleide evolutie'. Dit is dus de betekenis van de 'gevallen goden' of de 'gevallen engelen', waarvan wij mensen tenminste één menigte zijn.

Toen de eerste impulsen tot het oefenen van individuele wilskracht en intelligentie ontwaakten in het hart van elke monade, 'vielen' deze schitterend stralende levens of werden zij 'uitgeworpen'; dat wil zeggen, zij 'daalden neer' in de materiële werelden om daar de lessen te leren die de gemanifesteerde werelden hun konden geven. Door bij de aanvang van de tijd hun hoge spirituele status van niet-

zelfbewuste godsvonken te verlaten en cyclisch neer te dalen door de zichtbare en onzichtbare werelden, begonnen zij aan het verheven avontuur van zelfevolutie, van *zelfwording*; daarbij schonken ze aan elk van de hen omhullende halfbewuste bewustzijnslagen een zich steeds verruimend bewustzijn van hun innerlijke wezen. Niet alleen evolueert de spirituele monade zelf tijdens haar onophoudelijke cyclische rondgang, maar ze helpt daarbij de evolutie van elk van deze omhullende gewaden of sluiers waarin en door middel waarvan ze haar eigen transcendente vermogens tot uitdrukking brengt.

Bij de woorden 'vallen' en 'uitwerpen' moet men niet denken aan superieure intelligenties die minachtend op lagere wezens neerzien en deze daarom naar de lagere werelden drijven, want dat is volkomen onjuist. De uitdrukkingen 'vallen' en 'uitwerpen' betekenen slechts dat toen het karmische evolutiestadium was aangebroken waarin deze wezens een nieuwe evolutiecyclus moesten aanvangen, ze uit eigen innerlijke impuls daarmee begonnen, karmisch veroorzaakt door de zaden van handeling en aantrekking die in voorafgaande wereldcyclussen waren verzameld, voordat deze wezens hun laatste pralaya of rustperiode ingingen. De zogenaamde 'rebellie' is dus maar een poëtische en aanschouwelijke voorstelling van het feit dat ze door eigen innerlijke drang neerdalen langs hun evolutiepad, waardoor ze als het ware direct tegenover de reeds vollediger ontwikkelde spirituele wezens in de hogere sferen komen te staan.

Evolutie vindt plaats op elk van de gebieden waaruit de innerlijke constitutie van ieder samengesteld wezen bestaat. Er bestaat daarom (a) goddelijke evolutie; (b) spirituele evolutie; (c) intellectuele evolutie; (d) evolutie van de psychomentale menselijke ziel; (e) astrale evolutie en (f) evolutie van het fysieke lichaam. Dit is slechts een andere manier om te zeggen dat de mens een microkosmos of kleine wereld is die in zichzelf menigten lagere entiteiten bevat door middel waarvan hij zich manifesteert, en die ieder op zichzelf lerende en evoluerende wezens zijn; zoals ook de macrokosmos of de grote wereld van het heelal in zichzelf haar eigen menigten evoluerende entiteiten bevat in een bijna eindeloze reeks hiërarchieën.

De evolutie is bovendien teleologisch, doelbewust en gericht op een bepaald doel. Maar deze aangeboren drang naar verbetering ligt in de entiteit zelf besloten, en wordt niet van buitenaf opgedrongen door een god of door goden die gescheiden van de evoluerende entiteit bestaan. Niettemin bestaan al deze hiërarchieën ieder binnen de

levensruimte van een nog grotere hiërarchie, waarvan de meeromvattende invloeden voortdurend door de kleinere hiërarchieën stromen.

De fysieke natuur verschaft één aspect van de omgeving of van de ervaringsgebieden waarin de verschillende menigten monadische essenties werken. Juist het besef van dit innerlijke brandpunt van energie, dat als een individu eigen is aan iedere evoluerende eenheid, ontbreekt in de wetenschappelijke opvatting van evolutie. Ook weet de wetenschap niets over het bestaan van innerlijke, onzichtbare werelden waarin de fysieke wereld is geworteld en waaruit alle krachten vloeien die dit fysieke heelal doordringen.

Omdat deze fundamentele zienswijze bij Darwin ontbrak, zag hij het evolutieproces als slechts een reeks toevoegingen of onttrekkingen aan de fysieke lichamen van de evoluerende entiteiten, veroorzaakt door wat hij 'natuurlijke selectie' noemde of het 'voortbestaan van de sterkste rassen in de strijd om het bestaan'. Zolang deze leer – die nog minder dan een halve waarheid was – als het laatste woord van de wetenschap werd aanvaard, was het niet mogelijk zich een juist beeld te vormen van de universele werking van de krachten in de natuur, die alle – zij het op uiteenlopende wijzen – op een gemeenschappelijk doel waren gericht; en omdat het darwinisme dus in wezen materialistisch was, had deze leer een verderfelijke invloed op het ethische besef van de menselijke ziel en verlamde ze de drang naar kennis en onderzoek door het intellect.

Ze leerde dat de mens slechts een ontwikkelde aap was; dat er in de wereld alleen grofstoffelijke materie bestond, onbezield, ongevoelig, dood; dat toeval of geluk de fundamentele wet of werkwijze was die de verbeteringen van de lichamen door toevallige aanpassingen tot stand bracht; dat geest en spirituele idealen niet op zichzelf bestonden, maar het mysterieuze en onverklaarbare gevolg zijn van chemische werking in de hersencellen; dat de dood het absolute einde van de mens was. Een Engelse bioloog zei: 'De enige onsterfelijkheid waarin moderne biologen geloven, is de onsterfelijkheid van het nageslacht van de mens.'

Dat is natuurlijk geen onsterfelijkheid voor het individu, maar betekent de volkomen ondergang of vernietiging van het individu, en dit is een grove vorm van materialisme. Het is dwaas om over 'onsterfelijkheid' te spreken in verband met fysieke lichamen die kennelijk slechts tijdelijke en niet erg duurzame vitaal-chemische samenstellingen zijn. Men kan zich er slechts over verbazen dat wetenschappers die vertrouwd zijn met de vergankelijke en sterfelijke aard van het

vlees, dit woord onsterfelijkheid gebruiken in verband met het lichaam van de mens, zelfs indien zij dit toepassen op de opeenvolging van de generaties.

Ware onsterfelijkheid betekent een ononderbroken voortzetting van een individueel bewustzijn in welk evolutiestadium het ook verkeert; en de enige gevallen waarin zo'n onsterfelijkheid mogelijk wordt, zijn die van de jīvanmukta's, 'bevrijde monaden'. De monade kan slechts worden 'vrijgemaakt' in de technische betekenis van een bevrijding van de wervelende veranderingen van het levenswiel in het materiële bestaan met de daarmee gepaard gaande reeks belichamingen, wanneer de monade of jīva een stadium bereikt waarin zij zelfbewust het vermogen verkrijgt om naar wens en met behoud van volledig bewustzijn van het ene lichaam naar het andere te gaan; en daarbij maakt ze gebruik van zo'n reeks geselecteerde lichamen om haar gekozen opdracht in de wereld van 'schillen' – onze materiële gebieden – te volbrengen.

Maar zelfs die onsterfelijkheid kan slechts duren voor de periode van de kosmische manifestatie waarin de jīva of monade haar evolutie volbrengt. Eenmaal 'bevrijd' is zij onsterfelijk voor het resterende deel van het zonnemanvantara, maar wanneer deze enorm lange periode ten einde loopt, moeten zelfs de jīvanmukta's of bevrijde monaden de rivier van opklimmende levens volgen, die alles stuwt naar nog verhevener gebieden van de geest dan die van het voorafgaande manvantara van het zonnestelsel. Wanneer het volgende kosmische manvantara begint, zullen deze jīvanmukta's opnieuw verschijnen om een nog grootsere cyclische pelgrimstocht te volbrengen. Dit veroveren van het koninkrijk der hemelen door middel van de kracht van een belichaamde jīva of monade, het betreden van het pad van onsterfelijkheid, is de ware weg die naar de goden voert.

Het is interessant om over Darwins zogenaamd wetenschappelijke beginsel van de 'natuurlijke selectie' enkele uitspraken te beschouwen van de verdedigers van deze biologische leer. In de eerste plaats geven we een alinea uit een boek van prof. George McCready Price, *The Phantom of Organic Evolution*:

> Iedere beginneling op het gebied van het onderzoek van de organische evolutie kan zien dat de leer van het overleven van de sterkste, of de natuurlijke selectie, enkele van de moreel meest verwerpelijke kenmerken van dier en mens tot de ladder maakt waarlangs alle ware vooruitgang is bereikt. Met andere woorden, die eigenschappen van de lagere mensenrassen of van de dieren die

> wij terecht afkeurenswaardig en verwerpelijk achten, zoals zelfzucht, wraakzucht en het harteloos negeren van de gevoelens en verlangens van anderen, zijn door Darwin en zijn volgelingen tot de voornaamste factor in hun stelsel van organische evolutie gemaakt. – blz. 180

Luister nu naar John Fiske, de grote Amerikaanse darwinistische evolutionist. Hij zegt:

> De best geslaagde primitieve mensen, waarvan de beschaafde volkeren de afstammelingen zijn, moeten hebben uitgeblonken in verraad, wreedheid, scherpte van verstand, en wilskracht.

Prof. J. Arthur Thomson schrijft over erfelijkheid het volgende:

> Verzacht het als u wilt, maar het blijft een feit dat darwinisme de ontwikkelingsgang van de dieren beschouwt als een strijd die op een individueel doel is gericht, en vaak over de lijken van hun medeschepselen gaat in een keiharde, bloedige competitie, dikwijls door een vreemd mengsel van geweld en list, waarin ieder voor zichzelf zorgt en waarbij vernietiging het lot van de achterblijvers is.

Huxley sluit zich hierbij aan met de volgende woorden:

> Zijn succesvolle ontwikkelingsgang tot aan de staat van een wilde heeft de mens voornamelijk te danken aan die eigenschappen die hij met apen en tijgers gemeen heeft.

Het is geen wonder dat de wereld zich in de huidige hachelijke situatie bevindt, als haar wankele ethische besef op geen stabielere grondslag berust dan wat men kan ontlenen aan een materialisme dat ervan uitgaat dat de edelste intuïties van de menselijke geest zijn ontstaan uit impulsen, begeerten en beestachtige eigenschappen die de mens deelt met de meest meedogenloze vertegenwoordigers van het dierenrijk! De oorzaken van zulke wetenschappelijke nachtmerries zijn ontstaan door het volkomen, en in sommige gevallen naar het schijnt bewust, negeren of opzijschuiven van alle edele eigenschappen van de mens. Men zou deze wetenschappers graag eens willen vragen of ze nooit van andere eigenschappen, impulsen en vermogens van de menselijke constitutie hebben gehoord, dan alleen die instincten die we met de dieren gemeen hebben en die, wanneer ze eenmaal de vrije loop worden gelaten, de mens verlagen tot een niveau van verdorvenheid, dat zelfs de beesten niet kunnen bereiken.

Hun redenering is belachelijk, omdat deze bewust geen rekening houdt met al wat de mens juist tot mens maakt, wat de grote beschavingen uit het verleden heeft doen ontstaan, wat de grote werken tot stand heeft gebracht die getuigen van morele en intellectuele grootsheid, die in het verleden eeuwenlang de mensheid hebben geïnspireerd en haar hoop hebben geschonken. Het darwinisme onderwijst *hooguit* een onvolkomen en secundair aspect van het grote evolutiedrama van het leven.

De kosmische geest, de verblijfplaats van denkvermogen en bewustzijn, doordringt alles en is daarom de uiteindelijke, stuwende kracht achter het evolutieproces die overal werkzaam is. Het is natuurlijk duidelijk dat de natuur, die in wezen bewustzijn is, selecteert, niet door toeval zoals in de darwinistische hypothese, maar min of meer bewust, want elke natuurlijke selectie wordt bestuurd en beheerst door de spirituele drang of impuls in de evoluerende entiteit zelf. Ook kunnen we niet in alle opzichten de waarheid ontkennen van Darwins denkbeeld van het overleven van de sterksten, want kennelijk hebben de in bepaalde omstandigheden meest geschikte exemplaren verreweg de grootste kans om te slagen. Maar we moeten bedenken dat het darwinisme geen inwonende en stuwende geest erkent die haar voertuigen tot verdere ontplooiing aanspoort.

Maar waarom zouden we ons er druk over maken? Het materialistische darwinisme is ten dode opgeschreven, zo niet reeds gestorven; en de nieuwere opvattingen van de meeste biologen verschillen veel van het darwinisme dat zo luidkeels werd verkondigd door mensen zoals Haeckel en Huxley. Een groot aantal mensen, voorgegaan door zulke grote figuren als Einstein, Jeans, Eddington, Planck, Bohr en anderen, aarzelt niet te verklaren dat volgens hen achter en in alle materiële bestaan een kosmische oorzaak of oorzaken liggen, die ze met verschillende namen aanduiden zoals denkvermogen, gedachtestof, of met een andere gelijkwaardige term. Dit is iets totaal anders dan het dogmatische gepreek van het laatste kwart van de 19de eeuw, en die eeuw was het hoogtepunt van het materialisme.

Het darwinistische stelsel vertoont in veel opzichten juist het omgekeerde van wat er in het verleden heeft plaatsgevonden. Het hoeft ons in het geheel niet te verbazen dat de mens trekken van het dier in zich heeft, zoals bijvoorbeeld van de aap en de tijger, maar het zou beter zijn te zeggen dat de dieren deze eigenschappen bezitten omdat ze eonen geleden zelf uit de onvolmaakt geëvolueerde mensheid zijn voortgekomen. Maar het moreel besef van de mens, zijn

overheersende intellect, zijn op de vleugels van de geest gedragen aspiraties, dit zijn kwaliteiten die nog geen enkel dier heeft vertoond – dat wil zeggen een dier heeft zijn latente spirituele, intellectuele en psychische vermogens nog niet van binnenuit ontwikkeld.

Als voorbeeld van het effect van dit biologische materialisme op het denken van zelfs de naar verhouding groten uit de tijd dat deze materialistische theorieën de menselijke ziel volledig beheersten, zou men Friedrich Wilhelm Nietzsche kunnen noemen, de Duitse filosoof die in 1900 in een psychiatrische inrichting is gestorven. Hij was een evolutionist volgens de materialistische biologische leer van zijn tijd, en het schijnt dat zijn overigens briljante geest werd verwrongen door de leer van Darwin en Haeckel over het ontstaan van de mensheid uit de dieren. In zijn filosofische geschriften heeft hij ongetwijfeld prachtige dingen gezegd, en daarin schuilt nu juist het gevaar voor de lezers omdat alles wat mooi is magnetische aantrekkingskracht bezit en de macht om menselijke zielen te beïnvloeden.

In dit eerste citaat neemt Nietzsche de stijl en de houding aan van iemand die zich een profeet waant – maar gelukkig vernietigt dit soort zelfingenomenheid tenslotte altijd zijn eigen gevolgen. Hij schreef:

> Hier is de nieuwe wet, o broeders, die ik u verkondig. Verhard u, want scheppende geesten zijn hard. U moet uw grootste geluk vinden in het drukken van uw stempel op en het voorschrijven van uw wil aan duizenden en duizenden als waren zij zachte was.
> – *Also sprach Zarathustra*, blz. 287

Deze leer schijnt bijna monsterlijk, en in flagrante strijd met alle geestelijke instincten van mededogen. In een tweede citaat bereikt Nietzsche het hoogtepunt van zijn egoïstische visie:

> Denkbeelden als barmhartigheid, medelijden en liefdadigheid zijn verderfelijk, want ze geven de kracht van de sterken aan de zwakken, die als taak hebben de sterken te dienen. Bedenk dat zelfopoffering, broederlijkheid en liefde geen echte morele instincten zijn, maar slechts gekunstelde gewetenswroegingen die u verhinderen uw ware zelf te zijn. Bedenk dat de mens in wezen zelfzuchtig is. – *Op. cit.*, blz. 417

Deze dingen zijn het resultaat van de invloed van onjuiste religieuze en wetenschappelijke leringen op daarvoor ontvankelijke geesten, vooral op hen die graag een autoritaire stem horen.

Evolutie is cyclisch en alleen in deze cyclische betekenis kan men

zeggen dat ze een begin, een hoogtepunt en een einde heeft, waarbij zo'n voorlopig einde alleen maar een nieuw begin op een hoger niveau is. Vanaf Darwins tijd werd al geconstateerd dat er met het steeds beter bekend worden van de geologische geschiedenis een heel interessant feit wordt waargenomen, namelijk dat er in het verleden op aarde evolutiegolven of cyclische perioden schijnen te zijn geweest waarin een of andere soort *schijnbaar* 'plotseling' in de geologische geschiedenis verschijnt, gestaag vooruitgaat naar een hoogtepunt of een rijpheid van ontwikkeling, vorm en kracht, en dan uitsterft en in sommige gevallen schijnbaar even 'plotseling' verdwijnt, terwijl in andere gevallen overblijfselen van die soort meegaan naar een volgende periode.

Er zijn drie treffende voorbeelden van zulke elkaar opvolgende evolutiegolven: het eerste was in het tijdperk van de vissen, de tijd die men gewoonlijk het Primair of het Palaeozoïcum noemt. Dit was het geologische tijdperk waarin de zee wemelde van vissen van allerlei grootte en soort en deze vissen vertegenwoordigden toen, *voor zover dit uit de geologische geschiedenis blijkt*, naar men veronderstelt, de hoogste bekende vormen.

De tweede golf, die optrad tijdens het zogenaamde Secundair, is het tijdperk van de reptielen, waarin reptielachtige monsters van velerlei soort en vaak met een reusachtig lichaam, zoals de geologische geschiedenis laat zien, de meesters van de aarde waren.

Het derde voorbeeld is de golf die gedurende het Tertiair optrad – of misschien tegen het einde van het Secundair begon en zich voortzette tot in het Tertiair – en deze derde evolutiegolf of cyclische periode kunnen we het tijdperk van de grote zoogdieren noemen, die toen op hun beurt de reptielen opvolgden als de meesters van de aarde en die dat in hun huidige vorm nog steeds zijn. Het is heel goed mogelijk dat de namen van de drie genoemde tijdperken niet precies overeenkomen met de meer recente uitspraken van de geologie.

Bij het bestuderen van de geologische geschiedenis zien we in elk van deze drie gevallen het respectieve begin van een soort; we kunnen de groei in omvang en in fysieke kracht opmerken en het bereiken van het hoogtepunt of de rijpheid of de volle wasdom van de betreffende soort. Daarna zien we het verval en tenslotte het verdwijnen van het overgrote deel van de bezielde wezens die tot de betreffende evolutionaire levensgolf behoren, om aldus plaats te maken voor de volgende nieuwe soort die op haar beurt betrekkelijk plotseling op het geologische toneel verschijnt. De nieuwe soort

bereikt volledige ontplooiing van haar fysieke kracht en omvang en verdwijnt dan weer. De ene golf volgt de andere op en iedere nieuwe golf bereikt een hoger niveau van evolutionaire ontplooiing dan de voorafgaande; iedere golf wordt gevolgd door een andere die wezens of entiteiten en dingen ten tonele voert van een 'nieuw' en ander evolutionair type. Dit is altijd een van de mysteries van de geologie geweest en er is tot nog toe nooit een bevredigende verklaring gegeven van het betrekkelijk plotselinge verschijnen van sommige soorten en – na een verblijf op aarde van eeuwen – van hun schijnbaar even plotselinge verdwijnen.

Men zegt gewoonlijk dat de vissen de reptielen hebben doen ontstaan, de reptielen de zoogdieren, en dat deze grote dieren – althans een bepaalde tak ervan – uit het hoogste van hun eigen soort de mens hebben voortgebracht, die toen de mensaap was. Maar het aantal moeilijkheden dat door het aanvaarden van deze theorie ontstaat is veel groter dan het aantal argumenten dat ten gunste van deze theorie naar voren is gebracht.

De theosofische leer staat hier lijnrecht tegenover. Volgens haar is het volkomen juist dat deze evolutiegolven elkaar opvolgen, en dat ieder van die golven een 'nieuwe' familie of een 'nieuwe' menigte van evoluerende entiteiten in het fysieke bestaan vertegenwoordigt. Bovendien heeft elk van die menigten haar dageraad, haar middaguur en haar avond; en de fysieke lichamen waarin deze monadische menigten wonen, sterven op een bepaalde tijd. Na deze lichamen te hebben gebruikt, trekken de menigten monaden verder en gaan voertuigen bewonen die evolutionair gezien van een hoger type zijn en die door deze monadische menigten zelf door emanatie zijn voortgebracht vanuit hun eigen respectieve monadische essenties.

Wanneer we een evoluerende entiteit beschouwen in die fase van haar evolutiereis op en door onze aarde, die het delfstoffenrijk wordt genoemd – dat wil zeggen een spirituele monade die door haar tijdelijke delfstoffenfase trekt – dan luidt de leer, dat in de loop van lange tijdperken, tengevolge van het ontvouwen van aangeboren kwaliteiten en vermogens die uit de monade zelf voortvloeien, de intermediaire of psychische natuur tussen de monade en het delfstoffenrijk een geschikter voertuig voor de zelfexpressie van de evoluerende monade wordt. De rondtrekkende monadische eenheid verlaat uiteindelijk die tijdelijke fase van haar reis, die het delfstoffenrijk wordt genoemd, mogelijk als een soort korstmos om later, na vele eeuwen, misschien als de laagste van de hogere planten te verschijnen.

Voortdurende vervolmaking van het intermediaire of psychische voertuig tussen de monade en het plantenlichaam, brengt dit intermediaire voertuig in een nog gevoeliger en halfbewuste toestand, zodat het geschikt wordt als woning voor de monade in die tijdelijke fase van haar evolutie die het dierenrijk wordt genoemd.

De monade die door middel van haar intermediaire voertuig werkt, gaat dus verder naar het dierenrijk, waar meer gelegenheid is tot voortgaande ontplooiing van spiritueler kwaliteiten en eigenschappen die uit de innerlijke en 'overschaduwende' monade zelf voortvloeien, totdat de aldus tot leven gewekte dierlijke natuur beter in staat is om in ruimere mate nog hogere en edeler kwaliteiten en eigenschappen en krachten, die uit de monade voortvloeien, tot uitdrukking te brengen; en op dit punt zien we dat de evoluerende en revoluerende monade zich in het mensenrijk manifesteert.

Deze leer betekent niet dat de spirituele monade – op zichzelf een goddelijk en zelfbewust wezen – zelf een steen *wordt* en na haar cyclische omzwervingen in het delfstoffenrijk dit gebied verlaat en een plant *wordt*, en later een dier *wordt*, en tenslotte een mens *wordt*. Zo is de leer niet bedoeld, hoewel deze verkeerde zienswijze lijkt te worden ondersteund door het bekende kabbalistische axioma: 'de steen wordt een plant, de plant wordt een dier, het dier wordt een mens en de mens wordt een god'. Dit axioma is letterlijk waar, als men begrijpt dat de monade de oorsprong van en de voortdurend stuwende spirituele prikkel achter alle evolutionaire ontplooiing is. Iedere evoluerende entiteit is een zelfbewust goddelijk wezen, maar tengevolge van het karma van haar voorafgaande levens in het vorige kosmische manvantara is zij als een eenheid onlosmakelijk betrokken bij het helpen opbouwen en leiden van het hele stelsel van evoluerende wezens en dingen in het tegenwoordige kosmische manvantara. Zij doet dit door de emanatie van een straal uit zichzelf die zelfs reikt tot in de laagste van de met elkaar verbonden hiërarchieën die het samengestelde lichaam van het heelal vormen, dat nu zelf deze stralen is, en aldus geïndividualiseerd is als een stroom van halfbewuste krachtsubstantie die zichzelf eerst in het delfstoffenrijk manifesteert; daarna werkt iedere straal zich hieruit op en gaat naar het plantenrijk en nadat ze zich hier doorheen heeft gewerkt komt ze in het dierenrijk en nadat zij hierin al haar cyclussen heeft volbracht komt ze in het mensenrijk. Wanneer haar evolutionaire omzwervingen in het mensenrijk zijn volbracht, gaat ze naar nog hogere rijken als een godheid – die zich, voorzien van haar rijkdom aan ervaringen, weer verenigt

met de ouder-monade. De aggregaten van individuele stralen vormen de verschillende rijken.

Deze ervaringen worden niet verkregen in de darwinistische betekenis van toevoegingen vanuit de verschillende rijken waar zij doorheen gaat, maar door een voortdurend verdergaande ontvouwing van haar ingeboren monadische essentie – de verschillende rijken geven de straal zó niet alleen de gelegenheid zich te ontvouwen, maar de straal helpt eveneens bij de evolutie van de verschillende rijken waar ze doorheen trekt.

Het zou volkomen onjuist zijn te veronderstellen dat de monade van een Newton of van een Einstein in het verre verleden slechts een brokje minerale substantie is geweest, zonder enige spirituele achtergrond, dat zich zonder geestelijke stuwkracht langzaam door de eonen van evolutie tot een mens heeft ontwikkeld. De esoterische leer over evolutie zegt dat de ziel van het levensatoom zich in verschillende lichamen manifesteert *op verschillende gebieden*, zowel gelijktijdig als in elkaar opvolgende perioden. De ziel van een levensatoom, die in wezen een elementaal is, brengt zich in een bepaalde fase van haar evolutiereis tot uitdrukking als een delfstoffen-levensatoom. De ziel van datzelfde levensatoom manifesteert zich in een later stadium als een levensatoom van een plant. Na lange tijd belichaamt de ziel van dit planten-levensatoom zich *van binnenuit* in een dierenlichaam. De ziel van ditzelfde levensatoom brengt zichzelf weer later tot uitdrukking door de kwaliteiten die ze uitstraalt, in een menselijk lichaam te belichamen. Nog later zal de ziel van hetzelfde levensatoom zich als een god tot uitdrukking brengen, enz. Dat telkens dezelfde term 'levensatoom' wordt gebruikt, wil niet zeggen dat de evoluerende straal van de monade steeds een 'levensatoom' is. Het is als het ware zo, dat het uiteinde van de straal het fysieke gebied binnengaat als een levensatoom in het delfstoffenrijk en dat dezelfde monadische straal in een later tijdperk haar meer ontwikkelde vermogens tot uitdrukking brengt als een levensatoom in het plantenrijk en zo verder omhoog langs de ladder.

Een god is een wezen dat, oorspronkelijk een levensatoom, goddelijk zelfbewustzijn heeft bereikt. Elke god is als een rondtrekkende psychospirituele entiteit door het mensstadium gegaan; ieder mens is als een psychospirituele monade door het dierstadium gegaan; en hier gaat het om: ieder mens heeft zich als een psychospirituele monade als dier gemanifesteerd in een of ander manvantara, *maar niet in dit.* Op dezelfde manier is ieder dier in een of ander manvan-

tara door het plantstadium gegaan, zoals tenslotte ook iedere plant door het stadium van het delfstoffen-levensatoom is gegaan, zoals ieder delfstoffen-levensatoom vroeger een elementaal-levensatoom is geweest, enz.

Uit dit alles moet duidelijk zijn dat de mens in feite *niet* een dier *is geweest*, maar dat de monadische straal eerst door het dierstadium is gegaan en toen ze die reeks van cyclussen had volbracht, had ze uit haar eigen wezen de reeds latente menselijke kwaliteiten te voorschijn gebracht en bouwde aldus menselijke lichamen op om die tot uitdrukking te brengen. Op precies dezelfde wijze zal de reeds in het hart van de mens aanwezige god tenslotte tot manifestatie worden gebracht als een zelfbewuste godheid.

De stuwkracht achter alle evolutie en het doel waar deze kracht ons naartoe drijft, is eenvoudig de goddelijke honger in het heelal om te groeien. Dit is het heelal aangeboren. Waarom dit zo is, kan niemand verklaren. Misschien weten zelfs de goden het niet. Wij mensen kunnen alleen maar verzekeren dat het zo is. Alle dingen groeien en verlangen groter te worden, zich te verheffen, zich te ontwikkelen, met het doel zelfbewust één te worden met het grenzeloze – iets wat nooit bereikt kan worden! Hierin ligt de oneindige schoonheid, want er is geen absoluut einde aan groei in schoonheid, wijsheid en kracht.

Datgene wat we in de atomen een blinde drang naar verbetering noemen, wordt in de mens een zelfbewust verlangen om te groeien, om steeds meer de godheid te worden die binnenin hem is, zich te verheffen in het besef, nu nog halfbewust, dat de mens een zoon van de goden is. Deze zelfde drang wordt in de goden het goddelijke weten dat zij onafscheidelijke delen van het heelal zijn en dat ze een steeds grotere zelfbewuste bijdrage zullen leveren aan het universele werk.

Al wat mogelijk is, ligt latent in het hart van ieder van ons, en dit is de eigen innerlijke god van de mens, de kosmische dhyāni-boeddha, de immanente goddelijke christus in hem, de levende Osiris van de paden van oneindigheid.

7

De evolutie van mens en dier

Op welke manier kwamen de dieren uit de mens voort? In de eerste plaats is de leer niet dat *alle* diersoorten in de huidige vierde ronde, *deze* grote levenscyclus op onze aardbol, uit de mens voortkwamen. *In deze vierde ronde* was dat alleen het geval met de zoogdieren, dat wil zeggen de dieren met borsten en met een wervelkolom en voortplantingsorganen die vanaf het begin tot op de huidige dag dezelfde cyclische veranderingen ondergingen in bouw en functie als bij de ontwikkeling van de mensheid plaatsvonden. Alle andere diersoorten, vooral de lagere orden daarvan, zijn evolutionaire overblijfselen in deze huidige vierde ronde van de grote zich ontwikkelende klassen van het dierenrijk die in de derde ronde op deze aarde op het toppunt van hun evolutie waren. Anders gezegd, alle bezielde entiteiten in de sterk verschillende evolutiestadia lager dan dat van de mens en van de andere niet-menselijke zoogdieren, kennen we nu als overblijfselen van de derde ronde, maar in deze huidige vierde ronde zijn ze in hoge mate gespecialiseerd.

Grote aantallen klassen van wezens waren in lang vervlogen tijden op deze aardbol op het hoogtepunt van hun evolutie, en zelfs tijdens deze vierde ronde, maar ze zijn nu volledig van het toneel verdwenen en lieten alleen hun fossiele resten achter. De grote reptielen zijn daarvan een voorbeeld, ondanks het feit dat veel reptielen die het door de eeuwen heen hebben volgehouden zelfs tot in onze tijd, overblijfselen zijn die om de een of andere reden erin zijn geslaagd door de verschillende geologische tijdperken heen tot nu toe te overleven. Deze *sîshṭa's* of resten of levenszaden van deze overgeblevenen uit de derde ronde waren in de meeste gevallen al aan het begin van de vierde ronde op onze aardbol, voordat het eerste wortelras van 'mensen' in deze vierde ronde op deze bol verscheen.

Ze werden alleen uit welwillendheid 'mensen' genoemd, en waren de oorspronkelijke protoplastische verschijningsvormen van de ware mens of mensheid die in veel latere tijdperken zou volgen. Ze worden 'mensen' genoemd, enkel om hen te identificeren als de oorsprong

die ze in hun eigen tijdperk van evolutie zijn geweest, van wat later de mensheid werd. Ook moet dit 'eerste wortelras' op geen enkele manier worden beschouwd als dieren of als de veronderstelde oorspronkelijke dierlijke stam waaruit de mensheid van nu in opeenvolgende stadia van evolutie zou zijn voortgekomen, en waar de tegenwoordige mensheid haar directe evolutionaire voorgeslacht op zou moeten herleiden. Het waren geen dieren, hetzij zoogdieren of andere dieren, maar astrale prototypen die in verschillende grote families of orden bestonden en waarvan de huidige mensheid rechtstreeks en in een ononderbroken levensstroom afstamt.

Het eerste wortelras en het eerste deel van het tweede wortelras van de protoplastische 'mensheid' waren astrale mensen; ze waren niet werkelijk menselijk zoals we het woord nu opvatten, omdat ze verstandeloos waren. De zonen van het denkvermogen, de mānasaputra's, waren nog niet in hen geïncarneerd en hadden hen dus nog niet, zelfs niet in geringe mate, met het goddelijke vuur van zelfbewust denken en intellect vervuld. Daarom waren het ook niet-morele wezens – geen immorele, want het morele instinct was in hen nog niet ontwaakt. Ze waren in dit opzicht even onbewust als de dieren nu. Als deze wezens niet-moreel waren, konden ze evenmin immoreel handelen als weloverwogen en bewust edele morele daden verrichten. Zij werden geleid en de weg gewezen door de praktisch onfeilbare, hoewel niet erkende kracht van het spirituele instinct dat hen ervan weerhield zowel morele als fysieke schade te berokkenen, zoals ook de planten nu moreel noch immoreel zijn, maar met bijna onfeilbare vooruitziendheid worden geleid door het spirituele en intuïtieve instinct dat overal in en door hen werkt. Deze wezens van het eerste en tweede wortelras van de 'mensheid' leken mentaal erg veel op kleine kinderen, omdat het denken *per se* zijn verheven krachten niet in het kind openbaart.

Het eerste wortelras was astraal. Het was ook astraler of etherischer dan de aarde waarop het leefde. Naarmate de eeuwen verstreken, kreeg dit eerste wortelras langzaam een stoffelijker structuur, dat wil zeggen, het astrale verdichtte zich langzaam en werd vaster. Het tweede wortelras, dat in feite het vaster en stoffelijker geworden eerste wortelras was, was ook duidelijk halfastraal, een in fysiek opzicht gelei- en vezelachtig ras. Zowel het eerste als het tweede wortelras hadden geen beenderen, geen organen, geen haar, noch een echte huid. Er kan op worden gewezen dat zelfs de tegenwoordige grofstoffelijke haai geen echte beenderen heeft. Zijn vastere delen zijn

kraakbeenachtig en dat was ook overwegend de inwendige structuur van het laatste stadium van het tweede wortelras.

Wat de fysieke substantie betreft leek het tweede wortelras enigszins op kwallen. Ook zij werden uit welwillendheid menselijk genoemd, omdat ze de voornaamste en treffendste kenmerken en eigenschappen van de menselijke soort nog niet hadden ontwikkeld: de psychische, mentale en spirituele vermogens die gezamenlijk hun werk doen door middel van ijle en onzichtbare omhulsels, die op hun beurt samenwerken om zich door middel van een fysiek lichaam tot uitdrukking te brengen.

Het waren 'omhulsels' in die zin dat ze nog niet zelfbewust waren vervuld met de spiritueel-intellectuele dhyāni-chohanische essenties en krachten, zoals ook een klein kind vanaf zijn geboorte een menselijk 'omhulsel' is in bovenbedoelde zin, totdat de langzaam incarnerende dhyāni-chohanische essentie of het psychomentale fluïdum van zijn incarnerende ego zich begint te manifesteren.

Het eerste wortelras plantte zich voort door deling, dat wil zeggen, doordat een deel van de ouder afbrak en dit deel zich ontwikkelde om precies zoals zijn ouder te worden, bijna op de manier die levende cellen nu volgen. Een levende cel is een geleiachtige, halfastrale entiteit. Het woord 'geleiachtig' geeft een tamelijk goede beschrijving van het stadium tussen het stevige vlees en de etherische maar toch halfzichtbare ijlheid van het lagere astrale. Vlees is in feite verdichte of compacter geworden astrale substantie – de dichtste astrale en de ijlste fysieke stof zijn praktisch identiek. De twee rijken, het lagere astrale en het etherisch-fysieke versmelten hier; er is absoluut geen scheidslijn tussen beide.

In de eerste stadia van zijn evolutionaire ontwikkeling zou men het eerste wortelras reusachtige astrale cellen of puddingzakken kunnen noemen. Deze cellen plantten hun soort voort en werden vervuld met de astrale essentie van het laagste fluïdum van de dhyāni-chohans. Gedurende de evolutionaire levensloop van het eerste wortelras ondergingen deze cellen kleine wijzigingen in vorm en grootte die doen denken aan die van de *amoebe*, en gingen geleidelijk steeds meer lijken op het astrale type waaromheen ze zich in de loop van de eeuwen langzaam kristalliseerden. Dus toen het tweede wortelras op het toneel verscheen, was de soort van dit nieuwe ras – een evolutionaire voortzetting in de tijd van het eerste wortelras – al een duidelijke hoewel onvolmaakte vorm gaan vertonen van wat in latere eeuwen tegen

het eind van het derde wortelras lichamen met een menselijke gedaante moesten worden, die menselijke kenmerken bezaten, hoewel zelfs deze nog onvolmaakt waren, vergeleken met het fysieke gestel van de mens van nu.

De natuur herhaalt zich overal. Zoals in het geval van een mens: zijn eerste fysieke verschijning is een microscopisch kleine cel of ei dat langzaam de zich herhalende stadia doormaakt van de evolutieweg die het ras in het verleden heeft afgelegd, tot het embryo dat – na zijn verschillende aanpassingen tijdens de ontwikkeling in de baarmoeder te hebben voltooid – nu menselijk is geworden, als een kind wordt geboren en vanaf de geboorte geleidelijk de innerlijke psychische, mentale, intellectuele en spirituele vermogens, die de mens werkelijk tot mens maken, begint te manifesteren. Hier hebben we een zich herhalend beeld van de stadia van evolutionaire ontwikkeling die achtereenvolgens door het eerste, het tweede, het derde en het vierde wortelras werden doorlopen – terwijl onze huidige menselijke stam met al zijn verschillende soorten of variaties het vijfde wortelras wordt genoemd.

Het tweede wortelras plantte zich voort door knopvorming. In plaats dat een deel van de ouder zich afsplitste, zoals in het eerste wortelras, was het proces in het tweede wortelras als volgt: een klein deel van het lichaam, een knop, scheidde zich van de ouder af of viel van de hoofdstam, en begon zich daarna te ontwikkelen tot een wezen zoals zijn ouder. Ongeveer halverwege de levenscyclus van dit tweede wortelras werden deze knoppen talrijker en werden wat zoölogen waarschijnlijk menselijke sporen of zaden zouden noemen, of wat H.P. Blavatsky 'levend zweet' noemde. Op die manier verlieten veel van deze knoppen in bepaalde seizoenen het ouderlichaam, nadat de ouderentiteit volwassen was geworden, zoals de sporen of zaden van planten nu doen. Daarna zorgde de natuur voor deze zaden, op een manier waarop tegenwoordig voor de zaden van planten wordt gezorgd. Miljoenen zijn misschien omgekomen, maar miljoenen anderen konden met succes tot wezens uitgroeien met lichamen soortgelijk aan die van de ouders die aan hen het leven hadden geschonken.

Vervolgens ontwikkelde zich na verscheidene miljoenen jaren het derde wortelras uit het tweede wortelras. De geleiachtige substantie van het tweede wortelras was nu geworden tot wat men zacht vlees zou kunnen noemen, dat uit cellen bestond en beenderen begon te bedekken, en huid en haar begon te krijgen, en dat ook rudimentaire

of tamelijk goed ontwikkelde fysieke organen ging bevatten. De manier van voortplanting van dit verder gevorderde ras was hermafrodiet of tweeslachtig, dat wil zeggen, de twee geslachten bestonden in de begin- en middenperiode van dit derde wortelras in elk individu daarvan. Met andere woorden, gedurende het grootste deel van de tijd die het derde wortelras duurde, was de hermafrodiete of tweeslachtige gesteldheid die van een dubbel functioneren van de organen die geschikt waren voor tweeslachtige voortplanting, enigszins zoals nog altijd kan worden waargenomen bij bepaalde lagere vertegenwoordigers van het dierenrijk en bij bepaalde planten. Gedurende het laatste deel van het derde wortelras wijzigde deze dubbele functie of tweeslachtige gesteldheid zich echter langzaam naar een gang van zaken waarin in ieder individu de bijzondere kenmerken van het ene of het andere geslacht gingen overheersen, wat op zijn beurt tenslotte resulteerde in de geboorte van individuen van een duidelijk eenslachtig type uit een baarmoeder.

De psychomagnetische activiteiten in die 'menselijke' individuen uit dit lang vervlogen geologische verleden brachten een vruchtbare kiem voort die als een ei uit het lichaam werd geworpen, enigszins overeenkomend met het proces dat nu bij vogels en bepaalde reptielen plaatsvindt. Precies zo was het bij het vroege tweeslachtige, eierleggende derde wortelras van ongeveer twintig miljoen of meer jaar geleden. Het ei ontwikkelde zich, maar in die dagen duurde het een jaar of langer voordat het 'menselijke' ei werd gebroken en het jong te voorschijn kwam.

Uit het latere derde wortelras ontstond het begin van het vierde of eenslachtige wortelras. Tegen die tijd was het tweeslachtige ras al eonenlang verdwenen, waren de geslachten 'gescheiden' en werden kinderen uit de moederschoot geboren. Aanvankelijk toen de geslachten begonnen te 'scheiden', werd zo'n wezen misschien als heel ongewoon beschouwd, als een 'speling' van de natuur, maar tenslotte waren deze 'spelingen' in de meerderheid en werd de huidige methode van voortplanting regel.

Lang voor het tweede wortelras verscheen, was de evolutie in volle gang – evolutie *als evolutie* (gezien vanuit de materiekant) tegenover involutie. Ze zette haar werk van de ontplooiing van de stoffelijke kant van wezens voort, dat wil zeggen, de ontwikkeling en specialisatie van hun lichamen, zowel van hun organen als van organische functies, totdat het keerpunt van deze huidige vierde ronde

werd bereikt. Dit keerpunt vond plaats halverwege het vierde wortelras, dat het Atlantische ras wordt genoemd omdat het centrum van de prachtige beschavingen die toen bloeiden in een continentaal stelsel dat de aarde omvatte, zich bevond waar nu de Atlantische Oceaan zich uitstrekt.

Op de neergaande boog van de afdaling in de stof wordt de stof door de monaden of 'zielen' geëvolueerd of ontrold, en de geest door deze geïnvolueerd en ingerold; maar wanneer het keerpunt wordt bereikt, volgt automatisch het omgekeerde proces, waarin de geest zijn transcendente krachten ontwikkelt, terwijl de stof *pari passu* haar eigen kenmerken involueert. Het resultaat van dit wonderbaarlijke proces van de natuur geeft ons aldus een beeld van spirituele wezens die zich geleidelijk hullen in gewaden van materiële substantie, anders gezegd 'lichamen', en op de opgaande boog maken ze deze lichamen door de evolutie van de geest geleidelijk etherischer, zodat ze tegen het eind van het manvantara van de planeetketen gewaden van 'licht' worden.

Toen de evolutie *als evolutie* met haar werk ophield, begon de involutie – het omgekeerde proces; en daarna sloot de 'deur naar het mensenrijk'. Dit belangrijke natuurfeit uit de biologie betekende niet alleen dat entiteiten lager dan de mens niet langer het mensenrijk konden binnengaan, maar ook dat nieuwe phyla, nieuwe raciale stammen, niet langer konden worden voortgebracht uit de toen bestaande levenszaden, omdat de processen van het in het leven roepen van nieuwe families, orden en klassen waren beëindigd. Evolutie, of de differentiatie van het ene tot het vele, was opgehouden; haar impulsen hadden voor deze vierde ronde langzamerhand hun kracht verloren. Terwijl er meer specialisaties van wat reeds bestond bleven optreden, in sommige gevallen zelfs ver doorgevoerde, konden vanaf dat moment gedurende de rest van de ronde van deze planeetketen geen nieuwe orden van afzonderlijke dierlijke of plantaardige entiteiten verschijnen.

Vanaf dit keerpunt was involutie de algemene werkwijze van de natuur op deze aardbol; involutie betekent de inwikkeling van de stof en de gelijktijdige evolutie of het tot manifestatie komen door middel van de fysiek reeds ontwikkelde voertuigen van de tot dan toe latente spirituele, intellectuele en psychische functies, processen en zintuigen. Evolutie, zoals hier gebruikt, betekent het ontvouwen van de in de *stof* latent aanwezige krachten en de *in*wikkeling of *in*volutie van spirituele eigenschappen; deze involutie verschafte aldus een schat aan ver-

mogens en functies die zich steeds meer terugtrokken naarmate de evolutie of de ontvouwing van *lichamen* voortging. Op bovengenoemd keerpunt vond de laatste fase plaats van het langzaam in kracht afnemende evolutieproces van de differentiatie in de stof en daarna begon het involutieproces. Op de neergaande of schaduwboog ontvouwt of ontwikkelt de stof zich in talloze vormen en vouwt de geest zich naar binnen of wikkelt zich in. Wanneer de opgaande boog of lichtende boog is begonnen, neemt de involutie een aanvang, en dat betekent de involutie van de stof en het ontvouwen of de evolutie van de geest en zijn vermogens en krachten. De twee processen zijn met elkaar verweven.

De verwekking, geboorte en groei van een kind kunnen misschien als voorbeeld dienen. Vanaf de conceptie tot het keerpunt van de volwassenheid ontwikkelt het lichaam vermogens en krachten, terwijl de spirituele, intellectuele en psychische vermogens min of meer teruggetrokken of omwikkeld zijn. Vanaf het middenpunt van het leven, zeg het begin van de middelbare leeftijd, treedt het omgekeerde proces op. Het lichaam wordt minder actief en minder belangrijk voor het doel van het leven; en *pari passu* vindt de evolutie plaats van de spirituele, intellectuele en psychische vermogens.

De bezielde soorten die op het bovengenoemde grote keerpunt het menselijke stadium niet hadden bereikt, konden zich daarna niet langer opwaarts ontwikkelen op de opgaande boog en moesten als gevolg daarvan voor hun natuurlijke evolutionaire ontwikkeling hun beurt afwachten tot het volgende grote planetaire manvantara of de volgende ronde. Hoewel het waar is dat gedurende de volgende of vijfde ketenronde de bezielde soorten lager dan de mens – dat wil zeggen de dieren – opnieuw op deze aarde zullen verschijnen en hun evolutiereis zullen vervolgen, waarbij zal worden herhaald wat in deze vierde ronde gebeurt, zij het in omstandigheden die de vijfde ronde met zich mee zal brengen, zal het niettemin, omdat de hele planeetketen zelf nu het proces van *involutie* doormaakt, steeds moeilijker worden de hindernis te nemen die het binnengaan in het mensenrijk belemmert. De bezielde soorten lager dan de menselijke, zelfs die dateren van het keerpunt in deze huidige vierde ronde, zullen dan alle de neiging vertonen uit te sterven en uit de evolutionaire levensstroom te verdwijnen.

Dit houdt echter niet in dat de natuur hier blijk geeft van bevoorrechting van de menselijke soort en van de mensapen. Dit zal die rijken overkomen die lager staan dan het mensenrijk, omdat ze in hun

respectieve evolutieprocessen vertraagd zijn, terwijl het mensenrijk en de mensapen, die 'op tijd' waren toen het keerpunt aanbrak, in staat werden gesteld gestaag vooruit te gaan doordat ze in zichzelf reeds die ontwaakte spirituele, intellectuele en psychische vermogens bezaten die hen geschikt maakten om met de opwaartse evolutiestroom mee te gaan.

Voor de rijken lager dan het mensenrijk zal de ommekeer plaatsvinden in de volgende belichaming van de hele planeetketen; dan zullen de rijken die lager staan dan het mensenrijk ontdekken dat de levensgebieden voor hen gereed zijn om de eigen respectieve evolutionaire groei van hun krachten en vermogens te verwezenlijken, met daarbij als compensatie dat ze mensen zullen worden in een keten die is belichaamd op gebieden die hoger zijn dan wat er op dit ogenblik bestaat.

De enige uitzonderingen op de bezielde soorten lager dan de mens zijn daarom de mensapen, en misschien de cynocephalus, omdat ze een tikje echt menselijk bloed in zich hadden vóór het keerpunt werd bereikt. Deze apen zijn voorbestemd om over miljoenen en miljoenen jaren, in de volgende of vijfde ketenronde mensen van een lage klasse te worden.

Hoe kwamen de zoogdieren voort uit de menselijke stam? Voordat de heren van het denkvermogen, de mānasaputra's – ontwikkelde spirituele wezens van een intellectueel type – waren begonnen met hun eerste pogingen zich in de toen verstandeloze mensheid te belichamen (die belichamingen gebeurden in het laatste deel van het tweede en vonden volledig plaats halverwege het derde wortelras tijdens de huidige vierde ronde) was het zich toen ontwikkelende tweede wortelras verstandeloos, net als het eerste. Het bezat niet de psychische en fysieke instincten en belemmeringen die het menselijk bewustzijn nu beheersen en daarom op de fysieke lichamen inwerken en erop reageren – deze natuurlijke psychische barrière of belemmering voorkomt de vermenging van hogere met veel lagere soorten.

De lichamen van dit verstandeloze tweede wortelras waren de voertuigen van de levensatomen van allerlei zich ontwikkelende entiteiten die trachtten zich te manifesteren, omdat in die vroege geologische tijdsperiode alle soorten vanaf de 'menselijke' soort omlaag tot de protozoa, de natuurlijke drang voelden om steeds nieuwe lichaamsvormen te ontwikkelen. Alle entiteiten op de planeet vervolgden nog steeds hun weg omlaag op de neergaande boog of scha-

duwboog en ontplooiden zich, en dus differentieerden ze zich, door evolutie. In alle soorten was een krachtige innerlijke drang om te ontvouwen wat latent in hen aanwezig was, precies zoals de eikel, na te zijn ontkiemd, door inherente levensimpulsen tot groei wordt aangezet om op die manier de eik te ontwikkelen die onzichtbaar latent al erin aanwezig is.

Het gevolg van deze evolutiedrang van alle wezens was dat de kiemen, de druppels 'levend zweet' in het laatste deel van het tweede wortelras en het begin van het derde, voor het grootste deel gasten waren in de 'menselijke' lichamen van deze twee rassen, karmisch psychomagnetisch tot die lichamen aangetrokken, en deze zo hielpen opbouwen – precies zoals de cellen van het menselijk lichaam nu dierencellen zijn, gasten in het lichaam van de mens die bij de bouw en samenhang ervan helpen, want de mens is hun gastheer en gebruikt ze in zijn eigen fysieke voertuig.

Deze cellen of levenskiemen die de lichamen van het tweede wortelras als hun gastheren gebruikten, werden op een toen volkomen normale manier afgeworpen. Elke cel daarvan groeide overeenkomstig haar eigen svabhāva, wat betekent overeenkomstig de essentiële drijvende karakteristiek of individualiteit die het levenscentrum in elk zo'n cel is. Als de zojuist genoemde psychische hindernis of barrière nu niet zo krachtig werkte, zouden zelfs in deze tijd enorm grote aantallen van de vermoedelijk menselijke kiemen of zaden, die waren afgeworpen, groeien, en in bepaalde gevallen de uitgangspunten worden van nieuwe soorten, die echter in alle gevallen een lagere status dan die van de mens zouden hebben. Deze aldus door de protoplastische menselijke lichamen van de eerste rassen afgeworpen cellen werden in veel gevallen de uitgangspunten van nieuwe soorten van wezens die in de cellen waaruit zij waren voortgekomen in kiemvorm door het menselijk lichaam waren gegaan en eruit waren afgeworpen, precies zoals kiemen of levensatomen nu door ons lichaam trekken.

Elk zaad, elke kiem, is het lichaam van een zich ontwikkelende entiteit, van een psychisch levensatoom. Ieder levensatoom heeft *in essentie* alles in zich wat een mens of een god in zich heeft; maar geen enkel levensatoom kan op welk gebied ook, dat betekent op welke bol van een planeetketen ook, meer tot uitdrukking brengen dan zijn op dat ogenblik bestaande ontwikkelde vermogens hem toestaan. Iedere levende cel, elke voortplantingskiem, bevat niet alleen de potentiële kracht van de latente godheid in zich, maar ook talrijke lagere halfpsychische levensimpulsen die, als ze zich zouden kunnen

manifesteren, een lager staand wezen zouden voortbrengen.

Er zijn twee redenen gegeven waarom zulke cellen of voortplantingskiemen in de mens zich tegenwoordig niet tot nieuwe phyla of bezielde soorten lager dan de mens ontwikkelen. Ten eerste: evolutie, *als een proces van het ontvouwen van nieuwe lichamen en van het ontstaan van nieuwe soorten* is voor de rest van deze ronde voorgoed beëindigd. De evolutiedrang is geleidelijk verdwenen en de involutie heeft zijn plaats ingenomen. Ten tweede: de psychische barrières en belemmeringen gaan krachtig in tegen het ontstaan van zulke nieuwe bezielde soorten. Het psychische fluïdum in de constitutie van de mens heeft tegenwoordig zoveel invloed op de kiemcellen of levensatomen die de lichamen van de mens helpen opbouwen, dat deze cellen of kiemen daaraan onderworpen zijn geraakt, en hun vermogen om vanuit zichzelf met de voortbrenging van nieuwe bezielde soorten een begin te maken, feitelijk ongebruikt laten. De 'deur naar het mensenrijk' die is gesloten, is in wezen niets anders dan deze geweldige psychische barrière. Het menselijke levensfluïdum of de psychische essentie is dominant, terwijl de menigten kiemcellen of psychische levensatomen waardoor het menselijke psychische fluïdum werkt, recessief zijn geworden, als individuen en als op natuurlijke wijze verdeelde menigten van deze.

Als we onszelf in het verleden konden verplaatsen en ons de fysische wetten konden indenken die de evolutieprocessen beheersten toen het tweede wortelras leefde, zouden we ontdekken dat er dingen gebeurden die ons met onze verstarde denkbeelden over hoe 'dingen moeten zijn' buitengewoon vreemd zouden voorkomen. Een mens zou ontdekken dat als de levens- of voortplantingskiemen uit zijn lichaam – 'het zweet' om de term van H.P. Blavatsky te gebruiken – uit dat deel van zijn organisme afkomstig waren waar het voortplantingsplasma zetelt en is vervolmaakt, ze een tweede mens zouden voortbrengen, zoals ook nu gebeurt; maar als dit 'levende zweet', deze kiemen van vitaal psychisch-astraal fluïdum uit enig ander deel van zijn lichaam zou komen, zouden ze zich niet tot mensen ontwikkelen, maar zouden in miljoenen gevallen, als het milieu gunstig zou zijn, tot wezens uitgroeien met bijzonder afwijkende kenmerken die het begin zouden zijn van nieuwe phyla, nieuwe bezielde soorten.

Iedere levenscel of voortplantingskiem is op zichzelf een opslagplaats van nog niet tot uitdrukking gekomen grondvormen; en als er geen natuurlijke belemmering zou zijn, geen psychische barrière om zich te uiten, zou de grondvorm met de krachtigste drang tot mani-

festatie als dominant te voorschijn komen en een representatieve entiteit worden die het begin zou zijn van een nieuwe soort van wezens. Dit doet zich niet langer voor als gevolg van de grote psychisch-vitale menselijke kracht die iedere voortplantingskiem onder controle houdt en die de manifestatie van alle grondvormen lager dan de ouder verhindert, en deze lagere typen worden daardoor recessief en komen daardoor niet meer tot zelfexpressie en hun functie is tegenwoordig alleen om hulp te bieden bij het vormen en het in stand houden van de vitale samenhang van het fysieke lichaam als geheel.

Dit betekent niet dat de esoterische traditie het eenlijnig ontstaan van de mensheid onderwijst uit een enkel individu of uit twee individuen, min of meer naar het voorbeeld van de Hebreeuws-christelijke mythe van de romantische gebeurtenis die plaatsvond in de 'Hof van Eden'. Integendeel, zij leert een duidelijk polygenisme, en daarmee wordt bedoeld dat een onbeperkt aantal van zulke voortplantingscellen gelijktijdig is voortgekomen uit de lichamen van de vroege mensheid, en omdat deze psychovitale voortplantingscellen zelf tot klassen of families behoren, wordt duidelijk dat er op die manier nieuwe soorten van schepsels zouden gaan verschijnen, die natuurlijk ieder afzonderlijk uit een andere ouder worden geboren of misschien uit dezelfde ouder. Bovendien, omdat deze psychovitale voortplantingscellen of kiemen zelf leden van sterk uiteenlopende klassen waren, kon een enkel individueel 'menselijk' lichaam vanuit zichzelf op verschillende tijdstippen nakomelingen van lagere evolutionaire soorten hebben afgeworpen of 'uitgezweet'. Deze protoplastische 'mensen' schonken het leven aan 'kinderen' die natuurlijk op henzelf leken. Als de levenskiem die werd afgeworpen of 'uitgezweet', uit een deel van het ouderlichaam kwam dat al was bestemd voor 'menselijke' voortplanting, ontwikkelden de 'menselijke' kiemen uit dit deel zich tot 'mensen' zoals hun ouders. De esoterische traditie leert geen monogenese van welke van de soorten ook die oorspronkelijk op die manier werden 'geboren' en 'de aarde vervulden'. Polygenisme was overal de regel, in alle gevallen in die zeer vroege tijdperken.

In het laatste deel van het tweede wortelras en zich voortzettend tot het midden van het derde wortelras waren al deze dieren – die voortkwamen uit de destijds menselijke lichamen, waarvan er vele de verre 'ouders' zijn van de diersoorten die nu op aarde leven – zoogdieren. Waarom? Omdat zij de hoogste soorten evoluerende dierlijke monaden waren, hoewel ze lager stonden dan de zich ontwikkelende menselijke monaden, en als vanzelf werden meegevoerd door psy-

chomagnetische aantrekking naar het volgende en boven hen liggende rijk – het mensenrijk, dat al in die tijd de voorboden van het zoogdiertype begon aan te nemen.

Maar hadden de dieren dan niet, zoals de menselijke soort, een innerlijke drang om zich langs hun eigen weg te ontwikkelen, zodra hun in het leven geroepen entiteiten waren verschenen? Ja, ongetwijfeld. Alle natuurrijken lager dan dat van de mens verlangen er in psychisch opzicht vurig naar mens te worden; en gedurende hun eonenlange evolutionaire pelgrimstocht werpen de monaden die zich in de dierenlichamen ontwikkelen, dierenlichaam na dierenlichaam af en klimmen geleidelijk langs de levensladder omhoog tot het mensenrijk wordt bereikt, en op dat punt gaan ze de laagste klasse van menselijke voertuigen binnen, niet als dierlijke, maar als menselijke monaden, zij het van het laagste type.

De dierlijke monaden verschillen niet wezenlijk van monaden van enige andere soort. Het verschil tussen 'monade' en 'monade' is uitsluitend een verschil in het evolutiestadium dat een monade heeft bereikt, doordat ze vanuit zichzelf iets van haar innerlijke geestelijk-psychische essentie of fluïdum naar buiten heeft gebracht. We spreken van de 'delfstofmonade', 'plantaardige monade', 'dierlijke monade', 'menselijke monade', 'goddelijke monade', enz., alleen om ze te beschrijven. Al deze verschillende klasssen van monaden zijn voortgekomen uit dezelfde oorspronkelijke kosmische geest en daarom heeft elke monade alle vermogens en eigenschappen in zich besloten die alle andere ook bezitten, zij het dat die monaden verschillende plaatsen of sporten op de evolutionaire levensladder innemen. Het dier van nu is dus niet een mens, omdat het nog niet vanuit zijn eigen essentie die kenmerken of eigenschappen heeft ontplooid die wij menselijk noemen; maar op een bepaald moment zal het dat wel doen en dan zal het een menselijke monade zijn en zal het een menselijk lichaam gaan gebruiken.

Volgens de esoterische traditie is het ongeveer 320.000.000 jaar geleden dat op deze bol *in deze vierde ronde* de sedimentatie begon, terwijl dit lange tijdsverloop niet volledig de evolutie insluit van de drie elementalenrijken die aan de minerale processen waarmee die sedimentatie begon, voorafgingen. Natuurlijk hadden de vier wortelrassen die het onze voorgingen, niet al deze 320.000.000 jaar voor hun evolutie nodig, omdat het eerste wortelras op deze bol in de vierde ronde verscheen lang nadat de minerale processen waren begonnen, lang nadat het plantenrijk was ontwaakt en zelfs nadat het dierenrijk

niet meer in zijn toestand van verduistering verkeerde – uitgezonderd natuurlijk het hogere deel van het dierenrijk, de zoogdieren, die in deze vierde ronde de mens *volgden*.

Toen het eerste (of onmiskenbaar astrale) wortelras op deze bol verscheen, waren er veel groepen van het plantenrijk op aanwezig, die de *śishṭa*'s of overblijfselen waren van het plantenrijk zoals dit in de voorafgaande of derde ronde bestond; ook waren er een aantal groepen van verschillende dieren lager dan de 'zoogdieren'. Er was in feite een verbazingwekkende mengeling van eencellige organismen en schaaldieren, vissen, en heel weinig reptielen en vogels, maar geen zoogdieren. De eerste zoogdieren verschenen als onbelangrijke 'spelingen van de natuur' in het allerlaatste deel van het tweede wortelras of het eerste deel van het derde wortelras.

Wat betreft het opeenvolgende verschijnen van de verschillende rijken gingen de dieren – maar niet de zoogdieren – op deze bol D op de neergaande boog aan de mens vooraf. Dat wil zeggen, ze daalden sneller af in de stof dan het mensenrijk, omdat ze van een stoffelijker type waren, waardoor de aantrekkingskracht van de stoffelijke bol D op hen groter was dan op de menselijke monaden.

Bovendien vond de scheiding van de geslachten onder de dieren plaats voordat dit gebeurde in de menselijke familie. Zo kwam het dat de reusachtig grote dieren van verschillende soorten uit die vroege geologische periode zich niet alleen in grofstoffelijke bekleedselen hulden voordat de astrale mens hetzelfde deed, maar zich ook vanuit de voorafgaande tweeslachtige staat in mannelijk en vrouwelijk scheidden voordat de menselijke soort het voorbeeld volgde van wat toen zijn voorlopers waren – de dieren.

Aan het begin van de opgaande boog werd de positie van de voorlopers verwisseld, want toen de weg omhoog naar de geest was ingeslagen, beïnvloedde de geestelijke aantrekkingskracht het sterkst de in geestelijk opzicht meest ontwikkelde soort van die tijd, zodat de mens vanaf het begin van deze opgang geleidelijk de plaats innam die hij nu heeft van leider en voorloper van alle rijken onder hem, die alle onbewust streven naar het menselijke stadium.

Over de geologische tijdsperioden het volgende: De mensheid 'scheidde' zich ongeveer achttien miljoen jaar geleden tijdens het derde wortelras, of in wat geologen in de tijd van H.P. Blavatsky het late Trias of het vroege Jura van het Secundair noemden, in tegengestelde geslachten. Toen H.P. Blavatsky sprak van 'Jura', enz., en ver-

klaarde dat de mens in die en die periode bestond, waarbij ze de geologische termen gebruikte die toen in zwang waren, volgde ze de gangbare *korte* berekening, die in het algemeen aansloot op de ouderdom van de '*gescheiden*' mensheid (de 'mensheid van Vaivasvata'), zoals die uit de esoterische gegevens blijkt – ongeveer 18.600.000 jaar. Maar H.P. Blavatsky was zich goed bewust van de mogelijkheid van een verlenging van de tijdsduur van de geologische tijdperken door geologen, toen ze in *De Geheime Leer* (2:789) het volgende schreef:

> Het zal ons standpunt misschien verduidelijken indien we al dadelijk zeggen dat we voor de tijdperken en perioden de nomenclatuur van Sir C. Lyell gebruiken en dat, als we over het Secundair en het Tertiair, over het Eoceen, Mioceen en Plioceen spreken, we dit eenvoudig doen om onze feiten begrijpelijker te maken. Omdat voor deze tijdperken en perioden nog geen vaste duur is bepaald, . . . maakt het voor de esoterische leringen helemaal niet uit of men de mens in het Secundair of in het Tertiair laat verschijnen.

Omdat het Tertiair nu is uitgebreid met veel meer dan de paar miljoen jaar die in 1888 werden aanvaard, zou de 'Vaivasvatamensheid' in zijn recentere tijdvakken zijn begrepen, mits natuurlijk de tegenwoordige schatting van de geologische dateringen wordt geaccepteerd.

De mensheid van het derde wortelras van ongeveer achttien miljoen jaar geleden was een volledig stoffelijk ras, hoewel niet zo grofstoffelijk als het vierde wortelras van het Atlantische tijdperk dat daarop volgde. Het vroege derde, evenals het hele tweede, ging zelfs verder in de tijd terug, misschien wel tot vijfentwintig of dertig miljoen jaar vóór het huidige tijdperk van het vijfde wortelras, terwijl het eerste wortelras nog verder in de grijze nevelen van de geologische tijd terugging. Zelfs nog vóór het begin van het zuiver astrale of etherische eerste wortelras was er twee- à driehonderd miljoen jaar evolutionaire ontwikkeling die bij het dierenrijk (maar zonder de zoogdieren), het plantenrijk, het delfstoffenrijk en de drie elementalenrijken hoorde.

Geologen baseren nu hun overdreven lange tijdsperioden op de ontdekking van radioactiviteit in de rotsen, die volgens hen een redelijk betrouwbare methode verschaft om de tijd te berekenen die sinds de vorming van de rotsen is verstreken. Verondersteld wordt dat deze radioactiviteit – dat is het uiteenvallen van bepaalde zware elementen – gedurende alle eeuwen waarin deze radioactieve mineralen in de

rotsen hebben gelegen, met constante snelheid heeft plaatsgehad. Eén reden om de moderne tijdsperioden te verwerpen die volgens deze methode worden geschat (en waarover zoveel onenigheid bestaat dat de beste leerboeken over geologie erop wijzen dat ze steunen op tot dusver onbewezen veronderstellingen), is dat de radioactieve veranderingen werden teweeggebracht en zich nu voortzetten, als gevolg van het feit dat de aarde met alles wat zich daarop bevindt nu op de opgaande of lichtende boog is, en dus de processen van dematerialisatie ondergaat die de oorzaak zijn van het uiteenvallen of de desintegratie, wat de natuurkunde en scheikunde nu 'straling' noemen, van de zwaarste scheikundige elementen.

Op de neergaande of schaduwboog, verkeerden alle scheikundige elementen (die het lichaam van de aarde samenstellen) tot halverwege de periode van het Atlantische ras in het stadium van verdichting en daarom van verharding; de radioactiviteit, zoals wij die nu begrijpen, was als natuurfeit onbekend. Vanaf het keerpunt halverwege het vierde wortelras is de aarde met alles erop gestaag maar langzaam etherischer geworden. Als gevolg daarvan zal de radioactiviteit steeds sterker worden, en scheikundige elementen en samenstellingen worden, hoewel heel langzaam, minder zwaar en minder vast. De zwaarste elementen waarvan we weten dat ze nu niet radioactief zijn, zullen – in geologische tijd uitgedrukt – snel ook radioactief worden. Daarom zouden de geologen, wanneer ze hun op dit ogenblik overdreven lange tijdsperioden baseren op wat zij van radioactiviteit begrijpen, pas moeten beginnen vanaf het punt halverwege de periode van het Atlantische ras, toen deze radioactiviteit zich voor het eerst voordeed. Maar omdat ze een neergaande en opgaande boog niet erkennen, denken ze dat radioactiviteit bij de eerste korstvorming van onze bol ontstond.

Wanneer was dit punt halverwege het Atlantische ras? Omdat we nu bijna het midden van ons huidige of vijfde wortelras hebben bereikt, kan worden gezegd dat het midden van het vierde of Atlantische ras tussen acht en negen miljoen jaar geleden lag. Toen in deze lang vervlogen periode radioactiviteit zich voor het eerst voordeed, was ze slechts gering, en nam heel langzaam in omvang toe. Zo zullen in het proces van het etherischer worden, dat onze aarde nu ondergaat, de zwaarste scheikundige elementen en samenstellingen het eerst radioactief worden en hun substantie met toenemende snelheid uitstralen; ze zullen worden gevolgd door de minder zware en grove elementen, terwijl het proces doorgaat tot het einde van de hui-

dige vierde ronde in het bijzonder, en, met onderbrekingen voor het omgekeerde proces gedurende de neergaande bogen van de daarop volgende ronden, zich zal voortzetten tot de zevende ronde haar hoogtepunt of einde zal hebben bereikt. Tegen die tijd zal de bol met alles wat zich erop bevindt zijn teruggekeerd tot de zeer etherische toestand van de stof die tijdens de eerste ronde heerste.

De lagere rijken richten zich op de mens als hun evolutionaire doel op deze aarde, en dit omdat de mens veel ouder is dan zij en de weg heeft gebaand die zij instinctief volgen. Hij heeft de astrale vormen gemaakt en achter zich gelaten waaruit hij tot grotere dingen is gegroeid. Het dierenrijk dat na hem komt, gaat het pad dat de mens heeft gemaakt en volgt hem aldus na, zoals wij mensen de wezens navolgen die ons zijn voorgegaan, namelijk de dhyāni-chohanische rassen.

De mens ging aan de zoogdieren vooraf en schonk ook het leven aan hun oorspronkelijke phyla of soorten, en daarna begon elke soort zijn eigen snelle evolutionaire ontwikkeling van binnenuit, plantte trouw zijn soort voort en volgde toch zijn eigen bijzondere svābhāvische of karakteristieke ontwikkelingsgang. Maar toen het midden van het vierde wortelras werd bereikt, was het enige wat de evolutionaire impuls die door en achter deze verschillende diersoorten werkte, kon voortbrengen: *specialisatie.* Er was sprake van een veelomvattende en 'scheppende' evolutie tot de 'deur naar het mensenrijk' zich sloot; daarna brachten de evolutionaire impulsen specialisaties voort, wat een bijzondere evolutie was in tegenstelling tot evolutie in het algemeen.

De bezielde soorten lager dan de mensapen kunnen tijdens de rest van deze ronde niet hogerop komen. Ze zullen uitsterven voordat de laatste of zevende ronde wordt bereikt, omdat ze niet in staat zullen zijn langs de opgaande boog omhoog te gaan – ze zullen niet 'aan de gestelde eisen kunnen voldoen'. Als er voor hen enige evolutie tot een hogere soort op de levensladder zou zijn, zal dat uitermate beperkt zijn, omdat het enige wat deze bezielde soorten voortaan *kunnen* doen is zich specialiseren. De olifant, bijvoorbeeld, met zijn lange slurf of proboscis, en zijn enorme oren, is sterk gespecialiseerd, maar hij zal niettemin altijd een olifant zijn zolang het olifantengeslacht gedurende de rest van deze planetaire levenscyclus voortleeft.

Nog twee voorbeelden van secundaire evolutie, specialisatie genoemd, zijn de vleermuis en de walvis. Beide zijn zoogdieren, maar

de ene, de vleermuis, verliet de aarde en werd een vliegend wezen met een vlucht die wat betreft gemak, snelheid en geluidloosheid volmaakter is dan de vlucht van de meeste vogels. De andere, de walvis, verliet het land en nam de wijk naar het water. Dit zijn specialisaties: 'evolutie' in de etymologische betekenis van het ontwikkelen van aangeboren vermogens; maar in de ruimere en meer technische betekenis van de ontwikkeling van toekomstige kenmerken van het type zijn ze strikt genomen geen evolutie. Gedurende de rest van de vierde en vijfde ronden, en de zesde ronde als ze tot dan als een rijk blijven bestaan, zullen de dieren zich op ontelbare manieren specialiseren, en toch niet meer werkelijk *evolueren.* De mensheid echter zal 'evolueren' door 'involutie', hoe paradoxaal dit ook mag klinken: de geest ontwikkelen en de stof inwikkelen.

Het eerste wortelras op deze vierde bol in deze vierde of huidige ronde was een heel etherisch ras van wezens, een halffluïde of astraal ras dat nog maar pas was begonnen zich te verstoffelijken. Ze waren bovendien doorschijnend – of zouden dat voor de ogen van ons huidige vijfde ras zijn. Het best zou men hen kunnen vergelijken met een wolk in de lucht of een sterk verhitte luchtstroom met zijn dansende effect op het oog. Dit betekent echter niet dat hun gestalte vormloos was. Ze hadden wel degelijk een vorm die vaag leek op de mens, maar veel minder *vast* dan zijn huidige grofstoffelijke lichaam. Ze waren doorzichtig want hun weefsel was etherisch en ze maakten daarom geen fossiele afdrukken op de aarde.

Aan het begin van deze vierde ronde was de aarde, de vierde bol, zelf ook etherischer dan ze nu is; niettemin was ze in vergelijking met dit eerste ras van 'menselijke' protoplasten betrekkelijk vast en compact. Met andere woorden, het eerste wortelras was in zijn beginstadium, trouwens gedurende zijn hele bestaan, etherischer dan de aarde toen was. Zowel de aarde als de rassen die haar bewoonden werden gestaag compacter tot het midden van het vierde wortelras, toen de verdichting haar hoogtepunt bereikte, dat wil zeggen, de hoogste graad van verstoffelijking die tijdens het huidige ketenmanvantara van zeven ronden mogelijk is. Sinds het midden van het vierde wortelras, wat ook het midden van de vierde ronde was en daarom het midden van het hele ketenmanvantara, zijn de aarde en haar bewoners weer enigszins etherischer geworden. Het vlees van de mensen van het Atlantische ras bijvoorbeeld was grover en vaster dan het vlees van de mensen van nu. Zowel de aarde als haar bewoners

zullen steeds etherischer worden, tot na eonen en eonen de aarde en haar toekomstige mensheid aan het eind van de zevende ronde min of meer de heel etherische toestand zullen hebben bereikt die in de eerste ronde heerste.

Toen het astrale eerste wortelras van de mensheid steviger begon te worden en daardoor fysieker, gebruikte het noodzakelijkerwijs materiaal dat op deze bol al bestond – materiaal dat gedurende de voorafgaande of derde ronde door de zich verder evoluerende menselijke soort was afgeworpen en achtergelaten. Het gebruik van dit materiaal door de evoluerende mensheid in deze vierde ronde bevorderde natuurlijk de evolutie van de levensatomen die dergelijke vroeger gebruikte substantie hadden samengesteld, en die levensatomen werden doordrongen van de invloed van het hogere astrale materiaal van de menselijke soort tijdens zijn evolutiereis in deze vierde ronde.

Als individu en als soort, of mensheid, is de mens de bewaarplaats van talloze tot dusver ongemanifesteerde toekomstige grote soorten van bezielde wezens die in de verre toekomst in een nieuw ketenmanvantara uit hem zullen voortkomen als zijn nakomelingen. Zoals wij kinderen van de goden zijn, zo zijn de dieren, vooral de zoogdieren, onze afstammelingen of nakomelingen. Trouwens, alle schepsels van de derde ronde, ja alle wezens van de lagere rijken, werden onbewust afgeworpen uit de toenmalige 'mensheid'. Met andere woorden, het was de *mens* die in verschillende perioden in zijn lange eonendurende evolutie de grondvormen afwierp, die zich later *specialiseerden* tot het planten- en dierenrijk. Hetzelfde geldt voor het delfstoffenrijk in de eerste ronde. Wat allemaal erop neerkomt dat van alle soorten op aarde de MENS de oudste is.

Het tweede wortelras was aanzienlijk compacter en stoffelijker dan het eerste. Het tweede wortelras, vooral in zijn middenperiode en tegen het eind, was niet langer doorzichtig, maar was albumineus, enigszins eiwitachtig, met een bepaalde vorm en met het rudimentaire begin van beenderen en organen, haar en huid. Maar hoewel het bezig was steviger te worden, was het nog te etherisch om enige fossiele resten achter te laten op de toenmalige aarde die, ofschoon zelf actief in het proces van verstoffelijking of verharding, dat niet zo snel kon laten verlopen als het tweede wortelras zelf. Bovendien hield dit hele proces van verdichting niet in dat een astraal met een fysiek wezen 'samenkwam' en zich ermee verenigde, maar dat astrale wezens zich verstoffelijkten of materialiseerden, en van astrale wezens fysieke wezens werden.

Dit proces van verharding of verstoffelijking dat van omstreeks het begin tot het midden van het derde wortelras plaatsvond, betekende dat de lichamen van het laatste deel van het tweede en het begin van het derde overgingen van astrale in fysieke substantie; en naarmate die wezens van het vroege derde wortelras duidelijk fysiek werden – nu inderdaad erg geleiachtig – gingen de beenderen zich onmiskenbaar vertonen, hoewel ze nog zacht waren.

Vanaf het midden tot het einde van het derde wortelras zette dit proces van verdichting van het astrale naar het fysieke zich snel voort. Aan het einde van het derde wortelras, toen de tweeslachtigen van het midden van dat ras geslachtelijke wezens waren geworden, was dit laatste deel van het derde wortelras een volledig ontwikkelde en verstoffelijkte mensheid, met lichamen van tamelijk vast vlees, met betrekkelijk volledig ontwikkelde organen, met huid en haar en beenderen. Dit proces van verstoffelijking ging daarna zonder onderbreking door tot het midden van het vierde wortelras, toen het omgekeerde proces, dat van het etherischer worden, begon te werken; en hoewel dit proces van het etherischer worden van de aarde en alles wat zich daarop bevindt, aanvankelijk heel zwak verliep, heeft het zich sindsdien, hoewel langzaam, voortgezet en zal blijven doorgaan tot het einde van de zevende ronde.

De wezens van het eerste wortelras hadden een reusachtige omvang; ze hadden weliswaar een vorm, maar geen *fysiek* uiterlijk, zoals wij het woord nu opvatten. Het tweede wortelras was nog steeds enorm groot, maar kleiner dan het eerste. Het derde wortelras omvatte wezens die nog altijd geweldig groot waren vergeleken met onze eigen dwergachtige mensheid van nu; en tenslotte waren er de schepsels van het zwaarste en grofste ras, het vierde wortelras, die zelfs nog stoffelijker en compacter waren dan wij zijn en die, tenminste tot het punt halverwege hun groei, betrekkelijk groot waren, van negen tot drieëneenhalve meter, waaruit de voortdurende afname van de lichaamslengte blijkt tot die van onze eigen mensheid van het vijfde wortelras van één meter vijftig tot één meter tachtig. Dit houdt niet noodzakelijkerwijs in dat de daaropvolgende zesde en zevende wortelrassen steeds kleiner zullen worden tot het bolmanvantara wordt afgesloten met een dwergachtig of zevende wortelras. In ieder geval is het belangrijk in dit verband te vermelden dat de geestelijke, intellectuele en psychische vermogens en kwaliteiten niet noodzakelijk afhangen van omvang of grootte, want omvang is voor de zaak feitelijk van weinig betekenis.

Het is moeilijk ons in voldoende mate alle bijzonderheden van de fysieke structuur, functies en organen van deze vroege rassen voor te stellen, omdat er tegenwoordig weinig of niets op aarde is dat ons een exact beeld ervan kan verschaffen. Dit proces vindt plaats in de ontwikkeling van het menselijke embryo, zij het in het klein en aanzienlijk verkort. Het embryo begint zijn bestaan als een microscopisch stipje menselijk protoplasma, een enigszins geleiachtige levenskiem die geleidelijk vaster wordt naarmate ze uitgroeit tot een vlezig embryo en tenslotte als een menselijke baby wordt geboren. Achter deze verdichting van het astrale tot het fysieke staat de voortdurende evolutionaire drang van het menselijke embryo om te groeien, zich te ontwikkelen en te ontvouwen, die zich later voortzet in het kind en het in zijn evolutie naar een volwassen mens aanspoort en leidt.

Hoe komt het dat de eerste wortelrassen geen fossiele resten in de rotsen hebben achtergelaten? Dat konden ze niet omdat ze, toen hun lichamen stierven en werden afgeworpen, te etherisch waren om een afdruk te maken in de toen relatief vaste aarde. Het eerste wortelras 'stierf' strikt genomen helemaal niet, maar iedere 'generatie' ging aanvankelijk onmerkbaar in haar eigen nageslacht over; in de latere gedeelten van het eerste wortelras, toen deling plaatsvond, werd de ouder zelfs als het ware een zuster van haar dochter en 'ging' op die manier 'over' in de volgende generatie.

Tegen het einde van het eerste wortelras en gedurende het begin van het tweede, toen deling plaats maakte voor knopvorming, verliep het proces vrijwel op dezelfde manier omdat de 'dood' nog niet op het toneel was verschenen, en de oudere generatie in bijna alle gevallen eenvoudig verdween in de knoppen van haar dochter en geen enkel fysiek spoor of 'fossiel' achterliet. Tegen het eind van het tweede wortelras waren de lichamen echter in voldoende mate vast geworden of 'geïndividualiseerd' om werkelijk te sterven toen hun voorraad levensenergie was uitgeput; als in dit geval de omstandigheden gunstig waren geweest, zouden de betrekkelijk vaste lichamen aan het eind van het tweede en het begin van het derde inderdaad afdrukken of 'fossielen' hebben kunnen achterlaten.

De lichamen van het laatste deel van het derde wortelras hadden gemakkelijk versteende resten kunnen achterlaten; het is mogelijk dat sommige van dergelijke fossiele resten uiteindelijk worden blootgelegd; maar dit is uiterst onwaarschijnlijk, als men denkt aan de enorme vulkanische, seismische en catastrofale gebeurtenissen die in de loop van eeuwen en geologisch gesproken met periodieke tussenpo-

zen voorkwamen vanaf het midden en het laatste deel van het derde wortelras. Sindsdien zijn continenten in de oceanen verzonken en zijn op veel plaatsen van de bol nieuwe gebieden van onder de golven verrezen. Het voortdurende verbrijzelen van de rotsen door vulkanische en seismische activiteit zal er zeker toe hebben geleid dat al dergelijke geologische gegevens van de fossiele resten die eeuwen geleden ongetwijfeld bestonden, werden afgebroken en vernietigd.

• • •

De levensgolven volgen elkaar op van bol tot bol langs de planeetketen, zonder één enkele bol over te slaan. Op deze wijze ontwaakt een bol uit zijn verduistering of slaaptoestand om opnieuw het toneel te worden van evolutionaire kringlopen van binnenstromende levensgolven, waarvan elke levensgolf haar eigen verschillende of karakteristieke typen of soorten omvat van rassen, onderrassen en familiegroepen.

De verschillende levensgolven die elkaar zo door alle bollen van de planeetketen opvolgen, bestaan uit groepen van geestelijke, intellectuele, psychomentale en astrale monaden, waarbij elk van die groepen individuen omvat van min of meer dezelfde graad van evolutionaire ontwikkeling. De hoogste klassen van deze monaden kunnen we groeperen onder de algemene term dhyāni-chohans, geestelijke wezens van het verst ontwikkelde evolutietype dat tot onze planeetketen behoort; de tweede algemene klasse kunnen we samenbrengen onder de naam mānasaputra's, van wie het overheersende kenmerk of de dominerende eigenschap van intellectuele aard is; de derde groep of klasse wordt gevormd door wezens van een psychomentaal karakter, gewoonlijk pitri's genoemd – een Sanskrietterm die vaders betekent; de laagste van de vier algemene klassen kunnen we kort omschrijven als psycho-vitaal-astrale monaden, technisch eveneens pitri's genoemd.

Nauwkeuriger beschouwd zijn er zeven of tien groepen of klassen van evoluerende monaden die ieder zijn evolutiereis volbrengt, gescheiden van de andere, maar toch alle nauw met elkaar verbonden en in zekere zin met elkaar verweven. Deze zeven (of tien) klassen, gegroepeerd overeenkomstig hun aangeboren vermogens, vormen het geheel van de menigten monaden die zich in zeven (of tien) hiërarchieën door de zichtbare en onzichtbare werelden of sferen ontwikkelen; deze zijn in het geval van onze planeetketen de zeven gemanifesteerde en de vijf ongemanifesteerde bollen van deze planeetketen.

Meer technisch gesproken waren er zeven (of tien) klassen van monaden of pitri's – het woord *pitri's* wordt hier gebruikt als een algemeen beschrijvende term; de vier lagere klassen van de zeven gemanifesteerde groepen bouwden de fysieke en de vitaal-astrale lichamen die in veel latere tijdperken de fysieke mensheid werden; de drie hogere klassen van deze gemanifesteerde zeven verschaften de hoogste en tussenliggende beginselen van de mens. Deze hogere en lagere klassen werkten samen, en in de loop van de cyclische tijd en strikt in overeenstemming met karma bouwden ze of gaven het aanzijn aan het eerste, tweede, derde en vierde wortelras. Ze zijn bovendien dezelfde monadische individuen die ons eigen vijfde wortelras samenstellen en de zesde en zevende wortelrassen zullen vormen.

De chhāyā's of 'schaduwen', waarover H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* spreekt, zijn de astrale lichamen van de lagere pitri's (de vier lagere klassen waarop hierboven werd gedoeld) en werden in het fysieke geprojecteerd – wat eenvoudig betekent dat ze zich consolideerden of verdichtten tot het fysieke. De astraal-etherische lichamen van deze lagere pitri's *ontwikkelden zich tot*, of nauwkeuriger *werden*, op die manier tenslotte door verdichting de fysieke lichamen van de mensen van het laatste deel van het tweede en van het begin van het derde wortelras.

8

De wenteling van het wiel

Het is de loop van alle dingen om na de geboorte te groeien en tot rijpheid te komen, waarna de achteruitgang en de ouderdom volgen, en tenslotte de dood. Deze cyclus van veranderingen en zich herhalende stadia is bij beschavingen evengoed waarneembaar als bij de mens. Maar terwijl de zon aan de ene kant van de aarde ondergaat, komt ze ergens anders juist op. In tijden van verval, van verlies van spiritualiteit voor het organisme, jaagt de mens misschien nog vuriger waarheid na dan in de onstuimige ochtend van de strijdlustige jeugd. In de regel weet hij echter niet waar hij moet zoeken om haar te vinden, en evenmin hoe hij de juwelen van wijsheid die zijn voorvaderen hem hebben nagelaten, moet gebruiken. In zulke tijdperken zijn de mensen als het ware verdwaald, met als gevolg dat ze overal gaan zoeken, op goede paden en op slechte. Zo was de toestand tijdens het verval en de ondergang van het Romeinse Rijk, en dat is in zeker opzicht ook het geval in onze huidige beschaving.

De Romeinse geschiedschrijvers uit de eerste eeuwen na het begin van de christelijke jaartelling vertellen ons dat religie en filosofie zo gedegenereerd waren – en aan het wetenschappelijke onderzoek en de ontdekkingen was bijna een einde gekomen – dat de meeste mensen maar al te vaak waarheid en leiding probeerden te vinden door het raadplegen van waarzeggers, vaak met een twijfelachtige reputatie, en van echte of van zogenaamde astrologen; de astrologen in deze periode van de Romeinse beschaving waren de zogenaamde 'Chaldeeën' en 'Babyloniërs'. Zoals de ervaring en de geschiedenis ons leert, deden deze zoekers wat mensen altijd doen wanneer ze ten einde raad zijn en de weg niet meer weten; ze gaven zich over aan speculatie en kansspelen – bijvoorbeeld aan de vele vormen van waarzeggerij. De oude en in veel opzichten ethisch hoogstaande en majestueuze staatsreligie van hun voorvaderen had vrijwel al zijn kracht verloren, terwijl de nieuwe religie, die uit Alexandrië en Judea afkomstig was, geleidelijk zijn macht en invloed over het Romeinse Rijk uitbreidde. Het zou nog vele eeuwen duren vóór de stralen van de opgaande zon van kennis

opnieuw boven de in beschaving zo hoogstaande landen rond de Middellandse Zee zouden schijnen. Uit de geschiedenis blijkt dat die eerste stralen pas omstreeks de 14de eeuw het Europese intellect begonnen te verlichten, enkele jaren voordat Christophorus Columbus in het westen de Nieuwe Wereld herontdekte.

Wat vertelt Ammianus Marcellinus uit de vijfde eeuw ons bijvoorbeeld over de door zijn tijdgenoten gevolgde wegen bij het zoeken naar een spiritueel en intellectueel houvast en naar leiding? Ze zochten naar waarheid en leiding in met water gevulde bekers; ze voorspelden de toekomst door middel van een aan een draad opgehangen ring die boven zo'n beker werd gehouden. Wanneer deze ring dan, tengevolge van het beven van de hand, de rand van de beker raakte en daardoor geluid veroorzaakte, trok men hieruit volgens bepaalde zogenaamd verklarende regels allerlei belangrijke conclusies. Op deze wijze werd vaak de keuze van een echtgenoot of echtgenote bepaald, of besliste men om al of niet investeringen te doen, en stelde men vast of men deze dan wel een andere richting in het leven moest volgen. Het lezen van de hand was een andere zeer geliefde methode om de waarheid en de toekomst te voorspellen en ook raadpleegde men vaak astrologen.

De Romeinse senaat, en later ook de Romeinse keizers, nam vaak wetsvoorstellen aan en vaardigde keizerlijke beschikkingen uit die gericht waren tegen het bedrijven van de destijds heersende astrologische waarzeggerij. De beoefenaars van deze kunst werden herhaaldelijk van Romeins grondgebied verdreven. Dit staatstoezicht en dit officiële ingrijpen vond niet plaats omdat de grote meerderheid van de ontwikkelde mensen twijfelden aan het bestaan van een echte astrologische wetenschap, maar omdat grote zieners en wijzen zich niet langer in het openbaar onder de mensen begaven om deze leer openlijk te onderwijzen en omdat de ware wetenschap was ontaard in een pseudowetenschap, die werd beoefend om invloed uit te oefenen en een hoge positie te verwerven of om op een gemakkelijke manier in zijn levensonderhoud te voorzien. Het is inderdaad geen wonder dat de Romeinse staat strenge voorzorgsmaatregelen trof en vaak zelfs dwangmaatregelen, omdat deze praktijken vaak een ongelukkige en zelfs fatale afloop hadden, en het najagen van dit schijngeluk bleek nadelig te zijn voor de publieke moraal en het individuele welzijn en geluk. Door het opvolgen van de astrologische adviezen verloren de mensen hun fortuin, sommigen begingen zelfmoord of zelfs moord en andere misdaden, terwijl anderen krankzinnig werden. Ook sloten

sommigen zich aan bij geheime politieke organisaties die tegen het algemene beleid van het keizerrijk of tegen machtige politieke invloeden samenspanden. Hoewel de Romeinen buitengewoon verdraagzaam waren in alle zuiver religieuze en zelfs sociale aangelegenheden, waren ze steeds op hun hoede voor geheime politieke organisaties, waartegen ze altijd meedogenloos optraden met alle middelen die de Romeinse wet hun verschafte.

In de tijd van de ontbinding van het Romeinse Rijk waren er vele manieren waarop men psychische ervaringen kon najagen. Een van de meest algemeen beoefende praktijken die streng werd gestraft door de staat, omdat ze het ethische en spirituele karakter van de mens ernstig ondermijnde, was necromantie of omgang met de schimmen van gestorvenen. Sommige vormen waarin men deze praktijken bedreef, zijn te weerzinwekkend om te worden genoemd.

De dichters en geschiedschrijvers van Griekenland en Rome hebben sinds lang verstreken eeuwen naar deze verschillende praktijken verwezen. Homerus beschrijft in zijn *Odyssee* (11:30-224) hoe Odysseus verschillende personen uit deze infernale gebieden oproept en omgang met deze schimmen heeft, deze astrale schijngestalten en overblijfselen van gestorvenen die in de laagste regionen van het astrale licht verblijven.

Ovidius, Vergilius, Lucanus en vele anderen roeren deze weinig verheffende onderwerpen aan. Lucanus geeft in zijn *Pharsalia* (boek VI) een levendige beschrijving van het in de Grieks-Romeinse wereld algemeen aanvaarde geloof in het vermogen van de Thessaalse heksen om door onheilige bezweringen 'de maan vanuit de hemel op aarde neer te halen', en van hun necromantische omgang en praktijken met de schimmen van de gestorvenen. Ook beschrijft hij hoe Sextus, de zoon van Pompeius, gedreven door angst, zich naar de heks Erictha begeeft om te vernemen hoe de toen heersende oorlog zou aflopen.

Het door de volkeren rond de Middellandse Zee algemeen aanvaarde geloof dat de Thessaalse heksen 'de maan naar beneden konden halen', is door de Europese classici altijd als de grootste onzin beschouwd. Iedereen die echter enige intuïtieve kennis heeft van de esoterische symboliek, zal iets weten over de functie van de maan in de huishouding van de natuur en op welke manier de emanaties, invloeden en werkingen van de maan tot op zekere hoogte kunnen worden gewijzigd door de wil van zelfs een menselijke magiër – van de 'linkerhand' natuurlijk.

Evenals tijdens het verval en de ondergang van het Romeinse Rijk, hunkeren de mensen tegenwoordig naar spirituele leiding, naar een waarheid die het verstand bevredigt en naar mentale en geestelijke vrede; en juist zoals in de dagen van de ondergang van het Romeinse Rijk hoort men ook nu overal van toekomstvoorspellers, van waarzeggers en astrologen en wat al niet meer. Allerlei vormen van waarzeggerij hebben in onrustige tijden altijd een zekere aantrekkingskracht op het volk uitgeoefend, wanneer het hen aan edeler bronnen ontbrak. In zulke tijden raadpleegt men misschien de bijbel, of men kan voorspellen door een boek op te slaan, of zelfs een krant, of op basis van numerologie. Men neemt dan een boek of een krant, sluit de ogen en wijst op goed geluk met de vinger een of ander deel van de bladzijde aan; het aangewezen woord of de regel of de algemene strekking van de betreffende zin zou dan een leidraad geven – als men er maar een juiste interpretatie aan kon geven! Dit soort methoden zijn typische vormen van zogenaamde waarzeggerij, waarvan er nog bijna ontelbaar vele bestaan.

In oude tijden echter, toen de esoterische traditie nog een invloed uitoefende op de geest en het hart van de mens, bestonden er werkelijk goede methoden om tenminste enige kennis over de toekomst te verkrijgen. Maar deze methoden waren altijd wettig en gepast, en werden door de staat erkend en goedgekeurd, en onder het toezicht gesteld van de wijste en edelste mensen van het rijk. Na de definitieve ondergang van de Griekse beschaving is het in Europa gewoonte geworden om de orakels en hun uitspraken belachelijk te maken, zoals die van Apollo te Delphi en die van Trophonius, beide in Griekenland, die in hun bloeitijd eeuwenlang door allen met grote eerbied werden bejegend.

Is het denkbaar dat een van de in intellectueel opzicht meest begaafde volkeren in historische tijden met zo'n natuurlijke neiging tot scepsis een gewichtige commissie van staatsafgevaardigden zou opdragen om deze orakels te consulteren, in het bijzonder het orakel van de gouden Apollo te Delphi, wanneer het hart en het denken van deze scherpzinnige Grieken – die ons zoveel hebben gegeven dat nu nog een wezenlijk deel van onze beschaving uitmaakt – niet door eeuwenlange ervaring en uit innerlijke overtuiging hadden geleerd te geloven dat wat de orakels hun door de eeuwen heen op bepaalde momenten hadden gezegd – indien zij in tijden van nood plechtig de goden aanriepen – op waarheid berustte, en dat zij er goed aan deden om hun best te doen deze orakeltaal te begrijpen en

de ontvangen antwoorden ter harte te nemen?

Deze orakels gaven hun antwoorden altijd in symbolische taal en op indirecte wijze. Het beroemde antwoord dat het orakel van Apollo gaf aan de afgezanten van Croesus, koning van Lydië, is een typisch voorbeeld. Koning Croesus van Lydië was zeer verontrust door de politieke en militaire bewegingen van Perzië, dat toen een machtig rijk was ten oosten van Lydië. De Perzen waren een strijdlustig volk met een hoge beschaving, erg intelligent en eerzuchtig, zoals altijd het geval is bij volkeren in hun bloeitijd. De vraag die aan het orakel werd gesteld kwam hierop neer: 'Moet koning Croesus tegen de koning en het koninkrijk van de Perzen ten strijde trekken, om zijn eigen rijk en volk te beschermen tegen het mogelijke gevaar van een Perzische inval?' En het antwoord luidde: 'Indien koning Croesus oorlog gaat voeren tegen de Perzen, zal koning Croesus een machtig rijk vernietigen'.

Een eenvoudig bevestigend of ontkennend antwoord zou volgens de opvattingen van de Grieken een rechtstreeks en daadwerkelijk ingrijpen van goddelijke macht in menselijke aangelegenheden hebben betekend, want in de oudheid was het bij alle handelingen een fundamenteel religieus en filosofisch beginsel dat de mens zelf zijn bestemming moet verwezenlijken – ten goede of ten kwade – door gebruik te maken van de gaven waarover hij beschikt. De goden zullen zich nooit erin mengen als de mens gebruikmaakt van de vrije wil, behalve als helpers, wanneer het zaken betreft voor het algemeen welzijn en de mens eerst zelf iets in die richting heeft gedaan. Hercules wilde de voerman niet helpen om zijn wagen uit de sloot te trekken waarin deze door de onoplettendheid van de voerman terecht was gekomen, vóór de man eerst zelf zijn schouders tegen het wiel plaatste en met al zijn kracht begon te duwen. Het werd dus aan koning Croesus zelf overgelaten om te beslissen welke weg hij zou moeten volgen, de zelfzuchtige weg ter vergroting van zijn keizerlijke macht, of die voor het welzijn van alle betrokkenen. Deze beslissing was uitsluitend afhankelijk van de eigen intuïtie van de koning en zijn gevoel voor wat juist en wat verkeerd was. Dit is de grondslag van elke ethiek. Het orakel gaf niettemin een antwoord aan de Lydische afgezanten en sprak daarbij de waarheid, die een ernstige waarschuwing inhield en die tegelijkertijd een bevestiging vormde van de ethische wet. Koning Croesus besloot strijd te voeren tegen de Perzen en hun koning Cyrus; daarbij verloor hij zijn eigen koninkrijk en vernietigde dus inderdaad een machtig rijk!

Geen van de oude Griekse filosofen veronderstelde dat Apollo, de zonnegod, ergens persoonlijk onzichtbaar aanwezig was en in duistere bewoordingen zijn antwoord dicteerde aan de priesteres, de Pythia, die zittend op een drievoet de inspiratie afwachtte en de woorden doorgaf aan de officiële gezanten van Croesus. De gedachte was: Zoals er altijd grote zieners zijn geweest, zo kan ook ieder normaal mens door een zuivere levenswandel, door aspiratie en door studie, de innerlijke mens zodanig verlichten en zuiveren dat de straal van de zon – volgens de Grieken datgene in ons dat een deel is van de spirituele zon – de waarheid kan overdragen aan de ontvankelijke geest van de ziener. In vroegere tijden was de priesteres van Apollo altijd een jonge maagd, maar later, tijdens een oorlog, werd het orakel onteerd, en sindsdien werd het orakel altijd vertegenwoordigd door een oudere vrouw met een onberispelijke levenswandel.

Zolang de orakels in Griekenland hun werk deden, stelden zij hun bezoekers die vragen kwamen stellen, nimmer teleur – of het nu staten waren of individuele mensen; op die manier hadden de Grieken een betrouwbare bron van spirituele hulp en een intellectuele steun die het nooit liet afweten, zolang zijzelf een antwoord zochten dat niet gehoor gaf aan agressieve menselijke zelfzucht. Wanneer het een zaak van algemeen belang betrof, werd de interpretatie van het antwoord vaak toevertrouwd aan de edelste en wijste mensen van de staat.

• • •

Toen de mysteriescholen werden gesloten, daalde de spirituele nacht over het westen. Voordat dit een feit werd, was het degeneratieproces al verscheidene eeuwen bezig en nam voortdurend in omvang toe. De formele sluiting ervan viel samen met de ondergang van het oude Romeinse Rijk. De mensen in de landen rond de Middellandse Zee waren steeds zelfzuchtiger geworden en werden meer en meer in beslag genomen door materiële wereldse zaken. Dit had tot gevolg dat ze de innerlijke band met het spirituele bewustzijn niet meer voelden; en om deze band te verstevigen en te beschermen waren de mysteriën oorspronkelijk opgericht.

Dit sluiten van de mysteriescholen en het daaruit voortvloeiende opgeven van hun plechtigheden en formele inwijdingen, die in deze scholen nog hadden plaatsgevonden tot in een zeer laat en gedegenereerd tijdperk, geschiedde in de zesde eeuw bij decreet van keizer Justinianus. Er schijnt weinig twijfel over te bestaan dat Justinianus heeft ingegrepen op verzoek van een toen kleine groep heidense filosofen, die van oordeel waren dat de mysteriën al zó ontaard waren

dat het om erger te voorkomen beter was om ze zelf te sluiten.

De verschillende tijdperken van de Europese geschiedenis die volgden op de ondergang van het Romeinse Rijk vormen met de religieuze denkbeelden een onderwerp dat algemeen bekend is; denkbeelden die toen ontstonden en zich met het naderen van de Middeleeuwen snel verspreidden en die feitelijk leidden tot deze Middeleeuwen en er grotendeels verantwoordelijk voor waren. Het zou echter historisch onjuist zijn te veronderstellen dat – zelfs in een tijdperk van afbrokkelende spirituele en intellectuele idealen en de daaruit voortvloeiende verwarring bij alle mensen – de altijd zoekende en vragende geest van de mens geen nieuwe ideeën zou voortbrengen en geen nieuwe grondslagen van het denken zou vinden, en zo te zorgen voor tenminste enig intellectueel houvast. Het is zelfs zo dat zulke overgangstijden altijd worden gekenmerkt door vormen van ongewone en vaak levendige mentale activiteit, precies zoals we dat nu overal in de wereld kunnen waarnemen in onze eigen overgangsperiode, waarin de vroegere beginselen van denken en doen worden losgelaten en nieuwe spirituele en intellectuele denkbeelden overal naar voren komen.

Naast de nieuwe religieuze denkbeelden die in de hele Grieks-Romeinse wereld meer en meer opgang maakten, was er ook een haast verbijsterende toevloed van 'nieuwe' gedachten en 'nieuwe bewegingen'; deze droegen niet alleen een religieus karakter maar lagen ook op het terrein van de filosofie, van de mystiek en zelfs van de wetenschap. Een deel van deze toevloed van nieuwe denkbeelden behoorde tot het gebied van het wetenschappelijk onderzoek, zoals de astronomische inzichten die grotendeels afkomstig waren van Claudius Ptolemeus, de astronoom-astroloog en wiskundige uit Alexandrië, die in de tweede eeuw van de christelijke jaartelling veel opgang maakte. Hij schreef een voor die tijd opmerkelijk boek getiteld *He Megale Syntaxis*, 'De Grote Compositie' – een volledig overzicht van de astronomie, dat later door de Arabieren werd overgenomen en waarvan de titel tot *Almagest* werd verminkt.

Een deel van Ptolemeus' werk – en een veel groter deel dan door de tegenwoordige onderzoekers wordt erkend – was gebaseerd op astronomische en astrologische denkbeelden uit Mesopotamië, uit Babylonië en Assyrië, naast verbeteringen en uitbreidingen door Ptolemeus zelf aangebracht op basis van de astronomische en astrologische wetenschap zoals deze in Griekenland en Rome werd onderwezen. Ptolemeus die de psychologische en intellectuele gesteldheid

van de Griekse en Romeinse wereld in gedachten had, die eerder kritisch en intellectueel van aard was dan mystiek, heeft veel omgewerkt en versluierd van wat hemzelf als werkelijk diep denker waarschijnlijk helder voor de geest stond, maar dat hij niet zonder meer onder zijn naam wilde uitgeven en bekendmaken aan volkeren die niet geschoold waren in de mystieke wijze van denken die eeuwenlang zo populair was in de landen van de Eufraat en de Tigris.

Deze oude Babylonische astronoom-astrologen leerden dat het heelal is samengesteld uit in elkaar grijpende of op elkaar inwerkende sferen van verschillende graden van dichtheid – van het spirituele tot het materiële – en dat deze hiërarchieën konden worden voorgesteld door het beeld van een ladder van het bestaan. Deze ladder bestaat uit tien graden of sporten, die van aarde – de grofste stof die men kent – omhoog en naar binnen voeren naar de tiende en meest etherische graad, of nauwkeuriger gezegd, de alomvattende oceaan van de ruimte – de *primum mobile*, 'de eerste beweegbare'.

Deze tien sporten van de levensladder, die de geaggregeerde hiërarchieën van ons thuis-heelal vormen, werden door deze astronoom-astrologen van de oudheid ongeveer als volgt onderwezen: als eerste en laagste, aarde; vervolgens de sfeer van water, dan die van lucht en dan vuur. Dit waren de vier bekende elementen, die men in de oude wereld algemeen erkende als de basis van een volledige hiërarchie van tien graden, waarvan de zes hogere graden gewoonlijk onbenoemd bleven, uitgezonderd het vijfde van onderaf gerekend dat vaak aether werd genoemd of kwintessens, dat is de vijfde essentie.

Als men de sfeer van de aarde verlaat, komt de sfeer van de maan en vervolgens die van Mercurius, die van Venus, die van de zon, die van Mars, die van Jupiter en die van Saturnus; daarna de achtste of de sfeer van de 'vaste' sterren en dan de negende, die zij het Empyreum, de kosmische sfeer, noemden, waarin de zwervende sterren of kometen bewegen en waarin de nevelvlekken worden waargenomen; tenslotte de tiende en laatste, de *primum mobile*, die als een kristallijnen omhulsel het hele universum – zoals dat zojuist is opgesomd – omringt. Met het woord 'kristallijn' wordt hier niet werkelijk kristal of glas bedoeld, zoals men soms ten onrechte heeft gemeend; men wil er alleen mee zeggen dat de interstellaire ruimte, de omringende ether, doorschijnend en doorzichtig is. Deze Kosmische hiërarchie, die dus alle dingen zou omvatten die in de ruimtelijke uitgebreidheid belichaamd zijn, maakte volgens de wijzen van het oude Mesopotamië op zichzelf weer deel uit van de gren-

zeloze en omringende 'wateren van de ruimte' – met andere woorden, oneindigheid.

Veel later, in de duistere Middeleeuwen van Europa, ontleende men de astronomie aan het grote werk van Ptolemeus en leerde eveneens dat er tien in elkaar grijpende en elkaar doordringende sferen waren die als een geheel ons Kosmische heelal vormden. Men begreep Ptolemeus echter niet helemaal; bovendien waren hun denkbeelden over de kosmogonie en de structuur en werking ervan zeer sterk beïnvloed door een verkeerde opvatting van het eerste hoofdstuk van de Hebreeuwse *Genesis* en door de denkbeelden van de eerste kerkvaders. Niettemin bewaarden de middeleeuwers in hun opvattingen over dit tienvoudige heelal een fundamenteel en zeer belangrijk beginsel van de archaïsche astronomie van de esoterische traditie. De gestage opmars van het oosten naar het westen, niet alleen van religieuze en filosofische denkbeelden maar ook van historische gebeurtenissen, wordt algemeen erkend: 'Het rijk richt zich naar het westen.'*

Waarschijnlijk kunnen alleen zij die aan dit vraagstuk een diepgaande studie hebben gewijd volledig beseffen hoezeer de Grieks-Romeinse wereld in de tijd van het ontstaan van het christendom een ware intellectuele smeltkroes was van vele verschillende religies en filosofieën. Denkbeelden en gedachtestelsels en leerstellige tendenties waren toen zover tot in alle lagen van de samenleving doorgedrongen, dat de grote steden rond de Middellandse Zee zoals Alexandrië, Antiochië, Athene, Carthago, Rome, en andere, als het ware grote marktplaatsen waren geworden, waar de ideeën elkaar verdrongen – ideeën vaak van de meest uiteenlopende soort, Indische denkbeelden naast die van de druïden, en waar zelfs de leringen van de Noord-Germaanse volkeren wedijverden met andere even diepzinnige opvattingen afkomstig uit Syrië, Perzië en andere landen.

Deze periode van de Grieks-Romeinse tijd geeft ons een heel fascinerend beeld van de wijze waarop de wenteling van het wiel van het lot plaatsvindt bij haar onophoudelijke voortrollen. Eeuwenlang leven volkeren betrekkelijk gescheiden van elkaar, en ontvangen slechts zwakke, ogenschijnlijk onbelangrijke invloeden van buitenaf. Maar met het voortrollen van het wiel komt er opeens een vloedgolf van nieuw leven die de grenzen tussen volkeren wegvaagt, zodat door

---

*Bisschop George Berkeley, *On the Prospect of Planting Arts and Learning in America.*

vermenging en allerlei hervormingen de eens gescheiden volkeren, die jaloers streefden naar macht en een nationale identiteit, tot grotere raciale eenheden worden versmolten.

Alles heeft echter zijn tijd. Alle volkeren van wat nu Europa is, hadden betrokken kunnen zijn bij een uitbreiding van het menselijk denken en een verruiming van de politieke grenzen, als het verloop van de tijd en van de gebeurtenissen – die met de stichting van het Romeinse Rijk ten tijde van Julius Caesar en Octavianus op zo'n schitterende toekomst schenen te wijzen – niet op de een of andere en vooralsnog onbegrepen wijze was gestuit. Maar in plaats van een voortdurend stijgen naar grotere hoogten, nam het lot een heel andere wending en ging onmiskenbaar een dalende lijn volgen die uitliep op de diepe intellectuele duisternis van de Middeleeuwen, waarin men zich slechts vaag de grootsheid van het oude Griekenland en de politieke glans van wat eens Rome was herinnerde.

De diepzinnige religieuze en filosofische denkbeelden die in de tijd van Octavianus gangbaar waren in de Grieks-Romeinse wereld oefenden nu vrijwel geen invloed meer uit; slechts kleinere beekjes van de eens zo machtige rivier van menselijk denken vloeiden nog en voorzagen de Middeleeuwen nog van zoveel geestelijke en intellectuele inspiratie als de menselijke geest van die tijd kon bevatten. Toch kon men hier en daar nog de zwakke weerkaatsingen waarnemen van wat eens een groot licht was; en deze zwakke lichtpuntjes werden de zaden van het latere intellectuele ontwaken van Europa, wat de Renaissance wordt genoemd. Dit ontwaken werd later zeer sterk gesteund door de herontdekking van enige van de belangrijkste Griekse literaire werken toen de Ottomanen Constantinopel hadden veroverd, en de inhoud van aldaar aanwezige bibliotheken werd verspreid over het intellectueel verduisterde westen. Vanaf die tijd probeerde het menselijk denken zich opnieuw te bevrijden van de knellende banden van het dogmatisme en de dode letter, en deze poging zou uitlopen op een bittere strijd.

Het menselijk ras, of gedeelten ervan, kan op sommige momenten van zijn evolutionaire ontwikkeling afdalen in de valleien van geestelijke en intellectuele duisternis; niettemin wordt over de mensheid gewaakt en wordt ze geleid, strikt rechtvaardig en in overeenstemming met de karmische wet, door mensen met een grotere evolutionaire ontwikkeling die als taak hebben het menselijk bewustzijn van tijd tot tijd te voeden met ideeën, niet alleen over natuurlijke waar-

heden maar ook van geestelijke en ethische waardigheid. Nooit wordt de mensheid door deze oudere broeders aan haar lot overgelaten, want zelfs in de donkerste perioden van de geschiedenis van de mensheid worden bepaalde personen op grond van hun aangeboren geestelijke en intellectuele vermogens uitgekozen en op occulte wijze, voor henzelf vaak onbewust, geïnspireerd. Ook worden af en toe, als de tijd er rijp voor is, door de grote broederschap speciale boodschappers gezonden, die opnieuw de aloude snaren van menselijke inspiratie en menselijk denken aanslaan, en die aldus in het openbaar werkende leraren en verlossers van de mensheid worden.

Bovendien worden denkbeelden van grote betekenis en prachtige suggestieve ideeën vaak welbewust en met een edel menslievend doel in het menselijk denkvermogen opgewekt en deze ideeën verspreiden zich dan dikwijls als een lopend vuur. Op deze wijze worden bijzondere mensen in intellectueel opzicht verlicht en worden zelf helpers van en inspirerende voorbeelden voor anderen. Zo ontstonden op verschillende tijdstippen in de Middeleeuwen nieuwe denkbeelden die de basis vormden voor latere en belangrijker ontdekkingen in Europa. Voorbeelden hiervan zijn de theorieën en studies van Nikolaus Krebs in de vijftiende eeuw en van graaf Giovanni Pico della Mirandola in de zestiende eeuw en vooral ook de kosmogonische en astronomische denkbeelden van Copernicus. Deze nieuwe denkbeelden en de daarop geïnspireerde boekwerken wekten de vijandschap op van zowel de kerkelijke als de burgerlijke autoriteiten van de Europese landen. De mannen die deze nieuwe denkbeelden aanvaardden, later gevolgd door de ongelukkige Galileo en een snel groeiende menigte denkers, ondergingen het maar al te vaak voorkomende lot van alle pioniers van het menselijk denken. Maar zoals altijd het geval is wanneer mensen de waarheid dienen, tenslotte zegeviert hun werk en hun denkbeelden leven voort.

Nikolaus Krebs werd in het jaar 1401 in Duitsland te Kues nabij Trier geboren, en stierf in 1464. Deze opmerkelijke figuur, de zoon van een arme veerman, werd later kardinaal van de Roomse Kerk en wordt daarom, naar zijn geboortestad, meestal Kardinaal de Cusa genoemd. Deze buitengewoon geniale vorser, die een voor zijn tijd zeer moedig en ondogmatisch opgezet onderzoek instelde naar de mysteries van de natuur en naar de ingevingen vanuit zijn eigen innerlijke wezen, haalde zich beschuldigingen van ketterij, waaronder die van pantheïsme, op de hals. Waarschijnlijk was het alleen door zijn persoonlijke vriendschap met drie pausen, die een grote eerbied

voor de genialiteit van deze man schenen te hebben, dat hij gespaard bleef voor het lot dat later Giordano Bruno ten deel zou vallen en nog later, maar in veel mildere vorm, Galileo.

Men heeft Kardinaal de Cusa vaak een 'reformator vóór de reformatie' genoemd en deze uitdrukking is niet alleen tekenend maar ook waar. Hij liep in vele, zo niet in alle opzichten vooruit op de latere astronomische ontdekkingen van Copernicus over de bolvorm van de aarde en haar baan om de zon. Ook verrichtte hij een niet gering werk met het onder de aandacht brengen van die oude Griekse denkbeelden en leringen die toen nog in oude min of meer onvolmaakte Latijnse vertalingen bestonden. In zijn boek, *De docta ignorantia* (Over geleerde onwetendheid), staat de volgende passage:

> De wereld is dan misschien niet absoluut grenzeloos, niemand is echter in staat om haar als eindig voor te stellen, omdat de menselijke rede weigert grenzen aan haar te stellen. . . . Evenmin als onze aarde zich – zoals wordt verondersteld – in het middelpunt van het universum kan bevinden, evenmin kan de sfeer van de vaste sterren dat middelpunt zijn. . . . De wereld lijkt daarom op een ontzaglijk groot mechanisme, dat overal zijn middelpunt heeft en nergens zijn omtrek. . . . Daar de aarde zich niet in het middelpunt bevindt, kan zij niet onbeweeglijk zijn . . . en hoewel ze veel kleiner is dan de zon, moet men daarom niet de conclusie trekken dat ze lager staat. . . . We kunnen niet zien of haar bewoners hoger staan dan degenen die dichter bij de zon wonen, of op andere sterren, want de siderische ruimte kan niet verstoken zijn van bewoners. . . . Hoewel de aarde hoogstwaarschijnlijk een van de kleinste bollen is, is ze niettemin de bakermat van intelligente wezens, die in zeker opzicht edel en volmaakt zijn.

In hetzelfde werk loopt deze grote man vooruit op de denkbeelden en leringen van Copernicus en Galileo, wanneer hij in duidelijke termen stelt dat de aarde niet het middelpunt van het heelal is en dat, juist omdat de aarde niet het centrum van de wereld is, de aarde in beweging moet zijn. Hij ging zelfs verder dan Copernicus en Galileo met zijn verklaring dat zelfs de uitgestrekte sfeer van de 'vaste sterren' niet het middelpunt van het universum is, want dat 'middelpunt' is 'overal'.

Deze beroemde Duitse filosoof en theoloog Nikolaus de Cusa was een ziel die eeuwen vóór zijn 'passende' intellectuele periode in een aards lichaam werd geboren, en men heeft hem laten lijden voor zijn pogingen om de toen heersende geestelijke en intellectuele duisternis

te verlichten. Dat schijnt het beklagenswaardige lot te zijn van al degenen die door eigen keuze of op andere wijze vóór hun tijd komen!

Meer dan één onderzoeker van het werk van deze grote man heeft zich afgevraagd of er in het leven van deze middeleeuwse denker niet een innerlijke genius of daimon was, die zijn gedachten in een zodanige richting stuurde dat de innerlijke poorten van zijn wezen daardoor werden geopend. In een periode van de geschiedenis van Europa toen men dacht dat de aarde plat en onbeweeglijk was en het centrum en enige centrum van het heelal waaromheen de zon en de maan, de sterren en alle andere hemellichamen zouden wentelen, onderwees deze man, een roomse kardinaal, de bolvorm en het draaien van de aarde! Hij leerde dat deze aarde niet de enige bol in de siderische ruimte was waarop intelligente wezens werden geboren, en andere dingen die nu op elke basisschool als normale kennis worden aangenomen. Zijn kennis over de waarheden van de natuur heeft hij waarschijnlijk ontwikkeld door het lezen van wat er nog over was van de werken van de oude pythagorische en mogelijk ook neoplatonische denkers en geleerden.

Ruim twee eeuwen na Nikolaus Krebs schreef de Fransman Blaise Pascal:

> Laat de mens zijn overdenkingen niet beperken tot alleen de voorwerpen die hem omringen. Laat hij de hele natuur in haar verheven en volle majesteit overdenken. Laat hij dat schitterende lichtgevende hemellichaam beschouwen dat als een eeuwige lamp is geplaatst om het heelal te verlichten; laat de aarde hem toeschijnen als een stip vergeleken met de uitgestrekte baan die deze ster beschrijft; en laat hij zich dan verbazen als hij bedenkt hoe die wijde baan van de zon slechts weer een stip is, heel klein in vergelijking met de weg die de sterren aan het uitspansel doorlopen. Maar als ons gezichtsvermogen hier ophoudt, laat onze verbeeldingskracht dan verder reiken. Onze verbeelding zal echter eerder vermoeid raken dan de natuur bij het scheppen van steeds ruimere grenzen. De gehele zichtbare wereld is maar een nauwelijks waarneembaar stipje in de wijde schoot van de natuur. Geen denkbeeld kan de uitgestrektheid van haar ruimten benaderen. We kunnen onze denkbeelden zover mogelijk uitbreiden en toch heeft wat we voortbrengen slechts de omvang van een atoom. De natuur is een oneindig grote bol, waarvan het middelpunt overal en de omtrek nergens is. – *Pensées*, hfst. 22

Ook hier zien we hoe een groot man het oneindige probeert te

beschrijven! Zelfs hier ziet men het verlammende effect van de toen heersende geocentrische opvatting van de natuur. Toch doet het prachtige beeld waarmee Pascal deze passage besluit en dat hij naar alle waarschijnlijkheid aan Krebs heeft ontleend, sterk het vermoeden rijzen dat Pascals intuïtie het geocentrische beeld als een astronomische waarheid verwierp, hoewel hij deze leer in het openbaar beleed.

Deze gedachte dat het goddelijke overal zijn middelpunt heeft en nergens een omtrek of beperkende grens, is al heel oud. Ze werd niet alleen door de pythagorische filosofen in het oude Griekenland onderwezen, maar vormde de achtergrond van de leringen van alle grote filosofen. Plotinus, de neoplatonist, dacht eveneens dat:

> Het Allerhoogste alomtegenwoordig is en toch nergens in het bijzonder. Verder is het hoogste goddelijke in zijn volheid overal tegelijk, want het is het 'overal' zelf, en, bovendien, iedere manier van zijn. Het hoogste goddelijke moet nooit worden voorgesteld als aanwezig te zijn *in* het overal-zijnde, maar is zelf het overal-zijnde maar ook de oorsprong en de bron van alle andere wezens en dingen in hun nooit eindigende verblijf in het overal-zijnde.
> – *Enneaden*, 'Vrije wil en individuele wil', VI, viii, 16

Dit denkbeeld laat ons zien waarom elk zo'n spiritueel centrum of monade in diepste wezen het centrum is van het grenzeloze Al, dat overal zijn middelpunt of middelpunten heeft.

De toenemende kennis over astronomische waarheden liet niet langer de leer toe dat onze fysieke aarde het enige middelpunt was van het grenzeloze heelal, en dat alle planeten, de zon en de maan en ook de sterren zich in concentrische sferen rond onze aarde bewogen. In de 15de en 16de eeuw van de Europese geschiedenis kwamen deze nieuwe leraren terug op de oude leer van Pythagoras en zijn school, en vaak op die van de neoplatonisten, waaruit deze Middeleeuwse Europeanen putten als uit een eeuwige bron van wijsheid en kennis. De nieuwe wetenschap leerde nu dat de zon het centrum van ons zonnestelsel is, dat de planeten om deze centrale zon draaien, en dat de aarde een van die planeten is.

Deze vernieuwers werden nogal slecht behandeld. Toen Columbus voor de geleerden van de universiteit van Salamanca verscheen en zijn stelling verdedigde dat de aarde rond was en dat er continenten moeten bestaan voorbij de westelijke zee, kwam hun antwoord hierop neer: 'U heeft het mis. Het is onmogelijk; de bijbel leert dat niet, en de bijbel bevat Gods waarheid.' De kerkvaders kenden

deze fantastische leer over een bolvormige aarde ook, maar zij bestreden deze doelbewust. 'Raadpleeg bijvoorbeeld Lactantius', zeiden ze, 'en u zult zien wat hij zegt over Pythagoras en zijn leer'.

De twistzieke ironie van Lactantius maakt in deze tijd een belachelijke indruk. Pythagoras noemt hij 'een oude gek' die 'oudewijven-praatjes' verkondigt, zoals metempsychose en de bolvorm van de aarde, en het heliocentrische karakter van ons zonnestelsel. Hij houdt de volgende hatelijke smaadrede:

> Die oude gek verzon fabeltjes voor lichtgelovige kindertjes, zoals sommige oude vrouwen dat doen die niets anders te doen hebben!
>
> Om de onzin van deze gekke oude dwaas zou men smalend moeten lachen!
>
> Hoe kunnen mensen geloven dat er antipoden onder onze voeten leven? Zeggen ze wel iets dat onze aandacht nog waard is? Is er iemand zo stompzinnig te geloven dat er mensen aan de onderkant van de aarde wonen, dus met de voeten boven hun hoofd? Of dat er dingen zijn die bij ons rechtop groeien en bij hen ondersteboven hangen? Dat gewassen en bomen naar beneden groeien? Dat regen, sneeuw en hagel omhoogvallen naar het oppervlak van de aarde? . . . Deze mensen denken dat de aarde rond is, zoals een bal . . . en dat er bergen, laagvlakten en zeeën onder onze voeten aan de andere kant van de aarde zijn; en als dit zo is, volgt daaruit dat alle delen van zo'n aarde door mensen en dieren zouden zijn bewoond. De bolvorm van de aarde leidt dus tot het waanzinnige denkbeeld dat deze tegenvoeters naar beneden hangen! . . . Ik weet werkelijk niet wat ik moet zeggen over zulke mensen, die, na zich eenmaal te hebben vergist, consequent volharden in hun absurde dwaasheid en het ene valse denkbeeld verdedigen met het andere; maar misschien doen ze dit bij wijze van grap of verdedigen ze welbewust leugens om daarmee aan te tonen hoe knap ze zijn in het verdedigen van onwaarheden. Ik zou echter op veel goede gronden kunnen aantonen dat het volkomen onmogelijk is dat de hemel onder de aarde is, ware het niet dat ik mijn boek nu moet besluiten.
>
> – *Institutiones divinae*, bk. 3, hfst. 24

Helaas! Waarom heeft de zelfzuchtige en met zichzelf ingenomen Lactantius zijn eigen argumenten niet genoemd? Het zou in deze tijd ongetwijfeld interessant zijn daarvan kennis te nemen!

De theologen van Salamanca stonden met hun verkeerde en fantastische denkbeelden niet alleen. De hele christelijke wereld was

dezelfde opvatting toegedaan, met uitzondering van de weinigen die moedig genoeg waren om hun geloof openlijk te belijden en misschien nog vele anderen die hun overtuiging niet durfden uit te spreken. Wat had Maarten Luther te zeggen over zijn tijdgenoot Copernicus?

> De mensen luisteren naar een onbekende astroloog die probeert aan te tonen dat de aarde draait en niet de hemel, niet het uitspansel, noch de zon en de maan. Iedereen die ernaar verlangt om voor een geleerde door te gaan, ontwerpt een of ander nieuwerwets stelsel dat natuurlijk als het beste van alle stelsels wordt beschouwd. Deze dwaas wil het hele astronomische stelsel omverwerpen; maar de Heilige Schrift verklaart ons dat Jozua de zon beval om stil te staan en niet de aarde.

Maarten Luther was niet de enige die zich tegen het heliocentrische stelsel van Copernicus keerde; zijn Duitse collega Melanchthon schreef als volgt over Copernicus:

> Onze ogen zelf leveren het bewijs dat de hemel in vierentwintig uur om de aarde draait. Uit een hang naar iets nieuws, of om hun scherpzinnigheid te demonstreren, leren sommige mensen echter dat het de aarde is die beweegt; en ze beweren dat noch de zon, noch de achtste sfeer om de aarde draait. . . . Het is eenvoudig een gebrek aan eerlijkheid en fatsoen, dat men zulke fantasieën, die zo'n verderfelijke invloed uitoefenen, openlijk verkondigt. Wie een gezond verstand heeft, behoort de waarheid te aanvaarden zoals zij ons door God is geopenbaard.

En Calvijn zei:

> Wie is hij die het gezag van Copernicus boven dat van de Heilige Geest durft te stellen?

Zelfs toen Galileo in het begin van de zeventiende eeuw voor de kerkelijke onderzoekscommissie verscheen en zijn theorieën over de aard van het ons omringende heelal uiteenzette en verklaarde dat de aarde niet het centrum van het heelal is en dat de zon en de sterren en de maan 's morgens niet in het oosten opkomen om overdag over ons hoofd te gaan en 's avonds in het westen te dalen, en zo deelnemen aan de beweging van de hemelsfeer die rond de onbeweeglijke aarde zou draaien, werden zijn theorieën – dezelfde als die van Copernicus, en andere die Galileo had aanvaard – als ketters veroordeeld; ze waren in strijd met het 'geloof' en daarom onwaar. Deze

rechters van Galileo waren ongetwijfeld ernstige, nadenkende mensen die deden wat volgens hen het beste was voor het welzijn van hun medemensen; maar geloof en goede bedoelingen zijn geen garanties voor het bezit van de waarheid: want de mens moet kennis bezitten, hij moet de waarheid kennen.

Deze kardinalen en bisschoppen, die in plechtig conclaaf bijeenwaren, verklaarden:

> Dat de aarde niet het middelpunt van het heelal is en dat ze zelf beweegt en dagelijks om haar as draait, is een onzinnige stelling die op onware filosofie berust; theologisch beschouwd is deze leer in ieder geval in strijd met het geloof.
> – Congregatie van bisschoppen en kardinalen, 22 juni 1633

Karma maakt korte metten met menselijke domheid en menselijke trots, die het gevolg zijn van onwetendheid. Astronomisch gezien, dat wil zeggen volgens het standpunt van de zichtbare natuur, had Galileo gelijk, en hij onderwees wat de oude pythagorische wijzen hadden geleerd – zoals hij dat had begrepen; want ondanks zijn onderzoekende geest was Galileo geen ingewijde, zoals veel pythagoreeërs wel waren.

Het is historisch interessant te weten dat paus Benedictus XIV pas in mei 1757 openlijk erin toestemde om van het besluit van 5 maart 1616 de clausule te schrappen, die alle boeken verbood die leerden dat de aarde om de stilstaande zon zou draaien. Pas op 11 september 1822 stond het college van kardinalen van de inquisitie toe dat er in Rome werken werden gedrukt en gepubliceerd waarin het moderne Copernicaanse stelsel werd onderwezen. Dit besluit werd op 25 september van dat jaar door paus Pius VII geratificeerd. Toch zou het nog tot 1835 duren voordat de verboden boeken van Galileo officieel van de Index werden afgevoerd.

• • •

De zich ontwikkelende wetenschap van de Europese beschaving vernietigde na verloop van tijd het zelfgenoegzame religieuze en halfmystieke egoïsme van onze voorvaderen uit de duistere laatmiddeleeuwse periode, en de opvolger ervan werd het even zelfgenoegzame egoïsme van de pasgeboren geest van onderzoek en ontdekkingen. Vanaf de voor Galileo zo fatale dag toen het plechtige conclaaf van kardinalen en bisschoppen zijn leer officieel veroordeelde tot aan de tijd van Laplace, de grote Franse astronoom, is onze kennis van het fysieke heelal op verbazingwekkende wijze toege-

nomen. Tegelijkertijd werd echter het intuïtieve besef van het bestaan van innerlijke en spirituele werelden meer en meer verdrongen, en dit leidde tot op zekere hoogte ook tot een verlies van geestelijke waarden, zodat er in het denken van de mens zich een bekrompen materialisme ontwikkelde dat tegen het einde van de negentiende eeuw een hoogtepunt bereikte.

Dit materialisme, dat zich toen zo sterk ontwikkelde en dat zoveel invloed uitoefende op de ziel van de mens, kreeg echter een reeks totaal onverwachte intellectuele schokken te verduren doordat er nieuwe waarheden van de natuur werden ontdekt. Deze nieuwe feiten werden bijna alle door wetenschappers ontdekt die plotseling een nieuw en verbijsterend inzicht kregen in tot dan toe onvermoede waarheden achter de sluier van de fysieke natuur.

Het zou natuurlijk een bijzonder interessant onderwerp van studie zijn, dat zowel ontspanning biedt als een zekere pathos heeft, om het ontstaan en de geleidelijke ontwikkeling van het Europese intellect na te gaan vanaf de val van de Grieks-Romeinse beschaving tot aan de Renaissance en nog verder tot aan de tijd dat Europa definitief een wetenschappelijke en in veel opzichten materialistische weg insloeg – laten we zeggen tot de tijd van Newton en zijn onmiddellijke voorgangers. Maar we kunnen hier alleen wijzen op de manier waarop het grote wiel van het menselijke denken, en daarom van het menselijke lot, door de eeuwen heen is voortgerold.

• • •

In het laatste kwart van de negentiende eeuw kwam H.P. Blavatsky in een vreemde, zelfingenomen wereld. Als gevolg van het conflict tussen godsdienst en wetenschap dat toen al tweeëneenhalve eeuw heerste, was de westerse wereld verdeeld in twee kampen, die tegenover elkaar een diep wantrouwen koesterden. Het religieuze kamp met zijn vele groeperingen, die elkaar onderling wantrouwden maar die toch een eenheid vormden tegen de gemeenschappelijke vijand, was op hooghartige wijze bezig met het helen van de diepe wonden die het tijdens de lange strijd had opgelopen, maar weigerde niettemin de feitelijke stand van zaken onder ogen te zien. Tegenover dit kamp stonden de wetenschappelijke krachten, even arrogant, en steeds meer opgeblazen van trots over hun veronderstelde overwinning. Hoewel de beide kampen officieel geen toenadering tot elkaar zochten, was er een soort stilzwijgend overeengekomen neutraliteit bereikt.

In zekere mate was het pad voor de komst van H.P. Blavatsky

gebaand, omdat de denkwereld van het westen kennis had kunnen nemen van iets van het filosofische, religieuze en mystieke denken van het oosten. Mannen zoals de Fransman Anquetil-Duperron en de Engelse oriëntalist Sir William Jones en veel van hun latere volgelingen, vooral in Duitsland, hadden, door de introductie van verschillende oosterse studies op de universiteiten en door de publicatie van enkele fragmenten van deze oude oosterse kennis, de westerse wereld er, hoewel nog vaag, bewust van gemaakt dat de grote religieuze stelsels en filosofische scholen uit andere landen van de wereld dan alleen Griekenland en Rome een boodschap bevatten van ware geestelijke en intellectuele betekenis, die men niet langer kon negeren op grond van de onnozele opvatting dat dit slechts 'polytheïstische onzin' of 'onreligieus heidendom' zou zijn.

Overal ontstonden groepen ernstige mannen en vrouwen die diep geïnteresseerd waren geraakt in filosofie en religie; deze groepen namen snel in omvang toe en maakten ijverig studie van deze voor hen nieuwe dingen, waarbij ze overal in de wereld voor het westen nieuwe bewijzen en voorbeelden ontdekten van de vruchtbaarheid van het filosofische en religieuze genie van de mens. Er ontstonden bovendien andere, en in sociaal opzicht minder 'achtenswaardige' bewegingen, zoals wat later 'de nieuwe gedachte' zou worden genoemd of de eigenaardigheden van de verschillende sekten van 'godloochenaars'; en tenslotte de misschien wel honderdduizenden mannen en vrouwen, die waren gefascineerd door de beweringen van de spiritisten en de verschijnselen die zich in hun kringen voordeden.

Het was inderdaad een kille, afwijzende wereld waaraan H.P. Blavatsky haar boodschap bracht: een wereld die alles verachtte wat 'nieuw' en onbekend was, omdat ze in haar overtuigingen zo volkomen zeker van zichzelf was. Daar komt een vrouw van middelbare leeftijd: zij kent weinig of niets van het vakjargon van de verschillende scholen; wat afkomst en opvoeding betreft is zij op en top een dame en toch naar westerse opvattingen uitgesproken onconventioneel; zij sluit zich, althans tot op zekere hoogte, aan bij de spiritisten, onder andere om hen te wijzen op de werkelijke feiten achter de verschijnselen die ze zo ijverig bestudeerden. Toen zij door hen werd verstoten omdat ze niet 'orthodox' spiritistisch was, en haar waarheden niet in hun kraam te pas kwamen en te diepzinnig waren om gemakkelijk te worden begrepen, richtte H.P. Blavatsky een eigen organisatie op door middel waarvan zij het westerse denken onmiddellijk overstroomde met wat de gemiddelde westerling voorkwam

als een bijna onbegrijpelijke mengelmoes van 'heidense' denkbeelden en het laatste woord van de wetenschap van die tijd. Maar men had waarschijnlijk het meeste bezwaar tegen haar nadrukkelijke bewering dat er in de wereld een majestueuze broederschap van grote figuren, ware zieners en wijzen, bestaat die al hun werk en hun hele leven wijden aan het waken over de geestelijke en intellectuele bestemming van de mens. Het is geen wonder dat H.P.B. niet alleen verkeerd werd begrepen, maar soms ook genadeloos en hardnekkig door smaad en laster werd achtervolgd.

Ze slaagde erin haar taak te volbrengen, in het begin alleen en zonder hulp, en verrichtte werkelijk een wonder. Ze brak niet alleen door de hardste substantie heen die de mens kent – het menselijk denken – maar toen de bres eenmaal was geslagen en The Theosophical Society eenmaal was opgericht, bereikte ze wat de geschiedenis eens als een feit zal erkennen: ze gaf aan de brede, machtige stroom van het westerse denken, die toen neerwaarts was gericht, een nieuwe wending of richting.

Men kan zich afvragen wat H.P. Blavatsky nu precies deed om haar boodschap ingang te doen vinden in een wereld die verdeeld was tussen religieus dogmatisme en wetenschappelijk materialisme? Ze dreef haar gedachtewiggen in elke zich voordoende opening die de belofte inhield te kunnen worden verwijd tot een geschikt kanaal voor haar boodschap. Door alle mogelijke middelen zorgde ze ervoor dat haar boodschap bekend werd. De kranten begonnen hun kolommen te wijden aan praatjes over haar persoonlijkheid; overal schreef, sprak en kletste men over haar en haar boodschap. Uit de aantekeningen van degenen die haar het beste kenden, blijkt onomstotelijk dat zij met haar gevoelige hart en geest soms veel heeft geleden onder het onbegrip van de kant van pers en publiek, die daar op groteske en vaak spottende wijze blijk van gaven.

Het voornaamste was echter dat de zaak aan het rollen was gebracht, dat haar boodschap door iedereen kon worden gehoord en door ontvankelijke geesten werd opgevangen, zodat men de betekenis ervan ging erkennen. Zij legde al haar talenten, al haar intellectuele en psychische vermogens, ja zelfs haar leven op het altaar van haar werk. Ze gaf alles wat een vrouw het meest dierbaar is op: naam, persoonlijk geluk, bezittingen, maatschappelijke positie en zelfs haar reputatie – want ze werd soms schandelijk belasterd door degenen die bang waren voor haar boodschap, waarvan zij de nooit zwijgende en steeds strijdlustige woordvoerster was.

Het was een religieuze, een filosofische en een wetenschappelijke boodschap: het was inderdaad *haar* boodschap en toch ook niet de hare. Zij was de boodschapper, maar ze vond haar boodschap niet zelf uit en stelde haar evenmin op goed geluk en stukje bij beetje samen op basis van wat ze had gevonden in artikelen in encyclopedieën en naslagwerken over de grote wereldreligies en filosofische stelsels. Die gedachte is belachelijk voor de competente onderzoeker die haar leven en werk kent. Men hoeft slechts de artikelen van de toen bestaande encyclopedieën erop na te lezen om te zien dat zij er zeer weinig in zou hebben kunnen vinden dat maar enigszins is te vergelijken met het majestueuze stelsel van universele en ongekend diepe waarheden waaraan zij zo'n grote bekendheid heeft gegeven. Westerse geleerden beginnen pas sinds betrekkelijk korte tijd enig idee te krijgen van de reikwijdte en diepgang van de grote religies en filosofieën van de archaïsche wereld en van het oosten.

De esoterische traditie is echter niet uitsluitend uit India afkomstig of ontleend aan het hindoeïsme, zoals men misschien zou denken. De wijsheidsreligie van de oudheid was eens het universeel verbreide en algemeen aanvaarde geloof of de religie-filosofie-wetenschap van de mensheid, waarvan men door onderzoek de overblijfselen nog in elke grote religie en filosofie van de wereldliteratuur kan vinden. Zij is noch oosters, noch westers; noordelijk noch zuidelijk; zij is niet meer Chinees dan druïdisch en niet meer Grieks of Romeins dan hindoeistisch; zij werd met evenveel toewijding door de Maya's, de Azteken en de Peruvianen uit de oudheid bestudeerd als door de bewoners van China of van de wouden van Noord-Europa. Zelfs de zogenaamd barbaarse stammen die nu nog bestaan – gedegeneerde afstammelingen van hun eens zo machtige en beschaafde voorouders – hebben hun zorgvuldig bewaarde tradities uit een ver verleden, hoewel de innerlijke betekenis van deze takken van folklore nu volkomen is vergeten.

In *Isis Ontsluierd*, het eerste monumentale werk van H.P. Blavatsky, getroostte ze zich veel moeite om aan te tonen dat de oude wijsheid in alle landen en onder alle volkeren eens algemeen bekend was. Daarbij gebruikte ze al het destijds beschikbare materiaal om deze gedachte te illustreren en uit te werken. In haar belangrijkste werk, *De Geheime Leer*, was haar literaire arbeid – ter illustratie en verdere uitwerking daarvan en om daarvoor bewijsmateriaal te verzamelen – grotendeels ontleend aan de majestueuze religies en filosofieën van Hindoestan.

Het is niet aannemelijk te veronderstellen dat deze grote ziel, die

in technisch-filosofisch, religieus, wetenschappelijk en taalkundig opzicht ongeschoold was, dit op de verborgen waarheden van de natuur berustende majestueuze stelsel, waarvan men de getuigenissen in de religies en filosofieën van de wereld kan vinden, zelf zou hebben uitgevonden. Haar leraren en de bezielende krachten achter haar grote werk waren twee leden van de grote broederschap die de karmische verantwoordelijkheid op zich namen om een nieuwe spirituele en intellectuele boodschap aan de mensheid te brengen, een boodschap die door haar innerlijke kracht en door de overredingskracht van haar leringen de mensen tot denken zou stemmen, tot denken over sublieme en verheven doelen.

Het op enigerlei wijze beïnvloeden van de gedachten en gevoelens en daardoor van het leven van anderen heeft verstrekkende gevolgen, omdat we daardoor oorzaken in beweging zetten die, aldus op gang gebracht, nooit zullen rusten en met argusogen de daden van degene die zo heeft gehandeld op de voet blijven volgen, tot zijn geluk of ongeluk. Wie zich op die manier bemoeit met anderen schept daardoor een band met hen waarvan hij zich niet kan bevrijden voordat hij al de gevolgen heeft ondergaan die uit de oorspronkelijke oorzaak of oorzaken voortvloeien. Het verheven werk van de grote broederschap bestaat daarom uit het onophoudelijk behartigen van de belangen van al wat leeft; het geven van hulp en het stimuleren van geestelijke en intellectuele kwaliteiten, waar men deze ook maar aantreft.

Toen H.P. Blavatsky met haar boodschap kwam, werd een nieuwe, krachtige stoot aan het gedachteleven van de wereld gegeven. Door het werk van The Theosophical Society werd de aandacht gevestigd op andere bronnen van prachtige, bezielende gedachten, op verheven filosofieën en op diepzinnige en inspirerende religies. Nieuwe woorden die grootse denkbeelden belichaamden, gingen deel uitmaken van de taal van het westen. De waarheid over de leer van reïncarnatie begon ongemerkt het gedachteleven van de mens binnen te dringen en drong door tot alle lagen van de samenleving, zodat zij nu algemeen bekend is – voor zover ze wordt begrepen – en er wordt vaak op gezinspeeld in de literatuur, op het toneel, in de film en vanaf de kansel.

De sluier werd opgelicht; werkelijk magische dingen zouden gaan gebeuren in alle takken van onderzoek waar het weetgierig menselijk intellect intuïtief dingen aanvoelde die men tot dan voor onmogelijk had gehouden – nieuwe en onvermoede gebieden en rijken van de

fysieke wereld. De wereld werd plotseling opgeschrikt toen ze hoorde van het werk van Crookes, Becquerel, Röntgen en anderen op het gebied van 'stralende stof', dat tot de ontdekking leidde van de zogenaamde röntgenstralen – een ontdekking die een gevoelige klap betekende voor het zelfverzekerde materialisme van die tijd, omdat hiermee het bestaan was aangetoond van een innerlijke wereld. Daarop volgde het werk van de Curies, van Rutherford, van Soddy en anderen. Radium werd ontdekt. Het menselijk denken sloeg een nieuwe weg in.

H.P. Blavatsky strooide de gedachtezaden van de boodschap die zij moest brengen uit in de wereld; deze zaden ontkiemden en groeiden daarna in de innerlijke stilte van het hart en de geest van de mens; en zoals een plant de rots doet splijten, zo schoten deze gedachtezaden die zij had gezaaid diepe wortels in de zielen van de mensen, en doorbraken de diamantharde gewoonten en vooroordelen. Een deel van haar taak omschreef ze als het vernietigen van de 'gedachtegroeven'. Sinds haar tijd heeft het menselijk denken zich op alle gebieden met een verrassende snelheid ontwikkeld in een richting die zij nadrukkelijk had aangegeven. De hedendaagse wetenschappelijke speculaties, leringen en hypothesen waren, toen zij in 1891 stierf, voor het grootste deel onbekend. In haar grote werk *De Geheime Leer* worden alle recente ontdekkingen van de moderne wetenschap in grote lijnen geschetst en in sommige gevallen zelfs in detail beschreven.

Laten we nu kort enkele wetenschappelijke opvattingen beschouwen die toen geliefd waren. De materialisten, de school van denken die alles overheerste, verklaarden dat de wereld bestaat uit dode, ongevoelige en onbezielde stof, en dat deze stof is samengesteld uit verschillende scheikundige elementen die op hun beurt uit atomen blijken te zijn opgebouwd. Men beschouwde deze atomen als ondeelbare, harde lichaampjes, die daarom zo goed als eeuwig waren.

Sir Isaac Newton, die de leringen van de Griekse atomistische school verkeerd had begrepen, sprak over atomen als slechts de kleinst bestaanbare deeltjes van de fysieke stof en meer niet:

> Harde, massieve, ondoordringbare en beweegbare deeltjes . . . zo hard dat ze nooit vergaan of in stukken breken; geen normale macht is in staat datgene te delen wat God zelf bij de eerste schepping één heeft gemaakt. – *Optica*

De Griekse atomisten, zoals Democritus en Epicurus, leerden – en

hun leringen zijn in onze tijd volkomen verkeerd begrepen – dat de uiteindelijke deeltjes van het leven en van het kosmische bestaan 'ondeelbaar' zijn. Daarom gaven zij deze ondeelbaren de naam *atomoi*, een Grieks woord dat dingen betekent die niet kunnen worden gedeeld. De werkelijke betekenis van het woord is dat deze 'atomen' spirituele atomen zijn, de bewustzijnscentra van de dingen of kosmische spirituele vonken. Pythagoras noemde ze monaden; dat zijn spirituele, enkelvoudige individualiteiten, die *de facto* ondeelbaar en eeuwig zijn – althans zolang een zonnemanvantara duurt.

Hoewel rond het midden van de negentiende eeuw en daarna de heersende wetenschappelijke opvattingen over de natuur overwegend, zo niet volledig, materialistisch waren, gaven sommige grote figuren van tijd tot tijd toch uiting aan hun bezwaren, soms zelfs in ondubbelzinnige taal. Thomas Henry Huxley, de eminente Engelse bioloog en scheikundige, had, hoewel zelf een vurig darwinist, zo genoeg van de materialistische scheikundige theorieën van zijn tijd dat hij in een van zijn geschriften het volgende schreef:

> Ik moet hier een bekentenis doen, ook al is deze ontluisterend. Ik heb me nooit enige voorstelling kunnen maken van die 'krachten' waarover de materialisten spreken op een wijze alsof ze al vele jaren een voorraad hiervan hadden aangelegd. . . . Volgens de hypothese zijn krachten geen stof; dan zou dus volgens de redenering van de materialisten zelf al datgene wat in de wereld van enig bijzonder belang is, geen stof zijn. Men moet niet denken dat ik de juistheid van het gebruik van de woorden 'atoom' en 'kracht', zoals zij als werkhypothesen van de natuurwetenschap worden gebruikt, in twijfel trek. Als begrippen die met grote precisie en met gemak kunnen worden toegepast, is hun waarde onschatbaar bij het nauwkeurig verklaren van de natuur; maar als werkelijke entiteiten die een objectief bestaan hebben, zijn ondeelbare deeltjes die niettemin ruimte innemen, onvoorstelbaar. Wat betreft de invloed, die een atoom uitoefent op plaatsen waar het niet is, door middel van een 'kracht' die in het niets zetelt – deze is voor mij even onvoorstelbaar als voor ieder ander, naar ik aanneem. – *Science and Morals*

In die tijd veronderstelde men dat alles uit dode stof bestond en uit niets anders; en toch waren er op de een of andere mysterieuze wijze, die niemand kon begrijpen, voortdurend bepaalde 'krachten' in het heelal werkzaam die op deze 'stof' inwerkten en haar deed bewegen. Op de vraag: 'Vanwaar kwamen deze krachten?' luidde het

antwoord, 'Wij weten het niet; maar daar stof het enige substantiële in het heelal is, moeten zij op een of andere wijze die ons niet bekend is uit stof ontstaan. Laten wij ze daarom 'vormen van beweging' noemen.' Zijn de krachten dus stof? Antwoord: 'Nee, want ze doen de stof bewegen'. Zijn de krachten dan iets anders dan stof? Antwoord: 'Nee, want ze ontstaan uit stof'. Geen wonder dat de scherpzinnigste denkers walgden van deze duidelijke tegenstrijdigheden. Maar de invloed van de materialistische opvattingen op alle dingen was zo groot dat slechts weinig moedige en intuïtieve zielen het waagden aan deze wetenschappelijke dogma's te twijfelen.

Ongeveer vijfentwintig eeuwen geleden beschreef Plato het materialistische toeval met woorden die in zijn tijd evenzeer van toepassing waren als in onze tijd:

> Zij willen beweren dat vuur en water, lucht en aarde, allemaal bestaan op grond van de natuur en door toeval en niet volgens een bedoeling (plan) en dat de lichamen die daarna komen – aarde en zon, maan en sterren – geschapen (gevormd) zijn door toedoen van deze onbezielde entiteiten en dat zij alle bewegen door toeval en een inherente invloed die verband houdt met bepaalde affiniteiten met warm en koud, of droog en vochtig, of zacht en hard, en andere toevallige combinaties van tegengestelden die zich noodzakelijkerwijs hebben verenigd; en dat op deze wijze de hele hemel is geschapen (gevormd), en alles wat in de hemel is, waaronder dieren en alle planten; en dat de seizoenen uit deze elementen voortkomen en niet, zoals zij zeggen, door de werking van het denkvermogen of van een god, of zijn geschapen volgens een plan, maar zoals ik zei slechts door de natuur en het toeval. . . . En dat de beginselen van rechtvaardigheid in het geheel geen bestaan hebben in de natuur.
>
> – *Wetten*, 10:889 (naar Eng. vert. Jowett)

Ook Plotinus verwerpt dit materialistische naturalisme, op dezelfde gronden als die waarmee denkers van deze tijd vertrouwd zijn:

> De meest irrationele theorie van alle is dat een verzameling moleculen leven zou kunnen voortbrengen; dat intelligentie zou worden voortgebracht door elementen die zelf geen intelligentie bezitten. – *Enneaden* IV, vii, 2

We weten nu dat het atoom 'voornamelijk uit gaten' bestaat, die men ten onrechte 'lege ruimte' noemde. Voor zover we weten, zijn de samenstellende deeltjes van het atoom, de protonen, elektronen,

neutronen en positronen, enz., zelf ook weer uit nog kleinere deeltjes of golfdeeltjes samengesteld. Als dit zo is, zijn dan deze kleinere deeltjes op hun beurt ook weer deelbaar? Waar moet men ophouden wanneer men over zo'n opvatting over de aard van substantie gaat nadenken?

Eén wetenschappelijke uitspraak – die overeenstemt met de leringen van de theosofie – is dat kracht en stof in wezen één zijn; wat wij stof noemen is in evenwicht gebrachte of gekristalliseerde kracht of krachten; en omgekeerd, dat wat wij kracht noemen, kan men bevrijde of geëtheriseerde stof noemen – een van de vele vormen van 'straling'. Verdwenen is de oude opvatting die de Europese denkers honderden jaren lang hebben gehuldigd, dat er bepaalde absoluten naast elkaar in het heelal zouden bestaan, die toch op een of andere onverklaarbare wijze zich vermengden en het heelal, zoals wij dat waarnemen, deden ontstaan.

Ruimte en tijd werden beschouwd als twee andere 'absoluten'. Eeuwenlang heeft men in het westen gedacht dat er een entiteit bestaat die 'tijd' wordt genoemd en die duidelijk verschilt zo niet volkomen onafhankelijk is van kracht en stof. Sir Isaac Newton schreef:

> Absolute, ware en mathematische tijd vloeit uit zichzelf krachtens zijn wezen, uniform en zonder betrekking tot enig uiterlijk object. – *Principia*, Definities, Scholium I

Hij maakt op die manier de tijd tot iets absoluuts of tot een entiteit die in zijn eigen wezenlijke bestaan onafhankelijk is van al het andere, *per se* onafhankelijk van ruimte, van kracht en van substantie. En wat zegt hij dan over ruimte?

> Absolute ruimte blijft, krachtens haar aard en zonder betrekking tot enig uiterlijk object, altijd dezelfde en is onbeweegbaar. – *Op. cit.*, II

Tegenwoordig wordt het toeschrijven van een onafhankelijk bestaan aan ruimte en aan tijd door een groeiend aantal wetenschappers en filosofen verworpen. Het nieuwe denkbeeld over ruimte en tijd die twee aspecten zijn van een continuüm dat beide omvat, dankt men voor een groot deel aan het werk van dr. Albert Einstein, hoewel het denkbeeld niet volkomen nieuw was, want een of meer filosofen uit het oude Griekenland hadden het al geaccepteerd. Iedereen weet dat het onmogelijk is ruimte met haar substanties te scheiden van tijd en zijn beweging, omdat men zich onmogelijk duur kan voor-

stellen zonder dingen die duren, en aan de andere kant is het onmogelijk zich ruimte voor te stellen zonder duur waarin deze ruimte bestaat. De twee denkbeelden zijn dus in het menselijk bewustzijn in de kern aan elkaar gekoppeld.

Een werkzame kracht treedt onscheidbaar en gelijktijdig op in en vanuit de tijd, en in en vanuit de ruimte. 'Tijd-ruimte' of 'ruimte-tijd' is precies het denkbeeld, dat tijd, ruimte of stof, en kracht met z'n drieën één zijn, of één gebeurtenis die zich als een triade manifesteert; één aspect ervan is duur of tijd, een tweede aspect is de kracht of energie ervan en het derde aspect is de stof of de ruimte ervan. Maar alle drie zijn fundamenteel één – vrijwel overeenkomstig de verschillende triaden of drieëenheden van het oude mystiek-religieuze denken.

Het fysieke lichaam bestaat; het is stof, het is kracht, het leeft in de tijd, en toch kunnen we noch in ons denken noch in werkelijkheid het fysieke lichaam scheiden van de stof, van de kracht of van het tijd-element ervan, omdat de combinatie van deze drie als een enkele eenheid – tijd-kracht-ruimte – in elke afzonderlijke fase van de manifestatie ervan, dat lichaam is.

Precies zo is het met het heelal gesteld; het is tijd-ruimte-kracht of ruimte-kracht-tijd. Daarom is alles, wat dan ook, een *gebeurtenis* van tijd-ruimte-kracht – een voorbijgaande fase, waarin tijd, stof of ruimte, en kracht elk als een aspect zijn besloten in een drievoudige eenheid. Maar achter tijd, kracht en ruimte is DAT – de werkelijkheid.

Juist op grond van deze voorbijgaande en altijd voortgaande reeks gebeurtenissen, die elkaar in een constante en steeds veranderende stroom opvolgen, leerde de esoterische filosofie dat het hele gemanifesteerde universum en daarom alle entiteiten of samenstellende delen ervan, *māyā* is – of illusie. De verstrekkende betekenis van deze leer van de illusoire en vergankelijke aard van alle gemanifesteerde wezens wordt nog niet ingezien.

De relativiteitstheorie van dr. Albert Einstein heeft een revolutie in het moderne wetenschappelijke denken teweeggebracht, maar toen de theorie voor het eerst werd verkondigd, werd ze niet algemeen aanvaard, zoals was te verwachten. De relativiteitsleer houdt niet in dat letterlijk alles in het heelal slechts betrekkelijk is. Met andere woorden, dat er geen eeuwig werkelijke of fundamentele achtergrond van een onveranderlijke werkelijkheid zou zijn. Het fundamentele uitgangspunt ervan is dat dit heelal is samengesteld uit relatieve grootheden: ieder ding staat in betrekking tot ieder ander ding, en toch werken alle dingen samen. Er is *geen ding* dat 'absoluut'

is, dat wil zeggen volkomen onafhankelijk van andere betrekkelijke dingen, zoals vroeger werd geleerd – en dit geldt ook voor wat men gewoonlijk ruimte, tijd, stof en kracht noemt. Al deze dingen zijn, om de term van de relativiteitsleer zelf te gebruiken, macrokosmische 'gebeurtenissen': de vormen die een betrekkelijk heelal op bepaalde tijden en plaatsen aanneemt bij het bewegen door, of misschien beter nog bij het zichzelf vormen tot, het 'tijd-ruimte continuüm'.

Toch zitten de relativisten jammer genoeg nog steeds gevangen in het denkbeeld dat de fysieke wereld de enige wereld is die bestaat, dat wil zeggen er zijn geen innerlijke, spirituele werelden aan de ene kant en geen nog materiëler werelden dan de onze aan de andere kant. De relativiteitstheorie is gebaseerd op onomstotelijke feiten of waarheden, maar de gevolgtrekkingen die veel speculatieve relativisten maken, lijken slechts zuiver verstandelijke constructies of hersenschimmen te zijn.

Er zijn een zevental punten waarin deze relativiteitstheorie vrijwel schijnt overeen te komen met de leringen van de theosofie:

1. Dat alle dingen en wezens betrekkelijk zijn ten opzichte van alle andere dingen en wezens, en dat niets absoluut is, dat wil zeggen als een absolute entiteit gescheiden zou bestaan van alle andere dingen en wezens in het heelal als geheel.
2. Dat kracht en stof fundamenteel één zijn; of, zoals de theosofie zegt, twee macrokosmische verschijningsvormen zijn van de achterliggende eeuwig oorzakelijke en levenschenkende WERKELIJKHEID: HET KOSMISCHE LEVEN.
3. Dat kracht en stof beide korrelig of corpusculair of atomair zijn – omdat beide gemanifesteerde en gedifferentieerde vormen van dezelfde achterliggende essentiële werkelijkheid zijn.
4. Dat de natuur in haar gemanifesteerde vormen voor ons een illusie is. Met andere woorden, we zien het heelal niet zoals het is, omdat onze zintuigen onvolmaakte ontvang-instrumenten zijn en daarom geen geschikte vertolkers.
5. Dat ons heelal niet oneindig of grenzeloos is, maar slechts één temidden van talloze andere heelallen; dat het een bolvormige structuur heeft en een op zichzelf staand geheel vormt met universeel werkende krachten – dit komt overeen met de zogenaamde 'gekromde ruimte' van Einstein.
6. Dat tijd, ruimte, stof en kracht geen op zichzelf staande, afzonderlijke absoluten zijn; maar dat ze betrekkelijk, onderling afhankelijk

en verweven, zijn, en dat het manifestaties zijn van het grenzeloze Kosmische leven.

7. Omdat de structuur van het heelal bolvormig is en aangezien het vol is met talloze vormen van krachten die daar aan het werk zijn, en omdat kracht substantieel is en kracht en stof in wezen één en niet te scheiden zijn – daarom volgen al deze vele vormen van kracht en energie banen of lijnen van de minste weerstand. Met andere woorden, kracht staat niet los van materie, en evenmin kan materie van kracht worden gescheiden, omdat beide in essentie één zijn. Vandaar dat alle kracht- of energiebanen, of lijnen van de minste weerstand, gekromd zijn, omdat het heelal zelf ook rond of bolvormig is – kracht keert dus tot zichzelf terug nadat ze haar rondgang heeft voltooid. Niettemin kunnen en moeten hogere vormen van kracht, die nog niet belichaamd zijn of niet gevangen zijn in fysieke stof, interkosmische circulaties volbrengen; dit zijn de banden van het heelal met de grenzeloze ruimte die ons eigen thuis-heelal omringen en ook de schakels tussen ons thuis-heelal en de andere heelallen. Hoewel de krachten in het heelal noodzakelijkerwijs hun werk doen conform de structuur van zo'n heelal, is het heelal zelf niettemin het product van of wordt het gebouwd door en uit deze krachten en niet omgekeerd.

De wetenschap is nu veel minder bevooroordeeld dan die van een generatie geleden, toen te veel mensen er werkelijk op stonden dat men in de natuur zou lezen wat zij wensten dat er te lezen stond. Vooropgestelde ideeën en vooroordelen bepaalden al te vaak de geestesgesteldheid waarmee een groot aantal wetenschappers van toen een nieuw natuurfeit begroetten of een nieuwe ontdekking die onder hun aandacht werd gebracht; en zij die elk zo'n nieuw feit of ontdekking wilden introduceren, moesten een harde strijd voeren voor de erkenning ervan, voordat men deze zelfs als mogelijkheid wilde aanvaarden. Zo was de menselijke natuur destijds en zo is zij nog. Als de feiten niet met de algemeen aanvaarde theorieën overeenstemden, des te erger voor de feiten!

De wetenschap betekent tegenwoordig alles voor de mens; een godin waarbij hij zweert, en de wetenschappelijke orakeltaal bepaalt het levenspatroon van de mens. In onze tijd raadpleegt men niet voor alles de algemeen aanvaarde religieuze uitspraken, zoals onze vrome voorvaderen deden. Bijna onmerkbaar echter vindt een in sommige opzichten zuiverder religieuze geest haar weg naar het hoofd en het

hart van de mens. Nu de mensheid de oude normen van denken en doen heeft verworpen, is zij rusteloos op zoek naar nieuwe. Zowel individueel als collectief wordt de instelling van de mens meer innerlijk kritisch dan uiterlijk dogmatisch. Mensen zoeken meer dan ooit tevoren, naar een grondslag van religieus denken die hun hoop en vrede zal geven.

De wetenschap wordt filosofisch, hoewel dit woord in zeker opzicht ontoereikend is, want de westerse mens vereenzelvigt het te veel met droge redeneringen en stoffige boekdelen met een omhaal aan lege woorden. In feite wordt de wetenschap metafysisch en mystiek. Het denken van de grote mathematici van nu is even metafysisch als een groot aantal filosofische en religieuze denkbeelden die eeuwenlang de scherpste intellectuele analyse en het meest verheven geestelijke onderzoek hebben doorstaan.

Het doen en laten van de mens zijn, in laatste instantie, de manifestaties van zijn eigen denkbeelden en idealen; het denken van de mens doorloopt altijd drie afzonderlijke karakteristieke fasen: een religieus tijdperk wordt altijd gevolgd door een wetenschappelijk tijdperk en dit weer door een filosofische periode – aldus wentelt het levenswiel voortdurend rond. H.P. Blavatsky kwam haar verheven werk in een wetenschappelijk tijdperk doen en haar boeken waren daarom voornamelijk gericht op het doorbreken van verstarde, wetenschappelijke denkpatronen, hoewel ze zich vanzelfsprekend ook bezighield met grote filosofische en religieuze vraagstukken. Het filosofische tijdperk dat moest komen is nu aangebroken. De wetenschap wordt uitgesproken filosofisch. Er is een groeiend begrip voor de natuur en niet alleen voor de fysieke kant ervan, want men begint het bestaan te vermoeden van uitgestrekte werelden in de universele kosmos. Als ze gestaag kan voortgaan en haar geen halt wordt toegeroepen door een karmische ramp, staat de wetenschap op het punt om prachtige ontdekkingen te doen.

9

Achter de sluiers met de wetenschap

Het is een interessant historisch feit, waarvan de betekenis zelfs door Europese geleerden maar al te vaak wordt vergeten, dat de diepzinnigste filosofische stelsels die uit het menselijk genie zijn voortgekomen, allemaal heel oud zijn en duizenden jaren geleden zijn ontwikkeld. Het is te veel gevraagd van de menselijke goedgelovigheid om aan te nemen dat het 'onontwikkelde denken' van de primitieve mens zulke samenhangende en zelfs hoogst wetenschappelijke stelsels kon hebben uitgedacht. Hetzelfde kan men opmerken over de grote en algemeen verbreide religieuze stelsels uit archaïsche tijden. Hoe meer deze oude filosofische en religieuze stelsels worden onderzocht, hoe meer de gedachte zich aan ons opdringt dat zulke in detail uitgewerkte en evenwichtige gedachtestelsels, die eeuwenlang het denken van miljoenen hebben beheerst, kennelijk niet het voortbrengsel zijn van denkers die onderdoen voor het beste wat de twintigste eeuw heeft voortgebracht.

Op het gebied van talen hebben filologen en linguïsten er vaak hun verbazing over uitgesproken dat sommige talen, die zelfs nu nog, zij het gebrekkig, door primitieve volkeren worden gesproken, zo'n in detail uitgewerkte woordenschat en zinsbouw hebben. Als talen het product van menselijk genie en ervaring zijn, hoe komt het dan dat de 'primitieve mens', die zoveel woorden en zo'n ingewikkelde grammatica niet nodig had, zulke talen heeft voortgebracht? Waar het bij dit voorbeeld om gaat is niet dat de primitieve mens of barbaar, die dergelijke woorden in zijn taal bezit, deze woorden begrijpt, maar juist dat hij ze *niet* begrijpt, omdat het woorden of namen zijn die uit de prehistorie van zijn taal zijn overgebleven, en die voor hem òf volkomen onverklaarbaar zijn òf woorden zijn die in de mystieke ceremonies of inwijdingen van de stam werden gebruikt, of in hun mythologie verwezen naar hun godheden, of naar de vermogens of werktuigen van de goden. De woorden zijn gebleven, maar hun werkelijke betekenis is geheel vergeten. Zulke taalkundige fossielen komen zeer zelden voor waar het zaken of gebeurtenissen van zuiver

materiële aard betreft, maar zulke fossielen zijn talrijk waar het om meer abstracte dingen gaat, zoals op het gebied van filosofie, religie, mystiek, enz. Woorden die op stoffelijke zaken betrekking hebben zullen waarschijnlijk eerder in onbruik raken wanneer die zaken niet langer worden gebruikt, terwijl religieuze en mystieke woorden blijven bestaan.

Zo komt het dat niet alleen de taal maar ook het nog bestaan van deze tot in detail uitgewerkte religieuze en filosofische stelsels bewijst dat zogenaamd onbeschaafde volkeren niet, zoals gewoonlijk wordt verondersteld, 'primitief' zijn, maar gedegenereerde afstammelingen, menselijke relikwieën, van beschavingen uit het verre verleden waarvan het bestaan niet meer kan worden teruggevonden en die nu alleen nog maar de overblijfselen bezitten van wat eens een hoogontwikkelde cultuur was. Een opmerkelijke uitzondering op deze regel is de neger die, in plaats van een gedegenereerde afstammeling van eens machtige voorvaderen te zijn, tot een ras behoort dat nog in een jeugdstadium verkeert en dat is voorbestemd om eens in de toekomst een belangrijke rol in de wereldgeschiedenis te vervullen. Maar dan zal de neger niet langer een neger zijn, want hij zal zich dan met veel verschillende rassoorten hebben vermengd.

Deze beschavingen uit voorhistorische tijden hebben inderdaad bestaan, hoewel een gemakkelijk te leveren bewijs over hun bestaan al lang geleden is verloren geraakt, afgezien van overblijfselen of halfvergeten gedegenereerde voorstellingen. Ieder van deze grote beschavingen of rassen uit de archaïsche prehistorie werd geleid en begeleid door grote wijzen en zieners; hoewel de continenten waarop enkele van deze hoogontwikkelde en verfijnde beschavingen hun bestemming volgden, eeuwen geleden door de wateren werden verzwolgen.

En wat is nu wetenschap – de zogenaamde intellectuele hoop van de moderne mensheid? Zij is het resultaat van een combinatie van vier dingen: ervaring, onderzoek of experiment, nadenken of overwegen, en het in een systematische vorm weergeven van de samenhang van de zo verkregen kennis.

Dat is precies wat theosofie is: het resultaat van ontelbare eeuwen ervaring, onderzoek en experimenteren door de grote wijzen, die de kennis die zij zich uit de schoot van de natuur hebben eigen gemaakt, in een samenhangend stelsel hebben weergegeven. Zulke grote figuren leven nog steeds als een broederschap. Het zijn in geestelijk en intellectueel opzicht relatief zeer hoogstaande mensen van wie het

inzicht tot in de diepste geheimen van materie en van kracht of energie is doorgedrongen. Het vermogen om dit te doen ligt in het feit dat de menselijke constitutie voortkomt uit het heelal waarin hij beweegt, leeft en zijn bestaan heeft. De mens herhaalt in zichzelf, als microkosmos, alles wat de natuur zelf als macrokosmos is en bevat. De mysticus Jakob Böhme schreef:

> Want het boek waarin alle mysteriën liggen besloten, is de mens zelf: hijzelf is het boek over het zijn van alle wezens, omdat hij het evenbeeld van het goddelijke is. Het grote arcanum ligt in hemzelf; het openbaren ervan behoort alleen de goddelijke geest toe. – *Negende brief*, par. 3

De wijsheid die de wijzen en zieners hebben ontdekt en verzameld is in beginsel even zeker en betrouwbaar als de grondbeginselen van de wiskunde – een tak van deze wijsheid. Zoals wiskunde is ook deze wijsheid een consequent samenhangend geheel, waarbij de bewijzen in haarzelf besloten liggen, wat erop neerkomt dat ze *in de natuur kunnen worden gevonden.* Ze is geordende kennis, en dus wetenschap *per se.*

Hoe dicht is de moderne wetenschap deze heilige wetenschap uit archaïsche tijden genaderd? We leven in een fantastische tijd. De wetenschappers worden wetenschappelijke mystici. De chemie wordt alchemie, een super-chemie. De astronomen proberen niet langer alleen maar uit te vinden hoe de hemellichamen precies bewegen en wat hun fysische samenstelling is, maar ze pogen, evenals de Ouden, om tot achter de sluiers van de verschijnselen door te dringen. Zoals J.E. Boodin, hoogleraar filosofie aan de University of California (Los Angeles), schrijft:

> Het is duidelijk dat de fysicus nauw te maken krijgt met de metafysica. . . . De fysicus zou de filosofen om raad hebben kunnen vragen, maar dan zou hij meer dan ooit in verwarring zijn geraakt, omdat de filosofie geen bepaalde methode heeft gevolgd en zich grotendeels in de greep bevindt van de oude fysica die zich nu niet langer kan handhaven. Het is te hopen dat zich uit de nieuwe fysica een meer intelligente metafysica zal ontwikkelen.
> – *Three Interpretations of the Universe*, blz. 168-69

Toen prof. A.S. Eddington over ruimte, tijd en zwaartekracht schreef, verklaarde hij openlijk dat de theorieën van de materialistische natuurkunde geen enkele uiteindelijke werkelijkheid zullen bereiken – wat aantoont dat de wetenschappelijke denkers bezig zijn

snel het gebied te verlaten waar de verbeeldingskracht door een versleten materialistische opvatting over de natuur werd gekluisterd.

Helaas is er een trend in het wetenschappelijke denken, vooral op het gebied van de nieuwe toepassingen van de wiskunde, om de conclusies van het wiskundig onderzoek, dat vaak op nogal aanvechtbare veronderstellingen is gebaseerd, als werkelijke feiten te beschouwen. De molen van de wiskunde levert alleen op wat er eerst is ingestopt; en als de veronderstellingen speculatief zijn of niet volledig op natuurfeiten berusten, zullen de daaruit afgeleide conclusies noodzakelijkerwijs het stempel van de gebreken van die veronderstellingen dragen. Nogmaals, wiskunde *per se* is geen onfeilbaar instrument om waarheden in de natuur te ontdekken, maar het is een betrekkelijk volmaakt instrument voor het doorberekenen van welke vooronderstellingen dan ook. Wiskunde is een methode van abstract denken over de onderlinge samenhang van de dingen; maar ze kan niet worden gebruikt zonder de oorspronkelijke vooronderstellingen waarop de wiskundige bewerkingen worden toegepast. We citeren weer prof. Boodin:

> Mathematische natuurkundigen hebben de sfeer van mystificatie ervaren, die door hun ingewikkelde formules mogelijk was geworden. Ze hebben ons gezegd dat we niet moeten proberen een begrijpelijk model te maken van het elementaire niveau van de natuur. We moeten dit slechts opvatten als wiskundige waarschijnlijkheidsgolven of curven, en niet vragen waarvan dat dan golven zijn. Het zijn alleen maar golven in de wiskundige vergelijkingen. Onlangs is er een reactie gekomen op deze mystificatie. De natuurkundigen beginnen te erkennen . . . dat onze wiskundige modellen, hoe gecompliceerd ook, slechts symbolische weergaven zijn van de gegevens die we uit zintuiglijke ervaringen afleiden . . . – *Op. cit.*, blz. 159

A. Wolf, hoogleraar theoretische natuurkunde aan de Universiteit van Londen, citeert Eddington als volgt:

> Volgens de theorie van prof. Eddington maken zij [de fysische gebeurtenissen] deel uit – alles maakt deel uit – van mentale activiteit, van bewustzijn, van onderbewustzijn, soms van lage en soms van hoge orde, en deze mentale activiteiten kunnen door andere en hogere denkvermogens worden beschreven, maar alle dingen hebben een zelfbewustzijn dat verschilt van hun verschijningsvorm in het bewustzijn van andere denkvermogens en van de beschrijving ervan.

Prof. Eddington herhaalt hier de esoterische traditie. Men heeft vaak de term bewustzijn [mind] gebruikt om de essentiële materie aan te duiden, maar nu noemen ze het in navolging van Eddington 'gedachte-stof' [mind-stuff]. Het denkbeeld is hetzelfde, hoewel de Ouden, wanneer ze over gedachte-stof spraken, iets zuiver geestelijks bedoelden, in feite de kosmische ziel.

In april 1890 schreef H.P. Blavatsky in haar tijdschrift *Lucifer* over het onderwerp: bewustzijn in het atoom. Haar artikel 'Kosmisch bewustzijn' was een reactie op een ander artikel van de hand van de bekende journalist George Parsons Lathrop, dat handelde over de religieuze opvattingen van Edison die ooit lid was geweest van The Theosophical Society. Ze schreef:

> We bespraken Edisons opvatting over materie in ons hoofdartikel van maart. Volgens een verslag van G. Parsons Lathrop in *Harper's Magazine* gelooft de grote Amerikaanse electrotechnicus dat atomen 'een zekere mate van intelligentie bezitten' en haalt hij zijn hart op aan andere, soortgelijke hersenschimmen. In het februarinummer van *Review of Reviews* wordt de uitvinder van de fonograaf de les gelezen over dit soort fantasieën, en het blad merkt kritisch op dat 'Edison geneigd is zich aan dromerijen over te geven' en dat zijn 'wetenschappelijke verbeeldingskracht' voortdurend actief is.
>
> Het zou zeer wenselijk zijn dat de mannen van de wetenschap hun 'wetenschappelijke verbeeldingskracht' wat meer gebruikten en hun dogmatische en kille ontkenningen wat minder. Er zijn dromen en dromen. In die vreemde toestand die, zoals Byron zegt, ons in staat stelt 'met gesloten ogen te zien', neemt men vaak meer werkelijke feiten waar dan wanneer men wakker is. Nogmaals, verbeeldingskracht is een van de sterkste elementen van de menselijke natuur of, met de woorden van Dugald Stewart, 'is de grote motor van menselijke activiteit en de voornaamste bron van menselijke vooruitgang. . . . Vernietig dit vermogen en de toestand van de mensheid zal even stationair worden als die van redeloze dieren'. Ze is de beste gids van onze blinde zintuigen, die ons zonder deze gids nooit achter de stof en haar illusies zouden kunnen voeren. De grootste ontdekkingen van de moderne wetenschap zijn te danken aan de verbeeldingskracht van de ontdekkers. Maar wanneer is er ooit iets nieuws geponeerd, wanneer werd er een theorie geformuleerd die met een reeds eerder gevestigde in tegenspraak was, zonder dat de orthodoxe wetenschap deze eerst terzijde schoof en probeerde de kop in te drukken?
>
> – *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 12:133-4

De wetenschap beschouwde de mens in die tijd als een 'levende machine'. Het heelal was ook een mechanisme dat zichzelf aandreef. Er bestond geen geest, geen ziel, nergens leven; overal mechanismen, zichzelf aandrijvende mechanismen – en niemand begreep hoe!

Verder lezen we in het genoemde artikel:

> Moeten dan de gedachten dat er een bewustzijn in elk universeel atoom is en dat voor de mens de mogelijkheid bestaat om de cellen en atomen van zijn lichaam volledig te beheersen, als een droom worden verworpen, omdat deze tot nu toe nooit het *imprimatur* van de pausen van de exacte wetenschappen hebben verkregen? Het occultisme onderwijst dezelfde leer. Het occultisme zegt ons dat elk atoom, evenals de monade van Leibniz, op zichzelf een klein universum is; en dat ieder orgaan en iedere cel in het menselijk lichaam is toegerust met een eigen brein, met een geheugen en daarom met ervaring en onderscheidingsvermogen. Het denkbeeld van een universeel leven, dat uit individuele atomaire levens is samengesteld, is een van de oudste leringen van de esoterische filosofie, en de recente hypothese van de moderne wetenschap, die over *kristallijn leven*, is de eerste straal van het licht van de aloude wetenschap die onze geleerden heeft bereikt. Als men kan aantonen dat planten zenuwen, gevoelens en instinct bezitten (wat slechts een ander woord voor bewustzijn is), waarom zouden de cellen van het menselijk lichaam die dan niet kunnen bezitten? De wetenschap verdeelt de stof in organische en anorganische lichamen alleen maar omdat zij het denkbeeld van *absoluut* (d.w.z. universeel) *leven* en een levensbeginsel als een entiteit verwerpt; anders zou ze de eerste zijn die begreep dat *absoluut* (d.w.z. universeel) *leven* zelfs geen meetkundig punt of een in essentie anorganisch atoom kan voortbrengen. . . .
>
> Om nu eens en voor altijd in het denken van theosofen met dit veelomstreden vraagstuk af te rekenen, zullen we aantonen dat de moderne wetenschap . . . zelf aan de vooravond staat van de ontdekking dat bewustzijn [Eddingtons gedachte-stof] universeel is – zodat Edisons 'dromen' worden bevestigd. Maar voordat we dit doen, zullen we ook aantonen dat – hoewel veel wetenschappers van dit geloof zijn doordrongen – maar enkelen moedig genoeg zijn om dit openlijk toe te geven. – *Op. cit.*, 12:134-5

Sporadische uitingen van enkele wetenschappers van nu bewijzen hoe waar deze woorden van H.P. Blavatsky zijn. In een interview dat in *The Observer* (Londen) werd gepubliceerd, antwoordde Sir James Jeans op de vraag: 'Gelooft u dat het leven op deze planeet door een

of ander toeval is ontstaan, of denkt u dat het onderdeel is van een groots plan?', als volgt:

> Ik voel me aangetrokken tot de idealistische opvatting dat bewustzijn fundamenteel is en dat het materiële heelal uit bewustzijn is voortgekomen – en niet bewustzijn uit het materiële heelal. Als dit zo is, dan schijnt daaruit te volgen dat er een algemeen plan bestaat. . . . In het algemeen komt het mij voor dat het universum eerder een grootse gedachte dan een grote machine is. Het zou volgens mij best zo kunnen zijn dat ieder individueel bewustzijn zou moeten worden vergeleken met een hersencel in een universeel denkvermogen.

In een soortgelijk interview gepubliceerd in *The Observer* antwoordde de Duitse onderzoeker Max Planck op de vraag: 'Denkt u dat bewustzijn op basis van materie kan worden verklaard?', als volgt:

> Nee, ik beschouw bewustzijn als fundamenteel. Ik beschouw materie als te zijn afgeleid uit bewustzijn. We kunnen niet om bewustzijn heen. Alle dingen waarover we spreken, alle dingen waarvan we denken dat ze bestaan, vooronderstellen bewustzijn.

We zouden van een aantal andere grote wetenschappers citaten kunnen geven, waarin ze allen tot dezelfde conclusie komen. Waar het om gaat is dat de grootste wetenschappers nu gedachten gaan formuleren die een herhaling zijn van een van de filosofische grondstellingen van de esoterische traditie, namelijk dat denkvermogen of bewustzijn de essentie van het heelal is en dat dit zich noodzakelijkerwijs manifesteert en werkzaam is in ieder punt van het onbegrijpelijk uitgestrekte kosmische geheel.

Dit is een goed moment om te wijzen op het mooie boek *Plant Autographs and Their Revelations*, geschreven door de hindoegeleerde Sir Jagadis Chunder Bose. Vóór zijn tijd werd algemeen aangenomen dat planten geen bezielde wezens waren, dat ze weliswaar uit substantie bestonden en konden bewegen, maar dat ze geen geïndividualiseerd leven of een 'ziel' bezaten; dat ze geen circulatiesysteem, geen zenuwen en geen gevoelens hadden. Men dacht dat zo'n circulatiesysteem niet zou kunnen bestaan in een plantenlichaam, ondanks het met de seizoenen op- en neergaan van plantensappen, omdat men de dogmatische overtuiging koesterde dat mensen en dieren de enige levende wezens waren die min of meer uit eigen beweging kunnen handelen.

Deze hindoegeleerde bewijst met zijn knap uitgedachte apparatuur (o.a. elektrische), waarmee hij het plantenleven kan bestuderen en de polsslag en levensfuncties van de plant kan registreren, dat planten over zenuwen en *planten*bewustzijn beschikken – niet dierlijk of menselijk bewustzijn; dat planten kunnen worden vergiftigd en door het toedienen van een geschikt tegengif kunnen genezen, dat ze vermoeid kunnen worden en rust nodig hebben, dat ze zowel over een circulatiesysteem als een zenuwstelsel beschikken.

Zo is er achter en in ieder ding een bewustzijnscentrum, een jīva, die Leibniz een monade noemde, of een eenheid van individualiteit, waarbij hij het woord overnam van Pythagoras. Volgens de oude wijsheid is ieder atoom een levende organische entiteit, het voertuig of de manifestatie van een transcendente maar onvolledig tot uitdrukking gebrachte ziel. Met andere woorden, het zielenleven van een atoom is een intermediair deel van de onzichtbare en etherische atomaire structuur die voortvloeit uit het monadische centrum of de wortel 'achter en boven' elke fysieke atomaire eenheid.

De wetenschapper van nu is bezig de weg te bereiden voor dit denkbeeld wanneer hij verklaart dat het atoom niet langer wordt beschouwd als een gevoelloos, inert deeltje dode stof, voortgedreven door het blinde noodlot, en door toeval her- en derwaarts getrokken, maar een samengestelde entiteit die uit elektrische punten of ladingen bestaat.

De Deense natuurkundige Bohr ontwikkelde voor het fysieke atoom een model dat, ondanks de veranderingen die sinds 1913 in zijn theorie zijn aangebracht, met bijna bovennatuurlijke precisie elektromagnetische en andere natuurverschijnselen verklaart: namelijk dat het fysieke atoom een soort miniatuur zonnestelsel is, of omgekeerd dat een zonnestelsel een kosmisch atoom is. Ieder atoom heeft zijn atomaire 'zon' die een *proton* wordt genoemd, of een combinatie van protonen en elektronen, en heeft zijn planeet of planeten die *elektronen* worden genoemd die met een ongelooflijk grote snelheid om hun centrale atomaire zon draaien. Nemen we als voorbeeld het waterstofatoom, waarvan wordt verondersteld dat het de oerbouwsteen van de fysieke stof is, dan bestaat dit uit slechts één planeet of elektron en één proton of atomaire zon.

De grote waarde van Bohrs model lag in het feit dat dit op analogie berust. Wat de natuur in een bepaalde situatie doet, wordt op andere plaatsen herhaald, omdat ze overal één fundamentele wet of

gedragslijn volgt. Het denkbeeld van Bohr is een onbewust eerbetoon aan de oude leer van de analogie. Er bestaat echter ook zoiets als een valse analogie die een verkeerde interpretatie is van de manier waarop de natuur werkt, en daarvoor moet men constant op zijn hoede zijn. Een andere opvatting over de structuur van het atoom is te danken aan het werk van natuurkundigen zoals Schrödinger, de Broglie en anderen. In beide opvattingen betreft de structuur van het atoom in wezen een elektrische entiteit, hetzij diffuus, zoals Schrödinger beweert, of – volgens Bohr – meer volgens een strak patroon zoals dat bij ons zonnestelsel het geval is. Het belangrijkste is dat het atoom, wat ook de structuur en de interne organisatie ervan mag zijn, een elektrische samenstelling is – een entiteit die is opgebouwd uit krachten die zichzelf als stof manifesteren; dit is, tot op zekere hoogte, strikt in overeenstemming met de leer van de esoterische filosofie.

De theorie van Bohr dat het atoom een soort miniatuur-zonnestelsel is, komt tenminste overeen met alles in de natuur zoals we die kennen, ongeacht de gebreken die deze theorie in de toekomst kan blijken te bevatten. Of door toekomstig onderzoek zal blijken dat Bohr of iemand na hem de meest exacte voorstelling over de structuur van het atoom heeft ontwikkeld, is voor ons huidige doel van geen enkel belang; alle modellen schijnen in essentie min of meer hierop neer te komen: het atoom is voor het grootste deel uit etherische ruimten opgebouwd, en de deeltjes van zijn substantie bestaan uit elektriciteit die op verschillende wijzen is samengesteld uit zijn positieve en negatieve kwaliteiten of delen.

De fysieke wereld die zo massief schijnt te zijn, blijkt dus uiteindelijk voor het grootste deel uit leegten of etherische ruimten te bestaan met vrijwel ontelbare aantallen deeltjes met een negatieve of positieve elektrische lading, elektronen, protonen, positronen, enz., die in onderlinge wisselwerking staan en door hun gezamenlijk gedrag de hele fysieke wereld met al zijn samenstellende delen voortbrengen. De snelheid waarmee deze elektrisch geladen deeltjes volgens de wetenschappelijke theorieën bewegen is onvoorstelbaar groot. Dr. E.E. Fournier d'Albe schreef in *The Observer*:

> In dit miniatuur-zonnestelsel (het atoom) zou een jaar gelijk zijn aan de tijd waarin één omwenteling (van een elektron) om de centrale 'zon' wordt volbracht en omdat er ongeveer duizend biljoen (10^{15}) omwentelingen per seconde worden volbracht, is het duidelijk dat er terwijl we toekijken, al is het maar een ogenblik, ontelbare eeuwen en geologische tijdperken van atomaire tijd verstrijken.

Er bestaan in dit heelal wezens van wie de gang van de tijd zo langzaam is dat, wanneer ze ons zonnestelsel als een atomair stelsel zouden beschouwen, ze de duur van één omwenteling van onze planeet om de zon, die door ons een jaar wordt genoemd, een onberekenbaar kleine tijdsperiode zouden vinden – naar verhouding voor hen zelfs kleiner dan de duur van een omwenteling van een elektron rond zijn atomaire zon, wat een atoomjaar is, dat voor ons heel kort duurt. Aan de andere kant zou voor de oneindig kleine wezentjes, waarvan we ons kunnen voorstellen dat ze op een elektron – een van de atomaire planeten – leven, een van onze jaren bijna een eeuwigheid lijken.

Het leven van ons heelal is vergeleken met de oneindigheid slechts een oogwenk, maar het lijkt voor ons bijna een eeuwigheid, want het duurt vele triljoenen menselijke jaren. Evenzo is een mensenleven slechts een snel voorbijgaand moment in de eindeloze duur, hoewel het van immens lange duur is vergeleken met het onvoorstelbaar snelle verschijnen en weer verdwijnen van de oneindig kleine levens in de wereld van het atoom.

Wetenschappers vertellen ons dat de afstanden in het atoom tussen de elektronen onderling en tussen de elektronen en hun protonische centrum of zon relatief even groot zijn als de afstanden in ons kosmische zonnestelsel tussen de planeten onderling en tussen de planeten en onze zon. Men moet bedenken dat voor ons alle dingen in dit heelal betrekkelijk zijn en als gevolg daarvan zijn zulke zogenaamd fundamentele dingen als ruimte en tijd even betrekkelijk als alle andere dingen die daarin zijn bevat. Inderdaad zijn zowel ruimte als tijd, in één betekenis van het woord, *māyāvi* of illusoir, omdat beide rechtstreeks verband houden met fysieke dingen of 'gebeurtenissen'; en omdat ze een uitgesproken tijdelijk karakter dragen, kan geen van beide 'absoluut' worden genoemd.

De atomen waaruit onze lichamen zijn samengesteld zijn op die manier gebouwd en zijn daarom oneindig kleine kopieën of weerspiegelingen van dat grotere kosmische atoom dat we het zonnestelsel noemen. Evenals de interplanetaire ruimten leeg of bijna leeg zijn, bestaan ook onze lichamen voor het grootste deel uit lege ruimten, die toch vol zijn met etherische substanties, zoals ook de kosmische ruimten van ons galactisch heelal vol kosmische ether zitten.

De zogenaamd massieve fysieke eenheden of elektronen, enz., waaruit mijn fysieke lichaam bestaat, zouden, afgezien van de lege

ruimten, waarschijnlijk kunnen worden samengepakt in een speldenknop. Voor zover het volume of ruimtelijke uitgebreidheid betreft, zijn onze fysieke lichamen dus inderdaad illusoir, maar toch zijn ze voor ons volkomen reëel, omdat onze zintuigen in deze wereld van 'omvangrijke' illusie leven.

Laten we eens aannemen dat ik in een trein stap. Ik neem plaats, maar ik raak de stoel waarop ik zit slechts schijnbaar aan. Geen enkel deeltje van mijn lichaam raakt in feite de stoel aan; de elektronen waaruit mijn lichaam is opgebouwd worden afgestoten door de trillingen van de elektronen waaruit de stoel bestaat. De stoel is vastgeschroefd aan het houtwerk van de wagon, maar de schroeven raken het hout in feite niet, hoewel ze er een gat in hebben gemaakt. Het houtwerk is aan het metaal van de wagon vastgezet. Deze verbinding ziet er voor ons stevig en solide uit en het contact lijkt onbetwistbaar; toch raakt geen deeltje van het hout het staal feitelijk aan. De stalen carrosserie rust op de assen van de wielen, maar geen enkel deeltje van dat staal is in absoluut fysiek contact met het metaal van de wielen. Terwijl de wielen over de rails rollen, raken ze deze feitelijk niet aan; ze bewegen zich voort over ether. Ieder deeltje van de wielen dat de rails lijkt aan te raken, en omgekeerd, bestaat uit elektronen en andere deeltjes met een positieve of negatieve lading die elkaar afstoten. De rails liggen schijnbaar vast op de aarde, maar ook hier is geen sprake van absolute aanraking met de aarde. De aarde zelf bestaat uit verschillende stoffen, maar er bestaat geen enkel mathematisch punt van een van deze materialen dat in absolute fysieke aanraking is met een van de andere materialen; ze worden van elkaar gescheiden door afstotende elektrische krachten die zetelen in de elektronen en protonen, enz., waaruit de atomen zijn opgebouwd. Wat leven we in een wereld van illusie!

De structuur van bijvoorbeeld een waterstofatoom, het tot nu toe eenvoudigste aan de wetenschap bekende atoom, bestaat uit twee elektrisch geladen deeltjes; het ene, het proton, is positief en is volgens de theorie de centrale zon van het atoom; het andere, het elektron, is negatief en dit is de atomaire 'planeet' die met een duizelingwekkende snelheid om zijn centrale kern of het proton heen draait – volgens sommige wetenschappers meer dan duizend biljoen keer in de korte tijdsduur van één menselijke seconde. Als we het met de vinger konden aanraken, zouden we een zekere weerstand voelen als gevolg van de ongelooflijke snelheid van het wervelen van dit elektron rond zijn centrale zon, waardoor het een gevoel van iets mas-

siefs geeft, van een ring of een soort schil, die we zouden waarnemen als 'materie', en toch is deze 'materie' niets anders dan een negatieve elektrische lading of kracht.

We weten nu dat materie voor het grootste deel uit gaten bestaat, grotendeels uit open ruimten – leegten. Als we ons zonnestelsel beschouwen, zien we dat het grootste deel ervan ruimte is; de zon en de planeten nemen slechts een klein deel in van de totale ruimte die het stelsel als geheel beslaat. Dat is volgens de theorie ook het geval met het atoom. De protonische zon en de elektron-planeten nemen maar een klein deel in beslag van de ruimte binnen het atoom. Toch bestaat alle fysieke stof, van het ijlste gas tot de zwaarste metalen, uit deze 'lege' atomen.

Eddington wijst er in zijn boek *The Nature of the Physical World* op dat wetenschappers nu 'materie' hebben gereduceerd tot punten van energie die in een leegte bestaan. Dit doet denken aan de oude Griekse theoretici van de atomistische school van filosofen, die leerden dat de uiteindelijke bestanddelen van alle dingen atomen en leegte zijn. Maar met *to kenon* – 'vacuüm' of 'leegte' – bedoelden ze niet wat men in onze tijd onder een volkomen of absolute leegte verstaat. Ze bedoelden het ontbreken van materie die door de menselijke zintuigen kan worden waargenomen; maar deze gedachte berustte op het bestaan van een etherisch veld of een etherische oceaan in de ruimte – RUIMTE zelf – die vergeleken met de grove, illusoire fysieke stof de leegte werd genoemd. Deze etherische kosmische substantie wordt gewooonlijk ether genoemd; de Grieken zelf gebruikten vaak het woord *aether*, waaraan wij ons woord ether hebben ontleend.

Strikt genomen is het verkeerd en ongegrond te veronderstellen dat ruimte en aether identiek zijn. Dat is tenminste het standpunt van de esoterische filosofie, namelijk dat aether, kosmisch gesproken, het materiële substraat van manifestatie of differentiatie is, en daarom is hij zo goed als identiek met wat technisch wordt aangeduid met ākāśa of zelfs mūlaprakriti, wortelnatuur of wortelruimte. In een kosmische hiërarchie vult de mūlaprakriti of het ākāśa ervan, of ook haar aether, de hele ruimte van die hiërarchie, en is daarom vrijwel identiek met de ruimte van die hiërarchie, omdat ze haar moedersubstantie is.

Daar het aantal van deze kosmische hiërarchieën letterlijk ontelbaar groot is en dus als oneindig kan worden beschouwd, zijn de respectieve aethers van deze kosmische hiërarchieën alle bevat in de onbegrijpelijk uitgestrekte RUIMTE van de grenzeloze oneindigheid. Dit betekent niet dat RUIMTE een 'oneindige leegte' of een grenzeloze

container zou zijn; want RUIMTE betekent de grenzeloze kosmische diepten zelf, zonder grenzen, zonder begin of einde, het *zijn* van eeuwigheid tot eeuwigheid, terwijl de kosmische hiërarchieën bij hun verschijnen tijdens de cyclische manifestaties vanuit zichzelf de velden van de aether voortbrengen, die uit innerlijk opwellende impulsen die door kosmische intelligentie worden geleid, de verscheidenheid van de differentiatie tot ontwikkeling brengen.

Terwijl de aether van enig afgerond deel van de Ruimte dezelfde uitgebreidheid heeft als die ruimte, is de aether zelf een voortbrengsel van en in de alomvattende ruimtelijke diepte van die hiërarchie. Uit het voorgaande moeten we wel de conclusie trekken dat het woord ruimte praktisch verwisselbaar is met wat we goddelijkheid kunnen noemen – niet een of andere godheid, want dat zou beperking inhouden, maar de abstracte GODDELIJKHEID van grenzeloze duur en onbegrensd zijn.

De ether van de wetenschap, of men deze aanvaardt of verwerpt, beschreven als een soort gelei of met eigenschappen zoals vloeibaarheid of stijfheid, is eigenlijk de wortelnatuur of mūlaprakriti of moedersubstantie van elk willekeurig kosmisch gebied – waarbij de wetenschappers natuurlijk aan het fysieke gebied of de fysieke wereld denken, de meest stoffelijke bezinksels of neerslag van de oorspronkelijke mūlaprakriti van het fysieke kosmische gebied.

De hoofdgedachte is dat iedere kosmische hiërarchie niet alleen haar primordiale of kosmische aether bezit, en die is haar mūlaprakriti of ākāśa, maar dat elk van de zeven (of tien) gebieden van zo'n hiërarchie zijn eigen wortelsubstantie of wortelnatuur of ondergeschikte aether bezit, waarbij al deze ondergeschikte aethers elkaar doordringen. Dus komen vanuit ākāśa alle wezens tot manifestatie; en alle wezens en dingen keren terug in ākāśa voor hun rust- of herstelperioden van verschillende duur, alleen maar om weer opnieuw eruit te voorschijn te komen wanneer de manifestatiecyclus aan een nieuw kosmisch, solair of planetair levensdrama begint.

Als de moderne wetenschap het bestaan zou erkennen van onzichtbare gebieden van de ruimte, dan zou men deze etherische werelden gaan zien als de achtergrond en de bevatter van dit fysieke heelal dat slechts de uiterlijke schil of het uiterlijke gewaad ervan is. Het allerlaagste deel van dit gebied van onzichtbare substantie kan men ether noemen, mits men de term generaliserend gebruikt om het veld waarin elektromagnetische krachten werkzaam zijn mee aan te duiden.

De oude wijsheid leert dat de ether niet alleen maar materie is van één bepaald type of met een uniforme dichtheid die slechts op één gebied bestaat, maar dat de ether zevenvoudig is. Beschouw bijvoorbeeld de ether die de aarde omringt, die kosmische uitgebreidheid bezit en waarin iedere molecule en ieder atoom van alles wat bestaat, en ieder elektron en proton van elk atoom, zich baadt als in een grenzeloze oceaan. Deze ether komt ons bijzonder ijl of etherisch voor, maar is volgens moderne wetenschappelijke theorieën onvergelijkelijk veel dichter dan de dichtste fysieke substantie die men kent – natuurlijk, want deze doordringt de fysieke materie, zoals water een spons doordringt.

Sir J.J. Thomson verklaarde dat hij tot de conclusie is gekomen dat de dichtheid van ether twee miljard keer zo groot is als die van lood. Dat is het karakter van deze ontastbare, supergasachtige ether. Lood is een van de metalen met de grootste dichtheid en toch is de ether, die alles doordringt, twee miljard maal zo dicht!

De moderne wetenschap heeft nooit precies begrepen wat de term ether, die ze vroeger zo algemeen gebruikte, betekende. In de esoterie is het nog duizendmaal moeilijker, eenvoudig omdat er ethers of substanties zijn in ijle en etherische toestanden 'boven' de fysieke stof, en andere ethers in toestanden van verschillende dichtheid of compactheid 'lager' of grover dan de fysieke stof. Toch kan dit ene woord ethers, juist omdat het zo vaag maar toch suggestief genoeg is, worden gebruikt zowel 'boven' als 'onder' die dwarsdoorsnede van de natuur die we het gebied van de fysieke sfeer noemen.

De ethers lager of grover dan het fysieke gebied, die in bepaalde gevallen veel en veel dichter en gecompliceerder zijn dan de fysieke stof, doordringen niettemin de fysieke stof en vullen als het ware alle gaten ervan, juist omdat de fysieke stof deze gaten of intermoleculaire, interatomaire en inter-elektron-ruimten of leegten vertoont. Het zijn juist deze gaten of leegten die niet alleen met deze subfysieke ethers zijn gevuld, maar die deze ethers feitelijk *zijn*; en toch zijn de dichtste en meest grove van onze fysieke stoffen, zoals lood of goud, doordrongen van en zijn al hun interatomaire ruimten gevuld met deze ethers. De subfysieke ethers liggen zover buiten het bereik van bijvoorbeeld onze tastzin, dat ze ons uiterst ijl toeschijnen, precies zoals vingers de lucht niet kunnen pakken of aanraken, hoewel de atmosferische lucht een betrekkelijk dicht gas is.

Bovendien is bewustzijn of gedachte-stof of gedachte zo fijn en subtiel, zo ijl en etherisch, dat filosofie en religie dit sinds onheuglijke

tijden, kosmisch gesproken, hebben beschouwd als de essentie van alle dingen, en allesdoordringend. Maar als kosmisch denkvermogen of bewustzijn inderdaad allesdoordringend en de essentie van alle dingen is, moet het miniemer zijn dan de meest dichte, samengepakte entiteit die men zich kan voorstellen, en hoewel het dus zo wezenlijk en kosmisch ijl is, dwingt de logica ons eraan toe te voegen dat het oneindig veel dichter is – juist omdat het eraan ten grondslag ligt – dan zelfs de ether van de moderne wetenschap, die twee miljard keer zo dicht is als lood.

Onze fysieke wereld is dus niet het meest materiële in het heelal. Er zijn gebieden of gradaties van substantie-materie die veel dichter zijn dan ons gebied, zoals er ook gebieden of gradaties van substantie-materie zijn die onvergelijkelijk veel ijler en etherischer zijn. Dat onvergelijkelijk veel etherischer en ijlere deel is wat wij geest noemen; en dat andere, veel dichtere en grovere deel is wat wij absolute materie noemen; maar dit hele bereik van substantie vanaf de geest tot aan de meest grove materie is, volgens de theosofische leringen, het zevenvoudige gebied van de ākāśische achtergrond van het heelal – *van ons heelal.*

Sir Oliver Lodge schreef over de aard en oorsprong van materie het volgende:

> . . . materie zou als het ware kristalliseren uit een ongemodificeerde ruimtelijke ether die de oorspronkelijke zetel van alle energie in het heelal is. Volgens dit denkbeeld wordt materie het tastbare deel van de ether – het enige deel ervan dat onze zintuiglijke organen beïnvloedt en dus het enige deel dat we onbetwistbaar *kennen*. . . . We kunnen de fysieke werkingen steeds verder terugvolgen, maar niet ongelimiteerd. Vroeg of laat stoten we op iets dat niet fysiek is en dat meer overeenkomt met ons denken dan met ons lichaam en dat we soms met het woord ideëel of geestelijk aanduiden. – *My Philosophy*, blz. 24

Hoewel we dit citaat per saldo verwelkomen als een nieuwe en vooruitziende bijdrage, voelen we ons toch gedrongen nadrukkelijk te protesteren tegen de gedachte die in het woord 'ongemodificeerd' ligt besloten. Het is namelijk een feit dat de 'ether van de wetenschap' waarover Sir Oliver schrijft, allesbehalve 'ongemodificeerd' is, maar in ieder opzicht al zeer sterk gemodificeerd is vergeleken met de oorspronkelijke geestelijke wereld-stof, ook wel mūlaprakriti of ākāśa genoemd. De ether van de wetenschap is zo sterk gemodificeerd dat

hij slechts één graad ijler is dan fysieke materie, want de ether van de wetenschap is inderdaad het bezinksel van ākāśa, en men kan fysieke materie beschouwen als het opgehoopte of hard geworden bezinksel ervan.

Sir Oliver vervolgt:

> Ik durf de misschien wel absurde voorspelling te doen dat men zal ontdekken dat het leven iets is dat door tussenkomst van de ether van de ruimte in wisselwerking met materie staat, dat het door materie wordt tentoongespreid, maar niet daarin zijn oorsprong heeft, en dat het onafhankelijk van zijn materiële manifestatie kan bestaan op een manier die zintuiglijk niet waarneembaar is. – *Op. cit.*

Dit denkbeeld 'dat het leven iets is dat door tussenkomst van de ether van de ruimte in wisselwerking met materie staat' kan niet helemaal juist zijn in verband met het onderscheid dat kennelijk wordt gemaakt tussen leven en stof, opgevat als radicaal verschillende entiteiten; en ook omdat kracht en materie, of geest en substantie, in wezen *één* zijn. Het is deze ongelukkige scheiding van leven en materie, of van kracht en materie, die zo'n intellectuele warboel heeft veroorzaakt, niet alleen in wetenschappelijke maar in het verleden ook in religieuze kringen.

Dit radicale dualisme in het Europese denken is een uiterst vruchtbare voedingsbodem geweest voor meer geestelijke en wetenschappelijke verwarringen en daaruit voortvloeiende afdwalingen van de waarheid dan welke andere oorzaak ook. Sinds de val van het Romeinse Rijk is het kennelijk een van de uitgangspunten van de westerse theologie geweest, maar we stellen speciaal de denkbeelden van de Franse filosoof Descartes verantwoordelijk voor de invloed die deze volkomen verkeerde opvatting op het denken van alle wetenschappers na hem heeft uitgeoefend. Pas omstreeks 1900 ontstond het nieuwe en veel meer met de waarheid overeenstemmende denkbeeld van de fundamentele of essentiële identiteit van materie en alle vormen van energie – de fysische afspiegeling op ons gebied van kosmische pradhāna en brahman, dat wil zeggen kosmische wortelnatuur en het haar bezielende en eeuwig coëxisterende kosmische denkvermogen. De esoterische filosofie heeft deze splitsing van de onafscheidelijke twee altijd verworpen als onnatuurlijk en daarom onwaar. In wezen zijn ze EEN: maar ze schijnen in ons illusoire heelal twee te zijn, op grond van hun voortdurende wisselwerking en

intermodale activiteit als de twee aspecten of sluiers van de ene fundamentele werkelijkheid.

Wat de wisselwerking tussen leven en materie *door tussenkomst van de ether van de ruimte* betreft, hiertegen kan men geen bezwaar maken; alleen zou een theosoof liever zeggen dat het leven door middel van dat deel van de ethers – let op het meervoud – van de ruimte werkt, die intra-atomair en hyper-intra-atomair zijn, dat wil zeggen de ethers in het binnenste, in het binnenste van het binnenste, van de substantie en de structuur van het atoom. Deze ethers, als geheel, zijn dezelfde als de 'ethers van de ruimte'.

De waarheid is dat het leven niet van kracht of energie en materie is te scheiden, omdat het de oorzakelijke substantie en ook de feitelijke en universele bron van beide is, en het zou in zijn onbegrijpelijke veelheid van activiteiten misschien de oorzakelijke energie van de kosmos kunnen worden genoemd. Dat het leven door 'materie wordt tentoongespreid, maar niet daarin zijn oorsprong heeft' is natuurlijk een juiste uitspraak; materie openbaart het leven en bewijst op die manier het bestaan ervan, maar we verklaren hier met nadruk: ze 'schept' het leven niet.

Sir Oliver verklaart vervolgens terecht 'dat het leven onafhankelijk van zijn materiële manifestatie kan bestaan op een manier die zintuiglijk niet waarneembaar is'. Toch impliceert dit niet dat het leven essentieel van materie verschilt en zelf geen materiële manifestatievormen heeft, want dit is niet waar. Tussen pure kracht en energie als zodanig en de grove fysieke wereld als zodanig, moeten er verbindende gradaties of trappen van kracht-substantie bestaan, omdat het duidelijk is dat zuivere kracht of energie evenmin op zuivere materie kan inwerken als dat warmte of elektriciteit arbeid kan verrichten zonder tussenschakels. Men kan stoom niet toepassen zonder een mechanisme dat de energie van oververhit water beschikbaar maakt. Een verbrandingsmotor kan geen arbeid verrichten zonder verbinding met een passend mechanisme. Toch zien we fysieke dingen bewegen en daarvoor moeten ze van energie worden voorzien. Wanneer het mensen of dieren betreft zeggen we dat ze 'leven', dat het 'bezielde' wezens zijn. Maar wat vult de kloof tussen de fysieke stof en de ongrijpbare kracht of energie die haar doet bewegen? Er bestaat inderdaad een uitgebreide reeks substantieskrachten tussen grove stof en pure energie, in een afnemende graad van stoffelijkheid; ieder stadium van deze reeks wordt in onze terminologie aangeduid door het woord 'gebied'. Deze gebieden vormen

de verbindingsladder tussen pure kracht of energie en grove fysieke substantie of stof.

Materie bestaat daarom in allerlei verschillende graden van ijlheid of dichtheid; maar leven *per se* bestaat en manifesteert zich in individuen als een levensfluïdum dat bij elk gebied van stoffelijke manifestatie hoort – en deze levensfluïda vormen in hun totaliteit het universele leven, dat zich op ieder gebied in daarbij passende vormen manifesteert en dus door middel van de verschillende soorten materie van dat gebied functioneert.

Als we spreken over ons heelal, ons eigen thuis-heelal, bedoelen we de melkweg – alles wat wordt omvat door die uitgestrekte gordel van duizenden miljoenen sterren, temidden waarvan onze eigen zon een betrekkelijk onbelangrijke plaats inneemt. Sterrenkundigen vertelden ons altijd dat de melkweg ongeveer de vorm heeft van een linze of horloge, maar zijn nu van mening dat de melkweg min of meer de vorm heeft van een wagenwiel, zoals de nevelvlek NGC 4565 in het *Haar van Berenice.* De astronomen zeggen ook dat deze galactische verzameling sterren zo enorm is dat het licht dat zich met een snelheid van zo'n 300.000 kilometer per seconde voortplant, ongeveer 300.000 jaar nodig zou hebben om van het ene uiteinde van de middellijn van de melkweg naar het andere uiteinde te gaan, en dat de dikte ervan ongeveer 10.000 lichtjaar is.

Zo'n galactische vorm vertegenwoordigt een vrij laat stadium in de geschiedenis van een melkwegstelsel en deze moet dus zijn voorafgegaan door andere vormen die enigszins afwijken van het wagenwielmodel. Door het onderling vergelijken van de verschillende vormen trachten de astronomen de evolutie van melkwegstelsels te herleiden op, naar ze veronderstellen, een oorspronkelijke vorm in de Kosmische ruimte – een enorm grote, langzaam draaiende massa uiterst ijl kosmisch gas. Tot op zekere hoogte loopt dit idee parallel met de esoterische filosofie, die echter nadrukkelijk erop wijst dat het opsporen van de veranderingen in de structuur of vorm van een melkwegstelsel, hoe interessant op zichzelf ook, ons weinig of niets vertelt over de oorzakelijke factoren in de galactische evolutie, die van geestelijke, intellectuele en psychische aard zijn. Het melkwegstelsel is, zoals iedere andere entiteit in het heelal, een individu dat uit kleinere individuen is opgebouwd; de samenstellende kleinere individuen die in de hen omringende levenssfeer van het grote individu liggen besloten, vormen een hiërarchisch stelsel met een eigen gees-

telijk-intellectueel-psychisch *svabhāva* of individualiteit.

Het hele galactische stelsel is waarschijnlijk maar een van vele soortgelijke kosmische eenheden die over de onbegrensde velden van de ruimte zijn verspreid, waardoor zelfs ons eigen melkwegstelsel in vergelijking slechts een lichaam van ondergeschikte moleculaire omvang is. Eenzelfde stelsel heerst ook in de wereld van het oneindig kleine: in de atomen zelf met dezelfde relatief uitgestrekte ruimten waarin elektrische punten leven die elektronen, enz., worden genoemd.

Het schijnt dan ook dat de natuur zich overal herhaalt en strikt volgens analoge beginselen is opgebouwd en functioneert. 'Zo boven, zo beneden; zo beneden, zo boven.'

Emerson heeft het zo mooi gezegd in *Fragments on Nature and Life*:

> Van atoom tot atoom is even ver
> Als van maan tot aarde, of van ster tot ster.

Onze eigen zon kan men, vergeleken met andere zonnen, groter dan zij, een dwergzon noemen. Ze is een kosmisch atoom van haar eigen soort en wordt, evenals ieder atoom van oneindig kleine afmetingen, bezield door haar eigen geestelijk-psychische 'levensatoom' of monade van stellair karakter. Laten we eens kijken naar de ster Arcturus. Deze zon met een diameter van 33.800.000 kilometer is inderdaad een reus vergeleken met onze zon met een diameter van 1.390.000 kilometer. Toch is Arcturus een kleuter vergeleken met Betelgeuze die een diameter heeft die meer dan 10 keer zo groot is als die van Arcturus, zodat Betelgeuze een omvang heeft die tot aan de baan van de planeet Mars zou reiken. Onze eigen zon zou in vergelijking daarmee als niet veel meer dan een speldenknop lijken, en Betelgeuze zou moeten worden weergegeven door een cirkel die 250 keer zo groot is. Maar wat is Betelgeuze vergeleken met de titanster, Antares, die een diameter heeft van meer dan 450 keer die van onze zon?

Ieder van deze zonnen is een kosmisch atoom, een deel van een uitgestrekt kosmisch lichaam, waarin zo'n zon beweegt, leeft en zijn bestaan heeft – min of meer precies zoals de atomen van het fysieke lichaam in dat lichaam leven en meehelpen de stof te vormen waaruit dit lichaam is opgebouwd. Toch is ieder, zowel zon als atoom, zelf een levend wezen, en de maker en gever van al het leven aan de kleinere levens die van het bestaan ervan afhankelijk zijn.

De lezer vraagt zich misschien af waarom er weinig of niets is

gezegd over het denkbeeld van het zogenaamde 'uitdijende heelal' of het vreemde idee van 'uitdijende ruimte'. Het belangrijkste waarnemingsfeit dat de theorie over een 'uitdijend heelal' deed ontstaan, is de verschuiving van bepaalde spectraallijnen van verafgelegen stellaire of galactische lichamen naar de rode kant van het spectrum. De theorie is dat wanneer een verafgelegen hemellichaam naar ons toe komt, er een verschuiving van spectraallijnen naar de violette kant van het spectrum zal optreden, en omgekeerd een verschuiving naar de rode kant als het hemellichaam zich van ons verwijdert. We erkennen dat dit juist is, maar het is toch riskant te veronderstellen dat, op grond van het feit dat de waargenomen roodverschuiving van de spectraallijnen groter is naarmate het hemellichaam verder weg staat, een hemellichaam zich daarom sneller van ons af beweegt naarmate het verder van ons afligt; want het is toch heel goed mogelijk, eveneens op theoretische of hypothetische gronden, te veronderstellen dat er andere oorzaken kunnen zijn die deze verschuiving veroorzaken.

De zogenoemde 'constante' of onveranderlijke lichtsnelheid is nu een van de geloofsartikelen van de moderne wetenschap; toch zou in de toekomst best kunnen blijken dat het licht zelf sterk wordt beïnvloed wanneer het de enorme afstanden van de interstellaire ruimten moet afleggen en op zijn weg zelfs door de ijle interstellaire ether zou moeten gaan. De vraag is dan: kan het licht vertraagd worden wanneer het zich over de onbegrijpelijk grote afstanden van de intergalactische ruimte voortplant? Waarom niet? Het denkbeeld dat de snelheid van het licht onveranderlijk is, dat het een universele constante is, mag dan voor alle normale astronomische doeleinden toereikend zijn, maar het kan best zijn dat de lichtsnelheid niet zo'n universele onveranderlijke constante is. De roodverschuiving zou dus het gevolg kunnen zijn van een verandering van het licht zelf, zoals een vermindering van de snelheid of misschien een vooralsnog onbekend absorbtieverschijnsel. Daarom wordt hier de gedachte geopperd dat de toekomst ons een verandering in de huidige theorie van het licht zal brengen.

De snelheid waarmee andere melkwegstelsels zich in de ruimte buiten het onze van ons af bewegen, zou recht evenredig zijn met de afstand van zo'n melkwegstelsel tot het onze. Een op 120 miljoen lichtjaren van ons gelegen melkwegstelsel zou een van ons afgerichte snelheid moeten hebben van 19.300 kilometer per seconde. Volgens deze vreemde theorie zou dan een melkwegstelsel op 2000 miljoen lichtjaren afstand een snelheid moeten hebben van ongeveer 320.000

kilometer per seconde. Deze snelheid is al heel wat groter dan de lichtsnelheid zelf, die volgens de moderne relativiteitstheorie een constante zou zijn en de grootst mogelijke snelheid in ons heelal van relativiteit. Hoe zit dat?

In deze situatie worden wetenschappelijke reservisten naar het front gestuurd in de gedaante van de bekende theorie van Einstein over de eindige ruimte, waarvan de afmetingen niet groter zouden kunnen zijn dan een bepaalde waarde; door aldus het heelal eindig te maken, het als het ware af te sluiten, kan het licht zich ook niet te ver voortplanten. Op z'n minst gezegd, handig!

Maar Einstein zelf zou hebben gezegd dat hij er niet langer zo zeker van is dat de 'ruimte' 'eindig' is, en dat ze misschien toch oneindig is! Bovendien heeft de theorie dat de lichtsnelheid een onveranderlijke kosmische constante zou zijn, onlangs een paar flinke deuken gekregen. (Zie het rapport van dr. P. Salet aan de Franse Academie van Wetenschappen, en de metingen van de lichtsnelheid in 1933 te Pasadena, Californië.) Omdat de voorgestelde theorie over het uitdijende heelal slechts op één belangrijk waarnemingsfeit berust, namelijk de roodverschuiving van het licht van ver verwijderde melkwegstelsels, en omdat men zich nu afvraagt of de lichtsnelheid wel als een onveranderlijke constante grootheid kan worden beschouwd, is het duidelijk dat de theorie over een 'uitdijend heelal' of, erger nog, over 'uitdijende ruimte', op nogal wankele grondslagen rust.

Een van de belangrijkste axioma's van de esoterische traditie is dat het heelal met alles wat erin is, is gebouwd op basis van, en zowel van binnenuit als van buitenaf wordt geleid door, BEWUSTZIJN, dat als eigenschappen leven, denkvermogen en substantie heeft. Maar wanneer bewustzijn op het heelal betrekking heeft, is het slechts een algemene term, een abstractie; en men kan het Kosmische heelal evengoed en volgens veel denkers zelfs onvergelijkelijk veel nauwkeuriger, want veel tekenender, omschrijven als iets dat vol is met bewustzijnen die in een structuur van hiërarchieën bestaan. Deze bewustzijnen komen in vrijwel ontelbare graden of stadia van evolutionaire ontwikkeling voor en zijn structureel gerangschikt volgens hiërarchische families. Zo komt het dat ieder ding in het heelal, beschouwd als een individuele uitdrukkingsvorm van een inwonende monade, niet alleen een punt of geïndividualiseerd atoom van het grenzeloze is, maar in zijn meest innerlijke essentie filosofisch kan

worden gezien als identiek met het heelal zelf.

De hele ruimte, zowel in het oneindig kleine als kosmisch, is vol met krachten en substanties in allerlei graden van stoffelijkheid, ijlheid en spiritualiteit. Zulke betrekkelijk fysieke kracht-substanties als elektriciteit en licht zijn voorbeelden hiervan. Want elektriciteit en licht en ook alle andere kracht-substanties zijn zonder uitzondering emanaties van entiteiten van kosmische omvang. Met andere woorden het grenzeloze is vol kosmische entiteiten, waarvan ieder zijn eigen heelal heeft dat als zijn eigen individuele 'drager' of 'voertuig' functioneert; en de vitale krachten of energieën in elk zo'n kosmische entiteit zijn dezelfde krachten, energieën en substanties die dat heelal vullen en dus, omdat ze in wezen de aard van bewustzijn hebben, dit heelal leiden en besturen en in feite de innerlijke en eeuwige drang achter alle uiterlijke verschijnselen zijn.

In het atoom en in de kosmos heersen dezelfde beginselen, en worden dezelfde structurele werkwijzen gevolgd, omdat zowel atoom als kosmos voor altijd onafscheidelijke delen van het grenzeloze Al zijn, en daarom ieder naar aanleg en vermogen, de geestelijke oerbeginselen weerspiegelen die het grenzeloze in zich besloten houdt. Vandaar dat kosmos en atomen, innerlijke en uiterlijke werelden en gebieden en sferen, als een kosmische samenstelling beschouwd, allemaal de bekleedselen en de uitdrukkingsvormen van het kosmische leven zelf zijn.

Verschilt bewustzijn dan van kracht of energie? Nee, bewustzijn of denkvermogen is zowel de wortel als het brandpunt van kracht of energie, eigenlijk de ziel ervan, en als zodanig substantieel, maar geen materie zoals wij materie opvatten. Onze grofste fysieke materie is niets dan de verharding van sluimerende psychomagnetische bewustzijnscentra of monaden. Wanneer ze tot beweging of individuele activiteit worden gewekt, beginnen deze 'slapende' monaden, die de stof rondom ons vormen, weer hun respectieve evolutiereizen opwaarts naar die vrijheid van geest, van zuivere bewustzijn-kracht, van waaruit ze oorspronkelijk bij de aanvang van de dingen zijn 'gevallen' – om de uitdrukking van de Ouden te gebruiken – in de stof die dus hun eigen collectieve verharding is.

Dus zijn de natuurkrachten in essentie kosmische entiteiten die zichzelf in de vorm van een energetisch fluïdum manifesteren; en deze fluïde vorm of activiteit is wat we als de natuurkrachten waarnemen, nauwkeuriger gezegd, de emanaties van het collectieve kosmische bewustzijn. Zwaartekracht, elektriciteit, magnetisme, warmte,

chemische affiniteit en licht zijn voorbeelden van kosmische krachten. Omdat ze krachten zijn, zijn ze ook substantieel, want materie en kracht zijn fundamenteel één, zoals geest of bewustzijn en essentiële substantie in wezen één zijn. Dus telkens wanneer er kracht of energie is, of een van hun manifestaties, zoals zwaartekracht, elektriciteit, enz., is deze zowel substantieel als energetisch; en dus bewustzijn dat zichzelf als bewustzijnen manifesteert.

Deze verschillende natuurkrachten zijn niet ieder op zichzelf één bewustzijn, maar elk daarvan is eerder de emanatie, het levensfluïdum, dat zich uitdrukt als de verschijnselen van zwaartekracht, elektriciteit, enz., van een bewuste, levende kosmische entiteit erachter. De krachten van de natuur zijn dus de levensfluïda of de zenuwenergie van geestelijke wezens. Elk van die kosmische krachten is dus het uitstromen vanuit een kosmische entiteit van haar karakteristieke levensfluïdum van het speciale gehalte dat tot de laagste kosmische lichaamsdelen van deze entiteit behoort. Deze levenskracht of kosmische elektrische energie wordt volledig geleid, op een wijze die ons mensen automatisch voorkomt, door het denkvermogen en de wil van de kosmische entiteit of entiteiten van waaruit deze energie in emanatiereeksen voortvloeit. Deze kosmische entiteiten hangen onderling met elkaar samen in een hiërarchie van verheven geestelijke intelligenties; en omdat hun respectieve svabhāva's nauw verwant zijn, werken ze samen bij het voortbrengen van het geheel van kosmische verschijnselen die gewoonlijk worden samengevat in het ene woord – natuur.

De zenuw-aura en het magnetisme van de mens, zoals die zelfs werkzaam zijn in zulke afgeleide verschijnselen als de bloedsomloop en de spijsvertering in het menselijk lichaam, zijn voorbeelden in het klein die dit punt misschien kunnen illustreren. Geen van deze en andere functies van het lichaam is, afzonderlijk beschouwd, de fysieke mens. In hun totaliteit en in combinatie met het geraamte van het lichaam vormen ze de fysieke mens, maar op zichzelf zijn het functies die worden veroorzaakt door de wisselwerking van de emanaties van de levensessentie van de mens, en vormen als zodanig de organisatie van de levensfuncties van zijn lichaam; uiteindelijk komen ze voort uit de werkelijke mens van bewustzijn en denkvermogen. Deze werkingen en functies in het fysieke lichaam zijn gedeeltelijk bewust en gedeeltelijk onbewust, precies zoals de krachten van de natuur – op macrokosmische schaal – in het ons omringende heelal werken.

De esoterische traditie zegt (en is het op dit punt eens met Sir Isaac Newton) dat de fundamentele oorzaak van de zwaartekracht nog niet is ontdekt, en dat dit in wezen een geestelijke kracht of een geestelijk vermogen is. Deze verwijzing naar Newton heeft hier betrekking op bepaalde uitspraken in brieven van hem aan Richard Bentley (1692-93) die hoewel ze waar zijn, altijd volkomen zijn genegeerd door wetenschappers. In een brief aan Bentley, gedateerd 17 januari, schreef Newton:

> U spreekt soms over zwaartekracht alsof dit een essentiële en inherente eigenschap van materie is. Schrijf deze opvatting echter niet aan mij toe, want ik beweer niet de oorzaak van de zwaartekracht te kennen, en zou er daarom langer over willen nadenken.

En in een andere brief:

> Het is onvoorstelbaar dat onbezielde grove materie zonder tussenkomst van iets anders dat niet materieel is invloed zou kunnen uitoefenen op andere materie, zonder daarmee in aanraking te zijn, zoals het geval zou moeten zijn als zwaartekracht, in de zin van Epicurus, een wezenlijk en inherent bestanddeel ervan zou zijn. En dat is één reden waarom ik wenste dat u het denkbeeld van een ingeboren zwaartekracht niet aan mij zou toeschrijven. Dat de zwaartekracht inherent en wezenlijk voor de materie zou zijn, zodat het ene lichaam het andere via het luchtledige op een afstand zou kunnen beïnvloeden, zonder tussenkomst van iets anders waardoor en waarin de werking en de kracht van het ene lichaam op het andere zou worden overgedragen, is voor mij zo ongerijmd dat ik niet geloof dat iemand, die op het terrein van de filosofie over een competent denkvermogen beschikt, dit ooit zou kunnen aanvaarden. De zwaartekracht moet worden veroorzaakt door een tussenstof die voortdurend bepaalde wetten volgt; maar of deze tussenstof materieel dan wel immaterieel is heb ik aan mijn lezers ter beoordeling gelaten.

Hoewel hij een leerling van de oude Griekse filosofen was, verwierp Newton hier de verkeerde opvatting dat Democritus en Epicurus de op toeval berustende actie en reactie onderwezen van dode, onbezielde atomen in een volkomen niets bevattende leegte. Het was aan de materialistische school van wetenschappelijke denkers uit Newtons tijd om in het denken over de aard van de zwaartekracht een richting te kiezen die Newton zelf verwierp.

Al met al was Empedocles niet zover naast de waarheid met zijn

leer van kosmische liefde en haat, twee beginselen van de natuur die zowel in het heelal zelf actief zijn alsook in en temidden van de atomaire individuen waaruit het heelal is opgebouwd. Of ze nu liefde en haat of aantrekking en afstoting worden genoemd, het gaat erom dat ze beide de manifestaties zijn van de vitale kracht of energie van onzichtbare kosmische entiteiten in verschillende stadia van evolutionaire ontwikkeling, waarbij deze vitale magnetische uitstroming precies afhangt van de hoeveelheid van de respectieve emanaties en de afstand tussen de twee of meer individuen die op deze manier betrokken zijn bij de wederzijdse actie en reactie – een uitspraak die doet denken aan Newtons gravitatiewet, die zegt dat de zwaartekracht evenredig is aan de respectieve massa's van twee of meer lichamen en omgekeerd evenredig aan het kwadraat van hun onderlinge afstand. In het algemeen zullen velen dit denkbeeld verkiezen boven het zuiver theoretische denkbeeld dat de zwaartekracht op een of andere wijze afhankelijk is van of wordt veroorzaakt door 'gekromde' of 'gebogen' ruimte, hoewel er in deze wiskundige theorieën van Einstein veel aantrekkelijks zit.

Het veel eenvoudiger Platonische denkbeeld dat de cirkel of de bol de meest volmaakte vorm in de natuur is en dat de natuur automatisch naar deze vorm neigt, schijnt redelijker en ook meer in overeenstemming met de feiten te zijn dan de nogal metafysische, hoewel wiskundige, opvatting over een veronderstelde 'kromming van de ruimte' – alsof men over de ruimte, die een abstractie *per se* is, zou kunnen spreken alsof deze slechts een begrensd materieel lichaam is.

Er schijnt heel wat minder bezwaar te zijn tegen Einsteins hypothese over de kromming van de ruimte als deze zou worden aangevuld met twee fundamentele beginselen van de natuur waaraan Einstein zelf in zijn wiskundige theorieën geen aandacht schijnt te hebben besteed, namelijk: (a) dat iedere 'ruimte', in de betekenis volgens Einstein, slechts een onderdeel van ruimtelijke uitgebreidheid is en is besloten in een nog grotere ruimtelijke uitgebreidheid of lichaam en dit laatste weer in een nog grotere 'ruimte', en dit gaat zo door *ad infinitum*; en (b), dat de verschillende 'ruimten' of lichamelijke uitgebreidheden van het fysieke heelal slechts een uiterlijke schil of gewaad zijn van innerlijke en etherische zowel als van geestelijke werelden of ruimten, die de oorzaken zijn van alles wat in de fysieke werelden verschijnt.

Men zal onmiddellijk inzien dat de hypothese van Einstein bij

wijze van spreken slechts handelt over kleine onderdelen van de abstracte RUIMTE ZELF, en dus beperkt is en *de facto* maar een gedeeltelijke verklaring geeft en daarom onvolmaakt is.

Dr. Robert A. Millikan heeft een hypothese ontwikkeld die afkomstig is van een Duitse wetenschapper, dr. Werner Kolhoerster, namelijk dat er in het heelal bepaalde vormen van straling zijn, die nu 'kosmische stralen' worden genoemd, en die volgens dr. Millikan straling is die vrijkomt bij het vormen van materie – krachten of energieën die ontstaan wanneer de elementen van de fysieke stof opnieuw worden geboren bij de desintegratie van eerder bestaande atoomdeeltjes. Ze vertegenwoordigen de meest materiële vorm van energetische trillingen die tot nu toe bekend zijn, omdat ze zich op de schaal van het elektromagnetische spectrum ver voorbij het ultraviolet bevinden, en daarom onvergelijkelijk veel 'harder' en doordringender zijn dan röntgenstralen of gammastralen. Hoewel de exacte oorsprong van de zogeheten kosmische stralen nog niet is vastgesteld, schijnt er geen twijfel over te bestaan dat deze kosmische stralen ontstaan in de velden van de ruimte, omdat ze de aarde bereiken als straling die kennelijk met vrijwel dezelfde intensiteit uit alle richtingen van de ruimte naar ons toekomt.

De theorie is heel suggestief, want deze beschrijft het cyclische verdwijnen van materie die wordt omgezet in straling en daarna weer de verharding van die straling tot fysieke stof. Het schijnt dat dr. Millikans opvatting is dat de sterren vanuit zichzelf substantie uitstralen die op een onverklaarbare wijze (blijkbaar) weer overgaat in elektronen en protonen in de peilloze diepten van de ruimte die de sterren van elkaar scheiden. Het cyclische proces schijnt dus erop neer te komen dat atomaire lichamen in de schoot van de zonnen of sterren van de interstellaire ruimte tot straling worden verstrooid, en dat deze straling in de velden tussen de sterren zonder sporen na te laten zich weer verdicht tot elektronen en protonen die gezamenlijk atomen vormen die zich op hun beurt verdichten om de lichamen van sterren samen te stellen die dan weer het toneel zijn voor de cyclische processen van vernietiging en regeneratie.

Er zit in de theorie van Millikan veel van waarde, maar de esoterische filosofie leert dat zo'n proces na bepaalde zeer lange tijdsintervallen, die zich regelmatig en cyclisch in alle eeuwigheid herhalen, wordt onderbroken door kosmische pralaya's – of enorm lange perioden waarin een heelal, groot of klein, vanuit de zichtbare

wereld verdwijnt naar de onzichtbare, en deze ontbinding of 'dood' van een heelal betekent dan het begin van de kosmische pralaya of rustperiode.

Zoals dr. Millikan het zelf uitdrukt, is 'schepping' nog steeds aan de gang, en we zien geen reden te veronderstellen dat er, kosmisch gesproken, ooit een begin was, of dat er ooit een einde zal komen aan het cyclische proces. Het woord 'schepping' wordt hier niet gebruikt in de oude christelijk-theologische betekenis van iets dat uit 'niets' is gemaakt, maar in de oorspronkelijke Latijnse etymologische betekenis, namelijk die van 'vormgeving' aan iets dat op die manier 'te voorschijn' wordt gebracht.

Nog betrekkelijk kort geleden – zoals blijkt uit Herbert Spencers (1820-1903) *Synthetic Philosophy* – veronderstelde men dat het heelal alleen maar materie was en dat die materie energie of kracht deed ontstaan op een manier die niemand begreep; verder leerde men dat het heelal geleidelijk 'uitgeput raakte'. Men vergeleek dit dan vaak met de opgewonden veer van een horloge, die zich langzaam ontrolde; wanneer het heelal helemaal was 'afgelopen' of 'uitgeput' dacht men dat er niets anders overbleef dan oneindige velden van atomen die sliepen of dood waren en die verspreid waren over wat men vagelijk de 'ruimte' noemde. Aan alles zou dan compleet een einde komen; en de mensen waren er in die tijd niet zo zeker van of de dode atomen er nog wel zouden zijn – als atomen. Het moet worden gezegd dat Spencer zelf een vaag vermoeden had dat het heelal zichzelf op een onverklaarbare manier weer zou opwinden om aan een nieuwe evolutionaire levensloop te beginnen, maar hij scheen met deze optimistische opvatting duidelijk een eenling te zijn.

Wetenschappers beginnen nu te ontkennen dat materie *per se* zou bestaan; ze zeggen dat er niets anders is dan 'kracht' of 'energie'. Maar waarom nemen we de dingen van de natuur niet zoals ze zijn, in plaats van ons te verliezen in vage voorstellingen? Wat doet het er per slot van rekening toe, hoe we de aan de dingen ten grondslag liggende werkelijkheid noemen – kracht of substantie, of beter nog geest-stof?

Eén schrijver, die commentaar leverde op de ontdekkingen van Millikan, schreef onlangs in een krant:

> Op grond van de pas ontdekte feiten die aan het licht zijn gebracht door recente nauwkeurige metingen van de kosmische stralen, lijkt het waarschijnlijk dat de gewone materie in de sterren, in de nevelvlekken of in de diepten van de ruimte wordt gescha-

pen. Of, zoals dr. Millikan het zelf stelt: 'De tot nog toe geheimzinnige kosmische stralen die onophoudelijk in alle richtingen door de ruimte schieten, zijn via de ether gezonden aankondigingen van de geboorte van de elementen.'

Waarom zou men moeten veronderstellen dat materie wordt 'geschapen' in de sterren, in de nevelvlekken en in de diepten van de ruimte en nergens anders? Waarom zou men de 'schepping', de vorming, de nieuwe manifestatie, beperken tot die gebieden? De reden ligt ongetwijfeld in de nieuwe theorieën over het splitsen van atomen en hun samenstellende elektronen en protonen in het hart van de zonnen waar deze kleine corpusculaire entiteiten blootstaan aan bijna onvoorstelbare hitte en druk. Men is geneigd te voorspellen dat er een tijd zal komen dat men zal ontdekken dat het inwendige of het hart van de verschillende zonnen helemaal niet in een toestand van onbegrijpelijk grote hitte verkeert, hoewel het waar is dat de buitenste etherische lagen van zonnen zelf een zekere hitte produceren die door chemische werking wordt veroorzaakt.

Aan de andere kant is het inwendige van elke zon een verbazingwekkend alchemistisch laboratorium waarin allerlei veranderingen optreden op het gebied van moleculen, atomen en elektronen, die men onmogelijk in een scheikundig laboratorium zou kunnen reproduceren. Volgens de leringen van de oude wijsheid is iedere zon, zoals ieder ander individueel hemellichaam, de uiterlijke sluier of het lichaam van een inwonende geestelijke kracht of een zonnegeest. Het zou voor zo'n geestelijke kracht heel goed mogelijk zijn om zijn werk te doen in een zon, zelfs als het inwendige ervan zo'n onbegrijpelijk hete oven zou zijn als de wetenschap veronderstelt.

Zelfs hier op deze aarde vinden er voortdurend schitterende reeksen chemische en alchemistische processen plaats, die niet in aard maar uitsluitend in graad verschillen van wat er in de ruimte, in de nevelvlekken of in het inwendige van de zonnen gebeurt. Het inwendige van de aarde is ook één van de laboratoria van de natuur, waarin voortdurend wonderbaarlijke en voor ons haast onbekende dingen gebeuren; dit kan zelfs worden gezegd van de hogere lagen van de atmosfeer van de aarde, met hun voortdurende wisselwerking van krachten en substanties met de gebieden van de ruimte – of dit nu gebeurt via straling of door nog niet ontdekte natuurlijke oorzaken.

Het lijkt onredelijk om aan te nemen dat de aarde 'dood' is, in de zin dat ze haar wisselwerking van krachten en substanties met de ruimtelijke gebieden van het zonnestelsel rondom haar zou hebben

beëindigd. Al eeuwenlang is het de leer van de grote wijzen en zieners dat 'materie' in talloos veel vormen en toestanden onophoudelijk evolueert en ontstaat, zowel op onze aarde als in de verst verwijderde zon of de meest afgelegen nevelvlek die haar zwak en raadselachtig licht vanuit de diepten van de interstellaire ruimte straalt. Ieder deel van moeder natuur is een alchemistisch laboratorium, waarin op elkaar inwerkende krachten en substanties onophoudelijk ontwikkelen of *voortbrengen* wat in henzelf is – hun eigen karakteristieke kenmerken of de respectieve svabhāva van ieder individueel geval. Wat is het dan met name dat ze door evolutie te voorschijn brengen of produceren? *Het is wat men gewoonlijk substantie of materie* noemt op één of op vele van haar bestaansgebieden.

In verband met de zogenaamde 'schepping' van materie, gaf Alden P. Armagnac in een krant een knappe samenvatting van dr. Millikans opvattingen over kosmische stralen:

> Deze stralen zijn de onzichtbare boodschappers van de schepping.
>
> De schepping, zei hij, vindt nog steeds plaats – niet alleen de schepping van nieuwe werelden of van levende wezens die ze bevolken, maar de geboorte van de deeltjes van de stof waarvan gesteenten en dieren worden gemaakt. Zijn studie van de kosmische stralen, zo voegde hij eraan toe, leverde het eerste rechtstreekse en onbetwistbare bewijs dat er voorbij de sterren, en misschien zelfs op aarde, dagelijks vier van de universele stoffen uit waterstof en helium worden geboren. Deze stoffen zijn zuurstof, het levengevende gas; magnesium, waarvan het verblindende licht ons in staat stelt 's nachts te fotograferen; silicium, de stof waaruit aarde, glas en zand in hoofdzaak bestaan; en ijzer. En de geheimzinnige, van heel ver komende straling, misschien wel van de grote spiraalnevels die volgens de astronomen heelallen in wording zijn, is eenvoudig energie die door de atomen wordt weggeslingerd tijdens het machtige proces van de nieuwe schepping.
>
> Met andere woorden, de stralen zijn de boodschappers die ons vertellen dat het heelal niet uitgeput raakt. Het wordt veeleer opgebouwd en aangevuld door de voortdurende schepping van zijn gewone stoffen uit de twee eenvoudigste stoffen: twee gassen die in de stellaire wereld in grote overvloed aanwezig zijn.

Deze twee gassen zijn waterstof en helium, en het voorbeeld van de geboorte van elementaire stoffen waaruit andere chemische elementen zijn afgeleid is bijzonder leerzaam. Het lichtste fysieke atoom

dat we nu kennen is het waterstofatoom dat uit slechts één elektron en één proton bestaat. Het op één na lichtste atoom is helium, dat uit een combinatie van vier waterstofatomen bestaat. Maar iets heeft deze vier waterstofatomen samengetrokken om gecombineerd een heliumatoom te vormen. Wat is dit? Het heliumatoom weegt, hoewel het uit vier waterstofatomen bestaat, niet precies evenveel als die vier waterstofatomen afzonderlijk zouden wegen. Iets wat gelijkwaardig is met gewicht ging in het combinatieproces verloren; en dat iets was materie of massa, die tijdens het combinatieproces op alchemistische wijze werd omgevormd in of evolueerde tot energie die het nieuwe heliumatoom verliet als een straal – zullen we zeggen een van de kosmische stralen? Hier hebben we dus een geval van omzetting van materie of van verandering van een deel van de materie in een gelijkwaardige hoeveelheid energie.

Het denkbeeld van de eeuwigdurende aard van het fysieke atoom is slechts de voortzetting van de denkbeelden van de oudere maar nog betrekkelijk recente scheikunde, zoals die door Dalton in het begin van de 19de eeuw in een samenhangende theorie werden geformuleerd. Dit denkbeeld dat het fysieke atoom een ondeelbaar, eeuwigdurend, elementair lichaam is, wordt nu niet langer gehuldigd door scheikundigen die sinds de ontdekkingen op het gebied van de radioactiviteit erachter komen dat desintegratie – met andere woorden de dood – van een atoom tot andere toestanden van materie, waarschijnlijk de oorzaak is van de geboorte van de verschillende elementen van de fysieke stof. Want de manifestatie van activiteit gaat altijd ten koste van kracht of energie, of we dat nu kunnen nagaan of niet. Ieder zodanig verbruik van kracht of energie betekent een van twee dingen: een opbouwproces, of een proces van desintegratie. Dit is ook een axioma van de esoterische kosmologie.

Zoals dr. Millikan heeft gezegd:

> We weten al dertig jaar dat bij radioactieve processen de zwaardere atomen uiteenvallen in lichtere. Men mag daarom verwachten dat er ergens in het heelal een opbouwproces aan de gang is dat het afbraakproces door radioactiviteit compenseert.

De esoterische traditie heeft altijd geleerd dat alle vormen van materie radioactief zijn – hadden we maar de middelen om dit waar te nemen; en dat als we slechts weinig, of geen, voorbeelden kennen waarbij lichtere atomen in zwaardere worden omgezet, dit komt omdat onze planeet aarde zich in de tweede of opgaande boog van

haar evolutie bevindt, dat wil zeggen in haar involutieperiode, zodat desintegratie van de zwaardere elementen tot het lichtere het eerst zal plaatsvinden. Het zal nog eeuwen duren voordat gemakkelijk waarneembare radioactieve processen bij de lichtere groepen atomen zullen optreden. Op de voorafgaande of neergaande boog was de werkwijze van de natuur omgekeerd, maar alleen tegen het einde van de neergaande boog werden de atomen werkelijk fysiek. Op deze neergaande boog vertoonden de lichtere atomen alle de neiging om tot zwaardere te integreren, omdat de levensessenties van de aarde gestaag in de materie afdaalden en zichzelf in steeds stoffelijker vormen of toestanden uitdrukten. Sinds we het keerpunt zijn gepasseerd, verdwijnt of desintegreert de fysieke materie langzaam tot etherischer vormen en toestanden van substanties en kracht; de zwaarste elementen, zoals uranium en thorium, zijn noodzakelijkerwijs de elementen die deze innerlijke drang van de universele vitale werkingen van de planeet het eerst en het sterkst zullen voelen.

'Schepping' is altijd aan de gang geweest in verschillende delen van de ruimte, terwijl tegelijkertijd in andere delen van de ruimte het desintegratie- of ontbindingsproces tijdelijk de overhand heeft. Het is een feit dat werelden en verzamelingen van werelden worden geboren, groeien, volwassen worden en dan in verval raken en tenslotte sterven, precies zoals al het andere in het heelal. Want het heelal als geheel en in al zijn delen is een evoluerend heelal en groeit dus, dat wil zeggen het verandert; en omdat het is samengesteld uit een bijna oneindig aantal individuele entiteiten van velerlei graden van ijlheid, waarvan ieder zijn eigen levensperiode heeft, is het duidelijk dat ieder van deze individuele entiteiten in zijn eigen levensloop herhaalt wat er gebeurt in het heelal, waarvan ze een integrerend en onafscheidelijk deel is; immers het deel moet onvermijdelijk gehoorzamen aan de algemene wetten van het universele geheel.

Als we terugkeren tot het denkbeeld van de integratie en desintegratie van werelden en heelallen, is het interessant erop te wijzen wat Sir James Jeans heeft te zeggen in zijn *Astronomy and Cosmogony*:

> Het soort vermoeden dat zich vrij nadrukkelijk aan ons opdringt is dat de centra van de nevelvlekken zijn op te vatten als 'singuliere punten', waar materie ons heelal binnenstroomt vanuit een andere en volkomen vreemde ruimtelijke dimensie, zodat het voor een bewoner van ons heelal lijkt alsof het punten zijn waar voortdurend materie wordt geschapen. – blz. 352

Zijn 'singuliere punten' doen denken aan wat de esoterische filosofie layacentra noemt, die punten waar er onderling contact tussen kosmische gebieden of sferen plaatsvindt. Zo'n layacentrum of 'singulier punt' bevindt zich in het hart van iedere bestaande entiteit. Ieder atoom bevat zo'n algemeen atomair layacentrum; ieder deeltje, ieder korreltje, iedere bol in de ruimte, ieder mens, ieder geïndividualiseerd aggregaat waar dan ook, bevat zo'n layacentrum. Iedere menselijke eicel bevat er een, en het is door het layacentrum in dat menselijke voortplantingsdeeltje dat de incarnerende entiteit incarneert, er haar leven en haar energiestroom doorheen stuurt en op die manier zorgt voor de stuwkracht achter de groeiende entiteit en de ontwikkeling ervan veroorzaakt. In feite bevat de levenskiem van elk zaad in zijn hart een layacentrum, waaraan de entiteit zijn levensstroom ontleent en de geestelijke potenties waardoor het het wezen opbouwt dat het moet worden.

Laya is een Sanskrietwoord dat 'verdwijnpunt' of 'oplossingscentrum' betekent. Materie, die zichzelf omhoog transformeert naar een hoger en etherischer gebied, gaat door *layacentra* of punten of kanalen die, als het ware, de open deuren zijn voor het in- of uitgaan. Deze layacentra zijn dus de punten of kanalen waardoor de substanties of stoffen van de hogere gebieden omlaaggaan en in ons fysieke heelal komen, en zich aan ons voordoen als krachten of energieën, die in werkelijkheid materie in haar zesde of haar zevende en hoogste toestand zijn. Deze krachten en energieën transformeren zich eerst op alchemistische wijze en later op chemische wijze in de verschillende 'stoffen' van de fysieke wereld, en worden dus na verloop van tijd de bekende scheikundige elementen.

In *De Geheime Leer* (1:177-8) vinden we de volgende profetische passage van H.P. Blavatsky:

> We hebben gezegd dat laya is wat de wetenschap het nulpunt of de nullijn zou kunnen noemen; het rijk van de absolute negativiteit, of de ene werkelijke absolute kracht, het NOUMENON van de zevende toestand van wat wij in onze onwetendheid 'kracht' noemen en als zodanig erkennen; of ook wel het noumenon van de ongedifferentieerde kosmische substantie, die zelf een onbereikbaar en onkenbaar object is voor de begrensde waarneming; de wortel en de grondslag van alle objectieve en subjectieve toestanden; de neutrale as, niet een van de vele aspecten, maar het middelpunt ervan. Men kan de betekenis verduidelijken als men probeert zich een neutraal middelpunt voor te stellen . . . . Een

> 'neutraal middelpunt' is in een bepaald opzicht het grenspunt van een gegeven stel zintuigen. Stel u daarom twee opeenvolgende reeds gevormde gebieden van stof voor, waarvan elk correspondeert met een passend stel waarnemingsorganen. We moeten toegeven dat tussen deze twee gebieden van stof een onophoudelijke circulatie plaatsvindt, en als we de atomen en moleculen van (zeg) het laagste gebied volgen bij hun transformatie in opgaande richting, dan zullen deze op een punt komen, waarop ze geheel buiten het bereik vallen van de vermogens die we op het lagere gebied gebruiken. In feite verdwijnt daar de stof van het lagere gebied voor onze waarneming in het niet – of liever, zij gaat over naar het hogere gebied; en de toestand van de stof die correspondeert met zo'n punt van overgang, moet ongetwijfeld bijzondere en niet gemakkelijk te ontdekken eigenschappen bezitten. Fohat [kosmische bewustzijn-energie] brengt 'zeven' van 'dergelijke neutrale middelpunten' voort, en zet de stof tot werkzaamheid en ontwikkeling aan.

Dit werd in 1888 geschreven. Veertig jaar later schrijft Sir James Jeans over zijn 'singuliere punten'. Maar tot nog toe ziet Sir James slechts het verschijnen van materie die *naar* onze eigen fysieke wereld *komt* vanuit wat hij een 'dimensie' noemt, maar wat in werkelijkheid de onzichtbare of de eerstvolgende wereld boven de onze is, een hoger kosmisch gebied. Maar hij wijst er niet op dat deze layacentra of 'singuliere punten' evengoed dienen voor de overgang van de materie van onze wereld, die door evolutie veel etherischer is geworden, terug naar de kracht of krachten waaruit ze oorspronkelijk is voortgekomen, en in een uitbarsting van energie verdwijnt of overgaat naar haar oorspronkelijke toestand, en zodoende een tweevoudige circulatie tot stand brengt, vanbinnen naar buiten en vanbuiten naar binnen – van onze wereld naar binnen naar de sferen die hoger zijn dan de onze en inderdaad ook naar sferen lager dan de onze, voor het geval de overgang degeneratief is en dus een neerwaartse tendens vertoont.

En ook bestaat er geen enkele reden waarom deze overgang van materie van het hogere naar het lagere, of omgekeerd, van het lagere naar het hogere, ergens zou ophouden tijdens de enorm lange levensperiode van een gemanifesteerd heelal, dus tijdens een manvantara. Uitgaande van het denkbeeld van layacentra die in innerlijke werelden bestaan, moeten we wel tot de conslusie komen dat er nog latere stadia volgen in de gang omhoog en naar binnen van zo'n golf of stroom van zich ontwikkelende substantie tot, in het laatste verheven stadium van enig heelal, deze weer de schittering en substantie wordt

van het kosmische bewustzijn dat zo'n heelal bestuurt, en dat bewustzijn is altijd zijn eigen wortel geweest, waaruit het oorspronkelijk is voortgevloeid of geëmaneerd. Waar kunnen we dan grenzen stellen aan bewustzijn, aan denkvermogen, aan kracht, aan substantie en het illusoire kind ervan, materie? De materie van ons gebied wordt en is de energie van de gebieden lager dan het onze. De materie van de gebieden boven het onze is de bron van de krachten of energieën die naar beneden stromen naar ons gebied op hun weg om op dit gebied een van de vele vormen of manifestaties van 'materie' te worden. De invloeiende stromen van kracht of energie trekken eenvoudig door het fysieke heelal heen en vervolgen daarna in de loop van lange eeuwen hun pad naar andere en innerlijke bestaansgebieden.

Tenslotte zijn alle vormen van fysieke materie voortgekomen uit een van de vele manifestatievormen van straling, en dus is de fysieke materie zoals die door onze zintuigen aan ons wordt gerapporteerd te beschrijven als gekristalliseerde of vast geworden straling of licht – niet zozeer het ene octaaf van voor ons 'zichtbaar' licht, maar licht in de meer algemene zin van straling, dat veel 'octaven' van stralingsactiviteit omvat, van kosmische stralen tot radiogolven.

Deze gedachte is helemaal niet nieuw, hoewel men haar honderden jaren lang heeft vergeten of rustig over het hoofd gezien. In zijn *Optica* blijkt Newton enig idee ervan te hebben als hij schrijft:

> Kunnen grove lichamen en licht niet in elkaar worden omgezet, en zouden lichamen niet veel van hun activiteit kunnen ontvangen van de deeltjes licht die hun samenstelling binnenkomen?

En verder:

> De veranderingen van lichamen in licht, en van licht in lichamen, past erg goed bij de gedragslijn van de natuur die in transmutaties behagen schijnt te scheppen.

De grote Engelse geleerde heeft nooit iets geschreven dat bewonderenswaardiger is dan dit; men kan zich alleen maar erover verwonderen dat men dit zo lang heeft genegeerd.

Alle materie is dus uiteindelijk kracht of energie en kan uiteindelijk worden beschouwd als puur licht, dat zowel substantie is als kracht die in een materiële vorm en gedaante is gekristalliseerd. Daarom is de wereld waarin we leven per slot van rekening licht of straling, gekristalliseerd of vast geworden licht.

Sir James Jeans zegt in zijn *The Mysterious Universe*:

> . . . de tendens van de moderne natuurkunde is om het gehele fysieke universum te herleiden tot golven en niets dan golven. Deze golven zijn van tweeërlei aard; opgesloten golven die we materie noemen en niet-opgesloten golven die we straling of licht noemen. Wanneer er vernietiging van materie optreedt, bestaat dit proces slechts uit het vrijmaken van de opgesloten golfenergie die dan vrij door de ruimte kan bewegen. Deze denkbeelden herleiden het hele universum tot een wereld van licht, potentieel of feitelijk bestaand. – blz. 83

Dit doet denken aan een verklaring van H.P. Blavatsky in 1888, dat de wetenschap eens zal ontdekken dat wat we ons fysieke heelal noemen slechts verdicht of gekristalliseerd licht is.

Alle dingen, nevelvlekken en kometen, zonnen en planeten, en stenen, vegetatie, en ook onze lichamen – zijn gekristalliseerd of vast geworden licht of straling, of, wat op hetzelfde neerkomt, krachten die andere krachten of energieën in evenwicht brengen en deze in een min of meer stabiel evenwicht houden.

Max Planck heeft door zijn kwantumtheorie veel bijgedragen aan het afbreken van de eens veronderstelde barrières tussen materie en energie. Bij zijn pogingen bepaalde elektromagnetische verschijnselen te verklaren, kreeg hij een intuïtie die erop neerkwam, dat wat men energie noemt evenals materie uit afzonderlijke hoeveelheden of eenheden is samengesteld; en dat energie dus geen continue stroom is. Ook al wordt energie of kracht gewoonlijk als een continue stroom voorgesteld, dringt zich niettemin het denkbeeld aan ons op dat energie of kracht, evenals water, in afzonderlijke deeltjes kan worden verdeeld; zoals water uit atomen waterstof en zuurstof is samengesteld, zo denkt men nu dat kracht of energie is samengesteld uit deeltjes of ladingen die men *kwanta* noemt. Zoals materie uit atomen bestaat, zo bestaat ook kracht of energie in deze opvatting uit 'atomen' of deeltjes. Deze *kwanta* zijn niet eenheden van alleen maar energie, maar van energie vermenigvuldigd met tijd – het gemakkelijkst te begrijpen als de tijdsduur dat een van die eenheden werkt als een duidelijke hoeveelheid, zoals bijvoorbeeld een elektrische ontlading; en elk zo'n *kwantum* of eenheid, zoals deze wordt opgevat, wordt samen met het tijdselement een 'werking' genoemd.

Ons heelal draagt echter in al zijn verschijningsvormen een illusoir karakter, terwijl de fysieke materie op zichzelf het meest onsubstantiële en onwerkelijke is wat we kennen. Onze fysieke zin-

tuigen geven informatie over slechts een klein gedeelte van de kosmos – een of twee tonen van het hele register van het lied van het leven, slechts enkele tonen van het enorme bereik van de trillingsactiviteit die er in het heelal is. Verder bestaan de krachten of energieën die door de materie werken en haar beheersen en besturen, uit veel verschillende soorten: de fysieke, de etherische, en zo steeds hoger en steeds innerlijker totdat de geest zelf, de kosmische voortbrenger, wordt bereikt. Vanuit deze voortbrenger begint de opgang van een nog geestelijker hiërarchie, en zo verder, *ad infinitum.*

Wanneer we de zaak vanuit de stoffelijke kant en wat nog lager is bekijken, vinden we evenmin definitieve eindpunten. Het elektron is geen uiterste, want er is nog iets daarachter, iets innerlijkers, en in zekere zin iets dat nog veel kleiner is, dat de elektronen en protonen, enz., opbouwt – waarbij deze kleine deeltjes, hoewel van geringere omvang, niet noodzakelijkerwijs minder energie of vermogen hebben.

We weten werkelijk niet hoever we kunnen gaan met dit soort steeds verdergaande deelbaarheid en we zouden het ook niet wagen een uiteindelijke grens aan te geven, of het zou de theosofische leer over de substantie-stof of moeder-substantie van een kosmische hiërarchie moeten zijn die tot aan grenzen van 'innerlijkheid' en 'uiterlijkheid' reikt die we de grenzen van het homogene kunnen noemen. Zo'n homogene substantie zou slechts een van de tussenstadia of hiërarchische uitersten zijn in een van beide richtingen van de eindeloze levensladder; maar wat we het homogene noemen is slechts het begin van een ander en hoger – of omgekeerd, lager – gebied of reeks van hiërarchische levensentiteiten.

In verband met wat er over layacentra werd gezegd, het volgende: ze kunnen vanuit één gezichtspunt heel tekenend worden beschreven als punten van ontstaan tussen het ene kosmische gebied en het andere, of neutrale centra; en omdat de verbinding of de samenbindende substantie tussen het ene kosmische gebied en het andere altijd de hoogste is van de lagere subhiërarchie, die samensmelt met de laagste substantie van de daaropvolgende of hogere hiërarchie en deze wordt, is het duidelijk dat deze samensmeltingssubstantie of verbinding homogeen van aard moet zijn. Omdat de natuur zich in haar hele opbouw overal herhaalt, zijn deze layacentra dus niet alleen de verbindingskanalen tussen het ene kosmische gebied en het andere, maar kunnen, vanuit een ander gezichtspunt, geïndividualiseerde punten of monadische harten of centra worden genoemd. Hun aantal is praktisch oneindig.

Bovendien zijn deze layacentra in een bepaalde periode van hun bestaan slapend, totdat ze tot activiteit worden gewekt, waarna ze brandpunten van intense beweging worden en dat blijven tijdens de hele levensperiode van de entiteit die ze door hun werking tot gemanifesteerd bestaan brengen en, in de ware zin van het woord, *bezielen.*

Wetenschappers zeggen dat het meest elementaire, of liever eenvoudigste fysieke atoom het waterstofatoom is. Maar eens zal algemeen bekend zijn dat er, wat de fysieke materie betreft, etherischer en eenvoudiger dingen zijn dan het waterstofatoom.

Er zijn tekenen dat de 'hypothese van Prout' snel aan populariteit wint, hoewel ze velen erg revolutionair voorkomt, zelfs in onze tijd die zo vertrouwd raakt met de grillen van de elektronen tijdens hun kabouterachtige bestaan. De Engelse arts en scheikundige William Prout, die in april 1850 stierf, ontwikkelde het idee dat wat de Ouden de *prima materia* of *proto hyle* noemden – oorspronkelijke fysieke substantie – hetzelfde is als wat wij kennen als waterstof, een gas waaruit volgens hem alle andere scheikundige elementen die voorkomen in de scheikundige tabellen zouden zijn gevormd door een tot nu toe onbekend proces van verharding of verdichting en tenslotte groepering. Deze hypothese vond enige tijd ingang, maar werd tenslotte opgegeven toen bij nader onderzoek bleek dat [het atoomgewicht van] de andere scheikundige elementen niet precies veelvouden waren van [dat van] het waterstofatoom.

Verder onderzoek sinds de tijd van Prout en nieuwe ontdekkingen hebben een verklaring gegeven van wat het grootste probleem was voor de hypothese van Prout. In het werk van Thomson en van F.W. Aston werd aangetoond dat sommige zogenaamde scheikundige elementen uit een mengsel van twee elementen bestaan die dezelfde scheikundige eigenschappen hebben maar die verschillende atoomgewichten bezitten. Soddy noemde ze *isotopen* naar de Griekse samenstelling *iso-topos*, met als betekenis 'dezelfde plaats hebbend' en wel in het periodiek systeem van de chemische elementen. Er werd aangetoond dat bijvoorbeeld chloor, dat een atoomgewicht van 35,46 heeft, niet uit één enkel element bestaat maar uit een mengsel van atomen, die allebei de eigenschappen van chloor bezitten, maar die respectievelijk het atoomgewicht 35 en 37 hebben. Bij een aantal andere elementen verkreeg men soortgelijke resultaten, zodat de tot dusver onderzochte atoomgewichten van de andere elementen in het periodiek systeem bij benadering gehele getallen zijn, die feitelijk veel-

vouden zijn van het atoomgewicht van waterstof, zoals Prout had beweerd. Dampier-Whetham verklaart in *A History of Science*:

> De hypothese van Prout, dat zij allemaal hele veelvouden zijn van dat van waterstof, is nu bewezen; de kleine afwijkingen zijn te verklaren door de moderne atoomtheorie, en zijn voor deze theorie juist van bijzonder belang. – blz. 391

Als de beoefenaars van de fysische chemie gelijk hebben en het waterstofatoom inderdaad slechts uit twee deeltjes bestaat – een afzonderlijk elektron en een bijbehorend proton – dan moeten ze *de facto* ieder een op zichzelf staande, zichzelf in stand houdende en toch samengestelde entiteit zijn; anders zou geen van beide als een individuele eenheid kunnen bestaan. De esoterische filosofie beschouwt iedere als eenheid optredende fysieke entiteit, macrokosmisch of ultra-microscopisch, als een samengesteld geheel. Daaruit volgt dat zelfs deze zogenaamde 'elementaire' deeltjes van de fysieke substantie zelf in andere samenstellende eenheden zijn te splitsen – als we maar over de middelen en de techniek zouden beschikken om dit onderzoek in het ultra-infinitesimale te kunnen uitvoeren. De hoofdgedachte van dit alles is dat de wortels van de dingen in de onzichtbare werelden liggen; daarom zal de werkelijke verklaring van de dingen in de onzichtbare werelden moeten worden gezocht.

Inderdaad beseffen maar weinigen dat de atomen van zelfs ons fysieke gestel enorme krachten in zich besloten houden die, omdat ze op zo'n verbazingwekkende manier in evenwicht worden gehouden, aan ons lichaam een samenhangende en duurzame vorm geven. Toch spelen wij, die in ons diepste wezen monadische wezens zijn, het op een of andere wonderbaarlijk instinctieve manier klaar om deze verschrikkelijk sterke en bijna onbegrijpelijke krachten, die voortdurend door ons heen spelen, in een vrij stabiele evenwichtstoestand bijeen te houden, zodat we op dit fysieke gebied als wezens met lichamen bestaan en we doen dit vrijwel geheel onbewust; we worden ook niet vernietigd door deze genii van de natuur die we onbewust in ons fysieke gestel gevangen houden!

Het is al een oude droom dat de mens deze onmetelijke krachtbronnen van de wereld van het atoom zou kunnen beheersen. Men heeft berekend dat een kubieke centimeter aarde zo vol elektrische energie zit dat indien men alle positieve en negatieve lading van elkaar zou kunnen scheiden en als puntladingen op een centimeter

afstand van elkaar zou plaatsen, er een aantrekkingskracht tussen beide zou optreden van honderd miljoen miljoen miljoen ton!

Honderd triljoen ton! Ga eens na uit hoeveel kubieke centimeter materie ons lichaam bestaat, en denk dan na over het onvoorstelbaar machtige spel van in evenwicht gehouden krachten dat onophoudelijk voortgaat. Bedenk ook dat ons lichaam vanaf de volwassenheid jarenlang betrekkelijk onveranderlijk is. Het is dit wonderbaarlijk machtige, innerlijke en onzichtbare monadische wezen, dat deze immense krachten van de etherische gebieden van de natuur beheerst, en dat ons zowel astraal als fysiek modelleert – om nog maar te zwijgen over de nog subtielere krachten die in de psychische en geestelijke velden van ons wezen werken. En achter deze psychische en astrale delen staat de geestelijke entiteit, die nog veel wonderbaarlijker krachten beheerst, want de geestelijke monadische entiteit is de wortel van ons wezen. Hoe onvoorstelbaar groot de energiebron ook is die in het atoom ligt besloten, ze verschilt zowel in kracht als in kwaliteit van die veel verhevener en nog machtiger geestelijke golflengten van energie van de geest die de ene ster met de andere verbindt.

Sir Oliver Lodge zegt in zijn *Ether of Space* dat de beschikbare energie in één kubieke millimeter etherische stof (d.w.z. een volume ongeveer zo groot als een speldenknop), als de mens hiervan gebruik zou kunnen maken, genoeg zou zijn om gedurende veertig miljoen jaar onafgebroken een miljoen paardenkracht te leveren!

Zulke dingen vertelt de wetenschap ons over de schijnbaar lege ruimte, die in werkelijkheid de etherische wereld is van het kosmisch astrale gebied. Onze zintuigen kunnen niet meer rapporteren dan wat ze zelf kunnen vergaren binnen het gebied van etherische trillingen dat ze door evolutie hebben leren gebruiken. Wanneer we ons herinneren dat onze eigen fysieke sfeer niets anders is dan een enorme verzameling elektrische ladingen in de lichamen van de verschillende atomen waaruit de fysische materie is samengesteld – en dat die elektrisch geladen subatomaire deeltjes relatief even ver van elkaar liggen als de hemellichamen in onze fysieke sfeer – dan is het niet zo moeilijk het feit te erkennen dat wezens met zintuigorganen die van de onze verschillen, heel gemakkelijk door menselijke lichamen en het lichaam van onze aarde heen kunnen kijken, alsof deze 'lege ruimte' waren.

Wanneer we het 'etherisch oog' zouden bezitten, zouden we inderdaad de intra-atomaire ether kunnen zien waarin ons fysieke leven

zich afspeelt, en we zouden als fysieke lichamen onzichtbaar voor elkaar zijn. Slechts nu en dan zou een elektron als een lichtflits aan ons oog voorbijtrekken – een elektron als symbool van elektrische energie.

Alle onderdelen en functies van de natuur zijn zo nauw met elkaar verweven als een netwerk van 'ruimte-tijd' en 'kracht-stof', dat men nu begint te vermoeden dat er in het heelal helemaal niets is wat een uitzondering vormt op deze algemene regel – en dit is een van de fundamentele beginselen van de esoterie.

De vijf menselijke zintuigen bijvoorbeeld zijn niet alleen de producten van evolutie, maar ook de producten van de wisselwerking van met elkaar vervlochten krachten die actief zijn in de verschillende stoffen waaruit het heelal is samengesteld. Verder leert de esoterische traditie dat deze zintuigen met hun respectieve zintuigorganen – op het ogenblik vijf in getal, maar waarvan er in de verre toekomst zeven, zo niet tien, zullen zijn – niet allemaal tegelijk zijn geëvolueerd, maar in een bepaalde volgorde zijn verschenen, zij het dat in elk zintuig de andere altijd in aanleg aanwezig waren. Zo werd het *gehoor* het eerst ontwikkeld, daarna volgde het *gevoel* en vervolgens het *gezicht*, de *smaak* en de *reuk*. Het is interessant om deze reeks van vijf organen te vergelijken met de 'octaven' van de straling die de wetenschap heeft ontdekt. De zintuigen zijn uitdrukkingsvormen van verschillende soorten 'straling', van krachten die in materiële substantie werkzaam zijn; hoewel de soorten straling in deze gevallen evenzeer psychomentaal van karakter zijn als fysiek, zoals in de organen waarin ze werken is te zien.

Niemand kan tot nog toe zeggen hoeveel octaven straling er bestaan. Theoretisch lopen deze octaven oneindig ver door in beide richtingen van de 'schaal van het elektromagnetische spectrum'. Wanneer we het gewone frequentiegebied bekijken en de zichtbare straling van het licht in zijn zevenvoudige verscheidenheid als het centrale deel van de schaal beschouwen en rechts daarvan het ultraviolette gebied dat wordt gevolgd door octaven van nog kortere golflengte, en aan de linkerkant een reeks octaven van langere golflengten, dan hebben we een verdeling die bijzonder goed correspondeert met de vijf menselijke zintuigen die tot dusver tot ontwikkeling zijn gebracht samen met hun respectieve organen.

Wanneer we geheel links in het gebied van de lange golflengten beginnen, krijgen we eerst de radiogolven die zover we weten zo'n elf of twaalf octaven beslaan en die zich als geluid manifesteren en dus

met de gehoorzin corresponderen. In de schaal naar rechts gaande, dus naar golflengten die steeds korter worden, komen we bij de golven die in ons het gevoel van warmte opwekken, dat wil zeggen de gevoelszin die dus op het horen volgt. Nog verder naar rechts gaande naar nog kortere golflengten, komen we in het gebied van de zichtbare straling met zijn zevenvoudige spectrum en we zien dus dat ons gezichtsorgaan hier reageert op de inwerking van golflengten die het kan opvangen en doorgeven aan het denkvermogen. Verder naar rechts gaande naar nog weer kortere golflengten komen we in het gebied van de ultraviolette straling, dat correspondeert met onze smaakzin. Verder naar rechts komen we in het gebied van de röntgenstralen die met de reukzin corresponderen.

Twee andere zintuigen, met hun overeenkomstige organen, zullen in het menselijk lichaam nog tot ontwikkeling worden gebracht voordat onze periode op deze bol in deze vierde ronde eindigt, en deze twee zintuigen, waarvan we slechts vage aanduidingen bezitten, zullen op de bovengenoemde schaal blijken te corresponderen met golflengten die (op wat nu bekend is van die schaal) uiterst rechts liggen in een gebied aan het einde van de röntgenstralen en aan het begin van de gammastralen.

Wanneer de evolutie de drie hoogste zintuigen heeft voortgebracht voordat de mensheid deze planeetketen verlaat, zullen de wetenschappers van die tijd beseffen dat deze drie zintuigen die tot nu toe in de mens volkomen inactief zijn, in volgorde van hun ontstaan zullen corresponderen met in die tijd het uiterst rechtse deel van het stralingsspectrum – d.w.z. met golflengten die nog korter zijn dan die van de gammastralen en die we kunnen beschrijven als 'kosmische stralen'. Dit betekent natuurlijk niet dat het stralingsspectrum van de natuur daar eindigt. Het wil alleen maar zeggen dat de volmaakte mensheid van die verre toekomst zelfbewust zal kunnen reageren op een soort straling die nu nog maar nauwelijks wordt begrepen of slechts wordt vermoed.

Zoals Sir James Jeans zegt in zijn boek *Through Space and Time* (blz. 53): 'Onze oren kunnen elf octaven geluid horen, maar onze ogen kunnen slechts één octaaf licht zien.' Logisch gezien zou dit kunnen betekenen dat onze oren als zintuigorganen veel ouder zijn en daarom over een veel grotere capaciteit beschikken dan onze ogen. Het verschil in het vermogen om elf octaven te kunnen waarnemen en interpreteren zoals bij het horen, en dat van één octaaf zoals bij het zien, is wel niet enorm, maar toch opmerkelijk. Ook in

het occultisme bevat elk van de menselijke zintuigen, die nu als psychomentale, vitaal-astrale organische functies worden beschouwd, in zichzelf de potentiële vermogens en kwaliteiten, zij het latent, van elk van de overige zintuigen. Zo bevat het gezichtsvermogen en in mindere mate het gezichtsorgaan, niet alleen zijn eigen vermogen en bijzondere functie om te zien, maar evenzeer, min of meer latent, de andere vier zintuigen van het gehoor, het gevoel, de smaak en de reuk. En dat geldt analoog voor de andere zintuigen.

Elk van de zeven grote wortelrassen van de mensheid, die elkaar in de tijd opvolgen, brengt in een bepaalde volgorde een van de zeven zintuigen volledig tot ontplooiing, hoewel ook elk van de tot dan toe nog onontwikkelde zintuigen op onvolmaakte wijze wordt gemanifesteerd. Als volgt:

Eerste wortelras	:	gehoor
Tweede wortelras	:	gehoor en gevoel
Derde wortelras	:	gehoor, gevoel en gezicht
Vierde wortelras	:	gehoor, gevoel, gezicht en smaak
Vijfde wortelras	:	gehoor, gevoel, gezicht, smaak en reuk

De zesde en zevende wortelrassen zullen ieder als ze ten einde lopen hun eigen geschikte zintuig ontwikkelen met het bijbehorende orgaan; en zo zal de hele reeks van zeven volledig ontwikkelde zintuigen, elk met zijn eigen geschikte orgaan en organische functie, actief zijn aan het einde van het zevende wortelras op deze bol in deze vierde ronde.

Ieder zintuig bevat dus op elk ogenblik in potentie de wortels of rudimenten van alle andere zintuigen die nog zullen volgen. In feite zijn deze zintuigen niets anders dan specialisaties van de innerlijke en verenigende bron van al deze zintuigen.

Er is in de mens meer dan alleen maar zijn zintuigorganen, waardoor hij de universele en onzichtbare natuur kan leren zien en begrijpen: de vermogens en krachten van zijn eigen innerlijke god met zijn vrijwel oneindige mogelijkheden omdat deze onafscheidelijk is verbonden met de goddelijke natuur van het heelal, en daarom kan doordringen tot de wortels van de dingen, tot de kosmische werkelijkheid zelf, want deze innerlijke god is een geïndividualiseerd, maar identiek deel van die kosmische werkelijkheid.

Als de wetenschap van de toekomst zal hebben begrepen dat

fysieke wezens niet kunnen bestaan zonder een innerlijk brandpunt van energie of een ziel, dan zal zij een werkelijk filosofische wetenschap worden. Ze zal leren begrijpen dat de fysieke wereld slechts de uitdrukking is van de krachten en etherische substanties die vanuit sferen en werelden die voor onze huidige zintuigen onzichtbaar zijn naar haar toestromen en haar daardoor vormen – en die gebieden kunnen we de 'ziel' van de fysieke wereld noemen.

Jammer genoeg is dit huwelijk van de wetenschap met de esoterische filosofie nog niet bereikt. Niettemin is de waarheid het heiligste waarnaar de mens kan streven, en de beste wetenschappers zijn ontegenzeglijk zoekers naar waarheid.

10

Weefsels van het lot

De esoterische filosofie verwerpt als filosofisch onhoudbaar de in de westerse wereld heersende opvatting dat toeval of een samenloop van omstandigheden de oorzaak is van situaties of het milieu waarin wezens zich bevinden, of van de leidende impulsen die ze hebben en waaraan ze gehoor geven terwijl ze in hun omgeving leven. Een heelal waarin ook maar in enige mate blind toeval is, moet een heelal zijn dat op wetteloosheid is gebaseerd en niet op rede of denkvermogen. Wat men gewoonlijk toeval noemt, betreft alleen maar dat waarvan kennis of onderzoek nog niet voldoende aan het licht heeft gebracht dat het een schakel is in de keten van de universele veroorzaking.

De natuur, of de universele kosmos, is een organisme, opgebouwd uit ontelbare kleinere wezens en entiteiten en dingen die ieder afzonderlijk eveneens een organisme zijn. De natuur kan dus worden gezien als een onbegrijpelijk groots kosmisch netwerk, waarin alles wat bestaat is verweven, omdat het een bestanddeel vormt van het kosmische geheel. De mens is, als zo'n kleiner individueel organisme, in alle eeuwigheid verweven met de hem omringende kosmische draden van het grote levensweb. Iedere gedachte die hij heeft, elke emotie die hij ervaart en iedere daad volgend op de impulsen die voortkomen uit deze gedachten en emoties vormen aldus een uiterst ingewikkeld weefsel van het lot dat de mens voortdurend om zich heen weeft en dat hij vanuit een bepaald gezichtspunt werkelijk *zelf* is.

Maar dit is geen fatalisme, dat zegt dat de mens niet meer is dan een marionet of een willoos slachtoffer van een ondoorgrondelijk lot dat hem naar willekeur heen en weer slingert. Integendeel, de esoterische traditie leert dat de mens in het beginloze en eindeloze verloop van zijn lotsbestemming een wezen *met een wil* is. Hij maakt voortdurend gebruik van wat hij aan vrije wil bezit. Zijn wil is vrij naargelang van de graad die hij heeft bereikt om zich zelfbewust te herenigen met zijn monade, het zelf van zijn vele menselijke zelven die zich als wederbelichamingen manifesteren in de sferen waar hij doorheen gaat.

Het spinnen van zulke weefsels van het lot waarin de mens zich voortdurend door uitoefening van zijn vrije wil hult, wordt aangeduid door de Sanskrietterm *karma*. De algemene strekking van die leer is waarschijnlijk nooit treffender weergegeven dan door H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* (1:709-10):

> Wie in *karma* gelooft, moet in de *lotsbestemming* geloven die ieder mens van zijn geboorte tot zijn dood draad voor draad om zich heen weeft, zoals een spin haar web. Deze lotsbestemming wordt geleid, hetzij door de hemelse stem van de onzichtbare *oervorm* buiten ons, of door de ons meer vertrouwde *astrale* of innerlijke mens, die maar al te vaak de kwade genius is van het belichaamde wezen dat mens wordt genoemd. Deze beide stimuleren de uiterlijke mens, maar een van hen moet overwinnen; en vanaf het eerste begin van het onzichtbare gevecht treedt de strenge en onverbiddelijke *wet van compensatie* in werking en neemt haar loop, terwijl zij getrouw de wisselvalligheden van dat gevecht volgt. Wanneer de laatste draad is geweven en de mens als het ware is gewikkeld in het net van zijn eigen maaksel, wordt hij geheel beheerst door zijn *zelf gemaakte* lot. Het houdt hem dan vast als een onbeweeglijke schelp tegen de onwrikbare rots, of het voert hem weg als een veer in een wervelwind die door zijn eigen daden is ontstaan, en dit is KARMA.
>
> . . . hoe nauwer de vereniging tussen de sterfelijke weerspiegeling MENS en zijn hemelse OERVORM, des te minder gevaarlijk zijn de uiterlijke omstandigheden en de opeenvolgende reïncarnaties – waaraan Boeddha's noch Christussen kunnen ontkomen. Dit is geen bijgeloof en het is allerminst *fatalisme*. Dit laatste betekent een blinde koers van de een of andere nog blindere kracht, en de mens heeft tijdens zijn verblijf op aarde een vrije wil. Hij kan het lot dat hem *beheerst* niet ontlopen, maar hij heeft de keus tussen twee paden die hem in die richting leiden . . . want er zijn *uiterlijke en innerlijke omstandigheden* die het bepalen van onze wil met betrekking tot onze daden beïnvloeden, en het ligt in onze macht het ene of het andere pad te volgen.

Het is duidelijk genoeg dat de wil van de mens vrijer is naarmate hij zich meer verenigt met de goddelijke oervorm in hem, die zijn eigen diepste monadische zelf is. Maar omdat ieder mens is gevormd tot één enkel wezen door het in harmonie samengaan van verschillende monadische entiteiten die zo zijn constitutie vormen en hem door hun voortdurende wisselwerking tot een samengesteld wezen maken, zal het duidelijk zijn dat de gewone mens of de fysiek-astrale

mens als voertuig vaak het onbewuste of halfbewuste slachtoffer is van karmische oorzaken die in andere levens in gang zijn gezet; de tegenwoordige fysieke mens is zich daarvan totaal niet bewust; hij heeft dat helemaal niet gewild en is daardoor het 'slachtoffer'.

Zo komt het dat er in het lot van de mens zogenaamd 'onverdiend lijden' bestaat, want de gedachten en daden van anderen zijn onophoudelijk aan het werk om hetzelfde weefsel van het lot te helpen maken waarin iemand zelf is gewikkeld. Voortdurend zijn we bezig aan en van elkaar te geven en te nemen; daardoor zijn onze individuele weefsels van het lot zo nauw met elkaar verstrengeld. Maar, als we de redenen waarom een of andere tegenslag of lijden ons treft, tot de eerste bron van veroorzaking konden nagaan, zouden we helder inzien dat ook al het zogenaamde 'onverdiende lijden' in oorsprong een gevolg is van onze eigen gedachten, emoties of daden – reeds lang vergeten en uit ons bewustzijn verdwenen, maar net zo werkelijk actief als wanneer we het ons wel zouden herinneren. H.P. Blavatsky schrijft hierover:

> De wegen van karma zouden ook niet ondoorgrondelijk zijn als de mensen gezamenlijk en in harmonie zouden handelen, in plaats van in verdeeldheid en strijd. Eén deel van de mensheid noemt ze de duistere en ingewikkelde wegen van de voorzienigheid, terwijl een ander deel er de werking van een blind noodlot en een derde er alleen maar toeval in ziet, zonder leiding door goden of duivels. Onze onwetendheid over die wegen van karma zou ongetwijfeld verdwijnen, als wij deze slechts aan de juiste oorzaak zouden toeschrijven. Met de juiste kennis, of in ieder geval met de vaste overtuiging dat onze buren er evenmin naar streven om ons te benadelen, als wij de bedoeling zouden hebben om hen kwaad te doen, zou tweederde van het kwaad in de wereld in het niet verdwijnen. Als niemand zijn broeder kwaad deed, zou karma-Nemesis geen reden hebben tot handelen, en geen wapens om te gebruiken. De voortdurende aanwezigheid in ons midden van elementen van strijd en tegenstelling en de verdeling van rassen, volkeren, stammen, gemeenschappen en individuen in Kaïns en Abels, wolven en lammeren, zijn de voornaamste oorzaken van de 'wegen van de voorzienigheid'. We vormen deze talrijke kronkelwegen van ons lot dagelijks met eigen handen, terwijl we ons verbeelden dat we een spoor volgen op de koninklijke hoofdweg van fatsoen en plicht, en klagen dan dat die wegen zo ingewikkeld en duister zijn. We zijn verbijsterd over het mysterie dat we zelf hebben gemaakt en over de raadsels van het leven *die we maar niet*

oplossen, en we beschuldigen dan de grote sfinx dat ze ons verslindt. Maar er is werkelijk geen ongeval in ons leven, geen ongeluksdag en geen tegenspoed, die niet kan worden herleid tot onze eigen daden in dit of in een ander leven . . .

. . . Karma-Nemesis is niets anders dan het (geestelijke) dynamische gevolg van oorzaken die zijn voortgebracht en krachten die tot activiteit zijn gekomen door onze eigen daden. . .

Een occultist of een filosoof zal niet spreken over de goedheid of wreedheid van de voorzienigheid, maar hij zal deze vereenzelvigen met karma-Nemesis en verkondigen dat zij niettemin de goeden beschermt en over hen waakt in dit, zowel als in toekomstige levens, en dat zij de boosdoener bestraft – ja, zelfs tot in zijn zevende wedergeboorte. Kortom, zó lang als de gevolgen van de door hem veroorzaakte verstoring van zelfs het kleinste atoom in de oneindige wereld van de harmonie niet volledig zijn vereffend. Want het enige gebod van karma – een eeuwig en onveranderlijk gebod – is volkomen harmonie, zowel in de wereld van de stof als in de wereld van de geest. Het is dus niet karma dat beloont of straft, maar wij belonen of straffen onszelf, al naar gelang wij met de natuur samenwerken en door middel van haar handelen, en ons houden aan de wetten waarop die harmonie berust, of – die wetten overtreden. – *De Geheime Leer*, 1:713-5

De meest strikte en onpartijdige rechtvaardigheid regeert de werelden, want ze is het resultaat van de Kosmische harmonie die alles doordringt en wordt alleen verbroken door uitoefening van de vrije wil van wezens die in hun onwetendheid vergeefs proberen dit kosmische evenwicht te verstoren. Het diepste hart van de universele natuur is mededogen of wat velen oneindige liefde noemen, en dat betekent oneindige harmonie.

Doordat het grondbeginsel van deze Kosmische harmonie niet werd begrepen, is het filosofische denken over de aard en het wezen van de vrije wil in de mens in twee hoofdstromingen uiteengevallen. De ene school, die van de fatalisten, heeft hem ontkend, of de leden van deze school nu tot de klasse behoren die zich beroept op een almachtige alleenheerser die de mens zijn lot in het leven oplegt waaraan deze niet kan ontkomen, of tot de andere klasse: die van de volstrekte materialisten die in de mens geen vrije wil zien, maar hem slechts als een speelbal of een stuk wrakhout beschouwen, geheel onderworpen aan het starre determinisme van hun school – het resultaat van blind toeval.

De andere school is die van de autonomisten, die uitgaan van een

absoluut vrije wil; zij schijnen te denken dat de mens een volkomen onafhankelijk wezen met een wil is, en wat zijn wil betreft verschilt van het heelal waarin hij leeft, en dat hij dus onbeperkte vrijheid van handelen heeft.

De esoterische filosofie wijst deze beide opvattingen af omdat ze niet op feiten berusten; ze stelt zich in het midden op: de wil van de mens is gedeeltelijk vrij en gedeeltelijk beperkt door de karmische gevolgen van zijn daden in het verleden; maar hij kan in steeds toenemende mate vrijheid van wil verwerven naarmate hij een steeds grotere hoeveelheid van de goddelijke kracht ontwikkelt die zich in de geestelijke wortel van zijn wezen bevindt en waardoor hij is verbonden met het kosmische bewustzijn, de kosmische wil.

Als men bedenkt hoe groot de afstand is die de verschillende natuurrijken van elkaar scheiden is dit heel duidelijk. De monadische stralen die in zulke geweldig grote aantallen zijn samengevoegd of gegroepeerd tot de eenvoudige eenheid van gesteenten, en daardoor in denken en handelen gebonden en begrensd zijn, streven niettemin naar iets hogers en proberen uit het delfstoffenrijk op te klimmen tot de grotere mate van intelligentie en wil in het plantenrijk. Daar klimmen ze weer langzaam uit deze begrensde velden van het denken en van de wil naar de nog grotere mate van vrijheid en de ruimere mogelijkheid tot handelen die in het dierenrijk wordt geboden; de leden daarvan die over een eerste begin van denken en van vrije keuze beschikken, streven op hun beurt ernaar hun betrekkelijk beperkte gebied te verlaten en op te klimmen naar het mensenrijk, waar zelfbewust en door vrije wil geleid handelen samengaat met het gebruiken van een betrekkelijk vrije intelligentie.

Alleen een oppervlakkige studie van karma kan iemand doen geloven dat de leer ervan ooit kan leiden tot een zelfzuchtige of wrede ontkenning van de rechten die onze medemensen eeuwig op ons hebben. Doordat we allemaal samen zijn verweven in ingewikkelde, gecompliceerde weefsels van het lot, mens met mens en deze met al het andere in het heelal, wordt het een vanzelfsprekende filosofische en religieuze grondregel dat wederzijdse hulp, het dragen van elkaars lasten en het zich onthouden van alle manieren van kwaaddoen in welke vorm dan ook, de eerste wet van onze eigen bestemming is. Juist op dit weefsel van met elkaar verstrengelde lotsbestemmingen berust onze opvatting dat ethiek niet zomaar op menselijke regels is gebaseerd, maar zijn grondslag in de oerwetten van het heelal heeft.

Of we het nu willen of niet, we kunnen niet vermijden anderen ten

goede of ten kwade te beïnvloeden. Als we door eigen keuze of door het uitoefenen van onze vrije wil anderen schade of nadeel berokkenen, treedt de majestueuze en nooit falende wet van kosmische rechtvaardigheid en mededogen onmiddellijk in werking, en in dit of een later leven zullen we de onvermijdelijke bestraffende gevolgen ondergaan. Dit is karma.

In het leven van ieder individu is er daarom 'geen ongeval, ongeluksdag of tegenspoed', zoals H.P. Blavatsky in bovenstaande tekst zegt, die ons niet door eigen gedachten, gevoelens en daden in dit of een vroeger leven, overkomt. Er bestaat geen toeval in het heelal. Als ons iets kon overkomen waar we niet zelf op een of andere manier al of niet nauw bij betrokken waren of dat we niet zelf hebben veroorzaakt, dan zou er grove onrechtvaardigheid, willekeurige wreedheid bestaan, en aanleiding tot wanhoop zijn. We maken ons leven groots of armzalig door wat we zelf denken, voelen, willen en daarom doen. Alleen de fysieke mens met zijn menselijke ziel ondergaat vaak 'onverdiende' karmische vergelding voor wat het reïncarnerende ego in andere levens heeft gedaan; maar de natuur biedt voor dat 'onverdiende' lijden ruimschoots vergoeding in de devachanische intervallen tussen de levens, zoals H.P. Blavatsky terecht in *De Sleutel tot de Theosofie* zegt (blz. 149).

Als iemand weigert een helpende hand uit te steken, is hij niets anders dan een halve duivel in menselijke gedaante, en de vergelding van de natuur zal hem door de eeuwen heen weten te vinden en de een of andere dag bereiken. Dan zal hij zeggen: 'Waarom overkomt mij dit? Dat heb ik niet verdiend. Ik heb niets gedaan om dit lijden te verdienen.'

In verband met de aard of het karakter van karma schrijft H.P. Blavatsky:

> . . . we beschouwen het als de *hoogste wet* van het heelal, de bron, oorsprong, basis van alle andere wetten die in de hele natuur bestaan. Karma is de nooit falende wet die het gevolg aan de oorzaak aanpast, op de fysieke, mentale en geestelijke gebieden van het zijn. Daar geen enkele oorzaak, van de grootste tot de geringste, van een kosmische verstoring tot aan een handbeweging, zonder het bijbehorende gevolg blijft, en daar het gelijke het gelijke voortbrengt, is *karma* die ongeziene en ongekende wet die ieder gevolg *wijs*, *intelligent* en *rechtvaardig* aan zijn oorzaak *aanpast* en naar de veroorzaker terugvoert. Hoewel zelf *onkenbaar*, is de werking waarneembaar.

> . . . Want hoewel we niet weten wat karma *per se* en in wezen is, weten we *wel hoe* het werkt, en we kunnen zijn werkwijze nauwkeurig bepalen en omschrijven. We kennen alleen *niet* zijn *grondoorzaak*, net zoals de moderne filosofie algemeen erkent dat de *grondoorzaak* van alles 'onkenbaar' is.
>
> – *De Sleutel tot de Theosofie*, blz. 185-6

Het leven is zelf het grote weefsel, geweven door levende wezens, 'scheppers' van die bijzondere draden die ieder in zijn eigen sfeer een bijdrage aan het geheel leveren. Juist die menigten levende wezens van uiteenlopende soorten spelen zo'n grote rol in het weefsel van het lot dat ieder mens rond zichzelf weeft. Die menigten wezens betreffen niet alleen die welke op onze kleine aarde bestaan, maar omvatten ook de vrijwel ontelbare reeksen zichtbare en onzichtbare hiërarchieën die in het groot het kosmische weefsel weven. Het heelal is inderdaad vol geestelijke wezens of goden, de engelen en aartsengelen van de joden en christenen; de rishi's en deva's van de hindoes; de dhyāni-chohans en deva's van de boeddhisten; of de theoi en dii van respectievelijk de oude Grieken en Romeinen. Het doet er helemaal niet toe welke naam wordt gegeven, zolang daarin het fundamentele denkbeeld ligt besloten dat die oorzakelijke intelligente en halfintelligente krachten de wortels en de hiërarchische structuur vormen van het noumenale en fenomenale heelal, en voor dat heelal alle oorzakelijke krachten en energieën leveren die het vullen, in beweging houden en stimuleren.

Wij mensen zijn het kroost van deze innerlijke energie schenkende krachten, deze noumenale goden, die in allerlei graden van evolutionaire ontwikkeling bestaan. Daarom zijn ook wij in ons hoogste deel zulke goden – maar 'gevallen goden', gevallen in de materiële werelden; en daaruit en daardoorheen banen we ons langzaam een weg terug naar de goddelijke kosmische bron.

Al deze veelsoortige hiërarchieën doen hun werk eeuwig onder leiding van de mysterieuze gewoonte van de natuur, of kracht, die wij karma noemen. Dit is een Sanskrietterm die 'handeling' of 'werking' betekent, en belichaamt 'de leer van de gevolgen' – of de universele 'wet van oorzaak en gevolg'.

Nergens vinden we iets anders dan deze hiërarchieën van wezens, deze bewustzijnen die tijdens het kosmische manvantara actief zijn, waarbij elk individu zijn eigen weefsel van het lot spint, en waarbij zijn energieën uit zijn eigen innerlijke wezen stromen en worden geleid door intelligentie die vanuit zijn eigen geestelijke en mentale

brandpunten stroomt. De combinatie en wisselwerking van al deze intelligenties en willen veroorzaken de ongelijkheden die we om ons heen zien. Deze wisselwerking en in minder belangrijke gevallen het daaruit voortvloeiende botsen van willen is de oorsprong van al het kwaad in de wereld – van de supergoden via alle tussenliggende stadia omlaag tot aan de mens; het kwaad of de disharmonie die aan de dag treedt bij de dieren en in mindere mate bij de planten en delfstoffen is aan precies dezelfde oorzaak te wijten. Er zou geen kwaad of disharmonie op aarde zijn, wat de mensen betreft, als er geen conflicten bestonden tussen de willen van de mensen; met andere woorden, het verkeerde gebruik van dat goddelijke vermogen dat in ons werkt – onze relatief vrije wil.

In antwoord op de vraag hoe het komt dat zielen in hun rondgang hun goddelijke oorsprong zijn vergeten, waardoor er verwarring en slechtheid ontstaat, merkt Plotinus op:

> Het kwaad in zielen heeft zijn oorsprong in eigenzinnigheid van de zielen zelf en hun verlangen naar zelf-expressie dat leidt tot belichaming. In die valse vrijheid schiepen ze genoegen wat hen weer deed verlangen naar eigen bewegingen en handelwijzen, zodat zij zo, steeds verder passief afdrijvend, langs de paden van het kwade en verkeerde werden gevoerd en tenslotte zelfs alle herinnering aan hun oorspronkelijk thuis als stralen van het goddelijke verloren. . . . Zo vergeten de ronddwalende zielen zowel het goddelijke als hun eigen wezenlijk geestelijke aard.
>
> – *Enneaden*, V, i, 1

Er is wel beweerd dat de oorsprong en het standhouden van het kwaad in de wereld een onoplosbaar mysterie vormen. Wat is het kwaad eigenlijk? Wat is goed? Zijn dat op zichzelf staande dingen, of zijn het alleen maar toestanden waar entiteiten doorheen gaan? Het kwaad is disharmonie, want het is onvolkomenheid; en het goede is harmonie omdat het betrekkelijke volmaaktheid is. Het kwaad is niet een entiteit; het is geen kracht of energie die uit de kern van een of ander wezen te voorschijn komt, tenzij we het beperken tot het slecht doen door mensen. Abstract gesproken is het een toestand van een zich ontwikkelend wezen dat zich nog niet volledig in overeenstemming met de fundamentele wetten van de natuur heeft gebracht, en dus min of meer ingaat tegen de voortgaande evolutiestroom van het leven. Het kwaad kan ook worden genoemd: de handelwijze van iemand die de latente innerlijke godheid nog niet heeft ontwikkeld; de oorsprong ervan is daarom altijd terug te voeren tot een verkeerd

gebruik van wil en intellect door een wezen dat zich tijdelijk door eigen onvolkomenheden in een toestand van disharmonie met zijn omgeving bevindt. In zijn *De civitate Dei* (Over de stad Gods), zegt Augustinus:

> De wil wordt niet verdorven door lagere invloeden, maar de wil ontaardt door zijn mateloze begeerte naar lagere dingen.
>
> – XII, vi

Het goede en het kwade bestaan als toestanden niet los van elkaar. Er zouden in het heelal geen 'slechte' dingen kunnen bestaan als er geen 'goede' dingen waren die door het contrast tegen de slechte afsteken. Het kwaad wordt niet uit het niets geschapen. Het goede wordt niet uit het niets geschapen. Het eerste is disharmonie en het laatste harmonie. Het zijn daarom twee polen uit dezelfde oorzakelijke bron. Er kan niet zoiets als het kwaad bestaan los van onvolmaakte of disharmonische wezens; er is niet zo'n entiteit als het 'kwade' *per se* die los van entiteiten bestaat die relatief 'slecht' zijn.

Paradoxaal gesproken is het kwade een toestand waar we doorheen gaan terwijl we groeien om ons te verbeteren. Dit betere is echter onvolmaakt en disharmonisch en daarom relatief 'slecht' voor iets dat nog grootser is, en zo voort *ad infinitum*. Het goede is niet geest. Het kwade is niet de tegenpool van geest, wat mensen stof noemen; dit zou namelijk erop neerkomen dat de materie in wezen slecht is, en dat is niet waar. Kwaad is onvolmaaktheid, geestelijk dan wel stoffelijk; het is wat onvolmaakt is en door een fase van groei naar iets beters gaat. Als dat stadium erg laag is, kunnen we met recht spreken van 'verdorvenheid'. Als dat stadium van onvolmaaktheid slechts weinig lager dan het menselijke stadium is waarin we nu behoren te verkeren, spreken we terecht van gering kwaad.

Het kwade, hoe afschuwelijk het ook is, is niettemin een gevolg van misbruik van de betrekkelijk vrije wil – een goddelijk vermogen – van de mens. Waarom sommigen er de voorkeur aan geven in een duivel te geloven die steeds op de loer ligt om argeloze mensen in de val te laten lopen, liever dan te geloven dat de mens door naar het goddelijke in hem te streven zelf kan ophouden het slechte te doen, is gewoon een van de vreemde psychologische problemen die zijn terug te voeren op het grillige denken van de lagere mens.

Bovendien is het *niet* een lering van de esoterische filosofie dat mensen alleen goed worden door voor hun handelen opzettelijk het slechte te kiezen om daardoor te leren. Dat zou een soort duivelse

leer zijn. Zich uit eigen keuze overgeven aan het kwade is een onfeilbare weg naar geestelijke en verstandelijke degeneratie, en wordt 'het volgen van het pad van de maan' genoemd, dat leidt tot een 'verlies van de ziel'.

Er is in het heelal geen 'duivel', die eeuwig actief zou zijn om het kwade in te fluisteren en tot gewetenloos handelen aan te zetten. Zo is er evenmin als tegenpool een god in het heelal die de schepper en ingever zou zijn van het goede en zou aansporen tot goed handelen. Materie is niet slecht *per se*, zoals sommige scholen in het verleden hebben beweerd; geest is niet goed *per se.* Geen van beide bezit die staat of toestand *in absolute zin*, en voor eeuwig. Een geestelijke entiteit ontwikkelt zich evengoed als een stoffelijk wezen. Maar juist omdat geest en de hiërarchieën van geestelijke wezens dichter bij de fundamentele essentie en wetten van de natuur staan, zijn ze meer volmaakt, en natuurlijk minder 'slecht' dan materie en stoffelijke entiteiten die veel verder afstaan van het goddelijke hart van de natuur.

Het kwaad *per se* is niet een entiteit die kan groeien of het goede *per se* kan worden – d.w.z. zich ontwikkelen tot een andere entiteit. Zo is ook lengte niet een entiteit, hoewel er lange dingen zijn; evenmin is er zoiets als diepte *per se*, hoewel er diepe dingen zijn. Lengte en diepte zijn abstracte toestanden. Hoe kan het kwade goddelijk worden? Hoe kan onvolmaaktheid volmaaktheid *zijn*? Hoe kan disharmonie harmonie *zijn*? Hoe kan haat liefde *zijn*? Het kwaad wordt nooit goddelijk, want het kwaad is niet iets dat groeit. Jeugd is niet een ding. Het is een fase waar een groeiende entiteit doorheen gaat. Domheid is niet een ding en wordt ook nooit intelligentie. Het is een onvolmaakt evolutiestadium. Alleen wezens of entiteiten 'worden'.

Deze misvatting dat het kwade na verloop van tijd het goede wordt, komt voort uit het denkbeeld dat de oorsprong van alles goed is, en dat daardoor het kwade weer wordt wat het eens was. Maar is het niet een wat krasse veronderstelling dat de oorsprong van alles goed is? Goed en kwaad zijn geheel en al menselijke termen en hebben daarom een menselijke inhoud. Het is zoals bij ethiek. De ethiek van een bewoner van de Zuidzee-eilanden is niet gelijk aan die van een Europeaan. Maar in elk van die gevallen is het toch een 'ethiek' voor de mens die haar volgt. Wat sommige mensen slecht noemen, vinden anderen misschien betrekkelijk goed. Conclusie: als we over het goddelijke spreken, zullen we dan aan dat wat voor ons onbegrijpelijk leven is de eigenschappen goed en kwaad toekennen, zoals wij die opvatten? Wie zou het grenzeloze leven zo durven te beperken?

Het enige wat kan worden gezegd is dat uit het onbegrijpelijke hart van het Kosmische ZIJN de zaden vloeien van al wat is, waaronder de talloze menigten monadische individuen die terwijl ze door de Kosmische tijd-ruimte reizen vaak door 'boze schaduwvormen' gaan door verkeerde keuzen van hun wil en intelligentie.

'God is liefde' is gemakkelijk gezegd; maar zien we dan niet onmiddellijk in dat oneindige liefde ook wat slecht heet moet omvatten? Kan oneindige liefde ook maar het meest dwalende wezen dat oorspronkelijk uit haar eigen hart is voortgekomen, uit haar alomvattende oneindigheid uitsluiten? Oneindige liefde is oneindig mededogen en deze omvat ook allen die dwalen en nooit iets goeds doen. Het heelal is vol met allerlei schepsels, in allerlei stadia van evolutie, maar het hart van het goddelijke omvat ze allemaal, want dit is hun ouder en hun bron; het is het uiteindelijke doel waarheen alles door ontelbare eeuwen evolueert op de pelgrimsreis terug naar Zichzelf.

Wat is het goddelijke? Is het 'een grote man daarboven', zoals ongeletterde primitieve mensen denken? Een grote man daarboven die het goede maakt en het kwade duldt; die goede schepselen en slechte schepselen maakt? Als je zegt dat 'God' verantwoordelijk is voor een slecht en dwalend deel van de oneindigheid, hoe klein dat deel ook is; als je zegt dat 'God' zo'n entiteit heeft geschapen, dan stel je die denkbeeldige 'God' persoonlijk en eeuwig aansprakelijk voor alles wat het ongelukkige onverantwoordelijke schepsel voor altijd in de toekomst doet; want door die veronderstelling heeft de eeuwige en oneindige wijsheid immers de oneindigheid van de toekomst vooraf gezien en het schepsel 'geschapen' voor elke weg die het bestemd is te volgen. Is de veronderstelde 'God' in dat geval niet zelf de boosdoener?

Lactantius citeert in 'Over de toorn Gods' Epicurus die het probleem van het kwaad op de volgende veelbetekenende manier brengt:

> Of God wenst het kwaad uit deze wereld te verwijderen en kan dit niet, òf hij kan het maar wil het niet, òf kan het niet en wil het niet, òf kan het wel en wil het. Als hij het wil en niet kan is het onmacht, wat in tegenspraak is met de aard van God; als hij het kan en niet wil is het slechtheid en dat is niet minder in strijd met zijn aard; als hij het niet wil en niet kan is dit zowel slechtheid als onmacht; als hij het kan en wil (alleen deze voorwaarden passen bij God), waar komt dan het kwaad dat in de wereld bestaat vandaan? – hfst. xiii

De vrome kerkvader is het daarmee natuurlijk niet eens. Zijn argumentatie tegen Epicurus is niet alleen zwak, maar gaat voorbij aan de hoofdzaak: wat is de oorsprong van het kwaad?

In een van zijn brieven aan Hiëronymus zegt Augustinus met nadruk dat zelfs pasgeboren kinderen niet aan eeuwige verdoemenis kunnen ontkomen tenzij ze zijn gedoopt. Joodse rabbi's verklaarden stoutweg dat alleen God de stichter van het kwaad is; ze wezen op bijbelpassages zoals *Jesaja* 45:7, waar de Hebreeuwse profeet schrijft: 'Ik formeer het licht en schep de duisternis; ik maak de vrede en schep het kwaad.'

Daarentegen verklaarde de hele beschaafde wereld, afgezien van joodse en christelijke bronnen, dat het kwaad voortkomt uit de onvolmaakte wezens zelf die weigeren hun wil en handelingen aan te passen aan de goddelijke wetten die in het heelal heersen. Hermes zegt bijvoorbeeld in de verhandeling de *Krater*: 'Het kwaad komt niet van God, maar van onszelf die het verkiezen boven het goede.'

Theosofen verwerpen eveneens de gedachte dat 'God' bepaalde menigten mensen voor het kwaad schept; of omgekeerd dat 'God' bepaalde andere groepen mensen voor het eeuwig goede schept. Beide denkbeelden zijn godslasterlijk; ze stellen de veronderstelde scheppende 'god' volledig en voor altijd verantwoordelijk; zo maken ze hem als 'schepper' ook tot de oorspronkelijke dader. Zo'n 'god', die oneindig wijs en oneindig machtig is, wist volgens deze theorie immers op het moment van de schepping alles wat zijn schepsel in alle eeuwigheid zou worden en doen, en heeft daarom doelbewust bepaalde mensen tot de eeuwige verdoemenis geschapen.

Men moet niet denken dat deze woorden onredelijk zijn; daarom citeren we artikel 17 van de 39 artikelen van de anglicaanse Kerk die tijdens de conventie van 1562-3 werden vastgelegd; daarmee willen we niets tekort doen aan diegenen die ze misschien nog aannemen:

> Voorbeschikking voor het leven is het eeuwigdurende doel van God waardoor hij (vóór de grondslagen van de wereld werden gelegd) blijvend door zijn voor ons geheime raadsbesluit heeft verordend degenen van vervloeking en verdoemenis te verlossen die hij in Christus van de mensheid heeft uitverkoren en hen door Christus tot eeuwige zaligmaking te brengen, als vaten ter ere gemaakt.

Dit 17de artikel is mild vergeleken met de leer van de verdoemenis in de geloofsbelijdenis van Westminster, die eveneens door

een vergadering van Engelse godgeleerden in de periode 1643-49 werd geformuleerd. Verdoemenis is een technische term in de christelijke theologie en betekent de leerstelling dat 'God sommigen heeft voorbestemd tot eeuwigdurende dood'. De geloofsbelijdenis werd grotendeels opgemaakt door predikanten met een sterk calvinistische inslag. In artikel III, 3, 4 staat het volgende:

> Bij decreet van God, voor de openbaring van zijn heerlijkheid, zijn sommige mensen en engelen voorbestemd tot eeuwigdurend leven, en anderen voorbeschikt voor eeuwigdurende dood. Deze engelen en mensen, aldus voorbestemd en voorbeschikt, zijn in het bijzonder en onveranderlijk aangewezen; hun aantal is zo zeker en bepaald dat het niet vermeerderd noch verminderd kan worden.

Dit artikel is logisch genoeg mits men zijn intuïtie zoveel geweld kan aandoen dat men de kennelijke vooronderstellingen waar het op berust aanvaardt: een oneindige en eeuwige schepper van de wereld en van de mens, die zowel oneindige wijsheid als oneindige macht is. Het is duidelijk dat indien zo'n wezen kon bestaan, elk van zijn daden door eeuwige wijsheid en voorkennis zou worden geleid. Ieder geschapen wezen zou daarom zijn geschapen om precies en nauwkeurig te doen wat de eeuwige wijsheid heeft voorzien dat het zou doen en heeft geschapen om te doen. Vrije wil toeschrijven aan een dergelijke geschapen automaat is slechts de moeilijkheid ontwijken, en zou neerkomen op een uiterst onoprechte en verdorven kosmische schijnvertoning door een schepper.

Genoemd artikel van deze geloofsbelijdenis van Westminster bevestigt uitdrukkelijk dat sommige mensen en engelen 'voorbestemd zijn tot eeuwig leven', en anderen 'voorbeschikt tot eeuwigdurende dood'. Zo'n 'God' is eenvoudig een hersenschim in de ontaarde verbeelding van mensen met een verduisterd verstand, hoe oprecht ze het ook hebben gemeend.

Als men hieraan de vooronderstelling toevoegt dat deze schepper oneindig en eeuwig goed is, houdt de logica op te bestaan – tenzij men verkiest zo'n kosmische 'god' als een kosmische 'demon' te beschouwen, en waarom zou men hem dan 'oneindig goed' noemen? Men kan zich slechts afvragen wanneer de leringen en onsterfelijke voorschriften van Christus, van wie het leven een blijvend voorbeeld van schoonheid, liefde en wijsheid is, zullen worden begrepen en nagevolgd; en wanneer de duistere en vaak afschuwelijke – want zo

onmenselijke – hersenschimmen van de verbeelding van de middeleeuwers eens en voor altijd zullen worden verlaten. Dit soort gruwelen werden in de oudheid nooit onderwezen, toen de grote mysteriën de mensen niet alleen leerden hoe te leven, maar ook kennis lieten nemen van de geheimen van de universele natuur en van de innerlijke constitutie van de mens, zijn oorsprong en bestemming. Het was evenmin de leer van de avatāra Jezus.

Er zijn hiërarchieën van geestelijke, halfgeestelijke en etherische wezens die de stoffelijke hiërarchieën bewonen, en deze zijn even veelsoortig als de andere hiërarchieën aan het geestelijke einde van de schaal. Er zijn inderdaad wezens van 'geestelijke boosheid', zoals ook Paulus van de christenen leerde in *Efeziërs* (6:12). Wat wordt er bedoeld met entiteiten die bestaan in een toestand van geestelijke boosheid? In het algemeen verwijst deze uitdrukking naar entiteiten die door hun onvolmaaktheid, gecombineerd met een beetje vrije wil, hoewel ze tot de geestelijke gebieden behoren, daar een zekere disharmonie teweegbrengen, en daarom zijn ze in die toestand slecht.

Deze uitdrukking heeft meer in het bijzonder betrekking op wezens met een zekere intellectuele en psychische ontwikkeling, maar die bewust hebben gekozen om het pad van materie te volgen; anderzijds verwijst ze naar de zogeheten māmo-chohans, zoals men ze in Tibet noemt. Dat zijn die duistere en geheimzinnige wezens die als groep karmische middelaars, regelaars of beschermers van de stoffelijke kant van het heelal zijn. De Heren van de duisternis, de māmo-chohans, zijn als individuen monaden die reeds enige materiële ontwikkeling hadden *vóór* de tijd dat ze in *dit* kosmische manvantara hun pelgrimstocht door de lagere sferen begonnen om – in een ver verwijderde toekomst – mensen en later zelfbewuste goden van licht te worden. Ze werken of doen hun verrichtingen voortdurend overal om ons heen. Zij zijn het die de materiële werelden feitelijk hiërarchisch bijeenhouden. Niettemin werken de Heren van het licht door deze stoffelijke werelden; de Heren van het licht hullen zich in de materiële werelden met en in een lichaam. Het woord materieel, zoals hier gebruikt, wordt niet slechts beperkt tot onze fysieke sferen, maar omvat de voertuiglijke kant van het heelal, de substantiële kant, in tegenstelling tot de energiekant of geestelijke zijde – de uitgestrekte op elkaar inwerkende hiërarchieën van licht.

Deze verschillende klassen van wezens van 'geestelijke boosheid' zijn in geen geval allemaal māmo-chohans; er zijn ook entiteiten bij die veel verder zijn gevorderd dan zelfs de mensen, hoewel de mees-

ten van hen tot hun tegenwoordige staat zijn opgeklommen vanuit het menselijke geslacht; door de verdorvenheid van hun geestelijke ontwikkeling verbinden ze zich in de meeste, misschien wel in alle gevallen weloverwogen met de māmo-chohans en worden zo wat de mensen altijd vaag en intuïtief als de krachten van het kwaad hebben gezien. In feite zijn het geestelijke tovenaars die zich op aarde en in andere materiële sferen tot actieve middelaars voor het onontwikkelde materiële deel van het leven maken of deze zijn. Daarom zijn ze wat wij slechte invloeden noemen, afkomstig van de donkere zijde van de natuur. Ieder mens die opzettelijk en *uit vrije wil* een slechte daad verricht, omdat hij van dat slechte op zich houdt, is eigenlijk een instrument van en voor geestelijke verdorvenheid. Dat komt omdat hij dan geestelijke en intellectuele krachten gebruikt voor onheilige, slechte doeleinden. En dit is weer mogelijk doordat de mens in essentie een god is, en zijn wil in zijn hogere natuur boven alles staat – als hij maar wist hoe hij deze hier in de mensenwereld zou kunnen gebruiken; en zo kan hij met zijn wil geestelijke energieën aanwenden voor slechte doeleinden.

Elke entiteit volgt overal zijn eigen pad van het lot; hij weeft zijn eigen web, niet alleen rond zichzelf, maar *is zelf* dat weefsel van het lot, want het is een weefsel van karakter, dus samengesteld uit een mengeling van krachten en substanties die tot zijn zevenvoudige (of tienvoudige) constitutie behoren. Hierin ligt de verklaring van hoe het kwaad of de slechtheid in de wereld ontstaat: door de ingewikkelde en eigenzinnige handelingen van grote aantallen individuen die hun betrekkelijk vrije wil en intelligentie gebruiken; en omdat deze onvolmaakte entiteiten door onwetendheid en hartstocht vaak een verkeerde keuze maken, ten nadele en tot schade van anderen om hen heen, brengt die botsing van willen de gecompliceerde verstrengeling van de draden van de vele weefsels van het lot tot stand.

Deze uitleg stemt nauwkeurig overeen met de hele natuur; hij beantwoordt volledig aan het intuïtieve gevoel voor rechtvaardigheid dat wat ons leven ook beroert in onszelf ontstaat, en dat we onze eigen ouder en ons eigen kind zijn; want wat we nu zaaien, zullen we oogsten; en we oogsten wat we in dit of een ander leven hebben gezaaid en niets anders. Geen buiten ons staande God brengt ellende en ongeluk en vernietiging over ons; en een buiten ons staande God omringt ons evenmin met onverdiende vreugde en een gelukkige afloop van handelingen die we verrichten; want in beide gevallen zouden we dan niet zelf voor die toestanden verantwoordelijk zijn. We bouwen ons-

zelf op; daarbij werken we samen met andere hiërarchieën om dat deel van het heelal op te bouwen waarin we ons bevinden.

Elke kracht in het heelal doortrilt ons wezen en iedere substantie in het heelal heeft een evenredig aandeel gehad in het opbouwen van ons en heeft ons daardoor iets van zichzelf gegeven. Zo komt het dat alle oude mystieke scholen over de mens hebben gesproken als de microkosmos of 'kleine wereld', die delen in zich heeft van alles wat de universele ouder omvat en is. We zijn hier nu samen, omdat wij allen delen zijn van een alomvattend kosmisch bewustzijn en van het voertuig ervan, het ons omringende heelal. Daarom heeft het verbruik van een bepaalde hoeveelheid van de eigen aangeboren energie door een entiteit ook onmiddellijk invloed op de omringende natuur, die daar op haar beurt automatisch op reageert. Deze reactie kan echter dadelijk komen, of kan zelfs eonenlang op zich laten wachten; maar op een bepaald moment zal de reactie zeker plaatshebben omdat ze onvermijdelijk is bepaald door de factoren die in dit verband een rol spelen.

De leer dat wij allen deel zijn van een groter wezen moet men niet verkeerd opvatten als fatalisme. Fatalisme is het denkbeeld dat de mens en alle andere entiteiten, waar dan ook, blindelings voortgedreven stofdeeltjes zijn van een zielloos kosmisch mechaniek, bestuurd door een overheersende kracht: ongericht, zonder ziel, die een zinloos ronddwalen met zich meebrengt, die nergens vandaan komt en geen enkel duidelijk doel heeft. Dit is het fatalisme van de oude materialistische school – gelukkig nu een praktisch verlaten geloof. Het andere fatalistische gezichtspunt is dat de mensen, en al het andere in het heelal, marionetten zijn van een ondoorgrondelijke kosmische kracht, die waarschijnlijk intelligentie en wil bezit, en als het ware die eigenschappen gebruikt om de kosmische fantasie van de schepping tot stand te brengen; daarin heeft alleen die kracht zelf echt het vermogen van een eigen keuze. Er is maar weinig verschil tussen die twee scholen, behalve dat in de ene namen worden gegeven die in de andere niet worden gebruikt.

Een theosoof kan het 'determinisme' van het oude materialisme niet aanvaarden, noch het 'indeterminisme' van de moderne wetenschappelijke scholen; en evenmin de verschillende soorten fatalisme die onder filosofen en religieuze fanatici in verschillende tijden hebben geheerst. Deze voldoen geen van alle aan de behoeften van het verstandelijke vermogen van de mens, of aan de intuïtieve ingevingen van zijn geest of de aspiraties van zijn ziel; ze beantwoorden ook niet

aan zijn aangeboren morele besef. 'Toeval' en 'kismet' schenken geen voldoening; hoewel men in deze beide gezichtspunten een vage voorstelling van de kosmische werkelijkheid herkent – die nooit falende, onpersoonlijke werking van de natuur – KARMA.

Iedere handeling die een wezen verricht, en iedere gedachte of emotie die het voelt, waar dan ook, is een gevolg dat is gekoppeld aan een voorafgaande oorzaak – dat in elk van de gevallen ontstaat in de keten van veroorzaking in het wezen van een levende entiteit. Bovendien zijn heelallen, zonnestelsels, nevelvlekken, kometen, planeten, kosmische geesten, mensen, elementalen, levensatomen, materie, niet alleen een voortvloeisel van het voorafgaande en individuele complex van karmische oorzaken van ieder van deze. Elk schept voor zichzelf voortdurend nieuwe karmische oorzaken, uit zichzelf of in samenhang met alle andere wezens.

Wat doet die oorzaken ontstaan die in de weefsels van het lot werkzaam zijn en deze vormen? De veroorzaking had nooit een 'begin'. Elke oorzaak in de keten van veroorzaking die zich van eeuwigheid tot eeuwigheid uitstrekt, is slechts het gevolg van een voorafgaande oorzaak, die op haar beurt slechts een gevolg is van een daaraan voorafgaande oorzaak, enz., *ad infinitum*; en evenzo, wanneer we kijken naar wat we de toekomst noemen, brengt elke oorzaak haar gevolg voort dat ogenblikkelijk een 'nieuwe' oorzaak wordt, op haar beurt gevolgd door een resultaat, *ad infinitum.*

Dit betekent niet dat karma en zijn werking in de tijd puur mechanisch en zielloos is. Alle karma van welke soort, klasse of graad ook, wordt in essentie bestuurd en beheerst en dus geleid door kosmisch bewustzijn; en ten tweede door de menigten met elkaar verbonden hiërarchieën die ieder op eigen niveau en manier bewust zijn en de ruimte vormen. Karma is in wezen niet alleen een 'functie' van bewustzijn, maar is bewustzijn zelf in actie. Het menselijk verstand met zijn onvolmaakte ontwikkeling en daardoor onvermijdelijk beperkte gezichtsveld kan de bewegingen van het kosmische bewustzijn niet volgen, want dit beweegt met een enorm grote amplitude; het verstand van de mens kan zich het kosmische bewustzijn dat in de kosmische ruimte bestaat op z'n best voorstellen als een ogenschijnlijk onveranderlijke en onbegrijpelijk rustige oeverloze zee.

Het is te vergelijken met de bewoner van een uiterst klein deeltje van het menselijk lichaam voor wie het tijdsverloop tussen twee hartslagen van de mens bijna een eeuwigheid lijkt; de zevenmaal

tien hartslagen in een minuut zouden voor hem een onvoorstelbaar geringe snelheid hebben en een tijd in beslag nemen die eindeloos zou schijnen.

De waarheid is echter dat het kosmische bewustzijn tijdens het kosmische manvantara en eigenlijk ook gedurende de kosmische pralaya onophoudelijk in beweging is; maar omdat de kosmische ruimte is opgedeeld in afzonderlijke hiërarchieën die werelden en gebieden vormen – en deze zijn op hun beurt te verdelen in nog kleinere entiteiten – kunnen we inzien dat naarmate die amplituden van beweging of grootheden in de ruimte kleiner worden, tenslotte het stadium wordt bereikt dat de menselijke intelligentie die kosmisch kleinere groepen en hun bewegingen begint te zien. Eerst zijn daar de verschillende melkwegstelsels die families in de ruimte vormen, dan een afzonderlijk melkwegstelsel, dan de sterrengroepen, dan een zonnestelsel, dan een planeet – zo kunnen we in gedachte langs de schaal afdalen en vervolgens inzien hoe het kleine in een telkens groter bereik is opgenomen; en het kleine omvat bereiken met steeds kleinere omvang, tot aan het oneindig kleine.

Door dit alles heen is karma voortdurend actief; en men moet bedenken dat ieder puntje in de kosmische ruimte of in het kosmische bewustzijn kan worden beschouwd als een monadisch centrum dat zelf deelneemt aan de karmisch kosmische taak. Elke entiteit, groot of klein, werkt op eigen schaal mee in de bereiken van karmische actie en is daardoor een instrument van deze mysterieuze en voor ons ondoorgrondelijke werking van het wezen van de natuur zelf die we de 'wet' van karma noemen – in alle eeuwigheid bestuurd door een onuitsprekelijk denkvermogen.

Laten we ter illustratie weer de mens nemen, een samengesteld wezen. Zijn hoogste delen zijn zuiver goddelijk, zuiver bewustzijn, daarom puur denkvermogen, pure wil en kracht. Omdat hij die eigenschappen tot een eenheid heeft samengebracht en daardoor een individu is, samengesteld uit kracht en substantie, en niet alleen in wisselwerking staat met de buitenwereld, maar naar buiten optreedt en daar gevolgen van ondervindt, is hij een 'acteur' – iemand die handelingen verricht, want zijn hart is deze centrale goddelijke denkvermogen-wil-energie, die kosmisch gesproken door de aard ervan eeuwig actief en aan het werk is. Deze goddelijke denkvermogen-wil-kracht is steeds bezig te proberen haar transcendente vermogens naar buiten te brengen door de sluiers van de materie heen die haar in de mens, zoals in alle andere wezens, omhullen.

Soms wordt gezegd dat dit fundamentele en hoogste kosmische zelf in het hart van de dingen 'boven karma' staat, hoewel het toch de bron van al het mogelijke karma is, en dus natuurlijk zijn eigen karma heeft dat we als goddelijk kunnen omschrijven. Daarom wordt het nooit beïnvloed door zulk lager karma omdat dit goddelijke wezen zelf de fundamentele actieve bewustzijn-denkvermogen-substantie van het heelal kan worden genoemd. Het is de oorzakelijke harmonie van dat heelal, en van alle wezens en dingen die daarin zijn besloten, en daarom is het de wortel en bron van alle werkingen van de natuur: de wortel van karma zelf. Het zou buitengewoon moeilijk zijn precies aan te geven wat karma is, want het is en omvat het diepste kosmische mysterie – de aard en de werking van het essentiële wezen van kosmische bewustzijn-denkvermogen-substantie-kracht.

Omdat het onophoudelijk door alle gemanifesteerde differentiaties heen werkt, sluit het alle onvolmaakte uitingen daarvan in zich. Maar alleen deze differentiaties werken onvolmaakt. Natuurlijk kan alleen wat eerst is geïnvolueerd daarna evolueren – evolutie of ontvouwing volgt op involutie of naar binnen vouwen – en wat door eigen aard de volstrekte volmaaktheid of goddelijke eenheid van het heelal is, is de oorzakelijke wortel van alle zogenaamde werkingen van de natuur – de 'natuurwetten'. Zo zien we waarom dit goddelijke deel van de samengestelde constitutie van de mens oorzakelijk onaangetast blijft door de lagere werkingen van de natuur die niettemin de eigen uitstromingen ervan zijn, behalve dan dat deze bestemd zijn om in toekomstige eonen daarnaar terug te keren.

Wanneer dit hoogste bewustzijn van een mens zijn eigen transcendente vermogens op die manier tot uitdrukking kan brengen, dan hebben we vrije wil. Naarmate de mens innerlijke en transcendente vermogens ontwikkelt, bezit hij ook in steeds ruimere mate het vermogen van vrije keuze, vrije handeling, vrije wil. Want vrije wil is één aspect of energie van de altijd onverbroken draad van bewustzijn-denkvermogen-substantie-kracht die ons met de grenzeloze oneindigheid verbindt. Geen mens heeft een van het heelal losstaande vrije wil, want dit zou betekenen dat hij buiten het heelal staat. Afhankelijk van zijn individuele ontwikkeling heeft een mens een zekere mate van vrije wil omdat zijn diepste kern letterlijk de oneindigheid is, of wat de vedische wijzen DAT noemden. Zijn vrije wil is daarom het element of beginsel dat hem met de diepste kern van de kosmos verbindt, want zijn diepste ZELF is identiek met het hart van parabrahman.

De vrije wil neemt daarom in kracht en vrijheid toe naarmate de mens verder komt op de lichtende boog aan de bewustzijnskant van het heelal; en vrije wil neemt in kracht en vrijheid af naarmate de mens zich terugtrekt uit de bewustzijnszijde door steeds verdere afdaling of 'val' in de absolute materie, die tenslotte kan worden omschreven als gekristalliseerde of passieve monaden die als het ware volkomen automatisch meebewegen met de eigen werkingen van de natuur op dat gebied.

Wie de literatuur van de oudheid heeft bestudeerd, vooral die van het oosten en de min of meer moderne commentaren erop, is ongetwijfeld opmerkingen tegengekomen dat als iemand de staat of toestand van meesterschap heeft bereikt, hij dan 'boven karma', boven karmische reactie staat en dus buiten bereik daarvan is gekomen. Zulke beweringen moeten met veel reserve worden beschouwd. Het is volkomen waar dat een mens inderdaad een zo hoog peil van geestelijke evolutie kan bereiken, dat hij daardoor, natuurlijk op zijn eigen gebied, een rechtstreekse en zelfbewuste medewerker van die kosmische wetten wordt; en men kan dan van hem zeggen dat hij 'boven karma' staat, voor zover de term karma hier betrekking heeft op zijn eigen ontwikkeling, karakter en activiteiten als mens – hoe hoog het stadium ook is dat hij heeft bereikt.

Maar het is even waar dat het *universele* karma van het kosmische bestaan de uiteindelijke achtergrond voor de werking van het karma van het individu is, want ieder individu is innig verbonden met het kosmische zijn – met het heelal. De hoogste god in de hoogste hemel is evenzeer onderworpen aan het *universele* karma als het nietigste miertje dat een hoopje zand opklimt alleen om er weer af te tuimelen.

Een mens of een ander wezen, welk hoog stadium van evolutionaire ontwikkeling hij ook heeft bereikt, stijgt uit boven de invloed van de karmische werking in de hiërarchie waartoe hij behoort, wanneer hij volledig één is geworden met het hoogste deel van die hiërarchie. Voor het ogenblik is die verheven mens bijna goddelijk geworden, omdat hij zich met de goddelijk-geestelijke delen van zijn eigen hiërarchie heeft verbonden; en omdat alle activiteiten van zijn natuur in volkomen harmonie en overeenstemming zijn met die hiërarchie, staat hij boven het stadium waarin hij onder de invloed of 'heerschappij' komt van het algemene karmische werkterrein in die hiërarchie. Daarom heeft dat hiërarchische karma geen macht meer over hem, want in die hiërarchie is hij een meester van het leven

daarvan geworden, omdat hij een vertegenwoordiger van de meest innerlijke impulsen en opdrachten ervan is. Zijn denken en bewustzijn zijn in de glinsterende zee opgegaan.

Omdat er in het grenzeloze Al ontelbaar veel hiërarchieën zijn, is de speciale hiërarchie waarin hij nu een meester van het leven is, toch slechts een van de menigten andere hiërarchieën – sommige veel lager en andere veel hoger. Vergeleken met het grenzeloze Al krimpt zijn eigen hiërarchie, hoe groot die ook is, als het ware ineen tot de afmeting van niet meer dan een mathematisch punt en wordt eenvoudig een samengesteld hiërarchisch atoom in de velden van het universele leven. Naarmate de evolutie van zo'n entiteit voortgaat, komt de tijd om zijn eigen hiërarchie te verlaten voor ruimere sferen in het kosmische leven, waarin hij zich dan op de laagste trede bevindt van een nieuwe kosmische grootte op de levensladder, en komt dan onmiddellijk onder het 'bestuur' van het meeromvattende karma van die nog verhevener hiërarchische sfeer.

De wil van de mens is daarom op elk moment gedeeltelijk geketend en ten dele vrij – de 'vrijheid' neemt gestaag toe naargelang het evoluerende individu meer één wordt met de godheid in zijn kern, zijn eigen hogere zelf, dat ook de bron van het bewustzijn of denkvermogen is dat zijn wil tot actie brengt.

De bron van vrije wil zetelt dus in de geest van een wezen, in zijn innerlijke geestelijke zon, en openbaart zich altijd door middel van de etherische sluiers van zijn zevenvoudige constitutie. Hoe verder de entiteit is geëvolueerd, hoe groter de vrijheid van zijn wil, dus van zijn zelf gekozen handelingen. Vrije wil is een van de vermogens van de constitutie van de mens en is daarom aangeboren. Het is een goddelijke kwaliteit, in oorsprong een werkelijk goddelijke eigenschap. Al werken alle krachten van de kosmos van alle kanten voortdurend op hem in, met evenveel kracht tijdens het leven op aarde als in de perioden vóór de geboorte en na de dood, toch bezit hij zijn deel van een door hem ontwikkelde vrije wil, waarmee hij zijn lot kan bepalen zoals hij dat wenst, ten goede of ten kwade voor zichzelf en zijn medemensen.

Wat is dit een schitterend beeld, als we bedenken dat hoewel wij als individu samenstellende factoren in het machtige geheel zijn, toch geen enkel van die individuen een automaat of willoze marionet van een ondoorgrondelijk noodlot is; maar dat ieder individu door zijn deelname aan het bestaan van de kosmische essentie voor eeuwig zijn eigen stukje van die kosmische essentie heeft; daardoor is het een

wezen met vrije wil voor zover het door zelf uitgedachte pogingen die wil heeft vrijgemaakt. Zo weeft het zijn eigen weefsel van het lot om zich heen, dat het in feite zelf is.

Zo blijkt karma te behoren tot de tijdeloosheid en essentie van het heelal zelf; en elk individu dat door de vele sferen van het heelal rondgaat is niet alleen bezig zijn eigen individuele karma te maken door zijn individuele weefsel van het lot te weven, maar helpt als instrument eveneens bij het weven van het karmische weefsel waarmee het heelal zelf zich bezighoudt.

Bij het bestuderen van deze zaken zijn we al te geneigd om onder de psychische invloed van de kosmische mahāmāyā te raken, de wereldillusie die we zelf helpen vormen, en door die psychische neiging komen we gemakkelijk tot een beperkte visie van de dingen in plaats van ons te verheffen tot de vrije ruimten van ons innerlijke geestelijke wezen om daar waarheid uit de eerste hand te leren kennen – kosmische werkelijkheid. Als illustratie hiervan kan men bijvoorbeeld onze volledige ondergeschiktheid aan het begrip tijd nemen, die we verdelen in verleden, heden en toekomst; als we daarentegen de werkelijke feiten in deze zaak konden erkennen, zouden we onmiddellijk inzien dat deze verdeling van de tijd slechts illusoire voorstellingen van de kosmische mahāmāyā zijn, en dat er geen verleden, heden en toekomst als bestaande werkelijkheden zijn, alleen maar een eeuwig NU.

Is karma dan zelf een aspect van deze wereldillusie – voor ons zo werkelijk omdat we ons erin bevinden en delen in het karakter ervan, maar toch zo onwerkelijk vanuit het standpunt van de Werkelijkheid? Of moeten we niet meer overeenkomstig de waarheid zeggen dat karma de substantie en essentie van de werkelijkheid zelf heeft en daarom de werkelijke oorzaak is van de kosmische illusie? Het lijkt duidelijk dat als karma de kosmische oorzaak van de wereldillusie is, en dus ook van alle kleinere māyā's die ons als evoluerende individuen omhullen, het zowel voorafgaat aan die wereldillusie of kosmische mahāmāyā als dat het deze voortbrengt en niettemin erin is verwikkeld.

Het is een grote vergissing te veronderstellen dat het verleden ooit gescheiden kan zijn van het heden of de toekomst; deze verwarring wordt veroorzaakt door de illusie van tijd die we hebben gecreëerd. Voor ons die in zekere zin schepselen van māyā zijn, is tijd erg werkelijk; het is daarom heel juist om kennis te nemen van het verleden en de toekomst in hun relatie tot het heden. Maar het is verkeerd een

van de drie te beschouwen als onafhankelijk of losgekoppeld van de andere twee, want de drie zijn in werkelijkheid fundamenteel één.

Karma is noch noodlot noch toevallige activiteit, maar is geworteld in het ondenkbare, en behoort tot de essentie van het kosmische denkvermogen en is dus zelf een functie van het kosmische denkvermogen. We kunnen het kosmische lotsbestemming noemen; we kunnen het noodzakelijkheid noemen, mits we aan dit woord geen verkeerde eigenschap van blinde onafwendbaarheid toeschrijven. De oude Grieken begrepen deze opvatting van een noodzaak of onwrikbaar lot heel goed – beschouwd onder de naam *Adrasteia* of Nemesis. De betekenis ervan was in essentie als volgt: Als iemand tarwe of gerst zaait, zal hij zeker niet haver, maïs of een andere graansoort oogsten; hij zal alleen oogsten wat hij heeft gezaaid.

Hesiodus, de grote Griekse dichter en filosoof, zong dat er drie zogeheten 'schikgodinnen' waren: Verleden, Heden en Toekomst; en evenals andere Grieken gaf hij aan die drie aspecten van het karmische lot de volgende namen, voorgesteld als godheden: *Lachesis* die heerste over het verleden, wat voor ieder mens wilde zeggen alles wat hij had gedacht, gevoeld, was geweest en alles wat hij had gedaan. Het woord *Lachesis* komt van een Griekse wortel met de betekenis 'tot stand komen'.

De tweede godheid stelde het lot of de noodzaak van het heden voor en werd *Klotho* genoemd, van een Grieks woord dat 'spinnen' betekent – het lot dat een mens in het heden bezig is voor zichzelf te spinnen; met andere woorden, hij is nu bezig het web van zijn toekomstig lot te spinnen.

De derde godheid was *Atropos*, een samengesteld Grieks woord met de betekenis 'dat wat niet voorkomen of afgewenteld kan worden' – het toekomstige lot, gebaseerd op het tegenwoordige weven, een web dat op zijn beurt is geweven overeenkomstig de manier van denken en handelen in het verleden.

Het verleden heeft de mens gemaakt tot wat hij nu is; en in overeenstemming met dat verleden spint hij nu in het heden het weefsel van zichzelf, en het weefsel dat nu wordt gesponnen zal dat tot gevolg hebben wat in de toekomst niet kan worden afgewend of tegengehouden en daardoor noodzakelijkheid of lot wordt; dat wat de mens zal oogsten als vrucht van zijn eigen gedachten, gevoelens en daden – zijn eigen zielen- en lichaamsoogst van de toekomst. Deze keten van veroorzaking en gevolgen is de weg die we in het verleden zijn gegaan; en de weg die we in de toekomst zullen gaan zal geheel

afhangen van wat we nu voor onszelf maken. Wat is de toekomst eigenlijk? Is het iets dat voor ons in het vooruitzicht ligt? Nee; het is wat we het 'verleden' noemen; want strikt genomen bestaat er niets dan een eeuwig NU – een andere manier om te zeggen: een functioneren van de essentie van kosmisch bewustzijn.

We zijn voortdurend bezig het karma van iedereen die we kennen te veranderen; omdat geen enkel mens ooit voor zichzelf alleen kan leven. We zijn verantwoordelijk voor elkaar. Telkens als iemand op straat iemand anders voorbijloopt, beïnvloedt de een het denken van de ander een klein beetje. Ieder heeft misschien de richting waarin de ander eerst wandelde veranderd. Die verandering kan ertoe hebben geleid dat een van hen een auto-ongeluk kreeg. Omgekeerd kan door het elkaar op straat passeren iemand een andere weg kiezen waardoor hem mogelijk een ongeluk bespaard blijft.

Alles vormt een schakel in een keten van veroorzaking, en ieder individu, hoog of laag, moet bij het maken daarvan zijn eigen rol spelen en heeft daarom op elke andere eenheid of individu een krachtige of zwakke invloed. Sommigen doen dit bijna automatisch en anderen min of meer met zelfbewust geleide wil; maar hoe het ook gebeurt, bewustzijn en wil staan er steeds achter. Deze actie en onderlinge beïnvloeding van individuen brengt gedurende de grote manvantarische cyclus de gecompliceerde situaties en omstandigheden tot stand waarin elk zich ontwikkelend individu zich op ieder moment in tijd en ruimte bevindt.

Als daden, die gevolgen hebben voor anderen, voortkomen uit of worden ingegeven door onpersoonlijke gedachten en wil ten bate van anderen en voor het algemeen welzijn, veroorzaken die handelingen en de daaruit voortvloeiende gevolgen 'goed karma'. Voor degene die zulke daden verricht, zijn de consequenties van zulke daden vaak heilzaam; in het ongunstigste geval brengen ze een goedaardig soort wat men kan omschrijven als 'relatief slecht karma' voort – het 'slechte' of onaangename is een gevolg van het feit dat geen enkel mens alwijs of volkomen goed is, en zijn aan die daden voorafgaande oordeel kan dus gebrekkig zijn want beperkt, en weifelend door zwakte van de wil.

Toch zou een mens nooit moeten aarzelen om te handelen, en krachtig op te treden ter wille van anderen, waar en wanneer die hulp nodig is, vooral in de gevallen dat er om hulp wordt gevraagd. Het is zijn dure plicht dat naar beste vermogen te doen en volgens zijn beste oordeel en inzicht. Wanneer hulp nodig blijkt, zal alleen een morele

en verstandelijke lafaard nalaten hulp te bieden of zich met ijskoude onverschilligheid afwenden. De weigering om hulp te verlenen zal onmiddellijk een keten van karmische gevolgen veroorzaken die hem op een dag zullen achterhalen en hem treffen in directe verhouding tot de oorzakelijke situaties die ze deden ontstaan.

Op precies dezelfde manier werkt of reageert karma op mensen die zelf ten opzichte van anderen handelen uit persoonlijk gewin, of uit zelfzuchtige motieven proberen hun wil aan anderen op te leggen. Het motief bepaalt in beide gevallen of er 'goed' of 'slecht' karma wordt gemaakt.

Evenals het voor een mens een morele en natuurlijke plicht is anderen altijd en onder alle omstandigheden onpersoonlijk en onzelfzuchtig te helpen, zo is het ook zijn plicht zich te onthouden van handelingen die zelfzuchtig en in eigen voordeel zijn. In het eerste geval is er een motief dat in wezen goddelijk is; in het andere geval spelen er motieven die we kunnen bestempelen als in wezen diabolisch. Wanneer we anderen nadelig beïnvloeden, ontstaan die vaak voorkomende gevallen van 'onverdiend lijden' – het onverdiende leed van hen die zo de karmische 'slachtoffers' zijn van zelfzuchtige daden van anderen. Niettemin is karma en de manier waarop het werkt – zowel in de natuur als in de gecompliceerde betrekkingen waarin individuen zijn verwikkeld – altijd tot een of andere oorzakelijke oorsprong in henzelf terug te voeren. Karma wordt veroorzaakt en ondergaan door de oorspronkelijke dader, en niet anders.

Iets doen met de opzettelijke bedoeling macht uit te oefenen over de wil van iemand anders is altijd verkeerd. Bewust eropuit zijn zich te bemoeien met het karma van iemand anders zou het beoefenen zijn van wat nu algemeen 'zwarte magie' wordt genoemd, en dit is zelfs het geval als het motief oorspronkelijk goed was. Iedereen zou inderdaad alles moeten doen wat in zijn vermogen ligt om te voorkomen dat iemand bewust kwaad doet, en ook moeten proberen hem op het goede pad te brengen: niet door de ander zijn wil op te leggen, maar door lering en voorbeeld. Maar als het denken van de ander niet daarop reageert op grond van zijn eigen innerlijke impulsen en kennis omdat hij de morele waarde ervan inziet; met andere woorden, als de ander niet uit eigen keuze reageert maar doordat iemand anders hem zijn wil oplegt – zoals een hypnotiseur doet – dan is dit inderdaad diabolisch, en we kunnen dit zonder meer als zwarte magie aanmerken.

Wanneer iemand erg van een ander houdt, kan hij dan zijn vriend

niet toekomstig verdriet besparen door het karma van zijn vriend op zich te nemen? Die vraag is zuiver theoretisch, want alles welbeschouwd is het karma van de vriend die vriend zelf; in het algemeen zal het antwoord dus nadrukkelijk ontkennend luiden. Niettemin bestaat er een mogelijkheid, eigenlijk niet om het karma van de vriend op zich te nemen, maar om door middel van een op dit doel gerichte krachtige wil en hoogstaande intelligentie een bepaald deel, groot of klein, van de gevolgen te dragen die bij een normale loop van de natuur zwaar of misschien verpletterend op die vriend zouden neerkomen. In zo'n situatie zit het geheim in het heel nauw verbinden van zijn eigen leven met het leven van degene die men zo hoopt te helpen het zware karma te dragen of uit te putten; maar voor degene die probeert zo'n edele daad te verrichten, vloeit daaruit onontkoombaar 'nieuw karma' voort, dat degene die de last op zich neemt zo voor zichzelf schept.

Op die manier is het mogelijk zich in het karma van iemand anders te verwikkelen, en het is in ieder geval vol leed of gevaar voor degene die het probeert. In feite doen mensen het voortdurend blindelings, vaak uit zelfzuchtige of onedele motieven; maar er zijn gevallen, betrekkelijk talrijk, waarin iemand dit doet met een min of meer open oog voor de gevaarlijke consequenties die eruit kunnen voortvloeien. Als die wijze van handelen alleen gebeurt terwille van degene die men zo wenst te helpen, dan is het motief onpersoonlijk en hoogstaand; de karmische gevolgen die eruit voortvloeien zijn dan in geen geval gekleurd door een ondertoon van zelfzucht in de oorzaak. Waar die edele en altruïstische daden worden verricht ter wille van al wat leeft, zijn ze als van een boeddha of een christus. Het is echter een werkwijze vol gevaar voor iemand die niet de wijsheid en het grote onderscheidingsvermogen van een boeddha of een christus bezit. Maar in al die gevallen is het motief heilig en draagt daarom te zijner tijd altijd bij aan het veredelen, sterker maken en louteren van het karakter en intellect en de morele natuur van hen die zo handelen.

Een van de edelste leringen van de esoterische filosofie betreft het bestaan en de aard van het werk van boeddha's van mededogen. Er wordt ons verteld over hun volslagen zelfopoffering ter wille van de wereld; hoe ze weloverwogen misschien wel voor eeuwen hun eigen evolutionaire vooruitgang opgeven om in de wereld van de mensen terug te keren voor meedogende hulp. Niet alleen wijzen ze door hun voorschriften en hun voorbeeld het pad naar de goden, maar ze leven en werken werkelijk onder de mensen. Evenals de dhyāni-chohans

van mededogen in hun eigen sfeer, dalen ze uit hun oneindige medelijden naar ons gebied af en brengen misschien wel vele levens door in deze sfeer van relatieve geestelijke duisternis.

Deze handelwijze van die grote wezens is in alle gevallen vrijwillig en dus zelfgekozen; toch kan hun verzaking van individuele vooruitgang in één opzicht karmisch worden genoemd. Maar dit betekent niet een verlaging van hun hoge geestelijke status, en het leidt evenmin tot het verlies van een karmische compensatie die op zekere tijd in de toekomst onfeilbaar hun deel zal zijn. Terwijl hun handelwijze vrijwillig is, doen ze het ter wille van alles wat leeft; en omdat dit overeenkomt met de aard van het goddelijke, zullen de eruit voortvloeiende gevolgen overeenkomstig zijn. De christelijke kerk heeft haar leer van het plaatsvervangend lijden aan deze bron ontleend, hoewel die volkomen verkeerd werd uitgelegd. Maar in dit christelijke dogma zit volgens de esoterische filosofie geen wezenlijke waarheid, want zoals het eeuwenlang in die kerk is opgevat, druist het lijnrecht in tegen het grondbeginsel in de wet van karma en doet dit geweld aan – namelijk dat geen mens geheel of gedeeltelijk kan ontsnappen aan de karmische vruchten of consequenties van zijn daden, die op hun beurt uit zijn gedachten en gevoelens zijn voortgekomen.

Zoals vele en misschien wel alle fundamentele leerstukken van het christendom, is het ontstaan uit een volkomen verkeerd uitgelegde lering van de wijsheidsreligie van de oudheid; zulke verkeerde interpretaties zijn echter, omdat ze misvormd zijn, veel gevaarlijker dan duidelijk onware filosofische of religieuze bespiegelingen.

Ieder mens kan altijd wegen en middelen vinden om degenen te helpen van wie hij houdt en ook hen die nog niet zijn liefde hebben opgewekt maar evengoed behoefte aan zijn meedogende hulp kunnen hebben. Dit kan hij doen zonder hun vrije wil als individu aan te tasten. We hebben niet het recht om geestelijk, verstandelijk, psychisch of fysiek te proberen de vrije wil of vrijheid van handelen van een ander te beheersen. Stel u eens even voor dat het mogelijk zou zijn de last van iemand over te nemen, misschien door de richting van zijn eigen wil te beïnvloeden – bij een dergelijke poging die eigenlijk onmogelijk kan lukken, bemoeien we ons doelbewust met de eigen keuze of vrije wil van die ander; in plaats van hem een dienst te bewijzen, brengen we hem daardoor in feite nadeel toe. We verzwakken totaal zijn karakter in plaats van onpersoonlijk en indirect te handelen; door dit laatstgenoemde ontvangt hij hulp voor zijn moeilijkheden en ook wordt zijn karakter versterkt; dit bereidt hem beter

voor op het dragen van zijn eigen karmische last zoals een mens dat behoort te doen.

Mededogen is de fundamentele wet van de natuur. Zoals H.P. Blavatsky zegt in *De Stem van de Stilte*:

> Help de natuur en werk met haar mee; en de natuur zal u als een van haar scheppers beschouwen en voor u neerbuigen.
> – blz. 13

Iemand die passief blijft wanneer een ander in moeilijkheden verkeert, koud en onverschillig kreten van ellende of pijn aanhoort zonder een vinger uit te steken om het leed te verzachten, handelt regelrecht tegen de fundamentele wet van de natuur in en laadt zo een zware last van karmische verantwoordelijkheid op zich; en de natuur zal deze bij het herstellen van de harmonie onfeilbaar op hem verhalen tot de laatste cent van zijn schuld.

Het is een totale verdraaiing van de leer van karma dat omdat een mens onheil treft of zich in een ellendige toestand bevindt, hij daarom zonder hulp en troost moet worden gelaten op grond van het onjuiste en harteloze idee dat hij 'alleen maar zijn karmisch verdiende loon uitwerkt'. Dit is een onmenselijke gedachte en gaat lijnrecht in tegen alle leringen van de grote zieners en wijzen. In *De Stem van de Stilte*, een van de mooiste devotionele werken ooit verschenen, vinden we deze betekenisvolle woorden:

> Door het niet-verrichten van een barmhartige daad, verricht men een daad die neerkomt op een doodzonde. – blz. 28

Opzettelijk en moedwillig nalaten van handelen, wanneer het verrichten van een daad van barmhartigheid menselijkerwijs wordt verlangd, gaat zo lijnrecht in tegen de structurele en fundamentele processen van de natuur, dat hij zich daardoor tijdelijk tot een centrum van verzet tegen de natuurkrachten maakt; en zo brengt hij voor zichzelf een stroom karmische gevolgen op gang die net zo krachtig en duidelijk op hem zullen reageren als wanneer hij zelf uit eigen wil en weloverwogen een slechte daad zou hebben verricht.

Boeddha, Christus, en andere grote figuren hebben ons in ondubbelzinnige bewoordingen de leer van onze ethische verantwoordelijkheid voor alle anderen nagelaten. Onbaatzuchtig handelen en dienstbaarheid vol mededogen leert ons hoe we snel de rijkdommen van ons eigen hart en denken kunnen ontdekken; en hoe we de

gevoeliger delen van onze geestelijke en intellectuele vermogens het snelst kunnen ontwikkelen. Welwillendheid die uitmondt in weldadig handelen ten dienste van anderen kan terecht worden omschreven als de koninklijke weg van het discipelschap:

> Laat uw ziel het oor lenen aan elke kreet van smart, zoals de lotus zijn hart opent om het morgenlicht in te drinken.
>
> Laat niet de felle zon één traan van smart drogen vóór u die zelf van het gezicht van iemand die lijdt heeft afgewist.
>
> Maar laat elke brandende menselijke traan uw hart raken en daar blijven bestaan en wis hem nooit af voordat het leed dat hem deed vloeien is weggenomen. – *De Stem van de Stilte*, blz. 12

Verwikkeld in eigen persoonlijke en puur zelfzuchtige zaken door het leven gaan is niet zo moeilijk, maar de consequenties van zo'n manier van leven vormen een bittere pil om te slikken. Die levenswijze doet het karakter verschrompelen, maakt het slecht, omdat het gebied van handelen hoe langer hoe meer wordt begrensd en tot één plaats beperkt. De mens kan nu eenmaal niet voor zichzelf alleen leven; als hij dit probeert te doen, stuit hij niet alleen op de wetten van de natuur maar ook op door mensen opgestelde wetten. Wakker de verbeeldingskracht van zo iemand aan, en hij zal algauw inzien dat ware geestelijke, verstandelijke en ook maatschappelijke samenwerking voor het algemeen welzijn de werkelijke taak voor de mens is. Iemand is groot voor zover hij erin slaagt deze te volbrengen, en zwak en onwaardig naargelang hij probeert zich van zijn medemensen af te zonderen. Door gebrek aan geestelijke verbeeldingskracht worden mensen zelfzuchtig, waardoor ze in hun verblinding en onwetendheid het linkerpad gaan volgen, de weg van het eigenbelang; vrijwel altijd ten koste van het welzijn van anderen.

Grote figuren beginnen aan grote ondernemingen omdat hun visie groot is; kleine mensen proberen als gevolg van onwetendheid en beperkte visie zich in een eigen hoekje af te zonderen om daar in onwaardig isolement voor zichzelf te leven. De natuur zal dit niet lang toelaten. Kijk naar het heelal om ons heen. Is er één zon, of is er ook maar een enkel atoom dat voor zichzelf alleen kan leven? Wanneer een afzonderlijk element probeert zijn eigen zelfzuchtig pad te volgen, komen alle andere elementen in het heelal daartegen in het geweer; door de geweldige kosmische druk wordt het geleidelijk aan gedwongen in de orde en harmonie van het heelal terug te keren. Iemand die met de natuur meewerkt, die voor harmonie, mededogen

en broederschap werkt, heeft de hele evolutiestroom van de natuur mee; de mens die voor haat of persoonlijk gewin werkt, die zijn zwakke wil tegen de zich ontwikkelende rivier van levens inzet, krijgt de druk van het onmetelijke gewicht van de hele natuur tegen zich.

Er is niets dat het verstand zo verlamt en de geest zo verblindt als te blijven stilstaan bij zijn eigen beperkte persoonlijke vermogens. Daarin ligt geen geluk of vrede of wijsheid. Wanneer mensen dit pad volgen, komen er conflicten, pijn en leed uit voort. Toch is het vooral door pijn, leed en vervelende conflicten en strijd dat de mensen op zoek gaan naar de door de zon beschenen wegen van wijsheid en vrede. Pijn en lijden zijn dus vermomde engelen – de groeipijnen van toekomstig succes. Ze prikkelen ons verstand, wekken ons slapend en vaak kille hart, en leren ons zo om mededogen met anderen te hebben.

Voor alles wat een mens doet is hij zelf verantwoordelijk, maar hij beïnvloedt ook andere individuen sterk daardoor; vaak op zo'n ondoorgrondelijke en mysterieuze manier dat de oorspronkelijke karmische oorzaak waardoor zulke beïnvloede individuen met de oorspronkelijke handelende persoon in contact kwam, heel moeilijk is te achterhalen. De oorspronkelijke oorzaken van het kruisen van de draden van de verschillende weefsels van twee individuen liggen vaak in het verre karmische verleden van beiden, in het vorige leven of, wat waarschijnlijker is, in een ander voorafgaand leven. Door onze gedachten en gevoelens en de als daden daaruit voortvloeiende gevolgen brengen we anderen dus vreugde. Op precies dezelfde manier brengen we hen pijn en verdriet waarvoor ze slechts indirect en passief verantwoordelijk zijn; zo brengen we hen 'onverdiend lijden' – en daarvoor zal de karmische wet ons strikt verantwoordelijk houden, maar wel in verhouding tot de omvang van onze fouten of het kwaad dat we doen.

Er bestaat inderdaad zoiets als 'onverdiend lijden', maar die uitdrukking moet in geen geval worden opgevat als 'onrechtvaardig lijden', en evenmin moet men denken dat zulk 'onverdiend lijden' geen karmische oorzaak in de handelende persoon en zijn slachtoffer heeft.

Wat wij met ons onvolmaakt ontwikkelde verstand en gebrek aan inzicht 'onverdiend lijden' noemen, is slechts een ondergeschikt aspect van de meer fundamentele wet van karma: onwrikbare kosmische rechtvaardigheid geleid door kosmische wijsheid, en gedurende de hele eeuwigheid actief. Het zou verkeerd zijn te veronderstellen

dat het 'tegenwoordige' karma van een mens onafhankelijk kan zijn van zijn verleden – wat hetzelfde is als te zeggen: van zijn vroegere karma; zeer nauw hiermee verbonden is het andere idee dat de toekomst – hoewel die voor ons mensen kennelijk op het verleden en het heden is gebaseerd – vanuit het Kosmische gezichtspunt identiek is met het eeuwige NU.

H.P. Blavatsky schreef over het onderwerp 'onverdiend lijden' in *De Sleutel tot de Theosofie*:

> Onze filosofie leert dat karmische straffen het ego pas in zijn volgende incarnatie bereiken. Na de dood ontvangt hij alleen de beloning voor het in zijn laatste incarnatie doorstane onverdiende lijden. . . . Sommige theosofen hebben bezwaar gemaakt tegen deze zin, maar de woorden zijn die van de meester, en de betekenis die aan het woord 'onverdiend' wordt gehecht, is als hierboven vermeld. . . . de essentiële gedachte was dat mensen vaak lijden door de gevolgen van daden die anderen verrichten, welke gevolgen dus strikt genomen niet tot hun eigen karma behoren – en voor dat lijden verdienen zij natuurlijk compensatie. . . . De hele straf na de dood bestaat daarom, zelfs voor de materialist, uit het ontbreken van enige beloning en het zich absoluut niet bewust zijn van geluk en rust. Karma is het kroost van het aardse ego, de gevolgen van de daden, de vruchten van de boom die de voor iedereen zichtbare objectieve persoonlijkheid is, en ook de vruchten van alle gedachten en zelfs motieven van het geestelijke 'ik'; maar karma is ook de tedere moeder die de wonden heelt die ze in het afgelopen leven heeft toegebracht, vóór ze dit ego weer doet lijden door hem nieuwe toe te brengen. Men kan wel zeggen dat er geen mentaal of fysiek lijden in het leven van een sterveling bestaat dat niet de rechtstreekse vrucht en het gevolg is van een fout in een vorig bestaan; daar hij er anderzijds in zijn tegenwoordige leven niet de minste herinnering aan bewaart en vindt dat hij zo'n straf niet verdient, en dus meent dat hij niet door eigen schuld lijdt, is dat alleen al voldoende de menselijke ziel recht te geven op de meest volledige troost, rust en geluk in zijn *postmortale* bestaan.
>
> . . . Op het plechtige ogenblik van de dood ziet ieder mens, zelfs als de dood plotseling intreedt, zijn hele afgelopen leven tot in de kleinste bijzonderheden aan zich voorbijgaan. . . . Maar dat ogenblik is voldoende om hem de hele keten van oorzaken te laten zien die tijdens zijn leven hebben gewerkt. Hij ziet en begrijpt zichzelf nu zoals hij is, niet geflatteerd, en vrij van eigenwaan. Hij leest zijn leven en blijft als toeschouwer omlaag zien in de arena

die hij verlaat; hij voelt en weet de rechtvaardigheid van al het lijden dat hij heeft doorgemaakt. – blz. 149-50

. . . Door te reïncarneren zal hij al die andere ego's om zich heen verzamelen die direct of indirect of zelfs onbewust door toedoen van de vorige *persoonlijkheid* hebben geleden. Nemesis plaatst ze op het pad van de *nieuwe* mens, die de *oude* . . . verbergt. – blz. 130-1

Vraag: Maar al dat kwaad dat min of meer zonder onderscheid op de grote massa van de mensen schijnt neer te komen, is toch niet werkelijk verdiend en INDIVIDUEEL karma?

Theos.: Nee, het kan niet zo precies in zijn gevolgen worden afgebakend, dat de omgeving en de bepaalde levensomstandigheden waarin een mens zich bevindt, uitsluitend het vergeldende karma zijn dat hij in een vorig leven heeft veroorzaakt. Wij moeten niet uit het oog verliezen dat elk atoom is onderworpen aan de algemene wet die het hele lichaam beheerst waartoe het behoort; en hier komen we op het bredere vlak van de karmische wet. Ziet u niet in dat het totaal van ieder individueel karma, het karma wordt van het volk waar die individuen toe behoren, en dat het totaal van elk nationaal karma dat van de wereld wordt? . . . het is op deze brede basis van onderlinge menselijke afhankelijkheid dat de wet van karma rechtvaardig en onverstoord werkt. – blz. 186-7

Als we nu *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett* opslaan, vinden we de volgende korte verwijzing naar hetzelfde onderwerp:

. . . 'de adept *wordt*, hij wordt niet *gemaakt*', is letterlijk waar. Daar ieder van ons de *schepper* en voortbrenger van de *oorzaken* is die tot deze of gene *resultaten* leiden, hebben we slechts te oogsten wat we hebben gezaaid. *Onze chela's worden alleen geholpen als ze geen schuld hebben aan de oorzaken die hen in moeilijkheden brengen*; wanneer zulke oorzaken worden verwekt door vreemde invloeden van buitenaf. Het leven en de strijd om het adeptschap zouden te gemakkelijk zijn, als er achter ons allen opruimers kwamen om de *gevolgen* te verwijderen die we door onze eigen onbezonnenheid en aanmatiging in het leven hebben geroepen. – blz. 343

De leraar wijst erop dat zelfs de chela's, die chela's zijn als gevolg van voorgaande karmische oorzaken, worden geholpen wanneer ze 'onschuldig' zijn aan de oorzaken die tot moeilijkheden aanleiding geven. Dat komt omdat chela's als het ware een nieuwe wereld binnengaan, in een nieuwe sfeer van krachten komen, allemaal gevaar-

lijk en sommige verschrikkelijk, waarbij deze chela's in zekere zin als kleine kinderen zijn die 'vreemde invloeden van buitenaf' die hen belagen niet met succes kunnen weerstaan en afweren. Het is net als met een klein kind. Vrijwel hulpeloos wordt het in een nieuwe wereld geboren; het heeft leiding en steun nodig van zijn ouders; maar als het kind een vinger in het vuur steekt, komen er brandwonden op die vinger en de onschuld van het kind biedt daarvoor geen bescherming. Om zulke ongelukken te voorkomen waken de ouders over hem.

Voor chela's gaat de vergelijking volledig op. Ze worden geboren in een nieuwe wereld waarin de krachten en invloeden 'vreemd' zijn en 'van buitenaf' komen, en zijn vrijwel hulpeloos en niet in staat zich voldoende te beschermen; daarom worden ze zorgvuldig bewaakt en geleid tot ze aan de nieuwe wereld gewend raken. Als de chela echter de waarschuwingen van de meester in de wind slaat en opzettelijk 'zijn vinger in het vuur steekt', of moedwillig met de angstwekkende krachten en bewoners van de nieuwe wereld experimenteert, dan moet hij de consequenties daarvan aanvaarden.

Er bestaat wel 'onverdiend lijden' in de betekenis van het lijden van de onvolmaakte *persoonlijke* mens in de reeks omstandigheden in één leven waarvan die 'persoon', de 'nieuwe mens' in dit leven, niet zelfbewust weet dat hij die heeft veroorzaakt, en dus hevig lijdt door de ogenschijnlijk niet veroorzaakte maar niettemin karmische gebeurtenissen die hem overkomen.

Het bovenstaande zegt voldoende over de werking of het 'verloop' van de karmische wet in het klein. Als we ons nu bezighouden met de algemene uiteenzetting van de wet, die alles omvat en dus ook het kleinere verloop dat 'onverdiend lijden' wordt genoemd, kan deze niet beter worden geformuleerd dan met de eigen woorden van H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* (2:343-4):

> . . . Karma-Nemesis, of de wet van de vergelding. . . . Deze wet, of die nu bewust of onbewust werkt, beschikt niets en niemand iets vóór. Zij bestaat werkelijk van en in eeuwigheid, want zij is de EEUWIGHEID zelf; en omdat geen handeling kan samenvallen met de eeuwigheid, kan men niet zeggen dat zij handelt, want zij is de HANDELING zelf. Iemand verdrinkt niet door de golf, maar door de *persoonlijke* daad van deze ongelukkige, die weloverwogen handelt en zich blootstelt aan de *onpersoonlijke* werking van de wetten die de bewegingen van de oceaan beheersen. Karma schept niets en beraamt niet. De mens maakt plannen en schept oorzaken en de karmische wet past de gevolgen erbij aan. Deze aanpassing is geen

> handeling, maar universele harmonie, die er steeds toe neigt om naar de oorspronkelijke toestand terug te keren, zoals een tak die te sterk wordt neergebogen, met overeenkomstige kracht terugspringt. Als de arm, die probeerde deze uit de natuurlijke stand te buigen, wordt ontwricht, moeten we dan zeggen dat de tak onze arm brak, of dat onze eigen dwaasheid ons dit ongeluk heeft bezorgd? . . . KARMA is een absolute en eeuwige wet in de gemanifesteerde wereld; . . . want karma is één met het Onkenbare, waarvan het met zijn gevolgen in de wereld van de verschijnselen een aspect is.

De moeilijkheid zit in het onbewuste idee dat de meesters en H.P. Blavatsky zich, al dan niet bewust, schuldig maakten aan 'tegenstrijdigheden'. Dit is niet het geval; er zijn geen tegenstrijdigheden, maar we hebben hier echte paradoxen. Alles wat een individu overkomt is karmisch; maar omdat dit individu voortdurend evolueert en daardoor zijn karakter verandert, en dus ook zijn lot, treffen de geringe of ernstige gevolgen de 'latere' of 'nieuwe' mens wanneer de karmische vergelding niet onmiddellijk komt – wat zelden gebeurt; als ruimere incarnatie of belichaming van de zielenkrachten van de hogere natuur kan van deze mens dus terecht en naar waarheid worden gezegd dat hij 'onverdiend lijden' ondergaat; maar het is niettemin karmische vergelding.

Karma wordt vaak door zijn mysterieuze en ondoorgrondelijke werkingen uitgeput door via het reïncarnerende ego een zuivering van laatstgenoemde tot stand te brengen; de ongelukkige 'nieuwe mens' – een kind-straal van het reïncarnerende ego – moet die echter als 'onverdiend' lijden ondergaan. Zijn compensatie is het lange, hoewel illusoire, geluk in devachan.

Niets kan ons treffen als we niet zelf op een of andere manier, op een of andere tijd of plaats, zo hebben gehandeld dat we de slapende of actieve krachten van de natuur hebben opgewekt; die reageren daarna vroeg of laat op ons, precies in verhouding tot de oorzaak die in onszelf is ontstaan. Tot de oorsprong teruggevoerd is karma daarom het gevolg van de actie van onze eigen vrije wil. Het wezen met vrije wil denkt, voelt of handelt, en zet zo een onafwendbare reeks gevolgen in gang die, omdat we essentieel één zijn met het heelal, op een of andere dag als karmische gevolgen naar ons terugvloeien. Indien we als entiteiten met een vrije wil die natuurkrachten niet in werking hadden gezet, zouden ze ons nooit hebben kunnen treffen. Ik drink bijvoorbeeld opzettelijk vergif en sterf. Ik gebruikte mijn

betrekkelijk vrije wil om die misdaad tegenover mijzelf te begaan; een deel van de gevolgen – de fysieke dood – komt snel erna. Maar hieraan zijn andere consequenties verbonden; want door te besluiten om zelfmoord te plegen, bega ik een misdaad die in strijd is met de bedoeling van de natuur. Daarom zijn er zowel morele beginselen bij betrokken als fysieke, geestelijke en verstandelijke oorzaken die door mijn daad in beweging zijn gezet. Ik heb mijn karakter verzwakt door bang te zijn om het leven en de omstandigheden die ikzelf heb veroorzaakt onder ogen te zien. Daar ik één ben met het heelal, zullen de trillingen die eruit ontstaan mij vroeg of laat weten te vinden; dan zal ik als consequentie de resultaten van mijn daad, die niet onmiddellijk werden uitgewerkt toen die daad werd begaan, als deel van mijn toekomstige karma ondergaan.

Door toe te geven aan de slechte impuls om zelfmoord te plegen, verzwak ik mijn wil – dit is een van de ethische en psychische resultaten. In plaats van de moeilijkheden onder ogen te zien, draai ik ze de rug toe. Ik ben een lafaard en dood mijzelf. Mijn denkvermogen zou sterker zijn geworden en mijn innerlijke kracht zou zijn toegenomen als ik was blijven leven en de moeilijkheden moedig onder ogen had gezien.

Karma is niet iets buiten ons, in de zin van losstaand van onze innerlijke essentie. Voor zover het een individu betreft is de kosmische karmische wet altijd latent zolang ze niet tot actie wordt gebracht door gedachten, gevoelens en daaruit voortvloeiende daden van het individu zelf. Door de eindeloze tijd heen weeft ieder mens de structuur van zijn eigen wezen. Daarom is hij zelf zijn eigen weefsel van het lot.

We hebben ontelbare levens gehad vóór dit leven; en niemand heeft ooit in een vroeger leven alle oorzaken die toen in beweging zijn gezet kunnen uitwerken, of alle karmische zaden die toen werden gezaaid tot rijpheid kunnen brengen; juist door die vergaarde schat aan karma moeten we steeds weer het ene na het andere leven leiden om die oorzaken uit te werken. In het algemeen kan karma in twee hoofdklassen worden verdeeld: karma ontstaan in het verleden dat zich nu begint uit te werken, en karma dat wordt verzameld of pas in de toekomst zal worden uitgewerkt. De klasse van het karma dat nu begint uit te werken kunnen we 'rijp' noemen; de technische term daarvoor in het Sanskriet is प्रारब्ध (*prārabdha*), dat wat begint; de klasse van karma dat wordt gemaakt en in de toekomst zal worden uitgewerkt kunnen we 'onrijp' noemen en in het

Sanskriet is de technische term daarvoor सञ्चित (*sañchita*).

Het reïncarnerende ego heeft zijn inherente vermogen van relatief vrije wil of het vermogen om te kiezen; alvorens zich opnieuw te belichamen heeft het dus de mogelijkheid, geleid door de goddelijk-geestelijke monade in zich, om die samenkomende karmische oorzaken uit te kiezen die hij in het leven dat dan begint het beste als karmische gevolgen kan uitwerken. Dit vermogen om te kiezen bij het begin van een nieuwe geboorte op aarde is hetzelfde als ieder normaal mens tijdens zijn hele incarnatie gebruikt wanneer hij van dag tot dag, van jaar tot jaar, de handelwijze kiest die volgens hem de voorkeur verdient; misschien zijn er duizend miljoen verschillende mogelijkheden die hij elk moment had kunnen kiezen. We hebben een oneindig aantal karmische ervaringen achter ons; wanneer een leven begint, als we op het toneel verschijnen om onze nieuwe rol te spelen, doen we dat stipt volgens het karmische deel dat we uit het boek van ons dan wakker geworden inzicht en herinnering hebben gekozen. Niet gekozen karmische oorzaken zullen we bij een volgende gelegenheid moeten kiezen of belichamen als we in een toekomstig leven een nieuwe loopbaan op aarde beginnen. Steevast zijn er in elk leven op aarde bepaalde omstandigheden die tot een bepaalde selectie en een daaruit voortvloeiend pad van actie leiden dat voor ons ligt. Dit voert ons naar bepaalde beschavingen en bepaalde families en het wakende en wachtende hogere zelf overziet het gehele terrein van onze keus. Het enige verschil tussen een mens die een keuze maakt en het hogere zelf is dat het hogere zelf een vooruitziende en achteruitziende blik heeft, die vergeleken met het onderscheidingsvermogen van de geïncarneerde mens onvergelijkelijk veel krachtiger en betrouwbaarder is.

Karma heeft echter geen invloed op de krankzinnigen, de geestelijk gehandicapten of de zwakzinnigen, behalve een zuiver fysiek karma; als bijvoorbeeld een zwakzinnige een vinger in het vuur steekt, moet hij wel een brandwond oplopen. Maar alle andere soorten karma hebben geen greep op individuen die in zulke gevallen niet beschikken over het gewone geestelijke en mentale vermogen om te kiezen en te handelen. Als de individuele wil niet-werkzaam is en niet het vermogen heeft om verstandelijk onderscheid te maken en te kiezen, is er in die gevallen geen echt toekomstig karmisch resultaat. Niettemin heeft vroeger niet-uitgewerkt karma natuurlijk de zwakzinnigen en anderen in een fysiek bestaan gebracht; een bepaalde hoeveelheid daaruit resulterend fysiek karma moet in zulke incarnaties wel worden afgewerkt. Het is allemaal het gevolg van

fouten en verkeerde handelingen in een vorig leven of in vroegere levens.

Wanneer bijvoorbeeld een incarnatie als zwakzinnige is afgelopen, zal de wachtende monade – want tijdens zo'n incarnatie kan de monade met recht als wachtend worden beschouwd – dit bijzondere aspect of deel van de verzamelde karmische oogst, hebben uitgewerkt; de volgende incarnatie van de monade zal vermoedelijk min of meer normaal zijn, hoewel waarschijnlijk op een lage trap van de menselijke schaal. De toestand van een zwakzinnige lijkt op die van een dier. Een dier maakt geen noemenswaardig geestelijk, verstandelijk, moreel of psychisch karma, want het gebruikt geen speciaal, of menselijk, sterk vermogen van wil, oordeel, onderscheid of keuze; daarom is een dier relatief ontoerekenbaar. Een zwakzinnige is eveneens relatief, zoal niet helemaal, ontoerekenbaar. Maar evenals karma de geboorte van een dier veroorzaakt, zo brengt karma ook de geboorte van een zwakzinnige, geestelijk gehandicapte of krankzinnige teweeg. Wil karma uitwerking hebben op het lot van een mens, dan moet deze de vermogens van vrije wil en keuze gebruiken, en daarmee voortdurend positief en doelgericht handelen.

Alles draagt vrucht wanneer de gelegenheid voor manifestatie zich voordoet, in dit of een volgend leven: de gedachten die we denken, de emoties waardoor we ons laten beheersen, en onze daden die daar een gevolg van zijn; dan komen ze te voorschijn, een kolkende stroom van energieën – latente krachten die we in ons hebben ontwikkeld en die we tezamen ons karakter noemen. Wanneer de omgeving gereed is, manifesteert ons karakter zich dienovereenkomstig, ten goede of ten kwade. Zo boeten we tenslotte voor onze wandaden tegenover anderen en feitelijk ook tegen onszelf; in de loop van de tijd en van het lot voltrekt zich door dit alles een versterking en ontwikkeling van het wezen van ons karakter, naar een grootsere en steeds ruimere bestemming.

In *De Geheime Leer* (1:714) zegt H.P. Blavatsky:

> Maar er is werkelijk geen ongeval in ons leven, geen ongeluksdag en geen tegenspoed, die niet kan worden herleid tot onze eigen daden in dit of in een ander leven. Als men de wetten van harmonie overtreedt of, zoals een theosofische schrijver het uitdrukt, 'de wetten van het leven', moet men erop zijn voorbereid tot de chaos te vervallen die men zelf heeft voortgebracht.

Omdat de aard van de weefsels van het lot waarin we allen zijn

verwikkeld zo buitengewoon gecompliceerd is, beïnvloeden we elkaar en reageren we op elkaar; we lijden echter vaak stilzwijgend en om zo te zeggen onterecht, want we hebben geen bewuste herinnering van de oorzaken die aan ons leed ten grondslag liggen. Maar omdat er nieuwe stromen van geestelijke energie in ons zijn gekomen, hoe zwak die misschien ook zijn, heeft ons karakter een verbetering ondergaan, en daardoor hebben we sterk het gevoel dat het leed en de pijn die we ondergaan 'onverdiend' zijn – en dat zijn ze inderdaad voor de 'nieuwe mens' die we in de latere incarnatie zijn geworden. Niet deze 'nieuwe mens' heeft de slechte daden verricht, heeft het zelfzuchtige, misschien onwaardige leven van de 'oude mens' geleefd; het lijden dat over de 'nieuwe mens' van dit leven komt, die een veranderd karakter en edeler geestelijke impulsen met een ruimer verstandelijk inzicht heeft, is dus strikt genomen voor die 'nieuwe mens' niet zijn karma. Het is evenwel strikte karmische gerechtigheid volgend op de oorzakelijke daden van de 'oude mens' van vroeger die er nu niet meer is omdat hij de 'nieuwe mens' is geworden.

Een voorbeeld kan dit verduidelijken: Een jongeman begaat een misdaad als hij twintig jaar is. Hij slaagt erin die verborgen te houden. Naarmate hij ouder wordt, verandert zijn leven aanmerkelijk ten goede doordat zijn reïncarnerende ego een voortdurend groeiende stroom van de eigen monadische wijsheid en intelligentie in zijn hersenverstand laat vloeien; als hij zestig is staat hij in zijn omgeving niet alleen bekend als een goed mens, maar als een achtenswaardige burger, een toegewijde en trouwe vader en vriend, in het algemeen een voorbeeld van een rechtschapen man. Dit komt doordat zijn 'ziel' meer volledig is geïncarneerd.

Door een karmische oorzaak wordt zijn misdaad bekend als hij zestig jaar is. Al het dierbare om hem heen ziet hij ineenstorten. Zijn reputatie staat op het spel. Vrienden en familie worden ernstig erdoor getroffen, en zelf ondergaat hij de kwellingen van een verdoemde. Men herinnert zich het geval van Jean Valjean in *Les Misérables* van Victor Hugo. Vraag: is deze man van zestig verantwoordelijk voor de misdaad van de onberekenbare knaap van twintig? Volgens de wetten van de mensen wel. De esoterische tradie zegt: niet helemaal; want hier ondergaat de 'nieuwe mens' 'onverdiend lijden' voor de fout van de ongelukkige, onnadenkende 'oude mens' van twintig. Waar het hier om gaat is dat de man van zestig *niet* dezelfde is als de man van twintig, al is het reïncarnerende ego van geboorte tot de dood wel hetzelfde, en het ondergaat dus karmisch gesproken, de ver-

gelding door het lijden dat door de man van twintig werd veroorzaakt.

Laten we nu het voorbeeld toepassen op het reïncarnerende ego tijdens zijn doortocht door verschillende geboorten. In een vroeger leven heeft de 'mens' van dat leven een misdaad begaan; de karmische oorzaken ervan bestaan nog steeds; laten we zeggen in de vierde reïncarnatie daarna constateert de 'nieuwe mens' van de vierde wedergeboorte dat hij onverklaarbaar lijdt door daden van anderen, zonder daarvoor een oorzakelijke rechtvaardiging te zien. Zijn lijden in dit vierde leven is voor deze 'nieuwe mens' inderdaad 'onverdiend'; maar het reïncarnerende ego is de zetel van de oorspronkelijke oorzaken van de 'oude mens'; hoewel dus de 'nieuwe mens' lijdt door onverdiende moeilijkheden en pijn, zien we dat de oorzaken verscheidene levens eerder op grote schaal zijn gelegd.

Neem bijvoorbeeld een mahātma die het karmische resultaat is van de 'oude mens' van levens uit een ver verleden. Moet deze 'nieuwe mens' in het huidige leven enig lijden ondergaan als gevolg van karmische consequenties van verkeerde daden van de 'oude mens' van lang geleden? Kunnen we zeggen dat de mahātma zo'n portie karmische vergelding heeft 'verdiend' die hij nu in de oneindige rechtvaardigheid van de natuur bezig is uit te werken? Beslist niet; niettemin is deze karmisch; en toch heeft de mahātma de dwaasheden en slechtheden van zijn karmische ouder uit een ver verleden, de 'oude mens' van vroeger, niet begaan.

Dit voorbeeld is overdreven voor wat betreft het als 'onverdiend lijden' ondergaan door de mahātma van die lagere reacties van het karmische lot die voor de meeste mensen zo gewoon zijn; maar niet overdreven of zelfs te zwak uitgedrukt als we de onverdiende enorme last van karmische verantwoordelijkheid in aanmerking nemen die de hele hiërarchie van mededogen, geleid door de boeddha's van mededogen, welbewust op zich neemt voor het welzijn van de wereld.

We moeten natuurlijk ook hier deze verheven keus toeschrijven aan de geestelijke en intellectuele training van deze Groten, die zich over veel vroegere levens uitstrekt en een gevolg is van de verzamelde karmische 'verdienste' uit talrijke kleine keuzen die in die vroegere levens zijn gemaakt om zich met de lichtzijde van de natuur te verbinden. Zo is deze binding van een grote ziel aan de karmische verantwoordelijkheid, misschien wel gedurende vele levens en herhaalde incarnaties voor het welzijn van de mensheid, karmisch van oorsprong. Toch is het 'onverdiend' in de zin dat verlies van alle indi-

viduele vooruitgang voor de mahātma terwille van de mensheid niet het gevolg is van een fout of gebrek in zijn karakter, maar alleen van de verheven instincten van oneindig mededogen. Hier zien we duidelijk het verschil tussen de pratyekaboeddha's en de boeddha's van mededogen.

Er zijn verschillende soorten karma. Er is bijvoorbeeld ons eigen individuele karma, en ons familiekarma; ons nationale karma en het karma van onze aardbol; evenzo is er het karma dat onze planeet als lid van de familie van het zonnestelsel treft. Het zonnestelsel is onderdeel van ons thuis-heelal, de melkweg genoemd, enz., *ad infinitum* – een prachtig geheel van actie en interactie.

Hier zien we wat wordt bedoeld met 'gedeeltelijk onverdiend karma'. Iemands individuele karma leidt hem ertoe op een bepaald moment in een bepaald land te incarneren; daardoor wordt hij onderworpen aan alle ingewikkelde omstandigheden en incidentele gebeurtenissen van het volk waarvan hij deel uitmaakt. Zo wordt hij in een bredere stroom van het lot en van actie gebracht dan misschien zijn karma of lot zou zijn geweest indien zijn individuele karma anders was geweest en hem naar een ander volk had geleid. Hij wordt dus meegevoerd door de stroom van omstandigheden – hoewel toch in laatste instantie als gevolg van zijn eigen zaaien van karmische oorzaken in het verleden – samen met het karma van het volk waartoe hij nu behoort. Een overstroming of hongersnood treft het huis of de streek waar hij woont. Een vloedgolf overspoelt het land en twintigduizend mensen verdrinken. Of een aardbeving verwoest een stad en duizenden mensen komen om bij die ramp. In elk van die gevallen heeft de mens die zich in zo'n omgeving bevindt, zich daar geplaatst als resultaat van vroeger karmisch handelen in dit of in een vorig leven.

Juist omdat het heelal een verzameling van letterlijk ontelbare weefsels van het lot is, is het samengesteld uit uitgestrekte, op elkaar inwerkende, met elkaar verstrengelde kleine en grote hiërarchieën, waarbij iedere hiërarchie zelf een individu is; maar deze zijn alle karmisch betrokken bij en opgenomen in de overziel van het heelal – in dit geval ons eigen thuis-heelal – en daarom zijn alle in laatste instantie karmisch ondergeschikt en gehoorzaam aan de fundamentele svabhāva, de karakteristieke kosmische 'wet' of het weefsel van 'wetten' van die overziel. Ieder van ons is daarom *in zijn diepste essentie* identiek met de overziel van het heelal, dat wil zeggen met de fundamentele essentie van het heelal. Oorsprong en bestemming ervan zijn

gelijk aan die van ons en de 'wetten' ervan zijn onze wetten. We zijn dus bewuste of onbewuste medewerkers van het heelal; daarbij beschikt ieder van ons over zijn eigen hoeveelheid vrije wil, en toch zijn we allemaal onderworpen aan het grootse bereik van zijn harmonie en zijn kosmische impulsen die voortkomen uit de grondtoon en diepe essentie van ons gemeenschappelijk zijn.

Het uiterlijke of natuuraspect van karma is dus altijd een verheven en gewoonlijk overheersend functioneren van de overziel die van binnenuit door alles heen werkt, en ook van buitenaf op ons inwerkt. Want we zijn eeuwig en innig verbonden en staan in contact met alle andere wezens. 'Onverdiend karma' komt dus voort uit de inwerking op ons van krachten en wezens van de wereld waarin we leven; en op grotere schaal uit de inwerking van krachten en wezens van het ons omringende heelal.

Geheel volgens het hiërarchische plan leven we binnen het vitale en etherische, en ook het psychische, intellectuele en geestelijke levensbestaan van veel grotere wezens dan wij; door dat feit moeten we hen tot op zekere hoogte slaafs volgen in hun eigen verstrekkende kosmische gedachten en daden, net zoals de levensatomen van mijn lichaam de opdrachten van mijn persoonlijke wil moeten volgen; ze moeten dus met mij meegaan als ik naar een ander deel van de wereld ga. De levensatomen in mijn lichaam hebben hierin geen keus. Maar dit is in geen geval fatalisme. Al brengt dit in het leven vaak heel wat 'onverdiend lijden' teweeg, toch zal het individuele ego in devachan feilloos de juiste karmische vergoeding ontvangen voor beproevingen die het in het pas afgesloten leven heeft ondervonden.

Omdat de mens een samengesteld wezen is, werkt de bundel krachten en substanties waaruit hij bestaat en waaruit zijn constitutie is gevormd, vaak tijdelijk niet harmonisch, wat in veel gevallen onverdiend lijden kan worden genoemd.

Hieraan dacht de schrijver van de uitspraak die in de christelijke leer is te vinden en op het volgende neerkomt: 'Ik doe de dingen niet die ik behoor te doen, maar ik doe de dingen die ik niet behoor te doen. Heer, geef mij gezondheid' (*Romeinen*, hfst. vii-viii). Deze woorden geven ook de kern weer van het christus-mysterie. Het is inderdaad erg subtiel; een ander voorbeeld kan misschien ertoe bijdragen dat de gedachte duidelijker wordt: In de mens is een geestelijke entiteit die we de innerlijke boeddha of immanente christus kunnen noemen. In de mens is eveneens een menselijke entiteit, de menselijke ziel. Het christus-wezen dat door het menselijke heenwerkt brengt de

menselijke entiteit soms in situaties van pijn en lijden (zodat het menselijke deel daardoor kan leren), die de menselijke entiteit, gedeeltelijk bewust en voor een deel onbewust, niettemin heeft helpen teweegbrengen door zijn onzelfzuchtige toewijding en onpersoonlijk verlangen om te groeien; maar hij heeft die niet zelfbewust gekozen. In veel gevallen zijn de consequenties voor de zuiver *menselijke* entiteit onverdiend; toch had het deze menselijke entiteit niet kunnen overkomen, zelfs niet als de immanente christus of de innerlijke boeddha door haar heen zou werken, als de menselijke entiteit zich niet, als een kind dat in het duister rondtast, op de plaats had gebracht van een middelaar of overbrenger van de geestelijke impulsen die de altijd waakzame en onfeilbare karmische wet activeren. Van beide kanten is er sprake van karma. Sommige mensen die slechts één kant van deze vergelijking zien, zullen 'onverdiend' zeggen, want de menselijke entiteit lijdt omdat de god door haar heen werkt. Anderen die alleen de andere kant zien, zullen zeggen: nee, ten volle 'verdiend' omdat het menselijke deel zelf tot actie overging. De oplossing van dit subtiele probleem ligt in het samenbrengen van beide gezichtspunten – om te ontdekken dat het slechts twee kanten van dezelfde munt zijn.

Laten we nu het voorbeeld omdraaien dat ten grondslag ligt aan het christelijke theologische stelsel dat vrijwel vanaf de dood van de avatāra Jezus zo vreselijk verkeerd is begrepen: Door zijn zwakheden, zijn opzettelijk verkiezen van het kwade en van het onvolkomen goede doet de mens de immanente christus, of de innerlijke boeddha in zich, voortdurend lijden; daardoor ondergaat deze 'onverdiend' lijden en pijn. In zijn onuitsprekelijke schoonheid en verlangen naar het grotere welzijn van de mens handelt de innerlijke boeddha of immanente christus niettemin welbewust als reddingsplank ten gunste van het onvolmaakte menselijke instrument waar hij op toeziet en waar hij doorheen werkt.

Beide mysterieuze en wonderbaarlijke processen zijn voortdurend in ons aan de gang; dit is nog een reden waarom ons karma zo ingewikkeld is en waarom een filosoof van de ene school, die maar een glimp licht opvangt, terwijl er talrijke stralen zijn, van fatalisme spreekt; en een filosoof uit een andere school, die maar één facet van het licht ziet, spreekt van volkomen vrije wil en een bijna inactieve kosmische wet. Beide hebben ongelijk, en toch hebben beide tot op zekere hoogte gelijk. Een mens is meer dan alleen zijn onvolmaakt menselijke wil en intelligentie, want hij is een samengesteld wezen. Als innerlijke kern van zijn wezen werkt de vrije, majestueuze kracht

van de ātman van Brahmā door hem heen; hierdoor beschikt hij over een relatief volmaakte vrije wil en wijsheid, beide van kosmische aard.

De woorden 'onverdiend' en 'verdiend' moeten daarom niet te letterlijk worden genomen. De meesters en H.P. Blavatsky onderwezen de leer van karma vanuit het boeddhistische standpunt omdat deze daar misschien het beste is uitgewerkt. De boeddhistische leer zegt dat elke mens ieder moment van zijn bestaan slechts het karmische resultaat van alle voorafgaande momenten is. Bovendien brengt elk moment en ieder nieuw leven op aarde een 'nieuwe mens' voort met 'nieuwe' groei van intelligentie, wil, onderscheidingsvermogen, geweten en bewustzijn; zodoende is elk nieuw leven op aarde een 'nieuwe mens' die verschilt van de 'oude mens' van het voorgaande leven op aarde, maar toch het karmische product van dat vorige leven en voorafgaande levens op aarde. Zo komt het dat een mens elk ogenblik tijdens de lange reeks belichamingen precies het karma van alle voorgaande belichamingen is; daarom is de mens ieder moment van zijn lange pelgrimstocht zijn eigen karma.

In de woorden van de Heer Boeddha, neergelegd in het oude boeddhistische geschrift het *Dhammapada*:

> Alles wat we zijn is het gevolg van wat we hebben gedacht: het heeft zijn grondslag in onze gedachten, het bestaat uit onze gedachten. Als iemand spreekt of handelt met een boze gedachte, wordt hij door pijn achtervolgd zoals het wiel de voet van de os volgt die de wagen trekt.
>
> Alles wat we zijn is het gevolg van wat we hebben gedacht: het heeft zijn grondslag in onze gedachten, het bestaat uit onze gedachten. Als iemand spreekt of handelt met een zuivere gedachte, volgt het geluk hem, zoals een schaduw die hem nooit verlaat.
>
> – I:1-2

Wanneer iemand door een lawine wordt begraven, roept een onwetende direct: Wat een droevige en onverdiende dood! Dat is waar vanuit het standpunt van het lichaam, want dit lichaam heeft dit niet veroorzaakt. Maar het reïncarnerende ego bracht – als een keten van onontkoombare karmische oorzaken en gevolgen die door en vanaf alle voorgaande levens loopt – dat lichaam ertoe op die plaats en die tijd te wandelen. Het ego is in zijn eigen sfeer vrijwel almachtig voorzover het deze fysieke sfeer van manifestatie betreft, en bracht zo karmisch de dood van zijn eigen lichaam teweeg.

Dit voorbeeld moet men echter niet verkeerd opvatten, namelijk dat het reïncarnerende ego er behagen in zou scheppen een lichaam

te doden door middel waarvan het werkt; die verkeerde opvatting zou niet alleen belachelijk zijn, maar – wat veel erger is – immoreel. De geestelijke monade die door het reïncarnerende ego heen werkt is een dienaar van de kosmische wet, een instrument van de mysterieuze en ingewikkelde werkingen ervan, en handelt strikt volgens wat uiteindelijk het beste is voor alles binnen haar werkterrein. Op dezelfde manier kan zelfs een gewoon mens het uit eigen verkiezing noodzakelijk achten dat bij hem een arm of been wordt geamputeerd.

Karma is geen fatalisme, want wat een mens overkomt is op elk ogenblik het strikte karmische resultaat van wat het reïncarnerende ego in dit of een vorig leven of vorige levens zelf heeft gekozen. Karmische aantrekking heeft ons naar deze omgeving gevoerd. We kunnen ons lijden werkelijk 'onverdiend' noemen, omdat de huidige incarnatie, de tegenwoordige *astrale monade*, het niet zelf heeft teweeggebracht; maar het reïncarnerende ego heeft de oorzaken oorspronkelijk in werking gezet en het ego tot geboorte op aarde gebracht in deze nieuwe omgeving. Wat wij ook doormaken in dit leven is daarom in laatste instantie karmisch, omdat we het zelf zijn. Als het niet ons karma was, zouden we deze pijn of dit genoegen niet kunnen ervaren.

Wanneer we onze eigen innerlijke spirituele krachten en vermogens van binnenuit hebben ontwikkeld, zodat ze in ons leven werkzaam zijn en onze zelfbewuste wil worden, zullen we het edelste deel van onze toekomstige bestemming hebben bereikt – althans voor dit manvantara. Want dan zullen we één zijn geworden met het heelal waarin we ons bewegen, leven en ons bestaan hebben. Maar houden we daar stil? Nee, want er liggen steeds weer nieuwe gebieden van de lotsbestemming daar voorbij, gehuld in het magische licht van de toekomst dat een nog grotere glorie verbergt dan het hoogste wat we ons kunnen voorstellen. De weefsels van het lot zijn tezamen het heelal zelf, en hebben dus dezelfde oorsprong; ze hebben een identieke bestemming en zijn er in wezen één mee. Ze verlenen aan het heelal, dat zich door evolutie uitbreidt, de onbeschrijflijke schoonheid van het zich altijd ontvouwende kosmische leven.

11

Hemelen en Hellen

Alle volkeren op aarde, zowel nu als in het verleden, hadden een verzameling leringen of opvattingen over de postmortale bestemming van de menselijke 'ziel'. Deze opvattingen hebben betrekking op twee algemene categorieën: postmortale beloning of vergoeding voor een goed en moreel leven en, omgekeerd, bestraffing of wraak voor een slecht leven. Er werd bijna overal verondersteld dat deze beide toestanden van de 'ziel' na de dood werden doorgebracht in hierbij passende verblijfplaatsen, 'hemel' genoemd voor de ene groep van ontlichaamde mensen en 'hel' voor de andere groep. In de verschillende religieuze en filosofische stelsels variëren de denkbeelden sterk zowel over de aard van de beloning of de bestraffing als met betrekking tot de tijd die in deze twee postmortale bestaanstoestanden zou worden doorgebracht, alsook over de plaatsen van deze 'hemelen' en 'hellen'. Niettemin zijn er bepaalde opvallende overeenkomsten tussen al deze verschillende denkbeelden.

De verschillende opvattingen of leringen over de zogenaamde hemelen en hellen zijn slachtoffer geworden van degeneratie. Het zijn bijna zonder uitzondering sterk aangedikte en onjuiste verklaringen geworden van de oorspronkelijke leer die door de stichter van elk stelsel werd verkondigd in een poging om aan de grote massa de onvermijdelijke gevolgen te tonen van een slecht leven aan de ene kant en van een goed en moreel leven aan de andere kant. In de loop van de tijd begon men deze latere uitbreidingen van de oorspronkelijke leringen letterlijk te nemen in plaats van symbolisch; en in enkele gevallen hebben zulke verkeerde letterlijke uitleggingen aan mensenharten onnoemelijk veel leed en ellende bezorgd.

Het waren de oorspronkelijke betekenissen achter deze verkeerde interpretaties die de wereld in het verleden hebben wakker geschud. Het enige wat ons dus te doen staat, is te zoeken naar deze oorspronkelijke waarheden. Zij leiden de mens niet alleen naar de paden van gerechtigheid, maar maken ook een eind aan bijgeloof, verdrij-

ven de angst uit het menselijk hart, en leggen in plaats hiervan de kiem van kennis en hoop.

Mogelijk leren alleen de verschillende vormen van de westerse godsdienst ons over een eeuwige hel waarin de mens, van wie het eenmalige leven op aarde slecht is geweest, bestemd is de eeuwigheid onder altijd voortdurende kwellingen door te brengen; al is het waar dat het westerse christendom gedurende de Middeleeuwen en een deel van de vroegste periode van de nieuwe tijd, voordat dat denkbeeld impopulair werd, er een vrij vage voorstelling van had dat hel alleen maar een algemene term was, en dat er verschillende hellen waren, meer of minder geschikt voor de diverse graden van menselijke zielen die op verschillende manier door slecht handelen waren besmet. Zelfs nog in de tijd van Dante, die in de dertiende en de veertiende eeuw schreef, waren zulke ideeën min of meer algemeen aanvaard, zoals door hem in zijn meesterwerk, *La Divina Commedia* (De goddelijke komedie), wordt aangetoond.

De volgende citaten uit wat gedurende een twaalftal eeuwen of langer de orthodoxe opvatting is geweest over de aard van de kwellingen van hen die door hun slechte gedrag tijdens het leven op aarde tot eeuwige verdoemenis zijn veroordeeld, zijn typerend:

Het eerste is van een zeer orthodoxe Engels baptistische predikant, de beroemde Spurgeon:

> Wanneer u sterft zal alleen uw ziel worden gefolterd; dat zal voor haar de hel zijn; maar op de dag des oordeels zal uw lichaam zich voegen bij uw ziel en zult u een dubbele hel hebben; uw ziel zal *druppels bloed zweten* en uw lichaam krimpen van pijn. In hoog oplaaiend vuur, precies als dat wat wij op aarde hebben, zal uw lichaam zijn, en zal zoals asbest nooit worden verteerd. Al uw aderen zullen wegen zijn voor de voeten van de pijn, elke zenuw een snaar waarop de duivel voor altijd zijn diabolisch lied zal spelen van de onuitsprekelijke weeklacht van de hel.

Een ander is uit een rooms-katholiek boek voor kinderen, geschreven door pater Furniss:

> De vierde krocht is de kokende ketel. Luister: daar is een geluid als dat van een kokende ketel. Het bloed kookt in de gloeiende hersenen van die jongen; de hersenen koken en sudderen in zijn hoofd; het merg kookt in zijn beenderen. De vijfde krocht is de roodgloeiende oven met een klein kind erin. Hoor hoe het schreeuwt om eruit te komen, zie hoe het zich wringt en keert in

het vuur; het slaat zijn hoofd tegen het dak van de oven; het stampt met zijn voeten op de vloer van de oven.

Tevens hebben er in dezelfde periode van de christelijke jaartelling wijdverbreide opvattingen bestaan dat 'hemel' alleen maar een algemene term was waarmee men verschillende sferen van gelukzaligheid bedoelde, waarin menselijke zielen die op aarde een goed leven hadden geleid na hun dood hun zorgvuldig geordende woonplaatsen vonden. Toch schijnen het christendom in de periode na de Middeleeuwen en ook de islam in haar meer orthodoxe vorm de enige twee grote godsdienststelsels te zijn geweest die het bestaan leren van maar één algemene hemel, waarin zij die op aarde een min of meer deugdzaam leven hebben geleid na de dood een eindeloze eeuwigheid doorbrengen in een soort onbeschrijflijke gelukzaligheid – waarbij ze blijkbaar niet denken aan hen die de pijn van de eeuwige kwelling in de hel ondergaan.

Volgens de opvatting van veel van de eerste kerkvaders, zoals Tertullianus in *De spectaculis* (De schouwspelen; par. 30), zou de 'gelukzaligheid' van de 'heiligen' juist toenemen door het zien van de onuitsprekelijke kwellingen van de 'verdoemden'! Deze monsterlijke leer is een leugen, omdat ze volstrekt bijgeloof is. Wat is bijgeloof? Bijgeloof is iets dat 'bij' een oorspronkelijke waarheid wordt gevoegd en deze daardoor verminkt.

Neem bijvoorbeeld een boek. We kunnen eerbied hebben voor de leringen van dat boek en voor de edele geest die het heeft geschreven; maar vanaf het ogenblik dat onze eerbied ontaardt in een of andere vorm van angst of blind geloof, omdat de suggestie wordt gewekt dat indien wij, al is het maar per ongeluk, dat boek verkeerd behandelen, de een of andere geheime kracht uit dat boek of vanwaar dan ook ons zal doden of ziek maken of ons zal blootstellen aan de gevaren van eeuwige kwelling – vanaf dat ogenblik lijden we aan een bijgeloof, en als gevolg hiervan gaat de oorspronkelijke eerbied voor een edele gedachte verloren. Het is natuurlijk geen bijgeloof om in een waarheid te geloven, hoe vreemd die ons op het eerste gezicht ook toeschijnt – en veel waarheden zijn inderdaad heel vreemd. De verslagen van de Europese geschiedenis van religie, filosofie en wetenschap bevatten tal van gevallen, waarin een natuurfeit of een waarheid aanvankelijk 'bijgeloof' werd genoemd, om later rustig als natuurfeit te worden aanvaard.

Alle grote religies, in het bijzonder die van archaïsche oorsprong

– het brahmanisme, het boeddhisme, de leringen van de grote Chinese wijze Lao-Tse, de beste filosofische leringen van de Griekse en Romeinse beschavingen, de oorspronkelijke religie van de Germaanse volkeren, en zelfs veel van de oeroude leringen van zogenaamd onbeschaafde en primitieve volkeren – die helemaal geen jonge rassen zijn, maar in feite gedegenereerde afstammelingen van eens machtige voorouders, die leefden in tijden van grote beschavingen waarvan alle sporen van de aarde zijn verdwenen – alle hebben of hadden verheven leringen, gebaseerd op de ontdekking en het begrijpen van enkele van de diepzinnigste geheimen van de natuur. Het is slechts een teken van gezond verstand om deze mysteries te doorgronden voordat we ons veroorloven kritiek uit te oefenen op wat we niet begrijpen.

Het brahmanisme heeft in zijn leringen over de postmortale avonturen van de menselijke 'ziel' veel denkbeelden die grote overeenkomst vertonen met de esoterische filosofie. Dit kan ook worden gezegd over het boeddhisme, dat op dit moment misschien het minst is afgeweken van de oorspronkelijke denkbeelden van zijn grote stichter. Dit geldt ook voor het taoïsme en het confucianisme en voor alle archaïsche religieuze en filosofische stelsels van het verleden, waar hun overblijfselen zich ook bevinden.

Het is waar dat enkele van de leringen van deze oude religies of filosofieën, die dateren van vele eeuwen vóór de periode van respectievelijk de islam en het christendom, nu min of meer zijn gedegenereerd. En bovendien zijn ze door westerse geleerden vaak totaal verkeerd begrepen en verkeerd uitgelegd. Toch zijn deze archaïsche religies en filosofieën over het algemeen trouw gebleven aan hun eigen oorspronkelijke bron.

Maar het christendom is in zijn leringen wel heel ver afgeweken van de oorspronkelijke denkbeelden van zijn grote stichter, omdat de verkondiging ervan na de tijd van Jezus in handen viel van minder hoogstaande mensen. Ofschoon velen van hen ongetwijfeld volkomen oprecht waren, waren sommigen waarschijnlijk intellectueel onoprecht, in die zin dat zij de min of meer vage ideeën van henzelf – verkeerd begrepen en verkeerd uitgelegde aanduidingen, die ze hadden ontvangen uit de grote bron – probeerden voor te stellen als universele waarheden van de natuur. Dit was in het kort de oorzaak dat de oorspronkelijke leringen van Jezus de avatāra verloren zijn gegaan of gedegenereerd raakten.

De theosofische filosofie omvat een breed en gevarieerd stelsel van sferen van gelukzaligheid en van loutering; maar haar leringen laten duidelijk zien dat deze verschillende sferen in geen enkel opzicht alleen maar de verblijfplaatsen van de overledenen of van hun 'zielen' zijn, maar eerder integrale en dus samenstellende delen van de structuur van de universele natuur zelf, en die structuur is overal continu en wordt doordrongen en bezield door een alles beheersende hiërarchische intelligentie van kosmische omvang. Het grootste deel van de universele natuur bestaat dus uit de bijna ontelbare hiërarchieën die al de uitgestrekte rijken van het onzichtbare samenstellen en inderdaad *zijn*, en alle gebieden van de Kosmische structuur omvatten, vanaf het supergoddelijke tot onze eigen fysieke sfeer die slechts de schil of het buitenste omhulsel van alles is. Verreweg het belangrijkste deel van de Kosmos bestaat dus uit deze uitgestrekte werelden of sferen die voor ons onzichtbaar en ontastbaar zijn, en die in hun verschillende hiërarchieën en in hun bewoners die sferen van bewoning en karmische gevolgen bevatten die de esoterische filosofie 'hemelen' en 'hellen' noemt.

Noch 'hemelen' noch 'hellen', opgevat als integrale natuurrijken, zijn plaatsen die door een kosmische schepper werden gevormd, maar ze maken feitelijk deel uit van het leven en de substantie van de onzichtbare en onbegrijpelijke godheid van wie het aldoordringende leven en de intelligentie, de wil en de substantie niet alleen het heelal vullen, maar het in feite zijn. De christen Paulus, zelf een ingewijde in tenminste enkele van de lagere graden van de oude mysteriën, had laatstgenoemde gedachte toen hij zei: 'daarin leven we, bewegen we en hebben we ons bestaan' (*Handelingen*, 17:28), waarbij hij de Griekse dichter Aratus (derde eeuw v.Chr.) citeerde.

Wat een volkomen ander gezichtspunt! In plaats van de ongelukkige schepsels van een ondoorgrondelijke 'schepper' te zijn, die ons 'maakte' met de hoeveelheid intelligentie en wilskracht die wij bezitten om hetzij in een dwaze hemel van gelukzaligheid te worden opgenomen of om eeuwig straf te ondergaan in een hel van de verdoemden – allebei nachtmerries van de verbeelding van monniken – krijgen we een beeld van letterlijk ontelbare sferen en werelden, die het oneindige kosmische leven samenstellen en die de essentie van dat leven zelf hebben, en dus de woningen of verblijfplaatsen van ervaring zijn waarin de rondzwervende monaden voortdurend evolueren en revolueren.

De 'hemelen' zijn dus die spirituele gebieden van ervaring, waar

alle monaden gedurende hun eeuwenlange omzwervingen op een bepaalde tijd doorheen moeten gaan en waarin ze wonen gedurende een tijd evenredig aan hun karmische verdienste. De 'hellen' zijn die sferen of gebieden van loutering waarheen alle monaden gedurende bepaalde perioden van hun omzwervingen moeten gaan om daarin hun door materie zwaar beladen zielen schoon te wassen, zodat ze na deze reiniging weer kunnen opstijgen langs de opgaande boog van de kosmische ervaring – 'In het huis van mijn Vader zijn vele woningen' (*Joh.*, 14:2).

Men ziet dus dat de ware betekenis van deze zich ver uitstrekkende innerlijke werelden, die door exoterische devotie en religieus fanatisme ten onrechte zijn veranderd in sferen van gelukzaligheid voor overledenen aan de ene kant en in sferen van loutering en kwelling aan de andere kant, noch het ene noch het andere is, maar dat ze de structurele en samenstellende delen van het heelal zelf zijn.

Het is echter waar dat de spirituele werelden in algemene zin gebieden of bollen van werkelijk geluk of zaligheid zijn, in tegenstelling tot de in de stof verzonken werelden of bollen zoals de andere planeten en sferen van het zonnestelsel, die op hetzelfde kosmische gebied bestaan waarop onze aardbol zich bevindt. Dit komt omdat in de spirituele werelden alles van spirituele aard is – onvergelijkelijk veel etherischer, helderder is en juist door die aard dichter bij het spirituele hart van het heelal staat; terwijl alle stoffelijke sferen of gebieden of bollen verder afstaan van het spirituele hart van het zijn.

Wat betreft de beloning als vergoeding en straf als vergelding, deze hebben eveneens een heel werkelijk bestaan. Alle wezens, welke dan ook, ervaren niet alleen gelukzaligheid als beloning voor goed geleefde levens, omdat een dergelijke zaligheid overeenkomt met hun eigen aanleg en karakter, maar evenzo moeten ze in sferen van loutering en bestraffing komen wanneer het laatst geleefde leven hen zo zwaar heeft beladen met materiële smetten en hartstochten dat ze zich niet kunnen 'verheffen' tot de spirituele en meer etherische sferen waar ze niet op hun plaats zouden zijn en die ze niet zouden kunnen binnengaan *eenvoudig omdat ze door hun psychomagnetische natuur niet daarheen worden aangetrokken.*

In deze laatste cursief gedrukte woorden ligt de sleutel tot het geheim waarom bepaalde geëxcarneerde 'zielen' hun devachanische rust ingaan, waar ze onuitsprekelijke zaligheid genieten als vergoeding voor de ellende van het aardse leven; en waarom andere 'zielen' daarentegen, gelukkig meestal gering in aantal, in minder spirituele

toestanden verzinken. Het is een kwestie van aantrekkingskracht, zowel in het algemeen als in het bijzonder; of wat op hetzelfde neerkomt, het gaat allemaal om individuen die hun respectieve en geschikte woonplaats vinden in precies die omgeving en die omstandigheden die passen bij hun innerlijke ontplooiing.

Terwijl de moderne theosofie voor het gemak de werelden van spirituele gelukzaligheid na de dood onder de ene Tibetaanse term *devachan* heeft gerangschikt, is devachan strikt genomen geen 'plaats', maar een toestand of, nauwkeuriger gezegd, toestanden die opklimmen vanaf de lagere of halfmateriële devachanische toestand door alle tussenliggende graden tot de gebieden van de relatief zuivere geest waar de hoogste of meest etherische devachanische toestanden zich bevinden. Zo zijn er ook in de andere richting toestanden of graden die precies geschikt zijn en passende verblijfplaatsen vormen voor 'zielen' waarin de aantrekkingskracht van de stof gedurende het leven op aarde heeft overheerst. Het kan dus niet anders dan dat zulke 'zielen' van nature tot deze meer materiële en minder etherische sferen worden aangetrokken. De laagste delen daarvan vormen gezamenlijk wat *avīchi* wordt genoemd.

Noch devachan in al zijn opeenvolgende gradaties, noch kāmaloka of de tussenliggende gebieden, noch avīchi daaronder is een bepaalde plaats. Elk ervan is een reeks toestanden, waartoe entiteiten worden aangetrokken als gevolg van oorzaken, die in het pas beëindigde leven op aarde hun oorsprong vonden. Het is natuurlijk volkomen waar dat de toestand van enig wezen niet los van een bepaalde positie of plaats kan bestaan; maar noch devachan, noch kāmaloka, noch avīchi in al hun respectieve gradaties is op zichzelf een plaats: het zijn allemaal toestanden die gewoonlijk na de dood door geëxcarneerde menselijke zielen worden ervaren. Deze toestanden komen overeen met 'hemel', 'vagevuur' en 'hel'. De enige 'hel' die theosofen erkennen is de reeks toestanden van het bewustzijn dat ze ervaart die gezamenlijk worden aangeduid met de term *avīchi.* Omdat avīchi een reeks bewustzijnstoestanden is van wezens die deze ervaren, zijn er zelfs avīchi's voor mensen op aarde, vóór de dood. Dit doelt in het algemeen op de avīchi in zijn ergste en meest hevige vorm die behoort tot de bijna 'absolute stof' en tot de heel ongelukkige wezens die daarin verblijven.

Natuurlijk moeten deze toestanden niet als 'waterdicht' van elkaar gescheiden of afzonderlijke reeksen worden beschouwd. Elk van deze

gaat onmerkbaar over in de erop volgende. De devachanische toestanden lopen dus van de hoogste of halfspirituele door vele tussenliggende graden of toestanden tot aan de laagste of halfetherische van devachan, waar de toestand onmerkbaar overgaat in de hoogste van kāmaloka. De kāmalokische toestanden zelf gaan van het meer etherische omlaag door de tussenliggende stadia naar de meest grove of materiële van de kāmalokische reeks waar ze onmerkbaar overgaan in de hoogste of minst materiële van de avīchi-toestanden, die op hun beurt omlaaggaan in voortdurend toenemende verstoffelijking, tot we de laagste toestand van avīchi bereiken die niet veraf staat van het gebied van de 'absolute materie', de meest grove materiële substantie die in onze algemene kosmische hiërarchie voorkomt.

Maar dit is niet alles. Hoger dan het devachan in de ene richting en lager dan de avīchi in de andere richting zijn er andere werelden of gebieden in het eindeloze kosmische continuüm: een grensland of grens vóór het structurele bouwsel aan de rechterhand overgaat in de kosmische hiërarchie daarboven en aan de linkerhand in de kosmische hiërarchie lager dan de onze. Boven devachan, hoger dan zijn hoogste toestanden en zonder brede grens of scheidslijn, beginnen de gestaag opklimmende reeksen van spirituele bestaanstoestanden die gezamenlijk worden aangeduid met de algemene term nirvāṇa. In de andere richting onder de laagste avīchi en zonder brede scheidslijn zijn er die sferen van absolute materie die het gevreesde en afschuwelijke lot zijn van wat technisch 'verloren zielen' worden genoemd. Hier vallen deze ongelukkige en 'verloren' entiteiten uiteen in hun samenstellende levensatomen en worden ze 'vermalen in het laboratorium van de natuur'. Dit laatste en laagste bestaansgebied van onze eigen kosmische hiërarchie is de 'achtste sfeer', anders gezegd, de 'planeet van de dood'.

In *De Mahatma Brieven* verwijst Meester K.H. hiernaar met de volgende ernstige en waarschuwende woorden:

> Slecht, onherstelbaar slecht moet dat *ego* zijn, in wie niet iets van zijn vijfde beginsel leeft en die *moet* worden vernietigd om in de *Achtste Sfeer* te verdwijnen. Zoals ik zeg, als er slechts iets van dit beginsel uit het persoonlijke ego is vergaard is dat al voldoende om hem dit droeve lot te besparen. Zo is het echter niet na de voltooiing van de grote cyclus; òf een lang nirvāṇa van zaligheid (al is hij daar onbewust, volgens uw grove opvatting); waarna – een leven als een dhyan-chohan gedurende een heel manvantara, òf anders '*avitchi nirvāṇa*' en een manvantara van ellende en ver-

> schrikking als een —— u *moet* het woord *niet* horen, en ik – het niet uitspreken of schrijven. Maar 'zij' hebben niets te maken met de stervelingen die door de zeven sferen gaan. Het *collectieve* karma van een toekomstige planeetgeest is even schoon als het collectieve karma van een —— vreselijk is. Genoeg. Ik heb al teveel gezegd. – blz. 185-6

In de uitdrukking '*avīchi-nirvāṇa*' ligt een van de te vrezen geheimen van de natuur. Omdat avīchi en nirvāṇa allebei toestanden van bewustzijn zijn van een wezen dat deze toestanden ervaart of erin verkeert, zodat nirvāṇa in al zijn mystieke betekenissen in bepaalde gevallen – die gelukkig uiterst zeldzaam zijn – even toepasselijk is op de term avīchi als wanneer het erom gaat de bovenste of geestelijke pool van bewustzijn aan te duiden. Er wordt hier gedoeld op bepaalde uiterst zeldzame soorten wezens, van wie het bewustzijn zowel geestelijk als slecht is en die daarom hun enige geschikte woonplaats vinden in een toestand die tegelijk avīchi en een nirvāṇa in avīchi is, en die een heel manvantara lang duurt. Toch is zelfs dit geen 'hel' in de christelijke betekenis van het woord, maar iets dat nog vreselijker en schrikwekkender is.

Geen exoterische hemel die een monnik in afzondering tijdens zijn meest vruchtbare dromen heeft uitgedacht, kan de onuitsprekelijke gelukzaligheid evenaren, die wordt gesmaakt door spirituele geëxcarneerde zielen; omgekeerd is geen monnik in zijn verbeelding ooit verder gekomen dan tot het zich voorstellen van 'martelingen' van min of meer fysieke aard, ondergaan in hetzij een etherisch of een 'asbestachtig' lichaam. Zo'n exoterische 'hel' benadert dus in het geheel niet de bewustzijnstoestanden die worden ervaren door die uiterst zeldzaam voorkomende wezens die in de achtste sfeer verzinken. Laatstgenoemden worden niet 'gemarteld', al of niet door groteske duivels met bokkenpoten, maar maken eeuwenlang een kwellende zielenstrijd door, die de exacte en oneindig gevarieerde karmische vergelding is van oorzaken die deze entiteiten zelf in de weegschaal van de karmische vergelding hebben geworpen toen ze in de sferen van veroorzaking verkeerden.

Deze bewustzijnstoestanden van de omzwervende monaden zijn te vinden in de hiërarchische werelden of gebieden zowel na de dood als vóór de geboorte op aarde. Onze eigen bol, de aarde, is in feite technisch gesproken een 'hel' omdat ze een relatief dichte materiële sfeer is en de bewustzijnstoestanden van haar bewoners relatief sterk verwikkeld zijn in de weefsels van māyā – illusie. Daarom spreekt

H.P. Blavatsky in *De Stem van de Stilte* over 'mensen van Myalba'. *Myalba* is een Tibetaanse term voor een van de hellen in de filosofie van het noordelijke boeddhisme, en Myalba is onze aarde.

Gedurende de periode van het manvantarische bestaan van de mensen op en in de verschillende bollen van de planeetketen, waarvan onze aardbol de vierde en meest materiële is, verschaffen juist deze bollen van onze aardketen de 'lokaties' waarin onze menselijke hiërarchie zowel haar 'hemelen' en 'hellen' vindt – haar devachanische gelukzaligheid en haar vergeldende bestraffing in de lagere kāmaloka en de avīchi. De toestanden van leven en bestaan op de hogere bollen van onze aardketen zijn buitengewoon mooi en gelukzalig vergeleken met de heel bedrieglijke en vaak vreselijke toestanden waarin het menselijke bewustzijn hier op aarde is verwikkeld. Bedenk wel dat dit betrekking heeft op de 'menselijke ziel'. Wat het lot van de geestelijke ziel van een mens na de dood is, is een ander verhaal dat op een andere plaats in dit boek wordt behandeld.

De moderne theosofie die de technische termen van het oude brahmanisme gebruikt omdat ze gemakkelijk en krachtig zijn, groepeert deze hiërarchische werelden of rijken onder de termen loka's en tala's, die gedurende lange eeuwen van onbegrip en verkeerde interpretatie zijn veranderd in de exoterische theologische begrippen 'hemelen' en 'hellen'. (Zie mijn *Occulte Woordentolk* voor definities.)

Loka's zijn in het algemeen gesproken de spirituele en minder bedrieglijke toestanden in elk zo'n wereld of sfeer of bol, terwijl tala's de bijzondere toestanden zijn die tot substanties en stoffen van grovere en meer materiële aard behoren. Maar toch zijn de loka's en tala's onafscheidelijk. Elke loka heeft zijn overeenkomstige tala: de hoogste loka heeft als zijn benedenpool of *alter ego*, de meest spirituele of etherische van de tala's, en zo verder door de reeks naar beneden tot het laagste of minst spirituele van ieder paar wordt bereikt. Deze zeven met elkaar verstrengelde loka's en tala's zijn dus de hiërarchische toestanden van elk van de werelden, sferen, gebieden of verblijfplaatsen waarnaar werd verwezen.

Omdat de samenstelling van de natuur op alle gebieden steeds weer dezelfde is, is iedere ondergeschikte hiërarchie of wereld in haar samenstelling een getrouwe herhaling van wat de hogere hiërarchieën en werelden zijn en omvatten; zodat elke ondergeschikte hiërarchie of wereld zelf is opgebouwd uit haar eigen reeks loka's en tala's, en deze feitelijk *is*.

De loka's en tala's worden in de *Purāṇa's* op verschillende manieren opgesomd, hoewel erbij moet worden gezegd dat niet de tala's en hun verschillende eigenschappen variëren, maar de namen die eraan worden gegeven.

De meest gebruikelijke namen ervan zijn:

LOKA'S	TALA'S
1. satya-loka	1. atala
2. tapar-loka	2. vitala
3. janar-loka	3. sutala
4. mahar-loka	4. talātala
5. svar-loka	5. mahātala
6. bhuvar-loka	6. rasātala
7. bhūr-loka	7. pātāla

Er is een eigenaardig verhaal over een van de grote wijzen, Nārada, dat een diepe waarheid bevat. Hij bezocht eens 'deze regionen' en deed er bij zijn terugkeer naar de aarde 'geestdriftig verslag' van, en vertelde dat ze in sommige opzichten rijker aan vreugden waren dan de hemel van Indra en dat ze vol weelde en zinsbekoringen waren. Dit bewijst duidelijk dat deze tala's en de daarmee corresponderende loka's eenvoudig de materiële sferen of halfetherische sferen zijn die de kosmische ruimte vullen, terwijl de hoogste loka's en tala's zuiver spiritueel zijn. De eerste of materiële behoren tot de rūpa- of 'gevormde' werelden, terwijl de laatstgenoemde of spirituele de arūpa- of 'vormloze' sferen zijn.

Al deze hiërarchische loka's en tala's, die de hele manvantarische 'eeuwigheid' door onafscheidelijk met elkaar zijn verweven, zijn in geen enkel opzicht 'geschapen' of het product van toeval; en ook zijn ze niet beperkt in manvantarische vorm of ruimte – behalve in zoverre dat ze zijn verzameld tot verschillende heelallen of geaggregeerde hiërarchische kosmische lichamen. Ze staan niet los van elkaar, maar zijn alle gedurende het hele kosmische manvantara met elkaar verweven en worden omvat door de omringende oneindigheid. Deze oneindigheid is geen 'leegte', of zonder leven en intelligentie, maar elk zo'n geaggregeerd heelal is er één van een oneindige menigte heelallen die het grenzeloze universele AL vormen.

Passages zoals de bovenstaande, waarin wordt verwezen naar een alomvattende oneindigheid of naar het alomvattende en aldoordringende GODDELIJKE, betekenen niet dat het goddelijke slechts het aggregaat is van gemanifesteerde heelallen, en dat het daarin niet

transcendent aanwezig zou zijn.

De esoterische filosofie is duidelijk pantheïstisch van aard, volgens haar eigen interpretatie van dit woord. Dat betekent niet alleen dat het goddelijke in de eindeloze duur kosmisch gesproken alles doordringt, maar ook dat het alle gemanifesteerde aggregaten van heelallen te boven gaat en dus meer is dan dat alles, want de onuitsprekelijke bron en oorzaak van alle wezens en entiteiten en dingen, en het uiteindelijke doel waarnaar alle zullen terugkeren.

Deze gedachte wordt in de *Bhagavad-Gītā*, de bekende filosofische verhandeling van de hindoes, goed tot uitdrukking gebracht door Krishṇa, al is het in microkosmische zin, wanneer deze manifestatie van de kosmische logos met de volgende woorden spreekt over de godheid van wie hij een avatārisch voorbeeld is: 'Ik breng dit grenzeloze heelal tot stand met delen van mijzelf en blijf toch ervan gescheiden' (10:42).

De pantheïstische betekenis is dus niet dat ieder levend wezen en iedere steen 'God' is, wat een belachelijke verdraaiing zou zijn van de esoterische betekenis, maar dat niets in de grenzeloze ruimte en in de eindeloze duur in wezen verschilt van het eeuwig goddelijke, en dat dit eeuwig goddelijke zowel het kleinste van het kleine als het grootste van het grote omvat en er de essentiële bron van is, en toch alles te boven gaat.

Bovendien wordt geleerd dat deze vele hiërarchieën van loka's en tala's of, wat hetzelfde is, van werelden, gebieden, enz., tot aanzijn komen door een proces van emanationele evolutie, dat de hoogste de hogere ontvouwen, de hogere de lagere en de lagere op hun beurt de laagste ontwikkelen, totdat via emanatie een typische universele hiërarchie tot aanzijn is geroepen voor het kosmische manvantara waarin het dan en aldus zijn uitdrukking vindt.

Dit proces is een fundamenteel deel van de leringen van de grote religies en filosofieën van het Indische schiereiland, van China, Babylon, Perzië, Egypte en van tenminste enkele van de grote filosofische scholen van het oude Griekenland en Rome, zoals de stoïcijnen en zelfs de platonische en neoplatonische scholen. Al deze verschillende stelsels waren 'kinderen' van de eens algemeen verspreide wijsheidsreligie van de oudheid.

Als men een goed begrip hiervan heeft, ziet men dat de verschillende 'hemelen' en 'hellen' van de oude religieuze stelsels eigenlijk populaire vormen zijn van de stelling dat het heelal uit sferen of werelden of bollen van geest en van min of meer dichte stof bestaat.

En omdat de oude religies en filosofieën zelfs in hun dagen van verval nog als overgebleven herinneringen van hun oorspronkelijke esoterische leer enige kennis hadden behouden van het feit dat er toestanden van geluk en van vergeldende bestraffing bestaan, zoals devachan en avīchi, zijn deze toestanden eeuwenlang verward met het ruimere en meer fundamentele feit van de hiërarchische structuur van de spirituele en materiële werelden. Bij de studie van dit onderwerp moet men dus een scherp onderscheid maken tussen de toestanden van de wezens die in en door deze werelden, enz., rondtrekken, en de werelden, gebieden en sferen zelf.

De opvattingen van honderd jaar geleden kwamen erop neer dat voordat het heelal door het goddelijke fiat, door 'God almachtig', werd geschapen er helemaal niets bestond, behalve de oneindige God. Hij was geen stof; Hij was een geest. Niemand wist precies wat een geest was, maar de leer stelde dat 'God een geest is', en men nam algemeen aan dat de hemel de woonplaats van God en zijn dienende of in rust verkerende engelen was. Ja, ook de engelen waren door God geschapen.

Daarna werd op een onbepaald moment – vermoedelijk nadat God de aarde en alles wat erop is had gemaakt – de 'hel' geschapen, die het verblijf werd van de opstandige engel die later satan werd genoemd, en ook van de engelen die met hun aanvoerder rebelleerden en samen met hem uit de hemel vielen, en terechtkwamen in deze vergaarplaats die ergens in de ruimte bestond – vermoedelijk een 'spirituele' vergaarplaats of deel van de natuur – hel genoemd. Daar hielden de duivel en zijn engelen verblijf; en dit was eveneens de bestemming van alle slechte menselijke zielen die niet op de door de gangbare theologie aangegeven manier voor dit lot bewaard waren gebleven.

Theologen uit die periode hadden over al die zaken bepaalde denkbeelden. Alles was tot hun eigen tevredenheid uitgewerkt, deels op grond van de joodse en christelijke Testamenten en deels uit wat vroegere theologen hadden uitgedacht en onderwezen. Sommigen van hen wisten zelfs precies wanneer het heelal – dat voor hen bestond uit hemel, hel en aarde alsmede de kristallijne sferen die de aarde omringen, bezaaid met de hemellichamen die daar door de almachtige God tot genoegen en stichting van de mensen waren geplaatst – ja, deze oude theologen wisten zelfs wanneer dit alles werd geschapen: het jaar, de maand, de dag en het uur! Hiervan getuigt de

uitspraak van dr. John Lightfoot, een beroemde Engelse bijbeluitlegger en hebraïcus die leefde in de eerste helft van de zeventiende eeuw:

> Hemel en aarde, middelpunt en omtrek, werden op hetzelfde ogenblik gemaakt, en wolken vol water, en de mens werden geschapen door de drievuldigheid op 25 oktober 4004 v.Chr. om negen uur 's morgens.*

Het feit alleen al dat de meesten van ons tegenwoordig dit bijgeloof niet meer aannemen, is op zichzelf iets goeds; maar aan de andere kant is het beslist een vergissing dat we in het westen te ver de andere richting zijn opgegaan, waarbij elk soort van vergeldende gerechtigheid bijna algemeen wordt ontkend; want dit is in strijd met alles wat er in de natuur zelf bestaat. Overal neemt het ziende en begrijpende oog overeenkomstige gevolgen waar van oorzaken die in beweging werden gezet. En vergelding is niets anders dan dat – in dit leven of in een later leven op aarde; de gevolgen ervan worden ook gevoeld in de devachanische toestand en, in de ergste gevallen, in de avīchi.

De oudere religies spreken niet over één enkele 'hemel'. Men telt er gewoonlijk negen, soms zeven, enz.. Hetzelfde geldt voor de 'hellen' van deze oude stelsels. Zij die werden verondersteld in deze 'hemelen' en 'hellen' te verblijven, zouden dit gedurende een tijdsduur doen die in beide toestanden afhankelijk zou zijn van de oorspronkelijke energie van de veroorzakende gedachten en daden van hen die erin verkeerden.

Behalve dat deze 'hemelen' en 'hellen' tijdelijke verblijfplaatsen waren, werden ze nooit beschouwd als oorden of plaatsen waar de zielen van overledenen zich bevonden uit hoofde van een goddelijk mandaat, waarin zijzelf geen rol speelden behalve als hulpeloze, willoze slachtoffers. Er was geen buiten ons staande godheid die tot het geëxcarneerde ego zei: 'Ziel, u heeft een goed, spiritueel en hoog-

---

*Noot vert.: Dit citaat bevat niet de exacte woorden van dr. Lightfoot (1602-1675); er is hier sprake van een verwarring met de berekening van bisschop James Ussher (1581-1665). Usshers datum voor de schepping is: zaterdagavond, 22 oktober 4004 v.Chr. Lightfoots datum voor de schepping van de wereld is de herfstequinox van 3928 v.Chr. Het tijdstip van negen uur 's morgens noemt Lightfoot alleen in verband met de schepping van de *mens*. Zie 'Bishop Ussher, John Lightfoot and the Age of Creation' door William R. Brice, *Journal of Geological Education*, 1982, blz. 18-24.

staand leven geleid gedurende uw verblijf op aarde. Kom opwaarts naar de hemel en rust hier in vrede en eeuwigdurende zaligheid.' Of aan de andere kant: 'Ziel, u heeft gedurende uw verblijf op aarde een leven van moedwillige ontaarding en grote zonde geleid. Daal af naar de hel en verblijf daar in eeuwige pijn.' Zulke denkbeeldige opdrachten van een buitenkosmische godheid zijn louter fantasieën van nietingewijde geesten.

In de archaïsche religies dacht men altijd dat de geëxcarneerde 'zielen' in de hemelen of in de hellen kwamen als gevolg van goede of slechte daden waarvoor zijzelf tijdens het laatste zojuist afgesloten leven op aarde verantwoordelijk waren. Zo waren de 'hemelen' bij de volkeren van de oudheid dus geen plaatsen van eeuwige zaligheid, en 'hellen' niet van eeuwigdurende martelingen. De wezens verbleven daar altijd voor een bepaalde tijd, als een noodzakelijk stadium in de wonderbaarlijke postmortale reis van de 'ziel'. Ons leven op aarde is volgens die wijze oude filosofen slechts één zo'n tijdelijk of cyclisch stadium. Naar hun mening was het als een verblijf in een herberg gedurende een dag en een nacht, zoals zo vaak door dichters is bezongen. We komen naar deze aarde vanuit de onzichtbare werelden; we leven hier korte tijd en gaan dan verder naar andere stadia in de onzichtbare sferen, waarheen onze zwerftochten ons voeren – alles als onderdeel van het wonderbaarlijke avontuur van het leven.

Omdat de 'hemelen' en 'hellen' slechts als tijdelijk werden beschouwd, waren ze eveneens bestemd om aan een einde te komen en te verdwijnen wanneer het heelal waarin ze zich bevonden zijn uiterlijke ontwikkelingsgang had voltooid, en alle dingen terugkeerden in de substantie van het goddelijke waaruit ze zich in het begin van de dingen door emanatie hadden ontwikkeld.

> In het ruimere wereldproces dalen de eerste oorzaken af in de elementen en de elementen in lichamen; daarna worden de lichamen opnieuw in de elementen opgelost en de elementen in de eerste oorzaken.
>
> – Erigena, *De Verdeling van de Natuur*, 866, 696 B
> (naar Eng. vert. Bett, blz. 85: *Johannes Scotus Erigena*)

Zo kan dus zelfs in de geschriften van een middeleeuwse neoplatonische christelijke theoloog-filosoof een duidelijke echo worden gehoord van de archaïsche leringen over de trapsgewijze evolutie of ontvouwing van het heelal en de uiteindelijke terugkeer ervan tot zijn

oorspronkelijke goddelijke bron. Maar men moet bedenken dat Erigena's werk door de officiële kerk in de dertiende eeuw formeel werd verworpen en op de *Index* geplaatst, hoewel het het hele middeleeuwse christelijke denken meer dan twee eeuwen lang had beheerst.

Sommige denkbeelden over de 'hemelen' en 'hellen' van de verschillende volkeren op aarde zijn nogal vreemd. De Guaycuru's, indianen uit het noorden van Zuid-Amerika, plaatsten hun hemel in de maan; en daar gingen hun grote helden en wijzen na de fysieke dood enige tijd heen, totdat ze naar de aarde terugkeerden. De Saliva-indianen, ook uit het noorden van Zuid-Amerika, dachten dat de hemel een plaats was waar helemaal geen muskieten waren!

Andere volkeren hadden eveneens hun eigen merkwaardige ideeën. Enkele hadden de hel in de zon geplaatst, wat een tamelijk geliefde plek was in de verbeelding van sommige Engelse schrijvers uit een recent verleden – wat ongetwijfeld te danken was aan de in die tijd nieuwe astronomische denkbeelden over de zon als een fel brandende bol. Het kwam ook voor dat in het denken van sommige mensen de 'hemel' zich bevond in de zon; gewoonlijk echter kreeg hij een plaats in een onbekend deel van het blauwe firmament.

Bovendien zijn niet alle 'hellen' uit de legenden en verhalen plaatsen van lijden of kwelling; sommige ervan worden beschreven als plaatsen van vermaak of betrekkelijke schoonheid, zoals onze aarde voor ons is. De 'hel' – of de 'hellen' – is soms in de kern van onze aarde geplaatst. In de Middeleeuwen was dit in Europa een algemene lering, en het was ook het literaire thema van Dante, die in *La Divina Commedia* zijn *Inferno* verdeelt in negen stadia van een steeds gruwelijker wordende kwelling. Deze 'kringen' van de 'hel' plaatst hij in de richting van de kern van de aarde. Boven zijn *Inferno* liggen volgens zijn beschrijving zeven stadia van vagevuur die, met het opstijgen uit het vagevuur en het aardse paradijs dat na het hoogste van de zogenoemde gebieden van loutering komt, nog eens negen stadia of tussenliggende sferen, of hogere hellen, vormen. Dan komen nog etherischer en nog verder van zijn *infernale* gebieden verwijderd, de negen 'hemelse' sferen of werelden. Deze worden overkoepeld door het firmament, waar God bijgestaan door zijn engelen en het talrijke gezelschap van heiligen verblijven. Dit hiërarchische stelsel, dat de hellen, de gebieden van het vagevuur en die van de hemel omvat, berust op oude maar vaak verkeerd begrepen Griekse leringen uit de neoplatonische school die in de christelijke theologische beschouwin-

gen zijn opgenomen, voornamelijk via de geschriften van de pseudo-Dionysius de Areopagiet.

Volgens de *Ilias* van Homerus, die in mystieke zin de 'bijbel' van de Grieken vertegenwoordigde, en waarnaar ze verwezen voor de werkelijke betekenis van hun mythologische leringen – zoals de christenen meestal voor de ware betekenis van de christelijke theologische leringen naar het Nieuwe en het Oude Testament verwijzen – bestaat de Kosmische hiërarchie uit vier fundamentele stadia: Olympus of de hemel; de aarde; Hades of de onderwereld, waarvan vaak werd aangenomen dat ze in het middelpunt van de aarde ligt; en de duistere Tartarus, het laagste van alle, waarin de titanen werden geworpen die in opstand waren gekomen tegen Zeus, de vader van goden en mensen, en die daar werden gevangengezet en in ketenen geslagen, totdat er een tijd aanbrak waarin hun boeien werden losgemaakt en ze hun vrijheid herkregen.

Tartarus vertegenwoordigt in deze mythologie kennelijk de elementalenwerelden, waar de titanische krachten van de geopenbaarde natuur in de onwrikbare greep worden gehouden van wat algemeen de 'wet' wordt genoemd. Losgelaten richten deze verschrikkelijke natuurkrachten verwoestingen aan op aarde; en de Grieken vatten de geheime betekenis van dit deel van hun mythologie inderdaad zo op. Ze verwezen daarom naar de gevangengenomen titanen als zouden ze door hun activiteiten in Tartarus de aardbevingen, de vloedgolven en andere verschijnselen teweegbrengen, wanneer de ontzagwekkende krachten van de natuur tijdelijk schijnen te worden ontketend.

In de oude geschriften verwijzen heel veel passages over de 'paden' naar de 'goden' of naar de 'demonen', naar de 'hemelwerelden' of naar de 'helwerelden'. Zo staat er in het *Mahābhārata*:

> Twee paden zijn bekend: het ene voert naar de goden, het andere naar de vaderen. – XII, 525

> De zon wordt de poort genoemd tot de paden die naar de goden leiden; en de maan wordt de poort genoemd tot de paden die naar de vaderen voeren. – XIII, 1082

In de religie van het oude Hindoestan betekent 'vaderen' wat de christenen 'heengegane geesten' noemen, terwijl 'goden' betrekking heeft op hetzelfde als wat de oude Grieken en Romeinen bedoelden wanneer ze spraken over de godheden van wie velen 'volmaakt geworden mensen' waren – goddelijke wezens die langgeleden het

menselijk stadium hebben doorgemaakt en nu goddelijk zijn geworden, één zijn geworden met hun eigen innerlijke god. De hogere werelden of de 'hemelwerelden' zijn dus de sferen van de goden, terwijl de lagere of materiële werelden het domein zijn van de 'demonen' – met andere woorden, van entiteiten van wie het karma of de bestemming hen naar sferen en gebieden heeft gevoerd die van grovere stof zijn dan onze aarde.

De oude mysteriën, zoals die van Griekenland, omvatten leringen die identiek zijn met wat hierboven is geschetst. Het streven in de oude inwijdingsriten en -ceremoniën van het archaïsche Griekenland was er geheel op gericht het menselijke bewustzijn tot het inzicht te brengen van zijn onlosmakelijke één-zijn met de universele natuur en van de essentiële verwantschap van de mens met de goden.

'Het doel van alle inwijding', zei Sallustius, de neoplatonische filosoof, 'is de mens zich bewust te doen worden van zijn onscheidbare eenheid met de orde van het heelal en met de goden' (*Over de goden en de wereld*, hfst. 4). Proclus, een andere neoplatonist uit een latere periode, zegt praktisch hetzelfde in zijn *Commentaar op de Timaeus van Plato*:

> Wie weet niet dat de mysteriën en alle inwijdingen uitsluitend tot doel hebben onze zielen uit het materiële en sterfelijke leven terug te trekken, om ons met de goden te verenigen en de duisternis in de ziel te verdrijven door daarin het goddelijke licht van de waarheid te verspreiden?

Deze oude Griekse leringen en methoden van inwijding waren in wezen identiek met de leringen en de in praktijk gebrachte stelsels in het verre oosten, omdat ze alle oorspronkelijk waren ontleend aan de wijsheidsreligie van de grijze oudheid. De uitdrukkingswijze in de verschillende landen was natuurlijk anders, maar de grondgedachten waren overal dezelfde. Het pad naar de 'goden' of naar de 'vaderen' waarover de hindoe spreekt, is maar een manier om de activiteiten van de evoluerende menselijke zielen onder woorden te brengen, waarbij deze enerzijds belanden op het pad dat naar de goden of de hogere sferen voert, en anderzijds op het pad naar de lagere rijken. Deze paden zijn hetzelfde als de 'circulaties in het heelal', die in een ander hoofdstuk van dit boek worden behandeld.

Dit doet denken aan een prachtige passage van de neoplatonist Plotinus, die door zijn tijdgenoten *Theiotatos* werd genoemd, wat 'goddelijkste' betekent. De kern van zijn ideeën formuleert hij als volgt:

> Er staan uitgestrekte en heel gevarieerde gebieden open voor de heengaande ziel. De goddelijke wet is onontkoombaar, en niemand kan ooit de pijn en het verdriet ontgaan die door slechte daden zijn teweeggebracht. . . . De bezoedelde ziel wordt voortgestuwd naar wat haar lot is, als het ware zonder zich daarvan bewust te zijn, steeds gedreven door de eigen impulsen van het in het verleden begane kwaad. Dat gaat zo door totdat de ziel, daardoor versleten en gekweld, de voor haar passende plaats vindt en de bestemming bereikt die ze nooit bewust had gezocht, maar die haar deel wordt door de onstuimigheid van haar eigenwijsheid. De natuur bereidt op die manier de duur en de intensiteit van het lijden voor, regelt ook het einde van de straffen en geeft de ziel het vermogen om de plaatsen van het lijden die ze misschien bereikt, weer te verlaten; en dit gebeurt door de goddelijke harmonie die het universele plan doordringt. Zielen die tot een lichaam worden aangetrokken, worden ook voor hun straf aangetrokken tot een lichaam, terwijl edeler zielen die reiner zijn en weinig of geen aantrekking tot een lichaam voelen, hierdoor buiten de aantrekkingskrachten van de materiële sferen blijven; en daar waar de goddelijke essentie is, het goddelijkste van het goddelijkste en de waarheid zelf, daar wordt zo'n bevrijde ziel zich van haar roeping bewust. – *Enneaden*, 'Over de ziel', IV, iii, 24

Het neoplatonische denken, dat in veel opzichten werkelijk het beste is van de leringen van Plato, wordt in de geest van zowel hedendaagse mystieke als metafysische denkers in ere hersteld. Er zijn tegenwoordig nadenkende mensen die niet aarzelen in geestelijk en intellectueel opzicht daarvoor hun erkentelijkheid te betuigen, in het bijzonder aan Plotinus, een van de laatste vertegenwoordigers ervan in de tijd van het Romeinse Rijk. Zo schrijft de Engelse geestelijke en filosoof Dean Inge over Plotinus het volgende:

> Geen enkele gids komt Plotinus in gezag, inzicht en diepgaande geestelijke scherpzinnigheid zelfs maar nabij. Ik heb me in zijn geschriften verdiept en ik heb geprobeerd ze niet alleen te begrijpen, zoals men ieder ander intellectueel stelsel zou kunnen begrijpen, maar ze ook als een leidraad te nemen tot juist leven en juist denken. . . . hij stelt nadrukkelijk dat alleen geestelijke zaken werkelijk zijn; evenzeer als de evangeliën zelf ontkracht hij dat waar de wereld gewoonlijk waarde aan hecht. . . . Ik heb bijna dertig jaar met hem geleefd en ik heb hem in voor- en tegenspoed niet vergeefs geraadpleegd.

De fundamentele gedachte achter het onderwerp 'hemelen' en

'hellen' is dat het heelal, dat vervuld is van entiteiten in alle evolutiestadia van zijn hiërarchische structuur, op veel kosmische gebieden bestaat: met andere woorden het bevat enorme aantallen werelden en sferen, elk vervuld van levens die wetenschappers nu 'energie' of krachten noemen.

Er zijn geen absolute grenzen of scheidslijnen tussen de ene wereld of sfeer en de andere; er zijn in de universele natuur geen 'absoluten' van welke aard ook; daarom geen startplaatsen, geen volstrekte begin- en eindpunten van de met elkaar verweven delen van de kosmos. Natuurlijk bestaan er relatieve begin- en eindpunten; maar deze hebben betrekking op de kosmische delen en staan daarom in verband met de evoluerende entiteiten die deze verbindingspunten of -stadia als vormen van 'begin' en 'einde' opvatten. Vandaar dat we van nature ervan worden weerhouden om van het AL welke entiteit ook zoals een bol, een sfeer, een wereld, een hiërarchie, of wat dan ook, af te zonderen.

Leibniz, die gelijktijdig met Isaac Newton de filosofie en techniek van de differentiaalrekening vervolmaakte, geeft tamelijk nauwkeurig dezelfde opvatting weer van een organische natuur als een levend organisme dat zich in onderling verbonden hiërarchieën openbaart en zo een eindeloos continuüm van zijn vormt:

> Alle natuurlijke indelingen van de wereld laten één enkele aaneenschakeling van wezens zien, waarin alle verschillende klassen van levende schepsels als evenzoveel schakels zo volmaakt met elkaar zijn verstrengeld, dat het onmogelijk is om voor elk daarvan te zeggen, hetzij op grond van verbeelding of van waarneming, waar deze begint of eindigt. . . .
>
> Alles in de natuur ontwikkelt zich in stadia en deze wet van vooruitgang die op ieder individu van toepassing is, maakt deel uit van mijn theorie over de onafgebroken opeenvolging.

Het heelal is dus een samengesteld organisme dat aan de ene pool is gevormd uit kosmische geest, en aan de andere pool uit verdichte of gekristalliseerde geest die we materie noemen. Van alle tussenliggende graden verschaft de hoogste van de gebieden of werelden of hiërarchieën de substantie van het oorspronkelijke, archaïsche denken achter de leringen over de 'hemelen', waarvan er gewoonlijk zeven, negen, tien of zelfs twaalf werden geteld. Evenzo waren de 'hellen' die sferen of werelden van grovere materie die eveneens vol levens waren en daarom, evenals de werelden van de geest, het toneel

of decor waren voor de werking en wisselwerking van de krachten en substanties die ze samenstellen. Deze innerlijke en onzichtbare werelden zijn de 'sferen' waar de menselijke entiteit en evenzeer de entiteiten op andere planeten – aan de mens gelijkwaardige zelfbewuste wezens – na de dood doorheen gaan, terwijl ze naar 'omhoog' of 'omlaag' gaan omdat ze de loop volgen van de uitwerkingen van oorzaken die tijdens het laatste leven of de laatste belichaming in beweging zijn gezet. Wanneer het fysieke lichaam sterft, verdwijnt onmiddellijk het beste deel van de mens uit het fysieke gebied, omdat het instrument of lichaam dat het hier hield en het in staat stelde op dit gebied van materie te functioneren, zich uit de constitutie heeft losgemaakt en tenslotte in zijn samenstellende chemische elementen uiteenvalt. Het is ongeveer alsof iemand een telegraaftoestel heeft stukgemaakt: de boodschappen kunnen niet langer van de andere kant doorkomen; de ontvanger werkt niet meer.

Bij de dood wordt het fysieke lichaam als een oud en versleten kledingstuk afgelegd – buiten beschouwing blijven hier gevallen van dood door een ongeval en van zelfmoord, omdat daarbij, hoewel tenslotte dezelfde algemene regel geldt, het breken van de gouden draad van de levenskracht een tussenliggende reeks toestanden teweegbrengt die afzonderlijk moeten worden besproken. Ook het vitaal-astrale lichaam dat iets etherischer is dan het fysieke lichaam, wordt bij de dood achtergelaten. Het raakt in verval of lost op en verdwijnt dan na verloop van tijd, terwijl het slechts iets langer intact blijft dan het fysieke lijk. Maar het edelste deel van de gestorven mens verlaat het fysieke voertuig op het ogenblik dat de 'gouden levensdraad' wordt verbroken. Het is dan bevrijd en gaat nu geleidelijk opnieuw de geestelijke monade binnen van de mens die op aarde was; en in de schoot van de monade verblijft dit edelste deel van de essentiële mens dan op en in de hogere gebieden van de innerlijke en onzichtbare kosmos in de vrede en onuitsprekelijke gelukzaligheid van de devachanische toestand, totdat de tijd opnieuw aanbreekt waarin de natuur het weer zal oproepen voor een volgende verschijning op aarde door reïncarnatie.

Maar wat gebeurt er met dat *tussenliggende* deel, de menselijke ziel, dat deel dat puur menselijke gevoelens van liefde en haat vertoont, menselijke aantrekkingskracht en afkeer, en de gewone psychische, mentale en emotionele verschijnselen van de mens? Wanneer de dood intreedt nadat het beste deel van de mens zich heeft teruggetrokken, valt deze menselijke tussennatuur onmiddellijk in slaap en

ondergaat gedurende een kortere of langere periode een droomloze slaap. Omdat het hogere deel van deze tussennatuur of menselijke ziel de straling is die op haar is weerspiegeld vanuit de monadische geest – die zich nu in zichzelf heeft teruggetrokken en die het edelste deel is van de mens die was – wordt deze straling, naarmate de tijd voorbijgaat, steeds sterker aangetrokken tot haar eigen bron, de geest die haar uitzond, en verenigt zich tenslotte weer daarmee. Deze straling van de geest is het reïncarnerende ego; en nadat het zich na de dood heeft verenigd met zijn geest, gaat het zijn devachanische periode in. Maar omdat dit hogere deel van de tussennatuur een *uitstraling* van de geest is en niet de geest zelf, en omdat deze uitstraling elementen van louter menselijkheid in zich heeft in plaats van zuiver goddelijk te zijn, zoals zijn ouder de monadische geest, is zuivering of reiniging van deze lagere of puur menselijke eigenschappen nodig, voordat het kan deelhebben aan de onbeperkte en zuivere devachanische gelukzaligheid, waarin natuurlijk geen enkel menselijk element, dat onvolmaaktheid betekent, kan doordringen.

Hoe wordt het nu gezuiverd of gereinigd? Het stijgt op door de sferen van de innerlijke en onzichtbare delen van de natuur. Als het zojuist beëindigde leven op aarde een edel en een goed leven is geweest, wordt het geëxcarneerde ego aangetrokken tot die sferen die in hoge mate etherisch zijn en waarin het betrekkelijke vrede en gelukzaligheid ervaart in de devachanische toestand. Maar voordat het deze devachanische toestand kan ingaan, moet het noodzakelijk de verschillende stadia van kāmaloka doormaken, waar het in elk van de opklimmende stadia onderweg naar de devachanische toestand, die bijzondere en onvolmaakte menselijke eigenschappen afwerpt of daarvan wordt gezuiverd die eigen zijn aan en overeenstemmen met deze respectieve opeenvolgende kāmalokische stadia van de 'weg omhoog'. Tenslotte gaat het op in de bewustzijnstoestand die de laagste is van de reeks devachanische graden en vindt het zijn passende rustpunt of het stadium van de langste devachanische duur in die bijzondere devachanische toestand waar het karmisch recht op heeft.

Dit betere deel van de menselijke ziel blijft enige tijd in elk van deze sferen of werelden en gaat dan vanuit dat stadium naar een nog hogere, waarbij de grotere of kleinere aantrekkingskracht de oorzaak is van de tijdsduur die in elke onzichtbare graad van de verschillende werelden wordt doorgebracht. Tenslotte brengt het de hereniging tot stand – zij het geheel onbewust – met zijn monadische essentie, en daar verblijft het eeuwenlang totdat zijn aangeboren neigingen het

ertoe brengen door dezelfde sferen af te dalen naar een nieuwe incarnatie op aarde.

Als daarentegen zijn leven op aarde zo vervuld was geweest van zelfzucht en boze verlangens dat het een grof en sterk materialistisch leven had geleid, wat gebeurt er dan? Zijn gehechtheden beginnen het onmiddellijk naar lagere en materiëlere sferen te trekken, de ene na de andere, waarin het langere of kortere tijd doorbrengt, afhankelijk van de kracht van de aantrekkingen die het daar bracht, totdat de energieën die oorspronkelijk in beweging waren gezet, zijn uitgewerkt. Wat dan na dit proces van zuivering overblijft, wordt geschikt, zoals goud dat in het vuur is gezuiverd, om zijn reis naar hereniging met zijn zon, zijn geestelijk zelf, te hervatten.

Deze bepaalde sferen of werelden, waartoe het zich wederbelichamende ego wordt aangetrokken, zijn zeer nadrukkelijk geen op zichzelf staande 'hemelen' of 'hellen', zoals die woorden gewoonlijk verkeerd zijn begrepen, maar integrale delen van de hiërarchische structuur van het heelal die als gevolg van hun geestelijke en etherische karakter enerzijds en hun materiële aard anderzijds de plaats en de omgeving verschaffen waartoe het zich wederbelichamende geëxcarneerde ego wordt aangetrokken door zijn geneigdheid tot het ene of het andere soort bestaan.

In de oudheid werd onze aarde, technisch gesproken, altijd als een van de 'hellen' beschouwd, omdat ze een bol is van min of meer dichte en grove materie. Toch is onze planeet aarde in geen geval de meest materiële woonplaats van menselijke bewuste wezens die het zonnestelsel in zich bevat, want er zijn vele planeten of planetaire werelden binnen ons zonnestelsel, waarvan de meeste voor ons onzichtbaar zijn, en die veel dichter en grofstoffelijker zijn dan onze aarde. Ze is noch de slechtste noch de beste van alle mogelijke werelden, maar een aardig voorbeeld van een wereld tussen deze beide in, want in haar evolutie hebben goed en kwaad zich tamelijk goed in de kraters van het lot vermengd.

Met betrekking tot de opbouw van het heelal is het misschien interessant hieronder een reeks overeenkomsten te laten zien tussen deze onafscheidelijk met elkaar verweven loka's en tala's, en de hiërarchische reeks tattva's.

Tattva is een samengesteld Sanskrietwoord dat kan worden vertaald met 'dat-heid' en komt nauwkeurig overeen met het laat-Latijnse of middeleeuws scholastieke *quidditas*. De feitelijke betekenis van deze term *tattva* is dus de energisch-substantiële grondslag van

alles wat in de loop van de evolutionaire ontwikkeling van de natuur daarvan is afgeleid, en komt op die manier betrekkelijk nauwkeurig overeen met de term beginsel of element. De tattva's zijn daarom de universele beginselen of elementen waaruit het heelal is opgebouwd.

De tattva's en de daarmee corresponderende loka's en tala's zijn dus in essentie praktisch identiek; de drie verschillende reeksen betreffen dezelfde substantiële kosmische werkelijkheden van de elementen, gezien vanuit verschillende invalshoeken; ook zijn de loka's en tala's de respectieve manifestaties van hun corresponderende tattva's, wanneer we de tattva's opvatten als stadia in een hiërarchische ontwikkeling. De tattva's brengen de andere voort.

Er zijn zeven kosmische tattva's die zich in alle ondergeschikte gebieden van de kosmische hiërarchieën herhaaldelijk opnieuw voortbrengen, naarmate de laatstgenoemden zich gedurende het proces van de opbouw van de wereld ontplooien of evolueren; en deze hiërarchieën, gezien als structureel tot stand gebrachte werelden of sferen of gebieden zijn in feite de onafscheidelijk met elkaar verbonden en verweven loka's en tala's. Omdat er zeven kosmische *tattva's* of kosmische beginsel-elementen zijn, zijn er eveneens zeven corresponderende en altijd op elkaar inwerkende en met elkaar verstrengelde hiërarchische loka's en tala's, waarbij elk van die paren van loka's en tala's correspondeert met het kosmische tattva waaruit ze oorspronkelijk zijn voortgekomen en dat in hen het dominerende kosmische beginsel of element is. De drie reeksen worden nu hieronder opgesomd en zijn genummerd, zodat ze met elkaar corresponderen; ze staan in de volgorde van hun kosmische ontplooiing of evolutie.

1. ādi-tattva – voortkomende uit de eerste logos
2. anupapādaka-tattva " " " tweede logos
3. ākāśa-tattva " " " derde logos
4. vāyu-tattva
5. taijasa-tattva
6. āpas-tattva
7. prithivī-tattva

1. satyaloka	1. atala
2. taparloka	2. vitala
3. janarloka	3. sutala
4. maharloka	4. talātala
5. svarloka	5. mahātala

6. bhuvarloka	6. rasātala
7. bhūrloka	7. pātāla

Eén belangrijk punt is dat te beginnen met het eerste of ādi-tattva, het tweede of anupapādaka-tattva daaruit emaneert of voortkomt, terwijl het een bepaald deel van het eerste tattva behoudt in zijn eigen substantie en complex van krachten; vanuit het tweede tattva emaneert het derde tattva in de reeks, dat niet alleen zijn eigen svabhāva of karakteristieke krachten en substanties heeft, maar ook zijn deel van zijn ouder, het tweede kosmische tattva, en zijn grootouderlijke kosmische tattva; en zo naar omlaag tot het zevende en laatste. Als deze reeks van hiërarchische emanatie eenmaal is voltooid, bestaat het heelal eeuwenlang in de volheid van zijn onbegrijpelijk grootse activiteiten. Wanneer de tijd van de kosmische pralaya nadert, gaat het hele proces dat plaatshad bij het ontvouwen van het heelal nu de omgekeerde procedure volgen van het zichzelf inwikkelen of involueren, te beginnen met het zevende of laagste dat het eerst wordt weg-'gestraald' naar het volgende en hogere tattva, dat op die manier het laagste in zich opneemt. Dan wordt het proces herhaald met het daaropvolgende hogere kosmische tattva, waarin de 'zaden' of slapende 'kiemen' van het reeds geïnvolueerde kosmische tattva opgaan, en zo zet het hele proces van het zich inwikkelen zich voort totdat alle lagere tattva's in het hoogste of veroorzakende kosmische tattva zijn opgenomen. Dan is het manvantara van het heelal ten einde en volgt de lange periode van kosmische rust totdat de tijd voor het volgende kosmische manvantara aanbreekt, wanneer alles opnieuw wordt geëmaneerd op een iets hogere reeks gebieden.

Het bovenstaande was ook de leer van de stoïcijnen, en eveneens van de joods-christelijke bijbel waarin naar dit kosmische drama van de ontbinding van het heelal wordt verwezen. Bijvoorbeeld:

> En alle hemelse menigten zullen vergaan, en de hemelen zullen als een boekrol worden samengerold. – *Jesaja*, 34:4

> En de hemel week terug als een boekrol, die wordt opgerold. – *Openbaring*, 6:14

Er is nog een andere lering van de oude wijsheid die moeilijk is te begrijpen, en dat is die van nirvāṇa. Het nirvāṇa is niet een 'hemel'; het is niet een kosmische sfeer of wereld of gebied; het is volstrekt en absoluut een toestand van het bewustzijn dat het ervaart. Het is de bewustzijnstoestand van de geestelijke ziel, wanneer elk gevoel van

een beperkende persoonlijkheid of zelfs van een onvolkomen egoïsche individualiteit volledig is verdwenen, zodat niets anders overblijft dan het ongebonden bewustzijn van het geestelijke essentiële zelf dat de ondeelbare en onuitsprekelijke *essentie* van de mens is – de goddelijk-geestelijke individualiteit; het is een zuiver monadisch bewustzijn. Het is een verbond van de innerlijke god met de zich ontwikkelende geestelijke ziel, zodat haar bewustzijn dan kosmisch wordt in de, hiërarchisch gesproken, onbegrensde ruimten van die speciale kosmische hiërarchie.

Wat betreft het probleem van het identiek of niet-identiek zijn van de individuele geest, als monade beschouwd, met de kosmische geest, leert de esoterische traditie de gelijkheid van alle 'zielen' met de overziel, of van alle monaden met de kosmische monade; maar deze identiteit betekent geen verlies van de individualiteit van welke ondergeschikte 'ziel' of monade ook. De naam 'monade' betekent een eenheid, een individualiteit die een eenheid vormt, die tijdens het hele kosmische manvantara of de kosmische wereldperiode in stand blijft. De prachtige woorden waarin Sir Edwin Arnold in zijn *Het Licht van Azië* uitdrukking geeft aan de oude boeddhistische leer, 'de dauwdruppel vloeit in de glinsterende zee', geven de gedachte goed weer. Het zal een westerling toeschijnen dat de dauwdruppel die in de zee vloeit een totale vernietiging van zijn individualiteit ondergaat, omdat we gewend zijn in termen van mechanische processen en materiële substantie te denken. Het vloeien in de glinsterende zee van de dauwdruppel of monade betekent dat ze in de onmetelijke kosmische ruimte opgaat om haar eigen meest innerlijke kosmische bereik van praktisch onbeperkt bewustzijn te herwinnen, en intussen in de vorm van een zaad voor de toekomst haar eigen monadische individualiteit te behouden. Wanneer ze zich opnieuw zal manifesteren, zal ze dat doen als een wedergeboorte van de monadische individualiteit die ze vroeger was, plus alle ontwakingen van het bewustzijn, ervaring genoemd, die ze tijdens haar voorafgaande evolutionaire omzwervingen had verzameld en die deel van haar waren geworden.

Plotinus verwijst in zijn verhandeling 'Over het probleem van de ziel' naar de hereniging van het individuele met het kosmisch goddelijke. We vatten samen:

> Over aardse zaken zal ze zich dan niets herinneren, omdat het geheugen, dat een doorgang van het denken betekent van het ene ding naar het andere, daar tijdelijk in onbruik is geraakt en er dus niet zo'n beperkt geheugen in de geestelijke wereld kan zijn.

> Trouwens, er zal zelfs geen herinnering blijven bestaan van het individu als individu, d.w.z. geen gedachte waarvan het individuele zelf de denker is, want dit houdt beperking in. . . . Wanneer de geest in de geestelijke wereld is, wordt hij noodzakelijkerwijs tijdelijk volmaakt één met de geest van de godheid, wat voortvloeit uit het feit zelf van zijn verbondenheid daarmee, want deze verbondenheid maakt een eind aan alle intervallen van het bewustzijn die mensen de functies en de werking van het geheugen noemen. De individuele geest wordt opgenomen in een volmaakt harmonische overeenstemming met het goddelijke en wordt in deze harmonie tijdelijk één met het goddelijke – maar helemaal niet om zelf te worden vernietigd, want de twee zijn in wezen één; en toch, omdat ze twee zijn, blijven ze twee.
>
> – *Enneaden*, IV, iv, 1, 2

Plotinus, met al zijn opmerkelijke geestelijke en intellectuele begripsvermogen en zijn beheersing van het onderwerp, herhaalde de oude wijsheid en sprak de mensen uit zijn tijd noodgedwongen toe in een filosofische taal die zij konden begrijpen. Het gaat hierom: wanneer de individuele mens een 'volmaakt harmonische overeenstemming met het goddelijke' tot stand brengt, betekent dit niet dat hij het gebied van zijn eigen constitutie geheel te boven gaat en een bewustzijn buiten hemzelf betreedt dat in geen enkel opzicht verschilt van het hoogste in hemzelf, behalve misschien in de zin van een grotere intensiteit. De ware betekenis ervan is dat zijn eigen 'hoogste' in essentie reeds identiek is met het goddelijke en dat al een eeuwigheid is geweest en tot in eeuwigheid zal zijn; de belangrijke strekking van deze gedachte is dat het hoogste deel van de mens al in een nirvāṇische toestand verkeert. Het is de dhyāni-boeddha in hem.

Dit benadrukt duidelijk de onlosmakelijke eenheid van het hoogste bewustzijn van de mens met het bewustzijn van het heelal, het goddelijke. Anderzijds zijn de lagere delen van de samengestelde constitutie van de mens in de stoffelijkheid 'verzonken' – en dat is de reden waarom de mens in contact kan komen met de materiële werelden en zo ervan kan leren. Hij is in zijn laagste delen een integrerend deel van deze stoffelijke werelden, zoals hij dat in zijn hoogste delen is van het goddelijke. Zijn hoogste delen worden samengevat onder de term 'de innerlijke god', de goddelijk-geestelijke monade. Zijn meest materiële delen worden gegroepeerd onder de algemene term 'de persoonlijkheid', een woord dat is afgeleid van het Latijnse *persona*, en dat betekent een masker, met behulp waarvan de acteur – de

werkelijke mens – werkt en zich uitdrukt. De tussenliggende delen van de menselijke constitutie vormen de 'hogere mens' of menselijke monade. De persoonlijkheid betekent dus het menselijke masker waarin we onszelf tot uitdrukking brengen en dat een web is van denkbeelden en gevoelens dat door onze verlangens en begeerten en onze emoties en alledaagse gedachten is geweven. Deze persoonlijkheid bouwt aldus een weefsel van het lot om zich heen. Wanneer nu de persoonlijkheid volledig wordt overwonnen, of met andere woorden, wanneer het fundamentele bewustzijn van de mens uitgaat boven dit versteende web van begoocheling, en het tussenliggende deel van de menselijke constitutie overstijgt, bereikt het de toestand van zuiver geestelijk monadisch bewustzijn, het nirvāṇa. Daar is de hele persoonlijkheid opgegaan in zuiver geestelijke individualiteit, waarin het bewustzijn betrekkelijk universeel wordt door heel de kosmische hiërarchie waarin de monade zich beweegt, leeft en haar bestaan heeft. Deze toestand of omstandigheid houdt daarom zuivere, onvervalste kennis in, wijsheid en gelukzaligheid, en dus onbeschrijflijke vrede – bewustzijnstoestanden waarvan de gewone mens geen begrip heeft en die hij beschouwt als verschillende soorten bewustzijn in plaats van facetten van zijn geestelijke bewustzijn dat het 'juweel' is van de bekende Tibetaanse aanroep, 'om maṇi padme hum' – 'waarlijk, het juweel in de lotus!' – waarbij *lotus* hier de menselijke constitutie is waarin het geestelijke juweel leeft.

In het nirvāṇa wordt de monadische essentie van de mens dan praktisch tot een eenheid verbonden met de universele overziel van onze kosmos. Zoals Plotinus zegt:

> Evenmin is de ziel van de mens volledig in het rijk van de stof verzonken, omdat iets ervan voortdurend en voor altijd in de geestelijke wereld is, hoewel dat deel van onze ziel dat in de rijken van de zintuigen is verzonken, hier gedeeltelijk wordt vastgehouden, en door deze wordt bedwelmd, waardoor ze blind wordt voor het overpeinzen van het goddelijke waarmee haar eigen hogere deel zich bezighoudt. – *Enneaden*, 'De afdaling van de zich belichamende ziel', IV, viii, 8

Het goddelijke bewustzijn van de mens is dus voor altijd nirvāṇisch van aard; en dit verwonderlijke feit verschaft de sleutel tot het esoterische mysterie dat besloten ligt in het bereiken van het boeddhaschap door de bodhisattva's en het niettemin voortzetten door de boeddha van het menselijk bestaan als een volledige en volmaakte mens.

Het verschil tussen de gelukzaligheid en wijsheid en vrede die de nirvāṇī geniet en de gelukzaligheid en vrede en betrekkelijke rust van de devachanī is dit: de nirvāṇī is volledig en volkomen *zelf*bewust, terwijl de devachanī in vergelijking met de geestelijke werkelijkheid van het nirvāṇa feitelijk in een toestand van hoogst gelukkig 'dromen' verkeert. De term 'dromen' is enigszins onnauwkeurig en maakt ook niet werkelijk duidelijk dat de toestand van de devachanī min of meer het zelfbewuste besef van zijn eigen gelukzaligheid mist, maar alleen dat, hoe 'spiritueel' de devachanische toestand ook is, deze vergeleken met de nirvāṇische nogal illusoir is.

Nirvāṇa is een toestand die mensen van zeldzame en uitzonderlijke geestelijke vermogens en ontwikkeling kunnen bereiken, zelfs wanneer ze belichaamd zijn. Gautama Boeddha is daarvan een voorbeeld, zoals alle menselijke of mānushya-boeddha's dat zijn. Śaṅkarāchārya, een grote avatārische wijze uit India, is nog een voorbeeld van iemand die nirvāṇa had bereikt terwijl hij op aarde leefde; en zelfs mensen van geringere geestelijke vermogens dan deze twee kunnen in relatief mindere mate nirvāṇa ervaren. Het ligt daarom voor de hand dat zo'n toestand van verheven geestelijke grootsheid, zowel wat de intensiteit betreft van het ontwikkelde bewustzijn als de kwaliteit van verlichte spiritualiteit, de hoogste geestelijke toestand die door welk wezen ook in zelfs de hoogste 'hemelen' wordt ervaren, ver te boven gaat.

In de tegenovergestelde richting van het nirvāṇa is de avīchi, die ten onrechte een 'hel' wordt genoemd. Hij wordt figuurlijk omschreven als de lagere pool van het nirvāṇa. Bepaalde toestanden van wezens in de avīchi zijn als gevolg van een daarmee gepaard gaande 'spiritualiteit van verdorvenheid' terecht nirvāṇa-avīchi genoemd. Niettemin is avīchi zowel een toestand als een wereld of sfeer, wat het nirvāṇa niet is, want nirvāṇa is alleen een toestand, hoewel het evenzeer waar is dat, omdat het nirvāṇa de toestand van bewustzijn van bepaalde wezens is en deze wezens een plaats in de abstracte ruimte moeten hebben, deze nirvāṇī's daarom in de geestelijke rijken zijn of bestaan.

Als een mens een lange reeks levens op een heel slechte manier heeft geleefd, en dat bewust heeft gedaan, waarbij de ziel in steeds toenemende mate in materiële dingen is 'opgegaan', leidt dit tot een vergroving en vermaterialisering van zijn bewustzijn; en het uiteindelijke resultaat van de overweldigende materiële aantrekkingskrachten of impulsen die zo in de structuur van zijn bewustzijn zijn ingebouwd,

is dat zo'n wezen tot de avīchi wordt aangetrokken of daarin verzinkt. Het is heel goed mogelijk dat een mens van het zojuist beschreven karakter een dergelijke avīchi-toestand zelfs tijdens zijn leven in het lichaam op aarde ervaart.

Wanneer het bewustzijn van de materiële persoonlijkheid in een mens op die manier sterk wordt benadrukt; wanneer bijna alle besef van of intuïtief inzicht in het goddelijke zich zowel uit het hart als uit de geest heeft teruggetrokken, en hij als gevolg daarvan een belichaming wordt van louter zelfzucht; wanneer er in de intellectuele structuur van zijn wezen zelfs niet een vonk van het goddelijke vuur bewust actief blijft – dan verkeert de ongelukkige mens reeds in de toestand van avīchi, ook al leeft hij misschien op aarde.

Als bovendien de neerwaartse impulsen van de mens, die zich al in een bewustzijnstoestand van avīchi bevindt, zo krachtig worden dat zelfs de laatste zwakke schakel met zijn monadische zon wordt verbroken, dan overschrijdt hij na verloop van tijd zelfs de grens van de avīchi en komt in de noodlottige karmische stroom terecht die hem snel naar een volledig en onherstelbaar uiteenvallen van zijn psychische samenstelling voert. In zo'n geval sterft de ongelukkige entiteit af en is 'verloren'. De deeltjes van zijn aldus uiteengevallen psychische natuur worden dan bliksemsnel omlaaggetrokken en voegen zich bij de elementaire atomen in die speciale moederbron van elementaire materie waartoe zijn svabhāva hem heeft aangetrokken. Dit is dan het geval waarin de esoterische filosofie van een 'verloren ziel' spreekt. Zulke voorbeelden van 'verloren zielen' zijn gelukkig even zeldzaam aan de ene pool als gevallen van het bereiken van nirvāṇa aan de andere of goddelijk-geestelijke pool van het menselijke bewustzijn. Als dit laatste gebeurt, wordt de mens een geïncarneerde god op aarde, een nirvāṇī; in het eerste geval gaat het wezen zelfs uit de avīchitoestand over in de elementaire materie, waar wat van zijn psychische constitutie overblijft uiteenvalt in zijn samenstellende levensatomen, die daar in de elementaire alchemistische laboratoria van de natuur telkens weer worden vermalen.

De avīchi zelf staat in feite aan de onderste grens van de 'absolute stof' – elementaire materie. Hij komt misschien het dichtste bij de middeleeuwse idee van een 'hel' waarin de natuur voorziet. Maar toch is hij niet een gerechtelijke straf die door een oppermachtige godheid aan een ongelukkige ziel wordt opgelegd; want de ongelukkige entiteit die dit 'pad van de linkerhand' volgt, dat vaak het 'maanpad' wordt genoemd, doet dit aanvankelijk volkomen vrijwillig door onder de

impulsen van haar betrekkelijk vrije wil te handelen. Haar treft dit vreselijke lot als het feilloos rechtvaardige gevolg van karmische oorzaken die zijn teweeggebracht en in beweging gezet door kwade gedachten, door lage en zelfzuchtige verlangens, door mateloze en ongebreidelde hartstochten en begeerten van wezenlijk slechte aard.

Toch heeft zelfs zo'n ongelukkig wezen nog altijd een kans, eigenlijk veel kansen, om aan zijn vreselijke lot te ontkomen, voordat zijn uiteindelijke ontbinding zich voltrekt. Men zegt, en terecht, dat zelfs één enkele zuivere, de ziel doordringende gedachte, als ze op tijd wordt ervaren, het ten onder gaande wezen zal redden van de karmische gevolgen van veel slecht geleide levens, want het bestaan van zo'n gedachte zou in feite betekenen dat de schakel met zijn eigen innerlijke god nog niet definitief is verbroken. Terwijl de entiteit die het pad omlaag naar de avīchi en misschien verder volgt, geen pijn ondervindt in de alledaagse betekenis van het woord en haar geen buitensporige of verschrikkelijke kwellingen worden aangedaan door krachten van buitenaf, zoals de 'hel' van de westerse religie met zich mee zou brengen, is niettemin een besef van een steeds verdere vermindering van het geestelijke en intellectuele bewustzijn altijd aanwezig, gepaard gaand met een krachtige concentratie van kwade impulsen, die van alle aspiratie, liefde en hoop zijn verstoken. Deze laatste zouden het vervagende bewustzijn van zo'n ongelukkig wezen omgeven met een lijden dat nauwelijks kan worden beschreven. Het is een van de meest afschuwelijke ervaringen die de menselijke verbeelding zich kan voorstellen, want er is een min of meer bewust besef, hoezeer dit misschien ook 'vervaagt', van de terugtrekking van het geestelijke licht en leven, en een toenemend besef van de dreigende ontbinding van alle zelfbewuste leven. Men mag wel aannemen dat de belachelijke straffen van de zogenaamde hellen op aarde lang niet opwegen tegen de psychische, mentale en emotionele marteling die het besef van dit feit voor het zwakker wordende en vervagende bewustzijn moet betekenen. Evenmin kan welke theatrale kwelling van een middeleeuwse 'hel' dan ook opwegen tegen de marteling van hart en geest die zo'n entiteit moet ervaren als zij zich ervan bewust wordt dat haar toestand is teweeggebracht door haar eigen verdorven wil en haar daaruit voortvloeiende handelingen. Als daarom zo'n entiteit van kwaad tot erger vervalt, keert ze terug naar de moederbron van de materiële natuur waaruit haar levensatomen oorspronkelijk voortkwamen, zoals ook een regendruppel ophoudt te bestaan in een vlam.

In zo'n geval begint de monade, die lang voordat deze gebeurtenis plaatsvindt reeds haar banden met de ongelukkige en uiteenvallende entiteit heeft verbroken, onmiddellijk een nieuwe psychospirituele emanatie uit zichzelf te ontwikkelen, een nieuw toekomstig menselijk ego, dat aldus verschijnt als een 'godsvonk' die haar lange evolutiereis door tijd en ruimte uit haar oudermonade begint en is voorbestemd om na verloop van tijd in haar omzwervingen naar de oudermonade terug te keren. Het is waar dat deze nieuwe emanerende straal al het beste bevat wat aanwezig was in de entiteit die nu 'verloren' is; maar het tussenliggende voertuig dat die opgeslagen geestelijke ervaring tot uitdrukking brengt is 'verloren gegaan', en daarom kunnen nog geen menselijke ervaringen worden 'verzameld' voordat een ander menselijk ego is ontwikkeld om de nieuwe schakel te vormen tussen de monadische straal en de werelden van de stof.

De monade zelf die aldus is bevrijd van haar eigenzinnige voertuig, blijft echter betrekkelijk onaangetast behalve in die zin dat er vreselijk veel tijd is verspild, wat in sommige gevallen ongeveer een heel manvantara kan uitmaken. Tegen de tijd dat de monade vanuit zichzelf opnieuw een menselijk voertuig zal hebben ontwikkeld, door middel waarvan ze in de materiële werelden kan werken, is de menigte evoluerende entiteiten waarmee ze vroeger een eenheid had gevormd, nu ver vooruit op de eonenlange evolutiereis. Het is allemaal karmisch, zelfs voor zover het de monade zelf betreft.

Er zijn inderdaad ontelbare 'hellen' en ontelbare 'hemelen', maar het zijn slechts omstandigheden of toestanden van tijdelijke geestelijke compensatie enerzijds en van tijdelijke loutering anderzijds; en, vergeleken met de eeuwigheid, lijken ze alle op niet meer dan vluchtige en voorbijgaande wolkenslierten tegen de berghelling. Ze komen, blijven maar een ogenblik, gezien tegen de achtergrond van de eeuwigheid, en gaan voorbij. Veel grootser dan zo'n 'hemel' en zo'n sfeer of loka van gelukzaligheid, is het weidse visioen van eindeloze groei van vermogens en krachten, en van talrijke kansen om voor de wereld te werken.

12

Wederbelichaming zoals door de eeuwen heen onderwezen

De algemene leer van wederbelichaming of wedergeboorte komt overal op aarde voor; het is ook een van de oudste overtuigingen die ooit systematisch onder woorden is gebracht. In elke eeuw en bij ieder mensenras werd ze in een of andere filosofische of religieuze vorm onderwezen. Deze leer beslaat het hele terrein van de geschiedenis van de ziel, of liever van het zich wederbelichamende ego, zowel van voor de geboorte als van na de dood; ze bevat een aantal verschillende mystieke aspecten waarvan in verschillende tijden een of meer speciale nadruk kregen. Omdat de achtergrond van de esoterische filosofie soms min of meer uit het oog werd verloren, kreeg één van die aspecten zoveel aandacht dat de andere vormen of aspecten ervan praktisch werden buitengesloten – een feit dat een verduistering van de alomvattende grondlering teweegbracht. Dit historische verlies van de fundamentele leer en de daarmee samenhangende te sterke benadrukking van één aspect van de algemene leer verklaart dat de lering over de postmortale ervaringen van het menselijke ego in de diverse oude literaturen van de wereld in verschillende vormen werd weergegeven, en dat die vormen gebreken vertonen.

Als men in de verschillende religieuze en filosofische literatuur over reïncarnatie, wedergeboorte, enz., leest, treft men een aantal woorden aan die worden gebruikt alsof het synoniemen zijn, zoals:

preëxistentie of voorbestaan
wederbelichaming
wedergeboorte
palingenese
transmigratie
metempsychose
reïncarnatie
metensomatose, deze laatste is als het ware een toevoeging aan de andere zeven.

Hoewel deze zeven of acht verschillende woorden, als ze onnauwkeurig worden gebruikt, praktisch dezelfde betekenis kunnen hebben, heeft toch geen enkel ervan bij nauwkeurige toepassing precies dezelfde betekenis als een van de andere uit de reeks; bij een goede beschrijving moet men dus zorgvuldig zijn bij het kiezen van de juiste term. Eigenlijk is elk woord een sleutel die één van de poorten opent van de zevenvoudige mysterieleer die in het algemeen handelt over de belevenissen van het geëxcarneerde ego nadat het het fysieke lichaam heeft afgelegd, de kāmaloka heeft verlaten en aan zijn pelgrimstocht door de sferen is begonnen. Het lijkt daarom zinvol om een korte analyse te geven van deze verschillende woorden.

Preëxistentie betekent dat de menselijke ziel niet pas bij de huidige geboorte in een leven op aarde tot belichaming of bestaan kwam; anders gezegd, dat het menselijke ego al bestond vóór het opnieuw op de aarde werd geboren.

Henry More, de Engelse neoplatonist uit de zeventiende eeuw, had zijn eigen filosofische opvatingen over een voorbestaan van de ziel. We vinden bijvoorbeeld het volgende in zijn *Philosophical Poems*:

Ik zou van 't voorbestaan van mensenzielen willen zingen
En door herinnering en scherp geheugen
Al het voorbije over willen leven
Vanaf het eerste ogenblik dat ik begon.
Te oppervlakkig is mijn denken om
Zo'n diepte af te tasten en voor zo'n duistere zaak
Is mijn verstand te traag. Maar u, o meer dan mens!
Heilige ziel van mijn geliefde Plotinus, vertel mij
Wat stervelingen zijn! Zeg mij wat wij in vroeger tijden waren!
– Psychozoia (*Platonica, or A Platonic Song of the Soul)*

Henry More laat dan Plotinus, de grote neoplatonische leraar, antwoorden:

Een vonk of straal van goddelijkheid,
Door aardse sluiers verduisterd en door stof omhuld;
Een kostbare druppel, uit de eeuwigheid neergedaald,
Op de aarde geworpen, of liever daar binnengeslopen.
Want toen we vielen, toen we voor het eerst begonnen te pogen
Door de verborgenheid van onszelf iets te zijn
Ons losmaakten uit ons ene grote verblijf,
En door die breuk hoopten op nieuwe vrijheid,
Dachten we door die streek heel vrolijke geesten te zijn.

Wederbelichaming betekent dat de levende entiteit, het zich herbelichamende ego, op een of ander moment na de dood een 'nieuw lichaam' aanneemt; dit 'nieuwe lichaam' wil echter niet zeggen dat het zich herbelichamende ego dit noodzakelijkerwijs op deze aarde aanneemt, met uitsluiting van belichaming op andere, onzichtbare gebieden. Met andere woorden, het zich wederbelichamende ego kan ergens anders dan op aarde lichamen aannemen. De term vertelt wat meer dan dat de ziel alleen maar een voorbestaan heeft; het bijkomende idee is dat de ziel een nieuw lichaam aanneemt. Dit bijzondere aspect van de algemene leer van de migratie of het rondzwerven van levende wezens zegt ons niet wat voor lichaam het zich herbelichamende ego weer aanneemt, en ook niet of dat lichaam hier op aarde wordt aangenomen of ergens anders: d.w.z. of het nieuwe lichaam een zichtbaar fysiek of een onzichtbaar lichaam in de onzichtbare gebieden van de natuur zal zijn. Het geeft alleen aan dat het levenscentrum, het zich herbelichamende ego of de monade, zich opnieuw *belichaamt*; dit is de kern van de specifieke betekenis van dit woord.

Wedergeboorte is een term met een meer algemene inhoud. De betekenis ervan is slechts het opnieuw geboren worden, en de term geeft geen specifieke toelichting of details over het type wederbelichaming. De overeenkomst tussen de gedachte die in dit woord ligt besloten en die in het woord reïncarnatie is dus heel groot; toch is er een duidelijk verschil tussen de twee denkbeelden.

Palingenese is een Griekse samenstelling die 'weer tot aanzijn komen' of 'opnieuw worden' betekent. Het idee zoals men het aantreft in de filosofische literatuur van de Ouden die rond de Middellandse Zee woonden, kan worden toegelicht door het voorbeeld van de eik die zijn zaad voortbrengt, de eikel; die eikel brengt op zijn beurt een nieuwe eik voort die hetzelfde leven bevat dat eraan werd doorgegeven door de ouder-eik. De specifieke betekenis van het woord palingenese is dus de onafgebroken overdracht van eenzelfde leven in cyclisch terugkerende stadia, die bij elke transformatie een nieuwe manifestatie of resultaat voortbrengt; deze verschillende resultaten zijn dan in elk afzonderlijk geval een palingenese of 'opnieuw worden' van dezelfde levensstroom.

Transmigratie is een heel slecht begrepen woord, en dat geldt eveneens voor het woord metempsychose. Doordat men de oude literatuur veelal verkeerd had begrepen, is men tegenwoordig gaan denken dat beide woorden betekenen dat de menselijke ziel op een

bepaald moment na de dood verhuist naar het dierenrijk (vooral als haar karma tijdens het fysieke leven moeilijk of slecht is) en later op aarde in een dierenlichaam wordt herboren. De werkelijke betekenis van deze bewering in de oude literatuur slaat echter op het lot van de levensatomen, en heeft volstrekt geen betrekking op de bestemming van de *menselijke* ziel als entiteit. Het verkeerd begrijpen van deze leer is gedeeltelijk veroorzaakt doordat oosterse, Latijnse en Griekse schrijvers haar als een esoterische lering beschouwden die daarom in exoterische literatuur nooit volledig werd onthuld.

De menselijke ziel kan evenmin overgaan naar en incarneren in een dierenlichaam als dat het fysieke gestel van een dier omhoog kan incarneren in een mensenlichaam. Waarom? Omdat het dierlijke voertuig de menselijke ziel geen mogelijkheid biedt om de duidelijk menselijke vermogens en eigenschappen tot uitdrukking te brengen. Omgekeerd kan de ziel van een dier evenmin een menselijk lichaam binnengaan doordat de onoverbrugbare kloof van psychische en intellectuele aard tussen het mensenrijk en dierenrijk zo'n overgang of transmigratie van het ene naar het andere rijk verhindert. In het eerste geval bestaat er voor de normale mens geen aantrekking tot het dier, en in het laatste geval is het voor het gebrekkig ontwikkelde dierlijke verstand en de dierenziel onmogelijk om een geschikt thuis te vinden in wat voor het dier een werkelijk goddelijke sfeer is die het daarom niet kan binnengaan. Dit druist tegen de natuurwet in, om dezelfde reden dat er geen vijgen groeien aan distels en men van een kersenboom geen druiven kan plukken. Een menselijke ziel, of liever het menselijke zich wederbelichamende ego, streeft naar incarnatie in een menselijk lichaam omdat het niet ergens anders toe wordt aangetrokken. Menselijk zaad brengt menselijke lichamen voort; een menselijke ziel brengt opnieuw een menselijke ziel voort.

Wanneer het woord transmigratie wordt gebruikt voor de menselijke ziel heeft het echter deze specifieke betekenis: de levende entiteit migreert of gaat over van de ene toestand naar een andere toestand of ander gebied, of die nu in de onzichtbare of in de zichtbare rijken van de natuur is, en die staat of toestand kan hoog of laag zijn. De specifieke betekenis van dit woord houdt daarom niets anders in dan een verandering of een migratie van de levende entiteit van de ene staat, toestand of gebied naar een andere. Feitelijk bevat het de gezamenlijke betekenissen van evolutie en karma: met andere woorden, karmische evolutie in de zin van het pad dat door de monade wordt gevolgd bij de migratie van de ene sfeer naar de andere,

van geest naar stof en weer terug naar geest, waarbij ze in de loop van de pelgrimstocht het ene lichaam na het andere binnengaat.

Als het woord transmigratie wordt toegepast op de levensatomen – en de opmerkingen van de Ouden over de lagere rijken van de natuur hebben in het bijzonder hierop betrekking – betekent het in het kort dat de levensatomen die samen de lagere beginselen van de mens vormen, bij en na de verandering die men dood noemt, migreren of transmigreren of overgaan naar andere lichamen waarheen die levensatomen psychomagnetisch worden aangetrokken, of die aantrekkingen nu laag of hoog zijn – in de regel zijn ze laag omdat hun eigen evolutionaire ontwikkeling gewoonlijk verre van gevorderd is. Niettemin vormen deze levensatomen de innerlijke – en uiterlijke – voertuigen of lichamen van de mens en er zijn dus verschillende klassen van levensatomen, van het fysieke omhoog naar het astrale, het zuiver vitale, het emotionele, het mentale en psychische. In algemene bewoordingen is dit de betekenis van transmigratie.

Metempsychose is een Grieks samengesteld woord dat kan worden omschreven als 'bezieling na bezieling' of 'ziel na ziel verwisselen'. Dit betekent dat de monadische essentie, het levensbewustzijnscentrum of de monade, niet alleen vóór de fysieke geboorte al bestaat en ook dat het ziel-wezen zich niet alleen herbelichaamt, maar bovendien dat de monade in de loop van haar eonendurende reis door de sferen of werelden zich bekleedt met verschillende ego-zielen, of die maakt om zichzelf tot uitdrukking te brengen, en die uit haarzelf voortkomen; dat die elk een eigen karakteristiek leven of individuele ziel hebben die, als de levensperiode is voltooid, weer voor haar rustperiode in de schoot van de monade wordt opgenomen; als dan die tijd is verstreken komt zij daaruit weer te voorschijn voor een nieuwe cyclische pelgrimstocht. De ervaringen van deze entiteit bij het aannemen van de ene 'ziel' na de andere 'ziel' worden samengevat in dit woord metempsychose.

Het spreekt vanzelf dat al deze woorden strikt en nauw met elkaar samenhangen. Zo transmigreert bijvoorbeeld iedere ziel in haar metempsychose; eveneens heeft ook iedere transmigrerende entiteit haar metempsychose of wisselingen van ziel, enz. Maar deze verstrengelingen van betekenissen moeten niet worden verward met de specifieke betekenis die bij ieder van deze verschillende woorden hoort. De essentiële betekenis van metempsychose kan in het kort worden weergegeven door te zeggen dat een monade in de loop van haar evolutiereis door de sferen of werelden periodiek uit zichzelf een

nieuw 'zielenkleed' te voorschijn brengt en dit in de loop van de tijd voortbrengen en gebruiken van 'zielen' of 'zielenhulsels' wordt metempsychose genoemd.

In de Hebreeuwse kabbala staat een oud mystiek aforisme dat ons vertelt: 'een steen wordt een plant, een plant wordt een dier, een dier wordt een mens en een mens wordt een god'. Dit heeft geen betrekking op de lichamen in elk stadium; want hoe zou een menselijk lichaam een god kunnen worden? De diepzinnige betekenis van dit aforisme is dat de zich ontwikkelende entiteit binnen het fysieke omhulsel leert, groeit en overgaat van het ene levenshuis naar het andere, elke keer een edeler tempel binnengaat, en in ieder nieuw huis waarin ze zich bevindt leert ze nieuwere en edeler lessen dan ze in haar vorige levens had geleerd. Bovendien groeien en evolueren de lichamen zelf zover ze kunnen, tegelijk met het evoluerende ego of de ziel. Met andere woorden, terwijl het innerlijke ego of de ziel vooruitgaat en evolueert langs haar eigen geestelijke, intellectuele en psychische wegen, voelen ook de verschillende lichamen waarin zij een woonplaats vindt, de impuls of drang van het inwonende vuur van evolutie; als reactie daarop evolueren of ontvouwen ze zich tot grotere perfectie.

De mystieke Perzische dichter Jalālū'd-Din Rūmī, een soefi, schreef:

Ik stierf als mineraal en werd een plant;
Ik stierf als plant en verscheen weer als dier;
Ik stierf als dier en werd een mens;
Waarom zou ik dan bang zijn? Wanneer werd ik minder door te sterven?
De volgende keer zal ik als mens sterven
Opdat ik vleugels krijg als een engel.
En ook van hieruit moet ik pogen verder te komen:
. . . . . .
Op vleugels zal ik verdergaan, boven de engelen mij verheffen;
Wat ik dan zal worden, ik kan het me niet voorstellen.

– *Masnawi-i-Maulana*

Het volgende woord, reïncarnatie, betekent 'weer in het vlees komen', dat wil zeggen dat de menselijke ziel zich op de aarde in een mensenlichaam van vlees belichaamt na haar periode van postmortale rust in devachan; in het nieuwe lichaam neemt ze de banden met het fysieke leven en de individuele aardse lotsbestemming weer op, die waren onderbroken bij het beëindigen van de laatste fysieke

incarnatie van het zich wederbelichamende ego in een leven op aarde. Het verschil met wedergeboorte is meestal dit: reïncarnatie betekent wedergeboorte in een menselijk lichaam van vlees op deze aarde, terwijl de term wedergeboorte de mogelijke belichaming op aarde inhoudt van wezens die hun aardse pelgrimstocht door evolutie hebben beëindigd, maar niettemin soms naar deze aarde terugkeren om hun minder geëvolueerde broeders te helpen.

Het laatste woord, metensomatose, is eveneens een Grieks samengesteld woord waarvan de betekenis als volgt kan worden omschreven: 'lichaam na lichaam verwisselen' – waarbij het niet altijd noodzakelijk is dat een menselijk lichaam van vlees wordt gebruikt – hierin lijkt het sterk op wedergeboorte – maar lichamen van geschikt maar ander fysiek materiaal dat overeenstemt met het ontwikkelingsstadium dat de mensheid op een bepaald moment heeft bereikt. De betekenis die in dit woord ligt besloten is moeilijk uit te leggen, maar kan door de volgende opmerking misschien toch wat duidelijker worden: In het verre verleden had de mensheid wel een lichaam, maar geen lichaam van vlees; en in de verre toekomst zal de mensheid eveneens lichamen hebben, maar niet noodzakelijkerwijs een lichaam van vlees, want het 'menselijk' lichaam van die tijd zal uit ether of stralende materie bestaan, die we gestold licht kunnen noemen.

De bijzondere betekenis die in het woord metensomatose ligt besloten is die van 'lichaam'. De esoterische filosofie leert dat het aannemen van een lichaam door entiteiten plaats heeft wanneer en waar ervaring kan worden opgedaan in en op een zichtbare of onzichtbare wereld of gebied – zulke lichamen betreffen slechts nu en dan lichamen van vlees. Metensomatose kan dus betrekking hebben op het aannemen van elk soort lichaam, hetzij van licht of van ether, van een geestelijke substantie of van fysieke materie.

Elk van deze woorden behandelt één aspect of deel van de algemene loop van de lotsbestemming van de uiterlijke en innerlijke menselijke entiteit, en ook van andere wezens dan de mens; het zal duidelijk zijn dat ze in veel ruimere zin van toepassing zijn op de innerlijke en onzichtbare belevenissen van de migrerende of evoluerende entiteiten dan op hun fysieke aardse leven. Bovendien is elk van die acht termen met zijn eigen bijzondere betekenis van toepassing op verschillende delen van of gebeurtenissen in de geschiedenis van de menselijke ziel – zowel vóór de geboorte als na de dood. Zo heeft de menselijke ziel niet alleen een 'voorbestaan' maar ze 'her-

belichaamt' zich en komt dus op deze aarde tot 'wedergeboorte'; dit doet ze door middel van psychoastrale 'palingenese', verricht door haar eigen speciale manier van 'transmigratie'; het hele proces wordt grotendeels gekenmerkt door de 'metempsychose' die ze doormaakt, waardoor 'reïncarnatie' tot stand komt, of terugkeer in een vleselijk mensenlichaam op aarde om zo aan haar behoefte te voldoen om haar vermogens en eigenschappen in deze sfeer te 'verlichamelijken'.

Een of meer van deze vormen van het opnieuw aannemen van een leven op aarde zijn in de verschillende eeuwen en bij allerlei volkeren van het archaïsche verleden onderwezen, maar een groot deel van de volledige leer is altijd als esoterisch beschouwd. Tegenwoordig wordt de leer, maar in onvolledige vorm, aan meer dan driekwart van de wereldbevolking onderwezen. Zelfs maar tweeduizend jaar geleden geloofde de hele wereld in een of andere vorm ervan. De brahmanen en boeddhisten in India, en de volkeren in het verre oosten, zoals de taoïsten van China, waren altijd aanhangers van de leer van reïncarnatie. Tussen twee haakjes, het taoïsme behoort tot de edelste en meest mystieke geloofsvormen die ooit in de aziatische gedachtewereld zijn ontstaan, maar een juist begrip ervan treft men zelden aan omdat de meeste onderzoekers alles wat ze op het gebied van religieuze en filosofische geloofsvormen bestuderen, letterlijk opvatten. Alle oude geloofsstelsels zijn in de loop van de eeuwen min of meer gedegenereerd, en het taoïsme vormt daarop geen uitzondering.

Door de oude Grieken en Romeinen werd de algemene leer van wederbelichaming in verschillende graden van nauwkeurigheid onderwezen. Toch bestonden er bepaalde scholen met een materialistische denkwijze, zoals de scholen van cynici en sceptici die prat gingen op hun ongeloof in de anders-dan-fysieke werkelijkheid van iets, wat dan ook. In alle eeuwen hebben er mensen met zo'n denktrant bestaan; en in die tijden van geestelijke dorheid, waarover Plato schreef, hadden sceptische en twijfelzuchtige mensen er weinig moeite mee aanhangers te winnen en eigen scholen te stichten. Maar net als tegenwoordig hadden die oude sceptische denkers geen enkel bewijs voor hun ongeloof in krachten en werelden boven de fysiek-materiële sfeer. Het eenvoudige feit ligt er: hoe zou de leer van het materialisme of van het niet-bestaan van het geestelijke kunnen worden bewezen? Materie kan haar eigen niet-bestaan niet bewijzen omdat ze onmiskenbaar bestaat; anderzijds kan ze het bestaan of het

niet-bestaan van iets anders, waar ze totaal niets van weet, bewijzen noch weerleggen. Dit argument brengt ons dus in een vicieuze cirkel. Er kan van ons beslist niet worden verwacht dat we de met vooroordelen beladen geschriften die zijn samengesteld in een geest van enthousiaste partijdigheid, als iets anders opvatten dan wat ze zijn: pleidooien van de verschillende sekten van ontkenners; en vreemd genoeg is er ook altijd een andere soort ontkenners geweest die ontkennen dat materie zelf bestaat!

Om te beginnen met Orpheus, die in de Griekse wereld grote invloed heeft gehad – een invloed die, hoewel grotendeels niet erkend, zelfs in de verschillende typen van het mystieke denken die in Europa gangbaar waren, werd gevoeld – waren de grootste en intuïtiefste denkers aanhangers van de leer van reïncarnatie. De pythagoreeërs en platonisten, met hun eigen respectieve nuances in de interpretatie, waren allemaal aanhangers van die leer. Veel grote namen onder de Romeinen die hun spoor volgden, zijn ons bekend: de vroege dichter en filosoof Ennius uit Calabrië – van zijn werken is helaas niets bewaard gebleven behalve een paar verspreide aanhalingen die andere dichters hebben opgetekend; dan later, Vergilius, vooral zijn *Aeneis* (VI, 724) en weer later Iamblichus, Plotinus en eigenlijk de hele verlichte reeks neoplatonische filosofen, onder wie ook enkele grote vrouwen – ze geloofden allen in reïncarnatie.

De oude Perzen, Chaldeeën en Babyloniërs, de oude Teutonen, de druïden in West-Europa en de keltische volkeren in het algemeen, beleden allemaal een of andere vorm van de algemene leer; ieder begreep en vertolkte de verschillende aspecten ervan naar eigen inzicht en filosofisch kunnen.

Sommige wetenschappers beweren dat de oude Egyptenaren niet in reïncarnatie geloofden. Deze mening schijnt te zijn gebaseerd op het feit dat de egyptologen zozeer gericht zijn op het ontcijferen van monumentale overblijfselen en geschreven documenten die in de graven zijn gevonden dat ze door de bomen het bos niet zien. Met andere woorden, de details van het prachtige onderzoek in de egyptologie, begonnen door Young en Champollion, hebben het inzicht van de egyptologen zozeer verblind voor een bredere visie dat ze de volstrekte noodzaak nog niet zien, zowel vanuit een filosofisch als religieus standpunt, om het bestaan ervan als een algemeen verbreid geloof bij zowel de priesters als het volk aan te nemen, om de archeologische overblijfselen die ze bestuderen te kunnen verklaren.

De egyptologen maken hiermee een grote fout. Vóór Young en Champollion hebben Europese onderzoekers steeds als feit aanvaard dat de oude Egyptenaren inderdaad in een vorm van de algemene leer van wederbelichaming geloofden – waarschijnlijk in een van de vormen van metempsychose-reïncarnatie; en oude Egyptische handschriften, van zowel de vroege dynastieën als de latere Alexandrijns-Griekse periode, ondersteunen deze gedachte volledig als we ze lezen in het perspectief van de in de landen rondom de Middellandse Zee algemeen heersende en aanvaarde ideeën. De vroeger onder Europeanen aanvaarde mening dat de oude Egyptenaren aanhangers van de leer van reïncarnatie waren, was in hoofdzaak gebaseerd op verklaringen van Herodotus, die vrij lang in Egypte verbleef en de Egyptenaren dus goed kende. Volgens eigen zeggen heeft hij over hun religieuze en filosofische opvattingen niet alleen gesprekken gevoerd met de priesters maar ook met mensen uit het volk; omdat hij een Griek was, is het natuurlijk waar dat hij wat hij hoorde, althans tot op zekere hoogte, opvatte volgens zijn eigen Griekse vooroordelen en religieus-filosofische inzichten.

De schrijvers van *The Encyclopaedia Britannica* zeggen over Herodotus:

> In alle interessante plaatsen verbleef hij enige tijd; hij verrichtte onderzoek en won informatie in, deed opmetingen en verzamelde materiaal. Omdat hij het plan van zijn grote werk in zijn hoofd had, besteedde hij ruimschoots tijd aan de uitwerking van alle onderdelen ervan, en zorgde ervoor om door persoonlijke waarneming volledige kennis over de verschillende landen te verkrijgen. – 13:382 (11de editie)

Andere schrijvers, zoals bijvoorbeeld in de *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology* (onder redactie van Sir William Smith), zeggen niet anders dan de waarheid over Herodotus als ze het volgende verklaren:

> Hij zag met eigen ogen alle wonderen van Egypte, en de nauwkeurigheid van zijn waarnemingen en beschrijvingen wekken nog steeds verbazing bij reizigers in dat land. – 2:433

Als we bedenken dat Herodotus vrije toegang kreeg tot de tempels, en zich over esoterische en verborgen zaken met de geleerde priesters zelf onderhield, hebben we reden te geloven dat wanneer hij ons vertelt dat de Egyptenaren aanvaardden wat we een vorm van

metempsychose-reïncarnatie zouden noemen, hij beter wist waarover hij sprak dan onderzoekers van ongeveer vierentwintighonderd jaar later. Hun enige argument tegen de bewering van Herodotus is dat ze nog geen bewijs hebben gevonden voor wat daar volgens Herodotus bestond.

Hier volgen de woorden van Herodotus, vertaald uit het oorspronkelijke Grieks:

> De Egyptenaren waren de eersten die de volgende leer naar buiten brachten, te weten: dat de ziel [Herodotus gebruikt hier het woord *psyche*] onsterfelijk is en dat wanneer het fysieke lichaam in verval raakt, de ziel een ander levend wezen binnengaat* dat op dat moment er gereed en geschikt voor is. Nadat ze door alle levensvormen van aarde, water en lucht is gegaan, bekleedt ze zich weer met het lichaam van een mens die dan daarvoor gereed is. Deze zwerftocht of transmigratie doorloopt ze in ongeveer drieduizend jaar. Er zijn ook een aantal Grieken die deze lering aanhangen, sommigen in vroegere tijden en anderen uit latere tijden, en haar verspreiden als van henzelf. Hoewel ik hun namen ken, schrijf ik die hier niet op. – '*Euterpe*', Boek 11, 123

Het was heel verstandig van Herodotus om dit niet te doen, want als ingewijde in de mysteriën wist hij heel goed dat hij niet kon aangeven wie de Griekse filosofen en wat hun bijzondere vormen van de

---

*Het woord dat Herodotus hier in het Grieks gebruikt is *zōon*, dat evenals de gelijkwaardige term in het Latijn, *animal*, 'levend wezen' of 'dier' kan betekenen, en wel omdat een dier een levend wezen is. Zo is de mens een levend wezen, maar omdat een mens geestelijke en verstandelijke vermogens en eigenschappen bezit die zover uitgaan boven alleen de vitaliteit en dierlijkheid van zijn lichaam, werd het woord *zōon* in het Grieks, of *animal* in het Latijn, zelden of nooit voor mensen gebruikt. Het werd echter wel steeds gebruikt in mystieke zin om bezielde wezens van elke soort aan te duiden, hoog of laag, wanneer nadruk werd gelegd op de lichamelijke kant van het bestaan. In de dierenriem heten de verschillende tekens of huizen daarvan *zōa*, *levende wezens*, geheel in overeenstemming met het Griekse mystieke idee dat hemellichamen een 'animal', 'levend wezen' zijn, maar in hun geval voorzien van de geest van of bezield door een godheid.

We moeten wel de aandacht vestigen op dit punt, al is het kort, omdat die term *zōon* in het Grieks, of *animal* in het Latijn, steeds als 'dier' of 'beest' wordt vertaald in de huidige Europese betekenis. Omdat bij die vertaling de werkelijke mystieke bedoeling van de Griekse of Latijnse schrijver vaak ontbreekt, kan dit feitelijk neerkomen op een foutieve vertaling van de oorspronkelijke betekenis.

lering waren, zonder onmiddellijk de sleutel te verschaffen tot esoterische aspecten waarvan hij niet het recht had ze te onthullen. Dat hij een ingewijde was, weten we uit zijn eigen woorden en uit de verschillende plaatsen waar hij over de noodzaak spreekt zijn mond te houden.

Feitelijk is het geloof dat Herodotus hier aan de Egyptenaren toeschrijft niet de leer van reïncarnatie *per se*, het is ook niet de echte leer van metempsychose zoals die in de mysteriën werd onderwezen, hoewel de Egyptenaren ongetwijfeld beide ware leringen evengoed kenden als andere volkeren uit de oudheid. Het zou onredelijk zijn te denken dat dit niet zo was, want kennis van een of meer aspecten van de algemene leer houdt in dat althans de filosofen onder hen ook de andere aspecten kenden. De bijzondere lering waar Herodotus hier op doelt, en die populair was bij de Egyptenaren, is de cyclische bestemming van de psychovitale delen van de menselijke ziel. Dit is slechts een andere manier om te zeggen dat dit bijzondere Egyptische geloof alleen verwijst naar de transmigratie van de levensatomen die het psychovitale deel van de tussenliggende natuur van de mens vormen en zich weer verzamelen of samenkomen in een volgende incarnatie van het zich ontwikkelende zielenwezen of het zich wederbelichamende ego.

Deze specifieke Egyptische leer die deel uitmaakte van de mysterieleringen in andere landen, hoewel ze daar minder nadruk ontving, vormde de achtergrond van de gewoonte van de Egyptenaren om hun doden te mummificeren, een gebruik dat ook bij andere volkeren voorkwam. De hele bedoeling van het mummificeren zoals de Egyptenaren dit in praktijk brachten, was een nogal meelijwekkende poging om, voor zover dit fysiek mogelijk was, de transmigratie van de levensatomen van de tussenliggende natuur en van de lagere triade van de mens door de lagere levenssferen heen tegen te houden, door het fysieke lichaam zo lang mogelijk voor verval te behoeden. Hoe zo'n geloof zoveel vat kon krijgen op de verbeelding en religieuze emoties van het Egyptische volk is op zichzelf een interessante psychologische studie. Ongetwijfeld wisten de priesters dat de gewoonte om te mummificeren voor die transmigratie maar een onvolmaakte belemmering was – als die al met succes kon worden verhinderd. Maar het werd zo'n vaste gewoonte, zowel als rite en als functie, en zo algemeen toegepast dat het een van de karakteristieke kenmerken van de Egyptische beschaving werd.

De gewoonte om te mummificeren komt oorspronkelijk uit de laat

Atlantische periode, of we deze nu terugvinden in Egypte, in Peru, of elders op aarde, en toont aan dat men zich zelfs na de dood vastklampte aan het materiële leven. De gecompliceerde emotionele en mentale factoren die bij dit vastklampen een rol speelden kenmerkten zo typisch het verlies van spiritualiteit en de zware materiële psychologische atmosfeer van het in verval verkerende Atlantis.

De vroegste Egyptenaren, die als eersten het begin van de geologische formatie van de Nijldelta koloniseerden, waren immigranten afkomstig uit het overblijfsel van het Atlantische continent waarover Plato spreekt en dat Poseidonis werd genoemd; de latere Egyptenaren werden gevormd door kolonisatie in een reeks golven uit wat nu Zuid-India en mogelijk Ceylon is. Ceylon, in de archaïsche Sanskrietgeschriften Lankā genoemd, was eeuwen geleden zelf de noordelijkste landtong van het grote eiland waarvan de hoogtijdagen samenvielen met de bloei van de Atlantische beschaving; en hoewel dit grote eiland ten tijde van de laatste kolonisatiegolven die Egypte daarvandaan bereikten, reeds grotendeels onder de golven was verzonken, toont dit tevens aan dat deze latere uit het oosten komende immigranten in de Egyptische delta zelf late Atlantiërs van oosterse oorsprong waren; toen waren ze echter al een wezenlijk deel van het opkomende Indo-Europese ('arische') ras gaan uitmaken, in de tegenwoordige theosofie het vijfde wortelras genoemd. Zo zien we dat de Egyptenaren in oorsprong en wat het type beschaving betreft Atlantiërs waren; maar hun kolonisatie van Egypte, zowel vanuit het westen als van het oosten, vond plaats in een tijd waarin Atlantis al een stelsel van continenten en eilanden met een legendarische geschiedenis was geworden, en de bewoners ervan waren reeds praktisch 'gearianiseerd'.

Het grote hindoe-epos, het *Rāmāyaṇa*, is een legendarisch verslag van een tijdperk toen Lankā of Ceylon nog een deel was van het grote Atlantische eiland in de Stille Oceaan. Het eiland werd bewoond door latere Atlantiërs die de Indo-Europeanen uit het noorden rākshasa's noemden, gewoonlijk vertaald als 'demonen' – eerder een titel om de Atlantische verdorvenheid te beschrijven dan dat het nauwkeurig de vertaling van het woord is. Volgens het welsprekende getuigenis van de historische en legendarische optekeningen van het latere Indo-Europese ras stonden de Atlantiërs zelfs in die latere tijden bekend als een ras van magiërs en tovenaars; en kennis van de postmortale bestemming van de mens was in alle aspecten ervan even gewoon voor in die tijd ingewijde priesters van dat vergeten

volk als voor de vroegste en latere Egyptische priesters. Zoals men over de Atlantiërs sprak als een ras van slechte en verdorven tovenaars, of als een ras van magiërs van twijfelachtige reputatie, zo had ook Egypte en zijn bewoners bij alle volkeren aan de oevers van de Middellandse Zee de reputatie 'een land beschaduwd door vleugelgegons' (*Jesaja*, 18:1) en het volk een ras van magiërs te zijn – zowel goede als slechte.

Een andere schrijver in *The Encyclopaedia Britannica* geeft onder de titel 'metempsychose' blijk van de gebruikelijke tegenwoordige onwetendheid over de werkelijke betekenis van de leer; hij verwart metempsychose met transmigratie, en beide met reïncarnatie:

> Metempsychose of transmigratie van de ziel, de leer dat de ziel bij de dood naar een ander levend schepsel overgaat, mens, dier of zelfs plant.
>
> Tot volledig onderzoek van Egyptische verslagen ons over de feiten deed beschikken, werd verondersteld dat de Egyptenaren in metempsychose geloofden, en Herodotus (11:123) schrijft haar nadrukkelijk aan hen toe. We weten nu dat hij het verkeerd zag.
>
> – 18:259 (11de editie)

Dat weten we helemaal niet. Het enige wat we weten is dat hedendaagse onderzoekers op gebeeldhouwde monumenten en beschilderde papyrussen geen verwijzingen hebben gevonden naar deze leer.

Ook de joden, een volk waarvan men misschien niet zou vermoeden dat het een leer van reïncarnatie verkondigde, onderwezen haar door middel van de leringen die de Farizeeën uit het oude Judea aanhingen. Ze wordt eveneens onderwezen in de joodse kabbala, de meest mystieke en geheime leer van de joden – al zijn in de kabbala ongetwijfeld later en waarschijnlijk door christelijke handen toevoegingen en wijzigingen aangebracht. Ze geloofden zelfs in het voorbestaan en de wederbelichaming van werelden alsook van menselijke zielen, evenals sommige vooraanstaande vroege kerkvaders, bijvoorbeeld Clemens Alexandrinus en Origenes. Evenals Plato onderwezen zij ook dat het bewustzijn en de kennis van een mens in elk leven niets anders zijn dan herinneringen van bewustzijn en kennis uit vroegere levens.

Over het geheel genomen is het Nieuwe Testament onrechtvaardig tegenover de oude joodse Farizeeën in zijn verschillende beschuldigingen en aanmerkingen, meer nog als zinspeling dan op een

andere manier. Daardoor krijgt de lezer van het Nieuwe Testament een verwrongen beeld van wie en wat de Farizeeën waren. Zoals in alle lagen van de maatschappij waren er edele en goede mensen onder hen; zij waren niet allemaal schijnheilig en ook niet altijd luie geloofsfanatici die teerden op een goedgelovige bevolking die hen min of meer blindelings volgde; omdat het de grootste en talrijkste van de drie joodse sekten was die Josephus beschrijft, en hun beweringen het meest luid en stellig klonken van die drie sekten, spreekt het vanzelf dat hun invloed in Palestina, althans bij de bevolking van Jeruzalem, groot en diepgaand was.

Josephus, een van de grootste joodse geschiedschrijvers, was zelf wat betreft zijn religieuze opvattingen een overtuigde farizeeër. Hij werd in het jaar 37 van de christelijke jaartelling in Jeruzalem geboren. Van moederskant was hij van vorstelijke joodse afkomst en van zijn vader Matthias had hij het priesterambt in Jeruzalem geërfd. Hij raakte betrokken bij de strijd van de joden tegen het Romeinse gezag, en deed als een van de generaals van de joden dienst tegen het binnendringende Romeinse leger. Vespasianus spaarde zijn leven en hij won de gunst van deze grote Romeinse keizer. Hij schreef een aantal boeken, waarvan *De joodse oorlog* en *De joodse oudheden* de twee belangrijkste bronnen vormen waaraan historici van nu gegevens ontlenen over de tijd waarin Josephus leefde. Het is waar dat zijn boeken inlassingen bevatten.

Josephus vertelt ons dat de Farizeeën in reïncarnatie geloofden; in feite schreef hij verscheidene lange passages over de opvattingen van de joden uit die tijd over metempsychose-reïncarnatie. Hij zegt dat er in zijn tijd, de eerste eeuw van de christelijke jaartelling, bij de joden drie sekten waren, die hij als volgt opsomt: ten eerste de Farizeeën, de talrijkste en machtigste, voor wie het publiek de meeste achting had; ten tweede de Essenen, een mystieke, maar weinig talrijke groep, die een kloosterleven leidden; ten derde de Sadduceeën, eveneens een kleine groep, niet zozeer een sekte als wel een groep vrijdenkers. Zij verzetten zich tegen veel van wat de Farizeeën leerden, en verkondigden kennelijk dat zij de ware bewaarders van de oude mozaïsch-joodse denkwijze waren.

In *De joodse oudheden* schrijft Josephus:

> Wat de Farizeeën betreft, ze leven eenvoudig, wijzen fijne eetwaren af en laten zich door de rede leiden voor wat die hun als goed voorschrijft; ze vinden dat ze ernstig ernaar moeten streven zich te houden aan wat zij gebiedt. Ze tonen ook respect voor

bejaarden; ze veroorloven zich niet hen tegen te spreken in iets wat die naar voren brengen. En wanneer ze zeggen dat alles gebeurt volgens de lotsbestemming, ontnemen ze de mensen niet de vrijheid om naar goeddunken te handelen; ze zijn namelijk van mening dat het God heeft behaagd de beschikkingen van het lot te vermengen met de wil van de mens, zodat de mens òf deugdzaam òf slecht kan handelen. Ze geloven ook dat de ziel een onsterfelijke macht in zich heeft en dat er in het onderaardse beloningen of straffen zullen zijn al naar gelang de mensen in dit leven deugdzaam of slecht hebben geleefd; laatstgenoemde zielen zullen eeuwigdurend gevangen worden gehouden, maar de eersten zullen het vermogen hebben opnieuw te leven. Door deze leerstellingen oefenen ze grote invloed uit op de mensen; al hun godsdienstoefeningen, gebeden of offerandes worden volgens die richtlijnen uitgevoerd. Op grond van hun voortdurend in praktijk brengen van deugden, zowel in hun dagelijks handelen als in gesprekken, leggen de steden zo'n uitmuntende getuigenis over hen af.

Maar de Sadduceeën leren dat de ziel met het lichaam sterft; ze doen ook niet alsof ze iets in acht nemen anders dan wat de wet hen oplegt; want ze vinden het een deugd te discussiëren met de leraren van de filosofie die ze aanhangen; hun inzichten worden slechts door weinigen aangenomen, maar die behoren wel tot de hoogste klasse. Maar ze zijn als het ware nauwelijks in staat iets te doen, want als ze magistraat worden, zoals soms met tegenzin en onder dwang gebeurt, houden ze zich aan de meningen van de Farizeeën omdat het volk hen anders niet zou dulden.

– Boek XVIII, hfst. 1, par. 3 en 4
(naar Eng. vert. Whiston)

De hier gemaakte toespeling op zielen van mensen die 'eeuwigdurend gevangen' worden gehouden omdat ze op een slechte manier hebben geleefd, zou beter vertaald kunnen worden door eonenlange bestraffende loutering; diezelfde gedachte treft men in alle andere landen van de oudheid aan over zielen die zich aan ondeugd overgeven; de toespeling op de klasse van zielen, die deugdzaam leven, is dat zij 'het vermogen hebben opnieuw te leven', wat de leer van wederbelichaming is. Josephus zegt het duidelijker in *De joodse oorlog*:

Wat eerstgenoemde andere twee sekten betreft, de Farizeeën worden erg bekwaam geacht in het precies weergeven van hun wetten en vormen de eerste sekte. Ze schrijven alles toe aan lotsbestemming en God, en erkennen toch dat het al of niet juist handelen voornamelijk in het vermogen van de mensen zelf ligt,

hoewel het lot in elke handeling meewerkt. Ze geloven ook dat alle zielen onsterfelijk zijn, maar dat alleen de zielen van goede mensen worden overgebracht naar andere lichamen, terwijl de zielen van slechte mensen voor eeuwig worden bestraft. Maar de Sadduceeën, de tweede sekte, houden helemaal geen rekening met het lot en denken dat God niet de oorzaak is van ons al dan niet slechte handelen; ze zeggen dat goed of slecht handelen geheel de eigen keus van de mens is en dat het ene of het andere zodanig bij een mens hoort dat hij kan doen wat hij wil. Ze nemen ook het geloof in de onsterfelijkheid van de ziel en in bestraffing en beloning in Hades weg. Bovendien zijn de Farizeeën vriendelijk tegen elkaar en bevorderen ze harmonie voor het algemeen welzijn; maar de Sadduceeën gedragen zich onderling vrij ruw en gaan heel lomp om met anderen van hun eigen groep alsof het vreemden zijn. – boek II, hfst. 8. par. 14

Tijdens hun gevechten tegen de Romeinse troepen onder bevel van Vespasianus zei Josephus tenslotte in de toespraak tot zijn rebellerende soldaten, toen ze voor hem en voor zichzelf overwogen zelfmoord te plegen liever dan zich aan de Romeinse legers over te geven:

Waar zijn we zo bang voor dat we niet naar de Romeinen willen gaan? Voor de dood? Zo ja, zullen we dan onszelf met zekerheid aandoen waar we bang voor zijn als we onze vijanden alleen maar ervan verdenken dat ze het ons zullen aandoen? Maar misschien zal iemand zeggen dat we bang zijn voor slavernij. Zijn we dan nu helemaal vrij? Er kan ook worden gezegd dat het een moedige daad is, jezelf te doden. Beslist niet, want het is juist erg laf. . . . Zelfdoding is juist onbekend in het normale gedrag van alle dieren en is oneerbiedig tegenover God, onze schepper. Want geen enkel dier sterft door eigen toedoen of door eigen middelen. Want het verlangen te leven is bij allemaal een sterke natuurwet. . . . En denken jullie niet dat God zeer vertoornd is als iemand minacht wat hij hem heeft geschonken? Want van hem hebben we ons leven gekregen en we horen het aan hem over te laten dat leven van ons weg te nemen. Het lichaam van alle mensen is inderdaad sterfelijk en geschapen uit vergankelijke stof; maar de ziel is voor altijd onsterfelijk en is een deel van God dat in ons lichaam huist. Bovendien, als iemand iets vernietigt of misbruikt wat hij van een gewoon mens in bewaring heeft ontvangen, wordt hij als slecht en trouweloos beschouwd; als iemand het onderpand van God uit zijn lichaam drijft, kunnen we ons dan voorstellen dat hij, die daardoor wordt getrotseerd, er niet van af weet? . . . Weten

> jullie niet dat zij eeuwige roem oogsten die volgens de natuurwet uit dit leven vertrekken en de van God ontvangen schuld betalen wanneer het hem behaagt van ons terug te vorderen wat hij ons leende; dat hun huis en nageslacht veilig zijn en hun ziel zuiver en gehoorzaam is en zij de heiligste plaats in de hemel krijgen, vanwaar ze in de wenteling van eeuwen opnieuw in een rein lichaam worden gezonden; de zielen van hen, daarentegen, die in dwaasheid de hand aan zichzelf hebben geslagen, worden in de donkerste plaats in Hades opgenomen; en God, die hun vader is, straft in hun nageslacht hen die ziel of lichaam kwaaddoen.
>
> – *Op. cit.*, boek III, hfst. 8, par. 5

Hier is geen discussie over een leer die de redenaar in zijn verhandeling er onhandig als iets vreemds en nieuws bijsleept, met andere woorden een religieus en filosofisch nieuwigheidje; in beide gevallen wordt het aannemen van een ander lichaam als een gewone zaak voor zijn lezers vermeld, en dus als deel van de gedachtewereld waarin ze leefden. Het is wel duidelijk dat als die leringen onorthodox of vreemd waren geweest, ze helemaal niet naar voren waren gebracht, omdat ze zijn betoog zouden hebben verzwakt.

De geschriften van Philo Judaeus, de grote joodse filosoof en volgeling van Plato, hebben enorm veel invloed uitgeoefend op het joodse denken, maar eveneens op het begin van de christelijke theologie. Philo spreekt zich krachtig uit vóór die bijzondere vorm van metempsychose-reïncarnatie die veel overeenkomst vertoont met gelijksoortige ideeën van Plato, zijn Griekse voorganger, en feitelijk zijn filosofische voorbeeld.

Philo, die in de eerste eeuw van de christelijke jaartelling leefde, werd geboren in Alexandrië en onderging natuurlijk grote invloed van de syncretische geest van de Alexandrijnse filosofie en metafysica. De hele bedoeling van zijn geschriften was om de gemeenschappelijke uitgangspunten van mystiek en theologisch denken aan te tonen die volgens hem tussen de platonistische leringen en de heilige boeken van de joden bestonden. Onderzoekers uit onze tijd zeggen veelal dat hij het denkbeeld huldigde dat Plato het leeuwendeel van zijn ideeën ontleende aan de Hebreeuwse wetgever Mozes; toch kan men ook betogen, en dat is even waarschijnlijk, dat Philo in zijn hart geloofde dat er een gemeenschappelijke archaïsche wijsheidsreligie bestond waarvan zowel Mozes als Plato, ieder op zijn eigen manier, verkondigers en leraren waren; en dat Philo in zijn verlangen om de

joodse heilige boeken onder de welwillende aandacht van de Grieken te brengen, zijn leven eraan wijdde om het bewijs te leveren van de overeenkomsten die hij in de geschriften van Plato en Mozes aantrof.

Het argument van Philo is dat de logos of goddelijke geest die in en door de mensheid heen werkt, gemeenschappelijke ideeën ingeeft aan het denken van de mensen, ongeacht ras of tijdvak; hij schijnt ook hier en daar aan te voeren dat grote figuren zoals Plato, en zij die 'de wijsheid van de Grieken' verkondigden, wat zij aan natuurlijke waarheid bezaten hebben ontleend aan inspiratie die haar oorsprong had in de joodse geschriften. Dit idee is belachelijk en het was waarschijnlijk een door Philo aangenomen houding om zijn literaire werk meer aanvaardbaar te maken voor mensen van zijn eigen volk en religie.

Hij is erin geslaagd te bewijzen dat de joden zeer waarschijnlijk hun wijsheid hebben ontleend aan dezelfde archaïsche bron waaruit de buurvolkeren van het joodse volk hun inspiratie hebben geput, zoals de Griekse filosofen uit verschillende perioden, de Egyptenaren, de volkeren van de Eufraat en de Tigris – om niet te spreken van de grote filosofische volkeren in het verre oosten. Het staat vrijwel vast dat de door de hindoedenkwijze uitgeoefende invloed eeuwenlang heeft doorgewerkt bij de volkeren in het westen en langzaam is doorgedrongen in het speculatieve denken van Mesopotamië, Syrië, Egypte en Griekenland. Deze Indiase invloed werd goed waarneembaar in de tijd dat Philo leefde en was waarschijnlijk al eeuwenlang in stilte aan de gang. Alexandrië was een echte metafysische smeltkroes van religieuze en filosofische ideeën; geen enkele deskundige onderzoeker twijfelt er nu aan dat de oosterse invloed, hetzij van brahmaanse of boeddhistische aard, de Alexandrijnse gedachtewereld heeft gekleurd.

Als Philo zijn bijzondere vorm van de leer van metempsychose-reïncarnatie uiteenzet, spreekt hij over de verschillende soorten 'zielen' waar het heelal vol mee is en over de hemellichamen als bezielde entiteiten, geheel in overeenstemming met de algemene leer van de oudheid; die leer werd eveneens door veel zo niet de meeste vroege christenen aanvaard, zoals blijkt uit de geschriften van Clemens van Alexandrië en Origenes.

In zijn verhandeling *Over de leer dat dromen door God worden gezonden*, haalt Philo de passage uit *Genesis* (28:12) aan waarin over de kosmische levensladder wordt gesproken die van de aarde tot de hemel reikt, en dat Gods engelen erlangs opklimmen en afdalen.

Hij geeft daar het volgend commentaar op:

> Met de ladder in dat wat we de wereld noemen, wordt symbolisch de lucht aangeduid waarvan het fundament de aarde is en de top de hemel; want de lucht is de grote binnenruimte die zich in alle richtingen uitstrekt en reikt vanaf de baan van de maan, die wordt beschreven als het verst afstaande in de orde van de hemel, maar voor degenen die verheven objecten beschouwen het dichtst bij ons staat, omlaag naar de aarde, die de laagste van dergelijke lichamen is. De lucht is de verblijfplaats van zielen zonder lichaam, daar het de Schepper van het heelal behaagde alle delen van de wereld met levende schepselen te vullen. Om deze reden maakte hij de landdieren gereed voor de aarde, de waterdieren voor de zee en de rivieren, en de sterren voor de hemel; want elk van die lichamen is niet alleen een levend wezen, maar wordt ook terecht beschreven als het allerzuiverste en meest universele denkvermogen dat zich uitstrekt door het heelal; zodat er levende schepselen zijn in dat andere deel van het heelal, de lucht.
>
> . . . Want niet alleen is deze niet als enige door alle wezens verlaten, maar is veeleer, als een volkrijke stad, vol onvergankelijke en onsterfelijke bewoners, zielen even talrijk als de sterren.
>
> Sommige van deze zielen dalen neer op de aarde om aan een sterfelijk lichaam te worden gebonden, namelijk zij die de sterkste banden met de aarde hebben en van het lichaam houden. Maar sommigen stijgen omhoog, die zich weer onderscheiden volgens de bepalingen en tijden die de natuur heeft voorgeschreven. Van dezen keren zij, die worden beïnvloed door een verlangen naar sterfelijk leven en daar vertrouwd mee zijn gemaakt, ernaar terug. Maar anderen die het lichaam met zijn grote dwaasheid en onbeduidendheid afkeuren, hebben verklaard dat het een gevangenis en een graf is en zij ontvluchten het als uit een tuchtschool of grafkelder; zij zijn opgestegen naar de aether en hebben hun hele leven gewijd aan hoogstaande bespiegelingen. . . .
>
> Zeer lovenswaardig heeft Mozes daarom de lucht symbolisch voorgesteld als een ladder, die stevig in de aarde is geplaatst en naar de hemel reikt.
>
> – *The Works of Philo Judaeus*,
> (naar Eng. vert. C.D. Yonge), Deel II, Boek 1, afd. 22

Vervolgens, en nu meer in het bijzonder over de denkbeelden van Philo betreffende de hemellichamen als bezielde entiteiten of hemelse zielen:

> De wezens die bij andere filosofen demonen [*daemones*] heten, noemt Mozes gewoonlijk engelen; dat zijn zielen die zich in de

lucht bewegen. Niemand moet denken dat wat hier wordt vermeld een fabel is, want het moet wel waar zijn dat het heelal in alle delen vol is met levende wezens; want elk van zijn primaire en elementaire delen bevat zijn daarbij passende bezielde wezens die overeenkomen met de aard ervan; . . . en de hemel bevat de sterren; want ook deze zijn complete zielen die overal in het heelal aanwezig zijn, en zuiver en goddelijk zijn omdat ze zich in een cirkel bewegen, wat de soort beweging is die het meest verwant is met het bewustzijn, want elk van hen is het ouder-bewustzijn.

– *Op. cit.*, *Over de reuzen*, Deel I, afd. 2

Evenzo staat er in zijn verhandeling *Over het planten van Noach*:

Want zij die filosofie hebben gestudeerd, verklaren dat ook de sterren bezielde wezens zijn, begiftigd met intellect en verspreid door het hele universum; sommige zijn planeten en bewegen zich door hun eigen innerlijke natuur; en andere, de vaste sterren, worden meegedragen met de omwentelingen van het heelal, zodat ze eveneens van plaats schijnen te veranderen.

– *Op. cit.*, Deel I, afd. 3

Er zijn een aantal andere passages in het omvangrijke werk van Philo Judaeus die rechtstreeks betrekking hebben op de algemene leer van wederbelichaming. We hebben hier, evenals in de citaten van Josephus, dezelfde vertrouwde sfeer ten aanzien van de leer van wederbelichaming, waarvoor geen speciale toelichting nodig leek, maar die werd vermeld als een voor zijn lezers bekende leer en daarom geen bijzondere uitleg behoefde.

Het is een van de tragische gebeurtenissen in de spirituele en psychologische geschiedenis dat de algemene leer van de wederbelichaming praktisch uit het bewustzijn van de Europese mens was weggevaagd na het verdwijnen van het laatste flauwe schijnsel van de oude wijsheid in de zesde eeuw van de christelijke jaartelling. Toen werd de enige nog overgebleven mysterieschool in de mediterrane landen ingevolge een decreet van keizer Justinianus gesloten, zeer waarschijnlijk op verzoek van de weinige nog overgebleven vertegenwoordigers van het neoplatonische gedachtegoed. Dit gebeurde toen de zeven Griekse filosofen, van wie de school in Athene op die manier werd gesloten, voor hun veiligheid en vrije uitoefening van hun filosofische geloofsovertuiging naar het hof van de Perzische koning Chosroes Noeshirwan I vluchtten. Ingevolge het verdrag dat Chosroes keizer Justinianus afdwong kregen die zeven filosofen later

toestemming in het Romeinse rijk terug te keren en in vrede te leven, zonder te worden onderworpen aan die wetten die toen in het Romeinse rijk van kracht waren, en die speciaal waren gericht tegen de 'heidenen'.

Het is de moeite waard erover na te denken hoe in Europese landen de godsdienstgeschiedenis anders zou zijn verlopen als de leer van wederbelichaming deel was gaan uitmaken van het theologisch stelsel van het christendom. Het is juist dat er in de Middeleeuwen uitzonderlijke figuren waren die deze leer min of meer in het geheim aanhingen. In dit verband moeten we denken aan enkele mystieke christelijke groepen die later slachtoffer werden van onverdraagzaamheid en vaak bloedige vervolgingen, zoals de Albigenzen, Katharen en Bogomilen. Met de renaissance van vrijheid van denken en onderzoek kreeg de leer na verloop van tijd in een of andere vorm bij geleerden bekendheid; dit kwam voornamelijk door betere kennis van de filosofische en religieuze literatuur van Griekenland en Rome, door de val van Constantinopel in 1453 en haar verovering door de Turken; veel oude literatuur uit de Byzantijnse bibliotheken werd daarna in Europa verspreid. Reïncarnatie wordt nu in kringen van ontwikkelde en nadenkende mensen stilzwijgend aanvaard. Vele vooraanstaande figuren vertonen onmiskenbare sporen die erop wijzen dat hun denken bewust of onbewust werd beïnvloed door de reïncarnatieleer, of ze dit openlijk erkennen of niet.

Hoewel het hedendaagse christelijke geloof de reïncarnatieleer niet onderwijst en dit al eeuwenlang niet meer doet, is het toch waar dat sommige christelijke theologen in onze tijd er wel in geloven; in enkele gevallen beginnen ze haar opnieuw in een gewijzigde vorm te onderrichten. Mogelijk werd deze leer oorspronkelijk uit het oog verloren en verdween ze uit de boeken die de grondslagen gingen bevatten van de christelijke theologie, waaronder de geschriften met de leringen van de *latere* kerkvaders, doordat de leer van de wederbelichaming in de beginperiode van het christelijk tijdvak in conflict kwam met de zich al snel verbreidende religieuze opvatting over de menselijke ziel; deze zou op een bepaald moment bij of vóór de fysieke geboorte door de almachtige God zijn geschapen.

In feite werd echter bij de vroegste christenen een vorm van metempsychose-reïncarnatie onderwezen, evenals een min of meer duidelijk vermelde lering over het eeuwig voorbestaan van de ziel. De voornaamste vertegenwoordiger van die vroeg-theologische

school was Origenes uit Alexandrië. De meeste verwijzingen in de geschriften van Origenes naar het vroeg-christelijke geloof in metempsychose worden aangetroffen in zijn werk *Over eerste beginselen.* Voor onderzoekers van vroeg-christelijke geloofsvormen, waarvan er veel niet meer worden aanvaard, is het jammer dat we niet over een volledige en oorspronkelijke Griekse tekst van het boek van Origenes beschikken; onze kennis van wat die grote kerkvader heeft geschreven wordt voornamelijk ontleend aan een vertaling in het Latijn, *De principiis*, in latere tijden gemaakt door Tyrannius Rufinus uit Aquileia, die rond 345 n.Chr. werd geboren en stierf in 410 en dus een tijdgenoot van de 'orthodoxe' kerkvader Hiëronymus was.

Rufinus heeft zich grote vrijheden veroorloofd met de oorspronkelijke Griekse tekst van Origenes; ook christelijke geleerden erkennen dit nu; men kan hem dan ook niet vrijpleiten van de beschuldiging dat hij de tekst van Origenes heeft verminkt en dat hij zelfs mogelijk vervalsing heeft gepleegd door bepaalde ideeën in zijn Latijnse vertaling in te lassen die hij aan Origenes toeschreef, maar zeer waarschijnlijk uit zijn eigen brein kwamen. Wat literaire oneerlijkheid aangaat stond Rufinus echter niet alleen, zelfs in verband met het werk van Origenes; want in zijn Proloog tot *De principiis* vertelt Rufinus zelf dat hij slechts heeft gehandeld zoals anderen in tijden vóór hem:

> Om te voorkomen dat u te veel van mij verlangt, heb ik daarom toegegeven, al ging dit tegen mijn voornemen in; echter op voorwaarde en afspraak dat ik in mijn vertaling zoveel mogelijk de stelregel zal volgen die mijn voorgangers hebben toegepast, vooral de voortreffelijke man die ik noemde, die – na meer dan zeventig verhandelingen van Origenes, die *homilieën* heten, in het Latijn te hebben overgezet en ook een flink aantal van zijn geschriften over de apostelen, waarin heel wat 'struikelblokken' in het oorspronkelijke Grieks voorkomen – deze in zijn vertaling zo heeft gladgestreken en gecorrigeerd dat een lezer van het Latijn niets zou tegenkomen dat in strijd met ons geloof zou kunnen lijken. Wij volgen dus zijn voorbeeld naar beste vermogen; al is het niet even welsprekend, dan toch met even stipte toepassing van de regel: we zorgen ervoor niet de uitlatingen in het werk van Origenes weer te geven die niet met elkaar stroken en aan elkaar tegengesteld zijn.* – *On First Principles*, blz. xii

---

*De hier gegeven citaten van Origenes zijn naar de Engelse vertaling van Crombie, hoogleraar bijbelkritiek, St. Andrews.

Waarom Rufinus en die anderen over wie hij spreekt zich hebben opgeworpen als rechters over het christendom van Origenes zal de lezer wel begrijpen. Indien we over de volledige en oorspronkelijke Griekse tekst van *De principiis* beschikten zouden we waarschijnlijk ontdekken dat hij daarin veel duidelijker was in zijn leringen over de bijzondere soort van metempsychose-reïncarnatie waar hij de voorkeur aan gaf dan uit de verminkte teksten met inlassingen blijkt die ons hebben bereikt. Daarbij moeten we niet vergeten dat zelfs wat van zijn leringen bewaard bleef, aanleiding is geweest voor uitgebreide polemieken en beroering in de christelijke kerk, en dat Origenes tenslotte werd veroordeeld tijdens de synode onder Mennas. Maar zelfs die verminkte teksten zijn ruimschoots voldoende om te laten zien hoever deze grote Griekse theoloog uit Alexandrië is gegaan in zijn goedkeuring en openlijk onderricht van een vorm van metempsychose-reïncarnatie.

Vóór de zesde eeuw waren de ideeën van Origenes zozeer in de structuur van het christelijke theologische denken doorgedrongen dat het geen wonder is dat het groeiende godsdienstige materialisme van die tijd in paniek raakte door de verschillen die de leer van Origenes toen vertoonde met de gevestigde dogma's van het christelijke geloof. Hoewel deze dubbele veroordeling van de leerstellingen van Origenes erin slaagde de geest van zijn leringen tenslotte te doden, had dit echter pas succes na heel wat polemiek, geruzie en het uiting geven aan verbitterde theologische meningsverschillen. Een bepaalde hoeveelheid van de inzichten van Origenes bleef feitelijk nog eeuwen voortleven in de christelijke kerk; dit blijkt uit opvattingen die tot ver in de veertiende eeuw in Europese landen gangbaar waren.

Hieraan kan worden toegevoegd dat toen de leerstellingen van Origenes in Constantinopel officieel werden veroordeeld, de leringen van de pseudo-Dionysius de Areopagiet snel in de gunst kwamen te staan van de orthodoxie. Deze leringen hadden een mystieke inslag en waren onmiskenbaar van heidense oorsprong, omdat ze in hoofdzaak steunden op neoplatonische en neopythagorische theologie, maar minder rechtstreeks dan de denkbeelden van Origenes.

Welke vroeg-christelijke sekten hebben wederbelichaming in een of andere vorm onderricht? Er waren in de eerste plaats de manicheeërs, maar het is twijfelachtig of de manicheïstische leringen eigenlijk wel christelijk kunnen worden genoemd. Sommige christelijke theologen en historici noemen hen echter een christelijke sekte, omdat ze een paar christelijke begrippen hadden overgenomen –

mogelijk uit overwegingen van persoonlijke veiligheid of misschien om beter hun ware geloofsovertuigingen te beschermen. De manicheeërs waren eigenlijk geen christenen, maar hun leringen waren wel wijdverbreid en populair in die tijd van de geschiedenis van de vroege christenen.

Voorts waren er veel gnostieke sekten, waarvan er verscheidene veel en vaak heel gunstig afweken van de christelijke theologie en levenswijze. Dan waren er ook enkele sekten, zoals de preëxistentiëlen (die geloofden in het bestaan van de menselijke ziel vóór de geboorte en in een vorm van reïncarnatie) die duidelijk christelijk waren omdat ze de meeste punten van de christelijke theologie aannamen. In de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling had deze sekte eveneens vrij veel invloed op het denken van die tijd.

Het is misschien interessant voorbeelden te citeren van de manier waarop Origenes metempsychose-reïncarnatie en voorbestaan behandelt. Het eerste is uit een bewaard gebleven fragment van de oorspronkelijke Griekse tekst:

> . . . daar de ene natuur van iedere ziel in Gods handen is en er als het ware maar één groep redelijke wezens is, leiden bepaalde oorzaken van vroeger ertoe dat sommige wezens als vaten ter ere en andere als vaten ter onere worden gemaakt.
> – *De principiis* (Over eerste beginselen), bk. III, hfst. 1, afd. 21

Bovenstaande zin 'bepaalde oorzaken van vroeger' is een duidelijke verwijzing naar voorbestaand leven of levens van de ziel-entiteiten die later, als gevolg van eigen karmische oorzaken, 'vaten ter ere' of 'vaten [mensen] ter onere' werden.

Iets verder staat in de oorspronkelijke Griekse tekst:

> . . . dat het anderzijds mogelijk is dat hij die hier een vat ter onere was door oorzaken die verder teruggaan dan het huidige leven, na tot inkeer te zijn gekomen . . . kan worden, enz.
> – *Op. cit.*

Nog duidelijker spreekt Origenes als volgt in een later hoofdstuk:

> . . . zij die beweren dat alles in de wereld onder leiding van de goddelijke voorzienigheid staat (wat ook wij geloven), kunnen om te verklaren dat bij het goddelijke bestuur niet de geringste onrechtvaardigheid berust, volgens mij geen ander antwoord geven dan te geloven dat er bepaalde oorzaken uit een vorig bestaan waren waardoor de zielen voor hun geboorte in het lichaam een zekere hoeveelheid schuld in hun gevoelsnatuur of

door hun activiteiten hebben opgedaan op grond waarvan ze door de goddelijke voorzienigheid waardig zijn bevonden in deze toestand te worden geplaatst. – *Op. cit.*, bk. III, hfst. 3, afd. 5

. . . Maar wat betreft de influisteringen door verschillende geesten aan de ziel, d.w.z. aan het menselijk vermogen tot denken, die de mensen aanzetten tot goede daden of het tegendeel, zelfs in dit geval moeten we veronderstellen dat er soms bepaalde oorzaken bestonden voorafgaand aan de lichamelijke geboorte.

– *Op. cit.*

Dit laatste citaat is genomen uit de vertaling in het Latijn door Rufinus; en alleen de onsterfelijke goden weten hoe schuldig Rufinus zich heeft gemaakt aan het verminken of afzwakken van deze tekst! Uit Rufinus' vertaling citeren we vervolgens:

. . . redelijke wezens hadden ook zo'n begin. En als ze een aanvang hadden zoals het einde waar ze op hopen, bestonden ze zonder twijfel vanaf het eerste begin in tijden die niet worden gezien en eeuwig zijn. En als dit zo is, dan was er een neerdaling uit een hogere naar een lagere toestand door zielen die de verandering door de verscheidenheid van hun activiteiten hebben verdiend; maar ook door degenen die, om de hele wereld te dienen, uit die hogere en onzichtbare sferen naar beneden, naar deze lagere en zichtbare gebieden werden gebracht. . . .

– *Op. cit.,* bk. III, hfst. 5, afd. 4

In verband met de leer van Origenes over preëxistentie van de hiërarchieën van verschillende zielen, is het interessant te vermelden dat hij ook het voorbestaan en de resulterende wederbelichaming van werelden heeft onderwezen – een ander overblijfsel van de archaïsche wijsheidsreligie. Over dit onderwerp blijkt Origenes het volgende te zeggen:

Maar we kunnen in overeenstemming met de norm van de religie een logisch antwoord geven en zeggen dat God niet voor de eerste keer begon te werken toen hij deze zichtbare wereld maakte; maar zoals er een andere wereld zal zijn na haar vernietiging, geloven we ook dat er andere bestonden vóór de tegenwoordige tot aanzijn kwam. Beide beweringen worden bevestigd door het gezag van de heilige Schrift.

– *Op. cit.*, bk III, hfst. 5, afd. 3

Dit citaat geeft heel duidelijk aan dat hij niet alleen het voorbestaan en herhaald bestaan van de wereld onderrichtte, maar ook na

verloop van tijd de wederbelichaming ervan. Dat hij niet alleen preëxistentie van zielen of met rede begiftigde wezens onderwees vóór hun belichaming op aarde, maar ook werkelijke reïncarnatie of wederbelichaming op aarde van deze zielewezens, wordt heel duidelijk gemaakt:

> Van hen die naar de aarde afdalen is ieder dus volgens zijn verdiensten of overeenkomstig de plaats die hij daar innam, bestemd in deze wereld te worden geboren, in een ander land, of bij een ander volk, of in andere levensomstandigheden, of omringd door ongemak van een andere soort, of terecht te komen bij religieuze ouders of bij ouders die niet religieus zijn; zodat het kan gebeuren dat een Israeliet afdaalt bij de Scythen, en een arme Egyptenaar terechtkomt in Judea. – *Op. cit.*, bk. IV, hfst. 1, afd. 23

Dit is onmiskenbaar een duidelijke uiteenzetting van de leer van reïncarnatie die ook in onze tijd wordt begrepen, en het is zinloos om te redeneren dat de leer van Origenes alleen een voorbestaan in de geestelijke rijken inhoudt, zonder herhaalde incarnaties in een menselijk lichaam op aarde. Zijn laatste woorden zijn volkomen in overeenstemming met de reïncarnatieleer.

Origenes verkondigt evenmin als de meeste filosofen uit de oudheid – want hij was kennelijk ingewijd in de Eleusinische mysteriën – dat gewoonlijk verkeerd begrepen denkbeeld van metempsychose-reïncarnatie dat tegenwoordig 'transmigratie' van de zielen van mensen in een dierenlichaam heet. Zijn mening over dit onderwerp wordt duidelijk naar voren gebracht:

> We denken dat de zienswijzen die sommigen onnodig plegen naar voren te brengen en te verkondigen in geen geval moeten worden toegelaten, namelijk dat zielen tot zo'n graad van verlaging afdalen dat ze hun verstandelijke aard en waardigheid vergeten en wegzinken in de toestand van grote of kleine redeloze dieren; . . . Al die beweringen aanvaarden we niet en, omdat ze tegen ons geloof ingaan, spreken we ze tegen en wijzen ze af.
> – *Op. cit.*, bk. I, hfst. 8, afd. 4

Celsus, een heidense filosoof, had knap en overtuigend tegen het nieuwe christelijke geloof geschreven; hij baseerde zijn tegenwerpingen op een gebrek aan voldoende filosofie daarin en ook op het feit dat er, zoals hij toen terecht zei, erg weinig van waarde in was dat nieuw was, en dat het beste erin al bestond in verschillende heidense geloofsvormen. Toen hij tegen Celsus schreef, pleitte Origenes krach-

tig tegen de verkeerd begrepen transmigratietheorie:

> . . . een standpunt dat ver uitstijgt boven de mythische leer van transmigratie, volgens welke de ziel van boven uit de hemel neervalt en het lichaam van een tam of wild redeloos dier binnengaat!
> – *Tegen Celsus (Contra Celsum)*, bk. I, hfst. 20

Hier is het overduidelijk dat Origenes, evenals alle theosofen door de eeuwen heen, het verkeerd begrepen denkbeeld verwerpt dat de volksfantasie in alle landen uit de ware leer van wederbelichaming heeft afgeleid, namelijk dat met rede begaafde zielen ooit lichamen van redeloze dieren kunnen binnengaan. Deze verkeerde opvatting van de werkelijke feiten van wederbelichaming is ontstaan uit verwarring van leringen over de transmigratie van de levensatomen van de mens, met de avonturen van de migrerende menselijke monade tijdens haar zwerftochten door de sferen.

De misvatting was ook gedeeltelijk een gevolg van het verkeerd opvatten van een secundaire lering van de esoterische filosofie over het vreselijke lot dat het kāmarūpa van mensen die tijdens hun verblijf op aarde buitengewoon grove en materiële neigingen hebben gehad, vrij vaak treft. Zulke aan de aarde gekluisterde en grofstoffelijke kāmarūpische schimmen waar de menselijke monade uit is ontvlucht, worden soms door psychomagnetische kracht en een grof verlangen naar het materiële bestaan, aangetrokken tot lichamen van dieren of zelfs van planten waarmee ze affiniteit hebben.

Origenes herhaalt zijn veroordeling van transmigratie zoals die algemeen verkeerd wordt begrepen met de volgende woorden:

> Welnu, als wij hen die door onderricht van artsen tot dwaasheid zijn gekomen ervan afhelpen om te geloven in transmigratie van zielen, omdat zij beweren dat de verstandelijke natuur soms afdaalt in alle mogelijke soorten redeloze dieren, en soms tot een toestand waarin het onmogelijk is de verbeeldingskracht te gebruiken. . . . enz. – *Op. cit.*, bk. III, hfst. 75

En verder:

> Onze leer over het onderwerp wederopstanding is niet, zoals Celsus denkt, afgeleid van iets dat we hebben vernomen over de leer van metempsychose; maar we weten dat de ziel die onstoffelijk en onzichtbaar van aard is, niet op een materiële plaats kan bestaan zonder een lichaam dat is aangepast aan de aard van die plaats. Daarom ontdoet ze zich op het ene moment van een

> lichaam dat tot dan toe nodig was, maar niet langer voldoet in de veranderende toestand en ruilt ze het in voor een ander; op een ander moment neemt ze naast de eerdergenoemde weer een ander lichaam aan dat nodig is als een bedekking die meer geschikt is voor de zuiverder etherische regionen van de hemel.
>
> – *Op. cit.*, bk. VII, hfst. 32

Hier verwoordt Origenes in zijn vage christelijke stijl andere leringen van de archaïsche wijsheidsreligie: de zwerftocht van de monadische entiteit door de sferen, een leer die later zal worden besproken.

In hetzelfde werk spreekt hij in een betoog heel omzichtig over de vraag of het goed of verkeerd is om vlees te eten:

> We geloven niet dat zielen van het ene naar het andere lichaam gaan en dat zij zover kunnen afdalen dat ze het lichaam van een redeloos dier binnengaan. Als we ons soms onthouden van het eten van dierlijk vlees, dan is het duidelijk . . . enz.
>
> – *Op. cit.*, bk. VIII, hfst. 30

Dit laatste citaat kan bij oppervlakkige lezing in tegenspraak schijnen met eerder gegeven citaten, en daarom in strijd met reïncarnatie; maar in dit citaat wil hij precies zeggen wat de oude wijsheid bedoelde zoals de ingewijde filosofen het onderrichtten: dat reïncarnatie niet een rechtstreeks overbrengen van de verstandelijke entiteit of het reïncarnerende ego van het ene fysieke lichaam naar een ander fysiek lichaam is, zonder tussenliggende stadia van zuivering of loutering en zonder intermediaire beginselen tussen het fysieke lichaam en het reïncarnerende ego.

De volgende lering, duidelijk in de stijl van Origenes, treffen we tenslotte aan in een *Brief aan Avitus* van Hiëronymus:

> Het lijdt dan ook geen twijfel dat materie na bepaalde intervallen opnieuw zal bestaan, en dat er lichamen zullen worden gevormd en er verscheidenheid in de wereld zal worden gevestigd, veroorzaakt door de uiteenlopende willen van verstandelijke wezens die, na hun eigen bestaan tot het einde der dingen te hebben genoten, geleidelijk tot een lagere toestand zijn vervallen.

In dit citaat zien we een duidelijke vermelding van het opnieuw vormen van werelden en de herbevolking ervan met wezens, geheel in overeenstemming met de leer van Origenes.

Een andere Griekse kerkvader, die in de tweede en derde eeuw leefde, was de vermaarde Clemens van Alexandrië, vaak met de

Latijnse vorm van zijn naam aangeduid, Clemens Alexandrinus. Na hun tijd zijn Clemens en Origenes in alle eeuwen door theologen hooggewaardeerd en vaak geraadpleegd, en dit ondanks de officiële veroordeling van de zogenaamde 'origenistische ketterijen' in de zesde eeuw in Constantinopel. In zijn *Protreptikós* (Aansporing aan de heiden [tot bekering]) zegt Clemens:

> . . . de mens, die een uit lichaam en ziel samengestelde entiteit is, een universum in het klein. – hfst. i

Hier zien we een officieel gecanoniseerde heilige van de christelijke kerk een typisch theosofische leer uitspreken – 'de mens is een microkosmos van de macrokosmos' – met andere woorden het individu bevat in zichzelf niet alleen alles wat het universele geheel bevat, en is dus een 'heelal in het klein', maar is daardoor ook een wezenlijk deel van het kosmische continuüm.

Clemens vervolgt:

> Of de Frygiërs nu worden opgevoerd als het oudste volk, door de geiten uit de fabel; ofwel de Arcadiërs, door de dichters die hen als ouder dan de maan beschrijven; of tenslotte de Egyptenaren, door degenen die dromen dat dit land het eerste goden en mensen tot aanzijn bracht: toch bestonden geen van dezen eerder dan de wereld. Maar vóór het tot stand brengen van de wereld waren wij er; want omdat we bestemd waren in Hem te zijn, bestonden we tevoren in de ogen van God, – wij de verstandelijke schepselen van het Woord [logos] van God, door wie wij van de aanvang af bestaan; want 'in het begin was het woord' [logos]. Welnu, aangezien het Woord het begin was, was en is Hij de goddelijke bron van alle dingen . . . – naar Eng. vert. ds. Wm. Wilson

De sekte van de aanhangers van preëxistentie bleef in stand tot de derde en vierde eeuw en er is geen reden om aan te nemen dat ze niet nog langer bestond; maar het staat ook vast dat haar invloed met de jaren steeds zwakker werd door de grotere verspreiding van uitsluitend exoterisch theologische dogma's in de mediterrane landen door vertegenwoordigers van het christendom – tot groot verlies van de spiritualiteit in de christelijk-orthodoxe theologie. Ongetwijfeld waren er toen nog andere christelijke groeperingen met soortgelijke opvattingen. Deze sekten bestonden heel waarschijnlijk vóór de meeste zo niet alle boeken van het Nieuwe Testament werden geschreven. Zeer zeker zijn er passages in het Nieuwe Testament die, zoals ze er staan, meer bevatten dan alleen 'duistere uitspraken'; ze zijn onverklaarbaar

voor elke orthodox christelijke theorie, en zijn pure onzin tenzij het denkbeeld in de gedachten van de schrijvers was gebaseerd op een vorm van vroeg-christelijke metempsychose-reïncarnatie die min of meer algemeen werd aanvaard; en daardoor konden ze in de geschriften van het Nieuwe Testament worden opgenomen in het vertrouwen dat ze zouden worden begrepen.

Het gesprek van Nicodemus met Jezus is een interessant zo niet afdoende voorbeeld hiervan, en wijst op het algemeen heersende geloof van die tijd, of we nu wel of niet aanvaarden dat Nicodemus werkelijk heeft bestaan. Het gaat erom dat het geloof in een vorm van metempsychose-reïncarnatie in Palestina zo wijd was verbreid dat de schrijver het vanzelfsprekend vond dat iedereen de zinspelingen erop zou begrijpen; de vragen kwamen daardoor heel natuurlijk uit de mond van Nicodemus, in *Het Evangelie naar Johannes* (3:1-7):

> Er was iemand uit de Farizeeën, wiens naam was Nicodemus, een overste van de joden;
>
> Deze kwam 's nachts tot Jezus en zei tot hem: Rabbi, wij weten dat u van God gekomen bent als leraar; want niemand kan deze tekenen doen die u doet, tenzij God met hem is.
>
> Jezus antwoordde en zei tot hem: voorwaar, voorwaar, ik zeg u: tenzij iemand wederom geboren wordt, kan hij het koninkrijk Gods niet zien.
>
> Nicodemus zei tot hem: Hoe kan een mens geboren worden, als hij oud is? Kan hij dan voor de tweede maal in de moederschoot ingaan, en geboren worden?
>
> Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar, ik zeg u, tenzij iemand geboren wordt uit water en Geest, kan hij het koninkrijk Gods niet binnengaan.
>
> Wat uit vlees geboren is, is vlees; en wat uit Geest geboren is, is geest.
>
> Verwonder u niet dat ik u heb gezegd: u moet wederom geboren worden.

In deze interessante passage waarin in feite naar tenminste drie verschillende aspecten van de wijsheidsleringen wordt verwezen, wordt Nicodemus een farizeeër genoemd; en uit de gegeven citaten van Josephus blijkt dat in het begin van het christelijke tijdperk de Farizeeën een vorm van de algemene leer van wederbelichaming hebben onderricht. Nicodemus moet daarom hebben geprobeerd bijzondere kennis te krijgen; of, wat waarschijnlijker lijkt als zo'n gesprek ooit heeft plaatsgehad, de gedachtewisseling is door de

schrijver van dit evangelie onvolkomen vermeld of verminkt.

Modern kritisch onderzoek heeft duidelijk aangetoond dat geen enkel christelijk evangelie tijdens het leven van Jezus is geschreven; dit evangelie is dan ook niet van de hand van de apostel Johannes en dit blijkt trouwens uit de gebruikelijke Griekse betiteling: evangelie 'naar' Johannes.

Er is nog een andere interessante passage in hetzelfde evangelie (9:1-2):

> En voorbijgaande, zag Jezus een man, die sinds zijn geboorte blind was.
>
> En zijn discipelen vroegen hem en zeiden: Meester, wie heeft gezondigd, deze man of zijn ouders, dat hij blind is geboren?

Uit deze passage blijkt dat zelfs de discipelen van Jezus een duidelijke metempsychose-reïncarnatieleer en compenserende vergelding voor 'zonde' in een vroeger leven kenden. Als we de uitspraken in dit evangelie als een getrouw verslag van een werkelijk gesprek opvatten, leidt dit tot de veronderstelling dat de discipelen van Jezus zelf Farizeeën waren, of onder invloed stonden van de leringen van die joodse sekte – wat op hetzelfde neerkomt. Opgemerkt dient te worden dat het antwoord van Jezus geen ontkenning inhoudt van een vroeger leven op aarde van de blinde, maar hij zegt alleen dat de blinde en ook zijn ouders niet hebben gezondigd; de schrijver van het evangelie laat het antwoord van Jezus geheel in overeenstemming zijn met latere christelijk-theologische ideeën en laat in dit geval zien dat dit evangelie waarschijnlijk enige eeuwen na de veronderstelde geboortedatum van Jezus werd geschreven. Waar het om gaat is dat hier wordt aangegeven dat in Palestina de leer van wederbelichaming in een of andere vorm algemeen werd aanvaard.

Te oordelen naar het materiaal dat enigszins verminkt tot ons is gekomen is het praktisch zeker dat zelfs vóór de tweede eeuw de bijzondere vorm die de algemene leer van wederbelichaming bij de christenen had aangenomen, onmiskenbaar esoterisch was. Deze veronderstelling is niet alleen gebaseerd op fundamenteel bewijsmateriaal in vroeg-christelijke literatuur van de kerkvaders, maar ze wordt werkelijk bevestigd door tenminste een van de meest orthodoxe vroege kerkvaders, de Latijnse Hiëronymus. In zijn *Brief aan Marcella* doet hij de duidelijke uitspraak dat, voor zover het de vroeg-christelijke sekten in Egypte en oostelijke delen van Klein-Azië betreft, deze lering geheim was en niet aan iedereen werd meegedeeld.

De woorden van Hiëronymus zijn zo interessant dat we ons niet hoeven te verontschuldigen ze hier te herhalen:

> Deze goddeloze en misdadige leer werd in vroeger tijden in Egypte en oostelijke streken verspreid; en tegenwoordig wordt ze in het geheim, om zo te zeggen in de holen van adders, onder velen verspreid en ze bezoedelt zo de reinheid van die gewesten; ze dringt tersluiks bij enkelen naar binnen als een erfelijke ziekte om zo de meerderheid te kunnen bereiken.

Hiëronymus vermeldt ook het feit dat menige christelijke sekte een vorm van reïncarnatie-metempsychose onderrichtte. In een brief aan Demetrias, een Romeinse adellijke dame, vermeldt hij opnieuw dat sommige christelijke groeperingen in een vorm van metempsychose of reïncarnatie geloofden en die verkondigden, maar als een esoterische en overgeleverde lering die slechts aan enkele uitverkorenen werd meegedeeld. Kennelijk geloofde hij zelf niet in die lering en heeft hij hen die er wel in geloofden ernstig belasterd; zijn verklaringen vormen echter een bewijs van het bestaan ervan.

Hiëronymus leefde in de tweede helft van de vierde eeuw – dus een paar honderd jaar na de veronderstelde geboortedatum van Jezus. Hij schreef dus onder invloed van een toenemende exoterie en een dogmatische theologie die in zijn tijd geleidelijk meer gekristalliseerd raakte in de vorm die ze later aannam. Zijn opvatting over de leer van wederbelichaming is dus niet moeilijk te begrijpen en verklaart de typische en dogmatische manier van de kerkvaders waarop hij erover schrijft. Maar het bewijst tevens hoe zelfs nog in de vierde eeuw bepaalde christelijke sekten vasthielden aan een vorm van metempsychose-reïncarnatie, zij het min of meer in het geheim, ongetwijfeld uit angst voor vervolging van rechtzinnige kant.

Er was een aantal latere kerkvaders, allen erg orthodox, die met elkaar wedijverden in het vinden van beschimpende en minachtende woorden voor zaken die zij totaal niet begrepen; zij veroordeelden de opvattingen van medechristenen uit een eerder en zuiverder tijdvak, zelfs uit hun eigen tijd – tot zelfs het jaar 540! Lactantius, bijvoorbeeld, die in de vierde eeuw leefde, was vol minachting over de oude leer van wederbelichaming.

Was de terughoudendheid die in latere eeuwen ten aanzien van wederbelichaming aan de dag werd gelegd ingegeven door motieven van wereldwijsheid, uit angst voor vervolging en represailles van de kant van medechristenen? Of werd ze ingegeven door heel andere

motieven die speelden bij het openlijk onderrichten van een vorm van wederbelichaming in een tijd voorafgaand aan die van het christendom? Misschien een beetje van beide? De beginselen van deze leer zijn op zichzelf erg eenvoudig, maar als men nauwkeurige en uitgebreide kennis ervan wil hebben, moet men studeren en diep erover nadenken. Het was een oud, overal heersend gebruik dat niemand ooit alles van de leringen van een wetenschap, filosofisch stelsel of kunst tegelijk bekendmaakte, vooral niet aan hen die zich niet tevoren op de juiste manier door training en studie hebben voorbereid en daardoor het recht hebben ze te ontvangen.

Dit was de achterliggende gedachte bij alle inwijdingsriten die werden gevolgd in de mysteriescholen van de oudheid, en in zekere zin is dit bij ons tegenwoordig ook nog zo. We staan bijvoorbeeld niet toe dat een kind leert hoe het chemicaliën kan samenvoegen tot explosieven. Laat de leerling eerst de basiskennis opdoen van de studie waaraan hij begint; laat hij zich eerst in hoofd en hart voorbereiden, niet alleen voor zijn eigen veiligheid, maar ook voor die van zijn medemensen. Daarna kan hij de grotere geheimen ontvangen, maar ook dan alleen voor zover hij daarvoor gereed is.

In de Middeleeuwen waren er bepaalde groepen die een geheime leer van wederbelichaming onderwezen, hoewel bijzonderheden over hun opvattingen niet meer zijn te achterhalen; die ongelukkige groepen 'ketters' werden meedogenloos opgespoord, en door de sterke arm van kerkelijke en burgerlijke autoriteiten om hun geloof vervolgd. Dit overkwam de katharen – dat 'reinen' betekent omdat zij geloofden in het leiden van een zuiver leven. Ze werden ook Albigenzen genoemd, tisserands of wevers, en met nog andere namen aangeduid. Verder waren er Bogomilen in Bulgarije en Rusland – dit is een oud Slavisch woord dat waarschijnlijk 'de door God uitverkorenen' betekende. Hun 'misdaad' schijnt te zijn geweest dat ze meer hielden van wat zij dachten dat de zaken van God waren dan van de dingen van deze wereld. Mogelijk leefde bij deze laatste twee groepen een vorm van de algemene leer van wederbelichaming die veel eerder in het toen wijdverbreide en populaire geloofsstelsel van de manicheeën werd onderwezen.

Weer later kwam in Europa Giordano Bruno (1548 – 1600), een neoplatonist die in de verkeerde tijd was geboren. De mystieke filosoof en wetenschapper Van Helmont uit Holland (1578 – 1644) geloofde mogelijk ook in een vorm van reïncarnatie; nog later lijkt

Swedenborg (1688 – 1772) de leer van wederbelichaming van de ziel in een aan zijn eigen ideeën aangepaste vorm te hebben aangenomen.

In Duitsland treffen we Goethe en Herder aan, die eveneens reïncarnatie verkondigden, maar zoals zij die begrepen. Dat deed ook Charles Bonnet, de Zwitsers-Franse bioloog en filosoof; Schopenhauer en Hume onderwezen haar niet, maar beschouwden haar als een leer die groot filosofisch respect verdiende, en waard was om te worden bestudeerd.

De bekende schrijver en criticus G.E. Lessing huldigde het logische standpunt dat de vooruitgang van de menselijke soort en van alle andere bezielde entiteiten was gebaseerd op een vorm van wederbelichaming door metempsychose. Zijn standpunt komt in bepaalde opzichten dicht bij een schets van de theosofische leer over reïncarnatie. Lessing schreef meer openlijk dan anderen die privé dezelfde zienswijze hadden; hij redeneerde als volgt:

> De geestelijke ziel is een niet-samengestelde entiteit, innerlijk in staat tot oneindige begrippen omdat ze uiteindelijk uit een oneindige bron komt, het Kosmisch goddelijke. Daar ze echter tijdens haar manifestaties slechts een entiteit met eindige vermogens is, is ze niet in staat oneindige begrippen te bevatten terwijl ze in haar eindige toestand is; maar ze verwerft oneindige begrippen door groei in een oneindige opeenvolging van tijd en verkrijgt zulke ervaringen geleidelijk. Omdat ze die geleidelijk verkrijgt, moeten er noodzakelijkerwijs orde en gradaties zijn waardoor die oneindige begrippen worden verworven. Die orde en gradaties in het leren vinden we in de waarnemingsorganen, gewoonlijk zintuigen genoemd, vooral innerlijke maar ook uiterlijke; er zijn nu slechts vijf fysieke zintuigen; maar er bestaat geen aanwijsbare reden om te veronderstellen dat de ziel met slechts vijf zintuigen is begonnen, of dat ze er nooit meer dan vijf zal hebben.
>
> Omdat vaststaat dat de natuur in haar groei nooit een sprong maakt en geen tussenliggende stappen overslaat, moet de ziel wel door alle lagere graden tot haar tegenwoordige stadium zijn gekomen, en in alle hebben geleerd door een geschikt orgaan of passende organen; en omdat ook vaststaat dat de natuur vele substanties en vermogens omvat en bevat waar onze huidige vijf zintuigen niet op kunnen reageren, en waarover ze door de onvolkomenheden van die vijf zintuigen niets kunnen doorgeven aan het centrale bewustzijn, moeten we inzien dat er in de toekomst stadia van groei en ontwikkeling komen waarin de ziel evenveel nieuwe zintuigen naar buiten zal brengen als er substanties en vermogens in de natuur zijn.

In de na zijn dood gevonden korte maar opmerkelijke verhandeling *Dass mehr als fünf Sinne für den Menschen sein können* ('Dat de mens meer dan vijf zintuigen kan hebben') zegt hij:

> Mijn stelsel is ongetwijfeld het oudste van alle filosofische stelsels; want in werkelijkheid is het niets anders dan het stelsel van preëxistentie en metempsychose van de ziel dat het denken van Pythagoras en Plato bezighield, en vóór hen eveneens dat van de Egyptenaren, Chaldeeën en Perzen – kortom van alle wijzen uit het oosten; en alleen al dit feit zou sterk ten gunste ervan moeten spreken; want bij theoretische vraagstukken is het eerste en oudste geloof altijd het meest waarschijnlijke, omdat het direct in het gezonde verstand is opgekomen.

In *De ontwikkeling van de mensheid* heeft Lessing over reïncarnatie verder als volgt geschreven:

> 94. . . . Maar waarom zou niet ieder mens meer dan eenmaal op deze wereld hebben bestaan?
>
> 95. Is deze hypothese alleen omdat ze de oudste is zo lachwekkend? Omdat het menselijke verstand er direct op was gekomen vóór het door de drogredenen van de scholen was verzwakt en ondermijnd?
>
> 96. Waarom kan zelfs ik voor mijn volmaking niet reeds die stappen hebben gedaan die de mens slechts *tijdelijke* straffen en beloningen brengen?
>
> 97. En nogmaals, waarom niet een andere keer al die stappen, waarbij het vooruitzicht op *eeuwige* beloningen ons zo krachtig helpt om ze te doen?
>
> 98. Waarom zou ik niet net zo vaak terugkomen als dat ik in staat ben nieuwe kennis en vaardigheid op te doen? Breng ik van één keer zoveel mee terug dat er niets is om de moeite van het weer terugkeren goed te maken?
>
> 99. Is dit een tegenbewijs? Of omdat ik ben vergeten dat ik al hier ben geweest? Voor mij is het gelukkig dat ik vergeet. Herinnering aan mijn vroegere toestand zou me alleen maar een slecht gebruik van het heden doen maken. En wat ik *nu* zou zijn vergeten, is dat noodzakelijkerwijs voor altijd vergeten?
>
> 100. Of gaat het in tegen de veronderstelling dat er voor mij zoveel tijd zou zijn verloren? Verloren? – En hoeveel zou ik dan missen? – Is er niet een hele eeuwigheid voor mij?
>
> – naar Eng. vert. F.W. Robertson

De Amerikaanse industrieel Henry Ford is een recent voorbeeld van een aanhanger van reïncarnatie en kwam daar openlijk voor uit.

Het volgende is een gedeelte uit een interview over dit onderwerp dat Ford enige jaren geleden aan een bekende Amerikaanse journalist, George Sylvester Viereck, heeft gegeven:

> Ik heb de theorie van reïncarnatie aangenomen toen ik zesentwintig was. . . .
>
> De godsdienst bood in dit opzicht niets – althans ik kon het niet ontdekken. Zelfs het werk kon me geen volledige voldoening verschaffen. Werk is nutteloos als we de in een leven verzamelde ervaringen niet in het volgende kunnen gebruiken.
>
> Toen ik reïncarnatie ontdekte was het alsof ik een universeel plan had gevonden. Ik besefte dat er kansen waren om mijn ideeën uit te werken. Tijd was niet langer beperkt. Ik was niet langer een slaaf van de wijzers van de klok. Er was tijd genoeg om plannen te maken en scheppende arbeid te verrichten.
>
> De ontdekking van reïncarnatie schonk mijn denken rust. Ik was tot rust gekomen. Ik voelde dat er orde en vooruitgang waren in het levensmysterie. Ik zocht niet meer ergens anders naar een oplossing voor het levensraadsel.
>
> Als u een verslag bewaart van dit gesprek, schrijf het dan zo dat het denken van de mensen wordt gerustgesteld. Ik zou graag de rust die de langetermijnvisie ons geeft aan anderen willen overbrengen.
>
> We bewaren allemaal, al is het zwakjes, herinneringen aan vorige levens. We voelen vaak dat we een voorval of ervaring al eerder, in een vroeger bestaan, hebben meegemaakt. Maar dat is niet het voornaamste; het is de essentie, de kern, de gevolgen van ervaring die van waarde zijn en ons bijblijven.
>
> – *The San Francisco Examiner*, 26 aug. 1928

Er zijn tegenwoordig vreemde misvattingen over of zelfs verminkingen van deze eens algemeen verbreide leer. De voortreffelijke onderzoeker en wetenschapper Matthew Luckiesh schreef enkele jaren geleden:

> Veel volkeren hebben van reïncarnatie van de ziel gedroomd en daarnaar verlangd. . . . Na al die jaren hebben we nog geen zekerheid over het lot van dat ongrijpbare deel van ons – de ziel of denk-entiteit. Kunnen we een glimlach onderdrukken als we erkennen dat de wetenschap reïncarnatie en praktisch eeuwig leven voor dode materie heeft bewezen, maar dat ze tot nu toe niet zo'n bewijs heeft geleverd voor onze zogenaamde ziel? We gaan 's avonds slapen en onze geest rust en is onbewust. De atomen in het textiel dat ons bedekt trillen net zo van leven als die in ons

lichaam. De elektronen in de atomen gaan door met wentelen in hun baan en de moleculen die uit atomen bestaan zijn steeds in trilling. Deze bewegingen van de kleine elementaire lichamen gaan door, of we nu wakker zijn of sterven, en ze gaan er eeuwig mee door, tenzij zich een natuurramp voordoet die tot nu toe alleen in theorie bestaat. Hoe ironisch! De wetenschap heeft het eerst het eeuwige leven van de materie bewezen.

Dit is een wonderlijk tegenstrijdige hypothese! Hij spreekt over 'dode materie', maar dan zegt hij in dezelfde alinea dat materie 'eeuwig leven' heeft. We geven het vervolg van het citaat:

Een zogenaamd levend ding sterft; maar de myriaden atomen ervan zijn even levend als ooit tevoren. De bijzondere structuur van de atomen die door dat dode lichaam werd vertegenwoordigd wordt afgedankt. . . .

We kunnen ons veel interessante migraties van materie voorstellen, in de loop waarvan veel reïncarnaties plaatshebben. . . .

Een zuurstofatoom bijvoorbeeld dat we nu inademen kan best van ver weg in een meteoor naar onze aarde zijn gekomen. Misschien werd het miljarden jaren geleden gevormd . . . in een stellaire smeltkroes – een verafgelegen nevelvlek. . . . Het zuurstofatoom was [later] een deel van een meteoor die eeuwenlang ronddoolde. Dit stuk 'wrakhout' van de ruimte kwam tenslotte binnen de atmosfeer van de aarde en verbrandde. . . . Het zuurstofatoom kwam in de aswolk naar de aarde.

Mogelijk was dit miljoenen jaren geleden. Al die tijd roteerden de elektronen in de banen van dat atoom. De atomen werden een deel van een molecuul mineraal zout. Vervolgens kwam het . . . in een plant. . . . Het atoom kan een deel van een bacterie of een hoger dier op de ladder zijn geworden. . . . Nu is het een deel van een watermolecuul. Weer maakt het een omslachtige reis en gaat door veel reïncarnaties. . . . Dit is slechts een glimp van het eeuwige leven ervan – onveranderd, hoewel talloze malen gereïncarneerd.

Wat Luckiesh bedoelde te zeggen is 'veel wederbelichamingen vinden plaats'. Om nauwkeurig te zijn is het het beste om bij al de omzwervingen van een migrerend *atoom* of *elektron* te spreken over wederbelichamingen, en de term reïncarnatie te reserveren voor voertuigen van vlees die de *monade* in haar achtereenvolgende incarnaties aanneemt.

Hij zegt dat die atomen eeuwig fysiek levend zijn. Nu is dit erg radicaal uitgedrukt; want het is volgens de tegenwoordige fysische

chemie bijna een fysische zekerheid dat de atomen zelf een begrensde levensduur en daarom een begin en een einde hebben. De esoterische filosofie verklaart dat zo'n begin slechts een eenheid of schakel in een eindeloze keten van atomaire wederbelichamingen is; want niet alleen atomen belichamen zich opnieuw, maar ook hemellichamen, zonnestelsels en melkwegstelsels, enz.

Hij zegt vervolgens dat elektronen miljarden jaren lang roteerden in het zuurstofatoom en dat die omwentelingen van de elektronen hun respectieve rondwentelingen al die tijd 'onveranderd' hebben voortgezet. Een miljarden jaren oud atoom is toch wel een erg oud atoom. Hoe kan een atoom in al die tijd 'onveranderd' doorleven? We kennen in de natuur helemaal niets dat eeuwig 'onveranderd' doorleeft: iets dat niet een begin heeft, volwassenheid bereikt en tenslotte in verval raakt en sterft – alleen *om terug te keren*, om zich opnieuw te belichamen. Wanneer deze evolutieperiode de ziel van de mens betreft, wordt ze reïncarnatie genoemd; wanneer het om een van de migraties van levensatomen gaat, of zelfs van scheikundige atomen, noemen we het wederbelichaming of transmigratie van die levensatomen.

Als we nu een blik werpen in het boek van de geschiedenis dan zien we dat hoe dichter we bij onze eigen tijd komen, hoe duidelijker we constateren dat de leer van wederbelichaming steeds meer werd verdraaid; en anderzijds dat hoe verder we in de geschiedenis ervan teruggaan, hoe nauwkeuriger de leer werd onderwezen en hoe wijder ze over de aarde was verspreid. In die oude tijden begrepen de mensen deze edele leer volkomen. Ze wisten dat een levenslang onderzoek ervan nog niet voldoende is om de enorme inhoud ervan uitputtend te bestuderen, en ze wisten ook hoe groot de wijsheid en vertroosting waren die door eerlijke en constante studie ervan hun denken en hart vervulden. Ze verschafte de meest doeltreffende verklaring van de raadsels en de vaak hartverscheurende ongelijkheden in het leven van de mens; het is een leer van grenzeloze hoop, want het belang en de betekenis ervan hebben niet alleen betrekking op het karmische verleden, maar ook op het onbegrensde terrein van de toekomst.

De volgende korte samenvatting van de rol die de leer van wederbelichaming in het oude orfische denken heeft gespeeld is misschien interessant als voorbeeld van de manier waarop die leer in de oudheid werd gegeven en opgevat. Orpheus was een van de grootste en

meest geëerde Griekse filosofen van de oudheid; hij zou hebben behoord tot wat het 'mythische tijdperk' van Griekenland werd genoemd. Volgens een bepaalde legendarische overlevering was hij de belangrijkste grondlegger van de Eleusische mysteriën.

Geest en lichaam zijn met elkaar verbonden door een band die niet aan beide kanten even sterk is; de geest is in essentie goddelijk, onsterfelijk, en verlangt naar zijn ingeboren vrijheid, terwijl het lichaam hem tijdelijk geketend houdt. Die band wordt door de dood losgemaakt, maar slechts tijdelijk, want het wiel van wedergeboorte draait steeds door en na verloop van tijd wordt de geest-ziel daardoor teruggebracht om te reïncarneren. Zo zet de geest-ziel haar kosmische reis voort langs de uitgestrekte cirkel van noodzakelijkheid tussen perioden van geestelijk en vrij bestaan en nieuwe incarnaties. Aan deze gevangen entiteiten brengt Orpheus de boodschap van bevrijding, en roept hen naar het goddelijke terug door een sterk en heilig leven te leiden en door zelfloutering; hoe reiner het leven, hoe hoger de volgende incarnatie, tot de geest-ziel de spiraalsgewijze opgang van de lotsbestemming heeft volbracht; daarna leeft ze als een goddelijke entiteit in volledige vrijheid in de schoot van het goddelijke, maar nu volledig *zelf*bewust.

Aan deze schets van het orfische stelsel uit de oudheid zou nog kunnen worden toegevoegd dat de geest-ziel die zo voor dat bepaalde kosmische heelal haar loopbaan heeft beëindigd, dan een volledig zelfbewuste deelnemer in het Kosmische werk is geworden van het nog uitgestrekter en meeromvattende heelal, en ze blijft een volledig ontwikkelde godheid tot een nieuwe periode van manifestatie van Kosmisch leven begint. Zowel van binnenuit als van buitenaf komt dan onmiddellijk een impuls om weer te voorschijn te komen, zoals ze dat ontelbare keren eerder heeft gedaan – maar nu als een beginneling, onderaan deze nieuwe manvantarische evolutieladder – om aan een nieuwe reis te beginnen door nog universeler gebieden.

13

Hoe de mens wordt geboren en wedergeboren

Het voortgaan in en door herhaalde eindige bestaansvormen van de zich wederbelichamende monade in verschillende lichamen of *rūpa's*, om het Sanskrietwoord te gebruiken, is de essentie van de leer van wederbelichaming, die in het geval van de mens reïncarnatie wordt genoemd.

Een menselijke ziel heeft in vorige levens bepaalde handelingen verricht, bepaalde gedachten gehad, emoties gekoesterd, en dit alles heeft andere mensen beïnvloed en ook de persoon zelf. Deze verschillende werkingen van de menselijke natuur zijn de resulterende acties van de oorzakelijke krachten die zetelen in de tussenliggende natuur en die van daaruit niet alleen de gedachten, handelingen en emoties van de mens beheersen en er vorm aan geven, maar door hun effect zelfs de atomen van het fysieke lichaam waarin de ziel op een of ander moment leeft krachtig beïnvloeden. Wanneer de dood dan intrad werden de fysieke boeien losgemaakt, en de menselijke geest-ziel nam deze tussenliggende natuur in zich op en keerde terug naar het spirituele gebied vanwaar ze is voorbestemd om na verloop van tijd weer te voorschijn te komen om opnieuw een fysiek lichaam te bewonen. In dat geestelijke gebied geniet de tussenliggende natuur rust en onuitsprekelijke gelukzaligheid in de schoot van haar oudermonade of geest-ziel; want de toestand-na-de-dood van herstel en van mentale verwerking is ook de gelegenheid waarin alles wat de menselijke ziel in haar laatste leven als het dierbaarste en hoogste beschouwde, maar waarvoor ze geen gelegenheid had om het volledig te ervaren, hoewel tijdelijk, tot volle bloei komt.

Deze toestand-na-de-dood staat in de moderne theosofie bekend onder de naam devachan, een Tibetaanse term waarvan het equivalent in het Sanskriet *Sukhāvatī* is of 'gelukkig land'. Aldus rust de ziel, of het geëxcarneerde menselijke ego, in gelukzalige rust in die verschillende gebieden van devachan die overeenkomen met haar eigen graad van bewustzijn, en tijdens haar verblijf daar is de ziel onuit-

sprekelijk gelukkig. De hele ervaring in deze gebieden van spirituele vrede wordt niet verstoord door het minste spoor van tegenstrijdigheden of ongelukkige omstandigheden. Wanneer haar cyclus in deze staten of toestanden van bewustzijn ten einde loopt, daalt ze eerst langzaam en dan steeds sneller af langs de reeks hiërarchische graden, en incarneert uiteindelijk opnieuw op aarde – psychomagnetisch aangetrokken tot de sfeer waarin ze al eerder had geleefd. In dit stadium van haar postmortale avontuur kan ze alleen daarheen gaan waar ze naartoe wordt aangetrokken, want de werkingen van de natuur treden niet zomaar op, lukraak of toevallig, maar vinden alleen plaats in overeenstemming met orde en gerechtigheid. Het gevolg komt onvermijdelijk na de oorzaak, en deze keten van veroorzaking reikt van eeuwigheid tot eeuwigheid, als een aaneenschakeling van onderling verbonden gebeurtenissen die elkaar regelmatig en ononderbroken opvolgen.

Het hele proces is een systematisch en compenserend samenspel van psychologische en andere krachten, waarbij in elk van de gevallen de krachten die overheersen hun oorsprong vinden in de individuele ziel zelf. Daarom volgt de ziel het gemakkelijkst die krachten waarmee ze het meest bekend is; en daarom zijn dat de krachten die nu werken als drijvende oorzaken, en die de ziel aantrekken terug naar het toneel van haar vroegere activiteiten: onze aarde. De krachten die aldus werkzaam zijn als aandrijvende oorzaken werden oorspronkelijk tijdens haar vorige leven op aarde in het weefsel van de ziel gezaaid; en dat deze zaden tegen het einde van het devachan tot leven komen betekent hetzelfde als te zeggen dat ze de aantrekking voelen van de aarde waar ze in vorige levens opgeroepen en 'geboren' waren als kiemen van toekomstige oorzaken.

Zoals de verloren zoon in de parabel uit het Nieuwe Testament weer naar huis terugkeert, aangetrokken door herinneringen aan zijn jeugd en hun sterke maar subtiele invloed op zijn denken en hart; zo keert ook de zich wederbelichamende monade terug naar het leven op aarde.

Op die manier worden op aarde harten verenigd die elkaar in vroegere tijden hebben liefgehad, en ontmoeten zielen die de ander begrepen elkaar weer in vriendschappelijke betrekkingen. Want zij die elkaar eens hebben liefgehad zullen elkaar weer ontmoeten. Zij kunnen zelfs niet anders. De meest magnetische kracht die in het heelal bestaat is liefde; haar hele wezen betekent vereniging en hereniging. De onpersoonlijke Eros van het heelal is de kosmische energie die de

sterren en planeten in hun banen houdt, en de bouw en de structuur van atomen bepaalt. Hij doordringt alles en is daardoor almachtig. Hij is de oorzaak van de energie die in myriaden vormen overal werkzaam is, in zowel ster als atoom, en hen bijeenhoudt in een onontkoombare omhelzing. Maar, wat een wonderbare paradox, het is deze zelfde kracht die de individuele integriteit van elke kosmische eenheid garandeert. Hij is ook de mystieke en verbazingwekkende magnetische sympathie die mensen bij elkaar brengt; en, in een van haar terreinen van werkzaamheid, man en vrouw in een waar huwelijk.

De onpersoonlijke liefde van de kosmische godheid is – juist omdat zelfs niet het kleinste deeltje in het heelal buiten haar invloedssfeer kan komen – in haar meer materiële manifestaties evenzeer de oorzakelijke kracht die vaak grillige, schijnbaar abnormale en afkeurenswaardige vormen aanneemt. Niet de kosmische essentie zou men moeten afkeuren, want haar handelen is altijd onpersoonlijk; maar mensen, want zij kunnen, omdat ze een zekere mate van vrije wil en keuzevrijheid hebben, deze kosmische energie voor onwaardige doeleinden misbruiken – en door diezelfde kosmische energie brengt dat misbruik bijna automatisch en op onpersoonlijke manier lijden, pijn en in veel gevallen, ziekte teweeg. Maar, omdat het hart van de natuur oneindig mededogen is, is het lijden en de pijn zelfs in dit geval een middel waardoor we leren.

Reïncarnatie scheidt niet; integendeel, ze verenigt. Men kijkt in de ogen van een vreemde, en ziet intuïtief een oude vriend. Onmiddellijk is er een verstandhouding, snel onderling begrip, en magnetische sympathie. Als reïncarnatie geen natuurfeit zou zijn, dan zouden mensen natuurlijk niet meer bij elkaar worden gebracht; hoewel het in de elkaar opvolgende levens best mogelijk is dat dezelfde individuen, door karmische oorzaken, niet in elke wederbelichaming worden herenigd.

Er is bovendien een andere en meeromvattende leer dan die van wederbelichaming. Deze leer betreft het uiteindelijke verenigen van alle entiteiten in de goddelijke essentie wanneer de universele periode van manifestatie, of het kosmische manvantara, zijn complete cyclus heeft voltooid. Gedurende deze vereniging zal elke entiteit, terwijl deze één wordt met de goddelijke essentie, niettemin zijn monadische- of zaad-individualiteit behouden. Maar naast het eigen gevoel van individualiteit zal het een kosmisch gevoel van volledige eenheid met alle menigten van anderen voelen. Ons denken, verduisterd door de mist van de persoonlijkheid en verwrongen door emoties en harts-

tochten, kan dit niet gemakkelijk bevatten; maar het is de fundamentele betekenis van de leer, die zo algemeen is in de hogere oosterse filosofieën, over een individu dat 'opgaat in' paramātman, brahman of de kosmische geest. Zo'n 'opgaan in' – dat alleen een 'opgaan' betekent in de zin van complete zelf-identificatie met het kosmische zelf terwijl men de onsterfelijke zetel van monadische individualiteit behoudt – is de regeneratie, of beter gezegd, de uitbreiding van het eigen, nu goddelijk geworden, bewustzijn tot de realisatie van volstrekte eenheid met al het andere. Dit duurt net zo lang als het 'opgaan' aanhoudt; dat kan eonen van kosmische tijd in beslag nemen, of in het geval van een minder gelukkige jīvanmukta, zoals in de meeste gevallen, tot het einde van het kosmische manvantara.

Het woord 'gelukkig' moet niet worden uitgelegd als een of andere vorm van bevoorrechting, maar moet worden gezien als sinds lang geleden verzamelde karmische verdiensten, spiritueel gesproken, die het de 'verloste monade' of jīvanmukta mogelijk maken om voor deze lange tijd buiten de lagere sferen van manifestatie te blijven.

Onze gedachten tijdens één incarnatie hebben door de karmische reactie grote invloed op de volgende incarnatie en zelfs op alle daaropvolgende wederbelichamingen. We groeien door en door middel van gedachten. We hebben gedachten en worden daardoor beïnvloed. Ze maken een onuitwisbare indruk op het weefsel van ons bewustzijn. We zijn als een prachtige magische beeldengalerij in alle zichtbare en onzichtbare delen van onze constitutie – in zekere zin als een palimpsest, en ontvangen de ene indruk na de andere, waarbij elke indruk onuitwisbaar is vastgelegd en toch op magische manier wordt gewijzigd, hoewel hij door alle volgende indrukken wordt overschreven.

Ons hele samengestelde wezen, als geheel en in zijn delen, is als een gevoelige fotografische film die voortdurend wordt vernieuwd en nieuwe indrukken ontvangt en vastlegt. Alles wat voor de 'film' langskomt wordt onmiddellijk daarin gegrift, en psycho-gefotografeerd; want ieder van ons is zo'n psycho-fotografische 'film'. Op deze manier worden onze karakters vormgegeven, en worden daarom beïnvloed door onze gedachten en emoties, door de hartstochten die ons leiden of misleiden en zelfs door de handelingen die dit alles met zich meebrengt.

Gedachten zijn energieën, belichaamde, elementale energieën. Ze ontstaan niet in een menselijk brein. Deze elementale entiteiten

passeren door het gevoelige overbrengingsapparaat dat ons denkvermogen is, en zo kleuren we de gedachten terwijl ze door ons heen gaan, en geven we er een nieuwe richting aan, een nieuwe karmische impuls. Geen gedachte werd ooit gecreëerd in een menselijk brein. De inspiraties van een genie, de meest verheven voortbrengselen van de menselijke geest, komen eenvoudig tot ons via verheven en grote geesten, ruime kanalen die zo'n sublieme stroom kunnen overbrengen.

Een mens kan degenereren door constant lage en ontaarde gedachten te hebben. Aan de andere kant kan een mens zichzelf tot de goden verheffen door zijn geestelijke wil te gebruiken en zijn wezen open te stellen voor alleen die verheven gedachten die het soort indrukken op ons wezen achterlaten dat automatisch een actieve en onophoudelijke bron van inspiratie wordt. En hij kan de weg versperren voor lagere gedachten zodat deze niet blijvend een indruk op hem zullen maken.

Op de kosmische schaal is de mystieke beeldengalerij van de eeuwigheid het astrale licht; en een deel van onze constitutie – in feite 99% daarvan, dat het aurische ei wordt genoemd – is een volmaakte beeldengalerij. Anders gezegd: het is niet alleen een 'ontvangstation', maar ook een 'zendstation' voor allerlei innerlijke 'radioboodschappen'. Alles wat om ons heen gebeurt, wordt daarom onuitwisbaar op het aurische ei afgedrukt, als we ons bewustzijn toestaan hiervan kennis te nemen en het te ontvangen. Maar door onze wil en door innerlijke magische processen die door ieder van ons instinctief, zij het onbewust, worden gevolgd, kunnen we de ākāśische barrière die automatisch slechte gedachten buitensluit versterken, zodat ze geen blijvende indruk op ons maken. Dat wil zeggen dat deze gedachten in ons wezen geen onderdak vinden, zodat hun effect op het reïncarnerende ego vrijwel nihil is. Maar als we toelaten dat ze vat op ons krijgen, dan is de indruk die ze achterlaten eeuwigdurend. Het weefsel van ons bewustzijn ontvangt het onuitwisbare stempel ervan, waarna we moeten werken om de indrukken weer te wijzigen of te spiritualiseren zodat wanneer deze in de volgende wedergeboorte weer automatisch worden voortgebracht, deze dit niet langer zullen doen als een opnieuw voortgebrachte oorzaak van onheil en dan ook heel weinig oorzakelijke kracht zullen hebben.

Gedurende het kosmische manvantara hebben de processen van individuele wederbelichaming plaats door de onophoudelijke werking van die inherente natuurwet, gewoonlijk de wet van oorzaak en

gevolg genoemd. Deze keten van oorzaken strekt zich van manvantara tot manvantara uit, en inderdaad van eeuwigheid tot eeuwigheid; maar de entiteiten die zich binnen haar bereik ontwikkelen gaan altijd voorwaarts onder de nog ruimere karmische wet die de omsluitende entiteiten bestuurt waarvan de eerdergenoemde entiteiten samenstellende delen zijn. In dit beeld hebben we dus 'wielen binnen wielen', waarbij de grotere de kleinere omvatten; en terwijl de kleinere strikt hun eigen bestemming volgen, staan ze tegelijkertijd onder de krachtiger invloed van het meeromvattende karma van het grotere levenswiel.

Alle karmische activiteit vindt plaats volgens de wet van de cyclussen, een fundamentele werking van de natuur, die op zichzelf een aspect van het kosmische karma is. Ja, cyclische of herhaalde werking die zich overal in de natuur manifesteert is maar een van de manieren waarop het kosmische karma zijn geheimzinnige doelstellingen bereikt. De natuur herhaalt zichzelf voortdurend en onafgebroken, zodat het grote wordt weerspiegeld in het kleine en het kleine is slechts een weerspiegeling van het grote; en dus wat er in het grote is, is er in het kleine in miniatuur.

Waarom herhaalt de natuur zich overal en voortdurend in haar werkingen en structuur? Het antwoord ligt in het feit dat alle werkingen van de natuur de groeven moeten volgen van eerder verrichte activiteit; dat komt op hetzelfde neer als te zeggen: paden van kracht of energie, lijnen van de minste weerstand. We zien overal om ons heen deze werking van universele periodiciteit: dag en nacht, zomer en winter, expansie in de lente en terugtrekking in de herfst, zijn enkele voorbeelden hiervan. Al de planeten van ons zonnestelsel volgen hetzelfde algemene patroon van een omloop. Groei verloopt volgens cyclische of periodieke wetten; ziekten volgen eveneens cyclische wetten. De periode van de zonnevlekken is weer een ander voorbeeld van cyclische periodiciteit. In feite heerst er overal in moeder natuur periodiciteit; niet alleen op ons fysieke gebied, maar ook op de onzichtbare gebieden.

Voor mensen zijn dood en geboorte evenzeer cyclisch of periodiek. We vormen geen uitzondering op de kosmische methoden en werkingen. Hoe zouden we dat kunnen? We verschillen niet van het heelal, want we zijn er onafscheidelijke en integrale delen van. We staan er niet buiten of los van, en dat zullen we ook nooit kunnen. De mens kan zich niet bevrijden van het heelal; niets kan dat. Wat hij ook doet, doet hij uit noodzaak, maar niet door het lot, want hij is de

schepper van zijn eigen bestemming, die, juist omdat ze door de tijd heen in de schoot van het heelal steeds verder wordt ontvouwd, noodzakelijk voortdurend wordt beheerst door de inherente wetten van periodiciteit die daarin gelden. Periodieke of cyclische werking kan men inderdaad een gewoonte van de natuur noemen, en menselijke gewoonten worden op dezelfde manier gevormd, door herhaling, tot de entiteit tenslotte de gewoonte automatisch volgt: voorlopig is het de 'wet' die zijn handelen beheerst. Geboorte en dood zijn daarom in feite ingeslepen gewoonten van de reïncarnerende entiteit; en deze gewoonte van reïncarnatie zal door de eeuwen heen voortduren totdat deze langzaam wordt afgebroken door de groeiende afkeer van het reïncarnerende ego voor een materieel leven, omdat de aantrekking naar dit gebied langzaam haar greep op hem verliest. Het is allemaal onderdeel van de natuurlijke processen van eindeloze evolutionaire groei, wanneer de zich wederbelichamende monade tijdens haar omzwervingen door de werelden en sferen van het kosmische leven reist.

Soms zijn de mensen bitter gestemd en verzetten zich tegen wat in hun eigen belang is. Zij verzetten zich tegen en bestrijden dat waarvan ze weten dat het het beste voor hen is, en ze kiezen het slechtste. Zó zaaien ze zaden die ze eens als vruchten zullen oogsten, maar wanneer ze hebben geoogst, zullen ze steevast weer andere zaden zaaien; en dus hoe laag een mens misschien ook 'valt', hij heeft altijd andere kansen om zich te herstellen, *ad infinitum.* Is er iemand die denkt dat deze leer de mogelijkheid biedt tot losbandige praktijken of zelfzuchtige en slechte werken? Als hij dat denkt, heeft hij de Wet niet begrepen. De vruchten van vergelding zijn altijd bitter, want men kan niet ontkomen aan de gevolgen van een eens verrichte daad, van een gedachte die men eens heeft gehad, of een emotie waarin men zich heeft laten gaan; want precies wat u zaait zult u oogsten, totdat u door bittere ervaringen de fundamentele les van het leven leert, en die houdt in dat u het zelf in steeds grotere harmonie brengt met het kosmische Zelf. Er is in het leven geen les die zo hard nodig is als deze: dat vergeldende rechtvaardigheid de essentie is van het kosmische zijn; en dit verklaart de verbazingwekkende orde en symmetrie van de structuur die in de universele natuur overal duidelijk aanwezig is. Hoeveel succes een mens soms ook kan hebben om aan de vergeldende gevolgen van het kwaad dat hij heeft gedaan te ontkomen, vroeg of laat zal hij door de automatische gewoonte van de natuur worden geconfronteerd met de levende schimmen van dat waarvan

hij denkt dat het zijn dode verleden is, en ondanks zichzelf zal hij bewust of onbewust verplicht zijn om zijn fouten recht te zetten. Paulus sprak ware woorden in zijn *Brief aan de Galaten* (6:7): 'Dwaal niet, God laat niet met zich spotten. Want wat een mens zaait, zal hij ook oogsten.' Evenzo zegt het oude boeddhistische geschrift, het *Dhammapada*: 'zoals het wiel van de wagen de os op de voet volgt'.

In westerse landen waren er de laatste twee- of driehonderd jaar maar twee alternatieve verklaringen voor de aard, de oorsprong en de bestemming van de mens: de theologische en de wetenschappelijke. De christelijke theologie beweerde eeuwenlang dat de mens een 'eeuwige' ziel heeft die niettemin bij de geboorte of rond die tijd werd geschapen, en die bij de dood een van twee onherroepelijke bestemmingen zal hebben: eeuwige verdoemenis in de vlammen van een nooit-eindigende hel, of een eindeloos bestaan in een 'hemel' waar de ziel ter rechterhand van de almachtige God zal zitten en eeuwig lofzangen zingt voor de Eeuwige. In geen van beide gevallen is ooit aangetoond dat de menselijke ziel zo'n lot kon hebben verdiend. Om eeuwige verdoemenis en eindeloze foltering te hebben verdiend, zou de ziel, welke maatstaf voor rechtvaardigheid we ook volgen, in haar leven op aarde ongetwijfeld een oneindige zonde moeten hebben begaan, zo ernstig, en die haar zo hevig bezoedelde, dat een eeuwigheid van lijden haar niet zou kunnen louteren. Of aan de andere kant zou de menselijke ziel vanaf haar 'schepping' zo bovenmatig en goddelijk sterk en goed moeten zijn geweest, dat een eeuwigheid van zogeheten gelukzaligheid een beloning zou zijn die nauwelijks voldoende zou zijn voor zo'n onuitsprekelijke deugd!

De alternatieve verklaring dat de mens niets anders is dan een fysiek lichaam en dat wanneer dit lichaam sterft alles is afgelopen, schijnt even willekeurig te zijn als de theologische. Hoe dan ook, het idee van vernietiging zou bijna de voorkeur verdienen boven de weinig bezielende hemel van de oude theologie of haar volkomen weerzinwekkende hel. Dit doet denken aan een uitroep die wordt toegeschreven aan Voltaire: 'Même le néant ne laisse pas d'avoir du bon!' – 'Zelfs vernietiging heeft haar goede kant!' Het idee dat een bron van kosmische energie – en dat is wat een mens in werkelijkheid blijkt te zijn – zo volkomen en praktisch ogenblikkelijk kan worden vernietigd, is niet alleen onredelijk, maar wat erger is, is door en door onfilosofisch. Men moet wel tot de conclusie komen dat de twee verklaringen van de aard en bestemming van de mens, zoals die tot voor kort in westerse landen werden geboden, treurig in gebreke blijven

om enerzijds overeen te stemmen met de betreffende omstandigheden en anderzijds het intellect tevreden te stellen.

De krachten en de stof waaruit de hele constitutie van de mens is samengesteld zijn de krachten en stof van de universele natuur. De veronderstelling dat deze krachten en stof hun eigen essentiële eigenschappen geweld kunnen aandoen en dat de mens kan worden gedreven òf naar een eeuwige hel òf naar een eeuwige hemel in opdracht van een veronderstelde en dictatoriale scheppende entiteit is als hypothese niet te bewijzen. Geen van deze bestemmingen kan de worstelende en begrensde mens terecht hebben verdiend, en de bezielende monade voelt zich niet in het minst tot deze aangetrokken. Ook de veronderstelling dat zo'n entiteit als de mens, die een onafscheidelijk deel van moeder natuur is, uit zijn bestaan wordt weggevaagd alleen maar door een verandering van gesteldheid of door de ontbinding van zijn laagste samenstellende deel, het lichaam, is niet te bewijzen.

Wat wordt er van die krachten die actief waren? Wat wordt er van die krachten die bij de dood nog maar pas waren begonnen zich uit te putten? Het is duidelijk dat geen mens in één leven al de gevolgen uitwerkt van de gedachten die hij heeft gehad of van de daden die hij heeft verricht, van het goede dat hij deed en het onheil dat hij heeft gesticht. Waar zijn deze nog niet uitgeputte krachten heengegaan? Worden ze vernietigd? Zo ja, waardoor werd die vernietiging veroorzaakt, en wat voor bewijs is er dat zo'n vernietiging heeft plaatsgehad, afgezien van speculatief getheoretiseer? Maken we maar nutteloze gebaren op het toneel van het leven en sterven we dan om tot niets te worden?

Ieder van ons wordt elk ogenblik gewogen op de weegschaal van de steeds werkzame en niet falende natuurlijke rechtvaardigheid door de nooit slapende werking van de kosmische wetten. We kunnen het evenwicht in de natuur niet verstoren, en zelfs door onze dood haar stromen van oorzaak en gevolg niet veranderen, zonder dat dit effect op ons heeft. Elke daad die we verrichten; elke gedachte die we denken, beïnvloedt ons gedrag; zo moet elk daarvan haar onvermijdelijke gevolg hebben, strikt evenredig aan de kracht die haar deed ontstaan. Het punt waarop we hier de nadruk leggen is: waar brengt die kracht of energie zich tot uitdrukking in gevolgen? Alleen na de dood, of in toekomstige levens? Het antwoord is in allebei, maar het meeste in toekomstige levens op aarde, omdat een aardse kracht zich in haar gevolgen niet doeltreffend kan manifesteren in gebieden die niet van de aarde zijn. Een oorzaak moet haar gevolgen hebben waar

haar gebied van actie is en nergens anders, hoewel het volkomen waar is dat die gedachten en daden het gestel van de handelende persoon zodanig beïnvloeden dat zelfs de postmortale toestanden worden gewijzigd door wat er tijdens het leven is gedaan. Dit komt omdat zulke gedachten en handelingen de substantie van de *wil* en *intelligentie* waaruit ze oorspronkelijk voortvloeiden – d.w.z. de constitutie van de mens – grondig wijzigen. Ja, de energieën in ons die zich hebben gemanifesteerd als aanduidingen van hogere dingen, van innerlijke energische werkingen, blijven leven en vinden tenminste gedeeltelijke uitdrukking in de toestand na de dood. Ze kunnen niet anders, want ze zijn manifestaties van zuivere energie die niet teniet kan gaan, en zijn daarom meer verwant aan de geestelijke gebieden dan aan de aarde, waarin onze lagere neigingen ten volle tot uitdrukking komen.

We zien dus dat een mens wordt geboren en wedergeboren, en dat vele keren, niet in opdracht van iemand buiten hemzelf, noch uitsluitend door een automatische werking van zielloze substantie, maar alleen door de oorzaken die door en in hemzelf op gang werden gebracht; en wanneer die oorzaken optreden als gevolgen, zetten ze hem ertoe aan terug te keren tot de gebieden waar hij in andere levens op aarde heeft gewerkt. In ons huidige leven zetten wij allen door gedachten en daden oorzaken in beweging die ons in de verre toekomst weer naar deze aarde zullen terugbrengen. We zullen dan de oogst binnenhalen van de zaden van gedachten en emoties en handelingen die we in dit leven zaaien in de velden van ons innerlijk gestel.

Dit is die keten van noodzakelijkheid, dat weefsel van het lot, dat iedere ziel, terwijl de dagen voorbijvliegen, schakel na schakel smeedt, de onbreekbare keten van oorzaak en gevolg – karma. Wanneer de dood komt, blijven de zaden van die oorzaken die wij tijdens ons leven op aarde hebben gezaaid, en die tot nu toe nog niet zijn ontkiemd, bestaan als latente impulsen die als slapende zaden gereedliggen voor toekomstige bloei in volgende levens. Omdat ze oorzakelijke zaden zijn, in het leven geroepen door het fysieke lichaam en zijn eigen lagere en innerlijke gestel, kunnen ze zich natuurlijk niet manifesteren op die onzichtbare gebieden waarin onze psychische natuur na de dood slaapt. Maar, en hier gaat het om: wanneer de menselijke ziel in haar postmortale periode van onuitsprekelijke gelukzaligheid haar periode van herstel van eigen krachten heeft

voltooid, beginnen die *zaden* onmiddellijk het opkomende getij te voelen van de levenskracht vanuit de menselijke ziel die nu begint te ontwaken. Die zaden beginnen dan te ontkiemen en krijgen steeds meer de neiging zichzelf tot uitdrukking te brengen. Deze steeds groeiende stroom van ontwakende lagere krachten of energieën, overgebracht uit het vorige leven en tot nu toe sluimerend als zaden, trekt of drijft de ziel omlaag, naar een nieuwe incarnatie op aarde. Ze wordt automatisch aangetrokken tot de familie op aarde die in haar atmosfeer en omgeving het meest aan haar eigen neigingen en eigenschappen verwant is, en dus incarneert ze zichzelf in dat sympathieke milieu als een menselijk kind. Zodra de verbinding met de menselijke kiem tot stand is gekomen, beginnen de lagere elementen van de zich wederbelichamende ziel haar toekomstige lichaam te vormen; en, als het kind eenmaal is geboren en de kindertijd voorbij is, worden de processen van de zich dan ontwikkelende hogere natuur zichtbaar binnen de lagere natuur die is belichaamd in het fysieke gestel. Ieder mens die de psychische processen van zijn eigen gedachten en gevoelens heeft onderzocht, beseft dat er met het voorbijgaan van de jaren een onophoudelijke en voortgaande reeks innerlijke openbaringen is, het begin en de uitbreiding van een nieuw inzicht.

De verschillende spirituele, morele, mentale en psychische stadia waar de mens vanaf zijn kindertijd tot hij volwassen is doorheen gaat, zijn analoog aan of werkelijk een herhaling in het klein van wat plaatsvindt in de veel ruimere bestemming van de zich wederbelichamende monade zoals die rondzwerft door tijd en ruimte, van haar eerste verschijnen als een niet-zelfbewuste godsvonk in het begin van het kosmische manvantara tot haar tegenwoordige staat van zelfbewuste mens. De zich wederbelichamende entiteit treedt de fysiologische omgeving binnen waartoe ze zich het sterkst voelt aangetrokken, wat slechts een andere manier van zeggen is, dat ze een kind wordt in de familie waartoe ze door haar eigen psychomentale en vitale karaktertrekken heel sterk wordt aangetrokken. Men moet 'erfelijkheid' dus niet zien als iets dat op zichzelf staat, want het zich wederbelichamende ego bezit in zijn constitutie bepaalde eigenschappen of kwaliteiten die hem aantrekken tot de familie waar soortgelijke of identieke kenmerken of eigenschappen reeds tot uiting zijn gekomen. In plaats van een oorzakelijk werktuig te zijn, is 'erfelijkheid' dus alleen maar de voortzetting van bepaalde typen of karakters, niet *overgegaan* 'van ouder op kind', maar van ouder op kind *voortgezet*. En zo'n voortzetting komt tot stand omdat dezelfde

kenmerken en typen eigen zijn aan of horen bij de zich wederbelichamende ego's die als kinderen worden geboren.

Soms ontmoeten we mensen die zeggen: 'Mijn God! moet ik nog een leven doormaken zoals ik dat nu meemaak? De hemel beware me! Ik heb mezelf niet hier gebracht, en de hemel weet dat ik niet in een leven zoals dit wil terugkeren!' Wel, wie bracht u hier? Iemand anders? God, misschien? Dan is God verantwoordelijk en hoeft u zich ook niet meer te verzetten tegen het leven waarvan u zo'n afkeer heeft. Volgens die theorie maakte onze veronderstelde Schepper ons zoals we zijn; en omdat hij alwetend is, wist hij precies en in detail wat we gingen doen, en toch schiep hij ons voor verdoemenis of voor de hemel? – en geen van beide zouden we zelf hebben kunnen verdienen, want we waren *geschapen* voor het een of het ander in goddelijke alwetendheid en zonder de minste keuze van onze kant!

Daartegenover zegt de theosofische leer dat ieder mens na verloop van tijd in de eindeloze duur precies ontvangt wat hij voor zichzelf heeft opgebouwd. Als hij eenmaal deze verheven waarheid heeft geleerd, zal hij zijn gelaat naar de opgaande zon keren, want het gevoel van morele verantwoordelijkheid zal zijn hart zijn binnengegaan en dit zal al zijn toekomstige handelingen leiden en beheersen.

Omdat één leven niet lang genoeg is om alle krachten en vermogens van de ziel gelegenheid te geven tot bloei te komen, is het onvermijdelijk dat de mens telkens weer op aarde komt om zijn nog niet uitgeputte aspiraties in vervulling te doen gaan, of totdat hij alle zich niet geopenbaarde neigingen tot zwakheid heeft overwonnen. Bij de geboorte bezielt of 'overschaduwt' de reïncarnerende entiteit een mannelijk of vrouwelijk lichaam, in beide gevallen op grond van psychomentale en emotionele oorzaken die in de laatste paar voorafgaande geboorten op aarde in het leven waren geroepen. Het geslacht is bij mensen een voorbijgaande gebeurtenis in de bestemming van het zich wederbelichamende ego; de oorspronkelijke mensheid was geslachtloos, en de mensheid zal, na tussenliggende stadia te hebben doorgemaakt, in de verre toekomst op deze aarde opnieuw geslachtloos worden. Het geslacht is dus niet iets dat zich tot in de wortels van de menselijke constitutie uitstrekt, maar is een gevolg van vroegere gedachtebezinksels, van emotionele en psychische mentale neigingen waaraan men in vroegere levens op aarde heeft toegegeven, zodat deze neigingen tijdelijk betrekkelijk sterke invloeden zijn geworden die het zich wederbelichamende ego vrijwel automatisch leiden bij zijn keuze, in zijn volgende belichaming op aarde als

een jongen of een meisje. De voortbrengende oorzaken zijn niet dieper geworteld dan in het laagste deel van het menselijke ego of zijn ziel, en in het geheel niet in een van de edeler of hogere beginselen van de samenstelling van de mens.

Gewoonlijk blijft het ene of het andere geslacht als een bijna automatische en betrekkelijk onbewuste keuze van het reïncarnerende ego gedurende enkele incarnaties bestaan, en dan vindt een bepaald aantal keren incarnatie in een lichaam van het andere geslacht plaats. Waarom en hoe gebeurt dat? De hoofdoorzaak van de verandering van geslacht is de sterke aantrekking tot het andere geslacht gedurende de paar – of in zeldzame gevallen kan het een groot aantal zijn – voorafgaande levens op aarde. Deze aantrekking, die de onmiddellijke oorzaak is van de genoemde neigingen en voorkeuren, die ontstaan uit het denken en de energie van emoties, vervrouwelijken of vermannelijken de levensatomen, al naar het geval; en het natuurlijke gevolg is een incarnatie in een lichaam van het geslacht waartoe zo'n aantrekking leidt.

Het terrein van de seks krijgt zijn passende deel van de altijd vloeiende stroom van boven, maar alleen wanneer de lagere hartstochtelijke natuur zo goed onder controle wordt gehouden dat de stem van de innerlijke godheid kan worden gehoord, en haar geboden en opdrachten worden nagekomen. De meest mannelijke man en de meest vrouwelijke vrouw zijn dus niet mensen die hun aandacht in hoge mate richten op het terrein van de seks of op emoties die daardoor worden geboeid, maar zij die zich kunnen verheffen boven deze lagere gebieden van menselijk bewustzijn naar de ether van de hogere natuur. Dit moet in geen enkel opzicht worden beschouwd als een filosofische censuur van de eigen plaats die het geslacht speelt in het tegenwoordige evolutiestadium van de mens; want het hedendaagse huwelijk, zoals we dat bij de meeste mannen en vrouwen zien, is niet alleen gepast, maar is aan te bevelen, afgezien van het feit dat het een van de beste waarborgen is tegen losbandigheid en immoreel gedrag. Een eerzaam huwelijk houdt in dat men verantwoordelijkheden en plichten op zich neemt en banden van vertrouwelijkheid onderhoudt die hoogst belangrijke lessen in zelfvergetelheid en vaak zelfverloochening met zich meebrengen, in de loop waarvan het menselijk karakter wordt versterkt, zelfzucht wordt ondermijnd, en zorgzaamheid en steeds denken aan anderen en het verlangen zich te bekommeren om hun welzijn zo voortdurend in de psychologie van mannen en vrouwen worden ingeprent dat ze tot een gewoonte worden en

daardoor integrale delen van het karakter worden dat daardoor des te sneller zal groeien en zich ontplooien.

Men zou eraan kunnen toevoegen dat maar betrekkelijk weinig mensen in het tegenwoordige stadium van evolutie in staat zijn met volkomen succes welbewust normale menselijke betrekkingen en plichten opzij te zetten om het eenzame maar toch verheven pad van het chelaschap te betreden. Toch wordt dit niet gezegd om iemand te ontmoedigen de eerste stappen te zetten op dit verheven pad, want iedereen die een fatsoenlijk en oprecht leven leidt, kan dit doen; maar het wordt gezegd met het oog op die enigszins onstandvastige zielen die denken dat een zelfopgelegde lichamelijke onthouding is te bewonderen of aan te bevelen, hoewel het denken misschien een beerput van schandelijke neigingen is.

Deze eerste stappen op het pad kunnen door iedereen worden gezet, en bestaan uit een innerlijke zuivering van hart en geest, en uit het reinigen van de Augiasstal van het mentale of emotionele of psychische vuil dat als een korst om de lagere mentaal-hartstochtelijke constitutie van de mens ligt. Niet hij die zich lichamelijk onthoudt en een geest heeft die wordt bezoedeld door slechte zinnelijke dromen volgt het pad, maar de man of vrouw, in welke positie ook in het leven, die met krachtige wil en door strenge training, begint om zo strikt mogelijk aan hen waarmee hij of zij banden heeft van eer of plicht, of aan wie hij of zij moreel is verbonden, die welwillende rechtvaardigheid en zorgzaamheid te geven die hen toekomt.

Sterke genegenheid en sterke antipathie zijn psychomagnetische krachten die de man of vrouw waarin zij bestaan sterk kunnen beheersen, hetzij tot hun toekomstig welzijn of ongeluk. Het was een wijs man die zei dat liefde en afkeer fundamenteel hetzelfde zijn, maar gepolariseerd om verschillende richtingen te volgen. Antipathie of haat is niet altijd weerzinwekkend of afstotend in zijn manier van handelen en de resultaten die eruit voortvloeien, maar schijnt een even mysterieuze aantrekkende kracht te bezitten als liefde. Dit feit wordt geïllustreerd door de analogie met elektriciteit of magnetisme die twee polen hebben.

Waar dus òf liefde òf haat over de kloof van de dood blijft bestaan, zoals praktisch altijd het geval is, brengen de karmische oorzaken een hereniging tot stand van hen die oorspronkelijk deze tegengestelde gevoelens hebben ervaren, en onvermijdelijk ontmoeten ze elkaar weer in latere levens. Als het ene of het andere gevoel heel sterk is geweest, is het heel goed mogelijk dat beide individuen

in dezelfde familie incarneren. Gevallen van broers en zusters, en zelfs van ouders en kinderen, die een 'onverklaarbare' antipathie voor elkaar hebben, komen vaak genoeg voor om ze algemeen te erkennen. Het hele wezen van de mens is in de hem omringende natuur gewikkeld, en hij kan evenmin ontkomen aan het lot dat hijzelf heeft gemaakt door vele voorafgaande levens als dat de planeten van het zonnestelsel kunnen ontsnappen aan de dwingende greep van hun centrale zon.

Andere mensen zeggen: 'Ik houd niet van het idee van reïncarnatie. Het lijkt me niet waar te zijn, omdat ik me mijn vroegere levens niet herinner.' Maar waarom zou iemand zich zijn vorige levens herinneren? We zouden kunnen vragen: 'Herinnert u zich zelfs in dit leven wanneer u zich voor het eerst bewust werd? Herinnert u zich wat er vanochtend is gebeurd zodat u alle details ervan in de juiste volgorde in herinnering kunt roepen? Herinnert u zich wat er een jaar geleden op deze dag van de maand gebeurde?'

Als het argument van het 'zich niet herinneren' van enige waarde is om te gebruiken tegen het feit van reïncarnatie, dan geldt hier dezelfde regel. Voeg daarbij dat in elk nieuw lichaam zich een nieuw fysiek brein bevindt dat het werktuig is van het fysieke geheugen, dan is het duidelijk dat men niet als argument tegen een vorig bestaan kan aanvoeren dat het brein zich geen dingen kan herinneren die plaatsvonden vóór dat brein bestond, eenvoudig omdat het er nog niet was om zich te herinneren wat er gebeurde. Niettemin blijft er een herinnering hangen in de innerlijke structuur en het weefsel van het reïncarnerende ego – en het is mogelijk, hoewel uiterst moeilijk, om vroegere gebeurtenissen niet alleen in grote lijnen uit de lagen van het bewustzijn los te maken, maar ook in de kleinste details. Maar dit is voor de meeste mensen gelukkig onmogelijk; want als men in zijn vorige levens kon terugzien en daar de verschrikkingen zou zien, de angsten van hart en ziel, zou men terugschrikken voor die onthulling als voor een kijkje in de hel, ondanks het feit dat men er eveneens daden van edelmoedigheid en durf zou vinden, voorbeelden van zelfopoffering, en al het andere dat de vroegere levens mooi hebben gemaakt. Niemand die werkelijk weet wat het betekent 'te schouwen in zijn vroegere incarnaties' zou er ooit naar verlangen, maar hij zou zijn geboortester zegenen dat hij vóór zijn geboorte in de Lethe werd gedompeld, de rivier van gezegende vergetelheid, en niet langer wordt gekweld door de schimmen van boze herinneringen uit een

onwaardig verleden. De onthullingen zouden hem ongetwijfeld een psychiatrische inrichting injagen. Op de vraag van A.P. Sinnett: 'Beschikt u over het vermogen om de vroegere levens van nu levende personen terug te zien en hen te identificeren?' antwoordt meester K.H.: 'Helaas hebben enkelen van ons dit vermogen. Ik zou het niet graag gebruiken' (*De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 157).

Zie bijvoorbeeld hoe een kinderziel zich ontwikkelt van een peuter, via de kindertijd, de jeugd, tot volwassenheid. In ieder stadium krijgt ze nieuwe krachten en vermogens; ze herinnert ze zich en vergeet dan dadelijk heel veel dat geen belangrijke indruk op de ziel heeft gemaakt. Niettemin is ergens in de innerlijke constitutie van de mens alles onuitwisbaar opgetekend, zelfs tot in de kleinste details.

Een treffend bewijs dat de individualiteit blijft bestaan vindt men in die gevallen van psychisch geheugenverlies, waarbij een mens plotseling totaal alle persoonlijke herinnering en zelfs zijn werkelijke identiteit verliest. Dan, na verloop van tijd, keert het geheugen misschien even plotseling terug als het hem verlaten had. Volgens de theorie van 'ik herinner me mijn vorige levens niet', heeft zo iemand nooit zijn eerdere leven gehad; hij was nooit zijn vroegere zelf – eenvoudig omdat hij door zijn vreemde ziekte al die gebeurtenissen volledig was vergeten.

Maar in feite hebben we wel een herinnering, maar meer in grote lijnen dan in bijzonderheden. We herinneren ons de dingen die in een leven de meeste indruk op ons bewustzijn hebben gemaakt, en die zich op ons karakter hebben afgedrukt en het hebben gevormd; die zich zo hebben gegrift op de schrijftabletten van de herinnering, van het denken en van de ziel, dat ze ons als onuitwisbare feiten en actieve functies van het bewustzijn zijn bijgebleven. Zelfs onze liefde voor de waarheid is de herinnering aan kennis die in vroegere levens werd verworven.

Tennyson schreef op jeugdige leeftijd een sonnet, dat om een onbekende reden gewoonlijk in de latere edities van zijn werk wordt weggelaten.

> Als we met neergeslagen ogen dromen,
> Wegglijdend in een eerder zijn,
> Afdwalend in verwarde schijn
> Naar een staat van mystiek overeenkomen;
>
> Als je sprak, kuchte of je stoel verliet,
> Steeds groeide het wonder meer en meer.

Dus zeg ik, dit alles was aleer,
Waar wanneer, ik weet het niet.

Dus vriend, dra had ik jouw gelaat gekend,
Of onze gedachten reageerden, het is goed,
Als spiegels opgesteld tegenover elkaar.

De plek weet ik niet meer of het moment
Waar ik jou toen zo vaak had ontmoet.
In elkaars hart en denken woonden we daar.
– Early Sonnets, I

Ja, dit is een van de dingen die we bewust met ons mee terugbrengen – liefde, herkenning van geestelijke sympathieën en wat de wortel van dit alles is, KARAKTER.

Wat is karakter – die totaliteit van een ziel? Het is niet alleen de gedachten die ze had, en de emoties die ze heeft doorgemaakt, en de bron van alle daden die ze heeft verricht – karakter is meer dan dit alles. Het is de innerlijke stroom van geestelijk leven, een *centrum* of *kracht*, van waaruit de oorspronkelijke motieven voortvloeien die tot een daad, tot intelligentie en morele impulsen worden. Daarom is het karakter van een entiteit het zelf van die entiteit, tweevoudig in zijn manifestatie maar in essentie een eenheid; de essentiële stroom van bewustzijn, en het samengestelde weefsel van het denken, de emotie en de daaruit volgende impuls die ontstaat door de uitwerking van de krachten van het essentiële centrum op het omringende heelal waarin het leeft en beweegt en zijn bestaan heeft.

Maar gebruiken we het woord karakter in de meer beperkte betekenis van de kleur van de individualiteit waarvan de manifestatie voortvloeit uit het essentiële zelf, en die daarom een wezen of entiteit 'karakteristiek' verschillend maakt van enige andere entiteit, dan wordt duidelijk dat 'karakter' op die manier gebruikt, psychologisch wordt gevonden in de ontwikkelde resultaten van ervaring die de schering en inslag van de zich manifesterende monade vormen, en daarom de opgehoopte karmische gevolgen van vroegere levens is. Iedere boom, plant, dier, ja elk atoom of iedere molecule heeft zijn eigen karakter, precies zoals een mens zijn karakter heeft dat hem onderscheidt van alle andere mensen. In al deze gevallen is dit karakter het karma van het verleden van de entiteit, zodat een mens feitelijk zijn eigen karma is.

Plato schreef alle kennis, wijsheid en innerlijk weten toe aan her-

innering, het zich te binnen brengen van de gedachten die we hadden en van zowel de ideële als de materiële dingen die we *in andere levens* tot een deel van onze eigen ziel maakten. Deze herinneringen brengen we uit vorige levens als ons karakter mee; want het karakter van een mens is de bron van al zijn vermogens, genie, neigingen en instincten, aantrekkingen en afstotingen.

Waar kwamen al deze elementen van ons karakter vandaan? Ze waren beslist niet toevallig, want we leven in een geordende wereld van strikte oorzakelijke activiteit waarin gevolgen volgen op vroegere oorzaken waaruit ze zijn voortgekomen. Door deze keten van oorzaken wordt het karakter opgebouwd, of nauwkeuriger, door de *evolutie* of emanatie van de innerlijke krachten of impulsen van iemands geest-ziel die altijd nieuwe uitingsmogelijkheden zoekt voor verdere expansie in telkens andere levensgebieden. Ieder van ons volgt die bijzondere levenslijn die voor hem noodzakelijk is door de richtinggevende invloeden van de verzameling van alle eigenschappen en neigingen uit zijn vroegere incarnaties die nu, als zijn huidige karakter, zijn samengebracht rond het monadische zelf dat de kern van zijn wezen is.

Voor zover het hen betreft die in hun leven meer verdriet en strijd ontmoeten dan rechtvaardig schijnt, zijn die moeilijkheden terug te voeren op hun eigen verkeerde gedachten, gevoelens en handelingen in vorige incarnaties. Weloverwogen verdorvenheid van wil, onverschilligheid voor de ethische wet, en verwaarlozing van het goede gebruik van zijn eigen vermogens, hebben in vroegere levens trekken van onvolmaaktheid in hun karakter achtergelaten; en wanneer ze nu incarneren, openbaren die karmische resultaten zich onvermijdelijk in de vorm van onvolmaaktheden in het begrip of in beperkte vermogens, die onfeilbaar leiden tot perioden van ongeluk of verdriet.

Toch is de natuur in wezen goed, want haar hart is absoluut mededogen. Het hele streven van het leven is een voortdurende drang naar verbetering, en de natuur geeft ons zo, door herhaalde incarnaties, ontelbare kansen om door onze fouten te leren, en ons karakter te vervolmaken. Het zijn in geen geval de armen of zij die lijden, die op de lange duur noodzakelijk het ongelukkigste zijn. Een kind dat wordt geboren met een schatkamer aan kwaliteiten in zijn geest-ziel, en daarom een karakter bezit dat wordt geleid door edele aspiratie, heeft iets waar een troetelkind van het lot niets van weet. De eerstgenoemde heeft iets van onuitsprekelijke waarde om op terug te vallen, ondanks alle beproevingen en verdriet die hem misschien over-

komen, en dat iets – is hijzelf! Hij heeft in het binnenste van zijn ziel onnoembare schatten die gereedliggen om te gebruiken, en waarop bijna naar welgevallen een beroep kan worden gedaan. Anderzijds kan wat gewoonlijk vanuit het standpunt van materiële voorspoed een gelukkig leven wordt genoemd, niet bijzonder goed zijn voor een zwakke ziel gezien de bijna eindeloze reeks gelegenheden die de verleiding biedt waardoor hij op het levenspad omlaag kan gaan. In een toekomstig leven zal de keten van oorzaken die zwakke ziel leiden naar die plek waar ze door haar gedegenereerde neigingen toe wordt aangetrokken.

De natuur maakt geen radicale fouten. Reïncarnatie is slechts het karmische resultaat van het in evenwicht brengen van de krachten in de constitutie van mensen. De reden waarom een oorzaak die in één leven op gang is gebracht, zich in dat leven niet kan openbaren, noch misschien in het volgende, is eenvoudig dat er zich nog geen gelegenheid heeft voorgedaan. Zo kunnnen de oorzaken latent blijven in het karakter van de mens gedurende één of twee of zelfs een dozijn levens, voordat ze een geschikt terrein vinden om tot uitdrukking te komen.

Om beter en duidelijker te begrijpen hoe de mens wordt geboren en wedergeboren, zou men enige kennis moeten hebben van wat er nu eigenlijk naar het fysieke leven op deze aarde terugkomt. Het is niet de 'vonk' of het centrum van de godheid die, zonder tussenliggende bekleedsels van bewustzijn, incarneert. Dit is onmogelijk, want zo'n onderbreking tussen het spirituele en het grove vlees en bloed zou een te grote kloof zijn. Er zijn tussenliggende en overbrengende factoren nodig om het geweldige vuur van de geest te transformeren zodat het door middel van zijn geëmaneerde straal het fysieke brein en lichaam kan bereiken. Bovendien heeft de goddelijke vonk zo'n fysieke ervaring niet nodig; want zij verheft zich hoog boven zulke lage toestanden waardoorheen ze zich in lang vervlogen eonen van evolutionaire cyclussen in de stof had geëvolueerd om een volledig ontplooide monade te worden. De goddelijke vonk blijft voor altijd in haar eigen sfeer van volkomen bewustzijn en geluk, van onuitsprekelijk licht en onzegbare macht. Toch is ze onze essentiële kern, onze goddelijke wortel; d.w.z. dat ieder mens in zijn diepste innerlijk door zo'n individuele monade wordt verlicht. Zoveel monaden in de hemel, zoveel mensen op aarde.

Ook is het niet het fysieke lichaam dat reïncarneert, want dit

lichaam is maar het werktuig door middel waarvan de reïncarnerende entiteit zich op dit fysieke gebied uitdrukt; en bovendien valt het lichaam aan het eind van ieder leven uiteen in zijn samenstellende delen. Het is het reïncarnerende ego dat door middel van zijn uitgeworpen straal zich weer belichaamt en daardoor zijn fysieke voertuig, het lichaam, bezielt en bijeenhoudt. Niettemin kan men in één opzicht zeggen dat het fysieke lichaam van één leven op aarde zich opnieuw belichaamt niet *in* maar *als* het fysieke lichaam van het volgende leven. Dat komt omdat de rondzwervende levensatomen die, als het lichaam bij de dood uiteenvalt, worden bevrijd en hun omzwervingen door de elementen en natuurrijken voortzetten. Ze worden weer naar elkaar toegetrokken om het lichaam in het volgende leven op aarde te vormen door de sterke psychomagnetische kracht die op hen wordt uitgeoefend door het 'neerdalende' zich wederbelichamende ego.

Er zijn tussen de goddelijk-geestelijke monade en het fysieke lichaam een aantal tussenliggende gebieden van de menselijke constitutie, en elk van deze heeft zijn eigen karakteristieke vermogens en krachten. Ieder van die tussengebieden is het terrein van manifestatie van een van de bewustzijnscentra of monadische beginselen van de mens. Om nauwkeurig te zijn, het is een bepaald deel van deze psychische of tussennatuur die in leven na leven incarneert; want ze is de bron van waaruit de 'persoonlijke entiteit' die de draden van haar lot op deze aarde weer opneemt, zelfbewust gaat functioneren.

Hoe lang duurt het voordat de reïncarnerende entiteit naar deze aarde terugkeert? Dat hangt af van een aantal factoren. Er is een regel in het occultisme, gebaseerd op de werkwijze van de natuur, dat een mens gewoonlijk niet reïncarneert binnen honderd keer het aantal jaren dat hij op aarde heeft geleefd. Als we dan het gemiddelde van een mensenleven in deze tijd op maar vijftien jaar stellen, en dit met honderd vermenigvuldigen, zien we dat de gemiddelde tijdsperiode tussen de dood en de volgende wedergeboorte op aarde vijftienhonderd jaar is, hoewel niet wordt beweerd dat dit precies juist is. Er zijn tijden waarin de gemiddelde lengte van een mensenleven misschien twintig of zelfs veertig jaar kan zijn, en daarom varieert deze postmortale periode aanzienlijk, in bepaalde gevallen zelfs enorm. Vaststaat dat de duur van de tijd doorgebracht in devachan wordt bepaald door de mate van spiritualiteit van de mens tijdens zijn leven op aarde, meer dan door enige zuiver statistische regel van gemiddelden.

Het lijkt misschien vreemd dat er zo'n groot verschil zou zijn tussen de relatief korte tijd die door de mens op aarde wordt doorgebracht en de veel langere tijd die hij tussen twee levens in de onzichtbare werelden doorbrengt, vooral wanneer men bedenkt dat de perioden van manvantara en pralaya min of meer even lang zijn; niettemin is de analogie volmaakt. Spreken we over manvantara en pralaya dan spreken we over zichtbare en fysieke dingen; maar beschouwen we de mens als een manifestatie, dan moeten we denken aan de vreemde paradox dat hij als een evoluerende ziel verder is ontwikkeld dan de aarde waarop hij leeft. Dus heeft een mens, al is het in zijn kleinere bewustzijnssfeer, meer dan de geest van de aarde, dromen van schoonheid, verwachtingen die hij jaar in jaar uit op aarde heeft gekoesterd, en intuïties van geestelijke verhevenheid waarvoor geen leven op aarde lang genoeg is om ze te vervullen. Dus heeft hij met deze geestelijke aspiraties en intellectuele verlangens waarvan hij vol is, een langere tijd van herstel nodig en van ongebonden geestelijk-mentale activiteit om deze daarin een kans te geven tot bloei te komen. Hoe illusoir ze op zichzelf ook zijn, ze zijn heel reëel en worden intens 'gevoeld' door het ego in het bewustzijn waarvan deze dromen voorkomen.

Zo is devachan: een periode van geestelijke en verheven intellectuele bloei van onderdrukte energieën, die hun uitwerking hebben op het weefsel van het karakter van de dromende entiteit die ze ervaart en ze aldus in zich opneemt. Zo wordt in devachan het karakter door deze geestelijke en intellectuele uitbreidingen van bewustzijn sterker gevormd of gewijzigd dan zelfs tijdens het leven op aarde, dat een 'wereld van oorzaken' is, terwijl devachan een 'wereld van gevolgen' is.

In het manvantara en de pralaya van een zonnestelsel is de kosmische dag gelijk aan de kosmische nacht; want hier hebben we te doen met fysieke dingen waarbij de schaal in evenwicht is. Hiermee wordt volstrekt niet bedoeld dat het zonnestelsel geen geestelijke of onzichtbare delen heeft. Hier wordt gedoeld op het onderscheid tussen de kosmische dag en kosmische nacht aan de ene kant en de levensperioden van de hele menselijke constitutie aan de andere kant, met zijn geestelijke en intellectuele natuur die veel verder is geëvolueerd dan zijn fysieke lichaam.

Onze menselijke 'dag', ons aardse leven, is voor de meeste mensen zo vol geestelijke en intellectuele verlangens naar schoonheid en wijsheid dat geen leven op aarde lang genoeg is om ze te vervullen;

maar omdat ze diep geestelijke en intellectuele krachten zijn die tot uitdrukking willen komen in functie en actie, en gewoonlijk daarin worden tegengewerkt, hebben we de gelegenheid om ze in devachan tot uitdrukking te brengen. Maar als we ons herinneren dat bewustzijn steeds onafgebroken blijft bestaan, omdat de mens in wezen een bewustzijnsstroom is, en dat wij periodiek wanneer we op aarde terugkomen objectief bewustzijn krijgen, dan is het duidelijk dat deze aspiraties, hoezeer ze ook in devachan zijn vervuld, met ons terugkeren met een telkens iets grotere kans om te worden vervuld. Wanneer we bedenken dat deze wederbelichamingen van het ego zullen voortduren zolang onze planeetketen in dit manvantara duurt, dan gaan we beter beseffen dat we honderden en honderden keren naar de aarde zullen terugkeren, en dat we elke keer als ons karma het toestaat, beter worden toegerust om deze aspiraties en geestelijke en intellectuele verlangens in het weefsel van ons karakter innerlijk te versterken, dat daardoor in de loop van de eonen constant wordt verbeterd en veredeld.

Ja, onze meest verheven dromen komen niet altijd uit, omdat ze bij hun verwezenlijking zich steeds uitbreiden en zich ontwikkelen tot iets dat nog grootser en hoger is. Hoe vaak wordt dit niet geïllustreerd door het opgroeiende kind, dat als adolescent niet langer hunkert naar de dingen uit de kinderkamer, en als hij een volwassen man is geworden, de gewoonten uit zijn jeugd aflegt.

Hoe hoger een mens op de evolutieladder staat, hoe langer gewoonlijk het devachan is; en hoe meer de mens grof materieel is, des te korter is zijn devachan. Zo zien we dat grof denkende mensen relatief gesproken heel snel reïncarneren; terwijl geestelijk ingestelde mensen veel langer in de onzichtbare werelden blijven. Waarom? Omdat hun zielen daar thuis zijn en omdat ze, doordat ze spiritueel verder zijn ontwaakt, een veel sterkere affiniteit voelen met die werelden, terwijl deze grofstoffelijke sfeer in zekere zin voor hun zielen een vreemd land is. Want zoals een mens in een incarnatie op aarde een leven leidt dat min of meer ten volle wordt bestuurd en beheerst door het karma van die mens, en daardoor aan dat leven binnen redelijke grenzen van variatie een bepaalde termijn stelt, zo wordt na de dood de devachanische periode verkort of verlengd door het karma van het zojuist geleefde leven op aarde, verenigd met het resterende nog niet uitgewerkte karma van vroegere levens. Als het individu een spiritueel karakter heeft gehad, en tijdens het leven op aarde maar een

klein deel van zijn idealistische verlangens in vervulling zijn gegaan, omdat de meest recente incarnatie geen volledige gelegenheid bood om ze tot uitdrukking te brengen, dan is het waarschijnlijk dat de devachanische tussenperiode lang zal zijn.

Als daarentegen de mens tijdens zijn vorige incarnatie een slecht leven heeft geleid, een leven waarin hij opging in de dingen van deze materiële sfeer, als hij hongert naar steeds meer sensatie totdat het hunkeren een ziekte van de ziel wordt, dan zal de aantrekking tot deze materiële sfeer op de devachanische entiteit heel sterk zijn; en dus zodra het geringe deel van onvervulde geestelijke hoop zal zijn tevredengesteld, wanneer de energie ervan in devachan zal zijn uitgeput, dan zal de sterke aantrekking naar de aarde de overhand krijgen. In zulke gevallen is de devachanische periode heel kort, als het individu niet een absoluut zielloze entiteit is.

Zulke gevallen van 'absoluut zielloze' wezens zijn echter uiterst zeldzaam. Toch komen ze voor; en ze worden in de esoterische filosofie 'verloren zielen' genoemd. De lezer moet niet de fout maken te denken dat ieder individu dat een grof materieel of zelfs een misdadig gedegenereerd leven leidt een 'verloren ziel' is; want zolang er zelfs nog maar één spirituele aspiratie overblijft, hoe zwak ook de straal en hoe flauw het licht ervan dat in hun constitutie misschien nog schijnt, hebben ze een kans om innerlijk verlost te worden en terug te keren van hun weg naar beneden door gebruik te maken van hun eigen wil en keuzevrijheid, en hebben de mogelijkheid om weer omhoog te klimmen naar het licht. Zulke 'verloren zielen' hebben gewoonlijk heel wat ingeboren intelligentie, scherpzinnigheid en een vruchtbaar denkvermogen, want zulke energie is een half automatische werking van de oorspronkelijke geestelijk-intellectuele impulsen die in vroeger tijden in de constitutie actief waren toen dat 'normaal' of 'gemiddeld' was. Men kan dit misschien vergelijken met het geval van een machine die loopt en goed werk doet, maar die nog een tijdje doorloopt nadat de oorspronkelijke aandrijvingskracht is uitgeschakeld. De 'machine' is in dit geval eenvoudig aan het 'uitlopen'.

De meeste mensen hebben een bestaan in devachan van middellange duur. Een doorsnee goed mens, die oud is geworden – bijvoorbeeld 85 jaar – zal volgens de regel ongeveer 85 keer honderd jaar (8500 jaar) in de onzichtbare gebieden van het leven blijven. Een mens die op 40 jarige leeftijd sterft zal ongeveer 4000 jaar in de onzichtbare gebieden doorbrengen voor hij op aarde terugkeert. Toch moet deze regel niet al te streng worden toegepast. Individuele

gevallen verschillen enorm, met ingewikkeld karma voor ieder geval; hoewel de regel geldt voor statistische gemiddelden, zal hij dan ook bijna zeker worden aangepast als het afzonderlijke individuen betreft. Een man zoals Plato zou (als andere omstandigheden het probleem niet ingewikkelder zouden maken) vele duizenden jaren in devachan kunnen doorbrengen.

Er zijn ook heiligen; en boven deze, mensen van nog hogere geestelijke en evolutionaire rang – de werkelijk groten en de boeddha's en christussen. Deze laatsten zijn zo ver geëvolueerd dat ze geen postmortale periode van assimilatie nodig hebben om te herstellen van de ervaringen van het afgelopen leven. Daarom verschilt de postmortale bestemming van de laatste twee klassen van die van de meerderheid van de mensheid. Als regel keren ze snel weer op aarde terug, en dat alleen als zijzelf dat wensen, gemotiveerd door een heilig verlangen om hun medemensen te helpen in hun evolutionaire vooruitgang. Want als we de devachanische toestand nauwkeurig analyseren, moeten we tot de conclusie komen dat, hoe schoon en geestelijk deze misschien ook is en hoezeer een gelegenheid tot herstel, hij toch tijdelijk een toestand van geestelijke afzondering is, en daarom, althans in essentie, een zelfzuchtige toestand. Toch is voor de grote meerderheid van de mensen devachan een noodzakelijk geestelijk intermezzo, juist omdat het een periode is van herstel en ongestoorde vrede waarin een heropbouw plaatsvindt van de innerlijke substantie van de constitutie door het verwerken van de ervaringen van het leven dat zojuist is afgesloten. Niettemin is het in wezen een zelfzuchtig bestaan omdat het volkomen afgesloten is van het leven en bestaan van andere wezens. Gedurende honderden of misschien duizenden jaren die in devachan worden doorgebracht, hebben de entiteiten rooskleurige dromen van onuitsprekelijk geluk en vrede, en al zou de wereld die ze hebben achtergelaten ten onder gaan, ze weten er niets van en bekommeren zich er niet om. Als ze het wisten en zich er zorgen om maakten, zou dit onzegbare angst en ellende in hun toestand brengen, wat *de facto* absoluut onmogelijk is, want dan zou het niet langer devachan zijn.

Het denken of de geest van de boeddha's van mededogen verkeert echter niet in die toestand, maar zij wijden hun hele wezen aan een zuiver onzelfzuchtige dienstbaarheid aan het welzijn en de vooruitgang van alle andere wezens, ongeacht de soort, de evolutionaire graad, of geestelijke en morele positie. Dus zal een onpersoonlijke liefde voor alle wezens, groot en klein, ons bevrijden van zelfs de

heerlijke dromen van devachan; en juist deze geest van verlangen om allen zonder onderscheid te helpen, die toch geheel in overeenstemming is met de kosmische wet en harmonie, vormt de essentie van de geest die de boeddha's van mededogen beheerst.

In de verre toekomst zullen mensen hun nu latente spirituele vermogens en krachten zozeer hebben ontwikkeld, dat de hele mensheid uit voorbeelden zal bestaan van de geest die in de hiërarchie van de boeddha's van mededogen heerst. De mensheid gaat gestaag naar deze grote bekroning van de evolutie, hoewel ze zich er helemaal niet bewust van is; maar de mahātma's en hun chela's zijn zich hiervan wèl bewust. Zoals blijkt uit de levens en het onderricht van de leden van de grote broederschap, leeft en werkt daar dezelfde geest die de hiërarchie van mededogen als leidraad dient; want deze vertegenwoordigt die hiërarchie hier op aarde. Daarom is de training van de chela's van de mahātma's met opzet erop gericht om, zover het onder de karmische wet mogelijk is, de geestelijke en intellectuele vermogens van de chela's of discipelen te stimuleren zodat ze hun evolutionaire ontwikkeling sneller kunnen voltooien dan de gemiddelde mens, en dus het grote doel bereiken of de vervulling van al hun meest verheven dromen en hoogste verwachtingen.

Een van de trainingsmethoden is de poging om een verkorting van devachan tot stand te brengen, zodat afgezien van alle andere factoren, door de chela meer tijd wordt gewonnen voor zelfbewust streven en het verrichten van goede daden, wat onmogelijk is wanneer het zich wederbelichamende ego is opgegaan in de dromen van devachan.

Aldus doet de chela een bepaald aantal levens lang alles wat in zijn vermogen ligt onder leiding van zijn leraar, om de periode van devachanische rust te bekorten, door methoden te volgen die onder andere inhouden: een intense geestelijke en mentale concentratie op het koesteren van een onpersoonlijke liefde voor al wat leeft, wat een even sterk verlangen in zich sluit om alle wezens, welke ook, te helpen om geestelijk en intellectueel te groeien. Dit streven of deze poging verandert dus de *plaats* van het bewustzijn van de chela, van de gewone plaats die het in de menselijke constitutie inneemt naar een geestelijker en dus onpersoonlijker deel van zijn innerlijke wezen. Dit verplaatsen van het bewustzijn van de discipel naar hogere gebieden treft de wortel van de oorzaken van devachan, waardoor de behoefte aan devachan geleidelijk zwakker wordt. De gedachte is dat de discipel zijn zelfbewuste werkzame vermogens in een deel van

zichzelf plaatst dat niet langer de devachanische periode van herstel nodig heeft of vereist.

De leringen van de oude wijsheid en hun verspreiding in de wereld zouden de kern van het denken moeten zijn van hen die aspiraties hebben, want deze aspiratie brengt de hogere wens-energieën tot geestelijke activiteit waarvan de werking tot voorbij de dood van het lichaam reikt. Omdat deze zijn geworteld in de geestelijke gebieden, al ligt hun werkterrein op aarde, zijn ze dus steeds aan het werk om zelfs tijdens het leven op aarde het zelfbewuste centrum in de geestelijke gebieden te plaatsen, en zo verheffen ze dan de beoefenaar van deze ene ware spirituele yoga tot ver boven het verlangen naar en de behoefte aan de devachanische postmortale intermezzo's.

Anderzijds, de mens die verlangt naar vrede *voor hemzelf*, die hunkert naar kennis *voor hemzelf*, of misschien leeft in een religieuze of muzikale of filosofische of poëtische of wetenschappelijke of een andere dergelijke wereld van hemzelf, zonder de overheersende wens anderen te helpen – is iemand die het langste devachan zal hebben, het meest uitgesproken van karakter, en daarom het meest intense. Waarom? Omdat het een concentratie is van het zelf – het menselijke zelf – op die dingen voor iemands eigen individuele bevrediging en genoegen, die de devachanische vrucht voortbrengt van dat waarnaar men op aarde had verlangd en waarvoor geen enkel leven op aarde op enige wijze lang genoeg is om een adequate vervulling daarvan te bereiken. Het zijn juist deze gefrustreerde verlangens naar het verwezenlijken van schoonheid, verheven denken en geestelijke genoegens *voor het individu*, die na de dood het devachan teweegbrengen.

Wanneer de chela zich dus onder geschikte leiding oefent en zich niet langer concentreert op het individuele zelf, dan verheft hij zich boven het gebied van devachan met zijn myriaden bewustzijnstoestanden. De discipel begint dus zijn devachan te bekorten en tenslotte heeft hij niet langer de behoefte devachan te ervaren. Wanneer dit laatste stadium is bereikt, is hij een meester van het leven, een 'geslaagde' discipel.

Deze training van het individu door het zich richten op het onpersoonlijke en onzelfzuchtige leven houdt echter geen moment in dat men de menselijke plichten die men reeds op zich heeft genomen, verzaakt. Juist het omgekeerde is het geval. Niemand kan werkelijk een discipel of chela van de meesters zijn die moedwillig en onbezonnen verplichtingen en plichten van zich werpt die nog niet zijn

vervuld. Die werkwijze zou precies het tegenovergestelde zijn van wat de chela nastreeft; want het zou slechts een nieuwe soort concentratie zijn, en in dit geval een heel zelfzuchtige, van zijn wensen en zijn aandacht op zichzelf, en geheel tegengesteld zijn aan het onpersoonlijke en onzelfzuchtige leven dat een vergeten van zijn eigen persoonlijke wensen en verlangens betekent waarvan hij de gezworen tegenstander is geworden.

De lezer zou zich kunnen afvragen wat er gebeurt in het geval van kleine kinderen die sterven? Wat is de aard van hun devachan, als dat er al is? Een kind dat sterft reïncarneert snel, en de reden voor zo'n spoedige wedergeboorte is dat het in zijn korte levensperiode geen tijd heeft gehad om een weefsel van persoonlijk bewustzijn op te bouwen, bestaande uit onvervulde aspiraties, enz.

Het schijnt treurig en bijna nutteloos te zijn dat een mens op aarde wordt geboren om die na zo'n korte bestaansperiode weer te verlaten. Toch gebeurt alles in de natuur volgens de wetten van harmonie en dus van aanpassing. Alle gevallen van een voortijdige dood doen zich voor door karmische oorzaken uit vorige levens. De ziel heeft voor zichzelf bepaalde belemmeringen opgebouwd, ze heeft bepaalde doelen niet kunnen bereiken, en het kan gebeuren dat er door de vaak tegenstrijdige elementen die in het karakter van het individu werken, een poging wordt gedaan te incarneren, maar op een verkeerd moment. De drang in het reïncarnerende ego om te incarneren is zo sterk dat het zich met het ongeboren lichaam van een kind verbindt op een moment dat niet geschikt is om met succes het leven op aarde te kunnen voortzetten; of het kan zijn dat een zich wederbelichamend ego zich weer wil belichamen met een last van karmische complicaties en een karakter dat onfeilbaar de dood met zich brengt.

Er zijn ook veel gevallen van mensen die sterven vóór wat zonder karmische tussenkomst een gelukkige oude dag zou zijn; maar al die gevallen van een vroegtijdige dood zijn te wijten aan karmische oorzaken die in het leven op aarde bij de eerste de beste gelegenheid uitwerken, en worden niet willekeurig veroorzaakt door buitenkosmische invloed of macht; en ze gebeuren alle voor het uiteindelijke welzijn van het zich wederbelichamende ego.

Ieder geval van een te vroege dood wordt door een devachanisch interval gevolgd dat in lengte varieert en strikt in overeenstemming is met de oorzaken die in beweging zijn gezet in het juist afgesloten leven. Als de voortijdige dood in de jeugd intreedt, zou de norm een

overeenkomstig kort devachan vereisen; als dat in de volle bloei van de volwassenheid gebeurt, zou devachan overeenkomstig langer zijn. De zaak wordt echter gecompliceerd door het feit dat bepaalde individuen van een hoog geestelijk en intellectueel type *de facto* een veel langer devachan zouden hebben dan een mens van een grof materieel karakter; zodat zelfs een te vroege dood van een jong persoon kan worden gevolgd door een devachan dat veel langer is dan het relatief korte devachan van een mens met een grof karakter die niettemin erg oud was geworden.

Verder zijn er andere soorten mensen, bijvoorbeeld zwakzinnig geborenen voor wie devachan praktisch niet bestaat; of gevallen van zelfmoord waarbij mensen, juist omdat ze hun eigen leven afsnijden vóór het zijn karmische loop had volbracht, daardoor vernietigen wat een voortdurende opeenstapeling van devachanische oorzaken zou zijn. Er zijn ook gevallen van hen die stierven door geweld, zoals door moord, of als slachtoffer van oorlog of van een ongeluk: in al die gevallen gelden dezelfde algemene regels. Iets anders om te onthouden is dat devachan alleen kan komen wanneer het zich wederbelichamende ego het laatste spoortje van de lagere beginselen volledig heeft losgelaten: eerst het fysieke lichaam met zijn grove dierlijke levenskracht, en het bijbehorende liṅgaśarīra, en dan de laagste kāma-mānasische bezinksels. In gevallen van een plotselinge dood, zoals door een ongeluk of door geweld, volgt er onmiddellijk en onveranderlijk een bewusteloosheid, totdat een bepaalde periode is afgelopen; deze periode is exact gelijk in lengte aan wat de gewone levensduur zou zijn geweest van het levende fysieke lichaam als niet door een ongeluk of door geweld de dood zou zijn ingetreden.

Het geval van een zelfmoord is enigszins anders, en de gevolgen die optreden na zelfdoding zijn vaak vreselijk. Er is in de wereld tegenwoordig een groeiende tendens om zelfmoord te beschouwen als iets dat niet alleen ethisch toelaatbaar is, maar zelfs aanbevelenswaardig. Zelfmoord is nooit goed te praten, omdat ze een inbreuk is op het plan van de karmische bestemming die de mens vroeger voor zichzelf had gemaakt. In dit kader of deze opzet van omstandigheden werken de wetten van de natuur met niet falende nauwgezetheid en rechtvaardigheid om daaruit voor de mens zelf de beste gevolgen te doen voortkomen. We kunnen deze wetten niet terzijde schuiven, want ze zijn de werkingen van geestelijke intelligenties in het kosmische heelal, en ze besturen dat heelal; en deze intelligenties weten veel beter dan wij wat uiteindelijk het beste is, niet alleen voor ons-

zelf maar ook voor het heelal waarin we leven en bewegen en ons hele bestaan hebben.

Maar dit feit beperkt op geen enkele wijze de vrije werking van de wil van de mens, noch belet het in enig opzicht de vrijheid om te kiezen; maar de natuurwetten zien toe op elke selectie van de vrije wil en keuze van de mens, en werken in samenhang daarmee en tot op zekere hoogte ondergeschikt daaraan. De reden hiervan is dat de essentiële wil en intelligentie van de mens niet van de samenwerkende activiteit in het heelal rondom ons zijn afgeleid, maar van de geestelijke essentie van het heelal zelf. Als een mens gebruikmaakt van zijn vrije wil, handelt hij vanuit de werkelijke bron van het goddelijke in hemzelf, en dus rijst hij door iedere zodanige handeling van vrije wil en vrije keuze, zelfs al is hij intellectueel misleid, in zekere zin uit boven het lagere structurele raamwerk van het heelal, omdat zo'n willen en kiezen eigen is aan de fundamentele essentie van de kosmos.

Daarom wordt de vrije wil of de vrije keuze van de mens niet 'begrensd' of beperkt door het omringende heelal, maar is meer of minder ontwikkeld, strikt naar verhouding van de evolutionaire status van de mens zelf. Dezelfde regel is van toepassing op alle wezens en entiteiten in het heelal, want ieder van hen is in het hart van zijn wezen op dezelfde manier verbonden met de essentie van het universum. De mug heeft evengoed als de god zijn beetje vrije wil, die *als* wil of keuze in beide gevallen volkomen vrij zijn, maar er is een onmetelijk verschil in de kracht om te handelen. In beide gevallen is de wil, de 'hoeveelheid' wilskracht, even vrij; maar omdat de innerlijke vermogens en krachten van een godheid verder zijn ontwikkeld, handelt hij om zo te zeggen met een groter *volume* of *kracht* van de wil, hoewel de essentiële *eigenschap* van vrijheid dezelfde is.

Ieder die zichzelf doodt is in feite tijdelijk krankzinnig, verkeert in een abnormale toestand van emotionele spanning en mentale verwrongenheid; maar maakt het vuur een einde aan zijn aangeboren eigenschap van branden omdat een dwaas zijn vinger in het vuur steekt? Worden de natuurwetten opzijgeschoven omdat een mens als een krankzinnige handelt? Zelfs geestelijk gehandicapten kunnen leren; ze zijn althans op hun manier bewust. Zelfs zwaar gehandicapten kunnen tot op zekere hoogte leren. Waarschijnlijk kunnen alleen geboren zwakzinnigen niets anders leren dan alleen de zuiver fysieke handelingen.

Ook kan men niet naar waarheid zeggen dat zelfmoord een zoge-

naamd onverantwoorde daad is. De mens die zichzelf doodt is voor zijn daad verantwoordelijk, juist omdat hij min of meer actief mentaal bewust is, hoe verwrongen zijn geestesgesteldheid tijdelijk misschien ook is. De mens die zichzelf doodschiet of gif inneemt, of op een andere manier zelfmoord pleegt, begaat een daad waarvoor hij tot de geringste kleinigheid aansprakelijk wordt gesteld; want hij is *verantwoordelijk*, en de natuurwetten zullen op hem en op zijn daad strikt onpartijdig reageren, want zij kennen geen gunst of angst. De natuurwetten kunnen niet worden opzijgeschoven omdat de werking ervan ons niet bevalt.

Een mens wordt geboren met een bepaalde voorraad levensenergie, en hij kan niet werkelijk sterven voordat die voorraad tot de laatste druppel of het laatste beetje energie is uitgeput. Als het fysieke lichaam gewelddadig uit de weg wordt geruimd door het te doden, blijft de mens op de innerlijke gebieden even sterk actief als voorheen, maar in een toestand tien keer zo erg als die waarin hij verkeerde toen hij op aarde was belichaamd, omdat de mens op de innerlijke gebieden er helemaal is behalve het fysieke lichaam dat nu 'dood' is; en door deze daad van zelfmoord heeft hij zich in een bewustzijnstoestand gebracht waarin hij voortdurend de zelfmoorddaad zal herhalen met een steeds toenemende mentale afschuw, totdat de tijd aanbreekt dat de voorraad levenskracht is uitgeput. Dan komt voor hem een gelukzalige vergetelheid, totdat het ego op aarde opnieuw incarneert.

De zelfmoord betekent het tijdelijke verlies van de geestelijke en intellectuele greep van een individu op zichzelf; maar het doden van het fysieke lichaam is een geweldige schok voor de innerlijke constitutie, omdat daarbij het hogere deel wordt losgemaakt van het lagere. Ogenblikkelijk volgt bewusteloosheid voor korte of lange tijd, afhankelijk van het individuele geval; dan volgt een langzaam of snel ontwaken in de astrale wereld of kāmaloka, waar het geschokte bewustzijn, waarin de afschuw over de laatste daad is gegrift, telkens weer de zelfmoord herhaalt; want die daad heeft zo'n indruk op het bewustzijn achtergelaten dat dit overheersend en dwingend functioneert. Het herhalen van de handeling gaat voort en wordt steeds minder intens tot het moment waarop de dood van de mens normaal zou zijn ingetreden als hij nog op aarde had geleefd. De entiteit verzinkt dan weer in een bewusteloosheid, en gedurende die tijd bevrijdt het hogere ego, dat tot nu toe op de lagere gebieden onbewust was, zich van de lagere delen van de constitutie en glijdt geleidelijk weg in

de zegenrijke devachanische toestand waarin het zijn voorraad opgehoopte geestelijke verlangens uitput, tot de tijd voor zijn volgende karmische belichaming op aarde aanbreekt.

Het is natuurlijk waar dat ogenblikkelijke bewusteloosheid, volledig en op alle gebieden, tijdelijk volgt op de dood van het fysieke lichaam; precies zoals het in slaap vallen een tijdelijke en toch onmiddellijke bewusteloosheid met zich meebrengt vóór de fase van het dromen begint. Zoals de dromer tijdelijk onderhevig is aan de ongeregelde grillen van het bewustzijn in de droomwereld, en die zijn het enige wat het fysieke brein van de dromer kan bereiken, zo volgt na de dood en zijn tijdelijke ogenblikkelijke bewusteloosheid eveneens een periode van verblijf in de kāmaloka waarin het lagere deel van het bewustzijn zijn dromen heeft – onrustig bij slechte mensen en bijna niet bestaand bij de mens met een hoogontwikkelde spiritualiteit. Als de mens die zichzelf heeft gedood een gemiddeld en normaal mens is met spirituele verlangens, glijdt hij tenslotte na de tijdelijke bewusteloosheid van de dood en de boze dromen in kāmaloka, naar de devachanische toestand die hij in zijn voorbije leven heeft verdiend. Als hij een slecht en heel materialistisch persoon is geweest, dan zal het devachan overeenkomstig kort zijn, maar deze gevallen zijn zeldzaam.

In dit verband zou het volgende troost kunnen geven aan de treurende familieleden van een zelfmoordenaar. Als degene die zelfmoord heeft gepleegd op oudere leeftijd sterft en van het geestelijke type is, dan zal de toestand in kāmaloka kort zijn, en het devachan zal een veel langere duur hebben. Natuurlijk speelt het motief een belangrijke rol bij het veroorzaken van de soort gevolgen die optreden. Als de zelfmoord als daad een beoordelingsfout was, te wijten aan een gebrek aan kennis van de natuurwetten, en ook aan een of meer van het grote complex emotionele aandoeningen waar mensen in deze tijd aan lijden, en als de daad geen sterk element van grote zelfzucht bevatte, en overwegend werd gepleegd op grond van verkeerde gedachten voor het welzijn van hen die achterblijven, dan is het duidelijk dat de zelfdoding veel minder in zich heeft van de diepe morele blaam die er zou zijn als de zelfmoord alleen werd gepleegd omdat de mens die zich van het leven beroofde een lafaard was, of werd gemotiveerd door een andere immorele of verachtelijke reden. In al deze gevallen, zonder uitzondering, bepaalt alleen de kwaliteit van het bewustzijn de aard en kwaliteit van de gevolgen in kāmaloka van de zelfmoord.

Dit alles ziet men duidelijk bij ongelukken, of bij de plotselinge dood door geweld, zoals moord of de dood op het slagveld. De dood van een goed mens bijvoorbeeld door een auto-ongeluk, of door de daad van een moordenaar, brengt geen slechte gevolgen mee voor iemand die op die manier sterft. Integendeel, er zal tenslotte een grote en overvloedige geestelijke vergoeding zijn in devachan. Niettemin kan het devachan niet intreden totdat wat de natuurlijke levensperiode zou zijn geweest voorbij is. Dit is een natuurwet, omdat de voorraad fysiek-astrale levenskracht in alle gevallen moet worden uitgeput voordat het zich wederbelichamende ego zich van de lagere delen van de constitutie kan bevrijden.

In verband met wederbelichaming wordt vaak nóg een vraag gesteld: Reïncarneren dieren? Het antwoord is ja. Dieren reïncarneren of belichamen zich opnieuw zoals alle andere 'bezielde' entiteiten dat doen; want een dier is, evenals een mens, een straal van een zich wederbelichamende monade. Toch zijn er belangrijke verschillen: de mens is een min of meer hoog geïndividualiseerd en ontwaakt ego, terwijl in het geval van de dieren het ontwaken van de ikheid, anders gezegd het functioneren van het mānasische bewustzijn, nog maar in een pril beginstadium verkeert. Mensen reïncarneren als meer of minder geïndividualiseerde ego's, die ieder daarom in het bezit zijn van wilskracht, intellectueel onderscheidingsvermogen, gezond verstand en het morele instinct dat als richtsnoer dient bij zijn keuze ten goede of ten kwade; en al deze vermogens bestaan ook in de dieren, maar latent. Zelfs de planten wederbelichamen zich; evenals de atomen op hun eigen bijzondere gebied. Maar in geen van de rijken lager dan de mens zijn individuele gevallen van wederbelichaming de reïncarnatie van min of meer ontwikkelde ego-zielen zoals in het geval van individuele mensen.

Het dier reïncarneert als een dicht omhulde en niet erg heldere monadische straal; het mist de specifieke eigenschappen of vermogens van een mens, omdat de evolutie deze vermogens nog niet tot zelf-uitdrukking heeft gebracht. In feite kunnen we zeggen dat het dier een onontwikkeld of baby-ego is, zoals de baby een niet-ontwikkelde of baby-mens is.

De mens is niet alleen een centrum van kracht van een geestelijk, intellectueel en psychisch karakter, maar ook een brandpunt van waaruit de vitale, astrale en fysieke eigenschappen van de menselijke constitutie tot manifestatie komen. De mens schept zo zijn eigen lot,

en wikkelt zichzelf in de wirwar van het net van zijn wezen, en legt daardoor voor zichzelf niet alleen de oorzaak van zijn eonenlange pelgrimstocht die hij maakt door de sferen, maar ontwikkelt ook de voertuigen waarin hij in deze verschillende sferen of werelden woont.

De kerngedachte is dat *de mens precies krijgt wat hijzelf wenst.* Hij kan zich na verloop van tijd tot een god opwerken, die hij uiteindelijk in de lange loop van de evolutie zal worden; maar terwijl hij in de richting van dit grote doel van menselijke evolutie werkt, kan hij zichzelf ook in de verschillende diepten van een onwaardig bestaan brengen. Dit is de achtergrond van het oude gezegde: 'Want zoals hij in zijn hart denkt, zo is hij' (*Spreuken*, 23:7). De richting van het denken en verlangen van een mens bepaalt in alle gevallen niet alleen zijn lot, maar het pad dat hij zal volgen, de valkuilen die hij zal ontmoeten, of het geluk dat hij voor zichzelf op zijn tocht door de eeuwen zal scheppen.

Niemand heeft deze kerngedachte van de esoterische leer ooit beter uitgedrukt dan Yāska, een hindoeschrijver uit de oudheid, die zelfs vóór de tijd van de grote Pāṇini zou hebben geleefd.

Yadyad rūpaṃ kāmayate devatā, tattad rūpaṃ devatā bhavati.
– *Nirukta*, X, 17, 6

wat vertaald luidt: 'Naar welk lichaam (of vorm) een goddelijk wezen ook verlangt, juist dat lichaam (of die vorm) *wordt* het goddelijke wezen.'

Tijdens zijn omzwervingen door de werelden en de sferen staat het zich wederbelichamende ego niet los van het heelal, want dat kan het niet, en daarom gaat het niet slechts lichaam na lichaam binnen; maar op grond van zijn eigen vroegere karma, dat de totaliteit is van het ego zelf, *wordt het de wezens en de dingen die het wenste of waarnaar het verlangde.* Zijn begeerten en verlangens drijven het niet alleen ertoe lichamen aan te nemen die qua eigenschappen en hoedanigheden volkomen beantwoorden aan zijn eigen innerlijke dringende behoeften, maar het verbindt zich zo nauw hiermee dat het ze ook wordt – eenvoudig *omdat* het ernaar heeft verlangd en zich eraan heeft gelijkgemaakt.

Deze grote waarheid van de natuur laat zien waarom de latente karmische zaden van impulsen, eigenschappen en emoties die overkomen uit vroegere manvantara's, de rondzwervende monade ertoe brengen haar eonenlange reis in de werelden van stof en vorm te

ondernemen, waarbij ze zich gedurende eeuwen en eeuwen daarmee vereenzelvigt, totdat haar eigen uit zichzelf ontstane en inherente verlangens en wensen naar hogere dingen haar weer doen terugtrekken naar de hogere sferen en werelden van de geest. Dit is de sleutel tot de oorzaken waardoor de spirituele monade in de stof 'valt', en later daaruit oprijst en na verloop van tijd een volledig zelfbewuste godheid wordt; en bovendien waarom en hoe het zich wederbelichamende ego wordt aangetrokken tot de hemelen en hellen.

Wederbelichaming is de leer van herhaalde kansen voor allen, die voortdurend en in een cyclische opeenvolging terugkomen, in leven na leven, waarbij het reïncarnerende ego herhaalde kansen krijgt om de vermogens en de eigenschappen van de geestelijke monade in hem te ontwikkelen. Op die manier werden de Groten wat ze *zijn*.

De menselijke ziel, het zich wederbelichamende ego, kan aan deze aantrekkingen die zijzelf vroeger heeft veroorzaakt niet ontkomen; ze heeft door haar eigen daden, eigen gedachten, haar eigen krachtige emoties, rond zichzelf het weefsel van het lot geweven waarin ze wordt vastgehouden. Dit alles brengt haar terug naar het fysieke leven.

Want of de geest van de mens tijdelijk verblijf houdt voorbij Sirius of de poolster of de uiterste grenzen van de ruimte, hij kan de werking van de universele krachten niet beperken. Ze zullen hem terugroepen naar de plaats van vroegere aantrekking, en de zaden van toen zullen ontkiemen – zo niet in dit leven, dan toch in een volgend leven of volgende levens, wanneer de barrières zullen wegvallen door de drang van de innerlijke karmische impulsen om zich tot uitdrukking te brengen. Deze zaden zullen hun vruchten dragen in *hem*, hun oorsprong en 'schepper'.

Het leven is in werkelijkheid dat stille, smalle pad, zoals de Upanishads van de hindoes het zeggen, DAT HEM DIE HET VOLGT, LEIDT NAAR HET HART VAN HET HEELAL; en deze mystieke reis brengt de vervulling van de grote zoektocht van alle mensenzielen.

14

Het leven – in feite en in theorie

De 19de eeuw die nog niet is vergeten maar die in geen enkel opzicht wordt betreurd, heeft aan haar kind de 20ste eeuw een erfenis nagelaten waarvan de wereld nóg de last draagt; maar er zijn tekenen die wijzen op een bevrijding van haar onzalige heerschappij in geestelijk, intellectueel en moreel opzicht. Zij was een harde en bittere eeuw, een waarin elk aangeboren normbesef van de menselijke ziel een zware tol moest betalen.

Er is in de geschiedenis, voor zover wij die kennen, waarschijnlijk geen enkele eeuw waarin morele mislukkingen in zo grote aantallen zijn opgetekend en die zo zwart is geweest door de bijna onbeteugelde zelfzucht en de strijd om de macht. Het was een zelfvoldane, zelfgenoegzame en heel egoïstische tijd, waarin de mensen zich verbeeldden dat ze de top hadden bereikt van alle mogelijke kennis van religie, filosofie en wetenschap; en dit alles werd voornamelijk tot stand gebracht door geestelijke en morele instincten ondergeschikt te maken aan een strijd om materiële welvaart te bereiken, gepaard gaand met nationale en politieke zelfzucht, wat uitliep op de verschrikkelijke internationale conflicten, en een hoogtepunt bereikte in de wereldwijde psychische brand van 1914.

Ook in andere opzichten was het een vreemde eeuw, vol opvallende tegenstellingen en onmogelijke tegenstrijdigheden die naast elkaar bestonden en elkaar in het leven van de mensen probeerden te verdringen. Het was een eeuw waarin de meeste mensen bepaalde verkeerd begrepen geloofsovertuigingen aanhingen in één deel van hun brein, en in een ander deel wetenschappelijke theorieën koesterden die even onbewezen waren als de religieuze ideeën, maar die geheel onverenigbaar en daarom niet met elkaar te verzoenen waren. De menselijke natuur was gespleten, tegen zichzelf verdeeld door deze zwak waargenomen tegenstrijdigheden die de meeste mensen niet eerlijk onder ogen wilden zien.

Iedereen had het over de leer van broederlijke liefde; maar de praktijk, zowel in internationale kwesties als in nationale, sociale en

politieke betrekkingen, ging regelrecht tegen de edele leer in. Het was inderdaad een eeuw waarin de verering van het geweld, hoewel verhuld, overal merkbaar was; en hoewel men steeds zei 'recht is macht', was de praktijk bijna altijd 'macht is recht'. Toch kan elk verstandig mens zien dat de alles goedmakende eigenschap in de betrekkingen van mens tot mens en van land tot land de onbuigzame wil is om welwillend rechtvaardig te zijn tegenover allen, ongeacht zijn eigenbelang.

Er bestaat waarschijnlijk geen helderder beeld van de feiten dan dat wat kan worden gevonden bij het bestuderen van *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett.* Hier deden twee van de grote leraren van de mensheid hun uiterste best tenminste een paar zaden van spiritualiteit te zaaien in het denken van twee gewone mensen uit de 19de eeuw, A.P. Sinnett en A.O. Hume. Sinnett was misschien de meerdere wat betreft geestelijk onderscheidingsvermogen, terwijl Hume misschien wat betreft intellectuele vermogens wat hoger stond. Twee typische mannen uit de 19de eeuw met al hun intellectuele gebreken en ook de relatief weinige deugden van hun tijd, correspondeerden met twee mahātma's; en niets zou interessanter kunnen zijn dan de verbazingwekkende en geduldige welwillendheid op te merken van de leraren in hun strijd tegen de volkomen onbewuste en toch ongelooflijke zelfvoldaanheid en het zelfgenoegzame egoïsme van hun twee 'lekenchela's'. Ze hadden een houding waarin ze er bijna onafgebroken op aandrongen dat de oude wijsheid moest worden overgebracht in overeenstemming met de denk- en zienswijze die zij in hun egoïsme vaststelden als het kanaal door middel waarvan de boodschap aan de mensheid moest worden overgebracht. Zij hielden vol dat er tijd zou worden gewonnen door het teweegbrengen van 'verschijnselen', waarbij ze dachten dat door het verrichten van materiële wonderen de wereld bijna met geweld tot het geloof in de esoterische wijsheid zou worden bekeerd. Toen de leraren erop wezen dat dit juist de slechtste manier was om de basis te leggen voor de geestelijke en intellectuele filosofie, was het voor de twee 'lekenchela's' onmogelijk te begrijpen dat 'verschijnselen' onvermijdelijk de vraag oproepen naar meer 'verschijnselen'. Toen de mahātma's vervolgens ronduit verklaarden dat het beter was voor de leringen van de oude wijsheid om voor altijd onbekend te blijven voor het brede publiek dan te worden gebaseerd op zulk drijfzand, gaven de twee 'discipelen' duidelijk te kennen dat volgens hen zedelijk gedrag en ethiek alleen maar conventies van de samenleving waren en geen werkelijke basis hadden in

natuurwetten. Daarom vonden ze dat de voorwaarden voor het doorgeven van de verheven boodschap van de meesters zowel onnodig als willekeurig waren.

Theosofen zijn Hume en Sinnett echter oprecht dankbaar voor het werk dat beiden hebben gedaan voor The Theosophical Society, waaraan ze enige tijd waren verbonden. Het was voor hen een gouden kans om direct in persoonlijk contact te komen met twee leden van de grote broederschap, iets wat zo zelden voorkomt dat men het zou kunnen beschrijven als een even zeldzame gebeurtenis als de verschijning van de traditionele feniks.

Sinnett en Hume waren vooral geïnteresseerd in vraagstukken over leven en dood, maar omdat zij mensen van de 19de eeuw waren is het waarschijnlijk dat leven en dood voor hen twee volkomen tegengestelde dingen waren in plaats van twee aspecten van hetzelfde proces: een doortocht van de evoluerende en rondzwervende menselijke monade naar en weer uit de sfeer van de aarde. Met andere woorden, de dood is slechts een van de functies van het leven; en het juiste tegengestelde van de dood is niet 'leven' maar geboorte.

In deze tijd zijn de inzichten van de mensen enorm veranderd. Het verwerpen van oude wetenschappelijke verboden en vooroordelen, die hun grootste bloei in de laatste jaren van de 19de eeuw hadden bereikt, heeft voor het huidige wetenschappelijke onderzoek zo'n nieuw en tot nu toe onbetreden terrein van denken en onderzoek geopend dat er nu een volkomen nieuwe gedachteatmosfeer heerst.

Snel nadert de wetenschap het ogenblik dat zij bereid is tenminste enkele van de fundamentele leringen van de archaïsche wijsheid aan te nemen. Een van de voornaamste ideeën en opvattingen van niet weinigen is dat de essentie van het Zijn geest-stof is, zoals sommigen het noemen, of kosmisch bewustzijn zoals de esoterische traditie het noemt. Dit is werkelijk een enorme vooruitgang vergeleken bij het alles ontkennende materialisme dat aan het einde van de 19de eeuw bijna universeel werd aangenomen. Het spreken over een 'kosmische wiskundige' of over een 'kosmische kunstenaar', hoewel heel gebrekkig uitgedrukt, is een grote stap vooruit.

'Leven' en 'dood' zijn twee processen of 'gebeurtenissen', of beter, twee fasen van ervaring van de monadische kracht-substantie. Wat het gemanifesteerde heelal betreft, zijn 'leven' en 'dood' twee aspecten van de identieke werking van een universele kosmische kracht, die in alle perioden van evolutionaire manifestatie deze tweeledige vorm aanneemt. Maar achter deze twee processen staat de intelligen-

te drang, de bewuste drijvende kracht of energie die wezens en dingen ertoe brengt om een pad van ontwikkeling te volgen dat al latent in de kiem of het zaad – kosmisch of individueel – aanwezig is, en dat door evolutionaire groei de intrinsieke factoren van de individualiteit ontvouwt die in het begin in het hart van het zaad van de toekomstige entiteit latent waren.

Wat is deze drijvende kracht, deze intelligente en levende drang in de kiem? Elk van die kiemen of zaden is een van het oneindige aantal gemonadiseerde atomen van het kosmische leven. Wanneer we de individuele entiteit beschouwen, zoals een mens, een dier, een plant, of een atoom van een mineraal, wordt het nodig in bijzonderheden te treden, en we zien dat deze drijvende kracht of innerlijke drang de naar buiten gerichte werking is, of de uitdrukking van de stroom van levensenergie die in de monade opkomt en daaruit naar buiten vloeit, want de monade is het geestelijke centrum of de kern van elke entiteit. Dit geestelijke centrum is zelf een entiteit, waarin de karakteristieke eigenschappen of de individualiteit ervan in de eindeloze duur verborgen liggen en van daaruit uitstromen om tot evolutionaire ontwikkeling te komen. Dit is in het kort de algemene betekenis van de leer van svabhāva.

Waarom is een eikel altijd de ouder van een eik? Waarom brengt een appelpit onveranderlijk een appelboom voort? Deze vragen zijn niet slechts banale herhalingen van iets dat iedereen weet; het zijn werkelijke vragen die door de westerse wetenschap nog nooit zijn verklaard. Het is volkomen zinloos te zeggen, dat ze 'zomaar' op die manier groeiden, want we hebben hier te maken met een feit van diepzinnig filosofisch, religieus zowel als wetenschappelijk belang. De leer van svabhāva, van de karakteristieke geestelijk-vitale monade, geeft antwoord op deze vragen door te stellen dat de eikel of elke andere individuele kiem *onveranderlijk zijn eigen soort voortbrengt*, op grond van de inwonende karakteristieke individualiteit, de monadische karakteristiek of straal in het hart van de kiem van de eik of van de appelpit. Wanneer alles in het wilde weg groeit, als er geen keten van geïndividualiseerde veroorzaking was die onfeilbaar gevolgen teweegbracht overeenkomstig de 'individualiteit' van de eraan voorafgaande oorzaken, als er geen wet was die de individualiteit in het universum steeds weer terugbrengt, waarom zou dan een appelpit geen bananenboom voortbrengen, of een perzikpit een aardbeistruik? Of waarom zouden we niet kleine kindertjes kunnen ontdekken in het hart van een roos?

Geheel afgezien van het feit dat hierin een van de geheime processen van wederbelichaming of reïncarnatie ligt, verklaart het ook de continuïteit van de soort en de verschillende geslachten of klassen die de diverse natuurrijken samenstellen. Bovendien is de oorsprong van de verscheidenheid van soorten, wat altijd een groot probleem voor de biologie is geweest, nauw met dit feit verbonden. Al dat soort oorsprongen met hun variaties in ruimte en tijd komen voort uit het feit dat de emanaties naar de fysieke wereld uitstromen vanuit de inwonende spirituele monaden van de verschillende rijken, en elke stroom draagt het stempel van zijn eigen inherente karakteristieke soort of svabhāva. Dit is duidelijk de oorzaak van de continuïteit van de soorten door de eeuwen heen, waarbij deze soorten natuurlijk onderhevig zijn aan de wijzigingen die ontstaan door de evolutionaire ontplooiing van innerlijke tot nu toe latente karakteristieke eigenschappen. En juist deze ontvouwing door emanatie doet de zogenaamde 'oorsprongen' en 'variaties' van levende wezens ontstaan.

Verder is elke monade een 'scheppend' of liever een tot emanatie brengend centrum of brandpunt dat gedurende een manvantara altijd actief is, zodat tenminste in het begin van de periode van kosmische manifestatie, uit het hart ervan een nooit eindigende stroom van karakteristieke eigenschappen in kiem voortkomt, en elk daarvan is het uitgangspunt of de 'oorsprong' van een nieuwe variatie die, als ze in leven bleef en was opgewassen tegen de verschillende vijandige factoren in de omgeving, zich zou handhaven als een 'nieuwe' variëteit of soort, of als een meeromvattende groep.

In dit verband moeten we een belangrijk punt in gedachte houden: juist omdat het bol-manvantara op onze aarde reeds het laagste punt in zijn neerdaling voorbij is en weer aan zijn opgang begint, zal het verbijsterende aantal nieuwe variëteiten en typen dat de hele tocht langs de neergaande boog karakteriseerde, van nu af aan voortdurend minder groot worden. Het hele verloop van het werken van de levensgolven op de opgaande boog is in de richting van integratie en brengt dus in de loop van de eeuwen een gestaag afnemend aantal soorten en families voort, terwijl op de neergaande boog de natuur een poging deed tot differentiatie of verspreidende activiteit, d.w.z. het voortbrengen van grote aantallen specifieke variaties van de fundamentele algemene soort, die omdat deze monadisch is, eeuwig blijft bestaan.

Zoals gezegd, het is de monadische individualiteit, het geïndividualiseerde karakteristieke kenmerk dat zich in het zaad van de wor-

dende entiteit bevindt en het bezielt, die niet alleen de drijfkracht veroorzaakt, maar ook de aard en soort bepaalt, als ras of anderszins, van de entiteit die later zal ontstaan. Deze levenbrengende en intelligente drang is het aggregaat van krachten van verschillende soorten, die latent zijn in de monadische straal die uit de monade zelf voortkomt; deze laatste wordt in het Sanskriet jīva genoemd. De karakteristieke individualiteit die is geworteld in de levensenergie van de straal, drukt voor altijd haar stempel op de werking van deze straal in al zijn functies, en brengt daarom in tijd en ruimte tot uiting wat reeds in het begin in de monade besloten lag. Dit is de ware betekenis van evolutie, een proces van het zich tot uitdrukking brengen van het rondzwervende wezen in de werelden en sferen van de stof, een proces dat plaatsvindt zowel tijdens de 'dood' als tijdens het 'leven'. Elke individuele monade ontvouwt door middel van haar uitgeworpen kracht of monadische straal door emanatie die bijzondere levenskarakteristiek die, samen met haar verschijningsvorm, haar wezen afdrukt op de zich ontwikkelende substantie of het lichaam waarin ze op een bepaald moment misschien verblijft, en zo de enorm grote verscheidenheid van rassen en families, geslachten en soorten voortbrengt, en ook de verscheidenheid in de ons omringende natuurrijken.

Hoewel over deze monadische straal wordt gesproken als over een individualiteit, is hij in werkelijkheid een schoof of bundel spirituele krachten die tot een eenheid zijn bijeengebracht. De constitutie van de mens is samengesteld, een stroom van bewustzijn die voortvloeit uit het onsterfelijke centrum van de spirituele monade, en deze laatste is tegelijk de onsterfelijke wortel van de mens en zijn essentiële zelf. De monade die dus de hoogste of meest innerlijke kern van elke gemanifesteerde entiteit is, is de fundamentele individualiteit, waaruit bewustzijn en zelfheid vloeien in een stroom die door alle verschillende graden of niveaus van de constitutie van de entiteit gaat, en deze stroom is aldus de monadische straal.

Een vertrouwd symbool voor velen en gebruikt door meer dan één school in de oudheid, namelijk een zuil van licht, stelde de menselijke constitutie voor als één geheel. Deze zuil van licht, zoals zij uit het hart van de monade naar buiten stroomt en tot manifestatie komt, vertoont in haar hogere delen een hemelse glans; maar wanneer ze dieper in de stof afdaalt, wordt haar lichtsterkte gaandeweg flauwer, totdat ze de fysieke sfeer bereikt, waar ze onzichtbaar werkt in een omgeving die zo 'zwart is als de nacht' – dat is in de vitaal-astraal-fysieke triade van de menselijke constitutie. Door het hele bereik van

deze lichtzuil loopt de stroom van essentiële zelfheid of monadisch bewustzijn, en deze stroom is de monadische straal die wordt omringd door de zuil van licht – de innerlijke en onzichtbare samengestelde menselijke constitutie.

Wanneer deze monadische straal naar beneden stroomt door deze lichtzuil, maakt ze voor zichzelf op geschikte plaatsen knopen of brandpunten van actief bewustzijn die op zichzelf lagere monaden zijn, ego-zielen van de menselijke constitutie. In volgorde naar beneden zijn ze: de goddelijke ziel, de geestelijke ziel, de mānasische of menselijke ziel, de kāma-mānasische of dierlijke ziel, en de vitaal-astrale ziel. Door al deze heen stroomt en werkt en functioneert de essentiële monadische straal, die identiek is aan de sūtrātman van de hindoefilosofie, een Sanskrietterm met de betekenis 'draad-zelf', die zijn zetels of respectieve knopen of brandpunten heeft in het geaggregeerde geheel van de verschillende subtiele omhulsels of 'zielen'.

Dus, wanneer voor een entiteit, bijvoorbeeld een mens, de dood intreedt, vindt er een proces van voortschrijdende involutie plaats; en dus juist het tegenovergestelde van het proces van evolutie dat vroeger tijdens de opbouw van de structuur van de samengestelde constitutie of zuil van licht had plaatsgehad. Het eerst wordt het fysieke lichaam afgeworpen met de het vergezellende grove astrale levenskracht, en deze omvat natuurlijk het modellichaam of liṅgaśarīra. Na een zeker tijdsverloop, dat in ieder van de gevallen afhangt van de karmische eigenschappen en kwaliteiten van de mens in zijn zojuist geëindigde leven op aarde, stijgt het bewustzijn uit de astrale werelden op naar het daaropvolgende en hogere monadische centrum of brandpunt van bewustzijn, dat op zijn beurt tenslotte wordt ingetrokken in de schoot van de spirituele monade; en hier komt de menselijke monade of het menselijke ego in de devachanische toestand.

Als het devachan ten einde loopt en voor de menselijke monade de tijd komt om te ontwaken uit haar gelukzalige dromen – want dan ontwaken de karmische zaden van eigenschappen en hoedanigheden die tot dan toe latent in het menselijke ego hebben gelegen en die vanuit het laatste leven op aarde zijn overgebracht – volgt ze automatisch de aantrekking naar de aardbol, en daalt af door de tussengebieden waar ze op haar opwaartse reis naar de devachanische toestand doorheen is getrokken. Zo gaat ze naar beneden vanuit de spirituele monade naar de meer materiële gebieden, terwijl ze voor zichzelf bij elke stap de passende omhulsels of subtiele lichamen opbouwt waarin ze op deze lagere gebieden kan leven. En zo vormt

ze weer de knopen of brandpunten die ze tevoren in zichzelf had ingevouwen, totdat ze tenslotte de aardbol bereikt en door haar karmische affiniteiten tot de voor haar geschikte menselijke schoot wordt aangetrokken.

Het moet duidelijk zijn dat de esoterische filosofie niet leert dat de mens een bestaan heeft als een onveranderlijk ego dat van het ene leven naar het andere gaat en alleen maar ervaringen opdoet zonder zelf te veranderen. Integendeel: het ego is zelf een zich ontwikkelend brandpunt van bewustzijn in de zuil van licht, en daarom ondergaat het menselijke ego het nooit eindigende proces van voortdurende uitbreiding van het bewustzijn *zelf*. Dus is het ego niet een onveranderlijke entiteit die snel van de ene geboorte naar de andere trekt; en daarom moet men het reïncarneren van dit menselijke ego nooit beschouwen als een doortocht van een spiritueel mannetje dat van het ene leven op aarde naar het andere gaat en altijd dezelfde blijft.

Daarom zei Gautama de Boeddha met nadruk dat er geen blijvend – niet veranderend – 'ego' of 'ziel' in de mens is; en de diepe betekenis van deze mededeling is aan alle commentatoren sinds de tijd van de Boeddha ontgaan. Het is een subtiel punt, en daarom is het nogal moeilijk te begrijpen. Bekijk eens het geval van een mens zoals hij groeit vanaf zijn geboorte tot de volwassen leeftijd, en dan bij de portalen van de dood komt. Er zijn diepgaande wijzigingen geweest in het bewustzijn van deze mens; toch is de man van vijftig de vrucht of het directe karmische resultaat van de jongen van tien. De jongen en de man zijn dezelfde, en toch niet identiek; dezelfde omdat ze dezelfde bewustzijnsstroom zijn; maar niet identiek omdat het bewustzijn is gegroeid of ontwikkeld.

Precies hetzelfde is het geval bij reïncarnatie. De 'oude mens' is dezelfde als de 'nieuwe mens', en toch niet identiek; want de 'nieuwe mens' in het nieuwe leven op aarde bezit al de toevoegingen verworven tijdens de devachanische tussenperiode die nu – met het totale karma van de 'oude mens' – de 'nieuwe mens' zijn geworden. De hele leer is een van ontzaglijke hoop, want ze laat zien dat elke nieuwe geboorte een stap vooruit is, en dit omvat het uitwerken en daarom vergeten van vroegere fouten en vergissingen, en houdt in dat er in de toekomst altijd weer nieuwe kansen komen. Dit betekent niet dat het 'oude' wordt vernietigd of uitgewist, want dit is onmogelijk, het 'oude' blijft als karmische oogst of erfdeel totdat het in evenwicht is gebracht of uitgeput; maar op dit 'oude' werkt de voortdurende instroom van nieuwe spirituele en intellectuele groei, waardoor het

karakter radicaal wordt gewijzigd, zodat na verloop van tijd het oude geleidelijk verdwijnt omdat het zichzelf uitput, en het nieuwe steeds beter wordt.

Het zou eenvoudig verschrikkelijk zijn te denken dat iemand die in het ene leven een misdadiger is, in alle toekomstige levens een misdadiger zou moeten blijven op grond van een volkomen onjuiste theorie dat zijn centrum van zelfbewustzijn of het menselijke ego blijvend is en niet verandert.

Leven is daarom niet louter een onafgebroken proces van het opbouwen van een fysiek lichaam dat, wanneer het opgebouwde een bepaald punt heeft bereikt, wordt gevolgd door een plotselinge ineenstorting en daaropvolgende ontbinding, omdat er in de structuur iets komt dat totaal van leven verschilt en dood wordt genoemd. Dood is het logisch tegengestelde van geboorte; ja als we strikt nauwkeurig spreken is de dood niet het tegenovergestelde van geboorte maar een andere vorm ervan – een gaan van de monadische straal uit de fase van het leven op aarde naar zijn daaropvolgende en eruit voortvloeiende fase die het astrale leven wordt genoemd.

Alle processen in de natuur die elkaar in een regelmatige reeks opvolgen als een ononderbroken keten van oorzaken, verlopen methodisch en onophoudelijk en zijn ook samengesteld. Er zou geen proces van opbouw kunnen zijn zonder een ermee gelijkwaardige werking die de mensen dood noemen – ieder ogenblik, ieder uur, en altijd tegelijk werkend. De dood is maar een verandering: het eindigen van één gebeurtenis in de keten van oorzaken, die leidt tot de karmische gebeurtenis die erop volgt. Geboorte in een leven op aarde is precies analoog aan de dood van het fysieke lichaam, want de geboorte van het fysieke lichaam is de gebeurtenis die de rondzwervende monade in die fase van zijn reis brengt die leven op aarde wordt genoemd. Er kan geen geboorte zijn die niet tegelijk een dood of beëindiging is van een gebeurtenis die er onmiddellijk aan voorafging; de geboorte van de monade tot het leven op aarde is dus haar dood in de onmiddellijk eraan voorafgaande fase van het astrale leven.

De zaad-kiem kan niet groeien tenzij de fysieke bedekking of buitenste schil ervan sterft, zodat de kiem kan ontspruiten. De majestueuze eik, geteisterd door de stormen van eeuwen, zou niet uit de eikel zijn ontstaan tenzij die eikel zijn leven ervoor had gegeven. Neem het fysieke lichaam: bij iedere stap zien we deze twee processen die hand

in hand steeds doorgaan. Geen enkele cel van het lichaam blijft bestaan wanneer dat is versleten, maar ze verdwijnt in haar eigen nakomeling en wordt uit haar eigen substantie door een nieuwe cel vervangen. De levensfuncties zijn in feite gelijk aan de functies van de dood. Ieder ogenblik van groei is een ogenblik dichter bij ontbinding, en elke stap in de groei of in wat men het leven noemt, wordt veroorzaakt door de dood van de onmiddellijk eraan voorafgaande schakel in de keten van het bestaan van het leven. Er kan geen dood zijn waar geen leven is, want leven en dood zijn geen tegengestelden maar één, een *identiteit.* Sterfelijkheid is de vrucht van het leven, zoals het leven het kind van de dood is, en ook zoals dood of verandering een nieuwe fase van leven inleidt.

Het is duidelijk dat apostel Paulus aan hetzelfde dacht toen hij in zijn *Eerste Brief aan de Corinthiërs* schreef:

> Zo waar als ik, broeders, op u roem draag in Christus Jezus, onze Here, ik sterf elke dag.
>
> Maar, zal iemand zeggen, hoe worden de doden opgewekt? En met wat voor lichaam komen zij?
>
> Dwaas! Wat u zelf zaait, wordt niet levend, of het moet gestorven zijn, en als u zaait, zaait u niet het toekomstige lichaam, maar slechts een korrel, bijvoorbeeld van koren, of van iets anders.
>
> Er zijn hemelse en aardse lichamen, maar de glans van de hemelse is anders dan die van de aardse.
>
> Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, en een geestelijk lichaam opgewekt. Is er een natuurlijk lichaam, dan bestaat er ook een geestelijk lichaam. – 15:31, 35, 36, 37, 40, 44

In een artikel over 'Leven' geschreven door dr. Peter Chalmers Mitchell voor *The Encyclopaedia Britannica* zegt hij:

> Totdat men grotere kennis van het protoplasma en in het bijzonder van de proteïne heeft verkregen, is er geen wetenschappelijke ruimte voor de overweging dat er een mysterieuze factor is die levende materie van andere materie, en leven van andere werkingen doet verschillen. – 16:601 (ed. 1911)

De schrijver heeft in zijn hart sympathie voor dit fragment uit het artikel van dr. Mitchell; want de grootste fout die de Europese wetenschap sinds de tijd van Newton heeft gemaakt, is dat men heeft verondersteld dat leven iets absoluuts is, of een ding op zichzelf, dat daarom in essentie niet alleen onderscheiden is van materie, maar volkomen ervan verschilt. Dit is een onjuiste veronderstelling die de

esoterische filosofie verwerpt; want in haar leer is dat wat de wetenschap materie noemt, een onveranderlijke manifestatie van de kosmische jīva – van de onberekenbaar grote aantallen bewuste monaden die in heel verschillende graden van ontwikkeling bestaan, die niet alleen de materiële sfeer bezielen, maar werkelijk de materiële sfeer *zijn*. Met andere woorden, de hele reeks van hiërarchische materiële werelden of sferen, waaronder dus de fysieke sfeer, is een netwerk van op elkaar inwerkende brandpunten of monadische punten van bewustzijn, en elk zo'n monade of jīva is een centrum of brandpunt van wat wetenschappers geest-stof noemen. Omdat deze monaden of brandpunten van geest-stof bestaan en functioneren in verschillende graden van evolutionaire ontwikkeling en het totaal van al wat is in zich bevatten, wordt het dus duidelijk dat zelfs het atoom van de scheikunde met zijn oneindig kleine elektronen als brandpunten de uitdrukking is van een monadisch centrum in de minerale sfeer. Daarom staat het 'leven' niet los van en verschilt het niet van materie, die erop inwerkt als iets van buitenaf, maar de materie zelf bestaat in al haar fasen en graden uit de onderling op elkaar inwerkende uitdrukkingen van deze monadische centra – en elk zo'n monade is een bron van levenskracht.

Zo wordt de natuur door al haar rijken heen van binnenuit in beweging en tot handeling gebracht; en daarom zijn alle voertuigen of uitdrukkingen van deze innerlijke en onzichtbare entiteiten wat wij de vele differentiaties van de materiële sferen noemen. Zelfs Herbert Spencer had er enig besef van dat de kosmische processen voortkwamen uit intelligent levende werkingen, want hij schreef:

> Onder de mysteries die mysterieuzer worden hoe meer men erover nadenkt, zal altijd de ene absolute zekerheid blijven dat wij steeds in tegenwoordigheid zijn van een oneindige energie waaruit alle dingen voortkomen. – *First Principles*

– en waarnaar alle dingen na verloop van tijd tenslotte terugkeren voor hun periode van pralayische rust, om later weer daaruit te voorschijn te komen.

Toen het wetenschappelijke denken zich aan de lichtgelovigheden van de Middeleeuwen had ontworsteld, was het onvermijdelijk dat de mensen naar een bepaalde universele standaard zochten waaraan ze de ideeën en intuïties die op verschillende tijden voorkomen konden toetsen. Bij dit zoeken wendden mensen met een onderzoekende

geest zich tot het enige wat aan de vereiste voorwaarden voor universaliteit scheen te voldoen – tot de natuur zelf. Maar wat konden ze, bij het benaderen van de natuur, zoals zij dat deden met de heersende vooropgezette meningen van hun tijd, verwachten te vinden bij een eerste studie van de natuur? Zonder leiding van een andere levensfilosofie dan die van het religieuze en scholastieke denken van de Middeleeuwen; ja, in zekere zin misleid door de sterke psychologische kracht van hun omgeving, was hun geest bij zo'n studie van de natuur onbewust al gekristalliseerd in bepaalde manieren van denken.

Zo ontstond onder andere de theorie van het vitalisme, waarvan de algemene idee scheen te zijn dat achter de fysieke en chemische processen in lichamen van dieren en planten, iets bestaat dat leven wordt genoemd. Dit leven werd kennelijk gezien als een actieve kracht die losstond van en geheel verschilde van de stof; en de dood zou een zich terugtrekken zijn van dit geheimzinnige leven uit de materie van fysieke lichamen. De conclusie lijkt nogal duidelijk dat de grondgedachte van het vitalisme was dat het zogenaamde leven volkomen onstoffelijk was, en op geen enkele manier identiek met de stof zelf, maar dat het toch door de stof heen werkte en er verschillende eigenschappen en hoedanigheden aan gaf – afgezien van de inherente eigenschappen of hoedanigheden die scheikundige elementen van de stof zouden kunnen hebben.

De filosofische en wetenschappelijke problemen die uit een theorie als deze voortkwamen, en die door velen als praktisch onoplosbaar werden beschouwd, deden denkers met een andere instelling schrikken en stootten hen daarom af. Omdat ze zich afkeerden van de vitalistische theorie, werden ze *mechanisten* genoemd, en ze zeiden dat er geen leven *per se* is, dat er niets is dan fysische en chemische krachten; en dat de onderlinge werkingen van deze krachten of energieën de variëteiten voortbrengen van het dieren- en plantenleven. Maar evenals het vitalisme zijn tijd heeft gehad, zo wijst alles erop dat we tot de conclusie mogen komen dat ook het mechanisme voorbij zijn hoogtepunt is.

George C. Scott, Ph. D., hoogleraar biologie aan het College of the City of New York, schreef:

> Het functioneren van protoplasma is onafscheidelijk verbonden met de ideeën van de natuur- en scheikunde over protoplasma. De celgroepen moeten onafscheidelijk zijn verbonden met een overkoepelende activiteit van de hele massa als een eenheid. Deze organisatie kan niet worden ontleed; men kan haar niet met

> behulp van een microscoop waarnemen. Ze is niet materieel in de gewone zin van het woord. Dit leidde tot de ontwikkeling van twee algemene denkbeelden of denkrichtingen – het *vitalisme* en het *mechanisme*. De vitalist zegt dat het leven meer is dan alleen fysische en chemische krachten en dat we tot nog toe niet in staat waren te verklaren wat leven is. De mechanist beweert dat levensactiviteiten niets meer of minder zijn dan uitingen van de werking van bekende fysische en chemische wetten. De bioloog en mechanist die zelfverzekerd beweert dat levensprocessen slechts vormen zijn van verschijnselen die plaatsvinden overeenkomstig bekende wetten van de natuur- en scheikunde, kan evengoed worden bekritiseerd als de vitalist. . . . Wanneer levensverschijnselen werkelijk worden begrepen, kan deze zogenaamde levenskracht of 'vitale geest' een vorm van energie blijken te zijn.
>
> – *The Science of Biology*, blz. 38-9

Laatstgenoemde bewering toont duidelijk aan dat het vitalisme in sommige opzichten dichter bij de esoterische leer staat dan het mechanisme; maar theosofen verwerpen het vitalistische denkbeeld dat 'leven' radicaal verschilt van de eraan ten grondslag liggende substantie waaruit materie wordt gevormd.

Een ander inzicht in deze discussie wordt naar voren gebracht door dr. Max Verworn, hoogleraar fysiologie aan de universiteit van Bonn. Na een beschrijving van de groei van het vitalisme in Europa, en van de aard van de 'ziel' en de 'geest' zoals men in Europa daarover dacht van de tijd van de Grieken tot in onze tijd, schildert hij de verdere ontwikkeling van wetenschappelijke denkbeelden als volgt:

> Geleidelijk kwam de neiging weer naar voren om levensverschijnselen met mystieke middelen te verklaren, wat bijvoorbeeld uitdrukking vindt in het *animisme* van Stahl; en in de tweede helft van de 18de eeuw begon het *vitalisme*, dat zijn oorsprong in Frankrijk had, zijn glorierijke opmars door de hele wetenschappelijke wereld. Opnieuw werd gedacht dat de oorzaak van de levensverschijnselen een mystieke kracht was (force hypermécanique) – die 'levenskracht', noch fysisch noch chemisch van aard, waarvan men dacht dat ze alleen in levende organismen werkte. Het vitalisme bleef de heersende idee in de fysiologie tot ongeveer het midden van de 19de eeuw . . . in de tweede helft van de 19de eeuw werd de leer over een levenskracht tenslotte definitief verworpen om plaats te maken voor de triomf van de natuurlijke methode om levensverschijnselen te verklaren. . . . Het lijkt er inderdaad op dat in onze tijd, na verloop van een halve eeuw, mystieke neigingen

> opzij waren gezet om in het onderzoek van het leven opnieuw op te duiken. Hier en daar hoort men wederom het wachtwoord van het vitalisme. – *The Encyclopaedia Britannica* (21:554; ed. 1911)

Deze neiging tot verandering is op zichzelf uitstekend omdat ze kristallisatie van wetenschappelijke denkbeelden tot zuiver wetenschappelijke dogma's voorkomt. Niettemin hebben wetenschappelijke denkbeelden een sterke neiging dogmatisch te worden, zoals elke verzameling wetenschappelijke handboeken zal aantonen, hoewel de ondervinding ons leert dat een wetenschappelijke theorie even voorbijgaand is als de rages en theorieën op elk ander terrein van het menselijk leven.

Verder zou men zich kunnen afvragen of de denkbeelden die in de theorieën van zowel vitalisme als mechanisme zijn te vinden niet in beide gevallen in strijd zijn met de hele richting van het huidige wetenschappelijke denken. Want volgens de wetenschap schijnt alles in essentie 'energie' te zijn; en materie zelf bestaat slechts uit de vormen of aspecten van kosmische energie, die sommigen vereenzelvigen met geest-stof. Hierin naderen zij dicht tot de theosofische opvatting dat materie in werkelijkheid een verharding of kristallisatie is van krachten of, nauwkeuriger, een onbegrijpelijk grote verharding van monaden, levenscentra. Zoals H.P. Blavatsky jaren geleden schreef, materie is verdichte of hard geworden straling – of wat in die tijd 'licht' werd genoemd. In 1888 werd dit algemeen beschouwd als een verklaring van een idealist die het bij het verkeerde eind had, en zonder enige grond in de natuur. Maar nu zou deze uitspraak als wetenschappelijk orthodox worden beschouwd.

Wat is licht? De wetenschappers vertellen ons dat licht een elektromagnetische trilling is en dat er vele soorten elektromagnetische 'golven' zijn – een veel gebruikt woord om uit te drukken hoe deze elektromagnetische energieën zich door de ruimte voortplanten. Wanneer een elektromagnetische energie een bijzonder hoge trillingsfrequentie heeft, die gaat tot triljoenen per seconde en zelfs hogere frequenties, gepaard gaand met een afname van de lengte van de individuele golf, dan moet zo'n verdichting van bewegingskracht of energie op elk menselijk zintuig exact de gevoelsindruk van een vorm van materie voortbrengen. Deze illustratie geeft tenminste enig besef van hoe een kracht met een zeer hoge trillingsfrequentie de indruk kan wekken van een lichaam of een massa materie.

Onderstaande kolom van de frequenties van verschillende vor-

men van straling is misschien interessant:

Vorm van straling:	Frequentie (trillingen per seconde):
Draadloze telegrafie	100.000 tot 10 miljoen
Hertzgolven	10 miljoen tot 1 biljoen
Infrarood licht	1 triljoen tot 400 triljoen
Zichtbaar licht	400 triljoen tot 770 triljoen
Ultraviolet licht	770 triljoen tot 6 kwadriljoen
Röntgenstralen	6 kwadriljoen tot 30 kwintiljoen
Gammastralen van een atoom	30 kwintiljoen tot een onbekend aantal

En nog hoger, zegt men, is de trillingsfrequentie van de kosmische stralen van Kolhoerster, dr. Millikan, en anderen.

Wat is in feite de betekenis van deze tabel van trillingsactiviteit? Ze laat zien dat er een afdalende reeks in de stof is die loopt van het etherische naar toenemende stoffelijkheid; dat we van de draadloze telegrafie tot aan de kosmische stralen steeds verder afdalen in dichtere materie, omdat de trillingsfrequentie of -snelheid toeneemt en de verharding dus volmaakter wordt, de kristallisatie meer volledig wordt; en als dus zichtbaar licht dat maar één octaaf op deze schaal is, materie blijkt te zijn, wat kunnen we materie dan anders noemen dan een verharding of verdichting van krachten of energieën die met onbegrijpelijke snelheid trillen binnen een gebied op de schaal? Men zou eraan kunnen toevoegen dat er geen reden is tot begrenzing van deze reeksen van straling om aan het ene einde alleen draadloze telegrafie en aan het andere einde de kosmische stralen eronder te laten vallen. Het lijkt heel onwaarschijnlijk dat deze de enige trillingsactiviteiten in het grenzeloze heelal zijn, of het nu op innerlijke gebieden is of op uiterlijke.

Wat is dan leven, *per se*? Wat is deze essentiële of fundamentele werkelijkheid in en achter organische structuren en hun respectieve verschijnselen, en die deze voortbrengt? Leven *per se* is intelligente substantiële spirituele kracht die zich in talloze vormen als energie manifesteert. Als geheel beschouwd is het de intelligente, en steeds actieve en innerlijke vitale kracht of krachten van een wezen. Leven is een etherisch fluïdum, een onmisbaar fluïdum, daarom is het ook substantie, maar etherische substantie; en leven is verder inherent actief in elk van de gebieden of werelden, zichtbare en onzichtbare, die alle tezamen het universum samenstellen en in feite *zijn*. Ja, zowel

kracht als substantie zijn zelf fundamentele of essentiële aspecten of fasen van de aan het leven ten grondslag liggende universele werkelijkheid, de eeuwigdurende kosmische leven-substantie-intelligentie.

Het is duidelijk dat geboorte en dood het begin en het einde zijn van een tijdelijke levensfase van een entiteit; terwijl leven *per se*, als de kosmische oorzakelijke voortbrenger, de intelligente drijvende kracht-substantie is achter en de oorzaak van zowel geboorte als dood. Termen zoals 'leven' zijn echter abstracties die, zo zou men kunnen redeneren, zelf geen entiteiten zijn, maar de betekenis hebben van abstracte aggregaten van *levende wezens.* Ter illustratie: de mensheid is zelf geen wezen of entiteit, maar bestaat uit mensen. Evenzo is er niet zoiets als kracht of substantie *per se*; maar er zijn uitgestrekte hiërarchieën van levende wezens die zich uitdrukken door te verschijnen als krachten en substanties.

Licht, bijvoorbeeld, is een vorm van straling, emanerend uit een stralend lichaam dat niet alleen zijn oorzakelijke ouder is, maar zonder zo'n lichaam, dat zijn levenskracht in straling uitdrukt, zou licht niet bestaan. Met andere woorden, licht is het levensfluïdum van een levende entiteit, dat uit die entiteit straalt, en als de entiteit niet bestond, zou het levensfluïdum niet daaruit kunnen emaneren, en zou licht niet bestaan.

Men vergist zich als men denkt dat licht als straling een entiteit is die 'alleen maar bestaat' in zogenaamde lege ruimte. Vroeg of laat zal het levensfluïdum, licht genoemd, dat uit de zon is voortgekomen en nadat het bijna ontelbare veranderingen van integratie en desintegratie heeft ondergaan, terugkeren tot het ouderlichaam dat het oorspronkelijk deed ontstaan of zoals een christelijke mysticus zei: 'de ziel keert terug naar God die haar heeft geschonken.'

Bovendien is elektriciteit maar een andere soort straling of een ander octaaf op de schaal van het elektromagnetische spectrum. Kan men zeggen dat elektriciteit iets anders is dan de geëmaneerde entiteit of ouderbron die haar deed ontstaan, en dat het elektrische stralingsfluïdum had kunnen verschijnen als de ouderbron niet bestond? Elektriciteit is een abstracte term voor verschillende 'elektrische' levensstralingen uit diverse bronnen; ze is in feite een van de vormen van kosmische levenskracht. Ze is dus een entiteit omdat ze een bestaan heeft als een tijdelijk durend levensfluïdum dat we kennen als een soort straling; maar ze komt voort uit het verborgen levenshart van levende wezens van kosmische omvang – met andere woorden, de verschillende zonnen in de ruimte. Hoewel deze zonnen collectief

de bron van kosmische elektriciteit zijn, is toch ieder wezen van de ontelbare hiërarchieën die de ruimte vullen en in feite de ruimte zijn, eveneens een bron van kleinere omvang, die op zijn beurt uit zijn eigen innerlijke levenskern zijn eigen elektrische en magnetische stroom of straling uitzendt. Achter en boven al zulke levensactiviteiten staat een allesdoordringende kosmische intelligentie, en waar het wezens van lagere orde betreft, de intelligenties van geringere omvang waarvan zij de evoluerende belichamingen zijn.

Begin en einde hebben dus alleen betrekking op lichamen of voertuigen, fysieke of etherische, al naargelang van de situatie, die de oorzakelijke monadische of spirituele stralen omhullen. Dit begin en einde zijn eigenlijk dromen van illusie, wanneer we ons richten naar de ruimere schaal van het kosmische leven, naar die innerlijke aanhoudende stroom van intelligente levensessentie die ononderbroken door de poort van de geboorte naar het aardse bestaan komt en door de poort van de dood heengaat naar een andere fase van leven op een volgend gebied in een iets hogere wereld. Want die levensessentie of levensstroom is een levende en aanhoudende kracht van kosmische oorsprong, en juist omdat ze de essentie van het heelal is, duurt ze voort tot het einde van het zonnemanvantara. Dan verdwijnt ze uit de gebieden van lagere manifestatie en wordt in de zonnemonade getrokken, in een toestand die we het zonne-nirvāṇa kunnen noemen. Maar vele eeuwen daarna, zal ze weer tot manifestatie komen op de verschillende gebieden en werelden, wanneer Brahmā opnieuw uit zijn eigen essentie het nieuwe zonneheelal uitademt, de wederbelichaming van het zonneheelal dat was.

Elk begin en einde zijn dus inderdaad dromen van illusie, omdat ze niet absoluut zijn. Kunnen we ooit, zelfs in ons denken, een einde bereiken waarbuiten niets is? De natuur streeft altijd naar het onbereikbare, en dat doet ook de mens, een kind van de natuur: wanneer we dat bereiken waarvan we denken dat het het uiterste is, ontdekken we dat het maar een tussenstadium is op weg naar iets dat nog grootser en verhevener is.

Sommige mensen hebben gezegd: 'Er is iets in mijn hart dat zo mooi is dat ik het nooit zou willen verliezen'; en de mens klampt zich steeds meer vast aan dit wonderschone – *voor zichzelf*, en schept voor zichzelf een toekomstig pad van leed en verdriet. Nee! Zo groeien wezens niet. Terwijl het in alle opzichten goed is naar het schone te zoeken en zelfs naar het onbereikbare te streven, omdat hierdoor de goddelijke honger in ons hart de overhand zal krijgen en de boeien

van persoonlijkheid die ons binden aan de materiële gebieden, zullen worden losgemaakt, is het geheim tot succes niettemin dat we onze verbeelding voor het schone nooit aan banden leggen, noch ons hart vereenzelvigen met betrekkelijke verworvenheden; want dat betekent het weven van een web van illusie rond onze geest, geweven uit onze eigen verlangens om te bezitten en te worden. Het is goed naar het schone en onbereikbare te streven, maar alleen als we beseffen dat het zonder enig gevoel van persoonlijk voordeel moet worden gedaan; want dit laatste houdt een beperking in, en zo bouwen we een gevangenis rond onze ziel. Hierin ligt de reden waarom alle grote zieners hebben geleerd dat we geen gevangenismuren om ons moeten optrekken, zelfs niet door de meest verheven strevingen van ons denken en ons gevoel, want dit betekent het zich vereenzelvigen met de gevangenismuren, de noodlottige fout van alle exoterische religies en van alle filosofieën, ontstaan in de voorhal van de tempel van goddelijke wijsheid. Wezens ontwikkelen zich als ze ruimer begrip krijgen, door ontplooiing, door afstand te doen van wat onvolmaakt is ten gunste van een grotere 'volmaaktheid'. Zeg nooit dat een ding zo schoon is dat iets mooiers niet bestaat. In haar werking vernietigt de natuur om iets beters voort te brengen, hoewel soms zo omslachtig dat het vernietigen de dood schijnt te zijn, een einde.

Zelfs als er voor ons tijden van verdriet en pijn aanbreken, zouden we altijd moeten bedenken dat het van ons afhangt daarin de nieuwe poorten te zien die toegang geven tot iets beters, iets hogers. Wanneer de eerste zwakke vlam van onpersoonlijke liefde het hart van een mens verwarmt, en iets onuitsprekelijk moois in hem begint te ontwaken, dan is het maar al te menselijk om het nieuwe en schone te omarmen. Toch moet het terzijde worden geworpen; anders belemmert de mens het verkrijgen van iets nog grootsers.

> Wie zich aan een vreugde hecht
> Heeft daardoor zich 't gevleugeld leven ontzegd.
> Wie vreugde omhelst terwijl ze wiekt,
> Leeft in een wereld die eeuwig kriekt.
> – William Blake, *Songs of Innocence*

Als een mens niet goed oppast, kan hij zelfs door dat waarvan hij houdt binnen diamanten muren worden opgesloten, en daarom oefent hij zich niet alleen om voortdurend naar iets beters te streven, maar gaat ook doelgericht te werk om de illusie van betrekkelijke volmaaktheid en voldoening te doorbreken, want hij weet dat buiten de

gevangenismuren van het ego de onvoorstelbare glorie is te vinden waarmee zijn geest zijn gevoelige ziel vervult.

Laten we niet klagen over het 'vreselijke' lot dat ons overkomt wanneer de Grote Bevrijder ons de heerlijke rust geeft die een inherente karakteristieke eigenschap is van bepaalde aspecten van geestelijke activiteit. We verlangen voortdurend naar bevrijding; maar wanneer ze komt, protesteren we tegen haar komst en geven er tijdelijk de voorkeur aan ons verdriet en de scherpe aanraking van pijn te omarmen in plaats van de vrede en gelukzaligheid waarnaar we verlangden.

Er kan geen leven zijn zonder dood. Er kan geen dood zijn zonder leven. De twee zijn één, want de meest wijze mens die ooit leefde zou onmogelijk kunnen zeggen waar het werkelijke leven ophoudt en waar het begint, of waar dood of verandering eindigt en waar een aanvang neemt. Het verval en de uiteindelijke ontbinding van het fysieke lichaam zijn in feite evenzeer werkingen van levensfuncties, en zijn evengoed leven, als de groei van een microscopisch menselijk zaad tot een mens van 1,80 m, die de dood betekent voor het zich belichamende ego uit de andere wereld naar deze.

Dit proces is een onophoudelijk wentelen van het levenswiel, dat veel fasen doorloopt, en daardoor vele en wisselende veranderingen van omgeving met zich meebrengt: en juist deze telkens terugkerende veranderingen vormen samen wat we 'leven' en 'dood' noemen. De juiste termen zijn eerder 'geboorte' en 'dood', want geboorte is de openingsscène in een nieuw bedrijf, en de dood het laatste toneel in hetzelfde bedrijf; het drama van het leven gaat intussen voort in zijn langzame en majestueuze loop door de resterende bedrijven, totdat aan het einde van het kosmische manvantara de geest of monade terugkeert om te rusten in de schoot van de zonnegodheid, waaruit ze aan het begin van die kosmische tijdsperiode voortkwam.

De fout van het vitalisme schijnt, ondanks zijn aantrekkelijke filosofische aspecten, te hebben gelegen in de beperking van de term 'leven' of 'levensactiviteit' tot 'bezielde' wezens. Maar volgens de oude wijsheid is niets 'dood': alles is levend, en 'dode stof' is even vervuld van leven of levensactiviteit als de zogenaamde bezielde wezens. Dus, als het 'animisme' van vroege beschavingen alleen maar betekent dat alle entiteiten 'zielen' bezitten of zijn, ieder ervan volgens zijn eigen geëvolueerde type en ieder op zijn eigen bijzondere plaats op het wiel van het leven, dan is animisme een van de fundamentele waarheden van de natuur.

Er bestaan in het heelal sferen en werelden waarvan de bewoners niet sterven zoals wij, maar door stadia van onmerkbaar kleine veranderingen tot een ruimere ontplooiing van hun vermogens en eigenschappen komen, precies zoals in het leven van een mens de baby tot zijn jongensjaren komt en van een jongen een man wordt. Zo'n individu of bewoner vertrekt gemakkelijk en soepel uit 'zijn' zichtbare gebied naar de onzichtbare gebieden, zonder onderbreking van bewustzijn of verlies van het 'fysieke' voertuig.

Deze uitspraak zal misschien ongeloofwaardig lijken, toch geeft de ervaring van wat er alleen al op onze aarde gebeurt ons een vage voorstelling van waarnaar hier wordt verwezen. Ze betekent dat wanneer het einde van de belichaming nadert, het 'fysieke voertuig' *pari passu* met het etherischer worden van de innerlijke constitutie van het belichaamde wezen, zelf etherischer wordt of geleidelijk minder materieel of 'fysiek' wordt; zodat er werkelijk geen 'dood' of ontbinding van het 'fysieke' omhulsel is, en dit proces wordt vervangen door een geleidelijk opgaan in de substantie en de stof van de hogere wereld of sfeer – wat we misschien kunnen vergelijken met het verdampen van water, of het veranderen van ijs in water. Maar deze entiteiten die niet zoals de mensen de 'dood' ondergaan – zoals alle entiteiten die in de werelden van manifestatie zijn belichaamd – hebben een zekere levensduur die is te vergelijken met die van de mens, waarna men kan zeggen dat ook zij 'sterven' en in hogere sferen of werelden komen dan die waarin ze zich nu bevinden, en waarin de 'dood', zoals wij die begrijpen, niet bestaat.

In die eonen in de verre toekomst zullen de lichamen van de mensen van die tijd, wanneer wat dan een 'leven' wordt genoemd eindigt, langzaam verdwijnen met nauwelijks een onderbreking van het inwonende bewustzijn en zonder het terzijde leggen van het fysieke voertuig; want als de dood komt zal dit voertuig zelf in toenemende mate etherisch en ijl worden, en dus geschikt gemaakt voor zijn tocht naar of zijn opgaan in de innerlijke gebieden.

Eonenlang vóór dit stadium in de verre toekomst zal de dood plaatsvinden als een rustig 'inslapen', waarbij het fysieke lichaam eerder zal vervluchtigen dan ontbinden.

In Miltons *Paradise Lost*, Bk. V, beschrijft Raphael de toekomst van de mensheid:

Jullie lichamen zullen tenslotte alle tot de geest keren,

In de loop van de tijd verbeterd, en door een gevleugelde opgang
Etherisch, zoals wij, of kunnen naar keuze
Hier of in hemelse paradijzen wonen.

Waarom gebeurt dit overgaan op die manier niet *nu*? Eenvoudig omdat we in een grove dichte en zwaar materiële sfeer leven, op de laagste bol van de planeetketen van de aarde; en onze lichamen die de kinderen zijn van deze materiële bol, zijn noodzakelijkerwijs overeenkomstig dicht, anders konden ze hier niet als actieve zich manifesterende fysieke entiteiten bestaan. Onze tegenwoordige lichamen zijn niet geschikt om, en kunnen daarom niet, de etherische innerlijke gebieden van de natuur binnengaan. De natuur maakt geen sprongen. In al haar werelden en sferen gaat ze bij al haar bewegingen, en daarom in haar evolutionaire ontwikkeling, stap voor stap te werk.

In de oude Griekse spreuk 'Slaap en dood zijn broeders', ligt heel wat waarheid; in feite zijn ze niet alleen broeders, voortgekomen uit dezelfde schoot van bewustzijn, maar ze zijn letterlijk één. De dood is een volmaakte slaap, met zijn 'ontwaken' in devachan en een volkomen ontwaken in de volgende reïncarnatie; terwijl de slaap een onvolkomen dood is, een profetie van de toekomst door de natuur, waarmee ze ons wil bekendmaken met het feit dat we 's nachts slapen, en daarom gedeeltelijk sterven. Ja, men zou nog verder kunnen gaan en zeggen dat dood en slaap en inwijding slechts verschillende vormen van hetzelfde proces zijn.

Er is alleen een verschil van graad tussen 'dood' en 'slaap'. Ieder die aan iemands sterfbed heeft gestaan moet toen de indruk hebben gekregen dat er een overeenkomst is tussen het intreden van de dood en het in slaap vallen. Zoals in de slaap de geest of het bewustzijn het brandpunt wordt van vormen van mentale activiteit die we 'dromen' noemen, volgend op een periode van volkomen onbewustheid, evenzo wordt de dood gevolgd door 'dromen' na de periode van ogenblikkelijke maar volkomen onbewustheid die het ogenblik van heengaan kenmerkt.

Het hele proces van de dood is een ontbindingsproces; maar het leven vloeit ononderbroken voort. Niet alleen het fysieke lichaam sterft of ontbindt zich in zijn samenstellende atomen, maar de bundel energie, de schoof van krachten, die de mens is, zijn hele constitutie, ontbindt zich na de dood van het fysieke lichaam langzaam in zijn lagere delen. Gedurende het leven op aarde werkte deze bundel ener-

gieën in en door het lichaam, dat het terrein van de meest volledige manifestatie van deze energieën op aarde is. Maar er is een *kern* in deze schoof of bundel; en deze is het die bij de dood haar levengevende straal terugtrekt, waardoor ze zich bevrijdt van haar verankering in deze lage sfeer. Deze kern bevat de bezielende en levengevende monadische straal.

Ter illustratie: om ons te voorzien van elektrische stroom hebben we een centrale nodig waar elektriciteit wordt opgewekt en vanwaar zij wordt overgebracht naar verder verwijderde districten en daar verdeeld over de vele afnemers. Door op een knop te drukken kunnen we gebruikmaken van deze elektrische stroom of deze uitschakelen. Moeten we zeggen dat de stroom ogenblikkelijk wordt teruggebracht naar de centrale wanneer hij wordt uitgeschakeld op het punt waar hij werd gebruikt? Of moeten we eenvoudig zeggen dat de stroom ophoudt?

Zo kan ook de monade, ons essentiële zelf, de geestelijke centrale van onze constitutie worden genoemd. De monade is, het zij met nadruk gezegd, niet in het lichaam, maar ze laat haar licht erover vallen; en haar monadische straal gaat door al de tussenliggende delen van de constitutie naar het lichaam, dat dus haar uiteindelijke voertuig of drager is. Zolang deze spirituele elektriciteit actief is in de laatste of laagste eenheid, duurt het proces dat we 'leven' noemen voort; maar het ogenblik waarop de dood intreedt is ook het moment waarop deze monadische straal in de monade wordt teruggetrokken, zo snel als het denken, sneller dan de bliksem.

De dood is bevrijding; het openen van een nieuwe deur naar de onzichtbare woningen van de natuur. Het uitgeputte lichaam, het versleten hart, het vermoeide brein, functioneren nu niet meer. De goddelijke monade wordt op het ogenblik van de dood uit haar respectieve uitdrukkingsorganen in het lichaam teruggetrokken en komt in haar eigen van boeien bevrijde bewustzijn, en ervaart de volkomen verwezenlijking van al de glans van een geestelijk leven, en al de grootsheid van onpersoonlijk intellect; elk van deze functies is nu van haar boeien bevrijd en vrij in al haar activiteit, elk in haar eigen oorzakelijke gebied. Alles daaronder komt in een devachanische toestand, terwijl de lagere elementen van de zeven- of tienvoudige constitutie van de mens dan al zijn ontbonden in hun samenstellende levensatomen.

Leven, beschouwd als een entiteit of als een proces, is niet iets mysterieus; het is voor de mens in feite de gewoonste zaak in de

wereld, want het leven is al wat is, omdat het de wortel of essentie van dit alles is, zonder een denkbaar begin of einde. Wat is het dat 'leven' geeft aan een entiteit? Het is de levenselektriciteit in de entiteit zelf; of, om onze blik te richten op meer etherische en oorzakelijke delen van de constitutie van de entiteit, we zouden het 'leven' van zo'n entiteit de geestelijke elektriciteit van haar monade kunnen noemen, wat maar een andere naam is voor het levenskenmerk of de individualiteit van de monade. Leven is daarom in zekere zin geest-substantie; leven is bovendien de drager van bewustzijn. Bewustzijn en leven samen verwekken de manifestaties van kracht en energie en brengen deze uit zichzelf voort, en die doen op hun beurt de stof en substanties van het universum neerslaan, zoals wijn zijn droesem doet bezinken. Al deze entiteiten of elementen zijn slechts namen, gebruikt om onderscheid te maken tussen de volkomen verschillende vormen van de onophoudelijke activiteit van de fundamentele basis van het Kosmische zijn: oneindig en grenzeloos, de drager van al de hogere delen van de kosmische entiteit die de uiterlijke kosmos in evenwicht houdt en zijn bestaan continueert in de eindeloze duur. Toch is 'kosmische entiteit' maar een algemene uitdrukking, en is niet 'God' zoals deze gewoonlijk wordt opgevat. Het is eerder de uitgestrekte kosmische oceaan samengesteld uit alle individuele levensdruppels, de ontelbare kosmische levens of individuele entiteiten die in hun onbegrijpelijke totaliteit het heelal maken en inderdaad *zijn*. Er wordt niet ontkend dat dit kosmische aggregaat een eigen individualiteit kan hebben; maar zelfs dan is het vergeleken met de grenzeloze oneindigheid slechts een kosmisch vlekje, verloren in de oceaan van de oneindigheid, en slechts een van talloze andere menigten.

15

Het astrale licht en de levensatomen

Alles, dus ook de mens, verkeert in een toestand van voortdurende beweging. Absolute traagheid is in de natuur of in het menselijke denken onbekend. Waar we ook kijken, we zien beweging; we zien verandering, groei, verval – met andere woorden we zien LEVEN! Daarom worden lichamen, van welke soort ook, opgebouwd of samengesteld uit kleinere of lagere samenstellende delen; en op hun beurt kunnen deze lagere lichamen in hun respectieve levensatomen worden onderverdeeld, hoewel deze levensatomen zelf de astraal-vitale voertuigen zijn waardoor de essentiële monaden werken of handelen. Als men dit beeld goed voor ogen houdt, zal duidelijk zijn dat alle lichamen of voertuigen zonder uitzondering tijdelijke 'gebeurtenissen' zijn omdat ze samengestelde structuren zijn, gevormd uit 'atomen' die door de meeste mensen als entiteiten worden beschouwd, en dat zijn ze ook, maar alleen tijdelijke entiteiten omdat ze samengestelde voertuigen of verschijningen zijn. Vandaar dat het volkomen nutteloos is in deze voorbijgaande 'gebeurtenissen' naar altijd gelijk blijvende individuen te zoeken. De blijvende individuen moet men alleen zoeken in de monaden zelf – de monadische essenties die homogeen zijn.

Iets wat is samengesteld kan alleen uiteenvallen als er beweging in is; dit uiteenvallen of deze ontbinding is op zichzelf een verandering, dat een ander woord is voor moleculair en atomair leven. Elk fysiek lichaam is tenslotte samengesteld uit kracht, en ook uit materie, die van nature altijd in beweging zijn. Hoe kan een kracht of energie onbeweeglijk zijn? Hoe kan materie, die tenslotte uit atomen en elektronen is samengesteld, volkomen stil zijn? Ieder atoom van ons lichaam is samengesteld uit atomaire krachten of energieën die zich in voortdurende en *vitale* beweging bevinden. Fysiek gezien is de mens dus een verzameling van een bijna oneindig aantal elektronen die met duizelingwekkende snelheid rondwentelen en bewegen. Wanneer de menselijke ziel zich op wat men het ogenblik van de 'dood' noemt, terugtrekt, dan is het gevolg niet dat het lichaam het

leven verliest, wat absurd is, maar de samenhang als individu. Het lichaam zelf is even levend als altijd, maar het tot dan toe geïndividualiseerde leven van het lichaam wordt diffuus leven zonder het overheersende toezicht van een gecentraliseerde innerlijke leiding.

Dit verschijnsel kan misschien worden geïllustreerd door wat onlangs door de scheikunde is ontdekt op het gebied van de mineralen in de vorm van twee scheikundige elementen die verval vertonen – er zijn tenminste twee bekend, hoewel het bestaan van andere wordt vermoed. Deze twee scheikundige elementen, die wat men radioactiviteit noemt vertonen, vormen of brengen bij dat proces een aantal andere elementen voort die eruit worden afgeleid, waardoor de droom van de middeleeuwse alchemisten van de omzetting van metalen uitkomt. Met andere woorden, het is het overgaan van het ene scheikundige element in een ander en later in weer andere door het verlies van een of meer elektronen. De twee scheikundige elementen die hier speciaal worden bedoeld zijn uranium en thorium, en elk van deze doet zijn bijzondere lijn van afleidingen ontstaan, maar beide lopen uit op 'afgeleid lood'.

De tabel [zie blz. 424] van de processen waardoor uranium tenslotte vervalt tot lood van zijn eigen type, wordt ontleend aan Dampier-Whethams *A History of Science.* De kolom radioactiviteit geeft steeds het type deeltjes of straling aan dat vrijkomt bij het voortbrengen van het volgende afgeleide element. De massa van het uitgezonden deeltje bepaalt de vermindering in atoomgewicht, wat in de tweede kolom is te zien. De eerste kolom duidt een afname of toename van het atoomgetal aan naarmate de uitgezonden deeltjes een positieve of negatieve lading hebben. Opgemerkt moet worden dat het atoomgewicht van dit uranium-lood wordt gegeven als 206. Het atoomgewicht van gewoon lood is 207; en het eindproduct van de overeenkomstige thoriumreeks is eveneens lood, maar Soddy vond als atoomgewicht daarvan 208. Deze drie soorten lood hebben dezelfde chemische eigenschappen en zijn bij de gewone processen van analyse niet van elkaar te onderscheiden; en toch bezitten ze een duidelijk verschil in gewicht.

Deze illustratie kan ons misschien enig vermoeden geven van wat in het 'dode' menselijk lichaam plaatsvindt. Het is in verval; het is nog even vol leven als altijd – maar meer diffuus leven omdat, nu de overheersende invloed is teruggetrokken, elk kleinste deel ervan als individu zijn vrijheid zoekt; en het resultaat is lichamelijke anarchie of 'dood'.

	atoomgetal	atoomgewicht	radioactiviteit
Uranium I	92	238	α
↓			
Uranium X_1	90	234	β, γ
↓			
Uranium X_2	91	234	β, γ
↓			
Uranium II	92	234	α
↓			
Ionium	90	230	α
↓			
Radium	88	226	α
↓			
Radium emanatie	86	222	α
↓			
Radium A	84	218	α
↓			
Radium B	82	214	β, γ
↓			
Radium C	83	214	α, β, γ
↓			
Radium D	82	210	β, γ
↓			
Radium E	83	210	β, γ
↓			
Radium F (Polonium)	84	210	α
↓			
Lood	82	206	

Wetenschappers weten nog niet of er in vroeger tijden evenveel radioactieve elementen op aarde waren als nu, maar de meerderheid denkt van wel. Ze zinspelen er ook op dat de rest van de fysieke stof radioactief is of straling uitzendt, maar in minder uitgesproken mate. Het algemeen voorkomen van radioactiviteit is precies de lering van de theosofie, en er wordt naar verwezen als naar de bewegingen of werkingen van de levensatomen. De esoterische traditie vertelt ons dat onze planeet in haar evolutie een cyclische loop volgt van etherische gebieden in haar oorsprong omlaag naar wat voor haar het stadium is van haar eigen meest grove materie, en dat wanneer dit laagste punt is bereikt, ze de boog van de evolutie weer begint op te gaan om tenslotte tot haar vroegere etherische toestand te komen, maar op een hoger gebied dan vanwaar ze in het begin startte. Onze planeet is het laagste of meest grove stadium van de fysieke stof al voorbij, en de laagste en grofste fysieke elementen voelen daarom het eerst de resultaten van het opwaarts gaan en etherischer worden, en daarom staan deze zwaarste elementen nu aan het begin van het pro-

ces van innerlijk verval, dat zijn uitdrukking vindt in spontane radioactiviteit. Zij vallen uiteen in fijnere of minder zware elementen, meer etherische, die lichtere elementen doen ontstaan dan zijzelf. Dit proces van radioactiviteit zal in de toekomst in de natuur veel algemener voorkomen dan nu, en de manifestaties ervan zullen zich bij het voortgaan van de tijd in steeds grotere mate voordoen.

Wanneer we dus deze denkwijze volgen en over 'dode mensen' spreken, gebruiken we woorden die geen verdere betekenis hebben, en jagen vergeefs naar iets dat met de algemene idee van de 'dood' overeenstemt, of naar enig bewijs dat er 'dode mensen' zijn – mensen die in de astrale gebieden bestaan die 'dood' zijn en niettemin leven!

Dit betekent niet dat de astrale *simulacra* of 'gedaanten' die in de astrale wereld door het zich wederbelichamende ego worden achtergelaten, niet lijken op de mens die op aarde bestond, want dat is juist wel het geval. Nadat het fysieke lichaam is afgeworpen en het zich wederbelichamende ego is bevrijd van de aantrekkingen van de fysieke sfeer, blijft het voor bepaalde tijd in de lagere gebieden of sferen van het astrale licht, en tenslotte heeft de 'tweede dood' plaats, wat betekent dat het zich wederbelichamende ego het kāmarūpa afwerpt – de min of meer nauwkeurige kopie in vorm of verschijning van de mens zoals hij was toen hij nog op aarde leefde. De lagere gebieden van het astrale licht zijn dus letterlijk vol menigten van zulke kāmarūpa's of vormen.

Deze kāmarūpa's of astrale *reliquiae* zijn de *simulacra* of astrale evenbeelden van de wezens die op aarde hadden geleefd, die de 'spoken' of *eidola* zijn waarover in de esoterische filosofie wordt gesproken. Ze zijn alle zielloos, dat wil zeggen, niet meer dan 'schillen', omdat het zich wederbelichamende ego dat vroeger zijn astrale kāmarūpa had gebruikt als schakel tussen zichzelf en het fysieke lichaam, nu vrij is van zijn kāmarūpa, en in zijn omzwervingen op weg is naar devachan.

Wanneer deze kāmarūpa's of astrale spoken afkomstig zijn van mensen op aarde die een bijzonder slecht en grof leven hebben geleid, dan vormen ze wat men elementaren noemt, die nog enig overblijfsel van persoonlijke intelligentie bezitten en vol astrale automatische instincten zijn. Daarom zijn ze voor levende mensen die via mediums of anderszins met hen in contact proberen te komen, zeer gevaarlijke schepsels – want het zijn entiteiten met boze hartstochten en neigingen.

Uit het voorgaande ziet men dat evenals de mens zijn fysieke

lichaam heeft, dat het omhulsel of de sluier is van alle innerlijke en onzichtbare delen, evenzo is – volgens een exact overeenkomstige structuur – de grofstoffelijke bol van onze aarde het omhulsel of de sluier die alle andere van zijn zes beginselen of elementen omsluit en daarom manifesteert, van het supergoddelijke omlaag door alle tussenliggende stadia van stoffelijkheid tot onze rotsige bol zelf is bereikt.

Zoals in de mens het volgende en hogere beginsel in zijn constitutie het liṅgaśarīra of modellichaam is, zo heeft de aardbol zijn liṅgaśarīra, waaraan gewoonlijk de technische term het astrale licht wordt gegeven; in beide gevallen is het grofstoffelijke lichaam het astrale bezinksel of de neerslag van de grofste elementen van het innerlijke vitale deel of modellichaam.

Voor we verdergaan, kan het goed zijn ons een algemeen beeld te vormen van het microkosmische toneel, of de levensfase waarin 'bezielde' entiteiten zich op onze bol bevinden. We spreken hier niet over de zeven (of twaalf) bollen van de planeetketen, beschouwd als een samengestelde entiteit, maar alleen over onze aarde, die één is – en de laagste of meest fysieke – van de bollen van de planeetketen. Elk van die bollen is op zichzelf een entiteit, te verdelen in zeven (of tien of twaalf) delen of beginselen. Onze aardbol is dus een zevenvoudig wezen of 'animal', zoals de oude Latijnen het zouden hebben gezegd – dat is een 'levend wezen' dat in zichzelf, hetzij latent of gemanifesteerd, iedere eigenschap en essentie bezit die de macrokosmos, zijn ouder, bezit.

Nu is er een onophoudelijke en uiterst actieve uitwisseling van krachten en substanties tussen het liṅgaśarīra en het fysieke lichaam, van hetzij de aarde of de mens; en deze uitwisseling neemt de vorm aan van onbegrijpelijk talrijke legers of menigten rondzwervende atomen van verschillende soorten – die we 'levensatomen' kunnen noemen.

Wat er gebeurt bij de dood van een mens is identiek aan wat er gebeurt bij de dood van de levensatomen van het menselijk lichaam. Die levensatomen, bijvoorbeeld, dat is bijna hetzelfde als te zeggen de atomen in het fysieke lichaam van de mens, zijn in een voortdurende toestand van in- en uitstroming. Natuurlijk is de levensduur of periode van fysieke manifestatie van elk van die levensatomen of atomen in de cyclus van hun omzwervingen in en uit het fysieke lichaam van de mens, uiterst kort – misschien één of twee seconden; terwijl de soortgelijke omzwervingen van het 'menselijke levensatoom' in en uit de fysieke sfeer van de aarde een overeenkomstig grotere duur heeft,

maar de wet is dezelfde en de feiten zijn in beide gevallen identiek. Wanneer een levensatoom in het fysieke lichaam van een mens sterft, gaat het door uitstroming naar zijn astrale lichaam of liṅgaśarīra, en daar ondergaat het even snel bepaalde veranderingen vóór de monade of hogere beginselen van het levensatoom opstijgt door de hogere beginselen van de constitutie van de mens, vanwaar na een periode van rust het levensatoom weer 'afdaalt' door de beginselen van de onzichtbare constitutie van de mens naar het liṅgaśarīra, en vandaar naar het fysieke lichaam.

Naar volkomen analoge patronen volgen de menselijke monaden hun weg. Dus, wat vanuit één gezichtspunt het levensatoom is voor het fysieke lichaam van de mens, is naar analogie wat het menselijke geestelijke levensatoom of de menselijke monade is voor de aardbol.

In dit proces ligt het hele geheim van de 'dood', zowel als van het 'leven', en de lezer zal in staat zijn voor zichzelf tenminste enig idee te krijgen van de aard van inwijding in de oudheid en van de leringen van de mysteriën, want beide werden gebouwd rond de centrale gedachte van de dood en de postmortale reis van de menselijke monade.

Echter, daartoe behoorde kennis over heel wat daarmee verwante zaken, die zowel door middel van lering als door individuele ervaring werd opgedaan; want niet alleen het doel maar ook de gevolgen van de oude mysterieleringen samen met hun inwijdingen droegen bij om de mens te bevrijden van alle angst voor de dood en tegelijkertijd aan te tonen hoe onverbrekelijk hij was verbonden met en betrokken bij alle processen van de natuur. Hem werd geleerd zijn eenheid te voelen, niet alleen met de zon en de sterren, de planeten en de maan, maar met het wezen van de aarde, en de plaats die elektriciteit en magnetisme – waaronder alle meteorologische verschijnselen, zoals aardbevingen en vloedgolven, enz. – in deze levensprocessen innemen.

De kandidaat voor inwijding werd in de eerste plaats geleerd in te zien dat hij volkomen één is met de *anima mundi* waarvan het astrale licht of het liṅgaśarīra van de aarde het laagste gebied is afgezien van de fysieke aarde, die iets lager dan het astrale licht kan worden geplaatst, omdat ze de neerslag of de droesem ervan is. Hem werd geleerd niet alleen de aarde maar ook het hele universum te beschouwen als iets dat in alle opzichten leeft, eeuwigdurend trilt in onophoudelijke levensactiviteit, en zich een onafscheidelijk deel ervan te voelen.

Hij ging inzien dat zijn goddelijk-spirituele delen evenzeer delen van de hoogste essentie van de anima mundi waren als dat zijn fysieke lichaam was afgeleid van de elementen van de aardbol waarop hij als een complete zevenvoudige mens zijn tijdelijke fase van zijn kosmische zwerftocht, die het leven op aarde wordt genoemd, doormaakt. Hij begon tenslotte te weten en te voelen dat zoals de atomen van zijn eigen fysieke lichaam rondtrekken en zich in en uit zijn lichaam begeven, hij dit ook doet als een rondzwervend menselijk 'levensatoom' of menselijke monade in en uit zijn levens op aarde, die elkaar ononderbroken opvolgen tijdens zijn reis in een planetaire ronde op deze aardbol. Hij besefte dat tegelijkertijd de andere delen van zijn zevenvoudige constitutie, als een eenheid, langzaam opstegen naar de onzichtbare en hogere werelden, en gedurende dit proces het ene innerlijke lichaam na het andere lieten vallen, terwijl de monade zich geleidelijk van haar lichamen bevrijdde en daardoor steeds meer in staat werd haar weg omhoog in te slaan.

In alle tijden en landen wisten de Ouden – tenminste de ingewijden onder hen – heel wat over de aard van de mens en zijn fysieke lichaam, over de astrale wereld, en over de eigenschappen en krachten van de anima mundi; en daarom lieten ze in hun verschillende literaturen veel verhelderende wenken na, hoewel altijd versluierd in de vorm van een allegorie of een dubbelzinnige uitspraak. Zo'n allegorie was voor de menigte; de ingewijden en adepten *kenden* de waarheid. Zelfs de Romeinen, onder anderen, spraken over de astrale rijken als de onderwereld of *Orcus*. Een zorgvuldige studie van deze oude schrijvers stelt ons bovendien in staat een vrij nauwkeurige schets te geven van hun opvatting over de menselijke constitutie (zoals weergegeven in onderstaande kolom), die met de juiste veranderingen ook van toepassing zal zijn op de constitutie van onze aardbol. Het karma van de geschiedenis wierp zich met volle kracht op iedere aflevering van de esoterische filosofie voor de eeuw en het volk waaraan elk van die openbaarmakingen werd gegeven. Het resultaat

1.	spiritus	ātman
2.	mens	buddhi-manas
3.		
4.	animus	kāma-manas
5.	anima	prāṇa-manas
6.	simulacrum of imago	liṅgaśarīra
7.	corpus	sthūlaśarīra

is dat door psychische zo niet spirituele oorzaken de constitutie van het universum, van de aardbol of van de mens zelf, altijd volgens hetzelfde basispatroon werd opgebouwd, maar telkens met kleine verschillen; en deze verschillen zijn in geen geval onbelangrijk.

Evenzo kunnen we in een kolom hieronder stukjes van de kennis samenvatten die zijn ontleend aan Griekse schrijvers:

1.	pneuma	ātman
2.	nous	buddhi-manas
3.	phren	hogere manas
4.	thumos	kāma-manas
5.	bios	prāṇa
6.	phantasma of phasma	liṅgaśarīra
7.	soma	sthūlaśarīra

Om voor onze aardbol een analoge toepassing van de hierboven gegeven hiërarchische lijst te maken, hoeft de lezer slechts de termen als volgt te substitueren:

1. paramātman
2. ālaya-svabhavat of kosmische mahābuddhi
3. mahat
4. mānasaputrische hiërarchieën
5. kosmische jīva
6. astrale wereld
7. aarde

De *anima mundi*, die zo vaak in de Latijnse geschriften wordt gebruikt, moet eigenlijk als een omschrijving van de spiritueel-intelligente achtergrond of de essentie van de natuur worden beschouwd, en zou daarom de zeven punten op de lijst doordringen omdat ze de inspirerende kosmische intelligentie is en zowel leven als substantie. Bovendien moeten de termen *animus* en *anima* worden begrepen zoals ze door de Latijnse grammaticus Nonius Marcellus zijn beschreven: *animus* is het vermogen waardoor we weten; *anima* dat waardoor we leven'. Dus komt *animus* overeen met het denkvermogen of de lagere manas, terwijl *anima* overeenkomt met de levenskracht of prāṇa.

Wat de aard van de onderwereld betreft, door de Grieken en

Romeinen afwisselend Hades, Orcus of het schimmenrijk genoemd, ze wordt naar waarheid beschreven als zich voor een groot deel beneden de aarde te bevinden, feitelijk daar waar de lagere delen of regionen van de kāmaloka zijn, ofschoon de kāmaloka zich evenzeer opwaarts uitstrekt naar de atmosfeer van de aarde, en in zijn hoogste delen tot de maan reikt. De onderwereld wordt ook beschreven als een trieste en troosteloze plaats, zonder zonlicht, treurig en 'moerassig', maar met haar eigen zwakke lichtschijnsel waarin de schimmen of *umbrae* of de 'doden' rusteloos en zonder duidelijk doel rondzwerven; en deze schimmen die de kāmarūpa's of weggeworpen schillen zijn waaruit de vroegere inspirerende monaden zijn geweken, worden als fletse en bleke wezens beschreven die op een besluiteloze en ietwat zinloze wijze brabbelen.

In de esoterische filosofie wordt de onderwereld, in al haar verschillende niveaus, een 'wereld van gevolgen' genoemd, zoals ons leven op aarde een 'wereld van oorzaken' is. Met andere woorden, de onderwereld is een overgangsreeks van zaken en toestanden tussen het leven op aarde en devachan, dat zelf ook een 'wereld van gevolgen' is, maar van een heel ander type.

De Romeinse schrijvers, die veel ontleenden aan de Grieken, gaven aan de delen van de constitutie van de mens die de ontbinding van het fysieke lichaam overleven de algemene benaming *lemuren*; en ze verdeelden de *lemuren* in twee klassen: de *larvae* of spoken, ook de *umbrae* genoemd (de kāmarūpa's); en het hogere deel van de menselijke constitutie na zijn scheiding van de *larvae* noemden ze de *lares* of *manes*. Deze uitspraak over de twee klassen van kāmalokische entiteiten wordt gemaakt op gezag van Ovidius, Martianus Capella, en Servius, de commentator van Vergilius' *Aeneis*.

Men moet bedenken dat de tijd van het Romeinse Rijk reeds een geestelijk gedegenereerde eeuw was, en dat nauwkeurige kennis over de toestanden na de dood dus niet gemakkelijk kon worden verkregen. Vandaar dat tegenstrijdige meningen en uitspraken over de diverse verschijningsentiteiten met een aan de aarde gebonden karakter bijna even talrijk waren als de schrijvers die deze onderwerpen behandelden. Niettemin bleef er bij enkelen een min of meer exacte kennis van de leringen van de esoterische traditie bestaan, hoewel zij die deze kennis hadden dus voorzichtig waren met wat ze schreven, hetzij over de aard van de postmortale toestand van geëxcarneerde entiteiten of over de aard van de innerlijke werelden van òf het zonnestelsel òf onze eigen aardbol.

In dit verband is er een interessante Latijnse strofe, waarvan elke zin correct is wanneer ze goed worden begrepen.

Terra tegit carnem, tumulum circumvolat umbra,
Orcus habet manes, spiritus astra petit.

wat vertaald luidt:

De aarde bedekt het lichaam; de schim (of het spook) waart rond het graf;
In Orcus is de manes; de geest schiet naar de sterren.

Men kan eraan toevoegen dat hier de juiste woorden worden gebruikt voor wat men eeuwenlang voor het gemak de vier belangrijke delen van de menselijke zevenvoudige constitutie heeft genoemd, namelijk: het lichaam; de schim of het kāmarūpa in de astrale wereld, maar de term kan evengoed van toepassing zijn op het liṅgaśarīra en zijn handelingen gedurende korte tijd na de ontbinding van het fysieke lichaam; de *manes*, die hier wordt gebruikt voor het menselijke ego en die bestemd is om door de Orcus of onderwereld heen te gaan vóór hij zijn devachanische rust zoekt in de schoot van de monade of 'geest'; en tenslotte de spirituele monade die naar de 'sterren' schiet – en dit verwijst duidelijk naar de omzwervingen van de monade wanneer ze haar lange postmortale reis door de sferen maakt.

• • •

Wat veroorzaakt de 'dood' die het uiteenvallen betekent van een samengestelde entiteit? Deze vraag kan voor sommige denkers misschien worden beantwoord door een illustratie te gebruiken ontleend aan de wetenschappelijke leer over de bouw van het scheikundige atoom. Wetenschappers vertellen ons dat wanneer een atoom [elektrisch] neutraal is, dat wil zeggen stabiel, dit zo is omdat het wat we zijn volgroeidheid of volmaking zouden kunnen noemen heeft bereikt – het verkeert niet in een toestand van elektrische onevenwichtigheid. De positieve lading in de kern, het proton of het aggregaat van protonen met hun elektrische ladingen, die nog maar gedeeltelijk is geneutraliseerd, wordt in evenwicht gehouden door een gelijkwaardige negatieve elektrische lading, gevormd door 'losse' elektronen, die zoals men zich dat voorstelt cirkelen rond de kern met protonen, zodat de krachten in de kern en die in de rondwentelende elektronen een tijdelijk evenwicht vormen, of een atomaire stabiliteit. Toch verkeerde het atoom vóór het dat stadium van 'verzadiging' of

evenwicht had bereikt, in een toestand van groei, van elektrische onverzadigdheid, veroorzaakt door een tekort aan elektronen die de onverzadigde positieve lading in de kern konden neutraliseren. Wanneer zo'n atoom uit de omringende atomaire ruimten een voldoende aantal elektronen had gevangen om de onverzadigde positieve lading in de kern te neutraliseren, werd het neutraal of stabiel.

Laten we nu dit beeld toepassen op een volwassen menselijk lichaam dat we kunnen beschouwen als dat van een mens in een betrekkelijk 'stabiel' evenwicht; iemand die tot volle groei is gekomen en tenminste voor bepaalde tijd niet in omvang toeneemt, noch tekenen van ouderdom vertoont. De ouderdom, en de dood van de mens of van enige andere entiteit, ontstaat door het ophouden of verbreken van het atomaire en moleculaire evenwicht dat eerder op de volwassen leeftijd werd bereikt. En wat wij de peutertijd, de kindertijd en de jeugd noemen, zijn normale stadia die ontstaan door een onbestendige toestand ten eerste van de innerlijke beginselen van de mens, en ten tweede van de atomen en moleculen van zijn fysieke lichaam; zowel zijn innerlijke beginselen als zijn fysieke lichaam zijn dan nog niet verzadigd, in evenwicht gebracht, geneutraliseerd. Stabiliteit wordt tenslotte bereikt, maar het is duidelijk dat dit evenwicht slechts een bepaalde tijd kan duren, en dan verandert het noodzakelijkerwijs in onverzadigdheid en begint het verval.

Alles heeft zijn bepaalde levensduur. Dit feit dat alles voortdurend verandert, zodat niets gedurende twee opeenvolgende seconden hetzelfde blijft, zelfs niet het zojuist besproken evenwicht, is een van de fundamentele karakteristieke eigenschappen van de natuur. Niets dat samengesteld is duurt eeuwig; elk wezen of entiteit of ding dat in de natuur bestaat is samengesteld; dus kan geen van hen zelfs maar een ogenblik onveranderd voortduren. Hoe zou een wezen of ding onveranderd kunnen voortduren wanneer zijn bestaan juist afhangt van een verzameling van andere lagerstaande entiteiten, die ieder hun eigen levensduur hebben en hoewel ze samenwerken, hun eigen weg en bestemming volgen?

Bovendien is er meer leven op de volwassen leeftijd dan in de kinderjaren. De dingen sterven door een teveel aan leven, niet door een tekort eraan; en de reden is de ontzaglijke activiteit van de levensessentie die onophoudelijk aan het werk is met opbouwen en afbreken; want haar ware aard is kracht en voortdurende beweging. Een kind zuigt het leven in uit het omringende wereld*milieu* en leeft ervan en bouwt zich daaruit op door in zijn lichaam de menigten rond-

zwervende levensatomen op te nemen die voortdurend in en uit het lichaam vloeien; en het lichaam van het kind doet dat omdat het in een toestand van instabiliteit is, met andere woorden, omdat het voortdurend hongerig is of onverzadigd, en vandaar steeds nieuwe levensatomen toevoegt door ze in zich op te nemen – hoewel het eveneens en even onophoudelijk uitgeputte levensatomen uitwerpt. Groei is verandering, en verandering is het tegengestelde van evenwicht of stabiliteit. Het kind heeft werkelijk levenshonger, is om zo te zeggen leven-negatief, en zuigt het leven daarom in als een spons. Het is in feite 'leven' dat na verloop van tijd het fysieke lichaam doodt, want elk kleinste deeltje van de mens is in voortdurende beweging. Juist hierin ligt het geheim waarom de mens sterft: het uitputten van de deeltjes die zijn lichaam samenstellen gaat steeds door, en tenslotte komt de tijd dat de activiteit zo sterk wordt dat de samenstellende elementen van de menigten moleculen en atomen niet langer hun evenwicht kunnen bewaren. Dat leidt tot steeds toenemend verval, die de ouderdom en tenslotte de dood met zich meebrengt.

Het lichaam is uit triljoenen fysieke cellen samengesteld; ieder ervan is opgebouwd uit moleculen die op hun beurt uit atomen bestaan, en zelfs de atomen zijn samengestelde entiteiten.

G.B. Bazzoni, hoogleraar experimentele fysica aan de Universiteit van Pennsylvania, schreef in zijn *Kernels of the Universe*:

> Het kan ons helpen een duidelijker idee te krijgen van het ontzaglijke aantal moleculen in een kubieke inch gas [hij spreekt over gewone lucht] als we aannemen dat wij ze alle hebben vergroot tot de omvang van honkballen, en dat we 6000 mensen hen laten tellen door ze een voor een op te tillen, terwijl ieder voor elke bal één seconde nodig heeft; en stel dat deze mensen bij geen enkele vakbond horen en dat ze niet hoeven te eten of te slapen, zodat ze 24 uur per dag en 365 dagen per jaar zouden kunnen doortellen, dan zullen we ontdekken dat er ongeveer 300 miljoen jaar zullen voorbijgaan voordat het werk van het tellen van de moleculen in een kubieke inch lucht kan zijn voltooid. – blz. 29-30

Het aantal moleculen in één kubieke inch gas is volgens de bovenstaande berekening ongeveer gelijk aan 6×10^{19} moleculen! En moleculen zijn relatief grote lichamen vergeleken met atomen! Denkt u dan eens aan de talloze menigten oneindig kleine elektrisch geladen deeltjes van verschillende soort die in één menselijk lichaam zijn bevat! Toch is het menselijk lichaam klein vergeleken met de aarde,

en de aarde is heel klein vergeleken met ons zonnestelsel, dat op zijn beurt zeer klein is in vergelijking met de melkweg waartoe het behoort. En ieder van deze oneindig kleine of elektrisch geladen eenheden draagt de vermogens en eigenschappen in zich van een onsterfelijk bewustzijnscentrum, een monade!

Wanneer het fysieke lichaam het einde van zijn levensperiode bereikt en uiteenvalt in zijn samenstellende elementen, wat gebeurt er dan met deze menigten levensatomen? Ze kunnen niet stilstaan, bevroren of gekristalliseerd in absolute traagheid, want zulke toestanden bestaan alleen in relatieve zin. Nee, deze levensatomen zijn groeiende entiteiten; voor geen enkel ding en nergens staat de natuur absolute stilstand toe. Alle wezens en entiteiten en dingen zijn vol leven, vol kracht of energie, vol beweging, wat een andere manier is om ze te beschrijven, omdat ze alle zijn samengesteld uit zowel kracht als materie, uit zowel geest als substantie – twee aspecten van de eraan ten grondslag liggende WERKELIJKHEID, waarvan we alleen de hogere en lagere māyā of denkbeeldige vormen zien. Deze denkbeeldige verschijningen worden in de hindoe-Vedānta door het samengestelde Sanskrietwoord *nāmarūpa*, 'naam-vorm' uitgedrukt, dat erop wijst dat aan verschijningsvormen verborgen noumena ten grondslag liggen.

Daarom worden deze levensatomen, wanneer het lichaam in verval raakt en ze zowel tijdens het leven als bij de dood loslaat, door affiniteit in die richtingen getrokken waarheen de mens ze tijdens het leven door zijn overheersende stempel gestimuleerd heeft te gaan. Met andere woorden, de neigingen, verlangens en impulsen van de mens die dat lichaam gebruikte, geven deze levensatomen de kenmerkende eigenschappen van psychomagnetische aantrekking of afstoting die ze belichamen. Bovendien werd de grote meerderheid van deze levensatomen oorspronkelijk geboren uit zijn substantie en zijn kracht of energie, dat is uit zijn vitaliteit, en daarom zijn ze feitelijk zijn eigen kinderen. Daarom zijn ze, omdat ze groeiende entiteiten zijn, bestemd om zich in de toekomst te ontplooien en precies te worden zoals hij nu is die zich in voorbijgegane eonen zelf bevond in wat nu *hun* tegenwoordige stadium is: bijzonder kleine, lerende wezens, goden in embryo.

Wanneer het ogenblik van de dood komt, breekt het etherische levenskoord dat de innerlijke constitutie met het fysieke lichaam verbindt, en wordt als een bliksemflits al het geestelijk beste van de mens teruggetrokken in de monade of het essentiële zelf van de mens, waar

het zijn oorsprong had en waarheen het noodzakelijkerwijs terugkeert. Een elektrische flits, en het beste van de mens is gegaan naar zijn Vader in de Hemel – 'Ik en mijn Vader zijn één' (*Johannes*, 10:30).

Het ogenblik van de werkelijke dood is feitelijk niet het ogenblik waarop de laatste adem wordt uitgeblazen of wanneer het hart voor het laatst klopt, omdat het fysieke brein een zekere tijd daarna, wat in individuele gevallen verschilt, nog leeft en is vervuld van het schitterende panorama van alles wat de mens tijdens zijn leven heeft meegemaakt – zelfs tot in het kleinste detail. Alles gaat door het fysieke brein als een aaneenschakeling van beelden en mentale visioenen, te beginnen bij de eerste zwakke gewaarwordingen van de kindertijd en voortgaand door alle jaren die hij heeft geleefd tot het ogenblik waarop de laatste adem wordt uitgeblazen en het hart voor het laatst klopte. Aan het einde van dit panorama keert het 'beste' terug naar de schoot van de monade, en het blijft daar tot de meer menselijke eigenschappen en kwaliteiten zich er weer mee verenigen, die zich in kāmaloka in de volgende maanden of jaren moeten scheiden van het kāmarūpa dat, aldus beroofd van zijn hogere deel, een spook of een schil wordt.

De hogere delen van de constitutie trekken zich dus uit het lichaam terug, en laten dit over aan verval; ze hebben het als een versleten kledingstuk afgedankt. Wat de levensatomen betreft, die volgen hun eigen respectieve paden. De levensatomen van het fysieke lichaam gaan naar de grond of naar de planten; andere gaan naar de verschillende dieren, waarmee ze zich na de dood van de mens psychomagnetisch verwant voelen. Van levensatomen die dit pad opgaan, gaan sommige alleen naar de *lichamen* van dieren, maar andere vormen het tussenliggende psychische gestel van dieren. Andere levensatomen, die hetzelfde beginsel van aantrekking volgen, gaan mensenlichamen binnen, als eten en drinken of door osmose, of ook via de lucht die we in- en uitademen.

De levensatomen van de astrale of etherische delen van de vroegere mens helpen bij de opbouw van de astrale of etherische lichamen van de drie lagere rijken maar ook bij de lichamen van andere leden van het mensenrijk. Nogmaals, de levensatomen van de menselijke ziel of het ego worden aangetrokken tot het psychomagnetische gestel van andere mensen.

Want de mens is een samengestelde entiteit; zijn constitutie is uit verschillende beginselen of elementen samengesteld, afwisselend als zeven of tien opgesomd: het eerste, een goddelijk monadisch begin-

sel, onvoorwaardelijk onsterfelijk en met een kosmisch bereik van bewustzijn en handelen; het tweede, een geestelijke monade, zijn straal of nakomeling, met een zuiver geestelijke natuur en werking, maar lager dan haar goddelijke monadische ouder; het derde, een geestelijk-intellectuele monade of hoger ego, dat het blijvende reïncarnerende ego is, dat eveneens een straal is van het voorafgaande monadische beginsel of element; het vierde, een menselijke natuur of persoonlijk ego, dat op zijn beurt een straal is van het vorige; het vijfde, een astraal of modellichaam, een etherisch lichaam, het liṅgaśarīra; het zesde, een fysiek lichaam gebouwd om en gedeeltelijk uit dit astrale of modellichaam; en het zevende en laatste, de levensessentie of het leven, dat wil zeggen kracht of energie. Dit 'leven' dat door alle beginselen of elementen loopt en ze verbindt, en dat zelf steeds minder etherisch wordt naarmate het 'afdaalt' door de lagere delen van de constitutie, bestaat op zijn beurt, zoals alle andere beginselen, uit monadische eenheden, levende oneindig kleine lichaampjes of entiteiten die we levensatomen noemen. Zoals stromend water uit moleculen bestaat die door atomen worden gevormd, die op hun beurt uit protonen en elektronen worden gevormd, zo is deze stroom van levensessentie, de levensstroom die door de hele constitutie van de mens loopt, zelf moleculair en corpusculair, atomair en elektromagnetisch van aard.

Tijdens het leven op aarde werpt elk deel van de constitutie van de mens uit zichzelf, zoals een fontein, menigten levensatomen uit op zijn eigen sfeer of gebied: van het spirituele door al de tussenliggende stadia tot aan het fysieke lichaam. Maar dit is niet alles. Er is een voortdurende uitwisseling bij het rondzwerven van die verschillende levensatomen door het hele gebied van de constitutie van zijn wezen. Wat is dit schitterend! Een levensatoom bijvoorbeeld dat voortvloeit uit het buddhische beginsel van de mens behoort tot het buddhigebied; maar omdat het een evoluerende entiteit is, heeft dat levensatoom een eigen bestemming. Het is evengoed als wij, of als een god, een deel van de natuur, en zodra onze constitutie het doet ontstaan op een of ander gebied, in dit geval op het buddhi-gebied, begint het een reeks zwerftochten van gebied tot gebied in en uit onze constitutie, en het doet daarbij precies hetzelfde als wij als individuen doen wanneer we incarneren en excarneren. In dit geval komt het levensatoom van het buddhische gebied naar het mānasische, naar het kāmische, omlaag naar het astrale gebied en tenslotte naar het fysieke

lichaam, en dan na zijn omzwervingen keert het terug naar zijn ouder-constitutie en stijgt door die constitutie op om zich weer te verbinden met zijn buddhische ouder, om daar zijn eigen atomaire 'eonische' periode van nirvāṇische gelukzaligheid door te maken voordat het een nieuwe pelgrimstocht begint die wel lijkt op maar niet identiek is aan de zojuist beëindigde.

De levensatomen van *alle* delen van de constitutie van de mens zijn eeuwig aan het rondzwerven. Wat is bijvoorbeeld een gedachte? Een gedachte is een mānasisch elementaal dat op een pelgrimstocht wordt gezonden, en dit elementaal is in zijn eigen essentie evenzeer een levend wezen als dat wij dat zijn. Gedachten zijn wezens omdat zij substantie of stof zijn. Ze ontstaan op het mānasische gebied, en daar beginnen ze aan hun zwerftochten. Ze komen tot ons als monaden vanuit andere gebieden, van andere wezens, en gaan op het fysieke gebied door onze hersenen; zo doen wij ze wedergeboren worden. Hoe kunnen we zo egoïstisch zijn ons zelfs een ogenblik te verbeelden dat de gedachten die door onze hersenen gaan alle van onszelf zijn – het energische nageslacht van de fysieke substantie van de hersencellen!

Ieder van ons, elke god in de ruimte, elk geestelijk wezen waar dan ook, was eens de gedachte van een denkende entiteit. Zoals iedere god in vroegere manvantara's een mens is geweest, en zoals ieder mens in vroegere eonen zelf een levensatoom is geweest, met andere woorden een belichaamd elementaal – zo zijn onze gedachten nu elementalen die door die ene bijzondere fase van hun evolutionaire ontwikkeling heengaan als gedachten die door de geest van een denkend wezen gaan. En na verloop van tijd zullen ze op dit gebied worden belichaamd in een geschikt voertuig van hun bewustzijn, om vroeger of later levensatomen te worden.

Al deze verschillende klassen van levensatomen die tot al onze verschillende innerlijke omhulsels van bewustzijn behoren, en waarvan elke klasse op haar eigen respectieve gebied bestaat, of in haar eigen wereld, zijn wezenlijke onderdelen van onze stroom van karmisch bestaan, prāṇische kinderen van het brahman in ieder van ons, die de individuele innerlijke god is. Na de dood volgen ze een identieke werkwijze op hun eigen gebieden en op grond van precies dezelfde natuurlijke oorzaken die de postmortale zwerftochten bepalen, voortgebracht door de aantrekkingen en afstotingen van de levensatomen van het fysieke lichaam.

De etherische of astrale levensatomen zijn tijdens het leven in het

astrale lichaam of voertuig ingebouwd, dat tijdens het leven de spirituele krachten van de monade neertransformeerde, zodat deze krachten op het brein van fysieke materie konden inwerken; want deze geestelijke energieën of krachten zijn zonder zulke tussenschakels te subtiel, te etherisch, om rechtstreeks invloed te hebben op onze wereld van materie. Dit astrale voertuig of liṅgaśarīra valt op het moment van de dood van het fysieke lichaam niet onmiddellijk uiteen. Het zweeft enige tijd rond het fysieke lijk in de astrale wereld, die zich juist over de drempel van het fysieke bestaan bevindt.

Veel mensen spreken gewoonlijk, omdat ze niet nadenken of omdat ze het niet weten, over de astrale wereld als gescheiden van de fysieke wereld door een scheidsmuur of een soortgelijk verdelend element dat zou voorkómen dat er een vrije en gemakkelijke uitwisseling is tussen de astrale en fysieke werelden. Niets zou verder van de waarheid kunnen zijn.

Zo'n scheidsmuur of barrière tussen het fysieke en het astrale is er absoluut niet, want de waarheid is dat zij in elkaar overvloeien door niet te onderscheiden gradaties van materie die zich uitstrekken van het meest etherisch-fysieke tot het meest astraal-materiële. Er is daarom een constante uitwisseling tussen de fysieke en de astrale wereld. De enige scheidsmuur of barrière die bestaat omvat die weinige graden van zich vermengende substanties die, in plaats van hindernissen of belemmeringen voor onderling verkeer te zijn, feitelijk de communicatiemiddelen zijn – ongeveer zoals een elektrisch snoer het middel is om de elektrische stroom van het ene punt naar het andere te brengen.

Er zijn in de geschiedenis van de mensheid tijden die met periodieke regelmaat terugkeren, waarin deze niveaus tussen het fysieke en het astrale dun schijnen te worden; en op die tijden komt er onvermijdelijk een uitbarsting van psycho-astrale gebeurtenissen. We leven nu in juist zo'n fase van astraal-psychische uitbarstingen. Deze perioden gaan onveranderlijk gepaard met werkelijke gevaren voor zowel het menselijke denken als de emotionele stabiliteit, hoewel ze die ene verzachtende eigenschap hebben (en het kan inderdaad zo worden genoemd) dat ze bij de mens interesse wekken in andere zaken dan het fysieke, en hen laten nadenken over het werkelijke bestaan van sferen of werelden van zijn die etherischer zijn dan de fysieke.

Deze meer etherische werelden zijn echter in geen geval *spiritueler* dan de fysieke, want de fysieke sfeer is een heel veilige en gezonde plaats, vergeleken met de lagere regionen van het astrale licht; en

juist met deze lagere sferen van de astrale wereld kan men vanuit het fysieke gebied gemakkelijk in contact komen.

Het liṅgaśarīra blijft zelf maar kort in zijn zwakke en kleurloze bestaan in de astrale wereld, na de ontbinding van het fysieke lijk, want het is aan dezelfde processen van moleculaire en atomaire ontbinding onderhevig als het fysieke lichaam. Zijn bestaansduur is daarom, relatief gesproken, zeer kort, en duurt maar weinig langer dan dat van het fysieke lichaam, wanneer dit wordt achtergelaten om te vergaan – laten we zeggen dat het liṅgaśarīra ongeveer acht of tien jaar kan blijven bestaan voordat het eveneens in zijn samenstellende astrale levensatomen is ontbonden.

Het gebeurt heel veel dat men het astrale modellichaam of liṅgaśarīra met het kāmarūpa verwart. Het kāmarūpa is tijdens het leven de zetel van de menselijke ziel, en is zelf samengesteld uit levensatomen, maar die zijn etherischer dan de levensatomen van het veel grovere liṅgaśarīra. Terwijl het liṅgaśarīra maar iets langer blijft bestaan dan het fysieke lijk, zal het kāmarūpa op zijn eigen gebieden of niveaus van de astrale wereld gewoonlijk veel langer voortbestaan dan het fysieke lichaam en het liṅgaśarīra – dat kan in uiterste gevallen vele jaren zijn. Het hangt er helemaal van af wie en wat de mens tijdens zijn leven op aarde is geweest. Als de mens van een grof materialistisch type was, onderhevig aan de impulsen van zijn lagere hartstochten, met betrekkelijk weinig spirituele inspiraties, dan is het kāmarūpa natuurlijk een heel dichte en astraal grove entiteit en zijn bestaansduur in de astrale wereld, voordat het is ontbonden, is overeenkomstig lang.

Als daarentegen de mens van een hoogstaand spiritueel en intellectueel type was, de meester over zijn lagere impulsen, dan is zijn kāmarūpa overeenkomstig etherisch of lichtgevend en maar weinig dicht; en daardoor is zijn bestaansperiode als een kāmarūpische entiteit in de astrale wereld overeenkomstig kort, omdat ontbinding tamelijk snel plaatsvindt. Dit zijn twee uitersten; en daartussen vallen alle andere categorieën van mensen.

Er zijn gevallen bekend waarin het kāmarūpa van een bijzonder slecht mens eeuwenlang bleef bestaan – in feite zó lang dat het nog als een kāmarūpische entiteit samenhangt nadat zijn monade op aarde is teruggekeerd om te incarneren, en daarna bij de ongelukkige 'nieuwe' mens rondwaart door zich te hechten aan zijn pas ontwikkelde kāmarūpa en in de meeste gevallen zich ermee te verbinden, waardoor het fungeert als een onophoudelijke bron van boze

neigingen en impulsen. Dit is een geval van wat technisch een wachter op de drempel wordt genoemd, waarop Bulwer Lytton in zijn roman *Zanoni* zinspeelt.

Niet alleen bij mensen kan zo'n wachter op de drempel bestaan, maar deze situatie komt feitelijk voor bij sommige planeten: onze aarde is een van die ongelukkige planeten, en de tegenwoordige maan is de kāmarūpische wachter op de drempel. Ja er zijn werkelijk gevallen in de diepten van de sterrenruimte waar zelfs zonnen hun kāmarūpische rondwarende wachters hebben!

Het kāmarūpa van de mens is daarom slechts de astrale schaduw van de vroegere mens. Deze astrale aan de aarde gebonden entiteiten of schaduwen worden vaak 'spoken' en 'geesten' genoemd, en elk zo'n schaduw is slechts een *eidolon* – een Grieks woord met de betekenis van 'afbeelding', het astrale beeld van de mens die was.

Soms is beweerd dat het kāmarūpa zich pas na de dood van het fysieke lichaam vormt; maar deze bewering, hoewel in een bepaald opzicht waar, is zonder voorbehoud zowel misleidend als onjuist. Het kāmarūpa wordt werkelijk stap voor stap, atoom voor atoom, opgebouwd tijdens het leven op aarde van het wezen waarvan het een samenstellend deel van zijn constitutie is, omdat het bestaat uit de astrale, emotionele, psychische en lagere mentale levensatomen van de mens; maar pas na de dood van de mens neemt het een definitieve vorm aan, en wordt een afzonderlijke astrale entiteit.

Er zijn gevallen waarin de kāmarūpa's van bijzonder slechte mensen niet alleen vele jaren na de dood van het fysieke lichaam blijven bestaan, maar iets van de laagste mentale vitaliteit van de mens behouden. Deze kāmarūpa's worden wat men technisch 'elementaren' noemt; ze zijn niet alleen maar schillen, wat het normale geval is nadat de monade het kāmarūpa heeft afgeworpen, en dat dus zou moeten desintegreren, maar houden nog bepaalde delen van grove en actieve mentale levensatomen of energieën of krachten gevangen, die de mens gebruikte toen hij nog leefde. Deze elementaren zijn uiterst gevaarlijke astrale bewoners, want ze handelen onder de automatische impulsen van hun gevangen gehouden lage gedachten en verlangens, en zoeken aanhoudend bevrediging en worden dus aangetrokken tot mensen met wie ze zich verwant voelen. Bovendien worden ze aangetrokken tot plaatsen en zaken waarheen hun lage verlangens en gedachten hen trekken. Als concrete voorbeelden kan men noemen bordelen, slachthuizen, bloed van mens of dier, en in feite alle dierlijke of menselijke uitscheidingsproducten, zelfs een van

de onschuldigste voedingsmiddelen van de mens, warme melk die pas uit de uier is gemolken. De reden voor dit alles is de dierlijke uitwaseming die van deze plaatsen en dingen uitgaat.

Omdat er levensatomen zijn die tot elk van de samengestelde beginselen van de constitutie van de mens behoren, is de mens zelfs in zijn tussennatuur een samengestelde entiteit; en na de dood ontbindt deze tussennatuur, gewoonlijk menselijke ziel genoemd, zich na verloop van tijd in haar samenstellende levensatomen, waardoor de centrale kern ervan, die het menselijke ego is of de menselijke monade, wordt bevrijd. Wanneer deze tussenliggende levensatomen op hun beurt worden achtergelaten, wanneer de monadische straal die de ware mens is wordt teruggetrokken, verder omhoog en nog dichter tot zijn oudermonade – met andere woorden, in het hoogste zelf van zijn wezen – worden deze levensatomen van de tussennatuur van de mens vrijgemaakt van de heerschappij van de monadische straal en vormen een menigte op innerlijke gebieden. Al deze menigten van verschillende soorten levensatomen worden aangetrokken tot andere mensen, die òf juist een leven op aarde beginnen òf al een sterk persoonlijk leven op aarde hadden; precies zoals de levensatomen van het fysieke lichaam door psychomagnetische affiniteit worden aangetrokken tot de respectieve sferen waar ze van nature thuishoren.

De verlangens en hartstochten van de mens komen in werkelijkheid op in de omhulsels van het menselijke ego, en worden dus na verloop van tijd na de dood met hun eigen omhulsels door de monade afgeworpen die daardoor wordt bevrijd van de band die haar verankert aan de astrale wereld. Wanneer Milton over de postmortale overblijfselen van de mens schrijft, laat hij zien dat hij begrijpt dat de mens innerlijk is opgebouwd uit verschillende soorten etherische stof. Natuurlijk heeft de grote Engelse dichter zijn basisideeën aan de Griekse en Romeinse schrijvers ontleend, die op hun beurt de esoterische traditie slechts herhaalden. In zijn *Comus*, schreef Milton:

Maar wanneer lust,
Door onzuivere blikken, losbandige gebaren, en smerige taal,
Maar vooral door obscene en buitensporige daden van zonde,
Vervuiling binnenlaat in de innerlijke gebieden,
Slibt de ziel dicht door besmetting,
Vervormt, en vergroft, tot ze de goddelijke eigenschap
Van haar oorspronkelijk zijn praktisch verliest.
Zo bestaan deze klamme dichte en duistere schaduwen,

Vaak waargenomen in grafgewelven en catacomben
Kwijnend en zittend bij een pas gedolven graf,
Niet genegen het lichaam te verlaten dat zo geliefd was,
En verbinden zich door vleselijke wellust
Aan een ontaarde en verworden staat.

Alles wat Milton in de bovenstaande regels schreef is waar, ofschoon hij niet voldoende duidelijk een onderscheid maakte tussen het liṅgaśarīra en het kāmarūpa. Het liṅgaśarīra houdt zich op bij de 'grafgewelven en catacomben', en het kāmarūpa doet precies hetzelfde, en niet zelden; toch is het verschil tussen hen heel duidelijk. Terwijl hij hier hoofdzakelijk verwijst naar dat ene aspect van het aardse leven, namelijk de materieel hartstochtelijke neiging van de lagere natuur, zijn er veel erger dingen dan alleen menselijke hartstocht; en deze zijn de subtielere, en daarom gevaarlijker – omdat ze wat aggressiever zijn – aandoeningen van de lagere ziel, zoals hevige boosheid, aanhoudende haat, bittere jaloezie, verblindende afgunst, asociale persoonlijke ambitie, hevige vrees, en andere soortgelijke gevoelens. Al deze doen krachtig hun invloed gelden op de tussenliggende of psychische natuur van de mens en oefenen er een sterk neerwaartse aantrekking op uit; terwijl de verheven deugden die onpersoonlijk zijn, zoals hoop, naastenliefde, vriendelijkheid, onpersoonlijke liefde, onzelfzuchtigheid, de intuïtieve gevoelens zijn die voortkomen uit het hogere deel van onze constitutie.

Zoals eerder gezegd, zijn de afgeworpen omhulsels van het tussenliggende deel van de menselijke constitutie uit levensatomen samengesteld, en aan deze levensatomen hebben we tijdens ons hele leven op aarde een bepaalde hoofdrichting of overheersende impuls gegeven. Door deze krachtige invloed van de menselijke wil en intelligentie op deze levensatomen worden we karmisch verantwoordelijk voor deze levensatomen overeenkomstig de indruk die we op hen hebben gemaakt; en tot op zekere hoogte zijn we ook verantwoordelijk voor de psychische, astrale, en fysieke gevolgen die ze kunnen hebben voor andere mensen naar wie deze levensatomen verhuizen. Want er heeft constant en ononderbroken een uitwisseling van levensatomen plaats tussen alle mensen. Op deze levensatomen worden zó talloze indrukken gegrift, veroorzaakt door het onberekenbare aantal impulsen en invloeden die ze hebben ondergaan; en voor zover we ons individuele of persoonlijke stempel erop hebben gezet, zijn we daarvoor strikt verantwoordelijk. Eens zullen deze levens-

atomen bij ons terugkomen. Voor zover ze die individueel kunnen bevatten, dragen ze onze eigen levenskracht mee; en deze levensverwantschap met onszelf is de oorzaak dat ze tot ons terugkomen. Via de levensatomen op alle gebieden van ons zijn ondergaan we dus, door de feilloze rechtvaardigheid van karma, een rechtvaardige en ons toekomende vergelding, door af te rekenen met infinitesimale deeltjes van ons vroegere zelf of onze vroegere zelven.

Natuurlijk zijn deze individuele invloeden op ieder levensatoom oneindig klein, maar omdat er ontelbaar veel levensatomen zijn, kan hun gezamenlijke invloed niet alleen tot handelen aanzetten maar soms ook dwingen. Er is maar weinig inspanning van onze verbeelding voor nodig om nu in te zien dat ons verleden zelfs via de levensatomen tot ons terugkeert, en dat alleen al in dit feit een wezenlijke grondslag ligt voor ethiek, voor edel denken, en voor de plicht om op de atomen van onze hele constitutie de impulsen af te drukken die voortvloeien uit onze hogere delen. Dan keren deze levensatomen als engelen tot ons terug, ieder als een impuls ten goede – zelfs voor onze fysieke gezondheid.

Wanneer de monade op haar wonderbaarlijke postmortale reis opstijgt door de sferen, werpt ze bij elke stap of in elk stadium de levensatomen af die behoren tot het respectieve deel van de constitutie dat in dat stadium thuis is. Bij iedere stap omhoog laat de monade die groepen levensatomen achter die te materieel zijn om haar in meer etherische gebieden te vergezellen totdat ze, wanneer de monade het einde van haar reis heeft bereikt, zoals Paulus heeft gezegd, in 'een geestelijk lichaam' (1 *Cor.* 15:44) is gehuld – het passende lichaam voor haar eigen geestelijke eigenschappen.

Dat is de hoogste bestemming van de bevrijde monade, die aldus een jīvanmukta wordt – een volledig zelfbewuste godheid, volmaakt voor wat er overblijft van de tegenwoordige levensperiode van de wereld of het kosmische manvantara. Maar wat de meer beperkte periode tussen de levens van het zich wederbelichamende ego betreft, tijdens deze opwaartse reis van de monade na de dood glijdt dit zich wederbelichamende ego geleidelijk in zijn devachanische toestand. Voor de meeste mensen geldt dat het zich wederbelichamende ego in devachan rust in de schoot van de monade en het brengt aldus in devachanische gelukzaligheid lange eeuwen door voordat het zijn terugreis naar een nieuwe belichaming op aarde begint – zo'n periode van devachanisch herstel hangt in elk van de gevallen af van de in het vorige leven opgewekte energieën, die nu hun geschikte sfeer van

activiteit vinden in het geestelijk-intellectuele 'droomland', devachan.

Wanneer de eeuwen van de zich ontwikkelende tijd het einde brengen van de devachanische droom, beginnen de aantrekkingen actief te worden en trekken het ego terug naar een incarnatie op aarde; geleidelijk worden de stadia van de terugreis weer doorlopen, in precies de omgekeerde volgorde van de treden waarlangs de monade was 'opgeklommen'. Het zich wederbelichamende ego gaat in tegenovergestelde richting door de sferen naar beneden zonder een van de sporten van deze mystieke levensladder over te slaan; en bij elk van die treden van de 'neerdaling' neemt het door psychomagnetische aantrekking zoveel levensatomen in zich op als het kan aantrekken van de menigten ervan die het in de respectieve stadia of gebieden van zijn reis omhoog had achtergelaten. Zo worden zijn nieuwe lichamen of voertuigen, onzichtbare en zichtbare, innerlijke en uiterlijke, weer uit hen opgebouwd.

• • •

Gedurende het christelijke tijdperk hebben veel mensen over het christelijke dogma van de 'opstanding van het lichaam' nagedacht – soms heel grof en onnauwkeurig uitgedrukt als de 'opstanding van de doden'. De werkelijke betekenis van deze theologische en kerkelijke leer is op verschillende tijden verkondigd, vooral sinds de wedergeboorte van de vermogens van het menselijk intellect, toen men vragen begon te stellen, en door te vragen werkelijk begon na te denken. Toch heeft, naar het schijnt, niemand deze christelijke leer goed begrepen die, zoals de meeste andere christelijke dogma's, enige grond van waarheid heeft.

Men mag aannemen dat geen verstandig mens tegenwoordig kan geloven dat de fysieke elementen van het lichaam, wanneer ze eenmaal naar de aarde zijn teruggekeerd, op een bepaald moment in de toekomst, de Dag des Oordeels genoemd, weer zullen worden verzameld tot een samengesteld en volmaakt geheel; wanneer volgens de ongewone beeldspraak van vroeger alle soorten en klassen van mensen uit hun graven zullen opstaan bij het geschal van de hemelse bazuin, en allen die uitverkoren zijn om op te staan, dan hun plaatsen zullen innemen aan de rechterhand van God in de hemel om daarna voor altijd lofzangen te zingen voor de Eeuwige! Wat een groteske verzameling ideeën! Toch ligt er achter deze gedachte van de 'opstanding van het lichaam' werkelijk een heel mooie waarheid of een natuurfeit, die als volgt in twee vormen kan worden uitgedrukt:

Ten eerste, een bijzonder geval dat een mysterie inhoudt – een

leer van de oude mysteriën: Wanneer een mens zijn laatste graad van inwijding heeft ontvangen, zegt men dat hij is 'opgestaan' tot het meesterschap in hetzelfde fysieke lichaam.

Ten tweede, het algemene geval betreft het weer verzamelen van de levensatomen. Deze levensatomen zijn het eigen kroost van de mens, die tijdens zijn leven op aarde in zijn lichaam zijn ingebouwd, die echter niet vanbuiten komen maar van binnenuit hemzelf. Niet alle levensatomen die het lichaam van de mens samenstellen zijn zijn eigen nakomelingen – emanaties van zijn eigen levensessentie. Wegens de onophoudelijke zwerftochten of omzwervingen van de levensatomen tussen mens en mens is er op elk ogenblik in elk menselijk lichaam een bepaald aantal levensatomen die zogezegd de 'gasten' zijn in dit fysieke lichaam, en die door verwantschap ertoe zijn aangetrokken en die het ook verlaten omdat er een andere nog sterkere affiniteit is die hen psychomagnetisch naar een ander lichaam trekt.

De meerderheid van de levensatomen die de constitutie van de mens opbouwen zijn echter zijn kinderen; daarom worden ze psychomagnetisch aangetrokken naar het zich wederbelichamende ego op zijn terugreis naar het nieuwe leven op aarde; en het zich wederbelichamende ego kan evenmin vermijden deze levensatomen weer in zich op te nemen, als het kan vermijden zichzelf te zijn. Ze worden er weer naartoe getrokken omdat ze vroeger ervan zijn uitgegaan. Ook deze levensatomen hebben gedurende de tijd dat het zich wederbelichamende ego zijn devachanische periode doormaakte hun eigen verbazingwekkende avonturen gehad in de verschillende sferen en gebieden van de zeven bollen van de planeetketen. Dus wanneer het neerdalende individu of het zich wederbelichamende ego de niveaus van ons fysieke gebied bereikt, en het lichaam tenslotte wordt geboren, is zijn groei daarna gewaarborgd door de magnetische aantrekkingen en afstotingen van zijn vroegere levensatomen wanneer het van baby tot volwassene wordt – dezelfde levensatomen die het fysieke lichaam van het zich wederbelichamende ego in zijn vorige leven op aarde hadden gemaakt. Op deze wijze is het lichaam van het vroegere leven op aarde weer opgestaan – is het *verrezen*. Wanneer de tijd voor de wedergeboorte van de mens in het fysieke leven is aangebroken, worden door de geleidelijke condensatie of materialisatie van de innerlijke voertuigen of elementen, van de monadische of geestelijke wereld omlaag naar de fysieke, de zeven delen van de constitutie van de nieuwe mens op aarde gevormd.

Wat ons opvalt bij dit verbazingwekkende natuurfeit is de volkomen en feilloze rechtvaardigheid ervan; er is bij het incarnatieproces geen toevallige werking of rangschikking van atomen, omdat de mens bij iedere stap in deze procedure ontmoet wat hij vroeger heeft gemaakt, en dat hij onvermijdelijk weer in zich moet opnemen. Hoewel hij in zijn nieuwe aardse lichaam substantieel dezelfde fysieke mens is die hij aan het eind van zijn vorige leven was, is het niet nauwkeurig noch filosofisch juist te zeggen dat hij identiek is aan de 'mens' van het vorige leven op aarde; want al is de 'nieuwe mens' een reproductie van de 'oude', hij is niettemin als een *persoonlijke* entiteit een duidelijk 'nieuwe mens', op grond van 'nieuwe' toevoegingen aan zijn innerlijke vermogen en kracht die hij heeft verdiend als vrucht van alle ervaringen van het vorige leven en hun assimilatie in zijn karakter tijdens de devachanische tussenperiode. De mens kan dus 'dezelfde' mens worden genoemd omdat hij is gevormd uit dezelfde identieke elementen in zijn voertuigen, maar hij is een 'nieuwe mens' op grond van de groei of het ontvouwen door evolutionaire ontwikkeling die sinds zijn vorige leven heeft plaatsgevonden.

Het feit dat het fysieke lichaam na de dood soms door crematie wordt vernietigd heeft geen effect op de levensatomen. Vuur maakt de scheikundige atomen vrij; het vernietigt de uit atomen samengestelde moleculen, maar de atomen zelf worden door het vuur niet aangetast. Vuur is een elektrisch verschijnsel. Het heeft gewoonlijk een ontwrichtende werking, maar het is ook de grote bouwer van het universum, en daarom vereerden sommige Ouden het vuur. Vuur is in feite een manifestatie op de lagere gebieden van prāṇische elektriciteit.

De levensatomen zijn de zielen van de scheikundige atomen. Theosofen gebruiken tegenwoordig het woord *atoom* in de Griekse etymologische betekenis van 'ondeelbaar', 'monade' of individu – dat wat absoluut een eenheid is en niet kan worden verdeeld. Op deze manier werd het woord gebruikt door de oorspronkelijke stichters van de Griekse atomistische school, die precies hetzelfde bedoelden als de school van Pythagoras toen daar over de monade werd gesproken als een centrum van bewustzijn; wat we het werkelijke spirituele atoom kunnen noemen, iets dat uiteindelijk ondeelbaar is in de zin dat wanneer een van de psychische bekleedsels die elk zo'n bewustzijnscentrum of monade omhullen, wordt weggenomen, daardoor een meer volmaakt omhulsel van het bewustzijnscentrum wordt

blootgelegd; en dit proces van ontwikkelen zou *ad infinitum* kunnen voortgaan en toch nooit het hoogste of 'absolute' begin bereiken – want waar zou men een denkbaar einde of begin van een bewustzijnscentrum kunnen vinden? Waar het op neerkomt is dat deze omhulsels werkelijk stadia van bewustzijn zijn, en dus, hoe talrijk deze ook zijn, dat daar altijd bewustzijn *per se* is.

De hindoes uit de oudheid noemden het levensatoom *paramāṇu*, een samengesteld woord dat uiteindelijke of 'eerste' *aṇu* betekent, waarbij *aṇu* iets aanduidt dat oneindig klein is; zodat het wanneer het wordt toegepast op substantie de betekenis heeft van wat we een levensatoom noemen, en wanneer het op geest wordt toegepast zou het gemakkelijk monade kunnen betekenen. Niettemin is de beste term voor monade *jīva*; en voor het centrum van bewustzijn zelf, gezeteld in het hart van de monade, zou de passende beschrijvende term *jīvātman* zijn of monadisch zelf. In enkele van de Upanishads wordt gesproken over brahman gezeteld in het hart van het atoom – dat brahman dat kleiner is dan het kleinste, en toch groter dan het grootste, ja in zijn uitgestrekte bereik het universum omvat.

Er moet echter op worden gewezen dat zulke oorspronkelijke oneindig kleine kernen of paramāṇu's niet slechts punten zijn van 'dode stof'; deze opvatting mist totaal de hoofdgedachte; maar dat deze oneindig kleine kernen centra zijn of punten van zuiver onvermengd bewustzijn – 'atomen bewustzijn'. Daarom wordt naar het kosmische brahman in de hindoefilosofie verwezen als *aṇīyas aṇīyasām* – 'kleinste van het kleinste', het 'atomaire van het atomaire', of anders gezegd, de essentiële substantie of het bewustzijnspunt dat, juist omdat het essentieel bewustzijn is, allesdoordringend is, en niet alleen het hart van ieder atoom in het heelal is, maar dat heelal zelf vult.

Dit wordt goed beschreven door de term *jīvātman*, want in het hart van iedere entiteit is een goddelijke vonk, de innerlijke god ervan die wordt omhuld door bekleedsels van afnemende graden van doorschijnendheid, en deze zijn de verschillende 'omhulsels' van bewustzijn. De hoogste van deze gewaden of sluiers zijn doorschijnend en laten het geestelijke licht door dat vloeit uit deze innerlijke geestelijke monade of zon; en de uiterlijke of meer ondoorzichtige zijn minder etherisch, en ze worden steeds dichter tot het fysieke lichaam wordt bereikt.

De Engelse astronoom en wiskundige Sir James Jeans schrijft in zijn *The Mysterious Universe*:

> Want hoever we ons ook van een elektrisch geladen deeltje verwijderen, we kunnen niet buiten het bereik van zijn aantrekkingen en afstotingen komen. Dit bewijst dat een elektron, tenminste in een bepaald opzicht, de hele ruimte in beslag neemt.
>
> – blz. 58

Het is hieruit duidelijk dat Jeans, ongetwijfeld onbewust, aan een elektron van de wetenschap enkele eigenschappen van de *aṇu* van de hindoes toekent. Wat de monade is voor het levensatoom, dat is de *paramāṇu* voor de *aṇu*.

De innerlijke god van de mens kan dus ook een 'geestelijk atoom', een *paramāṇu* worden genoemd, een monade, iets werkelijk ondeelbaars, iets dat het hele kosmische manvantara voortduurt; echter niet eeuwigdurend in zijn omhullende sluiers, maar in dat geheimzinnige onuitsprekelijke mysterie van zijn essentiële zelf. Wanneer de menselijke ziel, door het proces van het vanuit zichzelf ontvouwen van haar monadische mogelijkheden, haar innerlijke licht in meerdere of mindere mate te voorschijn brengt, kunnen we deze menselijke ziel 'het menselijke atoom' noemen of ook de menselijke monade of het menselijke ego, dat het zelfbewuste centrum is van de gemiddelde mens.

De mens, de werkelijke mens, kan dus in laatste instantie worden beschouwd als een zelfbewuste kracht of stroom van bewustzijn-energie, en in haar hoogste of monadische vorm is die bewustzijn-energie homogeen, en omdat deze een eenheid is, is ze een individu. Het is deze monade die van het ene geïndividualiseerde leven naar het andere gaat, van sfeer naar sfeer, en steeds haar innerlijke eigenschappen en vermogens ontwikkelt, en op die manier het pad volgt van ononderbroken kosmische evolutie. De ervaringen die ze in één enkel leven opdoet vormen een onbetekenend deel van wat de kosmos voor haar in zich heeft, als lessen om te leren, en als groei om tot stand te brengen!

Wetenschappers zien in de fysieke wereld een nooit eindigend drama van in- en uitstroming, van verandering en uitwisseling, van een voortdurende zwerftocht van fysieke deeltjes door het enorme bereik van het universum. Ze vertellen ons over de zwerftochten van de atomen, samengesteld uit elektrisch geladen deeltjes, die van de zon en ongetwijfeld van de andere planeten tot ons komen.

Ja, er is een aanhoudende circulatie langs de wegen van het heelal, van de levensatomen die zichzelf belichamen in de scheikundige

atomen – tijdelijke voertuigen die worden aangenomen en afgelegd in reeksen belichamingen die zich zonder ophouden herhalen terwijl deze levensatomen in alle richtingen rondstromen; zo nemen ze deel aan een constante beweging heen en weer, uit de schoot van vader zon en weer naarbuiten door zijn rijk van de atomen, en maken de wegen of paden die door alle wezens en entiteiten van hogere evolutionaire graad worden gevolgd en gebruikt. Het is de 'cyclus van noodzakelijkheid' van de oude Griekse filosofen. Want geen mens, ja geen entiteit, kan voor zichzelf alleen leven. We zijn allen leden van één gemeenschappelijk geheel, waarvan de afmetingen in werkelijkheid de grenzeloze ruimte is, en waarvan de individuen de eeuwigdurende rondzwervende monaden zijn.

16

De dood en daarna: een studie van bewustzijn

Als we de mens in zijn diepste kern als een onsterfelijke, en gedurende het kosmische manvantara altijd actieve, straal uit het hart of de essentie van het heelal beschouwen, en daarom als even eeuwig als het heelal zelf, dan blijkt dat wat men de dood noemt het begin is van het grootste avontuur van het leven.

In het westen heeft men te veel de nadruk gelegd op de verschillende lichamen in de constitutie van de mens, maar deze zijn tenslotte slechts tijdelijke voertuigen om zichzelf heengeworpen door de monade, een schitterende straal van de zonnegodheid. Het zal onmogelijk zijn de dood en haar mysteries te begrijpen zolang men zijn aandacht alleen op de lichamen of omhulsels concentreert waarin deze straal of vlam van bewustzijn zich periodiek wikkelt. Als een mens wil weten wat zijn bestemming na de dood is, moet hij de zwerftochten van het bewustzijn *per se* volgen. Wanneer een mens dit kan doen zal hij niet langer bang zijn voor de dood, omdat hij zal zien dat deze niet bestaat, behalve als een fase van het leven die het begin betekent van de zwerftochten door de innerlijke werelden en sferen, totdat devachan wordt bereikt; en hij zal precies begrijpen wat de dood is, de meest welwillende helper en vriend die een mens heeft. Sterven betekent het terzijde leggen van het onvolmaakte voor betrekkelijke volmaking, een beperkt bewustzijn voor een verruimde sfeer van bewustzijn.

Alle intuïtie uit het diepst van de mens zegt hem dat bewustzijn *per se*, en los van zijn lichamen, ononderbroken doorgaat; en de ervaring van de mens vertelt hem eveneens dat *gemanifesteerd* of *egoïsch* bewustzijn voortdurend verandering ondergaat, zodat de mens zelfs van seconde tot seconde niet hetzelfde identieke ego blijft – want elke seconde brengt een onvermijdelijke verandering in eigenschap of kwaliteit van het waarnemende of gemanifesteerde bewustzijn.

De mens is per slot van rekening een bewustzijnsstroom die als hij zijn structuur van hoog tot laag opbouwt bij tussenpozen even

ophoudt om knopen of brandpunten te vormen die de verschillende bewustzijnscentra van zijn constitutie zijn. We kunnen ons voorstellen dat deze stroom van essentieel bewustzijn bestaat uit tenminste drie inherente kwaliteiten of eigenschappen: denken, wil en gevoel. Toch is de stroom van essentieel bewustzijn in ons – die zo verschilt van het gemanifesteerde of ego-bewustzijn – tot de huidige dag van onze volwassenheid onafgebroken doorgegaan, hoewel zijn gemanifesteerde vormen, omdat ze door die knopen of brandpunten werkten, altijd aan verandering onderhevig zijn geweest.

Ieder van ons kan van zichzelf zeggen 'ik ben ik' – *ego sum.* Nog verder doordringend in de diepten van ons eigen essentiële bewustzijn kan ieder van ons over zichzelf ook zeggen 'ik ben', hetzelfde 'ik ben' dat het lagere waarnemende ego bewust gewaarwerd toen het kind-brein voor het eerst voldoende was ontwikkeld om kennis te ontvangen. Precies hetzelfde 'ik ben' zal in normale gevallen bij ons blijven tot de dag van fysieke ontbinding; maar denk eens na over de veranderingen waarin en door middel waarvan dit essentiële bewustzijn leefde en zich bewoog en zijn bestaan had tijdens ons hele leven. Zie hoe we bijna ontelbare veranderingen hebben ondergaan van deze knopen en brandpunten van bewustzijn, terwijl het wezenlijke 'ik-ben'-gevoel steeds ononderbroken aanwezig bleef en zelf geen enkele merkbare verandering heeft ondergaan – hoewel de volwassen mens een toename constateert van zijn 'ik-ben-ik'-gevoel.

Merk bovendien op dat dit 'ik ben' werkelijk in allen identiek is; maar dat het 'ik ben ik' in de een niet hetzelfde is als het 'ik ben ik' in een ander. Het is juist het ego of 'ik ben ik' in ieder van ons dat de een van alle anderen onderscheidt, en dat de verscheidenheid van persoonlijkheden veroorzaakt die de mensen en alle andere eenheden in de hiërarchische menigte maakt tot wat ze zijn.

Het hoogste brandpunt of de hoogste knoop van het essentiële bewustzijn, en daarom zijn eerste geestelijke voertuig, is de buddhische monade, en het essentiële bewustzijn zelf is de ātman of het fundamentele zelf dat een straal is van de paramātman of het hoogste zelf van de kosmos. De buddhische monade is daarom deze stroom van essentieel bewustzijn, de gouden draad van ononderbroken individualiteit waaraan al de lagere substantie-beginselen zijn geregen, zoals kralen aan een ketting, die door al de tussenliggende brandpunten of knopen van de menselijke constitutie gaat, en erdoorheen vloeit als een stroom van ononderbroken straling. Deze stroom wordt de sūtrātman genoemd, een Sanskrietwoord dat 'draad-zelf' betekent.

De sūtrātman wortelt daarom in en vloeit voort uit de buddhische monade, uit haar monadische essentie of ātman, maar de stroom ervan wordt gekleurd door de zich steeds verder ontvouwende individualiteit van het reïncarnerende of zich wederbelichamende ego, en werkt door de innerlijke constitutie van de mens, zijn denken en emoties, zijn aspiraties, intellect, enz., en brengt het individuele persoonlijke bewustzijn voort dat het 'ik ben ik' is.

Een van de diepzinnigste leringen van Plato, die daarin het voorbeeld van de pythagoreeërs volgde, is dat de karakteristieke eigenschappen, kwaliteiten, en functies van het bewustzijn van de mens tijdens zijn leven zijn toe te schrijven aan vorige belichamingen van zijn egoïsche centrum, en dat daarom al zijn ingeboren kennis, wijsheid en organische vermogens alleen herinneringen zijn uit vroegere bestaansperioden, wat hij *anamnese* noemde, of het weer tot een samenhangende eenheid bijeenbrengen van al de energische en substantiële bewuste activiteiten die het wezen in de voorafgaande incarnatie was. Dit is in zeer werkelijke zin een feitelijk weer verzamelen of weer in herinnering roepen van het verleden: niet noodzakelijk van details, maar van het totaal van de spirituele en psychische elementen die uit het verleden komen en zich als karmische resultaten in het huidige leven tot uitdrukking brengen, en die in hun totaliteit de mens zelf vormen. Dus is het duidelijk dat Plato dezelfde leer onderwees als de Boeddha, namelijk dat een mens zijn eigen karma is: dat geheel van zichzelf, op alle gebieden en in alle aspecten, dat zijn vorige levens van hem hebben gemaakt, en dat hij nu is of zal worden.

We zien dus dat het leven van een mens de reis door de fysieke sfeer is van een zich steeds ontwikkelend bewustzijn, het zich wederbelichamende ego; en wat de dood wordt genoemd is eenvoudig een voortzetting van zijn reis buiten deze sfeer naar een andere die voor ons onzichtbaar is. Ja, men kan zeggen dat de fysieke dood voor een groot deel wordt veroorzaakt door het feit dat het zich ontvouwende veld van bewustzijn, zelfs in de loop van één leven, zich uitbreidt tot voorbij de capaciteit van het fysieke lichaam dat de spanning voelt die erop wordt uitgeoefend, langzaam achteruitgaat, zachtjes aan oud wordt, en tenslotte wordt afgeworpen. Korte tijd voor de ontbinding van het fysieke lichaam plaatsheeft, beginnen de innerlijke beginselen van de mens zich van elkaar te scheiden, en het lichaam voelt dit. Zodat, wanneer de dood intreedt, het fysieke lichaam sterft of zich ontbindt in zijn samenstellende elementen *omdat* de beginselen zelf,

die de innerlijke krachten en substanties van de mens zijn – reeds zijn begonnen zich van elkaar te scheiden, en het lichaam na verloop van tijd van nature en onvermijdelijk dat voorbeeld volgt.

Het onsterfelijke deel van de mens, dat boven het menselijke ego of de ziel staat, is een bewoner van goddelijk-geestelijke sferen. De kracht en de doordringende invloeden van dit hogere deel van de mens zijn onvergelijkelijk meer dwingend in de oorzakelijke rijken dan zelfs het spirituele ego of de ziel, en er is een onophoudelijke aantrekking naar boven, naar deze hogere gebieden; en vooral bij het naderen van de dood wordt de reïncarnerende entiteit sterk opwaarts daarheen aangetrokken. Deze gestage en krachtige spiritueel-intellectuele aantrekking die op het hogere deel van de tussennatuur van de menselijke constitutie werkt, samen met de slijtage van de fysieke en astrale lichamen van een mens gedurende het leven, zijn de voornaamste twee oorzaken die tot de fysieke dood van de mens bijdragen. De dood wordt daarom primair van binnenuit veroorzaakt en alleen secundair van buitenaf, en sluit aan de ene kant een aantrekking van het zich wederbelichamende ego opwaarts naar de geestelijke sferen in, en anderzijds het steeds verdergaande verval van het astraal-vitaal-fysieke voertuig.

Waarheen we ook kijken, overal zien we de verschijnselen van het leven: entiteiten in alle stadia van groei of ouderdom of stervend; en een van de meest gebruikelijke manieren waarop de mens de oorzaken van de dood beschrijft is als een 'gebrek' aan innerlijke levenskrachten. Alles begint van binnenuit naar buiten te sterven; zodat men werkelijk kan zeggen dat, als het mogelijk was de levensactiviteit van de innerlijke constitutie onverzwakt te laten voortduren, het uiterlijke of fysieke lichaam waarschijnlijk in het geheel niet tot ontbinding zou overgaan zolang de onverzwakte innerlijke vermogens blijven functioneren; want deze innerlijke vermogens en krachten vervullen het fysieke lichaam met al hun samenhang gevende energie, en stellen het in staat als een 'levend wezen' te blijven bestaan. Een boom, bijvoorbeeld, sterft niet door invloeden van buitenaf die erop inwerken, hoewel deze inderdaad een aandeel hebben wanneer het innerlijke verval eenmaal begint, maar een boom begint van binnenuit te vervallen, en als het verval niet op een of andere manier wordt tegengehouden, zal het zich uitbreiden tot de hele entiteit sterft. Evenzo wordt een zon niet een koud dood lichaam door krachten van buitenaf, maar omdat haar eigen innerlijke krachten of energieën zichzelf hebben uitgeput; ja, volgens de wetenschap 'sterft' een zon tenslotte omdat ze het groot-

ste deel van de elektromagnetische en titanische energieën die zich in haar kern bevinden, zo niet alle, heeft uitgestraald.

De dood vindt dus van binnenuit plaats en werkt naarbuiten toe. Ouderdom, ouderdomszwakte of fysiek verval zijn dus de fysieke uitwerkingen van het zich voorbereidend terugtrekken van het zich wederbelichamende ego uit zijn zelfbewust deelnemen aan de dingen van het leven op aarde; en kan worden vergeleken met de periode vóór de geboorte waarin het zich wederbelichamende ego zich enige maanden of zelfs jaren halfbewust heeft voorbereid op zijn 'dood' in het devachan en zijn afdaling door de tussenliggende lagere gebieden op weg naar de fysieke belichaming.

Tenslotte komt het ogenblik dat de uiteenvallende constitutie van de mens het punt bereikt waarop het zich wederbelichamende ego zo krachtig gehoor geeft aan de aantrekkingen 'opwaarts' of 'binnenwaarts' naar de vrede en gelukzaligheid van devachan, dat het zilveren koord van het leven dat het met de hogere triade verbindt, knapt. Onmiddellijk daarna houdt het hart op met kloppen; daar is de laatste hartklop gevolgd door een ogenblikkelijke bewusteloosheid. Sneller dan een lichtflits wordt het hogere deel van het ego dan teruggetrokken omhoog in de geestelijke monade, zijn essentiële zelf; en daar blijft het in devachan, en rust in de schoot van de monade tot de volgende incarnatie op deze aarde komt, gewikkeld in onuitsprekelijke dromen van het met succes vervullen van al zijn tot nu toe onvervulde aspiraties. We kunnen deze ervaringen 'dromen' noemen, omdat ze voor het zich wederbelichamende ego evenzeer dromen zijn als de gewone dagdromen van een mens; maar deze devachanische dromen zijn *voor het spirituele ego veel werkelijker dan het meest 'werkelijke ding' waarover het fysieke lichaam met zijn onvolmaakte zintuigen ons kan berichten.*

We moeten altijd bedenken dat devachan niet een objectieve sfeer of gebied is, maar dat het geheel en al een reeks bewustzijnstoestanden is, die om zich heen deze illusoire 'beelden' of 'visioenen' weeft die ogenschijnlijk de weerspiegelingen zijn van zijn eigen innerlijke activiteiten. Daarom is devachan voor degene die het ervaart altijd een individueel devachan. Een mens van wie het leven is voorbijgegaan zonder dat zijn verlangens van een filosofisch of wetenschappelijk karakter, enz., zijn vervuld, zal een devachan hebben dat precies overeenkomt met de overheersende stroom van bewustzijn tijdens zijn leven.

Maar de dood is nog niet volkomen als het hart voor het laatst heeft geklopt, omdat het brein – het laatste orgaan van het lichaam dat

sterft – nog enige tijd actief blijft; en het geheugen, hoewel onbewust voor het lagere menselijke ego, laat in volgorde en zonder onderbreking elke afzonderlijke gebeurtenis van het zojuist geëindigde leven, van de meest grootse tot de vluchtigste en geringste, de revue passeren. Het brein ziet alles in een continu vloeiend panorama van beelden vanaf het ogenblik dat het zelfbewustzijn in de babytijd voor het eerst begon tot het laatste moment van zelfbewuste gewaarwording toen het hart ophield te kloppen. Alles passeert de revue; en het zich wederbelichamende ego beseft de volmaakte rechtvaardigheid van alles wat het heeft ervaren, en ontvangt een onuitwisbare indruk daarvan die hem bijblijft in de devachanische tussentijd en hem helpt om hem te leiden naar de gepaste omgeving wanneer het naar de aarde terugkeert voor zijn volgende wedergeboorte.

Zoals het panorama van het hele vorige leven bij het sterven de revue passeert, zo gaat hetzelfde tafereel dat onuitwisbaar op de structuur van zijn wezen is afgedrukt, opnieuw aan zijn 'geestesoog' voorbij vlak voor het zich wederbelichamende ego weer wordt geboren. Dit panoramische overzicht is zuiver automatisch, en het zielenbewustzijn van het zich wederbelichamende ego dat dit wonderbaarlijke overzicht voorval na voorval bekijkt, is tijdelijk volkomen onbewust van al het andere. Het leeft dus tijdelijk in het verleden; en het geheugen maakt, om zo te zeggen, uit de ākāśische verslagen gebeurtenis na gebeurtenis los, zelfs tot in het kleinste detail.

Er zijn duidelijke ethische en psychologische redenen waarom de natuurwetten nauw met dit proces zijn verbonden; want dit zich snel bewegende panorama omvat de hele reconstructie, mentaal gesproken, van zowel het goede als van het kwade dat in het vorige leven is gedaan; en drukt dit alles onuitwisbaar af op het weefsel van het spirituele geheugen van de mens die heengaat.

Tenslotte komt het einde; en dan raken de sterfelijke en materiële delen van het panorama in vergetelheid; terwijl het zich wederbelichamende ego bewust de beste en meest spirituele en intellectuele delen van deze herinneringen van het panoramisch visioen behoudt en meeneemt naar devachan.

Op blz. 203-4 van *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett* staat het volgende:

> Die herinnering zal langzaam en geleidelijk terugkeren tegen het einde van de kiemtijd (voor de entiteit of het ego), nog langzamer maar veel onvolmaakter en *onvollediger* voor de *schil*, en *ten volle* voor het ego op het moment dat het het devachan binnengaat.

De 'herinnering' waarover hier door Meester K.H. wordt gesproken, is het panoramische visioen, of het opnieuw zien van de gebeurtenissen uit het zojuist afgesloten leven, wat in ieder normaal mens tenminste twee keer na de dood gebeurt, en in sommige gevallen drie keer, en betrekking heeft op de ervaring van verschillende delen van de geëxcarneerde constitutie. De 'kiemtijd' betekent hier de voorlopige voorbereiding van het zich wederbelichamende ego dat zijn devachan binnengaat; juist zoals de kiemtijd van een kind aan zijn geboorte op aarde voorafgaat, is er een kiemtijd van de devachanische entiteit vóór ze devachan ingaat.

De 'schil' in het bovenstaande fragment heeft betrekking op de kāmarūpische entiteit of het spook dat bij de 'tweede dood' wordt afgeworpen kort voor het binnengaan van het ego in de devachanische toestand, en daarom aan het einde van de kiemtijd. De betekenis is dat de 'viervoudige' entiteit – viervoudig omdat ze de lagere triade heeft afgeworpen – na de dood in een min of meer onbewuste of droomtoestand verkeert; en het panoramische visioen of de herinnering keert langzaam tot het ego terug aan het eind van de kiemtijd die aan devachan voorafgaat; maar volkomen wanneer de kiemtijd voorbij is en de entiteit als het ware op de drempel van devachan staat. De herinnering keert echter zeer onvolkomen en onvolledig tot de kāmarūpische schil terug en min of meer op het ogenblik dat het opstijgende zich wederbelichamende ego de kāmarūpische schil voor het eerst laat vallen; en deze herinnering moet onvolledig en onvolmaakt zijn omdat de schil, die slechts een bekleedsel is, hoewel tot op zekere hoogte bezield en daarom halfbewust zoals het fysieke lichaam, kennelijk geen volledige herinnering aan het hele voorbijgegane leven kan bewaren, omdat ze niet in staat is de spirituele en verheven intellectuele vergezichten uit het juist geleefde leven vast te houden. Deze laatste zijn nauw verbonden met het zich wederbelichamende ego.

Op blz. 217 schrijft Meester K.H.:

> Devachan is een toestand, geen plaats. Rūpaloka, arūpaloka en kāmaloka zijn de drie sferen van opklimmende spiritualiteit, waartoe de verschillende groepen van subjectieve entiteiten zich voelen aangetrokken.

De drie sferen van 'opklimmende spiritualiteit' zijn in hun juiste volgorde kāmaloka, rūpaloka en arūpaloka, en zijn een manier om in het kort de drie algemene toestanden van zowel materie als bewustzijn

tussen de laagste astrale en de hoogste devachanische sferen uit te drukken. Kāmaloka is de gewone astrale wereld, dat deel van het astrale licht dat de wereld van de omhulsels is, de afgeworpen kāmarūpische entiteiten of spoken; en zelf is hij verdeeld in verschillende graden van ijlheid, toenemend van de laagste kāmaloka of die welke het dichtst bij de toestand op aarde staat. De kāmaloka gaat dan over in de rūpaloka, een Sanskrietwoord dat 'vorm-wereld' betekent; en de rūpaloka is in dit verband het lagere deel van de devachanische sfeer van zijn. De rūpaloka is op zijn beurt verdeeld in opklimmende graden van ijlheid, zodat het hoogste deel van de rūpaloka onmerkbaar samensmelt met het laagste deel van de arūpaloka of 'vormloze sfeer'. Door deze 'sferen van ijlheid' gaat de gemiddelde geëxcarneerde entiteit tijdens haar postmortale avontuur, te beginnen op het ogenblik van de dood – maar na het panoramische visioen – in het laagste deel van de kāmaloka, en eindigend met het hoogste deel van devachan. Hoewel de kāmaloka, de rūpaloka en de arūpaloka als werkelijke plaatsen of sferen kunnen worden beschouwd omdat ze respectieve afdelingen zijn van het astrale licht, dat in een andere zin het liṅgaśarīra van de aarde is, zijn ze dat alleen omdat al de entiteiten die erin verblijven een positie in de ruimte moeten hebben. Het devachan *per se* is een reeks bewustzijnstoestanden zoals ook het *avīchi*.

Op blz. 205 van *De Mahatma Brieven* leest men:

> . . . terwijl de laatste trap van *devachan* voor het ego vaak leidt naar de zwakste toestand van *avitcha*, die tegen het einde van de 'geestelijke selectie' van de gebeurtenissen een *bona fide* 'avitcha' kan worden.

'Avitcha' is natuurlijk een verkeerde schrijfwijze van de chela-schrijver voor *avīchi*. De 'geestelijke selectie' van de gebeurtenissen is maar een uitdrukking die vrij zuiver het uitkiezen beschrijft – door de devachanische entiteit wanneer ze in devachan komt – van alle geestelijke en verheven intellectuele perspectieven, gebeurtenissen, samen met alle geestelijke emoties en aspiraties, van het vorige leven op aarde. Als er weinig perspectieven en gebeurtenissen, enz. zijn om weer bij elkaar te brengen of een keuze uit te doen, dan is de devachanische toestand niet hoog en zonder twijfel een rūpalokisch devachan. Evenzo als deze vergezichten en gebeurtenissen bijzonder klein in aantal zijn, dan is het devachan zo laag of zwak dat dit praktisch betekent dat het grenst aan het hoogste deel van avīchi; omdat

het hoogste deel van kāmaloka onmerkbaar overgaat in de allerlaagste toestanden van devachan, terwijl het laagste deel van kāmaloka onmerkbaar overgaat in de hoogste toestanden van avīchi. Met andere woorden, er is geen onderbreking van de continuïteit tussen elke twee van deze drie; want zowel devachan als avīchi zijn toestanden: ze kunnen onmerkbaar in elkaar overgaan.

Bij de dood legt een mens het fysieke lichaam terzijde als een tot de draad versleten jas die zijn dienst heeft gedaan. Evenzo legt hij het modellichaam af dat tijdens het leven aan het fysieke lichaam zijn vorm en karakteristieke eigenschappen heeft gegeven, want het modellichaam komt molecule voor molecule, cel voor cel, met het fysieke lichaam overeen. Het modellichaam blijft bij het fysieke lichaam of er heel dichtbij en wordt afgeworpen als het fysieke lichaam wordt afgeworpen. Zowel het fysieke lichaam of sthūlaśarīra als het modellichaam of liṅgaśarīra zijn bestemd om in moleculen en zelfs in atomen uiteen te vallen wanneer ze niet langer worden bezield door de psycho-elektrische stromen die uit het overschaduwende en bestralende zich wederbelichamende ego vloeien. Evenzo vliegen de levensatomen van prāṇa of het 'elektrische veld', die zowel het fysieke als het modellichaam doordringen en erin verblijven, op het ogenblik van de fysieke ontbinding voor een heel groot deel ogenblikkelijk terug naar de natuurlijke prāṇische reservoirs van de planeet – of, wat op hetzelfde neerkomt, zover het de eerste stadia van dit proces betreft, ze worden in de omringende atmosfeer verspreid.

Zoals eerder gezegd, moet men niet denken dat het fysieke lichaam sterft door een tekort aan 'leven'; in feite is het lijk even vol met leven als het vóór het moment van de dood was. Het verschil tussen de twee toestanden is dat tijdens het leven de hele constitutie van de mens wordt doordrongen met het organische levensfluïdum dat zijn oorsprong heeft in de kern van het zich wederbelichamende ego, dat aldus werkt als een samenbindende factor – een organisch 'elektrisch veld' als het ware waarin alle levensatomen van alle gebieden van de constitutie van de mens, waaronder het fysieke lichaam, nauw zijn verbonden en zowel collectief als individueel werken en waarvan ze de organische impulsen en behoeften gehoorzamen omdat deze organische vitaliteit geïndividualiseerd is en alle kleine levensuitingen beheerst. Deze kleine levensuitingen weerspiegelen de individuele levenskracht van elk levensatoom.

Zo begint het dode fysieke lichaam in verval te raken omdat deze

levensatomen niet langer onder de samenbindende en overheersende invloed staan van het organische elektrische veld; maar ze beginnen ogenblikkelijk, ieder voor zich, zogezegd 'op zichzelf' te werken door elkaar collectief en individueel aan te trekken en af te stoten. Tenslotte gaan de onderlinge afstotingen van deze levensatomen overheersen, en dat gebeurt heel snel; en dit enorm grote aantal levensatomen die elkaar afstoten veroorzaakt daarom het uiteenvallen en tenslotte de volkomen ontbinding van het lijk zelf.

Men kan eraan toevoegen dat één reden voor het ouder worden van het fysieke lichaam de intensiteit is van de onophoudelijke activiteiten van de levensatomen die het lichaam samenstellen en opbouwen; en deze activiteiten worden soms en naarmate de leeftijd vordert, zo sterk dat zelfs de overheersende invloed van het organische elektrische veld ze niet altijd in bedwang kan houden. Het gevolg hiervan is dat de lichaamsstructuur verzwakt – terwijl de krachten van de atomen erbinnen toenemen – en tenslotte erdoor wordt vernietigd. Deze innerlijke vitale activiteiten van de levensatomen die niet voldoende door de organische vitaliteit in toom werden gehouden zijn eveneens de oorzaak van vele, misschien wel alle, vormen van chronische ziekte. Gevallen van een kwaadaardige ziekte zijn te wijten aan dezelfde algemene oorzaak maar door speciale en ongewone omstandigheden worden ze in een bepaald deel van het lichaam gelokaliseerd waar de kracht of de beheersing van de organische vitaliteit sterk wordt verzwakt.

Het lichaam sterft dus niet door een gebrek aan leven, maar door een teveel ervan. Tijdens de groeiperiode van de kindertijd en de jeugd vloeit de zich belichamende organische levenskracht met zo'n krachtige stroom, dat zijn verenigende en opbouwende invloeden alle tegenwerking overwinnen; maar wanneer de bloeitijd van onze kracht en vermogens is bereikt, beginnen de vitale activiteiten van de levensatomen als eenheden, hoe zwak aanvankelijk ook, de gevolgen teweeg te brengen die gepaard gaan met de gevorderde leeftijd. Het is dus het leven dat tenslotte het lichaam doodt, hoewel het volkomen waar is dat de dood binnenin begint en zich naar buiten werkt, en te wijten is aan de steeds verdergaande scheiding van de hogere delen van de menselijke constitutie van de lagere.

Ouderdom hoeft nooit een periode van vermindering van de geestelijke en intellectuele vermogens van de mens te zijn, omdat deze – hoezeer ook het scheidingsproces plaatsvindt als de middelbare leeftijd is bereikt en juist omdat de krachtige stroom van binnenkomende

vitaliteit die zich manifesteert in de jeugd niet langer zo actief is – de gelegenheid geeft om het beste wat in hem is tot uitdrukking te brengen. De reden waarom zoveel mensen op gevorderde leeftijd hun mentale vermogens schijnen te verliezen, komt door een verzwakt lichaam, gewoonlijk veroorzaakt door fouten in de jeugd, fouten die vaak voortkomen uit onwetendheid; of in zeldzamer gevallen door ondeugden die men nooit heeft overwonnen. Wanneer de mensheid wat verder is gevorderd dan nu, zal de ouderdom als de mooiste periode van het leven worden beschouwd omdat ze de volste is in intellectuele, psychische en geestelijke kracht, en dat zal zo blijven tot enkele uren vóór de fysieke dood werkelijk intreedt.

Tijdens het leven is de mens, en maakt hij gebruik van, een menselijke ziel die het kind is van hemel en aarde: dat wil zeggen van de monadische geestelijke luister en kracht gecombineerd met de krachten en eigenschappen van de stof. Tijdens het leven doet de menselijke ziel dienst als voertuig van haar hogere ouder, het monadische ego, als een instrument dat de krachten van de monadische essentie neertransformeert; tijdens het leven zet het de geestelijke energie van de monade om in de ziele-energie van de mens. Wanneer het lichaam sterft, en de lagere delen van de menselijke constitutie worden verlaten om later uiteen te vallen, terwijl de monadische straal of het zich wederbelichamende ego zich weer verenigt met zijn verheven bron, de monade, is er dan geen tussenliggend deel van de gestorven mens dat overblijft? Dat is er wèl, maar we kunnen het niet langer een mens noemen, omdat we onder een mens een wezen verstaan zoals we hem tijdens het leven kenden; en ook kunnen we dit tussenliggende deel niet langer werkelijk een ziel noemen.

Tijdens het leven is de ziel in geen enkel opzicht een volledig ontwikkelde god, noch zelfs een min of meer zelfbewuste geest, maar is feitelijk een entiteit tussen een god en een levensatoom in. Zoals een grote Griekse filosoof kernachtig zei:

> Ieder van ons is een spirituele wereld, en we zijn door de stoffelijke elementen in ons verbonden met deze materiële sfeer, en met de goddelijke geest (nous) door ons hoogste – ons geestelijke deel. Door ons hele noëtische (geestelijke) deel verblijven we steeds in het hoogste, terwijl we via de lagere gebieden van het spirituele in ons aan de lagere delen zijn geketend.
>
> – Plotinus, *Enneaden*, 'Onze beschermgeest', III, iv, 3

Omdat de ziel een samengestelde entiteit is die deel heeft aan

zowel 'hemel' als 'aarde', is ze natuurlijk niet onsterfelijk, want geen enkele samenstelling kan voor altijd blijven bestaan. Onsterfelijkheid zou voor een onvolmaakte en onontwikkelde entiteit zoals de menselijke ziel gedurende het fysieke leven op aarde is, ongeveer de ergste hel zijn die men zich kan voorstellen. Wanneer men beseft dat een steeds voortduren van een onvolmaakt en dus fouten makende, en als gevolg daarvan lijdende entiteit, op zichzelf niet alleen onmogelijk is, maar als het mogelijk was, zou het inderdaad een hel zijn om eeuwig onvolmaakt te blijven, aan beperkingen onderhevig te zijn, en de ermee gepaard gaande slavernij te moeten ondergaan.

Wat er dus overblijft is een samengesteld centrum van vergankelijk bewustzijn – een tussenliggend bewustzijnscentrum, in het lagere deel samengesteld uit alle ingewortelde hartstochten en zelfzuchtigheden en haatgevoelens en andere soortgelijke dingen; en in het hogere deel samengesteld uit de geestelijke straling van het deel dat reeds is heengegaan en dat zelfs nu zijn straling op dit tussenliggende centrum werpt, het dus min of meer elektrisch oplaadt door de spirituele energie van de monadische straal die zich al naar zijn eigen gebied spoedt; en deze zwakke geestelijke bezieling veroorzaakt een tijdelijke samenhang van de levensatomen van het tussenliggende samenstel, zoals er ook tijdens het leven van de mens zo'n samenhang bestond – maar toen veel sterker dan nu.

Deze tussennatuur is natuurlijk geen volledige mens. Stel u een mens voor van wie al het beste dat in hem was is heengegaan, en van wie niets dan de lagere hartstochtelijke en emotionele en de gewone hogere menselijke delen overblijven. Het is volkomen duidelijk dat zo'n wezen noch geschikt is voor de 'hemel' noch voor de 'hel' (als er zo'n plaats zou zijn). Deze tussenliggende en in hoge mate samengestelde entiteit, die veel etherischer is dan het modellichaam, blijft in kāmaloka in een toestand van verdoving; ze is niet bepaald zelfbewust; ze is meer als een mens in een dromerige trance. Bovendien is er geen lijden, geen pijn – tenminste niet voor een mens die een normaal leven op aarde heeft geleefd. Deze overlevende 'schil' van het menselijke ego of de ziel blijft gedurende langere of kortere tijd in deze toestand van half-onbewuste verdoving totdat het desintegratieproces van de samenstellende levensatomen is voltooid.

Na verloop van tijd verflauwt langzaam de zwakke uitstraling van het zich wederbelichamende ego dat haar eerst min of meer had bezield zodat ze in een staat van halfbewustzijn bleef, omdat de uitstraling opwaarts wordt teruggetrokken om zich weer met het zich

wederbelichamende ego te verbinden waaruit ze oorspronkelijk was gekomen; en wanneer deze vervagende straling de 'schil' verlaat, gaat de desintegratie van de atomen in steeds toenemende mate verder.

De persoon die is gestorven blijft in kāmaloka zolang haar karmische verdiensten het vereisen, en geen ogenblik langer. Heel spirituele mensen gaan snel door kāmaloka; in bepaalde gevallen zo snel dat ze zich nauwelijks ervan bewust zijn. Maar mensen die grof materieel hebben geleefd, en zich hadden gewikkeld in de hartstochten en mentale lusten van de tussenziel, en die regelmatig toegaven aan deze neigingen, en van wie de verlangens na de dood dus aards zijn, voelen natuurlijk sterke aantrekkingen tot het materiële bestaan; en kāmaloka, tenminste in zijn lagere sferen, is een heel materiële toestand. Het tijdelijke verblijf van deze laatstgenoemden in kāmaloka kan zelfs honderd jaar of meer duren.

Het kan ook voorkomen dat mensen op het slagveld sterven. Wanneer de tijd is verlopen die de normale levensduur van het fysieke lichaam zou zijn geweest als het niet voortijdig was gestorven, is er als het ware een terugkeer naar het bewustzijn in kāmaloka, hoewel dit bewustzijn vaag en onduidelijk is, en dan beginnen de normale processen voor geëxcarneerde entiteiten in kāmaloka.

Kāmaloka is geen verschrikkelijke plaats, noch in enige betekenis van het woord een plaats van lijden en pijn voor normale wezens, hoewel de gevallen van hen die op aarde werkelijk verdorven en laag waren daarvan verschillen, want hun ontwaken in kāmaloka is in zekere gevallen vrij volkomen. Ja, het leven op aarde zelf houdt voor de gewone mens bijna altijd meer lijden en pijn in, en in veel sterkere mate, dan wat ook wordt ervaren door de als het ware dromende, nauwelijks halfbewuste entiteit in kāmaloka. Betreft het uiterst slechte mensen die aan hun verdorven neigingen onbeperkt hebben toegegeven, dan is de situatie natuurlijk heel anders, omdat de hele kāmalokische toestand zozeer gelijk is aan wat de mens ervaart die droomt wanneer hij slaapt.

Kāmaloka is geen strafplaats, geen plaats van kwelling – behalve in zijn laagste sfeer waar hij geleidelijk overgaat in het avīchi. Kāmaloka is een bewustzijnstoestand die de geëxcarneerde menselijke entiteit in het astrale licht doormaakt, waarbij de karmische gevolgen worden teweeggebracht van het feit dat dit wezen zichzelf ontmoet in zijn eigen bewustzijn – waar het tegenover de lagere delen van zichzelf moet komen te staan. Het is ook in kāmaloka dat het spirituele deel van de geëxcarneerde entiteit het lagere deel van zichzelf

moet afschudden voordat het eerstgenoemde is vrijgemaakt en gereed voor zijn devachanische gelukzaligheid en rust.

Er zijn mannen en vrouwen die zelfs terwijl ze nog in het fysieke lichaam leven feitelijk in kāmaloka als een bewustzijnstoestand zijn. Ook zijn er mensen in de devachanische bewustzijnstoestand terwijl ze nog in het fysieke lichaam leven, en deze gevallen zijn veel talrijker dan men gewoonlijk denkt. Ze verdromen hun leven in plaats van als mens een rol in de wereld te spelen – en gaan op in prachtige dagdromen, of deze nu muziek, filosofie, poëzie, wetenschap of religie betreffen – evenzeer onwetend van de lessen die moeten worden geleerd en de daden die op aarde moeten worden verricht.

De scheiding van de straling van het zich wederbelichamende ego en zijn lagere astrale delen die de schil worden, volgt nauwkeurig dezelfde natuurwetten die werkzaam waren toen het fysieke lichaam en het modellichaam werden afgeworpen, en elk van deze zich in zijn samenstellende delen begon te ontbinden. Dit scheiden van de straling van het zich wederbelichamende ego van het kāmarūpa is wat de Ouden de tweede dood noemden. Plutarchus spreekt in zijn verhandeling 'Over het schijnbaar aanwezige gezicht in de maanschijf' in tamelijk versluierde taal over deze tweede dood. Deze lagere delen van de tussenliggende natuur blijven in de etherische of astrale sferen als de schil of het spook.

Het scheidingsproces vindt op het psychomentale gebied van bewustzijn plaats dat voor dit menselijke ego vertrouwd is, en is automatisch, hoewel het bewustzijn van het zich wederbelichamende ego inderdaad eraan bijdraagt om de scheiding tot stand te brengen, want het streeft gestaag opwaarts, geholpen door de even sterke aantrekking van de geestelijke sferen op dat ego. Wat dus eens een kāmarūpa was, is nu beroofd van de hogere delen van de menselijke constitutie die nauw zijn verbonden met het zich wederbelichamende ego, en blijft als schil in het astrale licht. Over deze schil spreken de legenden en verhalen in de oude wereldreligies en filosofieën als de schim, vaak de geest of het spook genoemd. Dit spook is wat vorm betreft het getrouwe beeld of de kopie van de mens zoals hij op aarde was – tenminste voor een bepaalde periode nadat de straling van het zich wederbelichamende ego het heeft afgeworpen. Maar op dit punt van scheiding begint ogenblikkelijk de ontbinding van de schil, en het uiterlijk ervan is na een paar maanden, en nog meer na een of twee jaar, bijzonder onaangenaam om te zien, want het is werkelijk een astraal lijk, en even weerzinwekkend om te zien

als het lijk van een fysiek lichaam na verloop van eenzelfde periode.

Men zou hieraan kunnen toevoegen dat een van de sterkste argumenten ten gunste van crematie ligt in het feit dat ze meehelpt aan de ontbinding van het modellichaam, dat dus niet langer magnetisch tot het vervallende lijk wordt aangetrokken; en de ontbinding ervan wordt overeenkomstig versneld. Verder ontbindt de schim of schil ook sneller wanneer er geen in verval verkerend fysiek lijk is waarmee ze levensatomen kan uitwisselen.

Tijdens en vanaf het begin van het verval van de astrale schil stijgt het hogere deel, de straling, intussen door de hogere sferen – die in dit geval eerder bewustzijnsgebieden zijn dan gebieden in de ruimte – om zich weer te verbinden met de geestelijke monade en het zich wederbelichamende ego dat op zijn beurt de uitstraling van de monade is.

De opstijgende straling van het zich wederbelichamende ego maakt deel uit van de levensessentie van het reïncarnerende of zich wederbelichamende ego. Met deze straling is de hele *verpersoonlijkte essentie van de egoïteit* van de vroegere mens nauw verbonden. Waarom volgt ze bij de fysieke dood dan niet de monadische straal wanneer die zich ogenblikkelijk herenigt met zijn bron, de monade, omdat deze straling een werkelijk deel van de reeds opgestegen monadische straal is? Dit is een relevante vraag. De straling, die een levensstroom is en dus een soort spiritueel-intellectuele substantie, is zozeer verwikkeld in het 'aroma' van de volledige zevenvoudige mens die is gestorven – met andere woorden de straling is zo vermenselijkt – dat ze een zuivering van alle lagere elementen met een vermenselijkt karakter nodig heeft voor ze geschikt of in staat is uit de materiële gebieden op te stijgen om zich tenslotte in en door het zich wederbelichamende ego met haar monadische bron te herenigen. Als de monade, een zuiver geestelijke entiteit, in staat was haar eigen hogere krachten direct door de mens heen en zonder lagere tussenschakels of stralingen te manifesteren, dan zou zo'n mens een incarnatie van de monade zijn, en zou een mens-god zijn, of wat op hetzelfde neerkomt, een avatāra of een mānushya-boeddha – een menselijke boeddha die in de volheid van zijn spiritueel-intellectuele eigenschappen en krachten handelt.

Daarom kan deze hereniging van de straling met haar bron niet onmiddellijk bij de dood worden bereikt, omdat ze zozeer beladen is met stoffelijke eigenschappen door haar verblijf in stoffelijke licha-

men; want geen enkel gewoon mens is nog zó zuiver spiritueel, zó duidelijk zijn eigen spirituele monade, dat hij zo'n hereniging op het ogenblik van de dood mogelijk kan maken. Juist deze zuivering van de straling na de dood in de tussenliggende delen van de kāmaloka in het astrale licht brengt de verschillende postmortale toestanden teweeg. Voor een mens is deze straling de belangrijkste omdat ze het spiritueel-intellectuele element van zijn constitutie is; toch is ze niet het meest spirituele, niet het meest ontwikkelde deel, hoewel ze de werkelijke mens is. Ze is in feite het hoogste deel van de *persoonlijkheid*, en daarin liggen de zaden van de toekomstige mens in het volgende leven op aarde. De straling is de uitvloeiing of stroom van een geestelijk en intellectueel karakter, die haar oorsprong heeft in de monade en die door en in het zich wederbelichamende ego werkt, waardoor ze via de lagere delen van de menselijke constitutie wordt overgebracht, totdat haar laatste fijne vezeltjes van bewustzijn het brein en het hart aanraken; en door en via die organen worden stralingen van de Straling verspreid door het hele fysieke voertuig heen door middel van de verschillende prāṇa's; en zo is het hele lichaam verzekerd van haar organische levenskracht en van de verschillende vormen van instinct die het lichaam als een levend wezen te zien geeft.

Deze straling wordt dus, omdat ze in haar essentie een geestelijk-intellectuele kracht of energie is, vermenselijkt door het grote aantal menselijke ervaringen die ze in andere levens op aarde heeft doorgemaakt, zowel als door haar ervaringen in andere werelden en op andere gebieden dan het menselijke terrein van bewustzijn. Ze is geen zuivere geest want ze is verwikkeld geraakt in de menselijke elementen van de constitutie van de mens. Met andere woorden, ze is materiële gebieden binnengegaan die lager zijn dan haar eigen vertrouwde sfeer. Hierdoor heeft ze natuurlijk in zekere mate de levensatomen waaruit deze lagere stof bestaat, naar een hoger niveau gebracht. Deze atomen worden daardoor tot hogere vormen van activiteit geprikkeld door dit contact met de straling; ongeveer zoals de evolutie van een hond of een kat die in het huis van een mens wordt gebracht, wordt versneld door de nabijheid en genegenheid van zijn baasje – hoewel deze versnelling voor het betreffende dier in geen geval iets goeds hoeft te zijn, hoe paradoxaal dit misschien ook klinkt.

Deze bewering zal veel goedhartige mensen die werkelijk van hun huisdier houden misschien niet aanstaan, en het is beslist niet de bedoeling of mijn wens hen pijn te doen noch om aan te raden de

wezens van lagere rijken te negeren of wreed te behandelen. Verre van dat; het is een van de plichten van de mens zo vriendelijk mogelijk te zijn voor alle wezens van de lagere rijken; maar dit neemt geenszins de kracht weg van de bewering dat het houden van huisdieren voor die huisdieren zelf niet goed is.

Juist de nabijheid van de veel hoger geëvolueerde mensen veroorzaakt een gevaarlijke evolutie omdat ze op een verkeerd moment in deze lagere wezens plaatsvindt; en dit komt omdat de deur naar het mensenrijk ongeveer in het midden van het vierde wortelras is gesloten. Daarom veroorzaakt de prikkeling van de psychische en intellectuele vermogens die in het dier in normale gevallen latent zijn en onontwikkeld, in de dieren een afwijkende bijna-ontwaking van deze vermogens die, omdat de deur is gesloten, niet hun passende uitdrukkingsvorm kunnen vinden in het bewustzijn van het dier. Het resultaat is dat, terwijl het huisdier ongetwijfeld wordt gestimuleerd, de prikkeling te onpas gebeurt en vaak tot lijden en ziekten leidt en tot het ontwaken van abnormale gewaarwording, waardoor het dier feitelijk overgevoelig wordt en zijn leven vaak moeilijkheden kent.

De enig mogelijke uitzondering op dit geval van een nauwe band met mensen zou die van de mensapen zijn, die juist omdat er een element, hoe zwak ook, van menselijkheid in hen is als groep de mogelijkheid hebben om het menselijke stadium te bereiken vóór deze aardbol in verduistering gaat. In de vijfde ronde zullen de mensapen verschijnen als laagontwikkelde mensen. Het is echter hoogst onwaarschijnlijk dat iemand een mensaap als huisdier zou willen hebben.

• • •

Naarmate deze straling van het reïncarnerende of zich wederbelichamende ego opklimt naar haar Vader in de Hemel, naar haar samengaan met de geestelijke monade, gaat ze door de verschillende gebieden of sferen van het zijn van de innerlijke en onzichtbare werelden; en in elk daarvan schudt ze de levensatomen af die tot die wereld behoren, en die vooralsnog van te substantiële aard zijn om in de schoot van deze straling te worden verzameld voor een opgang naar nog hogere sferen.

De levensatomen van de drie hoogste beginselen van de mens, de goddelijke ātmische vlam, de buddhische monade, en het hogere ego of de geestelijke ziel, volgen dezelfde procedure; maar in hun geval alleen wanneer de respectieve levensduur van elk van deze is geëindigd. Omdat de levensduur van deze drie buitengewoon lang is,

waarbij dat van het hogere ego in miljarden jaren wordt uitgedrukt, en de levensduur van de twee andere zelfs veel grotere perioden omvatten, zijn deze drie hoogste beginselen dus praktisch onsterfelijk.

De straling van het zich wederbelichamende ego, die voortdurend opwaarts wordt aangetrokken en langzaam uit de lagere gebieden verdwijnt, reist dus verder naarmate de postmortale tijd verstrijkt, totdat alles wat lager dan de spiritueel-intellectuele essentie van deze straling is in het astrale licht wordt achtergelaten; en dan, wanneer ze is herenigd met het zich wederbelichamende of reïncarnerende ego, is ze geschikt zich met haar spirituele monade te verenigen, de innerlijke god van de mens. In de spirituele atmosfeer van deze monade die het zich wederbelichamende ego omringt, rust het dan gedurende een lange periode in onuitsprekelijke vrede en gelukzaligheid in devachan, in elk individueel geval afhankelijk van het spirituele aroma of de karmische gevolgen die hun oorsprong hebben in zijn vorige leven op aarde.

• • •

Als een mens in wezen een bewustzijnsstroom is, en dus in al zijn delen bewust zou zijn, waarom wordt hij dan onbewust wanneer hij sterft? Omdat op het ogenblik van de dood de zetel van het zelfbewustzijn (dat zich gewoonlijk in wat we het brein-verstand noemen bevindt) ogenblikkelijk wordt overgeplaatst naar het hoogste deel van de bewustzijnsstroom die de mens is; en juist omdat de mens in zijn leven zijn zelfkennend denkvermogen niet met dit hogere deel van zichzelf, beschouwd als een stroom van bewustzijn, heeft verenigd, verzinkt hij in wat dan voor hem zuivere onbewustheid is. Toch is het, strikt gesproken, een even volledig 'bewustzijn' als tevoren, ja een bewustzijn dat een miljoen keer meer werkelijk bewust is, omdat het nu de essentie van bewustzijn is – niet langer een zelfkennend bewustzijn van het brein-verstand.

Zuiver en onbeperkt bewustzijn is de essentie van het eigen wezen van de mens, en zelfbewustzijn is de activiteit van de ene of de andere van de 'knopen' of brandpunten van bewustzijn; elk zo'n maalstroom van bewustzijn, veroorzaakt door de karakteristieke activiteit van zo'n 'knooppunt' van bewustzijn, heeft een begrenzende en beperkende uitwerking. In eonen die ver in de toekomst liggen zal de tijd aanbreken dat deze knopen of brandpunten van bewustzijn, die het karmische resultaat voortbrengen van wat wij zelfbewustzijn noemen, zullen verdwijnen, omdat de stroom van bewustzijn direct en ononderbroken zal vloeien.

Het is dus een merkwaardige paradox dat zelfbewustzijn een tijdelijk stadium is in de evolutie van zuiver bewustzijn zelf. Wanneer wij eraan zullen zijn ontgroeid dat er binnenin ons 'knopen' of brandpunten van bewustzijn bestaan die ons tot mensen maken met onze bewustzijnsbeperkingen, dan zal ons essentiële bewustzijn een kosmisch bereik krijgen, en de individuele 'dauwdruppel opgaan in de glinsterende zee'. Wij zullen dan een miljoen keer zo bewust zijn als nu, maar niet langer zelfbewust op deze lagere gebieden. Niettemin zullen we op veel hogere gebieden zelfbewust zijn omdat we dan door die gebieden zullen omzwerven en evolueren, terwijl we dan daarin de hogere 'knopen' of brandpunten van bewustzijn zullen maken zoals we die nu op deze gebieden van de stof maken. Van menselijk zullen we spiritueel zijn geworden.

We kunnen als illustratie hiervan een klein kind nemen: Spreek tot het kind over een mooie filosofische waarheid, of over een wetenschappelijke ontdekking. Zou het zijn volle aandacht schenken aan wat u zegt? Nee, omdat het in het hogere deel van zijn constitutie nog niet zelfbewust en intellectueel actief is; niettemin groeit het begripsvermogen van het kind, en in de loop van de jaren begint het te denken en zelfbewust te worden van dat wat zijn ouders tegen hem hebben gezegd. Precies zo brengt de evolutie bij de mensen naar buiten wat reeds latent in hen is; en zo zullen de mensen stukje bij beetje leren de zetel van het zelfbewustzijn van het zuivere brein-verstand naar de hogere en onvergelijkelijk krachtiger delen van zichzelf over te brengen, zodat ze bewust op bijna kosmische gebieden zullen functioneren.

Dit proces is, *mutatis mutandis*, precies wat er met het bewustzijn van de mens na de dood gebeurt. Het brein-verstand waarin wij gewoonlijk leven zinkt weg in onbewustheid. Maar het hoogste deel van dit brein-verstand, dat het lagere eind van de straal van het zich wederbelichamende ego is, is na de kāmalokische ervaring niettemin intens actief in zijn devachanische toestand. Als we 's nachts gaan liggen en verzinken in wat voor ons een staat van volkomen onbewustheid is, dan gebeurt dit alleen omdat we nog niet hebben geleerd overdag in onze hogere delen zelfbewust te worden; en als zelfs het lichaam en het brein-verstand dit kunnen, en als we 's morgens naar ons lichaam terugkomen en er weer zelfbewust in worden, dan is het als we dit bekleedsel van vlees afwerpen ongetwijfeld als volgt: we gaan op vleugels de sterrenruimte in – slechts om terug te keren.

Hypnos kai thanatos adelphoi, zeiden de Grieken: 'Slaap en dood zijn

broeders'. Maar in werkelijkheid zijn slaap en dood fundamenteel één. Het enige verschil is dat slaap een onvolmaakte dood is, de dood een volmaakte slaap. De mystieke soefidichters bezingen hetzelfde oude verhaal van slaap en dood:

In de nacht laat u de zielen van mensen vrij
Gevangen als ze zijn in klei.
In de nacht vliegt de ziel uit haar woning
Haar weg omhoog, niet langer slaaf of koning.
Tijdens de nacht staat de gevangene van zijn lot er niet bij stil;
Tijdens de nacht heeft de sultan van zijn staat geen wil.
Weg verdriet en smart, weg gedachten aan heb of had;
Geen gedachte aan zus en zo, dit of dat.
. . . . . .
Zelfs gewone mensen worden in hun slaap meegesleept.
De geest gaat naar de waarom-loze kusten,
Terwijl lichaam en denken rusten.
. . . . . .
Toch is in elke nacht de geest op zijn ros
Enige tijd van het lichamelijke harnas los:
'Slaap is de broeder van de dood': kom, verklaar dit raadsel!
Maar voor het geval ze bij het ochtendgloren zouden talmen,
Heeft Hij elke ziel gebonden met lange halmen,
Zo kan Hij ze oproepen vanuit die bossen en gebieden
Die rondtrekkende zielen, naar hun dagelijkse plicht te vlieden.
– *Mathnawi*, van Jalālū'd Dīn; naar Eng. vert. E.G. Browne

Als een mens 's nachts slaapt, sterft hij – maar onvolkomen, zodat de gouden draad van leven en bewustzijn tijdens de slaap zelfs in het fysieke brein nog trilt; als dit gebeurt, ontstaan de dromen die hem soms verrukken, die hem vaak kwellen en verontrusten. De draad van straling is daar nog ongebroken, zodat het ego dat tijdens de slaap het lagere verstand en het lichaam achter zich heeft gelaten en nu in de ruimten zich verheft, langs deze gouden levensdraad die de monade met het astraal-vitale brein van het lichaam verbindt, kan terugkeren. En anderzijds, wanneer een mens sterft, is het precies alsof hij in een diepe slaap valt: volkomen bewusteloosheid; en dan is de ziel, zoals de klank van een zachte gouden toon, ogenblikkelijk vrij.

Hoe staat het nu met dromen? Is er een parallel tussen de dromen in de slaaptoestand en die in de toestand na de dood? Er is veel meer dan alleen een parallel; ze zijn identiek in hun verloop en als feit; er

is alleen een verschil in graad. Alle dromen hangen af van twee factoren: ten eerste, de wijze waarop het psychische bewustzijn van het dromende individu werkt, en ten tweede, twee soorten krachten die op deze manier van werken van invloed zijn. De eerste soort kracht bestaat uit de invloeden van de zon, de maan en de planeten waaronder een individu wordt geboren, die natuurlijk ononderbroken van geboorte tot dood op zo'n persoon blijven werken – en tot op zekere hoogte na de dood. De tweede soort kracht is de reactie van de gebeurtenissen en ervaringen die zich tijdens het waakleven van het individu voordoen, en deze reactie heeft automatisch invloed op het psychische bewustzijn wanneer het individu slaapt. Deze twee soorten krachten of invloeden geven dus richting aan en leiden de werkingen van het psychische bewustzijn van de dromer.

De aard van de dromen wordt bijna geheel veroorzaakt door het waakleven dat iemand leidt. Een werkelijk heilig mens, een groots en verheven menselijk karakter heeft nooit slechte dromen, dat wil zeggen ze zijn uiterst zeldzaam. Als hij al ooit droomt zoals gewone mensen dat doen, dan zijn het dromen van onuitsprekelijke lieflijkheid en vrede. Aan de andere kant ondergaat een slecht mens die zo zelfzuchtig is, en van wie de verbeelding en gevoelens zo beperkt zijn dat er in zijn denken nooit een opwelling van vriendelijkheid voor zijn broeders opkomt, de onfeilbare reactie van deze impulsen en karakteristieken van zijn dagelijkse leven, zodat wanneer hij droomt, wat vaak gebeurt, hij tijdelijk in een emotionele en mentale hel is, en vaak wordt hij door zijn dromen vreselijk gekweld. Het is dus het *denken* dat alle dromen veroorzaakt, hetzij van de goede of van de slechte mens; in het laatste geval zijn het het denken aan slechte dingen, zelfzuchtige gedachten, de verschrikkelijke onzuivere gedachten die hij had toen hij wakker was, die in zijn brein als wraakgeesten rondspoken en de verschrikkelijke nachtmerries veroorzaken die zulke mensen zo vaak hebben. Maar de mens die een heilig leven leidt, die verheven gedachten heeft, die ernaar verlangt zijn medemensen te helpen, heeft – als hij al droomt – dromen die de goden hem zouden benijden; en de reden waarom boze dromen zijn slapende geest niet kwellen is eenvoudig omdat het denken ze daar niet veroorzaakt.

Wat de doorsnee mannen en vrouwen betreft, zij hebben dromen die noch heel prettig noch heel angstaanjagend zijn, en vaak verward. Dromen zijn eenvoudig een weerspiegeling van de gedachten van het denkvermogen van de mens, en omdat het denken in de waakuren zich soms richt op de dingen van de geest, keren deze gedachten tot

hem terug in mooie dromen; op eenzelfde manier hebben gewone mensen soms gedachten van geheel tegenovergestelde aard, die eveneens terugkeren om in de dromende geest rond te spoken.

Op precies dezelfde gronden zijn de leringen gebaseerd over wat er met het menselijke bewustzijn na de dood gebeurt, zowel tijdens het verblijf in de kāmaloka van het astrale licht als gedurende de tussentijd van gelukzalige dromen, devachan genoemd.

Er bestaat een zeker gevaar om teveel belang te hechten aan het onderwerp dromen en hun interpretatie. Natuurlijk zijn sommige dromen profetisch; ze komen grotendeels uit omdat ze de voorafschaduwing zijn van de automatische werking van bewustzijn van wat dat bewustzijn zelf op grond van zijn neigingen en aanleg in de toekomst zal laten gebeuren. Als we het bewustzijn aanduiden met X en de volgende twee evolutionaire uitbreidingen ervan met Y en Z, dan zijn Y en Z nauw verbonden met X, erin latent, en zullen na verloop van tijd daaruit worden ontwikkeld; maar het kan heel goed mogelijk zijn dat het dromende bewustzijn, hier X genoemd, de toevoeging Y of Y+Z vrijmaakt, die in het *waak*leven van de mens in de toekomst te voorschijn zal worden gebracht, zodat zo'n droom een voorteken wordt van wat het bewustzijn op een bepaald ogenblik in de toekomst tot ontvouwing zal brengen – eerst in de mate Y, en dan in de mate X+Y+Z. Dit soort dromen kunnen dus profetisch worden genoemd, maar ze komen beslist niet algemeen voor; hoewel men kan aanvoeren dat als een waarnemer van deze hypothetische dromende mens bijna alwetend zou zijn, hij in alle dromen van de mens zou kunnen onderscheiden wat de toekomst in het leven van de mens zou teweegbrengen. Maar het is duidelijk dat er heel weinig van die volmaakte voorspellers of droomuitleggers zijn!

De meeste dromen zijn grillig, rommelig van aard, en dus volkomen onbetrouwbaar; en men zou er goed voor moeten waken om zich niet naar zulke dromen te richten. Er zijn gevallen geweest waarin mensen krankzinnig zijn geworden door te veel te vertrouwen op het veronderstelde profetische karakter van hun dromen. Alleen de volledige adept of ingewijde is in staat iedere droom uit te leggen en te weten of die een echte en profetische droom is of slechts een gewone psychische reactie op de ervaringen van de eraan voorafgaande dag.

Om terug te keren tot het onderwerp van de dood: als een mens in zijn laatste leven – het leven dat juist voorbij was toen hij stierf – goed heeft geleefd, dan gaat deze mens als hij sterft heel snel het

devachan in, want zijn verblijf in kāmaloka is kort. Zijn devachanische toestand is er een van onuitsprekelijke spirituele en mentale schoonheid, duizendmaal heerlijker dan alle dromen in de slaap toen hij nog op aarde leefde, en die honderden, misschien duizenden jaren duren, terwijl het bewustzijn de ene verandering aan de andere rijgt en nieuwe veranderingen op het thema maakt, met alle vrijheid van een intellectuele en spirituele verbeelding.

De vraag kan hier opkomen: Is er voor het ego vooruitgang in devachan? Als vooruitgang de assimilatie betekent van alles wat de entiteit in haar laatste incarnatie heeft geleerd of ervaren of in haar bewustzijn vergaard, dan kunnen we het vooruitgang noemen; maar als vooruitgang betekent dat devachan een rijk is van voortbrengende oorzaken, waar oorzakelijke gedachten ontstaan die haar ertoe aanzetten zich verder te evolueren, dan is het antwoord: Nee. Zelfs in devachan gaan we alleen vooruit in die zin dat we opgezamelde ervaringen in devachan opnieuw doormaken, ze assimileren en volledig tot deel van ons karakter maken; zodat wanneer we terugkeren we in evolutie iets verder zouden moeten zijn gevorderd dan toen we de vorige keer stierven. Maar in devachan ondernemen we geen nieuwe avonturen zoals in het leven, omdat we geen nieuwe oorzakelijke gedachten ontwikkelen die ons daartoe aandrijven. Gaat een mens vooruit door zijn dromen? Nee.

Als daarentegen een mens die in zijn leven een slecht karakter heeft gehad sterft, dan is zijn toestand volkomen gelijk aan zijn leven op aarde – alleen erger omdat hij in kāmaloka droomt, en het altijd actieve bewustzijn dat alleen gedachten van zijn eigen soort heeft, geeft hem noch rust noch vrede, en hij droomt een zeer boze droom. Toch duurt de boze droom zelfs in zulke zeldzame en extreme gevallen niet eeuwig; want als er genoeg goeds in de mens is, krijgt hij in de lagere devachanische toestanden precies in de juiste mate dat wat hij in zich had om dit devachan voort te brengen, en dan keert hij terug om te reïncarneren; maar zijn devachan is kort. Of als een mens zelfs geen ziertje goeds in zich had dat voldoende was om een devachanische toestand voort te brengen die zelfs maar kort duurt, dan heeft hij in het geheel geen devachan, maar keert snel terug om zich in de materiële sferen van het leven op aarde te belichamen, waarvan hij zich zelfs na de dood niet kon scheiden.

Zo zijn er in de gewone slaap en ook na de dood dromen die we kunnen kwalificeren als dromen van het pad van de rechterhand en die van de linkerhand.

Het is een feit dat iemand die de werkingen van zijn bewustzijn bestudeert, zonder zijn waarnemingen te beperken tot enige functie of enig gebied ervan, door oefening in staat zal zijn precies te begrijpen hoe de postmortale bewustzijnstoestand van de mens verschilt van zijn waaktoestand – die met de oude Sanskrietterm *jāgrat* wordt aangeduid. De reden is dat de essentie van de mens werkelijk een bewustzijnsstroom is, geconcentreerd in verschillende delen van deze stroom, die de verschillende zielen of ego's of knopen van menselijk bewust bestaan worden genoemd. Dit is zó waar dat de regel ook met duizendvoudige kracht van toepassing is op de aard van het bewustzijn van die edelste bloemen van de mensheid, zoals de boeddha's en christussen. Er is geen fundamenteel verschil tussen het bewustzijn van de gewone mens en dat van de menselijke god-mens, omdat de stroom van bewustzijn in beide gevallen dezelfde is; het onderscheid ligt niet in wezenlijke verschillen, maar in ruimere ontplooiingen tot zelfbewuste gewaarwording en egoïsch besef van de hogere en meer uitgestrekte gebieden die de menselijke mens-god heeft ontwikkeld van binnenuit zijn meest innerlijke zetel van zijn, die zijn schakel is met het kosmische bewustzijn.

Als een mens zijn bewustzijn in zijn werkingen van uur tot uur en van dag tot dag nagaat, en dus als een deel van de werkingen van zijn bewustzijn zijn nachtelijke dromen bestudeert, zal hij een universele sleutel vinden om te weten wat de dood en de slaap werkelijk zijn, en tevens het zogenaamde 'mysterie' van hoe deze hem overvallen. Hij zal vóór de dood precies weten wat er met hem als bewustzijnscentrum zal gebeuren, nadat hij op het kritieke punt van zijn leven, de dood genoemd, zijn fysieke lichaam heeft afgeworpen.

Het eerste wat belangrijk is om te onthouden is dat er maar een ding is dat een entiteit in dit universum nooit kan doen; en het doet er niet toe wat haar graad is op de evolutieladder, noch in welke kosmische hiërarchie het wezen zich misschien bevindt. *Het kan zichzelf niet vernietigen*, juist omdat het *in zijn essentie van het zijn* een druppel is, een jīva of monade, van de kosmische oceaan van 'geest-stof'. Zou een wiskundig punt van deze kosmische essentie van bewustzijn in staat zijn zichzelf te vernietigen of vernietiging te ondergaan, dan zou dat hetzelfde zijn als te beweren dat de essentie van het heelal kan worden vernietigd.

Het tweede punt is dat niemand, tenzij hij een ingewijde of adept is, op het ogenblik van de dood weet dat hij dan sterft. Dit heeft geen

betrekking op de dagen of uren die aan de dood voorafgaan, maar op het ogenblik dat de 'dood' werkelijk intreedt. Hoe dichter de dood nadert, des te meer krijgt het egoïsch bewustzijn een gevoel van onuitsprekelijke vrede, en wordt het meer en meer onverschillig voor de omstandigheden rondom hem. Langzaam glijdt het egoïsch zelfbewustzijn in wat men gewoonlijk 'bewusteloosheid' noemt, en dit duurt tot de gouden levensketen wordt teruggetrokken in de innerlijke delen van de constitutie, en dan zijn die innerlijke delen van de mens vrij. Het egoïsche bewustzijn of het gewone zelfbewustzijn is dan waarlijk 'in slaap' – werkelijk en niet alleen maar metaforisch.

'Bewustzijn' en 'bewusteloosheid' zijn geen verschillende dingen; en ook is 'bewusteloosheid' niet de tegenpool van bewustzijn. Want 'bewustzijn' of zelfbewustzijn is werkelijk een afgeleide van 'bewusteloosheid'. Wat men gewoonlijk 'bewusteloosheid' noemt is in feite essentieel en fundamenteel BEWUSTZIJN en wat 'bewustzijn' wordt genoemd, het gewone dagelijkse vermogen van waarneming en besef van iemands bestaan, is het functioneren van een van de knopen of brandpunten van bewustzijn. Tenzij dit punt duidelijk wordt begrepen, kan niemand ooit verwachten de aard van het essentiële bewustzijn in zichzelf en in de verschillende werkingen en toestanden waarin het zich uitdrukt te begrijpen, en een van die toestanden is het zelfbewustzijn.

Het wegglijden in 'bewusteloosheid' op het moment van de dood is dus een *opgaan* in het essentiële bewustzijn van de hogere natuur, waarvan het onvolmaakt ontwikkelde knooppunt of brandpunt dat het gewone zelfbewustzijn voortbrengt, geen egoïsch besef kan krijgen. Het essentiële bewustzijn is daarom als de oceaan en het zelfbewustzijn is als de druppel ervan of een kleine draaikolk die door zijn intense gelokaliseerde activiteit het voor ons werkelijke maar niettemin essentieel onwerkelijke of māyāvische denkbeeld voortbrengt dat zelfbewustzijn wordt genoemd.

Een mens wordt dus in staat gesteld van zichzelf niet alleen 'ik ben' te zeggen, wat, hoe onvolkomen ook, het kennen is van het fundamentele of essentiële bewustzijn, maar hij doet dit door middel van dat knooppunt of brandpunt van bewustzijn in hem dat zichzelf herkent als 'ik ben ik'. Dit betekent echter niet dat hoe hoger een mens zich ontwikkelt, hoe meer 'onbewust' hij zal worden. Integendeel, hoe hoger een mens komt, des te meer wordt hij het zichzelf tot uitdrukking brengende ego van het essentiële of algemene bewustzijn dat de stroom is die vloeit vanuit de monadische wortel van zijn

wezen. Evolutie veroorzaakt dus niet alleen een paradoxale vergroting van het brandpunt van egoïsch zelfbewustzijn tot in het onmetelijke *algemene* bewustzijn van zijn wezen, maar evenzo brengt deze ego-knoop zijn zetel van handelen over naar hogere en grotere brandpunten in zijn constitutie en doet dit in steeds hogere mate.

Als iemand wil weten hoe hij zich zal voelen wanneer hij sterft, laat hij dan wanneer hij naar bed gaat om te slapen zijn bewustzijn met zijn wil vastgrijpen en de werkelijke processen van zijn inslapen bestuderen – als hij dat kan! Het is vrij gemakkelijk dit te doen als men eenmaal de gedachte heeft begrepen en min of meer met de oefening vertrouwd is geraakt. Niemand weet op het precieze ogenblik van het inslapen dat hij dan in slaap valt. Ogenblikkelijke bewusteloosheid treedt in op het kritieke ogenblik, en het kan al of niet door dromen worden gevolgd.

Het sterven is in alle opzichten identiek met dit proces van inslapen. Het doet er volstrekt niet toe hoe de dood komt: hetzij door ouderdom, ziekte, door geweld van buitenaf of door zelfmoord. Dus zowel bij de gewone slaap als bij het sterven kan het proces van buiten bewustzijn raken bijna ogenblikkelijk of langzaam zijn, maar het is precies hetzelfde. Alle mensen sterven op deze manier en vallen zo in slaap; het in slaap vallen zelf, hetzij 's nachts of bij het sterven, gebeurt even snel als het knippen met de vingers, en zelfs sneller. Verder brengt het ogenblik van de dood altijd voor langere of kortere tijd een onuitsprekelijke vrede van volmaakte 'bewusteloosheid', wat lijkt op een voorproefje van devachan, precies zoals de zorgvuldige waarnemer zal ervaren wanneer hij 's nachts in slaap valt.

De esoterische traditie zegt ons dat menselijk bewustzijn zich in zeven toestanden kan bevinden en daarin zijn functies kan openbaren. Deze kunnen weer tot vier basistoestanden worden teruggebracht; en om die vier te benoemen heb ik hier gebruik gemaakt van de Sanskriettermen. De eerste is jāgrat, wat de waaktoestand betekent. De volgende is svapna, de droom-slaaptoestand. Overdag zijn we in de jāgrat-toestand van bewustzijn; 's nachts als we dromen zijn we in de svapna-toestand.

De derde toestand wordt sushupti genoemd, de diepste slaap die we allen kennen, waarin de slaap zo relatief volkomen is dat er in het geheel geen dromen in voorkomen, omdat het menselijke zelfbewustzijn tijdelijk in diepe zelfvergetelheid is gedompeld. Alleen uitzonderlijke en bijzonder ontwikkelde mensen kunnen naar welge-

vallen, terwijl ze nog in het fysieke lichaam leven, in deze toestand van sushupti komen. Niettemin gaat het bewustzijn tijdens de slaap niet zelden de sushupti-toestand binnen, en het is een verdienste van de mens wanneer dit gebeurt. Het is een eenwording van het menselijke zelfbewustzijn met het mānasische bewustzijn of mānasaputra-element in de mens, beschreven door bepaalde christelijke schrijvers als de beschermengel van een mens.

Veel christenen hebben de beschermengel beschouwd als de entiteit of tegenwoordigheid van een engel die totaal verschilt van de mens zelf en als een van de wezens van de hiërarchie van engelen; maar het is belachelijk te veronderstellen dat een engel zou werken in opdracht van de almachtige God om een dwalende of onvolmaakte mens te 'beschermen', die al is geschapen door goddelijke alwetendheid die de eeuwigheid vooruitziet, bij het inslaan van een pad dat òf in de 'hemel' òf in de 'hel' moet uitkomen. 'God' kende de mens die hij schiep òf hij kende hem niet; *ex hypothesi* wist God waar de mens tenslotte zou terechtkomen; en omdat God zo'n wezen schiep, en van tevoren wist wat er met hem zou gebeuren, schijnen alle praatjes over de mens die, geholpen door zijn beschermengel, zijn vrije wil gebruikt om goed te handelen en zichzelf uit de 'hel' te houden, even onredelijk als absurd, en als verklaring een totale mislukking.

De theosofische filosofie leert echter dat niet alleen mensen, maar iedere evoluerende entiteit, waar dan ook, zijn geestelijke kracht als beschermer heeft; en deze 'beschermer' is de eigen spirituele monade van de mens, die gedurende ieder leven waakt over haar onvolmaakte menselijke kind, en onophoudelijk *tracht* het te leiden en te beïnvloeden – hoewel door de eigenzinnigheid en het koppige zelfbewustzijn van de mens haar weldadige invloed voor het eigen beste wil van de mens veel te onvolkomen wordt gevoeld. Deze spirituele monade is wat de avatāra Jezus zijn 'Vader in de Hemel' noemde – zijn eigen innerlijke godheid.

Deze sushupti-toestand is de 'bewusteloosheid' waarin de mens automatisch wegglijdt op het ogenblik waarin òf de slaap òf de dood hem overvalt. Als we gewend waren in deze sushupti te komen door ons te oefenen dat tijdens het leven te doen, dan zouden we ons zelfbewustzijn behouden wanneer we in slaap vallen of sterven. Zij die tijdens hun leven in deze toestand kunnen komen en zich aldus verbinden met overeenkomstige en hoog spirituele eigenschappen en actieve toestanden van hun bewustzijn, zijn de zieners.

De vierde toestand is de turīya-samādhi, en is een toestand die

alleen de schoonste bloemen van de mensheid ooit hebben bereikt; maar die alle mensen eens zullen bereiken. De turīya-samādhi is een toestand van bewustzijn die de boeddha's en de christussen, en zo nu en dan andere grote maar minder ontwikkelde mensen bereiken op hun momenten van geestelijke extase.

Dit zijn de vier basistoestanden waarin het menselijke bewustzijn kan komen en tenminste tijdelijk in kan blijven: jāgrat, onze waaktoestand; svapna, onze slaap-droomtoestand; sushupti, de toestand van eenwording met de essentiële druppel van het kosmische denkvermogen in ons; en turīya-samādhi, hetzelfde als sushupti maar op een hoger gebied, met de betekenis van een eenwording, voor kortere of langere tijd, met het essentiële wezen van onze eigen kosmische godheid.

Het is van belang te onthouden dat deze vier basistoestanden van het menselijke bewustzijn, die overeenkomen met de vier bases van de structuur van het heelal en ook van de constitutie van de mens, werkzaam zijn zowel in de postmortale toestanden als in de slaap. De eerste drie toestanden worden door iedereen die sterft *doorgemaakt.* Als de dood nadert, wordt jāgrat, de waaktoestand, vaag; dan begint men langzaam te vervallen tot dromen, vooral dagdromen, en dit is de toestand van svapna. Mannen en vrouwen op gevorderde leeftijd vertonen tekenen dat ze al bezig zijn deze toestand in te gaan. Het woord is ook van toepassing op het dromen tijdens de slaap. De mens die aldus de dood nadert, wordt min of meer bewust op bepaalde gebieden van de astrale rijken. Wanneer hij zich uit deze toestand verheft, hetzij door zijn wil, of wanneer hij na de dood de lagere psychische aantrekkingen van zich afwerpt, en de devachanische toestand ingaat, dan is hij – als zijn devachan op de hogere gebieden is – in de zuivere sushupti-toestand, de toestand van zuiver egoïsch bewustzijn. Deze sushupti-toestand is een toestand van 'bewusteloosheid' voor de gewone belichaamde mens, maar dat is alleen zo omdat het denkvermogen er nog niet aan gewend is zelfbewust erin te leven. Het is dus in feite een toestand van het meest levendige en intense bewustzijn *per se.*

Ieder mens kan, als hij de juiste weg zou opgaan en een daarmee overeenkomstig leven zou leiden, individuele zelfbewuste ervaring hebben van deze wonderen van het bewustzijn, en kan de 'dood' zo vaak hij wil ervaren, en na die ervaring zeer veredeld terugkeren. Het is niet iets onnatuurlijks of vreemds of geheimzinnigs. Toch moet hier ernstig worden gewaarschuwd tegen dwaas en onverstandig zelfon-

derzoek dat op een verkeerde manier wordt verricht; en op geen enkele wijze mag men knoeien met zijn denkorgaan. Deze pogingen zonder leiding zullen het beoogde doel verijdelen. Het gaat er niet om kunstgrepen uit te halen met het lagere denken door een of andere onverstandige poging om 'yoga' te beoefenen, maar om zijn wezenlijke bewustzijn te bestuderen – *zichzelf te kennen*, zoals het Griekse orakel te Delphi zo wijselijk heeft aangeraden.

Hij die ernstig over deze vier bewustzijnstoestanden nadenkt, waarin hij zich door gepaste oefening naar welgevallen kan brengen, zal weten wat het is om door de poorten van de dood te gaan, en dat bewust. Dit dient u letterlijk op te vatten.

Wanneer men bij het bed staat van iemand die men liefheeft en die op het punt staat heen te gaan, laat er dan vrede zijn in het hart, verban onrust uit het denken, en zorg ervoor dat er volkomen rust is. Verstoor niet door te spreken of te weeklagen het wonderlijke mysterie van het binnengaan van het bewustzijn van de stervende in zijn toekomstige staat. In elke betekenis van het woord staat hij op het punt in te slapen, en evengoed als het een opzettelijke wreedheid is bij het bed te gaan staan van iemand die moe is en hem te kwellen en iets te doen om hem wakker te houden, alleen omdat men niet wil dat hij slaapt, is het duizendmaal wreder dat te doen bij het sterven, wat de grotere slaap is. Laat hem vrij heengaan.

Voor de dood, die gezegende engel van barmhartigheid, zou men geen angst moeten hebben. Hij is de meest gezegende verlichting en rust van de natuur, want hij is een slaap, volmaakt, volkomen, en vol onuitsprekelijk lieflijke dromen. De mens die is gestorven slaapt in vrede; en zijn geestelijke ziel, de omzwervende monade, *gaudet in astris* – verheugt zich tussen de sterren.

17

De circulaties in de kosmos

In de voorafgaande hoofdstukken is veel te denken gegeven ter verklaring van enkele van de fundamentele leringen van de esoterische filosofie over de samenstelling van de mens en zijn omzwervingen, maar tot nog toe weinig over het zonnestelsel waarin wij als evoluerende wezens onze woonplaats en cyclussen van manvantarische activiteit hebben.

Astronomie zoals ze tegenwoordig wordt opgevat is niet meer dan een studie van de huid van de natuur, van haar buitenkant, wat wij het fysieke heelal noemen. Astronomie of astrologie – om haar de oude naam te geven waarmee de prachtige leringen die in het woord besloten liggen in de oudheid werden aangeduid – omvatte toen onvergelijkelijk diepere en veel verhevener gebieden van kennis dan nu bekend zijn of waarvan het bestaan door zelfs de meest intuïtieve adepten van de astronomie misschien wordt vermoed. Astrologie was oorspronkelijk een veelomvattende en verheven wetenschap van de hemellichamen aan de ene kant en van de innerlijke en oorzakelijke zijden van de natuur aan de andere kant. Terwijl de moderne kennis van de astronomie zich beperkt tot studies van de hemellichamen als fysieke entiteiten, van hun afstanden, hun verhoudingen in de ruimte en de kosmogonie, hun chemische samenstelling, bewegingen en dergelijke, beschouwde de oude astrologie elk hemellichaam als een levend wezen, een 'animal' in de Latijnse betekenis van het woord, en had bovendien het besef dat elk ervan in de sterrenruimte – met uitzondering van de alleen maar ronddrijvende deeltjes van de ruimte zoals meteoren, sterrenstof, enz., – de woonplaats was van een spiritueel of goddelijk wezen.

Giordano Bruno, een neoplatonist die eeuwen te laat werd geboren, herhaalde dezelfde archaïsche leer:

> Het is niet redelijk te geloven dat er in de natuur iets is zonder ziel, leven, gevoel of organische structuur. . . . Op grond van dit oneindige al, vol schoonheid en grootsheid, van de uitgestrekte werelden die om ons heen draaien tot het fonkelende stof van de

sterren daarbuiten, moeten we concluderen dat ze een oneindig aantal wezens voorstellen, een grote menigte, waarvan elk in eigen mate van ontwikkeling, de pracht en de voortreffelijkheid van goddelijke harmonie weerspiegelt.

Alles in de natuur leeft. De hemellichamen zijn bezielde wezens. Alles aan de oppervlakte van de aarde en onder de aarde heeft in zekere mate en in overeenstemming met zijn staat, de gave van gevoel; de steen voelt op een wijze die de mens niet kan omschrijven.

De oude astrologen-ingewijden, die deze opvatting hadden over het heelal dat voor hen er maar één was in een Kosmische hiërarchie van vele soortgelijke heelallen, verspreid over de gebieden van het grenzeloze, zagen daarom dat alle delen van de natuur elkaar beïnvloeden en op elkaar inwerken, zodat elk hemellichaam volgens hen werd beïnvloed door alle andere hemellichamen. Dit feit van het onderling verbonden zijn van intelligentie en bewustzijn maar ook van etherische en fysieke invloeden, was de basisgedachte in de oude astrologische wetenschap.

De moderne astrologie is slechts een heel zwakke echo van haar eens machtige ouder. Archaïsche astrologie was een van de voornaamste gebieden van studie van de oude wijsheid; terwijl de moderne astrologie, hoewel ze door een niet gering aantal intelligente mannen en vrouwen wordt beoefend, tegenwoordig in het gunstigste geval als een pseudowetenschap wordt geminacht, en in het slechtste geval, en in de ogen van veel onnadenkende mensen als een nauwelijks fatsoenlijk middel om in een levensonderhoud te voorzien. Deze stand van zaken is grotendeels aan haarzelf te wijten, en dat geldt ook voor de astrologie die zo algemeen werd bestudeerd en openlijk beoefend in de dagen van verval van het Romeinse Rijk. Dat kwam doordat alle ideeën van de ware astrologie waren vergeten, en zowel in Rome als in onze tijd ontaardde ze in slechts een stelsel van waarzeggerij, van het 'lezen van de toekomst' – vaak tot gevaar van hen die de beoefenaars raadpleegden. De wetten die Rome op verschillende tijden uitvaardigde tegen het beoefenen van astrologie en tegen de 'Chaldeeërs', zoals men hen noemde, laten duidelijk zien hoever de ware astrologie was gezonken. Toch wil dit niet zeggen dat er in het Romeinse Rijk geen oprechte waarheidlievende en zelfs succesvolle beoefenaars waren van het astrologisch voorspellen, want we weten dat die er waren, zoals ze er ook nu zijn.

Maar dit alles terzijde, hoewel het laat zien dat er zelfs in de astro-

logische waarzeggerij heel wat zit; anders zou ze nooit de schijnbare eerbied hebben verkregen die mannen en vrouwen haar door de eeuwen heen min of meer met tegenzin hebben bewezen.

De archaïsche astrologie onderwees niet alleen wat nu astronomie wordt genoemd, maar behandelde ook de innerlijke en uiterlijke aard van de kosmos als een organische entiteit. Ze schetste de oorsprong, de verblijfplaatsen en de postmortale bestemming van alle rondzwervende monaden wanneer deze door de sferen gaan langs de mystieke maar toch heel werkelijke paden die de circulaties in de kosmos worden genoemd. Ze onderwees de karakteristieke eigenschappen en werkingen van de krachten en invloeden die de ene planeet op de andere uitoefent, en de zon op de planeten, en de sterren op de sterren; ze onderwees de aard en ook het ontstaan van de zonnestelsels; ze beschreef hoe de manen van verschillende planeten manen zijn geworden, en wat hun functie is in de huishouding van de respectieve planeetketens; ze onderwees de aard van de onzichtbare en etherische werelden, sferen en gebieden van het zonnestelsel; ze deelde mee wat de zon is als een levend wezen en als de woonplaats van een zonnegodheid; ze leerde over de aard van de vele planeetketens die de planetaire familie van de zon vormen, en over de aard en de karakteristieke eigenschappen van de bollen die deze verschillende planeetketens samenstellen; ze onderwees de rondgangen en reizen van de monaden in en door de bollen van de planeetketens, en dat er verschillende soorten omzwervingen langs de circulaties in de kosmos zijn, waarbij sommige alleen tot de planeetketen behoren waarvan de monade op dat ogenblik een bewoner is, en noemde deze de binnenronden; en ze onderwees ook over die andere ruimere omzwervingen die zich uitstrekken tot bepaalde andere planeetketens; aan die omzwervingen werd de naam buitenronden gegeven – dit alles onderwees zij en nog veel meer.

Wanneer de moderne astrologie dit alles zou onderwijzen, en wanneer ze dit onafgebroken had gedaan vanaf de tijd van haar oorspronkelijke glorie, dan zou ze nu algemeen worden gerespecteerd. In plaats daarvan is ze slechts een stelsel geworden dat tracht voorspellingen te doen, waarin zelfs haar meest nadenkende en bedreven beoefenaars een knieval maken voor de wisselende denkbeelden van de moderne astronomie, en nauwelijks uiting durven geven aan hun innerlijke intuïties uit angst het weinige publieke respect dat ze nog hebben te verliezen.

Een van de grootste verliezen die de astrologie op haar tocht van

verheven wetenschap tot de zwakke en vervallen kunst die ze in onze tijd is, heeft geleden, was dat van de geheimen van esoterische berekening. Het is waar dat de astrologische kunst bij het trekken van horoscopen en het berekenen van astronomische tijden op bescheiden schaal van min of meer eenvoudige wiskunde gebruikmaakt, maar dit is op zijn best slechts het exoterische kleed van de oude esoterische kennis van tijdsperioden en van wat ze betekenen wanneer ze worden toegepast op de cyclische bestemming van wezens, hetzij het zonnestelsel, de zon, de maan, de planeten, of wezens van andere klassen zoals de mens.

Juist omdat de processen van de natuur worden bestuurd door kosmische intelligentie die voortkomt uit de oorspronkelijke kosmische ideatie, en omdat de intelligente ideatie door haar aard in harmonieën werkt, of wat op hetzelfde neerkomt, volgens wiskundige processen, daarom gebeurt alles wat in het zonneheelal plaatsvindt overeenkomstig de hoeveelheid of hoeveelheden materie of tijd. Vandaar dat kwantitatieve verhoudingen overal in het zonnestelsel de overhand hebben, zowel wat de lichamen als wat de tijdscyclussen betreft. De geheime getallen die eonen geleden door titanische spirituele intellecten zijn ontdekt, en die aan de wortel liggen van de psychische of substantiële werkingen van de universele natuur, zijn door Pythagoras belichaamd in zijn tetraktis, waarvan het embleem als volgt wordt weergegeven:

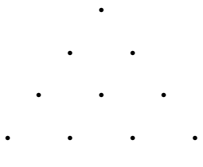

Deze stippen symboliseren de geboorte van de monade of het enkelvoudige punt, van de eerste duade, dan de triade, dan het viertal, waardoor de reeks wordt: 1, 2, 3, 4: en hun som is 10. De 10 vertegenwoordigt het hele lichaam van universele manifestatie, afgeleid van de primordiale monade, en ervan afhangend op de manier zoals in het bovenstaande embleem.

De getallen die in de esoterische berekening sinds onheuglijke tijden worden gebruikt zijn de 2, 3, 4, of omgekeerd, de 4, 3, 2, belichaamd in dit embleem als in een geregelde volgorde afgeleid van de oorspronkelijke monade, wanneer deze haar kosmische processen van manifestatie begint, en zij in een layacentrum bestaat of daar tijdelijk doorheen gaat.

Deze getallen, 4, 3, 2, zijn belangrijk omdat ze de kwantitatieve verhoudingen als numerieke factoren van het hele zonnestelsel, en naar alle waarschijnlijkheid ook van de omringende melkweg, door-

dringen en leiden. Niet alleen vormen ze de kwantitatieve processen van alles wat de natuur voortbrengt, maar ze zijn de sleutels waardoor de meeste van de geheimen van de natuur kunnen worden blootgelegd – en dit alles gebeurt juist omdat de natuur strikt volgens wiskundige beginselen is opgebouwd die hun oorsprong hebben in de kosmische ideatie.

Zoals H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* (2:79-80) schreef:

> Het heilige karakter van de cyclus van 4320 met daaraan toegevoegde nullen ligt in het feit dat de cijfers waaruit het getal bestaat, afzonderlijk genomen of samen voorkomend in verschillende combinaties, elk een symbool zijn van de grootste mysteriën in de Natuur. Inderdaad, of men de 4 afzonderlijk neemt, of de 3 op zichzelf, of beide samen die 7 vormen, dan wel de drie opgeteld die 9 opleveren, al deze cijfers hebben hun toepassing bij de meest heilige en occulte zaken, en geven de werkingen van de Natuur weer in haar eeuwig periodieke verschijnselen. Het zijn voortdurend terugkerende cijfers die zich nooit vergissen en die aan hem die de geheimen van de Natuur bestudeert, een werkelijk goddelijk stelsel onthullen, een *intelligent* plan in de kosmogonie, dat voert tot natuurlijke kosmische indelingen van tijden, seizoenen, onzichtbare invloeden, sterrenkundige verschijnselen, met hun actie en reactie op de aardse en zelfs op de morele natuur; op geboorte, dood en groei, en op gezondheid en ziekte. Al deze natuurlijke gebeurtenissen berusten op en hangen af van cyclische processen in de Kosmos zelf, die periodieke krachten voortbrengen die, van buitenaf werkend, invloed uitoefenen op de aarde en alles wat erop leeft en ademt, van het begin tot het einde van elk manvantara. Oorzaken en gevolgen zijn esoterisch, exoterisch, en om zo te zeggen *endexoterisch*.

Deze zelfde getallen 4, 3, 2 zijn in de oude documenten van Chaldea en Hindoestan te vinden als grondslag voor de berekening van alle tijdsperioden. In India zijn ze sinds ontelbare eeuwen met de nodige toegevoegde nullen de respectieve lengten van de verschillende yuga's of tijdperken.

Het universum is niet alleen een organische entiteit waarvan elk deel spiritueel en intellectueel, magnetisch en ook fysiek reageert op elk ander deel, maar de buitenkant van de natuur is slechts het kleed van innerlijke en onzichtbare werelden en sferen; en daarom is het hele zonnestelsel niet wat het schijnt te zijn – leegte, maar het is in elke betekenis van het woord een plenum, een pleroma, zoals de oude gnostici leerden. Met andere woorden, het zonnestelsel is niet

alleen maar 'leegte' met de zon en een paar door de 'lege ruimte' om haar heen wentelende planeten, maar het is *vast* in de zin van geheel gevuld met substanties en krachten in vele graden en stadia van activiteit die alle op elkaar inwerken en zich vermengen en zo een levende entiteit samenstellen. Deze opvatting van het zonnestelsel als een organisme dat zowel zichtbare als onzichtbare delen bevat, laat ons zien waarom en hoe de krachten of emanaties tussen de lichamen van het zonnestelsel onderling in feite worden overgebracht, en daaronder zijn ook de tientallen andere planeten die we niet kunnen waarnemen omdat ze zich op andere gebieden van het zonnestelsel bevinden.

Juist door dit plenum, hetzij in onze eigen planeetketen of in het hele zonnestelsel, vliegt de menselijke monade heen, wanneer ze op haar tochten na de dood de circulaties in de kosmos volgt, die we het netwerk van zenuwen kunnen noemen dat het hele zonnestelsel tot één geheel verbindt; of we kunnen zeggen dat deze circulaties de kanalen zijn waarlangs de levensstromen naar alle delen van het rijk van de zon worden overgebracht, zoals de slagaderen en aderen in het menselijk lichaam de voertuigen of wegen voor het bloed of de levensvloeistof van het lichaam zijn.

Het volgende citaat uit Vergilius illustreert hoe algemeen bekend dat idee was. In verband met de eed van geheimhouding moest de leer in min of meer figuurlijke taal worden verkondigd, maar de lezer moet proberen de innerlijke betekenis te achterhalen. Vergilius schreef:

> Ze hebben gezegd dat bijen een deel hebben van de goddelijke geest en van de aetherische stromen die eruit voortvloeien; dat de godheid de hele aarde doordringt, de uitgestrektheid van de oceaan, en de diepten van de hemel; dat daarom de zwermen, de kudden, de mensen en alle klassen van dieren individueel uit de tere levensstroom putten; dat verder alle wezens na hun ontbinding hier tot de goddelijke bron terugkeren; dat de dood nergens bestaat; maar dat zij bewust en levend naar de hogere hemel opstijgen, ieder naar zijn ster (of sterrenbeeld).
>
> – *Georgica* (De landbouw), IV, vs. 220-7

Nu ligt er in de bovenstaande regels een wereld van esoterische lering. In de eerste plaats is het duidelijk dat Vergilius en praktisch alle grote geesten van de oudheid de hele natuur als levend beschouwden, en dat ze in haar myriaden families en gebieden een uitgebreid organisme vormt. Deze gedachte doet onmiddellijk de vol-

komen belachelijke bewering teniet die zo vaak door latere christelijke schrijvers wordt gedaan dat de Ouden – gewoonlijk van Griekenland en Rome – geen filosofische opvatting hadden over een spirituele voortzetting van bewustzijn na de dood. Geen bewering zou meer van de feiten kunnen afwijken.

Verder is het duidelijk dat Vergilius laat zien dat het bewustzijn dat na de dood voortduurt niet het gewone zelfbewustzijn van de mens was, maar het geestelijke of monadische bewustzijn. Vergilius spreekt als een voorbeeld van de ingewijden van zijn tijd als hij zegt dat na de ontbinding 'alle wezens terugkeren naar het goddelijke', en dat 'bewust en levend' doen; want kennelijk zinkt het onvolmaakte menselijke verstand of het zelfbewustzijn in de tijdelijke vergetelheid van de devachanische slaap omdat het door zijn onvoldoende evolutionaire ontwikkeling volkomen ongeschikt is om zich weer te verenigen met de godheid.

Tenslotte verwijst Vergilius naar bijen, en het zou lichtvaardig lijken te zeggen dat het uitkiezen van bijen om iets in het bijzonder te vermelden, alleen een poëtische gril was; er zijn namelijk andere uitspraken van schrijvers uit de oudheid die eveneens naar bijen verwijzen – en dit zowel in Rome als in Griekenland – als een naam die werd gebruikt voor discipelen. In Griekenland was melissai of bijen een titel die werd gegeven aan priesteressen die bepaalde diepzinnige functies moesten vervullen; terwijl door sommige oude schrijvers vaak werd gesproken over 'honing' of 'honingdauw' als symbool voor wijsheid. Zoals bijen nectar uit bloemen vergaren en deze tot honing verwerken, zo vergaren mensen kennis uit het leven en verwerken deze spiritueel en mentaal tot wijsheid. Dit doet ons denken aan de 'ambrosia' en 'nectar' waarmee de goden zich voeden. Kennelijk had Vergilius oog voor deze mysterieleer, en koos daarom vooral bijen uit die 'een deel van de goddelijke geest en aetherische stromen daaruit' bezaten.

Enkele regels verder vertelt Vergilius een verhaal over hoe 'bijen' kunnen ontstaan uit het karkas van een jonge stier. Dit heeft heel wat spot opgewekt onder de betweters van deze tijd; toch toont enige kennis van de oude dierenmythologie duidelijk waarnaar Vergilius verwees. Zoals het paard een embleem was van de zon of de zonnekrachten, zo werden de stier en de koe universeel als symbolen van de maan beschouwd en van de zeer mysterieuze invloeden die de maan in de natuur en op aarde in het algemeen uitoefent, zowel als van de plaats van haar functies en van haar werkingen in de ervarin-

gen van de neofiet die de vreselijke inwijdingsbeproevingen ondergaat. Ook wordt men herinnerd aan de bekende afbeelding waarvan men aanneemt dat ze Mithras voorstelt die de stier doodt – een verzameling esoterische toespelingen met een diepe betekenis. We zien hier wat Vergilius met 'bijen' bedoelde die ontstaan uit de overwonnen stier – de neofiet die heerst over de verschrikkelijke invloeden van de maan na 'de maan te hebben gedood' en eruit oprijst als een 'bij'. *Verbum sapienti.*

Wat gebeurt er met de monade – het essentiële zelf van ons – en waar is zij na de gebeurtenis die we de dood noemen? De monade kan na de dood binnen een bepaald begrensd gebied van de ruimte overal zijn, en dat is in elk van de gevallen afhankelijk van de wegen die ze langs de circulaties volgt; het toppunt of de hyparxis ligt feitelijk in de sterrensferen, of liever in één enkele sterrensfeer, want haar natuurlijke thuis is in een begrensd deel van het spirituele gebied van het heelal. De monade is een ademtocht van zuivere geest; ze is in essentie een bewustzijnscentrum, eeuwig van aard; en ze ervaart tijdens ons manvantara of zolang ons heelal blijft bestaan nooit zelf de dood of de ontbinding, omdat ze *per se* essentieel bewustzijn-substantie is. De monade is niet samengesteld, zoals ons lichaam. Ze is een brandpunt van zuivere geest, van homogene substantie. De dood is slechts ontbinding van samengestelde dingen, zoals Gautama-Boeddha zijn discipelen in zijn laatste boodschap vertelde.

De monade is niet de mens; ze is niet de ziel; want noch de mens noch de ziel kan op enige wijze als zuivere geest of zuiver bewustzijn worden beschouwd. De monade is niettemin de uiteindelijke bron van al wat wij als individuen zijn. Ieder van ons *is* zijn eigen essentiële of spirituele monade. De monade is als een geestelijke zon aan de wortel van ons wezen, die vanaf het begin tot het einde van onze grote manvantarische periode voortdurend stromen intelligentie en levenssubstantie uitgiet, die door hun op elkaar inwerkende energieën de verschillende brandpunten van bewustzijn voortbrengen, die om zo te zeggen de kinderen van de oudermonade zijn.

Om de reizen van de monade langs de wegen van het heelal, of het door haar volgen van de circulaties in de kosmos, te begrijpen is het nodig iets te weten over het bewustzijnsbereik van elk van de verschillende ego's of zielen waaruit de mens is samengesteld. De goddelijke monadische vonk van de constitutie van de mens strekt zich in zijn zelfbewustzijn en activiteit uit over het galactische heelal, ons

thuis-heelal – alles wat binnen de door de melkweg omsloten zone ligt, niet alleen in het fysieke deel. De monade is en bestaat in haar functioneren op de geestelijk-goddelijke gebieden van de melkweg, en daarom ligt haar bereik meer in het bijzonder in de innerlijke en onzichtbare werelden, maar ze is vooral actief in haar eigen sfeer of gebied waar zij thuis is en dat goddelijk is. Aan dit goddelijke gebied hangen het spirituele en het intellectuele, het astrale en het fysieke, in een regelmatige reeks als juwelen aan een ketting. Deze goddelijke vlam is onvoorwaardelijk onsterfelijk zolang ons galactische thuisheelal blijft bestaan, en aan het einde ervan gaat de monade verder naar nog hogere supergoddelijke gebieden van Kosmisch bewustzijn. Hier verblijft ze tot het galactische heelal opnieuw in manifestatie verschijnt, uit zijn voorafgaande galactische verschijningen – terwijl het tegenwoordige de karmische vrucht is van zijn vroegere manvantarische manifestaties.

De spirituele monade, een uitstraling van de goddelijke monade, strekt zich uit over ons zonnestelsel, en blijft bestaan zolang het zonnestelsel bestaat; en wanneer de periode van manvantarische manifestatie van het zonnestelsel eindigt, gaat de spirituele monade op haar beurt naar hogere gebieden van de abstracte spirituele ruimte, en naar een bewustzijnstoestand die we *paranirvāṇa* kunnen noemen – of super-nirvāṇa – waar ze blijft tot het zonnestelsel na de lange zonnepralaya weer te voorschijn komt voor een nieuw zonnemanvantara of nieuwe periode van activiteit in manifestatie.

Het hogere ego of de geestelijke ziel, die het werkelijke reïncarnerende of zich wederbelichamende ego is en een straal is van de geestelijke monade, strekt zich in bewustzijn en functionele activiteit uit over de zeven bollen of subplaneten van onze planeetketen: dat wil zeggen, de keten van onze planeet, waarvan onze aarde het fysieke voertuig is en de vierde of laagste van de zeven bollen die deze keten samenstellen. Dit hogere ego bestaat even lang als de planeetketen zelf, en aan het einde van deze levensperiode van de keten gaat het hogere ego naar zijn nirvāṇa, en blijft in deze toestand van abstract bewustzijn tot de keten na de ketenpralaya opnieuw verschijnt. In deze wederbelichaming van onze planeetketen in de etherische en materiële gebieden van het zonnestelsel komt het hogere ego dat nu ver is geëvolueerd ten opzichte van zijn vroegere 'zelf', tot zelfbewuste functionele activiteit; en het doet dit als een individu van een van de hoogste klassen van de menigte dhyān-chohans van wie het lot onafscheidelijk is verbonden met de keten waarin het leeft en werkt.

De menselijke monade of het menselijke ego, dat een straal is van het hogere ego, blijft gedurende één incarnatie van een mens bestaan, en strekt zich uit over de gebieden van het gewone menselijke bewustzijn. Aan het einde van dit leven op aarde gaat zijn meer spirituele essentie in devachan en blijft daar tot de tijd nadert voor zijn volgende reïncarnatie op aarde, dat wil zeggen, tot de volgende keer dat de innerlijke mens weer in een fysiek lichaam op deze bol verschijnt.

Dit zijn de vier basisdelen van de samengestelde constitutie van de mens: (a) de goddelijke monade, waarvan het bewustzijnsgebied en de functionele activiteit zich over en in de melkweg uitstrekken; (b) haar straal, de spirituele monade, waarvan het gebied van zelfbewustzijn en de functionele activiteit zich in en door het zonnestelsel bevinden; (c) de hogere of spirituele ziel, de straal van de spirituele monade, waarvan het gebied van zelfbewustzijn en de functionele activiteit zich in en door de bollen van de planeetketen bevinden; en tenslotte (d) het menselijke ego, de straal van de spirituele ziel, waarvan het zelfbewustzijn en de functionele activiteit tot onze aarde behoren en één enkele incarnatie lang duren.

Het gebruik van het werkwoord 'duren' of 'voortduren' betekent niet dat de entiteit wordt vernietigd wanneer haar periode van activiteit voorbij is, maar alleen dat ze aan het einde van zo'n periode overgaat naar innerlijke en spirituele gebieden om er te herstellen, waaruit ze na verloop van tijd in de rondgang van de eeuwen weer te voorschijn komt om een nieuwe levensperiode op hogere gebieden te beginnen.

Elk van deze vier fundamentele monaden van de menselijke constitutie is een straal van de monade die er juist boven staat, en is zelf een zich ontwikkelende entiteit. We hebben dus vier evolutielijnen die 'gelijktijdig' worden gevolgd door de menselijke constitutie die wordt beschouwd als een samengestelde eenheid: het goddelijke, het geestelijke, het mānasische of egoïsche, en het menselijke. Hieraan moet het fysieke lichaam worden toegevoegd dat in een heel werkelijke zin de 'ziel' of drager is van alle andere elementen van de constitutie wanneer de mens is geïncarneerd, en zo evolueert het menselijk lichaam zelf langzaam, door de onophoudelijke geestelijke, intellectueel-psychische en astrale drang daarbinnen die het voorwaarts stuwt op het evolutiepad.

Hetzelfde universele plan van perioden van manifestatie gevolgd door perioden van zich terugtrekken om te rusten waaraan de

monade is onderworpen, werkt in het hele universum; want er is één algemene gedragslijn in de universele natuur die door ieder samenstellend deel ervan wordt gevolgd. De reden hiervan is de fundamentele werking van de kosmische ideatie die zo het kosmische plan vastlegt, en dat geldt zowel in het algemeen als voor details. Een monade is dus niet alleen een afspiegeling van het geheel, zoals Leibniz leerde, maar iedere monade moet de kosmische processen en werkingen volgen die hun oorsprong vinden in de kosmische ideatie.

Ieder hemellichaam, hetzij een planeet of een zon, volgt juist omdat het het voertuig van een monade is, herhaaldelijk dezelfde gedragslijnen in afwisselend perioden van manifestatie en van het zich terugtrekken naar innerlijke gebieden. Het zonnestelsel als geheel manifesteert zich in de zichtbare sferen en wanneer zijn levensperiode in de kosmische manifestatie voorbij is, 'sterft' het, en zijn innerlijke beginselen worden teruggetrokken naar meer spirituele gebieden, om er in paranirvāṇische toestanden te rusten totdat voor dat zonnestelsel bij het wentelen van het kosmische levenswiel de tijd komt om opnieuw als de wederbelichaming van een zonnestelsel te voorschijn te komen – een kosmische feniks, wedergeboren uit de as van zijn karmische verleden. Dit proces van herhaalde wederbelichaming en herhaalde terugtrekking van groepen entiteiten die door karmische bestemming tot eenheden zijn verbonden, of van een individu daarvan, gaat van eeuwigheid tot eeuwigheid door hoewel na ieder van die kosmische pralaya's het stelsel of het individu weer te voorschijn komt om een nieuwe levensperiode door te maken, maar op gebieden van het grenzeloze die wat hoger liggen dan de gebieden waar het tevoren zijn bestaan had.

Onze planeetketen heeft evenals zijn kind, de mens, een zevenvoudige samenstelling en bestaat uit zeven bollen waarvan de aarde voor ons de enige zichtbare en tastbare is, en de andere zes bollen zijn onzichtbaar en ontastbaar omdat ze etherischer zijn dan onze stoffelijke aarde en op 'hogere' kosmische gebieden bestaan, en daarom kunnen onze zintuigen er geen kennis van nemen. Onze fysieke zintuigen en de respectieve organen waardoor ze werken, zijn alleen ontwikkeld om krachten en substanties te kennen op de kosmische gebieden waarop onze lichamen leven.

De andere zes bollen van onze planeetketen zijn echter niet de andere zes beginselen van onze fysieke aardbol, want elk van de zeven bollen van onze planeetketen is een volledig zevenvoudig individu, omdat ieder van de zeven bollen evenals de mens zijn eigen

zeven beginselen heeft. Deze zeven bol-individuen vormen samen wat een planeetketen wordt genoemd.

Er is niettemin een zekere analogie, en vanuit één gezichtspunt inderdaad een zeer sterke, tussen de zeven bollen van een planeetketen en de zeven beginselen van een bol, omdat elk van de zeven bollen van de planeetketen meehelpt de samenstelling van elke afzonderlijke bol te vormen, waarbij elk bijdraagt aan alle andere, en alle dragen bij aan elk afzonderlijk. De analogie met de zevenvoudige constitutie van de mens is ook sterk, want zoals er in de mens zeven beginselen zijn waarin zeven monaden of monadische centra werkzaam zijn, waarbij de een op de ander inwerkt, en die in verschillende stadia van evolutionaire ontplooiing verkeren, zo zijn de zeven bollen van een planeetketen ieder afzonderlijk voor te stellen als een bol-monade, waarbij de zeven bollen zich dus verenigen om de zevenvoudige constitutie van de planeetketen voort te brengen.

Ondanks die analogieën is elk van de bollen van een planeetketen toch in en op zichzelf een individuele eenheid, en daarom heeft elk daarvan zijn eigen zeven beginselen.

Tenslotte wordt de situatie nog moeilijker gemaakt, omdat de 'zeven beginselen', of ze nu betrekking hebben op bollen of op een individuele eenheid zoals de mens, de gemanifesteerde delen van de constitutie zijn, terwijl er eigenlijk twaalf bollen in een planeetketen zijn, en ook tien (of twaalf) beginselen in de constitutie van een mens. Omdat de hoogste vijf bollen van een planeetketen op kosmische gebieden bestaan die bijna onmogelijk zijn te bevatten, worden de hoogste delen – of het nu bollen of menselijke beginselen zijn die tot de 'ongemanifesteerde' delen van een volledige entiteit behoren – gewoonlijk weggelaten.

Vanaf het ogenblik van de dood van een mens, gedurende de postmortale perioden en tijdens het volgende leven tot opnieuw de fysieke dood intreedt, is de monade altijd volledig zelfbewust in haar eigen verheven sfeer. Nadat het postmortale bestaan voor de mens is begonnen, gaat de monade bovendien van sfeer tot sfeer, en doorloopt opnieuw haar ronden op haar eindeloze zwerftochten tijdens het manvantara. Ze gaat de sferen door, niet alleen omdat ze in al deze thuis is en daarom door haar eigen magnetische aantrekking en impulsen erheen wordt getrokken, maar ook omdat zijzelf dat wil, want vrije wil is iets goddelijks en is een ingeboren en niet te scheiden eigenschap van haarzelf.

Plotinus schrijft in zijn *Enneaden* over één aspect van de postmortale bestemming van de menselijke monade, waarbij hij tegelijk de karakteristieke functies van de spirituele monade goed in het oog houdt. Het volgende is een parafrase van deze moeilijke passage:

> Onze zielen hebben hun respectieve bestemming overeenkomstig hun verschillende vermogens en krachten, en wanneer zij van dit leven zijn bevrijd, zal iedere ziel in een hemellichaam (of planeet) wonen, passend bij en in overeenstemming met de aard en de vermogens die als geheel het karakteristieke beginsel van de individualiteit van elke ziel vormen.
>
> Werkelijk bevrijde zielen zijn zij die boven de boeien van de persoonlijkheid zijn uitgestegen, en dus boven de noodlottige gebeurtenissen in het leven op aarde en alles wat tot de materiële wereld behoort. – 'Onze Beschermengel', III, iv, 5

In de tweede alinea wordt verwezen naar wat de esoterische traditie 'bevrijde monaden', *jīvanmukta's*, noemt.

Laten we onze aandacht nu richten op de weg die de monade door de 'zeven heilige planeten' van de Ouden volgt – heilig genoemd omdat ze zo nauw zijn verbonden met onze aarde, haar oorsprong, haar bestemming en haar mensheid, dat zelfs de uiterlijke betrekkingen die ze met de aarde en de mensen hebben alleen in de mysteriën volledig werden onderwezen. Deze zeven heilige sferen van de Ouden zijn de zeven hemellichamen die in hun astronomische en mystieke werken werden vermeld. Ongetwijfeld kenden de Ouden andere 'planeten' van ons zonnestelsel dan de zeven heilige, maar alleen deze zeven werden heilig genoemd omdat de lotsverbondenheid met onze aarde juist in dat zonnestelsel haar oorsprong had waarvan het huidige zonnestelsel de karmische vrucht is. Hun namen zijn Saturnus, Jupiter, Mars, Venus, Mercurius, zon en maan. Wat zon en maan betreft, deze waren plaatsvervangers van twee andere planeten die de huidige astronomie niet kent. Vanuit één gezichtspunt is dit juist, maar vanuit een ander gezichtspunt waren ze geen plaatsvervangers, en daarom werden ze 'planeten' genoemd, omdat ze deel uitmaakten van een zevenvoudige keten, een keten van zeven 'schakels', waarbij elke schakel een planeet is, waardoorheen de monade opwaarts gaat op haar kosmische reis, en waarlangs ze terugkeert wanneer de nieuwe reïncarnatie van het hogere ego weer op aarde moet plaatsvinden.

Er zijn vele en diepzinnige mysteries betreffende de maan. Onze satelliet, die de dichters als een bleke nachtgodin hebben geprezen en

als de inspirator van menselijke genegenheid – waarbij ze helemaal niet begrijpen welke rol ze speelt – staat in nauw verband met alles wat op aarde gebeurt, niet alleen als middelaar, maar vaak als directe oorzaak van wat plaatsheeft. Deze opmerking heeft niet alleen betrekking op meteorologische verschijnselen, maar ook op de verschillende wortelrassen en vele andere dingen, zoals het fysieke en zelfs morele welzijn van mensen.

Haar invloed is tweeledig: nu eens positief dan weer negatief. We kunnen begrijpen waarom bijvoorbeeld de Romeinen haar òf *Deus Lunus*, de maangod, òf *Dea Luna*, de maangodin, noemden.

Haar invloed op aarde is inderdaad zo groot, en gewoonlijk zo verderfelijk, ondanks het feit dat de emanaties van de maan zoveel invloed hebben op zulke dingen als groei, dat de geheimen van de maan in de esoterische scholen altijd heel zorgvuldig zijn bewaakt en tegelijkertijd de geheimen zijn die als eerste heel nauwkeurig werden verklaard als voorzorg en waarschuwing aan leerlingen die aan een geestelijke training werden onderworpen.

De maan stond ooit veel dichter bij de aarde dan nu, en was ook heel wat groter. Sindsdien heeft ze zich geleidelijk van de aarde verwijderd, hoewel uiterst langzaam, en geleidelijk ontbindt ze zich in haar samenstellende levensatomen. Voordat de aarde haar zevende ronde zal hebben bereikt, zal onze maan geheel zijn verdwenen, omdat de processen van moleculair en atomair verval gestaag voortgaan.

De planeten zijn de 'zeven sferen' van de Ouden die hun namen gaven aan de dagen van de week; en voor de archeologie en de studie van de oudheid is het heel interessant dat deze overal de namen zijn van de dagen van de week, waar de week in zeven dagen werd ingedeeld: in oude Europese landen maar ook in Babylonië, Perzië, Assyrië en Hindoestan.

Gedurende de zwerftocht van de monade door de zeven heilige planeten moet de monade noodzakelijkerwijs die paden of kanalen van de minste weerstand volgen die de circulaties in de kosmos worden genoemd. Deze circulaties in de kosmos zijn werkelijke communicatielijnen van punt tot punt of tussen hemellichaam en hemellichaam. Deze circulaties zijn in de innerlijke huishouding van de zichtbare en onzichtbare werelden van het heelal even werkelijk als de zenuwen en de bloedvaten in het fysieke lichaam; en zoals deze laatste dienen als kanalen of paden voor de overdracht van intellectuele, psychische en zenuwimpulsen zowel als van het levensfluïdum

of het bloed, zo dienen op precies analoge wijze de circulaties in de kosmos als kanalen of paden die worden gevolgd door de op- en neergaande rivieren van levens, die zijn samengesteld uit de nooit eindigende stroom van rondzwervende entiteiten van alle klassen overal in het universum.

Het spreekt vanzelf dat zoals lichaamsweefsel volkomen is doordrongen van een overvloed aan zenuw- en bloedvitaliteit, het structurele raamwerk van het heelal naar analogie eveneens geheel is doordrongen van levensessenties. In feite is het universum een uitgestrekt organisme, in al zijn delen vol leven, en van het hoogste tot het laagste overgoten met vitaliteit, terwijl alles in het universele lichaam aldus wordt gedrenkt in de levensessentie en ook is doordrongen van kosmische intelligentie. Al de verschillende verschijnselen van de universele natuur zijn dus direct terug te voeren tot hun spirituele, intellectuele, psychische en astraal-vitale oorzaken in het kosmische organisme, en tot deze verschijnselen behoren zowel de zogenaamde natuurkrachten als alle substanties en soorten materie – de zeven op elkaar inwerkende en zich vermengende prakriti's – die we als belichaamde intelligenties overal om ons heen zien werken en functioneren.

Neem als voorbeeld de zwaartekracht, waarvan de oorzaak aan de wetenschap nog niet bekend is, en waarover sinds de tijd van Newton heel wat is geschreven. Maar wat is zwaartekracht? We kunnen erkennen dat Newton en de wetenschappers die hem opvolgden, volkomen gelijk hebben als ze vaststellen dat ze een kracht is die overal in het heelal werkzaam is, en invloed heeft op alle stof; en dat de zwaartekracht kan worden uitgedrukt als het product van de massa's van twee of meer lichamen en omgekeerd evenredig is aan het kwadraat van de afstand tussen die lichamen. Maar deze vaststelling van de zogenaamde wet van de zwaartekracht is alleen een beschrijving van haar werking en is op geen enkele manier een verklaring van wat ze op zichzelf is.

De esoterische filosofie verklaart dat wat we zwaartekracht noemen of de werking van de aantrekking tussen lichamen – kennelijk overal in de grenzeloze ruimte – in de oorzakelijke essentie of het zelf ervan, levend kosmisch magnetisme is: het uitvloeien van kosmische levenskracht uit het hart van de hemellichamen. Toch staat zelfs het atoom evenzeer onder de invloed van deze kosmische levenskracht als de macrokosmische lichamen die hun weg door de velden van de oneindige ruimte vinden. Deze levenselektriciteit of dit levensmagne-

tisme in de kosmische structuur trekt naar alle richtingen aan, en verenigt aldus alle dingen in het uitgestrekte lichaam van de kosmos. Verder zal eens worden ontdekt dat deze kosmische magnetische levenskracht evenzeer een sterk element van afstoting bevat als een van aantrekking; en dat achter al haar uiterlijke werkingen, de onvergelijkelijk veel krachtiger beginselen van het innerlijke heelal liggen die dus overal onfeilbaar leiding geven aan zijn activiteiten.

In zijn verhandeling *Tegen Celsus* verwijst Origenes naar de ladder van Jakob die van de aarde naar de hemel reikt, en waarlangs 'engelen' voortdurend op en neer gingen:

> Celsus beweert, evenals Plato, dat het pad van de zielen van de aarde naar de hemel en van de hemel naar de aarde door de zeven planeten gaat. . . .
>
> Celsus zegt dat dit een heilig leerstuk is van de mithraïsten van Perzië, en in symbolische vorm in de mysteriën van de god Mithras wordt voorgesteld. In die mysteriën, zegt Celsus, hadden de mithraïsten verschillende symbolen die de zeven planeten voorstellen, zowel als de sferen van de zogenaamde vaste sterren, en ook de weg die de zielen door deze acht sferen namen. De symbolische voorstelling was deze: Zij gebruikten een ladder waarvan men zich voorstelde dat ze van de aarde tot in de hemelen reikte; deze ladder was verdeeld in zeven treden of stadia en op elk ervan was een ingangs- en uitgangspoort. En aan het bovenste eind van de ladder was een achtste poort die zonder twijfel de doorgang naar en uit de sferen van de sterren weergaf.
>
> – Bk. VI, hfst. xxi, xxii

Het mithraïsme was een belangrijk geloof in de tijd van het vroege christendom, en was zelfs in zijn wijdste verbreiding een van de religies die het meest getrouw waren aan enkele van de vroege mysterieleringen die sinds onheuglijke tijden in het Nabije en Verre Oosten in omloop waren. De Mithras-religie had in de derde eeuw zo'n ontwikkelingstrap bereikt dat ze nagenoeg de heersende staatsreligie werd van het toen uitgestrekte Romeinse Rijk. Ze had in haar leer en in bepaalde vormen werkelijk zoveel dat overeenkwam met het vroege christendom, dat dit feit door schrijvers van die tijd, zowel christelijke als heidense, werd besproken. Maar het christendom kreeg tenslotte als heersende religieuze stelsel in Europa de overhand over het mithraïsme, en de hoofdreden van het christelijke succes schijnt te zijn dat, hoewel aanvankelijk door het keizerlijke hof aan het mithraïsme de voorkeur werd gegeven, er in de formele manier

waarop het zich aan het publiek presenteerde een zeer ernstige psychologische fout school. In wezen was het een mystieke religie voor mannen, zoals de moderne vrijmetselarij is; en bovendien doet elke religie van een ceremonieel of formeel type zoals het christendom altijd een groter emotioneel beroep op het volk in het algemeen.

Het Mithras-stelsel had zeven graden van inwijding, overeenkomend met de zeven trappen van waardigheid in de Mithras-broederschap. De laagste werd *corax* of *raaf* genoemd, en gaf de graad van *dienaar* aan; de tweede graad van inwijding was de *cryphius* of de *occulte* en gaf een *neofiet* aan; de derde was *miles* of *soldaat*, wat een *werker* betekent; de vierde werd *leo* of *leeuw* genoemd, en bij deze graad begonnen de diepere en meer mystieke leringen; de vijfde graad werd *perses*, de *Pers*, genoemd en betekende de *mens*; de zesde werd *heliodromus* genoemd, de *koerier* of *boodschapper* van de zon; de zevende en laatste graad werd *pater* of *vader* genoemd, en betekende de toestand van een *volledig ingewijde* of het *meesterschap*.

De verschillende leringen, openbare en geheime, die in het Mithraïsme liggen besloten, kunnen op veel plaatsen in de literatuur van de oudheid worden gevonden, hoewel het waar is dat elke Griekse of Romeinse School zijn eigen manier had om de algemene waarheden van de natuur te onderwijzen. Om een voorbeeld te geven: Macrobius, de Grieks-Romeinse schrijver, behandelt het 'opstijgen' en 'afdalen' van de monade door de sferen in zowel zijn *Saturnalia* als zijn *Commentaar op het Visioen van Scipio*. Hoewel Macrobius de waarheid zei in wat hij schreef, kon hij op grond van de eed van geheimhouding die hij bij zijn inwijding had afgelegd, niet alles zeggen wat hij had kunnen zeggen.

Het is interessant te zien hoe goed de geheimen van de mysteriën zelfs in zo'n laat en gedegenereerd tijdperk als dat waarin Macrobius leefde werden bewaard, want hoewel niet bekend is wanneer hij zijn werken schreef, is het vrij duidelijk uit de getuigenis van zijn geschriften dat hij na het begin van de christelijke jaartelling heeft geleefd en misschien zelfs in de derde en vierde eeuw. Zo universeel werd deze geheimhouding geëerbiedigd, niet alleen individueel maar ook door de verschillende Griekse en Romeinse staten zelf, dat men zelfs nu met al de opmerkelijk verfijnde middelen voor kritisch onderzoek waarover de wetenschappers beschikken, moet vaststellen dat bijna niets van de werkelijke inhoud van de oude mysteriën bekend is, afgezien van het feit van hun bestaan en dat ze een enorme en wijd verspreide invloed hadden op het politieke en sociale leven in de

oudheid, en dat van iedere neofiet vóór zijn inwijding de eed van geheimhouding werd geëist. Eeuwenlang was men erop gespitst vast te stellen wat de leringen waren die in de mysteriën werden onderwezen; maar tegenwoordig kan niemand zeggen welke deze leringen waren.

Wat de mysteriën van de oudheid ook waren, en welke ook de daar onderwezen leringen waren, we weten dat ze alom diep werden gerespecteerd, en dat de grootste figuren die de oudheid heeft voortgebracht tot de gelederen behoorden van hen die in meerdere of mindere mate de verschillende graden van inwijding hadden doorlopen. Door de stilzwijgendheid over de leringen die in de mysteriën werden onderwezen, hebben de huidige wetenschappers deze overblijfselen van de mystieke geschriften van de oudheid consequent volkomen verkeerd geïnterpreteerd.

Laten we terugkeren tot de circulaties in de kosmos: de monade – die door de dood van de mens is bevrijd, en in de schoot waarvan de menselijke ziel al wat er edel en verheven in haarzelf was, heeft gelegd – begint aan haar verbazingwekkende postmortale avontuur. Deze reis van de monade omvat het tijdelijke verblijf of de rondgang in ieder van de zeven heilige planeten, in regelmatige volgorde, volgens tevoren bepaalde paden die nauwkeurig de wegen volgen van de kosmische krachten of energieën – de circulaties in de kosmos.

Geen monade staat in haar postmortale omzwervingen 'op zichzelf', omdat iedere monade alleen die vaste kanalen van vitale onderlinge communicatie kan volgen die er tussen de hemellichamen van het zonnestelsel bestaan. Want iedere hemelbol, of het nu een zon, een planeet of een atoom betreft, heeft in zijn binnenste een layacentrum of punt van individueel onderling contact, dat het individuele pad van communicatie vormt met het aangrenzende en eropvolgende innerlijke gebied of wereld, naar boven of naar beneden.

Door deze layacentra kan de laagste of dichtste stof van een bepaald *hoger* gebied of hogere wereld neerwaarts gaan naar het aangrenzende lagere gebied en zich zo op dit lagere gebied manifesteren als de meest etherische kracht of krachten ervan – en deze staat of staan gelijk met hoog etherische substantie of materie. Op dezelfde wijze kan onze meest etherische kracht of substantie door deze layacentra gaan naar het volgende en hogere gebied. Wat voor ons het meest etherische want hoogste is, komt wanneer het door zo'n layacentrum gaat in en wordt één met de meest dichte substantie van

het volgende en hogere gebied. Zo wordt de doortocht van het ene gebied naar het andere of van de ene wereld naar de andere volbracht, niet alleen na de dood, maar zelfs tijdens het leven.

Wanneer de monade de volgende planeet in de reeks bereikt, nadat ze deze zevenvoudige aardketen heeft verlaten, maakt of vormt ze een straal of uitstraling van zichzelf tijdens haar passage door zo'n planeetketen – een psychomentaal organisme of 'ziel' die zich tijdelijk belichaamt in een overeenkomstig geschikt lichaam aldaar, van hetzij spirituele, etherische, astrale of fysieke aard. Deze door de monade uitgezonden straal die thuishoort op de planeet waarop ze zich manifesteert, doorloopt haar verschillende cyclische perioden van leven en ervaring tot ze aan het eind komt van haar cyclische levensduur, waarop ze op haar beurt wordt teruggetrokken in de schoot van de monade, waar ze rust in haar devachan. Intussen komen de hogere beginselen die aan de fundamentele monade hangen opnieuw vrij om verder te gaan naar weer een andere planeet, waarheen ze door de psychomagnetische karmische aantrekkingen van hun eigen substantie worden overgebracht, en langs wegen die voor hen in de circulaties in de kosmos zijn vastgesteld.

Zo zong Oliver Wendell Holmes in *The Chambered Nautilus*:

> Bouw voor uzelf nog grootser woningen, o mijn ziel,
> Want seizoenen rollen snel voort!
> Verlaat uw laaggewelfd verleden!

Wanneer de monade aldus haar cyclische levensperiode op deze planeet heeft volbracht, gaat ze naar de volgende planeet in de reeks, waar ze de algemene loop van haar evolutionaire activiteit herhaalt; en zo werkt de monade door en op elk van de zeven heilige planeten, totdat ze tenslotte de laatste van de zeven bereikt, waarna de monade die zo haar buitencyclus heeft volbracht, na verloop van tijd naar de psychomagnetische lijn van aantrekking wordt getrokken die haar via de circulaties in de kosmos naar de planeetketen van de aarde terugdrijft.

De hier gegeven leer heeft betrekking op wat de buitenronden worden genoemd, niet te verwarren met de binnenronden, omdat de laatstgenoemde alleen met de reizen van de monaden in de zeven (of twaalf) bollen van elke planeetketen *afzonderlijk* te maken hebben – bijvoorbeeld onze eigen aardketen. De moeilijkheid een schets te geven van de lering over de twee soorten ronden ligt ten eerste in het feit dat de binnen- en de buitenronden analoog aan elkaar verlopen.

Een andere moeilijkheid is dat de postmortale tocht van de monade van de mens noodzakelijk langs dezelfde lijnen of omzwervingen gaat die de monade gedurende de loop van de buitenronden volgt, maar ze doet dit in onvergelijkelijk veel kortere tijd, en stopt alleen maar tijdelijk in de verschillende planetaire 'stations'.

De term 'buitenronden' kan daarom op twee dingen slaan: ten eerste op de grote buitenronde, die de hele periode van een zonnemanvantara omvat, gedurende welke de spirituele monade in elke planeetketen verblijf houdt; en ten tweede op het feit dat haar postmortale reis haar ook naar ieder van de zeven planeetketens brengt, maar in dit laatste geval duurt haar oponthoud in elke individuele keten maar betrekkelijk korte tijd, en het uitzenden van haar verschillende stralen die tot ieder van de respectieve planeten behoren is eveneens slechts tijdelijk. We kunnen dit de lagere of kleine buitenronde noemen. Met andere woorden, de buitenronden hebben te maken met de tocht van de spirituele monade van de ene planeetketen naar de andere, en dit zeven keer, en in het zonnestelsel zijn deze zeven planeetketens de zeven heilige planeten van de Ouden; de binnenronden hebben betrekking op het verblijf van een monade in één van deze planeetketens en tijdens dit planetaire ketenmanvantara maakt de monade haar eonenlange reis door de zeven (of twaalf) bollen van die planeetketen.

Het doel van de postmortale tocht van de monade door de verschillende planeetketens is dat ze zich op elk van die planeetketens kan bevrijden van het bekleedsel of voertuig dat bij de levensessentie van zo'n planeetketen hoort. Alleen zo kan de monade zich ontdoen van het ene na het andere omhulsel waarin ze zich heeft gewikkeld tijdens haar lange evolutiereis; en wanneer ze zich aldus van alle zeven 'omhulsels' heeft bevrijd, is ze – omdat ze vrij is en in haar zuivere en 'niet omhulde' staat – gereed om haar eigen geestelijke thuis, waaruit ze is voortgekomen, binnen te gaan. Wanneer de terugreis naar de planeetketen van de aarde begint, gaat de monade door al diezelfde zeven planeten heen, maar in een volgorde omgekeerd aan die waardoor ze door deze was opgeklommen; en in elke planeet die ze bezoekt, pakt ze de levensatomen die de omhulsels vormen weer op die ze eerder in ieder van de zeven planeten respectievelijk had afgelegd of afgeworpen, en bekleedt zich opnieuw daarmee. Zo ontdoet ze zich op haar reis naar boven, naar spirituele vrijheid, van haar bekleedselen; en op haar reis terug naar de lagere sferen van manifestatie kleedt ze zich opnieuw in haar oude levensatomen, en is dan gereed en in staat de

karmische gevolgen uit te werken die tot later waren uitgesteld toen de dood de mens in zijn vorige leven op aarde overviel.

De monade ontwikkelt daar dan een reeks tijdelijke belichamingen van het bijbehorende spirituele ego op elk zo'n planeetketen. Deze procedure heeft plaats op elk van de zeven heilige planeten, totdat de omcirkelende kleinere buitenronde door de monade haar terugbrengt naar onze planeetketen aarde waar ze voortgaat om op onze planeetketen te doen wat ze op de andere planeetketens heeft gedaan. Maar omdat de monade van een mens op dit moment is 'vastgehecht' aan de planeetketen aarde, is haar verblijf in deze keten onmetelijk langer dan haar tijdelijke oponthoud op de zeven heilige planeten tijdens haar postmortale pelgrimstocht. Het zich wederbelichamende ego dat zich heeft ontwikkeld in deze planeetketen aarde is het ego of de ziel die bij deze keten hoort, omdat het het geschikte en passende voertuig is door middel waarvan de spirituele monade zich op de bollen van onze planeetketen tot uitdrukking kan brengen.

De spirituele monade, het brandpunt van de goddelijke monade, haalt op elk van de zeven heilige planeten een nieuwe oogst aan zielenervaringen binnen, en elk zo'n oogst is het geheel van ervaringen tijdens de belichaming dat door de spirituele monade is verkregen – de ervaringen die in hun essentiële kenmerken van substantie en energie tot elke respectieve planeet behoren. Hoe zou de spirituele monade anders enige oogst kunnen binnenhalen als er geen schakels waren tussen haar en de verschillende planeetketens? Het zich wederbelichamende ego dat door de monade op elk van die planeetketens is ontwikkeld, is één van deze tussenschakels. De monade evolueert dus op haar eigen evolutiepad door de sferen, en draagt haar last van individueel bewustzijn met zich mee – en elke straal of individu houdt de verschillende gevolgen vast van elke incarnatie op aarde of van belichamingen op andere planeten.

De reizen van de spirituele monade door de sferen hebben verschillende oorzaken, een van de belangrijkste ervan is dat 'soort zoekt soort'. De monade stijgt dus op door de sferen omdat met elke stap opwaarts de aantrekking tot nog hogere en nog spiritueler sferen steeds sterker wordt. Wanneer ze de hoogste sfeer bereikt waar haar eigen innerlijke impulsen en aspiraties haar naartoe drijven – deze aspiraties zijn juist de resultaten van de opgehoopte spirituele en intellectuele gedachten en gevoelens van de menselijke entiteit tijdens de incarnatie – blijft de monade daar een poos voordat ze een begin maakt met haar wederafdaling door dezelfde sferen die ze tevoren

was doorgereisd. Met andere woorden, er is geen kracht van buitenaf die de evoluerende monade ertoe aanzet of dwingt om deze evolutieweg te gaan, anders dan haar ingeboren aantrekkingen tot deze of tot een andere hogere wereld of gebied, die na de dood actief worden, en door het weefsel van de eigen essentie van de monade tijdens het verblijf van de mens op aarde worden opgewekt.

Verder keert de monade op haar schreden terug omdat de aantrekkingen en noodzakelijke innerlijke aspiraties nu hun energieën hebben uitgeput; en de latente zaden van het spirituele denken en voelen die in vorige levens op aarde in de monade waren opgeslagen, beginnen nu, omdat ze in de materiële sfeer zijn ontstaan, de monade naar beneden te trekken totdat het zich wederbelichamende ego, de straal van de monade, in zijn drang naar de aarde te gaan gelegenheid vindt om zijn eigen incarnerende straal in de karmisch geschikte menselijke zaadkiem te projecteren die zal groeien om het lichaam te worden van de pasgeboren baby.

Ieder kosmisch gebied of iedere kosmische sfeer of planeet verschaft zijn eigen passende lichamen waarin de menigten monaden die rondzwerven langs de circulaties in de kosmos zich tot uitdrukking kunnen brengen, en daarom kan geen enkel van die lichamen het gebied of de sfeer waartoe het behoort verlaten. Dus, zoals de dood het afwerpen van lichamen betekent, zo is de geboorte het weer aannemen van dergelijke voertuigen. Al dergelijke voertuigen worden uit levensatomen opgebouwd, de meeste ervan zijn voor elk individu zijn eigen psychospirituele kroost, omdat de monade zich op die manier in haar eigen levende uitstromingen wikkelt, die haar omhulsels of overbrengers vormen om zich tot uitdrukking te brengen. Hieruit volgt dat al deze menigten levensatomen op de verschillende gebieden van de menselijke constitutie karmisch en voor altijd nauw zijn verbonden met de spirituele monade, hun oorspronkelijke ouder; en wanneer de monade aan het eind van haar lange postmortale tocht naar de aarde terugkeert, trekt ze dezelfde levensatomen weer tot zich die ze vroeger had afgeworpen, en vormt dus met hun hulp voor zichzelf nieuwe voertuigen of lichamen. Men zou dus bijna kunnen zeggen dat het zich wederbelichamende ego werkelijk 'weder opstaat' of weer leeft in de oude lichamen, intellectueel, psychisch, astraal en fysiek, die het in zijn laatste leven op aarde als een volledig belichaamde mens heeft gehad. Dit veelzeggende feit is de esoterische verklaring van de leer van de christelijke kerk over de 'wederopstanding van het vlees'.

Op haar ronde door de sferen tijdens haar interplanetaire pelgrimstocht bereikt de monade tenslotte de spiritueel-magnetische 'atmosfeer' van de planeetketen aarde. Op dit tijdstip en punt in de ruimte begint het vroegere zich wederbelichamende ego – dat tot dan toe tijdens zijn lange devachan in de schoot van de spirituele monade sliep – te voelen dat oude herinneringen, vroegere aantrekkingen en instincten weer gaan toevloeien; en, onbewust door deze aangedreven, probeert het de psychomagnetische contacten te vernieuwen met zijn vroegere sferen, de bollen van onze planeetketen aarde. Vage herinneringen van de vroegere taferelen op aarde beginnen als een panorama door het gebied van zijn bewustzijn te trekken; en terwijl de tijd verstrijkt worden deze impulsen steeds sterker, naarmate de monade afdaalt, totdat het zich wederbelichamende ego tenslotte naar onze aardbol wordt aangetrokken, en gereed is voor zijn wedergeboorte.

Het is duidelijk dat de oorzaak van de reïncarnatie op aarde 'dorst' is naar het materiële bestaan, een aangeleerde gewoonte – in India *trishṇā* genoemd, een Sanskrietwoord dat een 'vurig verlangen naar' betekent. Deze 'dorst' is een samengestelde instinctieve gewoonte, bestaande uit gevoelens van liefde en haat, en uit magnetische aantrekkingen tot de menigten levensatomen die de constitutie van de mens samenstellen, zowel zichtbaar als onzichtbaar, en uit allerlei soorten verlangens; al deze verzamelen zich gedurende de verschillende levensperioden op aarde in de menselijke ziel en zijn denken, en kunnen kortweg de 'gedachtebezinksels' worden genoemd. Dit zijn emotionele, mentale en psychische neigingen die alle aan de bestemming van de reïncarnerende entiteit energie zullen geven totdat de evolutie het bewustzijn van de mens tenslotte als een individueel wezen naar hogere gebieden of sferen brengt.

De 'afdaling' van het zich wederbelichamende ego tot incarnatie heeft plaats door de verschillende gebieden van de planeetketen aarde, waarbij ieder volgend gebied materiëler is; en dus is er een natuurlijke 'afdaling' van het zich wederbelichamende ego door de bollen van de neergaande boog van deze planeetketen; en in ieder van die bollen is er een tijdelijk verblijf dat ten doel heeft de geschikte levensatomen weer te verzamelen die vroeger door de monade waren afgeworpen tijdens haar weg omhoog, en deze levensatomen hebben op hun beurt eeuwenlang rondgezworven. Geen stap op de reis kan worden overgeslagen – ze moet door ieder tussengebied of wereld gaan om de kloof tussen de innerlijke werelden en onze fysieke aarde

te overbruggen. Men wordt herinnerd aan het oude Latijnse spreekwoord: Natura non facit saltum, 'De natuur maakt geen sprongen'.

De levensatomen die het zich wederbelichamende ego in dit stadium van zijn neerdaling naar de aarde weer in zijn constitutie opneemt, wachten feitelijk op bollen A, B, en C omdat ze tot de drie gebieden behoren die door het ego op zijn weg omhoog eerder werden doorlopen, en de gebieden zijn waar het ego ze had afgeworpen. Op deze manier bouwt het zich wederbelichamende ego voor zichzelf opnieuw een constitutie van zeven beginselen; deze beginselen zijn echter identiek aan de constitutie van de mens in het voorafgaande leven op aarde, op grond van de weer bijeengebrachte levensatomen die het zo weer in zich heeft opgenomen. Door dit opnieuw in zijn eigen gestel opnemen van de levensatomen die in het vorige leven op aarde werden gebruikt, wordt het reïncarnerende ego in alle opzichten praktisch dezelfde mens als tevoren, maar verbeterd door de lessen die zijn geleerd op de onzichtbare en meer spirituele bollen van onze planeetketen aarde; en, tenslotte maar niet het minst door de absorptie van de ervaringen van het voorafgaande leven op aarde, en deze spirituele assimilatie of verwerking vond plaats terwijl het ego in devachan droomde in de schoot van de monade.

Zoals Plotinus schreef:

> Elke 'ziel', ieder in overeenstemming met haar eigen karakter, volgt een onontkoombare en overheersende wet die drijft tot dat waartoe haar neigingen (of karakter) haar aanzetten, en dit is het type (of beeld) van haar constitutie en voorkeur. Geen kracht of god van buitenaf veroordeelt haar tot de passende belichaming. Iedere 'ziel' heeft haar eigen vastgestelde uur, en wanneer dit uur aanbreekt, valt ze en treedt in het lichaam dat aldus geschikt voor haar is, gehoorzamend aan de instinctieve drang. Zo vinden de gelijken elkaar. De een daalt nu af, maar de ander later.
>
> – *Enneaden*, 'Over de ziel', IV, iii, 13

Welke conclusies moeten we trekken uit de leringen die tot nu toe zijn gegeven? Ten eerste dat zij die achterblijven geen verdriet hoeven te hebben over wat er met hun dierbaren na de dood gebeurt. Voor alles wordt heel mooi gezorgd door de grote moeder, de natuur. Wanneer de dood komt, betekent dat een verlossing, een veel ruimer leven, een onuitsprekelijk verbazingwekkend avontuur. Het betekent het gaan langs de circulaties in de kosmos naar andere woningen in het heelal – langs die wegen die vanaf het begin van het manvantara zijn gevolgd door de monaden uit alle vorige manvantarische tijd,

gedurende het verloop van hun schitterende pelgrimstochten.

De tweede conclusie is dat er niet voor ieder mens die op aarde wordt geboren een nieuwe ziel wordt 'geschapen', maar dat iedere menselijke ziel eenvoudig een reïncarnatie is van een menselijk ego dat sinds eeuwen en eeuwen geleden zich heeft geïncarneerd. Wij zijn inderdaad de Ouden. Het oude theologische idee dat 'God almachtig' een menselijke ziel schiep voor iedere nieuwe baby impliceert een goddelijke verantwoordelijkheid; christelijke theologen beginnen nu in te zien dat dit een vergissing is. Verder is de menselijke familie als een monadische groep een kleinere hiërarchie of menigte van zielen, waarvan maar ongeveer een honderdste deel wordt vertegenwoordigd door de mensen die op een bepaald moment op aarde leven. Miljoenen en miljoenen doorlopen de ronden van de innerlijke werelden.

Een derde conclusie is dat het hele werk van de evolutie erop is gericht het zelfbewuste deel van ons steeds meer volledig zelfbewust te doen worden van de hogere delen van onze constitutie. De mens is in zijn diepste essentie een goddelijke monade, onvoorwaardelijk onsterfelijk, en heeft een werking en een actief zelfbewustzijn met een kosmisch bereik. Als een zevenvoudige entiteit omvat zijn constitutie zowel wilskracht als intelligentie, waarmee hij voor zichzelf een verheven bestemming kan scheppen – en als hij dat wil een zelfbewuste god kan worden. Hij is bestemd om in ver in de toekomst liggende eonen zijn zelfbewustzijn te verbinden met zijn 'overschaduwende' spirituele monade; en de bestemming van de monade is om in een ontzaglijk verre toekomst één te worden met *haar* ouder, de goddelijke monade, dat wil zeggen, haar zelfbewustzijn te verbinden met deze goddelijke monadische vlam; en vanaf die tijd zelfbewust als een hogere god deel te hebben aan het grote Kosmische werk van het galactische heelal.

18

Geboorte en vóór de geboorte

Er zal nu een poging worden gedaan om meer in detail te beschrijven hoe het zich wederbelichamende ego op deze aarde lichamen aanneemt.

De zich wederbelichamende monade doorloopt – behalve tijdens de tussenperioden van de lange kosmische rust of pralaya's, wanneer ze rust in de schoot van de kosmische hiërarch – haar volledige reeks cyclische manifestaties in herhaalde belichamingen tijdens de hele periode van een kosmische manifestatie of manvantara.

Elke neerdaling in lichamen in verschillende werelden van materie is een sluier of gewaad, gedeeltelijk door de monade ontwikkeld uit krachten en substanties vanuit haar eigen innerlijke essentie, en deels opgebouwd uit menigten levensatomen onttrokken aan het gemeenschappelijke reservoir van de wereld of het gebied waarin ze zich tijdens de belichaming bevindt. Nu zijn deze levensatomen in geen enkel opzicht vreemd aan de individuele zich wederbelichamende monade of het ego, want de zich wederbelichamende monade had ze vroeger uit haar eigen essentie afgeworpen, en bij de terugkeer van het zich wederbelichamende ego hadden ze zich weer ermee verenigd door psychomagnetische aantrekking. Deze levensatomen waarvan het zich wederbelichamende ego zich had bevrijd aan het einde van het kosmische manvantara, zweefden gedurende de hele periode van de pralaya in de ruimte, elk in zijn eigen staat van individueel nirvāṇa; maar wanneer het nieuwe kosmische manvantara begint, worden diezelfde levensatomen weer opgewekt tot hun eigen sfeer en toestand van activiteit, en wanneer de zich wederbelichamende monade voor haar nieuwe zwerftochten vanuit haar kosmische ouder 'neerdaalt', worden deze levensatomen onweerstaanbaar aangetrokken naar hun ouder, en terwijl ze zich aan het zich wederbelichamende ego hechten, helpen ze om zijn verschillende omhulsels op te bouwen.

We zien hier hetzelfde proces van het weer in zich opnemen van levensatomen dat door het zich wederbelichamende ego wordt her-

haald wanneer het uit devachan ontwaakt en naar de aarde neerdaalt om te incarneren. Het enige verschil is dat levensatomen niet rusten tussen de levens op aarde van het zich wederbelichamende ego dat hen deed ontstaan. Behalve tijdens de pralaya's zwerven de levensatomen onophoudelijk rond en ontwikkelen zich, niet alleen individueel maar ook als groep, en tijdens die omzwervingen stromen ze steeds in en uit de lichamen van verder gevorderde monaden, van wie ze de respectieve voertuigen op de verschillende kosmische gebieden aldus helpen opbouwen.

Een bekende illustratie kan dit misschien iets verduidelijken. Een ouder doet uit zijn lichaam de levenskiem voortkomen, die zich tot een nieuwe mens ontplooit, die dus een kind van zijn ouder is. Deze levenskiem is gedurende het eerste deel van dit proces een levensatoom waarvan de bestemming echter is om mens te worden. Laten we zeggen dat deze ouder verschillende kinderen heeft, ieder geboren uit een levenskiem uit het lichaam van de ouder. Wanneer de ouder sterft, heeft het zich wederbelichamende ego zijn devachanische rustperiode van vele eeuwen, en keert tenslotte naar een fysieke incarnatie terug. Al die tijd zetten de kinderen en hun kinderen, en hun kleinkinderen, en zo vele generaties door, ononderbroken die bijzondere psychomagnetische en fysieke stroom levensatomen voort, die de ouder op dat punt tot fysiek bestaan had gebracht. Wanneer deze ouder opnieuw tot fysiek bestaan komt, wordt het zich wederbelichamende ego aangetrokken tot het *milieu* of de familie waartoe het zich het sterkst voelt aangetrokken. Deze familie zou in ononderbroken genealogische lijn kunnen worden teruggevolgd, direct of in de zijlijn, tot die 'oorspronkelijke' voortbrengende daad van de 'ouder' van ons verhaal. Het zich wederbelichamende ego van deze 'ouder' neemt een lichaam aan, geboren uit zijn eigen nageslacht – zo niet in directe genealogische lijn van opvolging, wat veel vaker gebeurt dan wordt verondersteld, dan toch in de meest nauw ermee verbonden zijlijn die een voortzetting is van dezelfde levensstroom voor zover de vele tussenliggende generaties van afstammelingen dat mogelijk maken. Het is heel zeldzaam als een familie zo volkomen uitsterft dat er absoluut geen zijtakken of bloedverwante takken, welke dan ook, overblijven van de oorspronkelijke 'erfelijke' spermatische lijn. Dit verklaart één aspect van, zo niet volledig, de voorouderverering van veel oosterse volkeren zoals de Chinezen en Japanners.

Toch is het in onze studie van de herhaalde wederbelichamingen

belangrijk de aandacht niet te sterk op de lichamelijke kant te vestigen, maar te trachten het komen en gaan te volgen van het zich wederbelichamende ego, beschouwd *als een brandpunt of centrum van bewustzijn.* Wij, *als bewustzijn*, komen in het aardse bestaan door de poort van de fysieke geboorte, en spelen op dit toneel onze verschillende rollen als acteurs in het drama; dan verlaten we het toneel van het leven op aarde door de andere poort die we de dood noemen. Het leven op aarde is dus maar één bedrijf in een drama dat geen begin en geen einde heeft, tot eeuwigheden in het verleden teruggaat, en zich tot eeuwigheden in de toekomst uitstrekt.

Leven na leven buigen de schimmen zich achter me,
Ver terug zie ik het eerste enorme Niets, ik weet dat ik zelfs daar was,
. . . . . .
Onmetelijk waren de voorbereidingen voor mij,
Trouw en vriendelijk de armen die me hielpen.
Cyclussen zetten mijn wieg over, al roeiend en roeiend als blije schippers,
Om me ruimte te geven bleven de sterren aan de kant in hun eigen ringen,
Ze zonden invloeden om te zorgen voor wat me zou gaan dragen.
Vóór ik uit mijn moeder werd geboren geleidden hele generaties me,
Mijn embryo is nooit inactief geweest, niets kon het bedekken.
Voor mij trok een nevel zich samen tot een bol,
De lange trage lagen stapelden zich om mij te ondersteunen,
. . . . . .
Alle krachten zijn gestaag gebruikt om me te voltooien en vreugde te brengen.
Nu sta ik zowaar op deze plek met mijn robuuste ziel.
– Walt Whitman, *Leaves of Grass*, 'Song of Myself'

Uit wat tot dusver is gezegd, lijkt het misschien dat de spirituele monade tijdens de loop van haar omzwervingen door de sferen bepaalt wanneer het reïncarnerende ego weer naar de aarde zal terugkeren. Moeten we daaruit concluderen dat de pelgrimstocht van de spirituele monade min of meer precies op het moment dat het reïncarnerende ego voor het eerst de aantrekking begint te voelen van de magnetische krachten die van de aarde uitstromen, zijn einde heeft bereikt?

In de eerste plaats moet men niet al te mechanisch kijken naar de verschillende tijdstippen van reïncarnatie, noch naar het begin en het einde van de pelgrimstochten van de monade, want terwijl de tijden voor de verschillende stadia scherp begrensd zijn, en de verschillende gebieden en werelden waar ze doorheen gaat 'stations' zijn die zowel karmisch bepaald als onvermijdelijk zijn, is het toch waar dat het reïncarnerende ego een nieuw menselijk lichaam op aarde niet kan binnengaan of liever 'overschaduwen' totdat de spirituele monade dat deel van haar pelgrimstocht langs de planeten heeft bereikt dat haar het dichtst bij de aarde brengt. Deze spirituele en psychische processen zijn zo wonderbaarlijk aangepast aan de wetten van de natuur, en werken alle op zo'n natuurlijke manier samen, dat het bijna onveranderlijk gebeurt dat wanneer het devachan van het reïncarnerende ego eindigt, de spirituele monade ongeveer op datzelfde moment dat deel van haar zwerftochten heeft bereikt dat haar naar de hoogste bol van de aardketen brengt. Dus, of een ego nu een kort of een lang devachan heeft, het ondervindt in beide gevallen geen moeilijkheid, omdat de spirituele monade min of meer sterk wordt beïnvloed door de geestelijke toestand van het zich wederbelichamende ego dat ze in haar schoot heeft, en de pelgrimstocht van de spirituele monade wordt wat betreft de tijd die in de pelgrimstocht langs de planeten wordt doorgebracht daardoor vaak in hoge mate bepaald.

De verklaring waarom het 'dromende' zich wederbelichamende ego de spirituele monade zozeer kan beïnvloeden dat het de lengte van de tijdsperiode van de tocht langs de planeten kan bekorten, of verlengen, ligt in het verschil tussen de buitenronden en binnenronden. De spirituele monade is tijdens het verloop van een buitenronde – die tijdsperioden omvat die in honderden miljoenen jaren moeten worden gerekend – karmisch gebonden om dezelfde rol te spelen van een rondgang in elk van de planeetketens die ze doorloopt, als die ze in elke bol van die planeetketen speelt. Alle spirituele monaden zijn eeuwenlang gegaan en zullen nog eeuwenlang in de toekomst gaan door die fase van de buitenronde waardoor we nu in het bijzonder aan de planeetketen aarde zijn gebonden. Daarom worden onze spirituele monaden, zolang onze planeetketen aarde in haar tegenwoordige ketenmanvantara is, speciaal aan deze planeetketen gebonden; en het zich wederbelichamende ego dat bij deze planeetketen aarde *hoort*, heeft daarom een bijzonder sterke invloed op de spirituele monade.

Wanneer onze planeetketen aarde haar manvantarische tocht zal hebben volbracht, en onze groep spirituele monaden daarna tijdens de huidige grote buitenronde naar de daaropvolgende planeetketen gaat, zal het zich wederbelichamende ego dat daar *thuishoort* dan de sterkste invloed op de spirituele monade uitoefenen, en het zich wederbelichamende ego dat tot onze tegenwoordige planeetketen hoort, zal in zijn manvantarische nirvāṇa komen, en daardoor zal zijn invloed op de spirituele monade eerder passief zijn dan duidelijk actief. Het zich wederbelichamende ego dat bij de daaropvolgende planeetketen hoort zal dan een duidelijke invloed krijgen, zoals ook ons eigen zich wederbelichamende ego nu een duidelijke invloed heeft op de spirituele monade. Op die manier zendt de spirituele monade, die als bereik het zonnestelsel heeft, een straal of een zich wederbelichamend ego uit voor elke planeetketen waarmee de spirituele monade karmisch is verbonden – met andere woorden een verschillend zich wederbelichamend ego voor elk van de zeven (of tien of twaalf) heilige planeten.

De spirituele monade leeft in haar eigen gebieden ongehinderd door wat er met al haar lagere voertuigen gebeurt in gebieden die materiëler zijn dan haar eigen gebied. Ongehinderd, maar dat betekent niet dat ze er niet door wordt beïnvloed, want zolang een monade op een of andere manier is verbonden met de lagere rijken, wordt ze tot op zekere hoogte daardoor beïnvloed. Niettemin, en ondanks zulke invloeden van beneden, zet de spirituele monade *per se* haar eigen evolutie in haar eigen gebieden en werelden voort. Deze band beïnvloedt tot op zekere hoogte de evolutie van de spirituele monade maar beheerst die niet volledig. Het is ook zo dat we alleen vanuit ons standpunt spreken over de zwerftocht van de monade met het reïncarnerende ego dat slaapt in haar schoot. Eigenlijk heeft de spirituele monade veel andere schakels of banden die haar onafgebroken pelgrimstocht teweegbrengen; en slechts één van de aspecten van deze voortdurende activiteit tijdens haar pelgrimstocht is de uitstraling van en de daaruit voortvloeiende ervaring van het zich wederbelichamende ego op onze eigen aardketen.

Wanneer het zich wederbelichamende ego zijn straal of uitstraling naar omlaag werpt, komt het tenslotte in het meest grove deel van de planeetketen aarde, bol D, waarop het eerder heeft geleefd. Dit meest grove deel is in feite de atomaire wereld van bol D, en deze omvat haar inter-atomaire en intra-atomaire 'ethers'.

Leven *per se* is overal. Zelfs de elektronen in de atomaire structuren, die gezamenlijk onze bol en natuurlijk ook onze fysieke lichamen samenstellen, hebben hun bewoners – sub-infinitesimalen die verblijf houden in deze sferen van het oneindig kleine. De inter-atomaire en intra-atomaire werelden zijn voor hen even verbazingwekkend als onze wereld dat voor ons is.

De straal van het zich wederbelichamende ego bereikt het kritieke punt in zijn 'neerdaling' waar het wordt aangetrokken tot de specifieke menselijke kiemcel die, als dit proces niet wordt onderbroken, zal uitgroeien tot een fysiek lichaam. De psychomagnetische aantrekkingen en innerlijke impulsen van het zich wederbelichamende ego hebben het karmisch geleid naar die ene cel, terwijl de vader en de moeder zich verenigen om de magische schakel van verenigd 'leven' te vormen; en wanneer dit gebeurt, wordt de psychomagnetische verbindingsketen of de verbindende psychische schakel tussen de straal van het ego en de ontwakende en levende menselijke kiemcel voltooid, en na enige tijd zal een kind worden geboren.

Dit samenkomen van omstandigheden in het menselijke leven, dat op zichzelf zo mooi is en dat men met een gevoel van religieus ontzag zou moeten benaderen, in plaats van op de lichtvaardige manier waarop mannen en vrouwen het beschouwen, is het heilige mysterie van de geboorte. Er kan aan worden toegevoegd dat de zaadcel die door de vader wordt verschaft de drager is van de punt van de monadische straal, terwijl de moeder voor het menselijke veld van de levenskrachtige substantie of de eicel zorgt waarin de even levenskrachtige straal of straalpunt onderdak vindt en zich ermee verenigt, en zo neemt het evoluerende atoom, de evoluerende straal, die uit de astrale rijken komt, de laatste stap tot incarnatie als mens.

Vanaf dit moment begint het levende protoplasma te groeien, en stukje bij beetje te manifesteren wat er binnenin is opgeslagen. Wat is eigenlijk levend protoplasma? Chemisch gezien is het grotendeels een combinatie van vier van de meest gewone elementen die in de scheikunde bekend zijn: zuurstof, waterstof, stikstof en koolstof. Maar men kan deze elementen bij elkaar voegen en nog geen protoplasma hebben, geen werkelijk levende substantie. De levengevende invloed van de monadische straal is nodig om deze chemische elementen te verenigen tot de levende cel, met het potentieel om te groeien van een microscopische menselijke voortplantingscel tot een mens van 1,80 m., die niet alleen in zijn lichaam maar ook in zijn onderzoekende geest en spirituele intuïties enkele van de meest verbazing-

wekkende factoren van het heelal tot uitdrukking brengt.

Maar dit is niet alles. Protoplasma is in oorsprong een neerslag uit het astrale lichaam van de ouder – een verstoffelijking van de levenssubstantie van het astrale lichaam van de ouder – en verschaft zo het fysieke samenstel waarin de monadische straal kan binnengaan.

Veel wetenschappers hebben ernaar gestreefd kunstmatig een levende cel te construeren. Als we inzien dat alle evolutiestadia op deze aarde, van cel tot mens, de voortbrengselen zijn van de evoluerende mensenmenigte in ver in het verleden liggende eeuwen, toen die de lagere geslachten afwierp; en beseffen dat de mens kriyāśaktikrachten heeft (dat wil zeggen krachten van de wil om iets te maken en van scheppende verbeelding) die oorspronkelijk op verschillende tijden deze zijtakken van levende entiteiten voortbrachten – is het dan mogelijk dat een wetenschapper kunstmatig een levende cel construeert?

Het zou mogelijk zijn als de wetenschappers de kennis en de kracht hadden om het psychovitale fluïdum van de monadische straal te verbinden met latent levende materie, samengesteld uit alleen chemische elementen. De wetenschappers in eonen in de verre toekomst, in de zesde en de zevende wortelrassen, zullen dit ongetwijfeld kunnen doen; maar het is te betwijfelen of vóór die tijd enig menselijk verstand de kennis of het vermogen zal hebben dat alchemistische staaltje van werkelijk 'scheppende' magie te volbrengen. En als dat ooit in onze tijd wordt volbracht, zal het gebeuren als een 'gelukstreffer' en ook is het niet waarschijnlijk dat die prestatie kan worden herhaald.

Mw. Shelley vertelt in haar roman *Frankenstein* hoe een Zwitserse student medicijnen kerkhoven bezocht en in de snijkamers ronddwaalde, en stukjes of delen menselijk weefsel van pas gestorvenen verzamelde, die hij bijeenbracht en samenvoegde tot wat op een mens leek, en op die manier een levende menselijke vorm tot levensactiviteit bracht, die overigens een zielloos monster was dat overal verwoesting en dood aanrichtte, totdat het tenslotte in de noordelijke zeeën omkwam.

Paracelsus, een middeleeuwse mysticus, droomde ervan door magie homunculi (mensjes) te scheppen uit chemische elementen plus de levengevende kracht die zoals hij leerde overal in de natuur bestond. Maar zo'n 'schepping' kan nooit tot stand worden gebracht, totdat de wetenschapper in staat is de fysische, chemische elementen met het psychoastrale fluïdum van de monadische straal te verbinden

en tot een levende eenheid samen te voegen. Dan zou hij werkelijk een levende cel kunnen voortbrengen, en de ontwikkeling van die levende cel tot rijpheid zou plaatshebben volgens de karakteristieke aard van het levenszaad of de levenskracht verbonden met de chemische elementen die worden gebruikt om het benodigde fysieke voertuig te verschaffen.

Om nu terug te keren tot het hoofdthema: Het zich wederbelichamende ego komt in het leven op aarde, waar het magnetisch en psychisch wordt aangetrokken tot de familie of tot de bijzondere menselijke schoot waar een atmosfeer heerst die veel lijkt op die van hemzelf. Zijn meer materiële kracht en substantie maken door middel van zijn eigen astraal-vitale fluïdum psychomagnetisch contact met het layacentrum van een menselijke voortplantingscel wanneer het geschikte moment daarvoor aanbreekt; en vanaf het ogenblik van de bevruchting, het geschikte moment, overschaduwt de reïncarnerende entiteit die cel terwijl deze vanaf de bevruchting groeit tijdens het leven in de baarmoeder, de geboorte, de kindertijd, tot in de volwassenheid. Maar vóór de geboorte en een aantal jaren daarna, wordt het kind alleen *overschaduwd* door zijn hogere beginselen, terwijl de lagere beginselen het meest actief zijn tijdens de eerste jaren van het leven.

Op ongeveer veertienjarige leeftijd begint het hogere deel van de innerlijke constitutie van het kind op ons fysieke gebied voor het eerst werkelijk bewust te functioneren; en vanaf dit moment tot de volwassen leeftijd wikkelt de groeiende jongeling zich steeds meer in de spiritueel-vitale aura van het zich wederbelichamende ego, en dit proces neemt pas kort voor de natuurlijke dood af. De hoofdreden is dat de levensatomen die vroeger de constitutie van de mens innerlijk en uiterlijk samenstelden, niet alle tegelijk weer kunnen worden opgenomen, maar dit proces wordt in de loop van de jaren steeds voortgezet terwijl het lichaam tot rijpheid en later tot ouderdom komt. Bovendien is het reïncarnerende ego niet werkelijk volledig geïncarneerd tot vrij kort vóór het fysieke lichaam sterft, en dat betekent dat men zich voortdurend – bijna tot het ogenblik van de dood – psychisch, mentaal en spiritueel kan ontwikkelen.

Wanneer het reïncarnerende ego door zijn straal weer op aarde wordt geboren, wordt het in alle essentiële opzichten weer precies dezelfde mens die het vroeger was, omdat al zijn vroegere levensatomen, die het ego vroeger had afgeworpen in de loop van de vorige

postmortale reis, zich nu opnieuw hebben opgebouwd in de identieke voertuigen. Deze procedure houdt volmaakte rechtvaardigheid in. Aldus is de 'nieuwe mens', hoewel een nieuw voortbrengsel, in werkelijkheid de 'oude mens' uit het vorige leven of vorige levens, omdat hij bestaat uit het bijeenbrengen van het vroegere ego met de weer verzamelde levensatomen op alle gebieden van zijn constitutie door middel waarvan hij vroeger op aarde heeft geleefd en zijn vermogens tot uitdrukking heeft gebracht.

Als de 'nieuwe mens' de 'oude mens' is die opnieuw verschijnt, is er dan geen verbetering? De hele natuur evolueert; elke groeiactiviteit is gericht op verbetering, ook al is ons leven als een spiraal die soms opwaarts gaat en soms neerwaarts. Ja, de mens wordt met elk nieuw leven op aarde veredeld – of zou moeten verbeteren. In devachan heeft de substantie van hemzelf zich in meerdere of mindere mate tot iets hogers gemaakt, maar hetzelfde egobewustzijn werkt door voertuigen die uit dezelfde levensatomen zijn gevormd, die nu opnieuw in een lichaam zijn opgenomen om dezelfde algemene innerlijke constitutie te vormen die er toen was.

Het heeft iets van een boom die in de herfst sterft; en toch als de warme regens in het voorjaar komen, loopt hij uit en laat snel een nieuw levend bladerkleed te voorschijn komen. Zullen we zeggen dat het nieuwe lover dezelfde oude bladeren van vroeger zijn? Eigenlijk niet, en toch komen ze alle uit dezelfde levensstam, in feite zijn ze dezelfde levensatomen die de vorige bladeren samenstelden; en zo is het ook met de mens. Hij is in het nieuwe leven *essentieel* dezelfde mens als in het oude leven. Heeft hij een andere naam? Natuurlijk. Hij kan op een ander deel van de aarde worden geboren, duizend of misschien zelfs tienduizend jaar later, bij een volk dat hij in dit leven een vreemd ras zou noemen. Maar wat doet dat ertoe? Hij is dezelfde innerlijke mens. Hoogst waarschijnlijk zal hij in het nieuwe leven op aarde andere mannen en vrouwen ontmoeten, die in zijn vorige incarnatie zijn vrienden waren, of zijn vijanden. Hoe moeten we anders deze sterke aantrekkingen en de even sterke antipathieën verklaren die we soms voor andere mensen voelen? Alleen door ego's weer bij elkaar te brengen kan rechtvaardigheid wederzijds effect hebben, want doordat de kosmische rechtvaardigheid onfeilbaar het evenwicht herstelt, komen we vroeg of laat op aarde weer samen. En zo geven we en nemen we als de 'nieuwe mens' wat ons in het nieuwe leven op aarde toekomt.

Omdat het zich wederbelichamende ego, de straal van de spiritu-

ele monade, door de sferen naar de aarde afdaalt, moet men niet denken dat de monade zelf mee omlaaggaat. Dat idee is even absurd als dat men zou zeggen dat de zon zelf elk van haar zonnestralen in de kosmische ruimte volgt. De spirituele monade is een hoog spiritueel wezen dat haar eigen gebied nooit verlaat om naar deze lagere gebieden te komen. Op haar vroegere evolutiereizen is ze al deze reeds doorgegaan, en daarom hoeft ze niet naar die gebieden van materie terug te keren, omdat deze haar nu niets meer kunnen leren. Voor de natuur zou het geen zin hebben dat de monade opnieuw voor een zonnemanvatara naar de laagste gebieden van de materie zou afdalen. Evenmin als een mens die zijn schooljaren achter de rug heeft het wenselijk zou achten terug te keren om het ABC te leren. Maar het reïncarnerende ego incarneert zijn straal in een klein kind opdat deze straal, die het menselijke ego is, een niet geëvolueerde monade, in een ander leven nieuwe lessen kan leren.

De uitspraak dat de monade tijdens het zonnemanvantara niet naar gebieden lager dan het hare neerdaalt betreft het zonnemanvantara nadat de kosmische structuur opnieuw is ontrold tot het zevenvoudige of twaalfvoudige bouwwerk van het zonneheelal. Ze slaat niet volledig op het begin van het kosmische drama, nadat aan de lange zonnepralaya een einde is gekomen, en de spirituele hiërarchieën en substanties zich opnieuw beginnen te ontvouwen. Dit is een uiterst subtiel punt.

Het is een feit dat geheel aan het begin van het nieuwe kosmische manvantara, wanneer alle wezens en krachten en substanties nog in hun spirituele staat zijn, iedere monade, hoog of laag op de evolutieladder, moet deelnemen aan de voorbereiding van de aanvang van het kosmische drama. Zo hebben zelfs de hoogste en meest geëvolueerde monaden in het zonnestelsel ieder hun eigen aandeel in het leggen van de grondslagen van het nieuwe kosmische manvantara, en dit omvat het leggen van zowel de substructuur als de superstructuur van de hele kosmische organisatie, zowel in type als in vorm. Zodra echter het bouwplan is gemaakt – en aan dat proces nemen alle monaden zonder uitzondering deel – 'trekt iedere monade zich in de stilte en de duisternis terug', zoals Pythagoras het uitdrukte – in haar eigen gebieden van spiritualiteit en licht.

Omdat de natuur overal op analoge wijze werkt, zodat het grote zich weerspiegelt in het kleine, kan het bovenstaande iets duidelijker worden als men bedenkt dat in de wederbelichaming van een planeetketen gedurende de eerste ronde, de hoogste dhyāni-chohans

door de karmische wet worden verplicht met de laagste elementalen en alle stadia van wezens daartussen, samen te werken bij het vastleggen van de structuur of het bouwwerk van wat de genoemde planeetketen moet worden. Met andere woorden, wat wij de 'architecten', de hoogste dhyāni-chohans, kunnen noemen werken samen met het eerste elementalenrijk, en tenslotte met al de andere tussenliggende graden van evoluerende monaden die tot de planeetketen behoren, opdat de juiste typen en vormen van de zeven (of twaalf) bollen karmisch kunnen worden opgebouwd. Dit vindt plaats tijdens de eerste ronde, wanneer alle families of levensgolven door hun karmische bestemming verplicht zijn zich snel rond en door de zeven of twaalf layacentra te begeven die in de ruimte wachten, en zo langs deze layacentra om de verschillende bollen van de keten in hun eerste 'vorming' als gemanifesteerde sferen op te bouwen.

Wanneer na voltooiing van de eerste ronde het bouwplan aldus is vastgelegd en de evolutieweg is afgebakend, verandert de werkwijze zodanig dat alle volgende ronden, te beginnen met de tweede, een procedure volgen die verschilt van wat er in de eerste ronde plaatsvond; de reden hiervan is dat, omdat in de eerste ronde het plan is vastgelegd, de monaden in alle volgende ronden dit plan eenvoudig volgen en wel in een regelmatige volgorde die bij hen hoort als families of levensgolven van de volledige twaalfvoudige ketenhiërarchie.

• • •

Wat gebeurt er in de tijd onmiddellijk vóór de geboorte van een mens? Wanneer de straal van het reïncarnerende ego onze aardbol bereikt, hoe wikkelt deze straal-entiteit, die door haar innerlijke natuur ver boven de grove fysieke stof staat, zich dan in de fysieke substantie, zodat haar verbinding met de levende menselijke voortplantingscel wordt gemaakt? Het antwoord is in onze tijd veel gemakkelijker te geven door de enorme vooruitgang van de wetenschappelijke kennis van de mysteries van elektriciteit, magnetisme en radioactiviteit. De verbinding wordt gemaakt op grond van de psychomagnetische verwantschap tussen de zich wederbelichamende straal en de levende kiemcel.

Iedere kiemcel, een menselijke of andere, is een verdichting van innerlijke krachten en substanties die reiken van het goddelijke tot het astrale en fysieke, juist zoals de mens zelf de 'neerslag' of 'projectie' is op en in het fysieke gebied of de fysieke wereld van een innerlijke psycho-etherische uitstraling. Met andere woorden, een kiemcel is

dus een belichaming in de fysieke stof van een straalpunt, die zijn oorsprong heeft in de onzichtbare werelden en door psycho-elektrische of psychomagnetische affiniteit in aanraking komt met de fysieke stof en zo een moleculair aggregaat van levende fysieke substantie opwekt om een voortplantingscel te worden.

Deze straalpunt moet niet worden verward met het zich wederbelichamende ego zelf, maar is het uiteinde of de top van de geprojecteerde straal die uit het zich wederbelichamende ego voortkomt. Wanneer het zich wederbelichamende ego zijn eigen sfeer bereikt, na de schoot van zijn ouder-monade te hebben verlaten, 'daalt' het niet verder in de materie 'af'. Maar zijn psychomagnetische straal die een sterkere verwantschap heeft met de materiële wereld dan het ego zelf, gaat nog verder de materie in, en op ieder van de verschillende gebieden tussen het gebied van het zich wederbelichamende ego en de meest grove materie van onze fysieke aarde wekt hij de levensatomen op tot activiteit. Deze straal wekt een bepaald levensatoom tot actief leven dat vroeger behoorde tot de 'oude mens' die op aarde had geleefd, en dat het meest reageert op deze doordringende psychomagnetische straal omdat dit bijzondere levensatoom tot zijn eigen ouder wordt aangetrokken.

Ja, juist dit levensatoom is zelf de punt van de zich belichamende straal die wordt 'geprojecteerd' op het gebied van de fysieke stof, en die fysieke materie wordt aldus als atomen aangetrokken rond dit punt, en bouwt eerst de materiële belichaming van dat levensatoom op en wordt door voortgaande aanwas de levende kiemcel.

Het is duidelijk dat de kiemcel misschien niet onmiddellijk tot een mens of een ander embryo begint uit te groeien; ze moet wellicht enige tijd wachten voor de instroom van energie langs haar eigen straal haar kan opwekken tot processen van embryonale groei. 'Ongelukken' komen vaak voor, zodat de kiemcel niet wordt bevrucht en dan wordt zo'n poging van de psychomagnetische straal afgebroken; die kiemcel sterft, en de straalpunt begint direct opnieuw een levensatoom te vormen. Men moet bedenken dat de transmigraties van de levensatomen die tot een of ander gebied behoren door de eeuwen heen continu doorgaan, en hun respectieve levensduren zijn uiterst kort vergeleken met het leven van een mens.

Wanneer dat bepaalde levensatoom het krachtige effect voelt van de straalpunt uit het reïncarnerende ego en dus als het ware met een sprong in de kiemcel komt, wordt deze cel psychomagnetisch aangetrokken tot het menselijke individu dat fysiek gesproken het meest

verwant is aan zijn eigen graad van trillingsenergie. Of, anders gezegd, deze levensatoom-cel wordt psychomagnetisch tot die mens aangetrokken door de gelijkheid van zowel de grootte als de *psychische kwaliteit* van een atomaire trillingsfrequentie. De oorzaak van dit feit is dat die mens in een vorig leven op aarde nauw was verbonden met hetzelfde reïncarnerende ego dat nu het leven op aarde binnengaat, hetzij als broers, of als ouder en kind, als goede vrienden, of zelfs als man en vrouw. Het betreffende levensatoom wordt dus opgenomen in de aurische of psychovitale magnetische atmosfeer van de toekomstige ouder.

Ieder mens wordt omringd door een psychomagneto-elektrische atmosfeer die van binnen uitstroomt, een aura of psychovitale wolk die het stempel draagt van de karakteristieke eigenschappen van de individualiteit, en feitelijk een emanatie is van de kracht-substantie van het astrale lichaam of *liṅgaśarīra* van de mens. We kunnen deze aura niet zien, behalve bij zeldzame gelegenheden en zelfs dan alleen onduidelijk; maar dit is geen argument tegen het bestaan ervan, want we kunnen zelfs de lucht niet zien die we inademen, de atmosfeer die de aarde omringt. Het moet duidelijk zijn hoe het levensatoom of de kiemcel zijn weg vindt naar het lichaam van een mens van het mannelijke geslacht – gewoonlijk in het voedsel of in wat men drinkt.

Levensatomen kunnen latent en slapend of kinetisch en actief zijn. Niet één levensatoom is lang in de ene of de andere toestand; want omdat alles in de natuur perioden van afwisselend activiteit en rust heeft, zijn ook de menselijke voortplantingscellen zoals die in een man of vrouw worden gevonden actief of slapend. Hoewel de natuurlijke functie van die voortbrengingscellen die van de voortplanting is, spelen ze daarnaast een heel belangrijke rol bij de opbouw en het versterken van het lichaam. Is de mens ongehuwd, dan kan de voortplantingscel of het gestimuleerde levensatoom zijn groei niet voortzetten, en dan wordt de straal waarvan het doel wordt verijdeld, bijna onmiddellijk teruggetrokken en tracht hij elders zijn weg te vervolgen door een andere kiemgroei.

• • •

In hun leer over de pelgrimstocht van de entiteiten, waarover Herodotus (*Euterpe* XI, 123) ons vertelt, doelden de oude Egyptenaren op de zwerftochten van de levensatomen. Hij zegt dat de oude Egyptenaren dachten dat een deel van de menselijke entiteit na de dood door sferen van lucht, water en aarde ging tijdens haar omzwervingen die ongeveer drieduizend jaar in beslag namen.

Omdat zo'n tocht door alle natuurrijken plaatsheeft, is het duidelijk waarom ieder van die levensatomen in het menselijk lichaam wordt opgenomen in de vorm van voedsel en dranken of ook via de lucht naar de longen; of ook door osmose, zoals in het bijzonder tot uiting komt in de voortdurende elektrische en magnetische circulaties in de ons omringende wereld die het menselijk lichaam in- en uitgaan. Tijdens de verschillende processen van vertering en assimilatie en andere fysiologische activiteiten komen de atomen aldus het lichaam op de een of andere manier binnen en worden in groepen ingedeeld en overgebracht naar de verschillende organen van het lichaam om elk voor kortere of langere tijd daarin te blijven.

Iets anders: pas wanneer het kind zich voor het eerst in de moeder beweegt, komen de hogere karakteristieke eigenschappen en kwaliteiten van het reïncarnerende ego het ongeboren kind werkelijk binnen. En toch zijn deze hogere eigenschappen en kwaliteiten natuurlijk niet de hoogste delen van de constitutie van de mens in wording. Tot nu toe was de foetus het groeien van het vegetatieve, het vitaal-astrale deel van het incarnerende wezen. Maar vanaf de eerste beweging van het ongeboren kind tot aan de geboorte, en eigenlijk tijdens het hele leven, worden de levensatomen van de diverse klassen op de verschillende gebieden die in zijn vorige levens tot hetzelfde ego behoorden, door de onweerstaanbare psychomagnetische aantrekking opnieuw naar zijn constitutie gedreven, en ieder levensatoom of groep van levensatomen zoekt in de samenstelling van de innerlijke mens zijn eigen gebied, fysiek of anderszins.

Men kan zich terecht afvragen: wat is de levende kiemcel, hetzij van een man of een vrouw? Oorspronkelijk is ze een integrerend deel van de astrale substantie van de astrale mens, en daarom behoort ze tot het gebied dat vlak boven het fysieke ligt. Om dit astrale modellichaam wordt het fysieke lichaam atoom voor atoom opgebouwd – in al zijn onderdelen en bijzonderheden de nauwkeurige afspiegeling van het modellichaam.

Deze vitale kiemcel of dit levensatoom wordt na verloop van tijd geplaatst in het geschikte fysieke orgaan van de vader als een astrale neerslag, en krijgt zo fysieke vorm als een zaadcel; en hetzelfde gebeurt bij de moeder. Het klinkt misschien paradoxaal, maar de neerslag komt in beide gevallen van dezelfde straal; feitelijk heeft iedere ouder in zijn of haar passende orgaan een vrij groot aantal levensatomen die behoren aan het reïncarnerende ego van het individu dat die levensatomen in vorige levens op aarde heeft gebruikt.

Maar dit is niet het hele verhaal. Het is een feit dat ieder mens die de puberteitsleeftijd voorbij is, in het daarvoor geschikte orgaan steeds een bepaald aantal vergankelijke kiemcellen heeft, die in feite de fysiek geworden astrale neerslagen zijn van verschillende incarnerende stralen; de vrouw is de bewaarster van het negatieve deel van een wachtende straal, en de man is de bewaarder van het positieve aspect. Deze astrale 'neerslagen' blijven niet voor onbepaalde tijd in een menselijk lichaam; als ze niet 'in de vlucht' worden gevangen, worden ze òf uit het lichaam gedreven, òf ze worden gebruikt om het lichaam op te bouwen en te versterken. Elke ouder is hierbij even belangrijk als de andere.

19

Grote wijzen en de kosmische hiërarchie

Er is waarschijnlijk geen enkele lering van de esoterische traditie die zo direct aanspreekt als het idee dat er nu in de wereld grote wijzen of zieners bestaan. In het denken van de meeste mensen is er een intuïtie dat er in de wereld mensen moeten zijn met een veel verhevener geestelijk vermogen en veel verder ontwikkelde intellectuele kracht dan gewone mensen. Zij die hierover voor het eerst horen, denken onmiddellijk aan die schitterende figuren zoals Gautama de Boeddha, Jezus de Syrische avatāra, Apollonius van Tiana, Lao-Tse, Krishṇa, Śaṅkarāchārya, enz., en bij velen is de eerste reactie: Als zulke grote figuren eerder in de wereld hebben bestaan, waarom zouden ze dan niet opnieuw bestaan?

Wie zijn deze lichtende figuren die, hoewel in het ene of andere ras geboren, feitelijk niet tot een bepaalde menselijke groep behoren maar de kinderen van de mensheid zijn? Ze zijn in vroegere tijden de gidsen en beschermers van de mensheid geweest en zijn nu de bijna onbekende leiders en inspirators van de mensheid; en *zij* hebben al de grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen gesticht. En zoals in vroegere eeuwen, vormen ze een broederschap waarvan de gelederen van tijd tot tijd door hun edelste discipelen of chela's worden versterkt, wanneer deze door training en innerlijke groei geschikt worden om zich bij de broederschap aan te sluiten.

In de theosofie worden deze grote figuren nu de oudere broeders genoemd, de meesters, en misschien wel het meest aangeduid met het Sanskrietwoord mahātma's, dat 'grote zelven' betekent, wat hen, althans filosofisch gezien, adequaat beschrijft.

Het geeft een enorme bemoediging en ook een spirituele en intellectuele stimulans te weten dat de mensheid niet aan zijn lot wordt overgelaten om blindelings rond te dolen langs de paden van het leven, zonder leiding en onderricht. Omdat het universum bestaat uit hiërarchieën van belichaamd bewustzijn, van het goddelijke omlaag naar het fysieke, moet men deze grote wijzen eenvoudig zien als de

onvermijdelijke vertegenwoordigers van de werkingen van de universele logoïsche wijsheid die overal en in alles doordringt. Verder is het feit dat deze mahātma's mensen zijn, die hun hoog spirituele en intellectuele status hebben bereikt door innerlijke groei, een eeuwige bron van inspiratie voor gewone mensen, want we zien dadelijk dat ieder mens die de Weg volgt precies dezelfde kansen heeft om te bereiken wat zij hebben bereikt. Door deze verbazingwekkende weg trouw te volgen, niet ontmoedigd door de vele fouten die onvermijdelijk zijn, en met een ontembare moed die door niets kan worden afgeschrikt, worden mensen na verloop van tijd grote zieners of mahātma's. Zijn ze dan goden? Kosmische geesten? Nee. Ze zijn *mensen* die 'één' zijn geworden met hun eigen geestelijke natuur.

Deze wijzen worden soms de beschermmuur genoemd, want zij vormen in feite een levende, geestelijke en intellectuele 'muur' om de mensheid te beschermen tegen alle mogelijke onheilen die de mens zelf door onwetendheid en domheid niet kan afwenden of teniet-doen. Toch is die bescherming altijd strikt in overeenstemming met het heersende karma van de mensheid, waar zelfs de grote wijzen evenmin iets tegen kunnen doen als tegen elke andere natuurwet. Ze zijn de volkomen loyale dienaren van de universele moeder in haar spirituele, oorzakelijke functies. Ze helpen de mensen, ze inspireren en beschermen hen wanneer ze maar kunnen, en op zo'n manier als hun diepgaande kennis van de karmische keten van oorzaak en gevolg waarin de mensheid verstrikt is geraakt het hun toestaat. Zodoende dienen ze de mensheid waarboven ze als oudere broeders en gidsen staan.

'Diamanten hart' is een technische term uit de oude mysteriën die vaak wordt gebruikt als men over deze mahātma's spreekt; en deze heeft zijn bijzondere en symbolische betekenis, daar hij hun kristalheldere bewustzijn uitdrukt, dat alles in de wereld weerkaatst: het weerkaatst de ellende in de wereld, het neemt de menselijke roep om hulp in zich op en geeft die weer; het weerspiegelt even helder de opkomende buddhische luister in het hart van elke worstelende mensenziel op aarde; maar is toch even hard als diamant voor alle roepstemmen van de persoonlijkheid, en in de eerste plaats van de eigen persoonlijke natuur van de mahātma – want juist omdat zij mensen zijn hebben ze hun persoonlijke natuur, hoewel die bij hen een gewillig en gehoorzaam werktuig is, en niet zoals bij de meeste mensen de overheersende en wrede meester.

Ze zijn broeders, mensen met een groot hart, en voelen dus min

of meer zoals mensen voelen, met een diep begrip voor wat menselijke tekortkomingen zijn, en hebben daarom een menselijk hart dat door mededogen wordt bewogen. Zij weten ook dat, als daartoe aanleiding is, het nodig is krachtig op te treden en richting te geven; ze kennen de waarde van een vriendelijke waarschuwing, misschien gegeven in woorden die streng schijnen voor het zelfzuchtige persoonlijke hart van degene die de mahātma probeert te helpen.

De meesters bestaan in verschillende graden van hun vorderingen en macht op de hiërarchische schaal, en staan toch als groep of broederschap op de laagste trap van de verheven spirituele hiërarchie van intelligenties die begint bij de mens – bij de mahātma's – en eindigt bij de zonnegoden. In feite is deze hiërarchie even uitgebreid als het melkwegstelsel, en strekt zich zelfs daarachter eeuwig uit.

• • •

In China was het eens de gewoonte de menselijke menigte in drie klassen te verdelen: lagere mensen, gewone mensen en hogere mensen. De hogere mensen zijn de wereldleraren, die zo verheven waren dat vele soorten legenden zich om hun levens hebben geweven, die soms vermeldden dat hemelse geesten of engelen of lagere goden (de legenden verschillen al naar het volk waarin deze Groten verschenen) hun ontvangenis of hun geboorte op aarde vol verwondering aankondigden; of dat zwanen een lieflijke melodie zongen, en de komst van een goddelijk wezen aankondigden; soms werd gezegd dat heel de natuur bij hun komst van vreugde trilde, terwijl de grote moeder van de mensen zelf, de machtige aarde, in de hevigheid van haar gevoel door middel van aardbevingen in beweging kwam. Men zegt dat ze tijdens hun leven soms werden verleid door boze machten en dat ze aan deze verleidingen weerstand hebben geboden; maar in alle gevallen brachten ze hun leven op aarde door met werken van weldadigheid, en verkondigden aan hun medemensen een verheven leer, en vóór hun heengaan naar innerlijke werelden trainden ze discipelen om hen op te volgen in het verspreiden van de vreugdevolle boodschappen die opnieuw aan de wereld waren gegeven.

Ook vertellen legenden ons soms hoe zij 'doden opwekten', misdadigers tot inzicht brachten, zieken genazen, vertroosting gaven aan mensen in nood of die overmand waren door verdriet, en de wreker en de wreedaard van hun actie deden afzien; en tenslotte hoe ze op verschillende 'miraculeuze' wijzen uit dit leven heengingen, in sommige gevallen werd zelfs de zon van haar licht beroofd, zodat duisternis op aarde neerdaalde, of er was een hevige aardbeving.

Hoe interessant deze legenden misschien ook zijn, zulke ideeën zijn meestal nadelig, omdat ze het denken afleiden van de essentiële leringen van deze grote figuren. Toch is het niet anders dan rechtvaardig in het voorbijgaan op te merken dat er waarschijnlijk aan de meeste zo niet al deze legendarische verhalen een of ander verkeerd begrepen en daarom verdraaid natuurfeit ten grondslag ligt, een verkeerd begrepen of halfvergeten traditionele herinnering aan gebeurtenissen die door latere denkers scheef werden voorgesteld zonder nauwkeurige gelijkenis met de werkelijkheid. Maar afgezien hiervan hebben deze legenden werkelijk waarde, als we rekening houden met de enorme indruk die door deze grote figuren op het denken van opeenvolgende generaties is gemaakt, en die ligt in het getuigenis dat de legenden afleggen van hun verheven geestelijke status.

Er wordt hier niet gepleit voor het werkelijke bestaan van 'wonderen', en evenmin beweerd dat de verschillende legendarische mythen die rond de levens van deze grote wijzen zijn ontstaan als historische gebeurtenissen moeten worden opgevat. Er zijn geen 'wonderen', noch zijn die er ooit geweest, als men met dit woord het tot stand brengen van verwonderlijke dingen bedoelt die tegen de wetten van de natuur ingaan, of door middel van het tijdelijke opheffen van een van de wetten van het heelal. Aan de andere kant zijn er zeer zeker een groot aantal mysteries en nog volkomen onbekende natuurkrachten: krachten en mysteries die niettemin in vroegere eeuwen aan de broederschap bekend waren, en die tegenwoordig eveneens relatief volledig bekend zijn aan de mahātma's en meesters.

De geest van de mens kan wonderen verrichten op het gebied van de fysieke stof, omdat hij identiek en daarom één is met het spirituele heelal; en hierdoor kan de verlichte en geoefende wil van de mens zowel innerlijk als uiterlijk op de natuur inwerken en haar in gekozen richtingen tot activiteit aansporen. Ook de gewone mens verricht wonderen, en doet dat dagelijks. Vestig zijn aandacht op enkele dingen die om hem heen gebeuren. Ga naar de muur van uw kamer en druk op een knop. En dadelijk is het appartement helder verlicht! Spreek in de microfoon en uw stem wordt ogenblikkelijk op een afstand van duizenden kilometers gehoord. Maar hier is helemaal geen sprake van een wonder. Dit alles is een intelligent gebruik van de krachten en substanties van het heelal door mensen die hebben ontdekt hoe ze dit moeten doen; en op een veel ruimer en verhevener gebied is dit precies wat Jezus de Christus deed, wat Gautama de Boeddha en vele anderen deden, aan wie wonderen worden toegeschreven.

Neem het geval van Apollonius van Tiana, die volgens getuigenis van velen in zijn tijd eveneens wonderen verrichtte; kennelijk wekte hij doden op, verscheen hij aan het hof van de keizer in Rome, en op dezelfde middag verscheen hij in Puteoli, in Italië, drie dagen reizen van Rome. Dit laatste 'wonder' was eenvoudig de projectie in lichamelijke vorm van een māyāvirūpa, een gedachtevorm die tijdelijk door de adept wordt geschapen. Volgens het leven van Apollonius van Tiana, zoals dat op grond van authentieke documenten en overlevering door Flavius Philostratus in de derde eeuw n.Chr. is beschreven, werd Apollonius geboren in het jaar 4 v.Chr., en was dus een tijdgenoot van Jezus, als we de christelijke chronologie accepteren. Er zijn in Philostratus' *Leven van Apollonius* veel dingen die een bijzondere en merkwaardige overeenkomst vertonen met soortgelijke voorvallen die over Jezus worden verteld.

In alle delen van de wereld zijn er algemeen voorkomende verhalen geweest waarin werd gezegd dat de wijze zijn leven veel langer kan laten duren dan dat van de gemiddelde mens. Maar dit is geen 'wonder'. Het is eenvoudig de praktische toepassing van een ruimere kennis van de feiten van de natuur die, samen met wijsheid die in het leven wordt toegepast, de wijze in staat stelt de duur van zijn leven te verlengen en dat naar vrije keuze; maar men kan zich afvragen of het de meeste van deze grote figuren ooit wat kon schelen om gedurende een ongewoon lange periode in hetzelfde lichaam te leven. Als we bedenken dat zij, wanneer ze dat willen, ook een nieuw en jong menselijk voertuig kunnen binnengaan als hun dat geschikt lijkt en dat het werk waarmee ze bezig zijn zal bevorderen, dan schijnt er weinig reden te zijn waarom ze de voorkeur eraan zouden geven om in één bepaald fysiek lichaam te blijven, dat door de jaren belast is geworden.

Er komt in de evolutie van een hogere mens inderdaad een tijd waarin hij zo'n punt van spirituele kracht en actieve wilskracht heeft bereikt, dat hij tot op zekere hoogte de natuurkrachten kan beheersen, zodat hij binnen bepaalde grenzen de tijd van de fysieke ontbinding kan uitstellen, waardoor hij driemaal zo lang in één lichaam kan blijven als de gewone mens.

Het doet er voor een mahātma of wijze weinig toe wat de leeftijd van zijn lichaam is, want door de volledige uitoefening van zijn krachten werkt hij feitelijk in het zelfbewuste brandpunt van zijn bewustzijnsstroom door middel van een māyāvi-lichaam, dat ogenblikkelijk en altijd reageert op de opdrachten van zijn geest. Met de term

'māyāvi-lichaam' of 'illusielichaam', wordt beslist niet bedoeld dat het lichaam niet bestaat; het bestaat wèl. Er wordt hier, technisch gesproken, niet naar het māyāvirūpa verwezen maar naar het feit dat het fysieke lichaam volkomen ondergeschikt is aan de zelfbewuste kern van de innerlijke constitutie, zodat het fysieke lichaam zelf, terwijl het geheel het uiterlijk en de eigenschappen van het gewone fysieke lichaam heeft, toch een fysiek lichaam van ongewone soort is, op grond van de ongewone spirituele en psychische stromen die het doordringen en dus inwerken op de atomen waaruit het is samengesteld. Hierdoor wijkt zelfs het fysieke lichaam van een mahātma toch iets af van een gewoon lichaam, en dus is het niet wat het 'schijnt' te zijn, en daarom wordt het in zekere zin een 'māyāvi-' of illusielichaam genoemd. De zaak is niet gemakkelijk te beschrijven.

Verder, terwijl het lichaam van zo'n groot mens een lichaam van vlees is, kan toch elk normaal fysiek lichaam alleen blijven leven zolang zijn eigen bron van inherente prāṇa of levenskracht niet is uitgeput. De meesters echter kunnen door occulte methoden 'hetzelfde' lichaam meer dan honderd jaar houden, of mogelijk zelfs driehonderd jaar. Maar dit vermogen om een fysiek lichaam langer goed gezond en in leven te houden dan wat zijn normale levensduur zou zijn, is relatief gezien een kleinigheid, en het is heel waarschijnlijk dat heel weinigen van hen zich daarom bekommeren. Een van de redenen is dat ze niet ervan houden om de psychovitale kracht die uit de innerlijke natuur vloeit te verbruiken om een heel oud lichaam in goede conditie te houden. Ze hebben een veel grotere en hogere macht om naar goeddunken een versleten lichaam te verlaten en een ander fysiek voertuig binnen te gaan, nieuw en krachtig uit handen van de natuur, wat onvergelijkelijk veel minder verbruik van psychospirituele energie vereist om het gezond en fit te houden; en door zo het ene na het andere lichaam aan te nemen, zetten ze bijna zonder onderbreking van hun individuele bewustzijn het verheven werk voort waaraan ze hun levens volledig hebben gewijd.

Het naar vrije keuze van de adept aannemen van het ene fysieke lichaam na het andere verwijst natuurlijk alleen naar die gevallen waarin de mahātma's deze methode van voortgezet individueel bestaan op het gebied van de aarde verkiezen. Er is een andere en veel verhevener methode om hun individuele bestaan voort te zetten, en dit is door als nirmāṇakāya's in de astrale gebieden van de aarde te blijven. Een nirmāṇakāya is iemand die een volledige mens is die alle delen van zijn constitutie verenigd en in actieve vorm heeft

behalve het fysieke lichaam met zijn levenskracht en het liṅgaśarīra. Als nirmāṇakāya kan de adept eeuw na eeuw in de volheid van al zijn krachten leven en, als hij dat wenst, in nauwe relatie met alle aardse zaken. Hij en degenen die met hem in dezelfde bestaanstoestand verkeren, houden zich als onzichtbare en toch voortdurend actieve spirituele en intellectuele 'krachten' bezig met wat er in de wereld gebeurt, waarbij ze voortdurend individuen stimuleren die gereed of voorbereid zijn om die spirituele en intellectuele aanmoediging te ontvangen. Ze zijn daarom in de nirmāṇakāya-toestand leden van de beschermmuur die de mensheid van eeuw tot eeuw omringt, en haar beschermt tegen kosmische gevaren waarvan de gewone mens niets weet, en van het bestaan waarvan hij zich niet bewust is, maar die inderdaad heel reëel zijn. Ze werken ook als beschermers en inspirators van iedere edele zaak of beweging waarvan het werk naar hun oordeel ten goede zal komen aan het welzijn van allen.

• • •

Augustinus, de christelijke kerkvader, beschrijft een wonder als iets dat *ingaat tegen de natuur zoals die ons bekend is*; maar Thomas van Aquino, een van de grote theologen van de Latijnse Kerk, bereikt de uiterste grens van orthodoxe christelijke verklaringen als hij zegt dat wonderen gebeurtenissen zijn 'buiten de natuur'; en 'boven en tegen de natuur'. Deze laatste ideeën heersten sinds de tweede of derde eeuw bijna algemeen in het christendom, en waren 'orthodoxe' overtuigingen van de knapste christelijke geestelijken, en ook van de leken. Maar de ideeën van de christelijke theologen die nog min of meer vasthouden aan de theorie van het verrichten van wonderen, zijn de laatste tijd min of meer teruggekeerd tot de inzichten waaraan vroegere christelijke schrijvers over deze kwesties, die geloofden zoals Augustinus, vasthielden.

Wetenschappers en filosofen van deze tijd verwerpen de mogelijkheid van 'wonderen'; en houden vast aan de overtuiging dat de natuur een uitgestrekt terrein is van tot nu toe onverklaarde, want onbekende, krachten. Af en toe hadden de wetenschappers en filosofen van meer dan een eeuw geleden inzichten die *in zekere opzichten* dit standpunt benaderden. We noemen de bioloog Bonnet, de fysioloog en botanist Haller, de wiskundige Euler, alle met de Zwitserse nationaliteit, en de Duitse theoloog prof. Schmid. Mensen zoals zij veronderstelden dat 'wonderen in de natuur zelf reeds bestonden of er waren ingeplant. Deze kiemen van wonderen bestaan altijd naast andere kiemen van werkingen van de natuur in een soort omhulsel,

zoals geheime veren in een mechaniek, en komen te voorschijn wanneer de omstandigheden daarvoor geschikt zijn.' Deze vreemde manier van uitdrukken laat zien hoezeer deze denkers nog onder de invloed stonden van het christelijke theologische denken, maar afgezien daarvan is men zich ervan bewust dat er een beetje waarheid ligt in het weergegeven idee: dat 'wonderen' alleen de uitdrukking zijn van onbekende krachten of mogelijkheden in de natuur zelf. Dit idee nadert dicht tot de inzichten van mystici zoals Jérôme Cardan en Paracelsus, die een onzichtbare wereld, of een reeks ervan, onderwezen die binnen de buitenste sfeer bestaan: 'Naast of liever achter de zichtbare wereld is een onzichtbare wereld, die op bepaalde plekken in de onze doorbreekt' (Dorner, *System of Christian Doctrine*) wanneer de omstandigheden ervoor geschikt zijn dat die gebeurtenissen plaatsvinden.

Een andere vroeg-christelijke kerkvader, Chrysostomus, onderwees dat 'wonderen alleen geschikt zijn voor grove, luie geesten; mensen met gezond verstand hebben er geen behoefte aan; en vaak brengen ze ongewenste vermoedens met zich mee'.

Tenslotte kan men een interessante veroordeling van het hele gedoe met wonderen vinden in de joodse literatuur in de *Talmoed* (Bābā-Mezīahh):

> Op die dag beantwoordde rabbi Eli'ezer ben Orcanaz al de vele vragen die hem waren gesteld, maar omdat men oordeelde dat zijn argumenten minder sterk waren dan zijn uitspraken, weigerden de schriftgeleerden die aanwezig waren zijn antwoorden te aanvaarden en verwierpen ze zijn conclusies. R. Eli'ezer zei toen tot hen: 'Mijn leer is juist, en deze johannesbroodboom hier zal bewijzen hoe juist mijn conclusies zijn.' Gehoorzamend aan het bevel van R. Eli'ezer verhief zich de johannesbroodboom uit de grond en verplantte zich naar honderd el verderop. Maar de rabbi's schudden hun hoofd en zeiden: 'De johannesbroodboom bewijst volstrekt niets'. 'Wat!' zei R. Eli'ezer 'u verzet zich tegen zo overtuigend bewijs van mijn kracht? Laat dan deze beek terugvloeien en daardoor van de waarheid van mijn leer getuigen.' Onmiddellijk vloeide de beek gehoorzamend aan R. Eli'ezers bevel terug naar haar bron. Maar weer schudden de rabbi's hun hoofd en zeiden: 'De beek bewijst volstrekt niets'. 'Wat', zei R. Eli'ezer, 'u begrijpt de kracht niet die ik gebruik, en toch gelooft u niet in de leer die ik onderwijs!' Weer schudden de rabbi's hun hoofd en merkten op: 'De rabbi's moeten begrijpen vóór zij geloven'. Daarop zei R. Eli'ezer: 'Zult u geloven wat ik zeg, als de

muren van dit huis van studie op mijn bevel neervallen?' Toen begonnen de muren van het gebouw, hem gehoorzamend, te vallen, waarop rabbi Joshua' uitriep: 'Met welk recht verstoren deze muren onze bespreking?' De muren hielden op te vallen, ter ere van rabbi Joshua', maar kwamen ter ere van Rabbi Eli'ezer niet terug in hun rechtopstaande positie.

De *Talmoed* merkt sarcastisch op dat ze nog steeds overhellen.

Toen riep R. Eli'ezer in toorn ontstoken uit: 'Laat nu om u te beschamen, daar u mij dwingt dit te doen, een stem uit de hemel gehoord worden!' Ogenblikkelijk werd de Bath-Qōl, de stem uit de hemel gehoord, die van hoog in de lucht zei: 'Al bent u met velen, wat bent u vergeleken met R. Eli'ezer? Wat zijn al uw meningen tezamen waard vergeleken met de zijne? Wanneer hij eenmaal heeft gesproken, moet zijn mening worden aanvaard.' Toen stond rabbi Joshua' op en zei: 'Er staat geschreven: 'de Wet is niet in de hemel' (*Deut.*, 30:12), 'ze is in uw mond en in uw hart' (*Deut.*, 30:14). Ze is ook in uw verstand, want er staat geschreven: 'Ik heb u vrijheid gelaten te kiezen tussen leven en dood, en goed en kwaad' (*Deut.*, 30:15, 19), en dit weet u allen; want als u de Heer liefheeft en zijn stem gehoorzaamt, die de stem is waarmee hij binnenin u spreekt, zult u geluk en waarheid vinden. Waarom brengt R. Eli'ezer dan een johannesbroodboom, een beek, een muur en een stem in het debat om die geschillen bij te leggen en die vraagstukken op te lossen? Verder, wat is de onvermijdelijke conclusie die uit hun werkingen kan worden getrokken, behalve dat zij die de wetten van de natuur hebben bestudeerd de volle omvang van de werkingen van de natuur hebben misverstaan, wat alleen betekent dat wij voortaan moeten toegeven dat in bepaalde gegeven omstandigheden een johannesbroodboom zichzelf kan ontwortelen en zich dan naar honderd el verder kan overbrengen; dat onder zekere voorwaarden een beek tot haar bron kan terugvloeien; dat in bepaalde omstandigheden muren gehoorzamen aan bevelen zoals ijzer aan een magneet; en dat onder bepaalde omstandigheden stemmen uit de hemel leringen geven? Dus, welk mogelijk verband is er tussen de aldus waargenomen feiten van de natuur enerzijds en de leringen van rabbi Eli'ezer? Welk verband, zeg ik, is er tussen de wortels van een johannesbroodboom, een beek, muurstenen, en stemmen uit de lucht enerzijds en logica anderzijds? Ongetwijfeld zijn deze wonderen buitengewoon en hebben ons met verbazing vervuld; maar zich over dingen verbazen is niet het beantwoorden van vragen, en wat wij vragen zijn werkelijke argumenten, niet alleen verschijnselen. Wanneer dus

rabbi Eli'ezer ons zal hebben bewezen dat johannesbroodbomen, beken, muren en onbekende stemmen ons door hun vreemde handelingen argumenten geven die in waarde die verheven rede evenaren die de Eeuwige in ons heeft gelegd om ons als gids te dienen bij het uitoefenen van onze vrije wil: dan en alleen dan zullen we zulke getuigenissen gebruiken en zullen we het aantal ervan waarderen, en het nut van hun verklaringen. . . .

'Nee, rabbi Eli'ezer, het is vergeefse moeite om bij uw bewijs van zulke zaken zich tot onze fysieke zintuigen te richten; deze kunnen ons bedriegen; en als ze bevestigen wat onze rede ontkent en wat ons bewustzijn verwerpt, moeten wij het bewijs van onze bedrieglijke en zwakke zintuigen verwerpen en alleen luisteren naar onze rede, verlicht door ons geweten.'

Enkele tot voorzichtigheid manende woorden over de manier waarop de Groten moeten worden beschouwd: Ze zijn geen goden, noch Kosmische geesten, noch ontlichaamde geesten van mensen die zijn gestorven, maar ze zijn mensen zoals alle andere mensen, maar veel verhevener; geboren zoals alle mensen worden geboren, en zelf de leerlingen van anderen die nog groter zijn dan zij. Ze zijn geen 'wonderdoeners' in welke betekenis van het woord ook, noch werken ze ooit op een of andere manier tegen de wetten van de natuur, maar absoluut hand in hand met haar, en zo bevorderen ze het enorme kosmische werk, waarmee al de hiërarchieën van licht bezig zijn. H.P. Blavatsky zegt in *De Stem van de Stilte*:

Help de natuur en werk met haar mee; en de natuur zal u beschouwen als een van haar scheppers en voor u neerbuigen.

– blz. 13

Geen onderzoeker van de geschiedenis van de mensheid twijfelt aan het bestaan van tenminste enige leden van de grote broederschap, wat hij ook mag denken van de legenden die het werkelijke karakter van deze zeer verheven mensen voor ons bijna hebben verborgen. Mensen zoals Gautama de Boeddha, Lao-Tse, Jezus de avatāra, Apollonius van Tiana, en anderen van wie iedereen tenminste de naam kent. Ook schieten ons de namen van vijf mensen uit Griekenland te binnen, die legendarisch worden genoemd. We weten alleen dat hun invloed zo groot was dat ze zelfs in de tijd van Plato, toen hun namen al legendarisch waren, het hele religieuze en filosofische denken van de Griekse wereld hadden veranderd, en hun leringen vormden de basis van de schitterendste Europese beschaving die

ooit in historische tijden heeft bestaan. Hun namen waren Olen, Orpheus, Musaeus, Pamphos en Philemon – inderdaad een glorieuze groep.

Naarmate onze mensheid voorwaarts gaat, zullen die figuren weer steeds vaker verschijnen. En de grote figuren van de toekomst zullen niet altijd verschillen van die uit het verleden, omdat dezelfde figuren regelmatig weer geïncarneerd op aarde verschijnen; daar komt bij dat de gelederen van de broederschap in aantal toenemen omdat discipelen en chela's, van verschillende rang, van de mahātma's evolueren tot de staat van hun huidige leraren. Er ligt een grote natuurlijke waarheid in dit feit want wat met de een gebeurt, kan met ieder mens gebeuren als hij maar aan de juiste voorwaarden voldoet. Er zijn geen onoverschrijdbare grenzen die de evolutionaire groei van zielen beperken, geen belemmeringen in de natuur die ze niet kunnen passeren.

De grote denkers en dichters van de mensheid hebben in alle eeuwen intuïtief deze feiten aangevoeld, die de zich verheffende geest van intuïtieve mensen in taal hebben vastgelegd; en men kan zeggen dat allen in hun werk van 'openbaring' min of meer onder de directe inspiratie en leiding stonden van een of ander lid van de broederschap. Parels van wijsheid kunnen bijna overal worden gevonden, want de meesters zijn mensen die handelen zonder aanzien des persoons; ze zoeken niet alleen naar spiritueel en intellectueel genie en moedigen het als zodanig aan, maar meer in het bijzonder naar de ontluikende spiritualiteit van de mensen, waar deze stralen van de buddhische luister ook worden ontdekt.

Als voorbeeld vindt men in de School van de Transcendentalisten in New England enkele werkelijk grote figuren zoals Emerson en zelfs Thoreau, die veel inspiraties en ingevingen hadden van de waarheid. Emerson zingt in zijn 'Fragments on Nature and Life':

> Van hoog naar hogere velden
> Ontwikkelt zich de schaal van krachten,
> Op hun paarden de helden,
> In hun sferen de machten.

En verder:

> De weidse eeuwigheid
> Meet haar plannen zelden uit,
> En een eon is toebedeeld
> Voor elke kwaliteit en part

Van het vele eenheden rijke
En vele kamers tellende hart.

De tijd, de ruimte en de zich vermengende bewustzijnen brengen de bestaande wezens en dingen voort; en een eon, de Kosmische eon, laat vele dingen uit zijn vruchtbare schoot te voorschijn komen – het 'hart', zoals Emerson terecht zegt, dat hier het onzichtbare centrum of de kern van Kosmische dingen betekent. Inderdaad, de spirituele monade heeft vele kamers, vol van de kwellende herinneringen aan haar vroegere levens.

De grote broederschap is geen willekeurige instelling, niet een kunstmatige organisatie die de meesters zelf in verschillende eeuwen in de wereld hebben gevormd, maar deze broederschap is slechts één schakel in een onmetelijke kosmische keten van wezens die de Grieken de Gouden Keten van Hermes of de Hermetische Keten noemden, en die de esoterische filosofie de hiërarchie van licht of van mededogen noemt. Met andere woorden, de meesters zijn schakels – of hun broederschap vormt een schakel – in deze Gouden Keten van Hermes, en dus zien we dat hun positie en hun werk in de wereld een natuurlijk onderdeel is van de kosmische structuur.

Zoals er lager dan de mens families van wezens zijn die op verschillende sporten van de ladder van het leven bestaan, zo zijn er boven de mensheid andere wezens op verder gevorderde niveaus van evolutionaire ontwikkeling dan waar de mens zich nu bevindt. Als we de mens plaatsen als de hoogst bekende entiteit op aarde, zien we als we teruggaan langs de neergaande schaal dat onze aandacht verschuift van het meer individuele en bijzondere naar eenheden of samengestelde gehelen.

Er is gezegd dat geen twee bladeren in een bos volkomen gelijk zijn; want als dat zo was, zouden ze niet twee bladeren maar hetzelfde blad zijn. Met hoeveel meer overtuiging kan men dit opmerken over zo'n hoog geïndividualiseerd wezen als de mens! Het is de onbetwiste neiging in de levende dingen van de natuur om tot individueel bestaan te komen en weg van de volmaakte leefgemeenschap van de laagste vormen van dierlijk leven, en van het eenvoudige éénzijn van de rotsen. Maar dan beschouwt men het onderwerp alleen van zijn materiële kant. Als we de *psychische, mentale* en *spirituele* eigenschappen en functies van de menselijke soort bestuderen, naast vele andere dingen die niet in de laagste bestaansvormen waarneembaar zijn, zien we de 'strijd' om plicht te verzoenen met ver-

langen, recht met macht, kennis en kracht met abstracte en concrete rechtvaardigheid.

Feitelijk is deze 'strijd' min of meer denkbeeldig zover het de inherente wetten en processen van de natuur betreft; want het hele terrein van deze 'strijd' is in het geval van de mens veeleer de onophoudelijke menselijke poging om te groeien, een poging waardoor, gedeeltelijk omdat zijn constitutie samengesteld is, de mens in oorlog met zichzelf schijnt te zijn. De poging ligt dus bij het individu zelf, en zo'n 'strijd' om de belemmeringen van de groei weg te nemen komt slechts in geringe mate voort uit de betrekkingen van de mens met de omringende sfeer van omstandigheden of van de natuur – of zelfs met zijn medemensen, ondanks de kennelijke strijd van de mens met zijn medemensen die door heel de ons bekende geschiedenis van de mensheid maar al te goed waarneembaar schijnt te zijn. Bedoeld wordt dat de verscheidenheid van belangen die zich in de menselijke betrekkingen voordoet, heel denkbeeldig en kunstmatig is en niet werkelijk is ontstaan uit een innerlijk spiritueel of biologisch conflict tussen de ene en de andere mens.

Als de mensen maar konden inzien dat hun belangen fundamenteel dezelfde zijn, en dat ieder mens het meest wordt gediend als hijzelf de belangen van zijn medemensen dient, dan zou de zogenaamde strijd van mens tegen mens automatisch ophouden, en we zouden een hemel op aarde hebben vergeleken met de verschrikkelijke sociale conflicten die in ons huidige tijdperk van materialistische zelfzucht ons allen zo kwellen. Want deze onenigheid, strijd en conflicten tussen de ene en de andere mens zijn niet gebaseerd op de natuur noch op de omringende omstandigheden, maar op de dwaasheid en zelfzucht van de mens. Hier wordt verwezen naar een oude verfoeilijke theorie in de biologie van onze recente voorvaderen dat de mens wordt geboren om in vijandschap te leven met zijn medemensen, en dat evolutie wordt bereikt door conflicten, en dat de 'survival of the fittest' (het overleven van de sterkste) tot stand komt doordat macht heerst boven recht. In deze tijd begint ieder denkend mens te beseffen dat dit alles volkomen onjuist is, en volstrekt geen 'wet' van de natuur, maar een oppervlakkigheid in de gevolgtrekking die ontstaat uit een onzinnige verkeerde uitleg, niet alleen van de natuur zelf, maar ook van de eigen constitutie en karakteristieke eigenschappen van de mens.

De zogenaamde 'strijd' is eenvoudig de werking van veel factoren in de eigen constitutie van het individu, die helaas vaak in een strijd

met elkaar zijn verwikkeld, omdat de mensen te lui of te dom zijn om zelf na te denken. Daarom ligt de strijd of het conflict in het eigen denken van de mens; en omdat alle mensen dit conflict hebben – want alle mensen zijn wat hun evolutie betreft onontwikkeld – verbeelden ze zich dat de strijd of het conflict in de natuur bestaat, buiten henzelf – alsof de mensen zelf geen onafscheidelijke delen van de natuur zouden zijn!

Terwijl we de levensladder beklimmen, is de groei of liever de progressieve ontplooiing van individualiteit of van geïndividualiseerde wezens zelfs hier op aarde waarneembaar. Het betrekkelijk volmaakte één-zijn van de rotsen gaat langzaam over in de groei van individualiteit die zwak waarneembaar wordt in de leefgemeenschap van het hogere rijk van de planten; en als we de plantenwereld verlaten en de beelden volgen van de evolutie zoals deze opklimt naar het dierenrijk, constateren we dat de neiging tot individualisatie snel toeneemt. Als we het mensenrijk bereiken, dat in de esoterische filosofie als een geheel afzonderlijk rijk wordt beschouwd, op grond van de typisch menselijke eigenschappen die de mensen scherp van de dieren onderscheiden, vinden we dat het opklimmen tot individualisatie heeft geleid tot het verschijnen van karakteristiek afzonderlijke individuen.

Tijdens deze trapsgewijze bestijging van de evolutieladder gaat in de hogere rijken niets van waarde verloren dat er in de lagere rijken was, maar wat er ook van waarde is in de lagere rijken wordt in het mensenrijk omgezet in grotere waarden plus wat de mensen bezitten aan nieuwe en waardevolle eigenschappen en vermogens die in de lagere rijken ongetwijfeld latent zijn, maar nog niet tot uitdrukking zijn gekomen.

De evolutionaire neiging in de mens, die met het voorbijgaan van iedere eeuw sterker en meer waarneembaar zal worden, is zich te verenigen met zijn medemensen. Alle grondslagen van ware ethiek berusten op deze neiging die zelf een uiting is in de menselijke constitutie van de wet van harmonie die inherent is aan de universele natuur.

De verschillen tussen de wezens op de diverse sporten van de evolutieladder bewijzen onder andere dat in de individuen langzaam maar zeker steeds edeler eigenschappen en kenmerken gaan functioneren. En toch als we stadium voor stadium vergelijken, hoe enorm groot zijn dan de verschillen die het hoogste van het laagste, de mens

van de steen, of de mens van de vis scheiden. Overal zien we beweging om ons heen: in de levens, in de emoties, in de instincten en impulsen van de lagere wezens en dingen, dezelfde krachten die ons eigen hart stimuleren en ons tot handeling aanzetten: liefde, genegenheid, angst, hartstocht, sympathie, herinnering, haat en nog vele andere. En toch, zover het onze moeder aarde betreft, staat de mens boven alles wat lager dan hij staat. Maar als hij in de andere richting kijkt, is hij zich vagelijk ervan bewust dat er boven hem wezens moeten zijn die veel verhevener zijn dan hij.

Tenzij we beweren dat de menselijke soort het hoogste evolutionaire product is dat de natuur in alle vroegere eeuwen kon voortbrengen, zijn we verplicht te erkennen dat er wezens hoger dan de mens bestaan, of we iets over hen weten of niet; en dat als zulke wezens hoger dan de mens niet zouden bestaan, de geleidelijk opklimmende schaal van wezens lager dan de mens, die als bewijs van de opwaarts gerichte pogingen van de natuur een gestage stijging laat zien, dan een onregelmatigheid zou gaan vertonen.

Als we volgen wat de grote wijzen en zieners van alle vroegere eeuwen ons leerden, kunnen we deze schaal in zeven (of tien) stadia van evolutionaire ontwikkeling verdelen:

a. Eerste elementalenrijk:	Etherisch en heel fluïdisch van aard, met betrekkelijk ongemanifesteerde en niet geïndividualiseerde monadische lichaampjes of eenheden, met een gemeenschappelijk levend organisch bestaan.
b. Tweede elementalenrijk:	Scheiding in druppels van bijna afzonderlijke entiteiten die niettemin verenigd bij elkaar worden gehouden door een en dezelfde levensstroom.
c. Derde elementalenrijk:	Wezens, nog meer afzonderlijk, hoewel nog samengehouden door en functionerend in een gemeenschappelijk levend organisch bestaan.
1. Het mineralenrijk:	Half geïndividualiseerde lichaampjes of deeltjes, die in organische eenheid functioneren. Eenvoudig één-zijn als een lichaam.
2. Het plantenrijk:	Eenvoudige leefgemeenschap. De

	drang tot individualisatie neemt toe.
3. Het dierenrijk:	Beginnend ontstaan van afzonderlijke geïndividualiseerde eenheden.
4. Het mensenrijk:	Ontluiking van de individualiteit. Ontstaan van gemeenschappelijk of algemeen bewustzijn.
5. De Groten:	Volgroeide individualiteit. Zelfbewust besef van een verenigend algemeen en onderliggend bewustzijn.
6. Halfgoddelijke wezens of lagere goden:	Volmaakte individualiteit die *zonder te verzwakken* opgaat in het algemene onderliggende bewustzijn. Beginnend ontstaan van kosmisch bewustzijn.
7. Goden:	Het zich bewust gaan beseffen van kosmisch bewustzijn, zonder verlies van een vervolmaakte onpersoonlijke individualiteit.

De tabel is natuurlijk slechts een poging, maar is niettemin zo nauwkeurig mogelijk. Het verstand is vol ontzag als het nadenkt over het bereik van bewuste, halfbewuste en zelfbewuste entiteiten in deze hiërarchie. Het zou werkelijk een onverklaarbare afwijking in de natuur zijn als de mens het hoogst mogelijke stadium van bewustzijn was dat de Kosmos tot nog toe in de eeuwigheid heeft kunnen voortbrengen. We moeten wel gaan beseffen dat het essentiële verschil tussen de mens en de wezens lager dan hij ligt in het zelfbewuste denkvermogen van de mens, dat de bijzondere schakel is die ons met de hogere gebieden en werelden van kosmisch zijn verbindt – de brug waarover het bewustzijn heen en weer gaat tussen materie en geest. Als we de lagere wezens bestuderen, gaan we inzien dat ook zij een eigen soort denkvermogen hebben, bewustzijnscentra, maar toch niet van bewustzijn van zichzelf zoals de mens dat heeft.

Hier in de mens is de vereniging van *een ander en hoger* gebied van zijn met *dit* gebied van zijn. Het intellectuele en het spirituele en psychisch-materiële hebben een vereniging tot stand gebracht, en het resultaat is – de mens met zeven beginselen. Hemel en aarde hebben elkaar gekust, zoals de Ouden het eigenaardig uitdrukten, en hun nakomelingschap is de mensheid.

Niemand kan zo blind zijn dat hij niet de kennelijk onoverbrugbare kloof ziet die het zelfbewuste denkvermogen van de mens

scheidt van het rechtstreeks ontvankelijke denken van de lagere wezens. De mens kan werkelijk een god worden genoemd, opgesloten in een tabernakel – het psychomateriële raamwerk van zijn lagere natuur.

De grootste les die we uit dit alles kunnen trekken is die van fundamentele eenheid, van niet te scheiden belangen, en van onverbrekelijke natuurlijke banden die ons verenigen met al wat is. Niemand van ons kan *alleen* vooruitgaan of zijn pelgrimstocht vervolgen. We nemen, verbonden met alle delen van onze constitutie, ontelbare menigten lagere wezens met ons mee, want we zijn allen, collectief en individueel, verzamelingen lagere wezens, precies zoals de mensheid door onverbrekelijke banden is verenigd met onze spirituele kosmische meerderen. We moeten allen samen voorwaarts gaan, en dat hebben we in het verleden altijd gedaan; en in alle nog komende tijden zullen we verenigd voortgaan als een grote kosmische rivier van levens.

Zo vormen de grote wijzen of meesters een stadium of graad op de evolutieladder, juist boven de mensen met een gemiddelde ontwikkeling. Er zijn andere nog grotere wezens op de levensladder, die de leraren van deze grote wijzen zijn en die verder geëvolueerde mensen zijn dan de grote wijzen zelf. Hoger zelfs dan deze zijn weer anderen die nog verder zijn geëvolueerd, die met recht menselijke goden kunnen worden genoemd; ze zijn de beheerders van de natuur, de bestuurders van onze eigen planeet aarde. Boven en hoger dan deze menselijke goden leeft of liever bestaat wat in de esoterische filosofie technisch de 'stille wachter' van onze bol wordt genoemd, die dus de spirituele hiërarch ervan is.

Dit wonderlijke wezen, deze stille wachter, behoort tot de klasse van geestelijke superieuren die dhyāni-boeddha's worden genoemd. Onderling verbonden in het levende zijn en bewustzijn van deze dhyāni-boeddha zijn ontelbare stralen, die in een veelvuldigheid uit hem stromen. Deze kind-stralen die uit het levende zijn en bewustzijn of het wezenlijke hart van dit wonderlijke wezen stromen, zijn menselijke ego's. Dit wonderlijke wezen zelf wordt de altijd levende menselijke waringin genoemd, omdat hij uit zichzelf takken of ranken van de geest uitzendt, die naar beneden reiken, naar het substantiële weefsel van het universum waarin hij leeft, om daar wortel te schieten; en omdat ze, terwijl ze uit het levende bewustzijn van het wonderlijke wezen voortkomen, zelf waringins worden, die op hun beurt opgroei-

en, en na verloop van tijd door de cyclussen van eeuwen heen verheven spiritualiteit bereiken; en dan zenden ook zij nieuwe ranken als stralen uit, die wortelschieten in het substantiële weefsel van het heelal en aldus nieuwe stammen opbouwen – en zo groeit de wonderlijke mystieke levensboom door tijd en ruimte.

De altijd levende menselijke waringin is het toppunt van de hiërarchie van adepten van onze planeetketen; deze hiërarchie werd voor het eerst in deze vierde ronde op onze aardbol gevormd, kort vóór het midden van de periode van het derde wortelras. Dit was het karmische moment voor het verschijnen van deze hiërarchie, omdat de jonge mensheid toen zelfbewust begon te worden, en door groei en ontwikkeling gereed werd om het spirituele en intellectuele licht te ontvangen en te begrijpen.

En nu een mysterie: Iedere ingewijde die tot inwijding komt en deze met succes doorstaat, komt voort uit de innerlijke essentie van het wonderlijke wezen, de dhyāni-boeddha van deze vierde ronde. Inwijdingen tijdens de vijfde ronde op elke bol van onze planeetketen zullen hun oorzaak hebben in de activiteiten van de dhyāni-boeddha van de vijfde ronde; en zij die de tests en beproevingen ondergaan van de inwijdingscyclus die er dan zal zijn, zullen onder het toezicht staan van en verbonden zijn met de dhyāni-boeddha van de vijfde ronde, precies zoals de dhyāni-boeddha van de huidige vierde ronde dezelfde betrekkelijke plaats inneemt en dezelfde relatieve functies voor initianten in deze vierde ronde vervult. Evenzo zullen de zesde en zevende ronden, voorzover het inwijdingen betreft, op precies dezelfde wijze zijn verbonden met de respectieve dhyāni-boeddha's van ieder ervan.

Er zijn in feite vele van die wonderlijke wezens, vele stille wachters, als een mystieke ladder van licht in een opklimmende reeks van spirituele en intellectuele grootsheid. Deze wonderlijke wezens zijn zelf kind-waringins van een nog grotere waringin die het onzichtbare hart is van het zonnestelsel, de goddelijke hyparxis van vader zon. De altijd levende menselijke spirituele waringin die in het derde tijdvak uit een 'verheven gebied' neerdaalde, zoals H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* (1:235) zegt, is een groot spiritueel wezen, dat op aarde de leider is van de broederschap van adepten.

Men kan zeggen dat dit wonderlijke wezen als een 'bezoeker' naar ons aardse gebied kwam, en hier leefde in wat voor hem eens de onderwereld was van zijn eigen hoge gebied; het leefde enige tijd op aarde onder de vroege mensheid, eerst als de grootste, primordiale,

spirituele leraar en gids van de mensheid die er toen was; en uit hem en uit zijn werk en zijn verlichtende tegenwoordigheid werd oorspronkelijk de broederschap van de mahātma's gevormd, en het staat nog steeds aan het hoofd van deze broederschap, een wezen, zelf Eén, en toch in functie en in essentie velen.

20

Pneumatologie en psychologie: mysteries over de innerlijke aard van de mens

De mysteries over de verschillende monaden in de constitutie van de mens zijn heel diepzinnig, en in praktisch alle literatuur uit de oudheid is veel meer aandacht besteed aan het tussenliggende deel van de mens dan aan de andere monadische centra of brandpunten van bewustzijn die hem tot de volledige zevenvoudige (of tienvoudige) entiteit maken die hij is. In het christendom is weinig aandacht besteed aan de samengestelde aard van de mens, en alle christelijke theologen schijnen er tevreden mee te zijn de mens te beschouwen als een samenstel van drie basiselementen: geest, ziel en lichaam. Zelfs op dit punt is vanaf de vroegste tijden van het christendom verwarring geweest over het onderscheid tussen de 'geest' en de 'ziel' van de mens; en de meeste theologen schijnen deze termen als bijna synoniem te hebben beschouwd.

Toch schijnt er weinig twijfel aan te bestaan dat onmiddellijk na de dood van Jezus de avatāra, en gedurende een onbepaald aantal jaren daarna, er in het denken van christelijke schrijvers een duidelijk onderscheid werd gemaakt tussen 'geest' en 'ziel'. In deze eerste jaren van het christelijke tijdperk zag men de 'geest' bijna als iets goddelijks: een 'kind van god'; de 'ziel' werd vaak *psyche* genoemd, en van dit Griekse woord is de term 'psychologie' afgeleid. Bovendien kan men in het *Nieuwe Testament* lezen over een 'natuurlijk lichaam', over een 'psychisch lichaam' en over een 'geestelijk lichaam'. Het is opmerkelijk dat het *Nieuwe Testament* ook spreekt over de *psyche* als 'demonisch' of 'duivels'; niet dat de *psyche* de karakteristieke vorm van duivels of demonen was, maar dat in tegenstelling tot de geest in het binnenste van ieder mens, de *psyche* of 'ziel' zo onvolmaakt was dat men erover sprak als 'duivels'.

Dit onderscheid tussen geest en ziel werd in het filosofische en religieuze denken van de mensheid overal gemaakt, en de grote wijzen

hebben altijd geleerd dat juist omdat de individuele mens een integrerend deel van het heelal is, hij in zijn constitutie precies kopieert wat moeder natuur, zijn ouder, zelf in zich heeft en is. Ze onderwezen dat het heelal, de macrokosmos, en de mens, de microkosmos, samengestelde wezens zijn die bestaan uit een uiterlijk fysiek voertuig, het lichaam genoemd, en innerlijke machten en vermogens met hun respectieve innerlijke voertuigen waardoor ze zichzelf tot uitdrukking brengen, en die in het geval van de mens de Gouden Keten vormen van het goddelijke omlaag door het zielendeel naar de astrale en fysieke voertuigen. Het 'zielendeel' is het tussenliggende deel van de constitutie van de mens, vaak de 'menselijke ziel' genoemd, dat overeenkomt met wat in het heelal de 'overziel' is – om een term van Emerson te gebruiken.

De zeven beginselen waaruit de mens is samengesteld worden in de theosofische literatuur gewoonlijk als volgt opgesomd:

DE GODDELIJKE

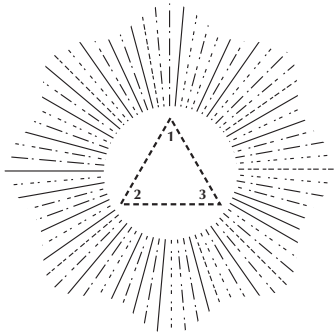

MONADE

1. Ātman, het essentiële zelf: Zuiver bewustzijn *per se*. Het essentiële of fundamentele beginsel of element of vermogen in ons dat aan ons (en ook aan ieder ander wezen of iedere andere entiteit) onze kennis geeft of gewaarwordend bewustzijn van zuivere zelfheid. Dit is niet het ego.*

*De ātman is het 'ik ben' of de essentie van het zelf in elk individu, terwijl het ego, het 'ik ben ik', een ondergeschikt vermogen is; want het is de weerkaatsing of het terugslaan van het bewustzijn van het essentiële zelf op zichzelf. Het ego schijnt bij een eerste onderzoek misschien het hogere te zijn, maar dit is een oppervlakkig inzicht in het vraagstuk, omdat zonder het 'ik ben' het 'ik ben ik' niet bestaat; want het 'ik ben' is eeuwig en *is* ongeacht of er een 'ik ben ik' is om het te weerspiegelen of niet. Om een

2. Buddhi: Het vermogen of geestelijk orgaan dat zich als intuïtie, begrip, oordeel, onderscheidingsvermogen, enz., manifesteert. Ze is de onafscheidelijke sluier of het kleed van de ātman.

3. Manas: Dit is het centrum of orgaan van het egobewustzijn in de mens (en in elke andere halfzelfbewuste entiteit); en is daarom de zetel of voortbrengende oorzaak van het 'ik ben ik'.

4. Kāma: Het orgaan of de zetel van de vitale psychoelektrische impulsen, verlangens, aspiraties, beschouwd in hun energetische aspecten, en daarom de elementaire of drijvende kracht in de menselijke constitutie. Omdat elk van de zeven beginselen zelf zevenvoudig is, is er zowel een goddelijk en geestelijk kāma als een grof emotioneel kāma, met alle tussenliggende stadia.

5. Prāṇa: Of leven; maar nauwkeuriger de elektromagnetische sluier of het 'elektrische veld' dat zich in het menselijke individu als levenskracht manifesteert.

6. Liṅgaśarīra: Het astrale of modellichaam, iets etherischer dan het fysieke lichaam; het astrale raamwerk waaromheen het fysieke lichaam is gebouwd, atoom voor atoom, en waaruit het zich ontwikkelt naarmate de groei vordert.

7. Sthūlaśarīra: Het fysieke lichaam. Dit is strikt gesproken helemaal geen werkelijk 'beginsel' of elementaire substantie, maar doet dienst als de gemeenschappelijke 'drager' van heel de innerlijke constitutie van de mens tijdens een leven op aarde.

---

beeldspraak te gebruiken, het 'ik ben' is het zonlicht of de zonnestraal; wanneer dit wordt weerspiegeld vanaf de maan wordt het het maanlicht of een lager soort licht.

Omdat de mens een microkosmos van de macrokosmos is, zou men de zeven beginselen of elementen op het heelal zelf kunnen toepassen. Het enige bezwaar daartegen is dat deze zeven beginselen sinds onheuglijke tijden alleen zijn gebruikt voor de constitutie van microkosmische entiteiten zoals de mens. Bovendien moet deze zevenvoudige lijst zo worden opgevat dat ze de constitutie van de mens eerder beschrijft als een samenstel van elementen of beginselen, dan als de knopen of brandpunten van verschillende monadische bewustzijnen.

De volgende lijst geeft de beginselen van het heelal met de termen uit de verschillende oude denkscholen:

Parabrahman-mūlaprakriti
Amūlamūla (wortelloze wortel)
Het grenzeloze
Eyn suph ('zonder grenzen')
De oneindigheid van ruimte en tijd

1. Paramātman, brahman-pradhāna, kosmische monade:	De monas monadum van Pythagoras en de filosofen uit de oudheid. Het hoogste monadische zelf van elke kosmische hiërarchie. De wortel van waaruit de zes andere beginselen of elementen van het heelal achtereenvolgens voortvloeien, elk evoluerend en zich ontvouwend uit het eraan voorafgaande. De eerste of ongemanifesteerde logos.
2. Ālaya; ādi-buddhi of mahābuddhi of kosmische buddhi; ākāśa of pradhāna; de wortel of essentie van mahat; anima mundi, kosmische aether:	De zetel of oorsprong van de kosmische ziel; de bron van elke intelligente orde, regelmaat, en alle 'wetten' in het universum of de hiërarchie. De tweede of halfgemanifesteerde logos.
3. Mahat of kosmisch denkvermogen, intelligentie, bewustzijn:	De bron of het centrum van alle monadische individualiteiten in de hiërarchie; *geïndividualiseerde* intelligentie, denkvermogen, bewustzijn, in tegenstelling tot

	die van het universum zoals in no. 2 hierboven. De derde of zogenaamde 'scheppende' logos. De gemanifesteerde purusha-prakriti.
4. Kosmische kāma:	De 'begeerte' in de *Rig-Veda*. Deze begeerte is zuiver onpersoonlijk universeel mededogen; de bron van de kosmische aandrijvende energieën van het heelal, die de levende intelligente elektrische impulsen ervan omvat. De schoot van fohat, beschouwd als de beweging veroorzakende en toch intelligent geleide kracht of krachten van het hiërarchische universum.
5. Kosmische jīva of kosmische levenskracht:	Het kosmische psycho-elektromagnetische veld; de bron van de kosmische levenskracht die alle wezens en dingen in de hiërarchie doordringt en waaraan al deze individuen hun respectieve prāṇa's ontlenen.
6. Astrale licht: kosmische ether:	Het laagste actief werkende aspect van de *anima mundi* van no. 2 hierboven. Het is in de kosmische hiërarchie wat het liṅgaśarīra is in het menselijk lichaam*.

*Het astrale licht is zoals H.P. Blavatsky het treffend omschrijft in haar *Theosophical Glossary*: 'het onzichtbare gebied dat onze bol omringt, zoals het elke andere omringt, en als het tweede beginsel van de Kosmos (het derde is het leven, waarvan het het voertuig is) overeenkomt met het liṅgaśarīra of het astraal dubbel in de mens. Een subtiele essentie die alleen voor een helderziend oog zichtbaar is, en het op een na laagste (het laagste is de aarde) van de zeven ākāśische of Kosmische beginselen.'

Het astrale licht is het grote reservoir zowel als de smeltkroes waarin alle emanaties van de aarde, psychisch, moreel of fysiek, worden opgenomen, en na er talloze etherische alchemistische veranderingen te hebben ondergaan, weer naar de aarde worden teruggekaatst (of naar elke andere bol in de hiërarchie), waardoor ze epidemische ziekten veroorzaken, of

7. Sthūlaśarīra: Het fysieke heelal – het uiterlijke kleed of lichaam van de zes meer etherische element-beginselen.

Men moet goed begrijpen dat al deze elementen of beginselen van de mens en het heelal elkaar doordringen. De verschillende punten op de lijsten worden alleen voor het gemak boven elkaar geplaatst, en dit gebeurt uitsluitend om een toenemende graad van ijlheid aan te geven van het onderste naar de top.

Verder, wanneer we beginnen bij het hoogste of meest spirituele, dan vloeit ieder beginsel of element voort vanuit het onmiddellijk erboven gelegen element. Dus no. 1 ontwikkelt of ontvouwt no. 2, die dus niet alleen zijn eigen individuele karakteristiek of svabhāva bezit, maar eveneens iets van de svabhāva of karakteristieke eigenschap van zijn ouder heeft; evenzo wordt no. 3 geëmaneerd uit no. 2 en bevat dus in zijn groeiende complexiteit en differentiatie niet alleen zijn eigen individualiteit of svabhāva, maar ook de respectieve svabhāva's van no. 2 en no. 1; en zo gaat het de lijst langs tot no. 7, dat de gedifferentieerde 'drager' of 'manifesteerder' is van alle zes andere. Het is bovendien goed te bedenken dat de hogere steeds meer verzwakt worden hoe verder het proces van ontvouwing vordert omlaag naar de materiële sferen.

Elk van deze verschillende niveaus van het hoogste tot het fysieke is zelf zevenvoudig (of tienvoudig). Met andere woorden, elk van de bewustzijnscentra of monadische knopen of brandpunten van de mens heeft zijn overheersende of svābhāvische karakteristieke eigenschappen, die het onderscheiden van de svābhāvische kenmerken van alle andere.

Als we de zeven kleuren van het zonnespectrum gebruiken als illustratie, kunnen we zeggen dat elk van die monaden van de constitutie van een mens haar overheersende kleur heeft, hoewel ze tegelijkertijd alle andere kleuren bevat van het pneumatologisch-psychologische spectrum. Manas bijvoorbeeld bevat alle zeven kleuren van de hele constitutie van de mens, maar de karakteristieke kleur ervan is manas-manas, of manas *per se*. Evenzo heeft kāma alle zeven kleuren of krachten in zich: hij heeft zijn ātman, zijn buddhi, zijn

---

deze laatste nu fysiek, psychisch of moreel zijn. Ook is het de zetel van alle kwalijke emanaties die de aarde uitstraalt. Daarom vindt men ook in het astrale licht de lagere graden en stadia van de kāmaloka.

manas, en de andere beginselen, maar zijn svābhāvische of essentiële karakteristieke eigenschap is kāma-kāma. Daarom kan de ātman, de uiteindelijke bron van het wezen van de mens uit zichzelf alle andere verschillend 'gekleurde' element-beginselen emaneren.

De mens is daarom opgebouwd uit elementen die aan het kosmische reservoir worden onttrokken. Toch kan vanuit een ander gezichtspunt de mens worden beschouwd als iets anders dan alleen een 'bundel kosmische energieën'. Hij is feitelijk een reeks bewustzijnscentra of monaden. Er is bijvoorbeeld een goddelijke monade, een spirituele monade en een intellectuele monade of agnishvātta; er is ook een psychische monade, die de mens is zoals hij nu is; een dierlijke monade; en zelfs de laagste triade – prāṇa, liṅgaśarīra en sthūlaśarīra – belichaamt wat men een astraal-fysieke monade zou kunnen noemen.

Een eenvoudige illustratie kan deze gedachte verduidelijken. De zon zendt allerlei soorten stralen uit. Een van deze stralen komt, bijvoorbeeld, in een verduisterde kamer die we de materiële wereld kunnen noemen, waar hij verschijnt als een lichtstraal. Laat dit licht door een prisma vallen en u krijgt de zeven prismatische kleuren; elk van deze stralen is in feite een licht met een eigen kleur; toch vormen de zeven samen de constitutie van de zonnestraal. Elk van deze prismatische stralen heeft zijn oorsprong in zijn eigen zonnemonade; precies zoals er in de constitutie van de mens de verschillende monaden zijn die alle samenwerken, zo werken de zeven prismatische stralen samen om de zonnestraal te vormen. De oorsprong van de straal is de innerlijke god of zonnegodheid die uit zichzelf de zeven monadenkinderen of zeven prismatische stralen uitzendt. Laten we zeggen dat een van deze zeven stralen van de zonnestraal de hoogste is, de uitvloeiing van zijn goddelijke monade. Een andere is de straal die uit zijn spirituele monade voortkomt; weer een andere is een straal die uit zijn intellectuele monade voortkomt; enz., langs de schaal naar beneden.

Hier zien we dan dat we zeven monaden hebben die zich verenigen om op dit gebied een gemanifesteerd wezen te vormen, en alle zeven komen voort uit het hart van hun gemeenschappelijke vadermonade, of de innerlijke god van de straal. Toch is het 'hart' van elk van deze monaden-kinderen op haar eigen gebied een godheid en daarom een vader-monade. Zoals Jakob Böhme, die door H.P. Blavatsky een 'troetelkind van de nirmāṇakāya's' werd genoemd, zegt:

> Want het boek waarin al de mysteriën staan, is de mens zelf: hijzelf is het boek van het Zijn van alle wezens, want hij is de gelijkenis van de godheid. Het grote geheim ligt in hem; het onthullen ervan behoort uitsluitend aan de goddelijke geest.
>
> – *Negende brief*

Zo onderwees ook de eenvoudige schoenmaker uit Görlitz die aan het eind van de zestiende eeuw leefde, dat de mens slechts een kopie in het klein is van de macrokosmos.

Men moet het zich niet zó voorstellen dat de zeven beginselen één ding zijn, en de monaden iets anders dat door de zeven beginselen heen werkt. Vanuit één gezichtspunt bestuderen we de 'stof' waaruit het universum (en daarom de mens) is opgebouwd, vanuit een ander gezichtspunt vestigen we de aandacht op het heelal (of de mens) als een uitgestrekt aggregaat van individuen. Niet alleen zijn de zeven beginselen de zevenvoudige 'stof' van het heelal, maar het *hogere deel van elke stof is zijn bewustzijnskant*, terwijl het lagere deel de lichaamskant is, door middel waarvan *zijn eigen bewustzijn* zich tot uitdrukking brengt. Dus is iedere monade, ieder bewustzijnscentrum, zevenvoudig: ieder heeft haar ātman, buddhi, manas – en zo langs de schaal naar beneden. Sthūlaśarīra, bijvoorbeeld, betekent niet noodzakelijk een fysiek lichaam; het betekent een substantieel lichaam, grof lichaam, van welk gebied ook, fysiek, geestelijk of goddelijk.

Elk punt in de oneindigheid is een bewustzijnscentrum, daarom is ieder punt in de oneindigheid een monade, opgebouwd uit zeven soorten stof, de zeven element-beginselen van het heelal.

Laten we nu zien hoe de classificatie van de constitutie van de mens in zeven beginselen of zeven monadische centra overeenkomt met de verdeling in drie delen die ons meer vertrouwd is (zie figuur blz. 546):

Men ziet dat de hoogste duade de zetel is van de karakteristieke spirituele individualiteit, en deze karakteristieke individualiteit is de svabhāva van een wezen. Hoewel zijn levensperiode even lang duurt als het mahāmanvantara van het galactische heelal, houdt dit toch niet zijn definitieve vernietiging in. Wanneer de melkweg zelf het einde van zijn manvantarische activiteit zal hebben bereikt, zal deze in zijn galactische pralaya verzinken, en alles wat erin is met zich meenemen, goden, monaden en atomen, die dan uit hun zuiver *gemanifesteerde* of *gedifferentieerde* bestaan worden gerukt als droge bladeren door de herfstwinden. En deze zullen alle weer verschijnen als de pra-

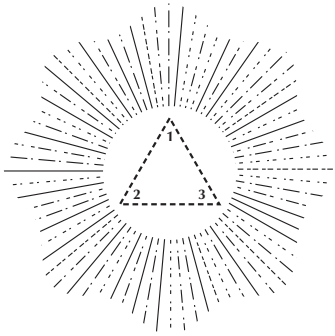

HOOGSTE DUADE:
ātman
buddhi } geest

Het essentiële of geestelijke zelf. Dit zelf, de eeuwigdurende wortel van de constitutie van de mens, heeft op zijn eigen gebied een ononderbroken actief bestaan gedurende de hele lengte van het galactische mahāmanvantara. De goddelijk-geestelijke monade, onvoorwaardelijk onsterfelijk tijdens de galactische periode; de bron van waaruit in opeenvolgende stappen alle lagere delen van de constitutie van de mens vloeien.

TUSSENLIGGENDE DUADE:
manas
kāma } ziel

De zetel van het menselijke ego, dat tweevoudig is: bestaande uit ten eerste het hogere deel dat opwaarts streeft en dat in wezen het reïncarnerende ego is; en ten tweede een lager deel dat naar beneden wordt aangetrokken naar de gebieden van materieel bestaan, en dat is het gewone menselijke ego. Kort na de dood wordt het reïncarnerende ego aangetrokken tot de hoogste duade; en het lagere deel valt uiteen en is sterfelijk.

LAGERE TRIADE:
prāṇa
liṅgaśarīra
sthūlaśarīra } lichaam

In elk opzicht sterfelijk; niet wat betreft de levensatomen ervan, maar als een triadisch voertuig van vitaal-astrale en fysieke krachten en substanties.

laya van die melkweg voorbij is, en dan weer een nieuwe cyclus van galactische manifestatie zal brengen, maar op een ietwat hoger gebied.

We merken op dat de tussenliggende duade de zetel is van het gewone menselijke bewustzijn dat een tweevoudig wezen is, bestaande uit een geestelijk aspirerend deel, gewoonlijk het reïncarnerende ego of hogere manas genoemd; en een lager deel dat zwaar is belast met emotionele, psychische en astrale psychomagnetische eigenschappen en dus sterk tot materiële zaken wordt aangetrokken. Dit lagere deel is dus de knoop of het brandpunt van bewustzijn die zich als het gewone menselijke ego tot uitdrukking brengt – onvoorwaardelijk sterfelijk, omdat er niets in is van een werkelijk spiritueel karakter dat zichzelf door naar boven te streven kan opwerken tot vereniging met het hogere deel. Juist hier zien we de reden voor de waarschuwingen van alle grote leraren om de zetel van het bewustzijn van de mens uit dit gewone menselijke gebied te verheffen naar het meer geestelijke deel van de tussenliggende duade, zodat het een deel kan worden van het weefsel van het zich wederbelichamende ego, en zo zijn betrekkelijke 'onsterfelijkheid' kan bereiken. Het is hierin dat door zelfbeheersing, zelfonderzoek, en soortgelijke morele oefening de eerste stappen naar het meesterschap worden gezet. De mahātma is hij die na een aantal levens erin is geslaagd om zijn lagere 'ziel' zodanig te verheffen dat deze 'één' wordt met zijn geestelijke natuur. Wanneer dit wordt bereikt, wordt hij een spirituele mens op aarde; in zijn grotere volmaking daarvan een mens-god. Hij kan dan naar eigen wil van het ene lichaam naar het andere overstappen, en zijn grote werk als lid van de broederschap ononderbroken voortzetten.

Wat de drie elementen die de lagere triade vormen betreft, ze zijn als een geheel beschouwd onvoorwaardelijk sterfelijk; hoewel de respectieve zaadelementen van elk daarvan, ontleend aan de kosmische reservoirs van de natuur, op zichzelf en als kosmische beginselen beschouwd, *per se* onsterfelijk zijn – tenminste in hun spirituele essentie. Zelfs het sthūlaśarīra, of de fysiek atomaire hiërarchie van het menselijk lichaam, bestaat uit kosmische elementen, die op hun beurt uit atomaire entiteiten zijn opgebouwd die, hoewel individueel onderhevig aan verbijsterend snelle veranderingen en wederbelichamingen, niettemin als entiteiten een langere levensduur hebben dan het fysieke lichaam als geheel dat zij tijdelijk en gezamenlijk vormen.

Het zou interessant kunnen zijn te zeggen dat elk van de organen van het menselijk lichaam de vertegenwoordiger is van een deel van zijn samengestelde innerlijke constitutie. Met andere woorden, elk van de monadische centra of brandpunten van bewustzijn in de mens heeft zijn eigen ermee overeenkomende orgaan in het fysieke lichaam, en elk van die organen werkt zoveel mogelijk in overeenstemming met de karakteristieke of typerende activiteit van zijn innerlijke en onzichtbare oorzaak. Het hart, de hersenen, de lever, de milt, enz., is ieder op zichzelf de uitdrukking op het fysieke gebied van een overeenkomstig bewustzijnscentrum in de onzichtbare constitutie van de zevenvoudige mens.

De stralende ster in het diagram is de goddelijk-spirituele schakel met de kosmos en kan worden beschouwd als de 'wortel' gevormd uit de drie beginselen of spirituele elementen, waarvan men in één opzicht nauwelijks kan zeggen dat ze boven de ātman staan, maar die de meest glorieuze oorsprong van de ātman zijn, hier weergegeven door het symbool van een 'ster' van stralend licht, met in zijn kern een driehoek van stippellijnen die zijn triadische goddelijk-geestelijke wortel weergeeft.

• • •

In het westen is ware psychologie een praktisch onbekend terrein van kennis, hoewel 'psychologie' in de laatste vijftig tot honderd jaar werkelijk een woord is geworden waarbij men zweert. Wat daarbij zo jammer is, is dat westerse psychologie weinig meer is dan een onderzoek van de lagere delen van het denken en voelen van de mens, en gewoonlijk grenst aan wat men de hogere aspecten van de fysiologie kan noemen. Alle hogere delen van de constitutie van de mens schijnen te worden gezien als bijproducten van de menselijke *psyche* die daarom weinig werkelijkheid zouden hebben. Maar precies het tegenovergestelde is waar; want juist de spirituele en hogere intellectuele eigenschappen en functies zijn de werkelijke basis of wortel van de mens, en na hun doortocht door de *psyche* van de menselijke constitutie veroorzaakt hun zwakke weerspiegeling in het brein en het zenuwstelsel de wonderlijke verscheidenheid van verschijnselen die de mens vertoont – in het bijzonder wanneer het lichaam min of meer ziek is of gebrekkig functioneert.

Het is nogal dwaas dat verzwakte constituties als maatstaf worden gebruikt voor studies van de menselijke *psyche*. De waarheid over de psyche van de mens moet worden gezocht in de *normale* mens voor zover zo'n norm kan worden gevonden.

Wat is tenslotte de psyche van de mens? De oude Griekse en Latijnse stoïcijnen hebben haar verklaard door althans stilzwijgend te verwijzen naar een van de vroege leringen van de Griekse mysteriën waarin staat dat de menselijke ziel – *psyche* genoemd, van het Griekse *psychō* 'afkoelen' – zo werd genoemd omdat het lagere deel van de menselijke 'ziel' door de slaaf te worden van lagere verlokkingen, in de diepten van de koude stof verzonk en dus haar innerlijke geestelijke vuur verloor. Haar omzwervingen door de lagere gebieden van materie bracht haar steeds verder af, tenminste voor eeuwen, van het centrale vuur dat de kosmos doortrilt.

Deze tussenliggende psychische sluier van bewustzijn verduistert onze menselijke visie. Maar naarmate we erin slagen om binnen en achter deze sluier te gaan des te edeler worden we, en wordt ons verstandelijk vermogen groter en doordringender, wordt ons geestelijke inzicht helderder, werkt onze intuïtie sneller, en worden de impulsen uit ons hart dat opspringt in sympathie en liefde voor al wat is, verhevener.

Als we nu alle eigenschappen en kwaliteiten van de lagere tussennatuur van de mens onder de term *psyche* rangschikken, zouden we evenzo al de edelste eigenschappen en kwaliteiten door een ander even veelzeggend woord moeten samenvatten, en misschien kan geen beter woord worden gevonden dan wanneer we ons wenden tot het Grieks, waaraan het woord psychologie is ontleend, en de zetel van deze hogere functies van de constitutie van de mens beschrijven in samenhang met het woord *pneumatologie.* Eens zullen de wetenschappers beseffen dat het westen slechts velden van onderzoek heropent, betreffende de mens en zijn aard en karakteristieke eigenschappen, die in andere delen van de wereld een heel oud verhaal zijn, zoals bijvoorbeeld in India, waar de *hele* constitutie van de mens sinds onheuglijke tijden is bestudeerd.

Zoals William Kingsland het uitdrukt in zijn *The Great Pyramid in Fact and in Theory*:

> De werkelijke aard van de mens, zo is in alle eeuwen onderwezen, is *één* met dat ENE absolute wortelBEGINSEL dat het heelal IS. Met andere woorden, hij is in de kern een *spiritueel wezen*, hoewel nu de grote meerderheid van de mensen al sinds eeuwen tijdelijk niet alleen het bewustzijn van de werkelijkheid van zijn spirituele eenheid heeft verloren, maar ook de kennis dat ze ooit heeft bestaan. – II, 123-4

Dit grote spirituele feit is de grondslag van elk stelsel, religieus of

filosofisch, van de oude wereld; en de filosofische en religieuze stelsels van de Europese beschavingen, oude en moderne, zijn meer of minder waardevol naarmate ze de nadruk leggen op deze meest verheven spirituele waarheid.

Als de theosofische beweging niets anders deed dan het westen opnieuw bewust te maken van een gemeenschappelijke oorsprong van alle mensen, zou ze inderdaad de hoogste lof en dankbaarheid van de mensheid verdienen.

We hebben dus het beeld vóór ons van de constitutie van de mens als een drievoudige entiteit: ten eerste, een hoogste beginsel van onvoorstelbare luister, de bloem van lange eeuwen van evolutie; ten tweede, het tussendeel, eveneens een product van eeuwen van evolutie, maar nog onvolmaakt, en daarom nog min of meer onderworpen aan de wisselwerking van de verschillende krachten die zich in de etherische substantie eromheen bevinden; ten derde, het vitaal-astraal-fysieke element. Toch is zelfs deze triade, hoewel als een samengestelde structuur sterfelijk, zelf de emanatie van haar eigen monadische centrum, het laagste in de menselijke constitutie.

• • •

Het is een heel oude leer die tot op zekere hoogte nu door de psychologie is bevestigd dat, terwijl de beginselen van de constitutie van de mens instinctief samenwerken, het toch af en toe voorkomt dat één van de twee hogere duaden als het ware wordt ontwricht of relatief gezien niet functioneert, en dit zonder de dood van de menselijke entiteit te veroorzaken.

Het is natuurlijk duidelijk dat wanneer een absolute scheiding tussen de *lagere triade* en de twee hogere duaden plaatsvindt, de dood daarop volgt. De fysieke dood lijkt misschien op een proces van verlies van vermogens en kracht voor hen die niet gewend zijn filosofisch te denken, of die aannemen dat de mens als een volledige zevenvoudige entiteit tijdens het leven het typische voorbeeld is van een wezen dat één bewustzijn heeft. In feite is juist het tegenovergestelde waar. Iedere toename van het aantal beginselen waaruit een entiteit is samengesteld, betekent een daarmee overeenkomstige vermindering van vrijheid van spirituele vermogens en macht, en daarom zelfs van leven, omdat elk toegevoegd substantie-beginsel de spiritueel-intellectuele straal uit de hoogste duade als een sluier omsluit, en daardoor het transcendente licht verduistert dat altijd via de hoogste duade uit het hart van de monade stroomt. De fysieke dood betekent dus een grotere vrijheid, een bevrijding, voor de hogere delen van de mens.

Laten we echter het onderwerp van de fysieke dood nu terzijde leggen, in welk geval de hoogste en de tussenliggende duade nog enige tijd verbonden blijven in de kāmaloka van het astrale licht, en aandacht schenken aan die bijzondere gevallen waarin òf de ene òf de andere van de twee hogere duaden in meerdere of mindere mate ontwricht of inactief wordt. Laten we eerst het geval nemen dat de hoogste duade de tussenliggende duade loslaat die tijdens het leven is verbonden met de lagere triade. Wanneer het ontwrichten of loslaten van de hoogste duade gedeeltelijk is, ontvangen de tussenliggende duade verenigd met de lagere triade in mindere mate de spiritueel-intellectuele invloeden van boven. Zulke gevallen zijn buitengewoon talrijk, en worden 'zielloze' wezens genoemd.

Er is nog een andere klasse van wezens die technisch 'zielloos' worden genoemd, omdat ze een lichaam en een samengestelde menselijke constitutie kozen om door middel daarvan op aarde te werken als dit noodzakelijk werd, maar van wie het evolutionaire peil veel hoger staat dan dat van gewone mensen. H.P. Blavatsky zinspeelt hierop in *De Geheime Leer* (1:262vn):

> De mogelijkheid dat de 'ziel' (d.w.z. het eeuwige geestelijke ego) in de ongeziene werelden woont, terwijl haar lichaam op aarde blijft leven, is een bij uitstek occulte leer, vooral in de Chinese en boeddhistische filosofie. Zie 'Isis Ontsluierd, 1:602 (Engelse uitgave) voor een verdere toelichting. Er zijn veel *zielloze* mensen onder ons, want dit komt voor zowel bij verdorven materialisten als bij personen 'die toenemen in heiligheid en nooit terugkeren'. (Zie aldaar en ook 'Isis', 2:369, Engelse uitgave.)

Deze bijzondere klasse van zielloze mensen zijn zij die hun karma uit het verleden bijna hebben uitgewerkt en gestaag spiritueel vooruitgaan in de spirituele gebieden, maar intussen op aarde als het ware een onbezield lichaam hebben. En ze gebruiken dit onbezielde lichaam alleen wanneer ze dat willen, af en toe, voor speciaal en buitengewoon werk. De zich ontwikkelende entiteit vliegt, om zo te zeggen, wanneer ze verkiest door zo'n lichaam te werken, in haar bewustzijn terug naar de fysieke gebieden, manifesteert zich daar voor korte tijd, en keert dan terug naar haar eigen sferen. Daarom houdt ze het fysieke lichaam alleen in stand voor speciale doeleinden, en is het feitelijk een zielloos persoon, hoewel het doet wat nodig is om in leven en gezond te blijven; het is volkomen onschuldig, en doet niet het minste kwaad. De gedachte is dat de monade uit zichzelf een

straal zendt om te incarneren en op aarde een lichaam te hebben voor haar eigen karmische doeleinden. De monade zelf evolueert in de spirituele en intellectuele rijken; en dan wanneer het noodzakelijk wordt, verlicht ze het fysieke lichaam, bezielt het, doet het vereiste werk, en vertrekt weer; maar het lichaam blijft leven.

Wanneer er een volkomen scheiding tussen de hoogste duade en de tussenliggende duade en lagere triade plaatsvindt, dan ondergaan de verenigde delen die achterblijven een werkelijk verschrikkelijk lot; want dit is het geval van een 'verloren ziel' – dit heeft betrekking op de menselijke ziel. Deze toestand ontstaat als een climax van een lange tijd van aanhoudende niet-spiritualiteit in een reeks levens. Als een mens een volkomen slecht leven heeft geleid, vol haat, verslaafd aan onwaardige hartstochten en ondeugden, dan is er niets dat de spirituele ziel bij de dood met zich mee kan nemen naar devachan, en zo'n menselijke ziel reïncarneert daarop bijna onmiddellijk, maar in een lagere toestand en in een meer onvolmaakt menselijk lichaam dan tevoren.

Stel u een aantal van zulke levens voor, nutteloos vanuit het standpunt van de spirituele natuur of de hoogste duade. Dan zal tenslotte de tijd aanbreken dat de zevenvoudige constitutie uiteenvalt doordat de hoogste duade zich eruit terugtrekt. In dat geval blijft de 'verloren ziel' reïncarneren zonder tussenliggende postmortale periode totdat de resterende voorraad energie die in zo'n 'verloren' wezen ligt uitgeput raakt, waarna de levensatomen worden verspreid; en in dat geval valt dat wat er van de entiteit overblijft eenvoudig uiteen en incarneert daarna natuurlijk niet meer. De menselijke ziel is verhongerd, ja verschrompeld tot een niet-zijn.

Een zekere tijd na het 'verlies' van de 'ziel', en voordat de ontaarde entiteit volkomen in haar levensatomen is opgelost, volgt het nog overgebleven deel van de vroegere mens – en dat deel heeft volkomen beestachtige eigenschappen – de *gati* of 'weg' van de dieren, op grond van de overheersende beestachtige instincten en lusten die het naar de schoot van dieren trekken. Met andere woorden, dat bezinksel van de entiteit dat overblijft zoekt in die schoot belichaming waarheen het zeer sterk wordt aangetrokken, en dat zijn dierenlichamen.

Het bovenstaande is maar één aspect van de zeer verkeerd begrepen leer van de transmigratie; want met nadruk moet worden gezegd dat geen *menselijke* ziel ooit de schoot van een dier binnengaat. Ja, juist vóór de ontbinding van het bezinksel van de snel ontbindende entiteit verlaat ze ook het dierenrijk en wordt snel belichaamd in de

plantenwereld. In mijn *Occulte Woordentolk* staat bij 'zielloze wezens' het volgende over iemand die een 'verloren ziel' is:

> Hij zal de 'gemakkelijke afdaling' voortzetten, van de ene menselijke geboorte naar een lagere menselijke geboorte overgaan, en dan naar een nog lagere, totdat tenslotte de ontaarde astrale monade – alles wat van het eens menselijke wezen overblijft – zelfs het lichaam kan betreden van een of ander dier waartoe ze zich voelt aangetrokken (en dit is één aspect van de leer van de 'transmigratie' die in het westen zo slecht is begrepen); sommige gaan misschien tenslotte zelfs over naar planten en zullen uiteindelijk verdwijnen. De astrale monade zal dan zijn uitgewist.

Maar tijdens het proces van ontaarding en verval blijft er altijd de mogelijkheid dat het ongelukkige wezen dat naar beneden afglijdt door de christos of hoogste duade wordt verlost; want, als er zelfs maar één enkele spirituele aspiratie in de zich ontbindende menselijke ziel kan worden opgewekt, heeft ze ogenblikkelijk de kans zich te hechten aan de geestelijke straal van boven, en te beginnen weer opwaarts te gaan. Zo'n dood van de ziel *vindt niet volledig plaats zolang er de geringste kans blijft bestaan op zo'n geestelijke aspiratie of verlangen.* We ontmoeten voortdurend mensen die zich aan hartstocht, ondeugd, zelfzucht, enz., hebben overgegeven; in hen is de menselijke ziel *stervend*, maar is alleen volledig *dood* – of 'verloren' – wanneer de degeneratie zover is gegaan dat de menselijke ziel volledig verdierlijkt en verdorven is geworden; en dit komt – gelukkig voor de mensheid – inderdaad *heel zelden* voor!

• • •

Het is volgens oude legenden en verhalen niet alleen een mogelijkheid, maar werkelijk een vaak voorkomende gebeurtenis voor de menselijke ziel om *tijdelijk* gedeeltelijk te zijn gescheiden van het vitaal-astraal-fysieke voertuig. De hoogste duade blijft natuurlijk tot op zekere hoogte het toezicht houden op het tussendeel dat tijdelijk losstaat van de lagere triade; en hierdoor is het lichaam nog voorzien van leven, naar alle schijn nog een normale, levende menselijke entiteit, die nog steeds, maar in mindere mate, de stroom van spiritueel-intellectuele individualiteit ontvangt die voortkomt uit de twee hogere duaden.

De fysieke mens leeft; en voor zover fysieke ogen hem kunnen zien, is hij naar alle schijn precies wat hij tevoren was; de mens denkt nog, doet zijn werk, blijft doorgaan met zijn dagelijkse bezigheden, maar in werkelijkheid is hij tijdelijk een spiritueel en psychisch gehan-

dicapte. Maar als deze ontwrichting volkomen zou zijn, dan had ze de dood en ontbinding van de lagere triade veroorzaakt.

De bijna-'afwezigheid' of tijdelijke 'verwijdering' van het psychische gestel van een mens, uit de rest van zijn constitutie, is zo gewoon dat het bijna iedereen overkomt.

Het meest algemene geval waarin dit zich voordoet is dat van de slaap. Tijdens de slaap is de persoonlijke mens afwezig; met andere woorden, hij manifesteert zich niet via het fysieke brein; en deze tijdelijke 'verwijdering' van de tussenliggende of gewone menselijke natuur is de uiteindelijke oorzaak van de slaap. Het lichaam slaapt omdat de persoonlijke mens niet langer daar is.

Een ander geval is dat van de trance, een woord dat vaak wordt misbruikt door populaire schrijvers over zogenaamde paranormale verschijnselen. De medische jaarboeken bewijzen dat trances even gewoon zijn voor de mensen als zwarte bessen in het juiste seizoen. Een mens is in een soort trancetoestand als hij verstrooid is, want zijn geest is dan niet langer 'aanwezig'. Een mens verkeert in een kleinere trance wanneer hij zich niet bewust is van de omringende omstandigheden of diep in gedachten is verzonken.

Een mens is eveneens in een trance wanneer hij dwaselijk heeft toegestaan het slachtoffer te worden van de praktijken van een hypnotiseur; en iedereen die mannen en vrouwen heeft gezien die in een toestand van hypnose verkeerden, zal beseffen hoe gevaarlijk en verkeerd die praktijken zijn.

In al deze gevallen is de oorzaak van die toestand dat het psychomentale gestel van de mens automatisch of met geweld van zijn normale plaats is verdrongen; en er rest alleen het levende menselijke lichaam met zijn onvolkomen functionerende hersencellen en zenuwstelsel, waarop tijdens het leven de karakteristieke eigenschappen van het individu zijn afgedrukt.

Een ander geval van ontwrichting of 'afwezigheid' van de tussennatuur is dat waartoe de verschillende graden van krankzinnigheid behoren. Een mens is krankzinnig omdat zijn tussennatuur 'afwezig' is, hetzij gedeeltelijk hetzij betrekkelijk volkomen, of in gevallen van hevige krankzinnigheid relatief volledig is ontwricht. De meeste gevallen van geboren zwakzinnigen zijn reïncarnaties van ongelukkige 'menselijke zielen' die de zelfbewuste schakel hebben verloren met het spiritueel-intellectuele deel van hun constitutie, en die daarom nog enige tijd zijn blijven 'doordraaien' als mensen omdat de tussenliggende machinerie nog niet is 'uitgeput'. De meeste zwakzinnig

geborenen zijn zielen die nog niet 'verloren' zijn, maar in vorige levens de '*facilis descensus averno*' van Vergilius zijn gegaan, de 'gemakkelijke afdaling'.

Toch zijn er uitzonderingen: er zijn gevallen van zwakzinnig geborenen die toestanden betreffen van slechts tijdelijke verduistering van het spiritueel-intellectuele deel, en zodra de toestand van karmische 'straf' is doorgemaakt, wordt de entiteit weer een min of meer normaal mens. Geen man of vrouw is tegenwoordig wijs genoeg om onderscheid te maken tussen de ziel op het neergaande pad die als geboren zwakzinnige in het leven komt, en die andere gevallen waarin een stoornis of beschadiging, van psychische of fysieke aard, de toestand van zwakzinnigheid kan hebben veroorzaakt. Zo'n letsel kan zowel vóór de geboorte als daarna plaatshebben. Het zou ethisch gezien zuiver moord zijn om euthanasie op zulke ongelukkige gehandicapte mensen goed te keuren – want ze zijn nog volledig mens.

Zulke gevallen van 'ontwrichting' zijn in geen geval identiek met die van 'verloren zielen'. Bij 'verloren zielen' is geen sprake van een ontwrichting van de *tussenliggende duade*, maar van het zich terugtrekken van de *hoogste duade*.

We hebben gesproken over bepaalde abnormale of subnormale toestanden van de tussennatuur; en het is misschien goed nu die abnormale toestanden van de tussennatuur te bespreken, die niet abnormaal zijn in de zin van lager dan de norm maar van boven de norm, of bovennormaal. Terwijl de subnormale gevallen alle worden veroorzaakt door de inactiviteit van de spirituele natuur, worden de bovennormale gevallen veroorzaakt door de versterking in de mens van de activiteit van de hoogste duade – of wat op hetzelfde neerkomt, de bovennormale gevallen zijn die waarin de spirituele natuur in hoge of minder hoge mate in de mens overheerst.

In gevallen van meer dan normale activiteit van de hoogste duade, is het tussenliggende of mentaal-psychische deel van de mens op zijn gebied overeenkomstig hoog ontwikkeld, omdat het doorschijnend is geworden voor en een gewillig voertuig van de stroom van spiritueel-goddelijk bewustzijn die door haar heen stroomt vanuit de spirituele ziel, het actief individuele deel van de monadische essentie. Dan domineert de monade in de mens, en wordt in zijn functies niet gehinderd door de zelfverzekerdheid en de karaktersterkte van het tussendeel, en evenmin wordt ze geheel in beslag genomen door de individualiteit van de ziel-entiteit wanneer de spiritueel-goddelijke stroom van monadisch bewustzijn erdoorheen vloeit naar het per-

soonlijke bewustzijn van de mens. Ja juist het tegengestelde hiervan heeft plaats; want de tussennatuur is in hoge mate één geworden met de stroom van de monadische essentie, waardoor dat prachtige wonder van de mensheid wordt voortgebracht: een mens in min of meer nauwe vereniging met de god binnenin hem.

Een van de meest algemene feiten in het leven is de invloed die het ene verstand op het andere uitoefent, want het menselijke psychische gestel is bijzonder ontvankelijk voor suggestie, en in extreme gevallen voor beheersing van buitenaf. Welnu laten we, in plaats van zo'n invloed van buiten die het psychisch gestel van de mens beïnvloedt, deze invloed vervangen door de transcendente geestelijke stroom van bewustzijn die *uit het eigen spirituele zelf of de innerlijke godheid van het individu* stroomt. Hier hebben we wat het hele evolutieproces probeert tot stand te brengen – de vereniging van het louter menselijke individu met zijn eigen innerlijke god. Tot nu toe zijn zulke gevallen inderdaad zeldzaam. Zulke halfgoden of mensgoden zijn de geestelijke en intellectuele voorlopers van wat de hele mensheid tenslotte in ver in de toekomst liggende tijden bestemd is te worden.

Wanneer zo'n zelfbewuste ontvankelijkheid van de zielennatuur praktisch volmaakt wordt, dan kunnen de mensen zeggen: 'Zie, een geïncarneerde boeddha!' 'Zie! een geïncarneerde christus!' Zo'n halfgod is in alle eeuwen naar waarheid beschreven als een geïncarneerde godheid, omdat de straal van de kosmische logos in betrekkelijke zuiverheid en kracht door hem heen werkt, en daarom de goddelijke wil en het goddelijke bewustzijn manifesteert. Van zo'n grote figuur die één is geworden met de innerlijke godheid, voor zover het ons eigen zonneheelal betreft, kan worden gezegd dat hij alwetend is geworden, omdat zijn bewustzijn zich naar welgevallen uitstrekt over de gebieden van het universum. Ze zijn belichaamde dhyāni-chohans die worden beschouwd als spiritueel-intellectuele monadische stralen. Natuurlijk verschillen zelfs zij onderling in niveau van evolutionaire groei, waarbij sommigen veel verder zijn gevorderd dan anderen.

Noodzakelijkerwijs zijn er maar weinig van deze grote figuren en ze komen met grote tussenpozen voor; en de mysteries die op hen betrekking hebben zijn zowel vreemd als wonderbaarlijk. In het Nieuwe Testament wordt de episode in de Hof van Gethsemane beschreven, waar Jezus tegen zijn discipelen zou hebben gezegd:

> Mijn ziel is zeer bedroefd, tot stervens toe. Blijf hier en waak

met mij. En hij ging een weinig verder, en wierp zich ter aarde en bad . . . en zei: 'Abba, Vader, als het mogelijk zou zijn, neem deze beker van mij weg. Niettemin niet wat ik wil maar wat U wilt'.
– *Marcus*, 14:34-6

Hier in dit geval kan men de ware en gewillige overgave zien van de individuele menselijke wil aan de wil van de innerlijke heersende spirituele godheid; en men hoeft zich slechts tot de geschiedenis van vele van de grote wereldleraren te wenden, om te beseffen dat wat ook hun individuele geschiedenissen mogen zijn zoals wij die hebben aangenomen, dezelfde toestand van volkomen gewillige berusting van het menselijke individu in de opdrachten van de innerlijke god ook in hun leven wordt gevonden.

Dit toont de wonderlijke psychische toestand van geestelijke ontwikkeling die de Groten hebben bereikt, die hen tot zeer getrouwe middelaars maken van de innerlijke godheid. Want de spirituele monade in de constitutie van de mens is in feite de 'vader' of ouder van zijn hele wezen. Ieder van de Groten is dus niet alleen het menselijke voertuig maar ook en tegelijkertijd de menselijke *uitdrukking* van zijn eigen innerlijke god. Het is waar dat ieder mens een belichaamde godheid is, maar alleen bij een enkeling is deze individuele innerlijke god in staat zichzelf tot uitdrukking te brengen.

Ook de menselijke natuur van de Groten voelt soms, zo wordt er gezegd, de ontzaglijke last van hun deel van het Kosmische werk. Deze menselijke natuur, hoe geëvolueerd ze ook is, is geestelijk gesproken niettemin lager dan het spirituele monadische zelf, en daarom heeft ze af en toe rust en verademing nodig.

Het geval van Jezus*, de Christus genoemd, is wat betreft het *psy-*

---

*Bovendien is het hele verhaal van Jezus, zoals het in de vorm van de zogenaamde canonieke evangeliën is gegeven, een *mythos* in de Griekse betekenis van dit woord; dat wil zeggen, het is een mysterieverhaal, niet zozeer een beschrijving van een historische persoon die Jezus heette, ofschoon er werkelijk zo'n avatāra leefde, als wel een uiteenzetting, verhuld en versluierd door esoterische allegorie en symbool, van verschillende episoden van de inwijdingscyclus zoals die episoden in Klein-Azië werden begrepen en gevolgd. Verschillende gebeurtenissen en mythische mysterieriten zijn rond de figuur van de grote Palestijnse ingewijde gegroepeerd; maar als men geschikte aanpassingen maakt voor de verschillen in de symbolische allegorie en veranderingen van de namen en omstandigheden, dan is zo'n mysterieverhaal evengoed van toepassing op elke grote wereldleraar als op Jezus, om wie dit bijzondere mysterieverhaal uit Palestina of

chologische mysterie gelijk aan wat plaatsheeft in de gevallen van andere Groten die de vreselijke beproevingen van een hoge inwijding ondergaan. Waarschijnlijk is er nooit in de geschiedenis van de wereld enige grote spirituele beweging van start gegaan die niet tegelijkertijd de volkomen zelfovergave in zich sloot van de verkondiger of boodschapper – een zelfovergave die echter in alle gevallen vreugdevol is geweest; want de boodschappers hebben altijd geweten wat hun werk is, tenminste in grote lijnen, en hebben ook altijd geweten hoe verheven en prachtig deelname in dit werk is.

Het zou nu duidelijk moeten zijn wat werd bedoeld met een tijdelijke scheiding of 'afwezigheid' van het psychische deel van de constitutie van de mens wanneer dit plaatsvindt met de toestemming en gewillige deelname van het individu: een handeling die altijd gebeurt opdat de dominerende geestelijk-goddelijke en noëtische energieën van het hogere zelf tijdelijk naar buiten kunnen vloeien in het bewustzijn van de normale mens, *niet gekleurd* door het tussendeel van de mens, door zijn eigen egoïsche bewustzijnscentrum. Als dit verbazingwekkende mysterie plaatsheeft, dan is de mens tijdelijk volledig verbonden met zijn hogere zelf, en wordt hij het fysieke voertuig voor de overdracht van leringen en voorschriften over de grootste mysteries van de natuur, en van de meest verheven geestelijke waarheden.

Mensen zijn in drie algemene klassen te verdelen waarin de tussenliggende of psychische natuur meer of minder doorschijnend is voor het innerlijke licht. De eerste klasse omvat de grote meerderheid van de mensen; de mensen in de tweede klasse zijn gering in aantal; en in de derde klasse zijn zeer weinigen en ze verschijnen alleen op cyclische momenten onder de mensen. Laten we ze als volgt opsommen: I. gewone mannen en vrouwen in wie de psychische natuur matig doorschijnend is voor het licht en de macht van de innerlijke god; II. boodschappers en discipelen van de wijzen, en de wijzen zelf, in wie ze in hogere mate doorschijnend is; III. avatāra's, zij in wie het innerlijke licht volkomen doorschijnt.

Klein-Azië werd opgebouwd als een zinnebeeldige figuur. Het mooie nieuwtestamentische verhaal is in de spirituele geschiedenis van de wereld niet uniek in haar beschrijving van een menselijke figuur die is bekleed met halfmenselijke goddelijkheid, en daarom is Jezus, de christos genoemd, niet een unieke en enige wereldleraar.

Klasse I. Omdat het tussenliggende deel van de mens maar onvolmaakt is ontwikkeld, en dus alleen matig doorschijnend is voor het hemelse licht van de spirituele monade, daarom is dit deel onderhevig aan vele verstoringen en ook verschillende onvolkomenheden van zijn werking die de stroom van spiritueel bewustzijn die emaneert uit het innerlijke essentiële zelf belemmeren.

Men noemt het geweten, of de stem van het geweten, gewoonlijk een onfeilbare gids, en deze intuïtieve erkenning van de rol die het geweten in het leven van de mens speelt bevat inderdaad veel waarheid. Toch kan men de stem van het geweten niet beschouwen als een nooit falende en volkomen betrouwbare gids, omdat ze, hoewel deze 'stem' oorspronkelijk emaneert uit de spirituele monade en daarom een uitdrukking is van de wijsheid van het hoogste in ons, alleen kan functioneren wanneer ze door de zware sluiers van het onvolkomen psychische voertuig heendringt, en daarom kunnen haar spirituele influisteringen ons vaak niet bereiken. Nauwkeuriger gezegd, het geweten is werkelijk de verzamelde wijsheid en kennis die in alle voorgaande levens werd verkregen, en daarom is het, hoewel het uit zijn spirituele bron emaneert, natuurlijk niet volkomen onfeilbaar. Niettemin is het een veilige en zekere gids voor de mens om te volgen voor zover de mens in staat is de waarschuwende ingevingen ervan te horen.

Als onze tussennatuur volledig zou zijn ontwikkeld, als wij en onze innerlijke bewustzijnslagen doordringbaar waren voor de stralen van de spirituele zon in ons, dan zou er geen verduistering zijn van dat bovenaardse licht, en ons geweten zou inderdaad een werkelijk onfeilbare gids zijn omdat het de stem van de spirituele ziel zelf zou zijn. De Groten zijn zulke betrekkelijk volmaakte wezens geworden, en daaruit volgt dat ze min of meer voortdurend de verbinding met de godheid in hen ervaren; ieder van hen *kent* zijn innerlijke god en dus is de innerlijke stem altijd duidelijk en onmiskenbaar en dus een onfeilbare gids.

Tegenwoordig beschouwt de gewone mens de intuïties van waarheid en de vaak stille impulsen die uit de geest vanbinnen tot hem komen als niet veel meer dan fantasievolle verbeelding. Hij beseft niet dat deze intuïties afkomstig zijn van de lichtende godheid in hemzelf; en zijn hele opvoeding vanaf zijn kindertijd was zodanig dat hij eerder intens naar buiten is gericht dan dat hij de bespiegeling of het begrip van zijn innerlijke zelf combineert met het naar buiten zien of het onderzoek van het hem omringende heelal. De gewone mens

weet niet dat deze aanmaningen en waarschuwingen de stem van het spirituele in hem zijn die zijn gewone bewustzijn min of meer duidelijk bereikt. Toch vormt de 'stem' voor iemand die zelfs maar één keer deze ware innerlijke inwijding heeft ervaren, een verbluffend contrast met de doffe stemmen van de lagere natuur, die vaak een beroep doen op het grove en ruwe in ons.

Plato bespreekt dit onderwerp in zijn *Phaedo* (§ 79):

> Hebben we niet al lang geleden gezegd dat wanneer de ziel het lichaam als een werktuig gebruikt om zich gewaar te worden: dat is als ze het zintuig van het gezicht of het gehoor, of zelfs een van de andere zintuigen gebruikt – want als we zeggen dat we waarnemen door het lichaam, bedoelen we waarnemen door de zintuigen – hebben we niet gezegd, herhaal ik, dat de ziel dan door middel van de lichamelijke aantrekking van nature wordt gezogen naar de wereld van veranderende en wisselende tonelen, en daarom doolt en verward is: dat de wereld om haar heen wentelt en dat zij dan zolang ze onder de invloed van de zintuigen is, gelijk een dronkaard is?
>
> Zo is het, Socrates.
>
> Toch, wanneer ze weer tot zichzelf komt, denkt ze helder na; en dan komt ze van nature in een zuivere wereld, en in het altijddurende, en het onsterfelijke en onveranderlijke, die alle haar eigen aard zijn; en met deze leeft ze eeuwig, wanneer ze zichzelf is en niet ergens anders heen getrokken of gehinderd wordt; dan doolt ze niet langer; en als ze in harmonie is met het onveranderlijke, is zijzelf onveranderlijk. Wordt deze staat van de ziel niet wijsheid genoemd?
>
> Dat heeft u goed gezegd, Socrates, en het is heel juist.

De stem van het geweten wordt gewoonlijk als slechts een ethische waarschuwing beschouwd, maar dit is onjuist en deze gedachte is alleen ontstaan omdat de mensen meer gewend zijn te zoeken naar *ethische* leiding dan naar *inspiratie* of *intuïtieve* leiding van binnenuit. De waarheid is dat wat gewoonlijk genie of inspiratie of intuïtie wordt genoemd, uit de ene spirituele bron van het hogere zelf afkomstig is, waaruit eveneens het geweten voortkomt. Een genie is een mens die door een gelukkig karmisch lot in staat is om (gewoonlijk zonder dat hij dat zelf weet) te putten uit het onmetelijke reservoir van de wijsheid die in vroegere levens is verzameld, en die als impulsen zijn breinverstand binnenstroomt of misschien als een stroom van intuïtieve gewaarwordingen en geïnspireerde gedachten.

Einstein formuleerde het als volgt:

> Ik geloof in intuïtie en inspiratie. Soms voel ik duidelijk dat ik *gelijk* heb, hoewel ik niet weet waarom. . . . Ze is strikt gesproken een *wezenlijke* factor bij het wetenschappelijk onderzoek.

Wanneer wetenschappers zelfbewust de bron van inspiratie en intuïtie in ieder van hen leren kennen, zullen ze beginnen te putten uit de onfeilbare bron van wijsheid en leiding in hun werk; en van dolers in gebieden van speculatie en vaak van twijfel, zullen ze werkelijke *illuminati* worden.

Als de mens leert zijn psychische natuur ondergeschikt te maken aan het licht van boven, zal hij werkelijk worden geïnspireerd. Ook moet rekening worden gehouden met de altijd aanwezige drang die is geworteld in de god in ons, wanneer deze ons probeert te leiden langs de kronkelige wegen van het leven, om zijn 'lagere zelf', het menselijke individu, te verheffen, tot uiteindelijk de zelfbewuste eenheid met zichzelf wordt bereikt. Wanneer de innerlijke god zich aldus van zijn hoogten neerbuigt en zijn lagere broeder-geest aanraakt, gaat er ogenblikkelijk van de god een spiritueel-elektrisch vuur over naar het wezen van degene die daardoor goddelijk wordt beroerd. Wanneer dit gebeurt, heeft het individu tenslotte het pad gevonden, omdat *hij zichzelf heeft gevonden.* De grote wijzen en zieners van de mensheid hebben door de eeuwen heen hun medemensen geleerd het pad te betreden – het stille, smalle, rustige, eindeloze pad – dat naar de goden zelf voert.

Klasse II: Die van de boodschappers en gevorderde leerlingen van de wijzen, en in haar hoogste graden de mahātma's zelf. Deze klasse van mannen en vrouwen staat op een heel ander niveau dan dat van klasse I waarin de ontwrichting van het psychische gestel grotendeels onvrijwillig is, en vaak zonder meer een kwelling. In deze tweede klasse is de 'afwezigheid' of ontkoppeling van het psychische gestel een zeldzaam verschijnsel; wanneer ze voorkomt is ze geheel vrijwillig en het vindt alleen plaats wanneer het individu haar verlangt voor een edel doel dat de hele mensheid ten goede komt.

Door training en inwijding functioneren de spirituele wil en het bewustzijn van deze individuen vrijelijk, en kunnen het psychische gestel zo beheersen dat het tijdelijk wordt opzijgezet, opdat de stroom van bewustzijn die voortvloeit uit de spirituele monade direct en zonder tussenkomst het gewone menselijke bewustzijn kan binnengaan. Wanneer dit gebeurt, wordt de mens praktisch een geïncarneerde god, een boeddha, een christus. Zijn bewustzijn heeft tijdelijk een uni-

verseel bereik en hij is alwetend – tenminste zover het ons zonnestelsel betreft. Boeddhisten spreken over deze toestand als die van de 'innerlijke boeddha', christelijke mystici als die van de 'immanente christus'; in de hindoefilosofie spreekt men erover als de 'luister van het brahman in het hart'.

Hier ligt een subtiel punt van de psychologie waarop moet worden gewezen. Bij alle hogere vertegenwoordigers van deze klasse II wordt de svābhāvische kwaliteit of de egoïsche individualiteit van de tussennatuur niet geheel vernietigd.

Er zijn in werkelijkheid twee verschillende dingen aan de hand. Ten eerste hebben we de gevallen waarin de tussennatuur van hoogontwikkelde mensen of mahātma's enige tijd opzij kunnen worden gezet, zelfs voor de hele incarnatie, en altijd met als doel om op aarde een manifestatie teweeg te brengen van een zuiver goddelijke macht die ongekleurd is door een menselijke tussennatuur; en toch wordt ook hier, opdat de goddelijke macht direct op het breinverstand van de mens kan inwerken, de kloof die tussen de twee bestaat overbrugd door een hoog vergeestelijkt psychisch gestel of een tussennatuur van een boeddha. Dit is technisch gesproken het geval van een avatāra.

Ten tweede zijn er gevallen van hoogontwikkelde individuen van wie de hele constitutie op een spiritueel niveau is gebracht en van wie het tussenliggende psychische gestel volledig samenwerkt met de geestelijke stroom die van bovenaf daarin neerdaalt. Dit zijn de boeddha's en bodhisattva's en de hogere klassen van de mahātma's. Ze zijn met andere woorden de hoogst ontwikkelde mensen die op een of ander moment op aarde verschijnen, en in wie er geen ontwrichting of opzijzetten van het psychische gestel is, omdat het laatstgenoemde door evolutie volkomen is afgestemd op de innerlijke god. Zij zijn de voorlopers van wat de hele mensheid zal worden wanneer ze vanuit een alleen maar mens zijn zal zijn overgegaan in de toestand van dhyān-chohanschap.

De lezer zou moeten proberen deze twee onderklassen van klasse II duidelijk voor ogen te houden. De boeddha's evolueren tot een hoge staat; de avatāra's worden 'geschapen'.

Al het bovenstaande kan de gewone onderzoeker heel vreemd en vaag schijnen, en dit alleen omdat hij weinig weet over deze verbazingwekkende mysteries in de pneumatologie, zowel als in de *werkelijke* psychologie van de oude wijsheid. Iedere wereldleraar is door zijn volgelingen of leerlingen *verlicht* genoemd; zodat er over hen is opgetekend dat hun gezicht en lichaam een glans uitstraalden; en inder-

daad hebben de oude Grieken in gesluierde taal uitgedrukt dat zulke verschijningen van godheden bekende feiten waren, en dat vooral tijdens en na de inwijding zo'n omringende glorie werd opgemerkt.

Gewoonlijk kwam deze verlichting door tenminste een tijdelijke identificatie van de tussennatuur van de mens met zijn eigen spirituele zelf; maar soms – en deze gevallen zijn relatief gesproken uiterst zeldzaam – gebeurde het omdat een groot en verheven mens (die behoorde tot klasse II) het kanaal werd voor de tijdelijke manifestatie van een hemelse macht, wanneer de mens werd vervuld van de heerlijkheid van een overstralende godheid.

Om de zaak iets duidelijker te maken: de eerstgenoemde gevallen zijn die waarin de neofiet tijdelijk wordt bekleed met de spirituele en intellectuele en vitale uitstroming uit de innerlijke god, en dit komt voor bij de hogere graden van inwijding; terwijl de laatstgenoemde gevallen, die relatief uiterst zeldzaam zijn, die zijn waarin het individu van de hogere rangen van klasse II zichzelf, misschien voor de duur van een mensenleven, opoffert om het volkomen gewillige menselijke voertuig te worden teneinde een goddelijke invloed in de wereld te brengen en daarin een goddelijk werk te verrichten.

Het geheim ligt in de zielennatuur, ook wel het tussenliggende deel of psychische gestel genoemd. Met het nodige voorbehoud voor de gevallen van een avatāra, worden alle andere gevallen waarop is gezinspeeld, mogelijk gemaakt door het *volkomen stil worden,* of het in harmonie komen met de spirituele monade, van de steeds actieve en impulsieve menselijke ziel die zich uit als het psychische gestel. Dit is een orgaan dat, hoe nuttig het voor dagelijkse aangelegenheden ook is, op grond van zijn koortsachtige en ongedurige activiteiten, de grootste hindernis is om de kalmerende en verfijnende spirituele invloeden afkomstig uit de spirituele natuur in zich op te nemen. Daarom is de gedachte zeer zeker niet dat de psychische natuur de constitutie, zelfs maar tijdelijk, verlaat, want zo'n handeling zou in een meer diepe slaap of diepe trance resulteren; maar in plaats daarvan is de bedoeling dat deze psychische natuur wordt geoefend om volkomen stil te zijn, zo doorschijnend als een bergmeertje dat de stralen van de gouden zon opvangt en weerkaatst. In feite verschilt de toestand in beginsel niet van wat in mindere mate bij iemand gebeurt wanneer hij zich in de stemming voelt om een nieuwe en verhelderende gedachte in zich op te nemen.

Klasse III is die van de avatāra's. Het grote verschil dat de avatāra's

van de individuen uit klasse II en ook klasse I onderscheidt, ligt in het volgende feit: In de gevallen van de avatāra's is er geen *karmisch natuurlijk* persoonlijk tussenliggend of psychisch voertuig dat van henzelf is en uit vroegere levens op aarde komt; ja, hun tussenliggende deel dat de psychische schakel vormt tussen de geest en het vitaal-astrale-fysieke lichaam, komt bij hen ergens anders vandaan. Met andere woorden de avatāra's zijn menselijke individuen, die ieder een goddelijke straal belichamen, die geen vroegere incarnaties in een leven op aarde hadden en geen toekomstige incarnaties zullen hebben. Ze zijn wezens met buitengewoon spirituele, intellectuele en psychische vermogens die geen vroeger karma hebben en geen toekomstig karma zullen hebben, want hun verschijnen onder de mensen is uniek; en dit komt omdat ze niet de wederbelichaming zijn van een menselijke ziel zoals alle andere mensen zijn. Hoewel ze mensen zijn omdat ze werken door een menselijk lichaam dat op de gewone wijze is ontstaan, hebben ze, of liever *zijn* ze, als menselijke individuen feitelijk geen eigen 'menselijke ziel', maar zijn 'geschapen' door een hoogste inspanning van goddelijke witte magie. Hun verschijning, of liever het feit dat ze worden voortgebracht onder de mensen heeft uitdrukkelijk als doel om de spirituele invloed van een goddelijke straal in de geschiedenis van de mens tot stand te brengen. Om dit te bereiken wordt het psychische gestel tijdelijk 'gegeven' aan wat wordt voortgebracht om het noodzakelijke tussenvoertuig of de 'drager' te verschaffen tussen het astraal-vitaal-fysieke lichaam en de straal uit de wachtende godheid.

Het woord 'avatāra' is een samengesteld Sanskrietwoord en kan worden vertaald met 'neerdaling', en betekent het neerdalen van een hemelse straal in de lagere gebieden, of wat op hetzelfde neerkomt, van een geïndividualiseerd samenstel van spirituele kracht-substantie – een goddelijk of hemels wezen – met als doel een menselijk voertuig te overschaduwen en te verlichten, gedurende de tijd dat zo'n verbinding tussen 'hemel en aarde' van een godheid met de stof geen *karmische* verbindende psychische schakel bezit tussen de geestelijke straal en het fysieke lichaam; met andere woorden, geen menselijke ziel heeft die in dat lichaam wordt geboren en karmisch bestemd was de innerlijke meester van dat lichaam te zijn.

In de psychische of menselijke schakel in de avatāra wordt voorzien door het vrijwillige binnengaan in het ongeboren kind (en op een later tijdstip gevolgd door de overschaduwing door de hemelse macht) van het psychische beginsel van een wezen dat de staat van

het boeddhaschap heeft bereikt, en dat op die manier de constitutie van de avatāra volledig maakt. Dit alles is een mysterie, in de oude Griekse betekenis van het woord, groter zelfs dan de mysteries die bij elk individu van klasse II behoren.

Het kan interessant zijn enkele avatāra's uit de ons bekende geschiedenis te noemen, waardoor de lezer zijn eigen oordeel kan vormen over de respectieve plaats die ieder in de avatārische hiërarchie innam. Śaṅkarāchārya uit India kan als voorbeeld worden genoemd van een ware avatāra. Hij leefde een paar generaties na het heengaan van Gautama de Boeddha. Śaṅkarāchārya werd in Zuid-India geboren, en van zijn vroegste kindertijd tot de dag van zijn dood gaf hij blijk van transcendente vermogens op spiritueel en intellectueel gebied. Hij was een van de bekendste hervormers van de orthodoxe Indische religieuze filosofie, en de stichter van de Advaita-school van de Vedānta, die ook nu nog de meest algemeen gevolgde school van het hindoeïsme is – en misschien ook de meest spirituele.

Als we alle legenden of mythen buiten beschouwing laten, zijn de voornaamste feiten over de aard van een avatāra en zijn komst naar het gebied van de geschiedenis van de mens misschien als volgt samen te vatten: (a) de avatāra is samengesteld uit drie delen, van duidelijk verschillende afkomst, maar verenigd om een avatārisch wezen te vormen. Er is, ten eerste, het geestelijk-goddelijke deel; ten tweede, de geleende tussen- of 'zielennatuur'; ten derde, een karmisch zuiver menselijk astraal-vitaal-fysiek voertuig; (b) de avatāra is een voortbrengsel teweeggebracht op bepaalde cyclische momenten in de geschiedenis van de mens met het uitdrukkelijke doel een directe en onbelemmerde spirituele invloed in menselijke aangelegenheden te brengen; (c) de avatāra heeft geen karma; en is dus geen karmisch product in de zin van een reïncarnatie van een zich wederbelichamend ego, en daarom heeft hij als individu geen verleden en zal geen toekomst hebben. Het spiritueel-goddelijke deel dat uit de hemel 'neerdaalt' heeft natuurlijk geen menselijk karma, omdat deze straal geen menselijke oorsprong heeft, en dus is er geen individueel of raskarma dat hem naar de menselijke sfeer aantrekt. Toch wordt het verschijnen van een avatāra door karma van kosmische aard bepaald – of, misschien beter, van wereld-aard, 'wereld' hier gebruikt in de betekenis van deze bol van onze planeetketen.

Een ander voorbeeld van een avatāra is Jezus; en zoals allen van zijn klasse, had hij geen louter menselijk karma, behalve misschien in de zeer beperkte zin waarin het fysieke lichaam zijn eigen karmische

eigenschappen kan hebben die echter van korte duur waren. De esoterische filosofie verklaart dat het psychische of 'geleende' deel van Jezus de avatāra bijna zeker dezelfde psychische entiteit was die het tussenliggende menselijke deel van de voorafgaande avatāra, Śaṅkarāchārya, had verschaft; en bovendien dat deze zelfde tussenliggende entiteit die in beide gevallen was 'geleend', direct is te herleiden tot Gautama Boeddha. Een kritisch onderzoek van de leringen van zowel Śaṅkarāchārya als Jezus zal tekenen van intellectuele identiteit in deze twee avatāra's aan het licht brengen. Ongetwijfeld had ieder zijn eigen avatārische werk te doen en ieder deed dat op grootse wijze. Hoewel er verschillen zijn, geven de punten van sterke overeenkomst, de identieke intellectuele atmosfeer in beide gevallen te denken.

• • •

Er zijn ook wat men 'kleinere avatāra's' zou kunnen noemen. Voorbeelden daarvan zijn wat in de theosofie boodschappers worden genoemd, dat zijn individuen die door de grote broederschap zijn uitgekozen om de wereld in te gaan als hun vertegenwoordigers om een bepaald werk te verrichten onder de mensen. Zulke kleinere avatāra's worden terecht zo genoemd, omdat het psychische gestel of psychomentale wezen van deze personen wordt getraind om af en toe vrijwillig terzijde te treden om zijn eigen natuurlijke plaats te laten innemen door de geprojecteerde wil en intelligentie van een van de grote leraren, die dus tijdelijk een 'psychisch gestel' wordt dat in de overigens normale constitutie van de boodschapper werkt. Ze zijn 'kleiner' omdat alleen het psychische gestel van zo'n boodschapper identiek is met de gevallen van de ware avatāra; maar toch hebben ze deel aan het avatārische karakter op grond van het feit dat het psychisch gestel dat in de boodschapper werkt soms niet zijn eigen is, maar in die gevallen om zo te zeggen de 'stem' of het 'denken' van de leraar is. In andere opzichten wordt de constitutie van de boodschapper niet beïnvloed en bestaat uit de innerlijke geestelijke monade en het astraal-vitaal-fysieke deel, die beide zoals gewoonlijk functioneren. Juist omdat de boodschapper bij deze gelegenheden van innerlijke 'inspiratie' door zijn leraar wordt vervuld met het heilige geestelijke vuur van een grotere ziel, is de boodschapper *de facto* een soort avatāra.

Neem als voorbeeld het geval van de hoofdstichtster van The Theosophical Society, H.P. Blavatsky. Gewoonlijk was zij zichzelf in elke betekenis van het woord, en in het volle bezit van al de vermo-

gens en eigenschappen van haar normale constitutie, in hoge mate getraind als die was. Maar soms werkte het veel grotere intellect van de leraar door haar heen, en drukte zich af op haar brein-verstand – en dan sprak ze als een profetes, als het oude orakel van Delphi; en er waren tijden dat ze – omdat ze een training had ondergaan – door de hoogste inspanning van haar wil haar eigen psychomentale natuur kon verbinden met de innerlijke straal uit haar eigen spirituele monade, en het effect was soortgelijk maar niet identiek met het andere geval van 'inspiratie'. H.P. Blavatsky zelf maakte gewoonlijk onderscheid tussen deze twee delen van zichzelf, bijvoorbeeld tussen wat ze 'H.P.B.' noemde en 'H.P. Blavatsky'.

Bovendien 'woonde', om wat zijzelf soms 'de astrale telegraaf' noemde te vormen, een bepaald deel van haar tussenliggende constitutie vanaf het begin van haar openbare werk, en zelfs daarvoor, gescheiden van het lokale raamwerk van haar constitutie, waarbij dit gedeelte in feite bij de leraren was en door hen heel zorgvuldig werd beschermd tegen letsel of invloeden van buitenaf. Veel mensen hebben zich verwonderd over wat zij de tegenstrijdigheden van haar karakter noemden, die zeker bestonden, maar grotendeels op grond van dit feit.

Het geval van H.P. Blavatsky illustreert ook het scherpe onderscheid dat in de esoterische filosofie wordt gemaakt tussen alleen maar een medium (een hulpeloos werktuig van grillige astrale krachten), en een *middelaar*, een zelfbewuste tussenschakel tussen de broederschap en het merendeel van de mensen.

Een middelaar of overbrenger is dus een hoogontwikkeld en speciaal getraind mens, en staat veraf van het medium dat een gewoon mens is met een min of meer ontwricht psychisch gestel, het gewoonlijk onbewuste slachtoffer van bijna iedere astrale stroom van energie die misschien toevallig naar hem toestroomt.

Middelaars of boodschappers lijden in geen enkel opzicht aan het zichzelf blootstellen aan psychische invloeden of de slaafse onderwerping aan de wil van een ander, en elk van die omstandigheden zou het individu ongeschikt maken om een middelaar te *zijn*. Wat de broederschap boven alles verlangt, is de versterking van de hogere elementen in de constitutie van alle mensen. Dit geldt in het bijzonder voor de middelaars en boodschappers die de broederschap zelf uitkiest om van tijd tot tijd hun werk in de wereld te doen.

• • •

In de *Kaṭha-Upanishad* komt een treffende passage voor die het

spirituele zelf beschrijft als het hart van de dingen, en vooral ook van de mens:

> Het kennende zelf wordt niet geboren, noch sterft het ooit; uit geen enkel ding is het ooit voortgekomen, want alle dingen ontstaan eruit. Deze Oude van Dagen is ongeboren, eeuwig, altijddurend; het wordt nooit gedood, hoewel het lichaam wordt gedood.
>
> Als de doder denkt dat hij doodt, of als de gedode denkt dat hij is gedood, dan begrijpt geen van beiden het; want in werkelijkheid doodt de een niet, noch wordt de ander gedood.
>
> Het zelf, kleiner dan het kleinste, groter dan het grootste, ligt verborgen in de kern van ieder wezen. De mens die vrij is van verlangens en vrij van verdriet, ziet de majesteit van het zelf door de rust van het denkvermogen en de zintuigen.
>
> Die mens gaat, hoewel hij stilzit, toch ver; hoewel hij neerligt, reist hij waarheen hij wil. . . .
>
> De wijze die het zelf kent als lichaamloos in alle lichamen, en onveranderlijk te midden van veranderlijke dingen, als het meest verhevene van alles, en alomtegenwoordig, treurt nooit.
>
> Het zelf kan niet worden bereikt door de heilige geschriften, noch door denken alleen, noch door veel geleerdheid. Wie door het zelf wordt gekozen als behorende tot dat zelf, door hem wordt het zelf gekend. Het zelf kiest hem als behorende tot dat zelf.
>
> – 2:18-23

De gedachte is hier dat de mens die zijn eigen persoonlijke ego laat opgaan in het universele zelf of de paramātman, bewust is van 'onsterfelijkheid' zelfs tijdens zijn leven, want hij is één geworden met het universele bewustzijn.

Vervolgens zegt dezelfde Upanishad:

> Het, het zelf, het individu van de individuen, dat volkomen wakker is terwijl wij slapen en het ene mooie droombeeld na het andere maken, dat is inderdaad het licht, dat is brahman; alleen dat wordt onsterfelijk genoemd. Alle werelden liggen in Het besloten, en daarboven is geen boven. Het is het onzichtbare universum.
>
> – 5:8

De gedachte hierin is dat dit kosmische zelf niet alleen de onsterfelijke bron van ons meest innerlijke zijn is, maar de essentie van ons eigen spirituele bewustzijn. Daar komen we vandaan; we zijn in alle eeuwigheid als individuen onafscheidelijke delen ervan. Dit universele zelf woont in het hart van elke man en elke vrouw en fluistert: 'IK BEN'; wat ons belet om het te begrijpen is de tussenliggende psychische

natuur, het menselijke ego, dat niet zegt 'IK BEN', maar het egoïstische 'IK BEN IK'. Zodra deze lagere stem wordt gehoord, verliest men het spirituele bewustzijn van universaliteit, en wisselt men het in voor het persoonlijke, beperkte, egoïsche gevoel; en omdat dit met ons allen gebeurt, is het resultaat het conflict tussen de belangen van de mensen, in plaats van de herkenning van ons gemeenschappelijke spirituele zelf.

Maar op grond van het bovenstaande moet men niet denken dat het 'ik ben ik' bewustzijn tot aanzijn komt om tenslotte als iets onwaardigs te gronde te gaan; zo'n opvatting van het evolutiewerk zou schandelijk zijn. Er wacht dit menselijke ego een verheven bestemming indien het zijn evolutionaire loopbaan met succes doorloopt, en dat houdt in dat het *zelf* tot een vereniging moet komen met het universele binnenin zich. Het werken van de materiële neigingen in ons vormt in feite een cursus in ervaring en groei in spirituele macht, mits de materiële neigingen niet worden gedood maar naar boven gericht, en dat hun energieën worden omgezet in geest, in plaats van omlaag en zich identificeren met de stof.

De natuur van de mens ontstaat uit de spirituele monade, zoals het universum op al zijn zichtbare en onzichtbare gebieden de evolutionaire ontvouwing is van wat emaneert uit zijn pneumatologische top of kosmische hiërarch. De leer van de stoïcijnen over zo'n ontvouwing door emanatie van het heelal uit de kosmische goddelijke monade is praktisch identiek met de leer van de esoterische filosofie. Het voornaamste in deze leer is dat men aanneemt dat de kosmische goddelijke monade als bron of wortel van het heelal in zichzelf als latente kiemzaden of element-beginselen de hiërarchische gebieden en families van entiteiten bevat die in de loop van het opbouwen van het heelal later daaruit voortkomen. Bovendien heeft elke daaropvolgende fase van ontvouwing door emanatie haar eigen svabhāva als haar overheersende energie-substantie, en evenzo bevat ze niet alleen de uitvloeiingen van een eerder geëvolueerd gebied, maar ook de kiemzaden van haar eigen nageslacht.

Dus uit de kosmische goddelijke monade emaneert eerst de kosmische spirituele monade, die niet alleen haar eigen bijzondere karakteristiek of individualiteit belichaamt maar ook de stroom uit haar ouder, de kosmische goddelijke monade; vervolgens vloeit uit de kosmische spirituele monade de kosmische intellectuele monade of mahat voort, die in zichzelf niet alleen haar eigen individuele svabhāva heeft maar ook de twee karakteristieke eigenschappen die erin stromen uit haar ouder, de kosmische spirituele monade, en uit

haar grootouder, de kosmische goddelijke monade, en ook zijn daarin de kiemzaden van de overblijvende vier hiërarchieën die eruit emaneren in een regelmatige periodieke volgorde, en aldus de onzichtbare en zichtbare structuur van de uitgestrekte kosmische entiteit opbouwen.

Dit schematische diagram kan de zaak misschien iets verduidelijken voor hen die in hun denken door figuren worden geholpen:

A	(A,	*b,*	*c,*	*d,*	*e,*	*f,*	*g*)
B	(a^1,	B^1,	c^1,	d^1,	e^1,	f^1,	g^1)
C	(a^2,	b^2,	C^2,	d^2,	e^2,	f^2,	g^2)
D	(a^3,	b^3,	c^3,	D^3,	e^3,	f^3,	g^3)
E	(a^4,	b^4,	c^4,	d^4,	E^4,	f^4,	g^4)
F	(a^5,	b^5,	c^5,	d^5,	e^5,	F^5,	g^5)
G	(a^6,	b^6,	c^6,	d^6,	e^6,	f^6,	G^6)

De vetgedrukte hoofdletters stellen de zeven element-beginselen van het heelal voor, of als we de hiërarchische constitutie van de entiteit beschouwen, dan stellen de hoofdletters de verschillende brandpunten of knopen van bewustzijn voor – anders gezegd de verschillende monadische centra. Vervolgens wordt in de regels van letters die respectievelijk op elk van de hoofdletters volgen, de svabhāva van elk evolutiestadium door een kleine hoofdletter aangeduid, die de volkomen gelijkheid aangeeft van de svabhāva van dit stadium met de bron waaruit ze voortkomt; de cursieve letters stellen de kiemzaden voor van daaropvolgende hiërarchieën die in de ouder latent liggen; en deze nemen regelmatig af totdat G of het fysieke gebied wordt bereikt, wanneer alle latente kiem-essenties min of meer tot manifestatie zijn gebracht. De erboven geschreven getallen zijn alleen toegevoegd als hulpmiddel en betekenen niet 'machten' zoals in de wiskunde.

Het idee van deze kosmische 'opeenvolging uit de godheid' betekent niet dat het laagste kosmische gebied, G, hoger staat dan het goddelijke gebied A, alleen omdat het fysieke gebied G de ontvouwen en laatste uitdrukking is van de hiërarchie, want deze opvatting zou absurd zijn. Het diagram zegt ons alleen dat het fysieke gebied de gemeenschappelijke drager is van alle elementen en beginselen van de kosmische hiërarch die eraan zijn voorafgegaan.

Een van de belangrijkste punten van deze leer van evolutie door emanatie is dat ieder gebied van de neergaande reeks zelf zevenvoudig is, en daarom een kopie in het klein van het zevenvoudige heel-

al, of, anders gezegd, zodra het zevenvoudige heelal is ontplooid, is ieder lager gebied in zijn eigen zevenvoudige natuur een spiegel van de zevenvoudige natuur van de goddelijke monade waarvan het de afstammeling is.

Laten we deze leer toepassen op de mens; elk van zijn elementbeginselen, of wat op hetzelfde neerkomt elk van zijn verschillende monaden, is zelf zevenvoudig hoewel het is afgeleid van de goddelijke monade in de mens – de ātmische monade. Dus ter illustratie, het manas in de mens is zevenvoudig en kan als volgt worden weergegeven:

manas – (ātman-manas, buddhi-manas, manas-manas,
kāma-manas, prāṇa-manas, liṅgaśarīra-manas,
sthūlaśarīra-manas)

De vooruitgang door evolutie en de ontvouwing door emanatie van de monade op haar zwerftochten door tijd en ruimte bestaat dus uit twee verschillende stadia: (a) het ontvouwen van binnen naar buiten, gedurende de eerste helft van het kosmische manvantara van het gemanifesteerde heelal, waarbij elke graad of elk stadium omlaag het voortbrengsel is van de graad die er onmiddellijk boven staat; en (b) dat van een omgekeerde volgorde of tegenovergesteld proces gedurende de tweede helft van de kosmische tijdsperiode, waarin alles weer wordt verzameld of geïnvolueerd, zodat de materiële sferen die de laatste ontvouwing waren tijdens het eerste deel van de kosmische tijdsperiode de eerste zijn die in het omgekeerde proces worden ingewikkeld.

Het lagere bewustzijn van de mens moet *zichzelf* eerst met zijn spirituele monade verbinden, en dan aan het eind van het kosmische manvantara zich opnieuw verenigen met het universele bewustzijn; maar eeuwen vóór deze laatste voltooiing in een bepaald kosmisch manvantara zullen er menigten wezens zijn die eens mensen waren, en die door het verheffen van de tussennatuur tot vereniging met de spirituele natuur, belichaamde dhyāni-chohans zullen worden. Naargelang zij zelfbewuste vereniging met het kosmische zelf zullen bereiken, in die mate zal het universele leven door hen heen werken, juist zoals de atmosfeer van onze aarde overal wordt doordrongen met kosmische elektriciteit.

Hoe moet deze vereniging met de innerlijke god tot stand worden gebracht? Bernard van Clairvaux, een mysticus uit de Middeleeuwen, zegt het aldus:

> Zichzelf als het ware verliezen, alsof u zelf niet bestond, en in het geheel geen bewustzijn hebben van uzelf – uzelf leegmaken tot er bijna niets is overgebleven – dat is de hemelse gemeenschap. . . . Dit te bereiken betekent het goddelijke, God, te worden.

Als we ons konden 'leegmaken' van deze onbeduidende kleine zelven van ons, en binnengaan in het zelfbewustzijn van onpersoonlijke spiritualiteit, dan zouden we inderdaad als goden zijn die op onze aarde wandelen, omdat we dan doorschijnende spiegels zouden zijn geworden waar het innerlijke goddelijke licht ongehinderd doorheen zou kunnen spelen. Deze zelfvergetelheid betekent het zich steeds meer verenigen met het universele bewustzijn-leven. Het betekent het afwerpen van de omhulsels van onze persoonlijke beperkingen, leven in het onpersoonlijke, en het vrij laten uitstromen van de kosmische liefde in ons hart naar onze medemensen – ja, naar al wat bestaat. Het uit zijn op eigen voordeel betekent beperking, dus kleinheid; het betekent het om ons heen vormen van etherische sluiers van het lagere zelf; terwijl zelfvergetelheid altijd een groter dienstbetoon aan de mensheid met zich brengt, en dus is het het ware pad, aan het eind waarvan de hereniging met zijn eigen individuele innerlijke god wordt bereikt.

Men wordt vaak gevraagd of de beoefening van concentratie en meditatie nuttig is voor het bereiken van het Grotere Zelf. Het antwoord is dat het natuurlijk nuttig is, maar het moet die soort meditatie zijn die een vergeten van het zelf betekent en nadrukkelijk niet een concentratie op het zelf; het moet een concentratie zijn van de geest en het hart om eenpuntig te denken en opwaarts te dringen door alle persoonlijke sluiers om de innerlijke godheid te bereiken.

Concentratie in de meditatie vereist geen van buiten komende noch kunstmatige hulpmiddelen van welke soort ook; want, ondanks wat de beoefenaars van de lagere vormen van yoga die tegenwoordig zo populair zijn, misschien ook zeggen, al die uitwendige hulpmiddelen zijn meer een nadeel dan een hulp, eenvoudig omdat ze de aandacht naar buiten naar zichzelf afleiden, en het beoogde doel dus in feite vaak verijdelen.

Ware meditatie kan door de ingeboren zelfzuchtige mens, of door hem die louter zichzelf zoekt om macht te verkrijgen, nooit met succes worden beoefend; want in hem ontbreekt juist de basis voor spirituele meditatie, en hij baseert zich in zijn pogingen op een totaal verkeerd uitgangspunt. Velen zouden kunnen zeggen dat meditatie te

moeilijk is voor de gewone mens om met enige hoop op succes te beoefenen, maar die gedachte is geheel verkeerd, en komt alleen voort uit de wens met één sprong te bereiken wat alleen als de vrucht van een langdurige en moeizame poging kan worden bereikt. Zoals alles wat de moeite waard is, kost het inspanning, maar iedere afzonderlijke poging die wordt gedaan, indien voortdurend hernieuwd, vormt een opeenstapeling van geestelijke kracht, die de ware beoefening van meditatie in de loop van de tijd steeds doeltreffender maakt. Rome werd niet in één dag gebouwd, noch is de mahātma het resultaat van één enkel leven.

We zouden daarom ernaar moeten streven om onpersoonlijkheid aan te kweken; maar dit betekent niet onverschilligheid voor de wereld en haar zware last van verdriet, maar een groeiende onverschilligheid voor eigen kleine verlangens en begeerten, om een steeds sterkere kracht te worden in de atmosfeer van de wereld om het niveau van de mensheid te verhogen.

Een mens kan overal mediteren en op ieder moment; of hij in zijn leunstoel zit of door de straten van een stad wandelt, hij kan door oefening zijn gedachten naar geestelijke dingen leiden, en toch volkomen gevoelig zijn voor en zelfbewust van wat er om hem heen gebeurt. Dat zijn de eerste stappen van concentratie in meditatie. De latere stadia, echter, worden gekarakteriseerd door hun eigen regels, en wanneer de leerling tot deze stadia is gevorderd, zal hij het nodig vinden om voor zijn uren van meditatie een rustige plaats te zoeken, waar hij tenminste zo nu en dan kan komen tot die innerlijke verbinding met de god binnenin hem, wat in zijn hoogste vorm hem werkelijk tot een geïncarneerde godheid maakt. Maar die laatste stadia zijn alleen bereikbaar voor de grootste mensen.

Bernard van Clairvaux zegt verder:

> Zoals een kleine waterdruppel in een grote hoeveelheid wijn gegoten zichzelf geheel schijnt te verliezen en zowel de smaak als de kleur van de wijn schijnt aan te nemen; of zoals ijzer, witgloeiend gemaakt, zijn eigen uiterlijke vorm verliest en als een vuur schijnt; of zoals lucht overgoten met zonlicht dezelfde glans verkrijgt zodat het niet langer schijnt dat ze wordt verlicht maar zelf werkelijk licht is geworden; zo zou alle menselijke gevoel voor het Heilige Ene door onszelf op onuitsprekelijke wijze moeten worden opgelost en volkomen opgaan in de goddelijke wil. Want hoe zou God alles in alles kunnen zijn als er iets menselijks in de mens overblijft? Ja, de substantiële basis zal blijven, maar tot een andere

vorm verheven, tot een andere luister, tot een andere macht.

De gewone mens is zo bang voor zichzelf, en toch is hij tegelijkertijd zo bang zichzelf te verliezen, dat deze tegenstrijdige angst een verschrikking wordt; daarom zoekt hij overal naar afleiding. Alles is beter, denkt hij, dan alleen te zijn, zichzelf te zijn! Als hij maar de pijn en de angst van het persoonlijke leven kon verwisselen voor de kracht en wijsheid van de geest in hem, dan zou hij die uitbreiding van bewustzijn bereiken waardoor het persoonlijke onpersoonlijk wordt, het kleine het grote wordt en zijn zelfbewustzijn hetzelfde bereik krijgt als de geest van het zonnestelsel.

Tijdens zijn momenten van zelfbewuste gemeenschap met zijn innerlijke god zal hij te weten komen dat er geen mysteries zijn, noch in noch buiten hemzelf, die niet zijn op te lossen: dat er geen gebieden van de oneindig talrijke heelallen in de ruimte zijn waarin men zich niet kan begeven en die men niet kan begrijpen; want werkelijk, het diepste wezen van de mens is de essentie van al deze. Ja, de machtigste god zou, als hij op aarde kon komen om te onderrichten, de mens geen inzicht kunnen schenken als de mens niet zelf die *innerlijke meester* had van wie het zonneheelal de woning is.

In deze bewering ligt een van de meest verwonderlijke mysteries van de kosmos – namelijk hoe de ontwikkelde menselijke spirituele egoïteit zelfbewust haar eenheid met het universele van de kosmische geest kan herkennen en toch haar eigen individualiteit behouden. Individualiteit betekent beslist niet 'individualisme'. Individualisme is gewoonlijk zuiver egoïsme; terwijl individualiteit een van de namen is die wordt gegeven aan het onsterfelijke geestelijke centrum binnenin ons, de essentiële zelfheid van de monade die de bron is van het hele wezen van de mens.

Als het 'ik ben ik' het geestelijke bewustzijn van het 'IK BEN' wordt, wanneer het persoonlijke zich heeft uitgebreid om het onpersoonlijke te worden, volledig zelfbewust van de godheid in zichzelf – ja, dan zal er op aarde een ras van boeddha's en christussen zijn. Wanneer deze goddelijke gebeurtenis plaatsvindt, dan zal de mens weten, omdat hij zal *zijn*: zijn begrip van het persoonlijke zal een zelfbewuste erkenning zijn geworden van het universele in hemzelf als zijn Zelf.

21

Grote zieners tegenover helderzienden

Wat maakt een mens tot een wijze of ziener? Een wijze en ziener wordt men door de vervolmaking en veredeling van de innerlijke lagen die het essentiële zelf omhullen. Wanneer deze omhulsels door aspiratie, inwijdingsoefening en ook door de grote rijkdom aan ervaring vergaard in vele voorafgaande levens op aarde, zo zijn verfijnd dat ze doorschijnend worden voor de straling van de innerlijke god, dan wordt het breinverstand bijna direct door het stralende licht getroffen, en de mens wordt vervuld van spirituele wijsheid, en kan daarom in feite niet alleen een wijze worden genoemd om zijn wijsheid, maar ook een ziener op grond van zijn inzicht. Dat was het geval bij alle werkelijk grote geestelijke leraren van de mensheid. Natuurlijk zijn er graden wat betreft de innerlijke ontwikkeling van de Groten, en de hoogst geëvolueerden worden de boeddha's, de 'ontwaakten' genoemd die op innerlijke gebieden kunnen *zien*, en daarom *zieners* zijn.

De boeddha's zijn mensen die betrekkelijk volmaakt zijn geworden in de reeks levens op aarde die zij hebben doorgemaakt. Ze zijn dus de voortbrengselen van evolutie die is teweeggebracht door zelfbedachte pogingen. Een boeddha is dus iemand die zelfbewust met zijn eigen innerlijke dhyāni-boeddha of spirituele monade is verenigd, die in het westen wordt aangeduid met het woord christus. Vandaar dat iedere boeddha ook een christus is op grond van zo'n zelfbewuste vereniging, maar niet iedere christus is een boeddha. Christussen zijn in twee klassen te verdelen: boeddha's en avatāra's. Terwijl iedere boeddha, dat is een mānushya-boeddha, een christus is door zijn zelfbewuste assimilatie van de dhyāni-boeddha binnenin hem, is niet iedere christus een boeddha omdat één klasse van de christussen bestaat uit avatāra's - wezens die geen vroeger karma hebben, en ook geen toekomstig karma zullen hebben, tenminste niet in een andere dan in een heel mystieke kosmische zin.

Het boeddhaschap wordt bereikt door evoluerende mensen die zowel karma uit het verleden als toekomstig karma hebben en die

daarom hun boeddhaschap in de toekomst behouden; terwijl het christusschap een toestand is die wordt teweeggebracht door de belichaming, *hetzij tijdelijk of blijvend*, van een spiritueel-goddelijk beginsel. De gevallen van blijvende belichaming zijn die van de boeddha's; de gevallen van tijdelijke belichaming zijn die van de avatāra's, en ieder afzonderlijk is het resultaat van een verheven daad van witte magie – voor bijzondere doeleinden verricht op bepaalde cyclische perioden voor een verheven spiritueel doel.

In scherpe tegenstelling tot de ware spirituele zieners, verschijnen er van tijd tot tijd in de religieuze geschiedenis van de wereld individuen met een min of meer afwijkend karakter die als 'helderzienden' kunnen worden aangeduid. Het is belangrijk tenminste enige kennis te verkrijgen van de aard van deze personen, omdat die kennis aan ernstige zoekers naar waarheid een bescherming biedt tegen religieuze of mystieke misleiding, ook al geschiedt deze niet met opzet, maar als gevolg van dwaling en zelfbedrog van die helderzienden.

Deze helderzienden hebben bijna onveranderlijk een enigszins fanatiek temperament, en ze verkondigen met meer of minder succes verschillende soorten leringen die, zoals altijd schijnt te worden beweerd, zijn gebaseerd op de leringen van een reeds gevestigde grote religie. Ze hebben veel succes met het jammerlijk verkeerd uitleggen van wat volgens hen gewoonlijk een 'openbaring' is van de betekenis van de leringen die ze aannemen, of een 'openbaring' waarvan wordt beweerd dat ze van een spiritueler karakter is dan de al bestaande lering, omdat ze tot een later tijdperk behoort. Deze vernieuwers die niet altijd bedriegers zijn, omdat ze vaak werkelijk door zichzelf zijn misleid, beweren gewoonlijk met religieuze autoriteit te spreken, in zeldzamer gevallen beweert men dat de inspiratie van God kwam, of van een 'engelachtige' hoogwaardigheidsbekleder.

Er zijn talrijke halfmystici of dwalende religieuze dwepers in de geschiedenis; iedere onderzoeker van de godsdienstgeschiedenis zal weinig moeite hebben om ze te herkennen en onmiddellijk te zien wat ze zijn. Ze missen al de *insignia majestatis* van de werkelijke wijze en ziener.

Ze zien inderdaad 'visioenen', maar met weinig kans zich te vergissen kan men zeggen dat de visioenen die zij zien vals zijn; en zelfs wanneer deze helderzienden oprecht zijn, zijn hun 'visioenen' de beelden in hun geest, die weerspiegelingen zijn van astrale foto's in het astrale licht. Een groot aantal mensen is vaak op een dwaalspoor

gebracht door het soort helderzienden die, gedreven door hun verbeelding – die van de hak op de tak springt, afdwaalt, zonder leiding is – en hun ongeschoolde intellect, alleen uitdrukking kunnen geven aan ideeën die voor de mensen spiritueel en intellectueel zelden van nut zijn.

Om dit beter te begrijpen, moet men weten dat het astrale licht de bewaarplaats is van alles wat er ooit op aarde heeft geleefd, leeft, of zal leven. Daarom worden deze lagere gebieden van het astrale licht de beeldengalerij van de natuur genoemd, want daarop zijn onuitwisbaar de verslagen van 'foto's' afgedrukt van alles wat er op aarde of elders in het zonnestelsel bestaat of ooit is geweest.

We zwemmen erin, bij wijze van spreken; het spoelt aanhoudend door onze hersenen, en door elke molecule van ons lichaam. Elke gedachte die door het brein van de mens gaat: goed, slecht of onverschillig, de verbeelding van een krankzinnige, de spirituele visie van de ziener, zelfs de gedachte van iedere god – alle komen via het astrale licht. Want het astrale licht is een beeldengalerij waarin onze geest steeds ronddwaalt, die, wanneer door verwantschap contact is gemaakt, zo'n astrale optekening of beeld naar het brein overbrengt; en bovendien ontvangt ieder van die astrale beelden of 'visioenen' de toegevoegde energische impulsen of karakteristieke indrukken die daarop zijn gemaakt door het brein waar deze beelden doorheen gaan. Maar dit is niet alles. Elk beeld gaat weer terug naar het astrale licht met zijn eraan toegevoegde indruk of verfraaiing die erop is afgedrukt door het brein waar het doorheen is gegaan, en dan neemt een ander menselijk brein het onmiddellijk op, of misschien na honderd jaar of meer, en dat nieuwe brein verandert het of geeft het een nieuwe psychische impuls, en zo oneindig door.

Het astrale licht tekent op die manier in zijn hogere delen de edelste gedachten en emoties en impulsen op die de mensheid als individuen heeft gehad; terwijl de lagere rijken van het astrale licht die halfstoffelijk zijn de bijzondere beeldengalerij zijn of de bewaarplaats van al de lage en weerzinwekkende emoties, beelden, hartstochten en impulsen, waarmee lage en ontaarde mensen deze hebben gevuld. Boosaardige mannen en vrouwen zullen aldus beelden uit het astrale licht krijgen, en door ze opnieuw daarop af te drukken, maken ze die wat slechter of kwalijker. Dan vloeien ze weer uit dat brein en treffen een andere gevoelige geest, en zo verder door de tijd.

Het brein van een mens zou nooit een gedachte kunnen denken,

nooit zich iets kunnen voorstellen, noch zou het gemoed door zijn emoties, hetzij hartstochtelijk of anderszins, tot slaaf kunnen worden gemaakt, wanneer niet al deze dingen reeds in het astrale licht bestonden en eraan waren onttrokken – alleen om er weer in te worden teruggebracht. Men moet echter niet vergeten dat het astrale licht bovendien het gebied is dat tussen de fysieke wereld en de onzichtbare spirituele werelden ligt, en daarom in zekere zin een verbindingskanaal is. Ook spirituele gedachten en emoties schieten dus door het astrale licht en slaan geen acht op wat niet aan hen gelijk is; want alles – goed, slecht of onverschillig – moet door het astrale licht heen gaan voor het het brein van een mens bereikt.

Ieder medium ziet in meerdere of mindere mate in het astrale licht; en elke moordenaar is in zijn daad op dat ogenblik onderworpen aan zijn lagere en kwade diepten. Het kubisme en futurisme van de moderne kunst, of de afbeeldingen met hun dierenkoppen gegraveerd op de graven en tempels van het oude Egypte, zelfs de symbolische kunst van de Chinezen, komen alle uit dezelfde kosmische beeldengalerij. Al deze voorbeelden brengen symbolische ideeën tot uitdrukking, weloverwogen pogingen om waarheden weer te geven. Op zichzelf zijn ze scheppende gedachten, maar ze worden met astrale karakteristieke eigenschappen bekleed omdat ze door de gebieden van het astrale licht gaan om het brein van de mens te bereiken, en dan worden ze nog verder gewijzigd.

Dus is *interpretatie* een belangrijke factor om in gedachte te houden. Een aantal mensen kan hetzelfde identieke beeld in de astrale beeldengalerij zien, maar ieder interpreteert het mentaal en emotioneel verschillend, elk volgens zijn eigen aard. Hierin ligt een van de belangrijkste oorzaken van de altijd aanwezige onbetrouwbaarheid in wat halfmystici en halfzieners of helderzienden vaak omschrijven als 'visioenen van waarheid'. Ze kunnen alleen die beelden uit het astrale licht naar het fysieke gebied brengen die ze toevallig 'zien' en dan alleen door middel van hun eigen respectieve verbeeldingen. Het grote gevaar ligt in het ten onrechte toeschrijven van spirituele waarheid aan hun astrale visioenen, en daardoor leggen ze verkeerde verbanden en geven dus verkeerde interpretaties. Daarom is hier geen sprake van een werkelijk geestelijk zienerschap; omdat de ware ziener de gevaren en vertekeningen van het astrale licht door en door kent, en zijn doordringende blik op de gebieden van de geest richt waar hij waarheden direct kan zien en ze kan overbrengen naar het wachtende brein. Anderzijds verbeeldt iemand die alleen maar hel-

derziende is zich, vaak oprecht, dat wat hij 'ziet' de werkingen zijn van de 'geestelijke wereld', terwijl het enige wat hij werkelijk ervaart een ronddwalen is van zijn veranderlijke en ongetrainde psychomentale gestel door de verschrikkelijk bedrieglijke en illusoire beeldengalerijen van het astrale licht.

De spirituele adept kan echter in zijn bewustzijn volkomen veilig door elke kamer van de astrale beeldengalerij gaan, en met een zo helder inzicht dat hij precies weet wat hij ziet of voelt, en daarom loopt hij geen gevaar zichzelf te bedriegen, of te worden misleid door de māyā van dit bedrieglijkste van alle gebieden van de natuur. De enige reden waarom een adept dat doet, is waarschijnlijk om de verslagen van het verleden te lezen.

Wat gewone mensen betreft zou men kunnen zeggen dat ze onbewust door het astrale licht worden beïnvloed, dat in een onophoudelijke stroom hun denken en hun emotioneel gestel doorvloeit. Bijvoorbeeld, een mens die met opzet een leugen vertelt, doet dat omdat hij op dat ogenblik onderworpen is aan een verkeerde astrale stroom. Dit betekent niet dat hij geen morele natuur heeft, want dat is absurd; er wordt mee bedoeld dat de morele natuur bezwijkt voor een verleiding, terwijl ze krachtig zou moeten reageren op het kwaad en dit afwerpen, en zo opstijgen naar hogere innerlijke gebieden. De mens die gewoonlijk slaafs aan zijn gedachten en gevoelens toegeeft, is eenvoudig iemand die zijn morele instincten en vermogens niet heeft versterkt, en daarom is hij een zwakkeling, min of meer onderworpen aan zulke verkeerde astrale stromen die misschien op een of ander moment door zijn denken vloeien.

Men ziet dus hoe noodzakelijk het is om het morele gevoel te versterken, erop te steunen in het leven als op een reddende gids; want de man of de vrouw die op die manier leeft kan evenmin door de slechte emanaties uit het astrale licht worden beïnvloed als dat de rotsen aan de kust zelfs door winterstormen kunnen worden bewogen. Maar de slechte of zwakke mens is een slachtoffer van de verdorvenheden en onzuiverheden die steeds in het astrale licht rondstromen. Zo'n individu beseft niet dat zijn denken een overbrenger is geworden van vaak walgelijke astrale beelden of optekeningen. De leugenaar denkt dus werkelijk zijn leugens omdat hij zwak is en ze niet kan afwerpen, maar de leugens zijn eenvoudig beelden in het astrale licht, waarop zijn onstandvastige morele natuur welwillend reageert.

Het sterke maar slechte denkvermogen zal de astrale beelden versterken, de kleuren dikker aanzetten, om zo te zeggen; en zo aan het

hele beeld een meer verkeerde en nog slechtere richting geven; en andere zwakke geesten die later in contact komen met deze astrale stroom herhalen dan wat ze zien, en voegen mogelijk eigen verwrongen gedachten eraan toe; en zo draagt de hele, boze aaneenschakeling van oorzaak en gevolg bij tot de last van de karmische ongerechtigheid waaronder de aarde gebukt gaat.

Een gevoelig mens die kippenvel krijgt wanneer hij in een spookhuis komt – misschien zelfs al in een donkere kamer – 'ziet' soms 'dingen', en het is verkeerd te denken dat die mensen altijd zichzelf bedriegen, want ze zien misschien innerlijke beelden. Maar de sterkere of gemiddelde mens wordt er niet bijzonder door beïnvloed, niet meer dan wanneer hij afbeeldingen van misdadigers bekijkt, omdat hij weet dat het alleen maar foto's zijn; ook wordt hij er niet zo door beïnvloed zoals een medium dat zou zijn, omdat hij weet wat ze zijn en niet bang is. De illustratie wordt alleen aangehaald om aan te duiden dat het innerlijke of astrale oog op het astrale gebied evengoed ziet en zelfs veel duidelijker dan het fysieke oog op het fysieke gebied.

Men kan in het voorbijgaan zeggen dat foto's die beelden zouden zijn uit de astrale wereld al of niet echt kunnen zijn; zelfs als ze niet echt zijn, dan bewijst alleen al het feit dat ze als echte 'astralen' zijn voorgesteld, dat de aanbieder zich in een stroom van het astrale licht bevindt die hem aanzet tot bedrog.

Terwijl de fotografische plaat normaal niet iets anders zal registreren dan een stoffelijk voorwerp, kunnen veel astrale dingen onder bepaalde omstandigheden halfmaterieel worden, min of meer verdichte stof zoals gas; en als dit 'gas' een bepaalde kleur of vorm heeft, dan is er de mogelijkheid dat de fotografische plaat die kan registreren zelfs al kan het oog deze niet zien.

Maar een fotografische plaat kan nooit een geest 'vangen', omdat een geest in wezen *arūpa* is, d.w.z. vormloos en niet-materieel, en dus geheel buiten het fysieke gebied ligt. De trillingen van de geest zijn geheel verschillend van die van de fysieke materie, hoewel alle fysieke stof slechts de droesem of het bezinksel is van de geest. Dus wat de camera misschien opvangt zou zijn wat de Grieken een *eidolon* noemen – een halfastraal beeld. De fotografische plaat die de astronomen gebruiken als ze de diepten van de ruimte tussen de sterren fotograferen zal door een langere of kortere belichting opvangen wat het menselijk oog door de telescoop niet kan zien. Dit toont aan dat de ragfijne doorschijnende nevelvlekken materieel zijn, hoewel heel etherisch, en in feite vaak hemellichamen zijn die niet tot dit gebied

behoren, en die alleen worden opgevangen door de combinatie van een lange belichtingstijd en de oneindige ruimtelijke diepte of verspreiding van de etherische substantie – iets dat in een paar woorden moeilijk is te verklaren.

De lagere regionen van het astrale licht doordringen de fysieke materie ongeveer zoals de vroegere populaire 'ether' van de wetenschap de achterliggende stof zou zijn waarin alle fysieke materie bestaat. Men kan het wagen te voorspellen dat 'kosmische ether' weer de haar toekomende plaats zal krijgen, en dan zal ze misschien worden erkend als slechts een van een aantal kosmische ethers van verschillende graden van ijlheid. De lagere rijken van het astrale licht zijn daarom het gebied dat al de laagste emanaties van de aarde opneemt en optekent, waaronder die bijzondere soorten onheil waarvan de mensheid de onmiddellijke oorzaak is. Deze lagere astrale regionen zijn daarom de woonplaats van de 'spoken' of 'geesten' van gestorven mensen die na de dood van het fysieke lichaam uit deze lagere gebieden zijn opgestegen, maar daarin toch hun astrale *eidola* of kāmarūpa's – de 'schaduwen' van de Ouden – hebben achtergelaten.

Deze kāmarūpische schaduwen en *eidola* van de astrale wereld zijn altijd om ons heen. We ademen ze in, of drijven ze terug, al naar het geval; we gaan erdoorheen of zij gaan door ons heen met iedere beweging die op een van die gebieden wordt gemaakt. Deze gebieden zijn een omgevende etherische of astrale atmosfeer, zoals de lucht rondom de aarde; deze kāmarūpische of astrale schaduwen dwalen altijd rond in de lagere sferen van het astrale licht, hierheen en daarheen aangetrokken; en met uitzondering van de elementaren zijn ze alleen maar astrale schillen die als ze worden alleen gelaten en niet worden aangetrokken door psychische bemoeienissen van mensen, min of meer snel zich ontbinden in hun samenstellende astrale levensatomen, en even onaangenaam zijn als een zich ontbindend menselijk lijk. Aan zichzelf overgelaten hebben ze niet de macht enig belichaamd mens kwaad te doen, behalve dat, als ze door verwantschap tot een mens worden aangetrokken, ze feitelijk kunnen worden opgezogen in het astrale lichaam van die mens en dus automatisch prikkels worden voor de bijzondere ondeugd of immorele daad waaraan de genoemde mens zich misschien heeft overgegeven. Op zichzelf zijn deze kāmarūpa's eenvoudig in verval verkerende astrale lijken, die tijdelijk, tot hun ontbinding komt, door elementalen – natuurkrachten – worden bijeengehouden. Men moet opklimmen naar een volledig kosmisch gebied hoger om belichaamde wezens te

ontmoeten met wilskracht en bewustzijn die lijken op die van de mens die op aarde is belichaamd; en de tussensferen van het astrale licht zijn eenvoudig de overgangs-subgebieden tussen ons en dit hogere kosmische gebied, waarbij het astrale licht zelf is verdeeld in gebieden en deze weer in subgebieden.

De enige normale uitzondering zijn de elementaren, de ontlichaamde astrale zielen van verdorven mensen, die door levens van opzettelijk kwaad hun schakel met de spirituele monade hebben verbroken, en zo hun kans op een voortgezet bestaan hebben verloren. Ze zijn vol kwade hartstochten en impulsen, en vormen een duidelijke bedreiging voor alle mensen die zich niet door levens van reinheid en geestelijke aspiratie hebben bekleed met een ākāśische sluier die geen elementaar ooit kan doordringen.

Het is een feit dat er een onderklasse van deze elementaren is die bijna even gevaarlijk zijn als bovengenoemde elementaren. Deze subklasse bestaat uit de kāmarūpische schimmen die in de lagere gebieden van het astrale licht zijn achtergelaten door menselijke zielen die nog genoeg spirituteel leven in zich hebben om in staat te zijn deze schillen af te werpen en tenminste een kort devachan te ervaren. Deze onderklasse omvat onmiskenbaar kāmarūpische schillen, maar van een bijzonder grofstoffelijke soort. Ze drijven onveranderlijk naar plaatsen vergelijkbaar met henzelf.

De lagere regionen van het astrale licht zijn een volkomen chaos van ingewikkelde en bewegende astrale stromingen, vol met de rotzooi van de uitwasemingen van de aarde en ook van de menselijke schillen die zijn achtergelaten. Deze golf van verwarring kan men zich misschien voorstellen als een massa wriemelende en kronkelende astrale entiteiten die automatisch in alle richtingen drijven, ongeveer zoals stof en bladeren door luchtstromen op aarde worden meegevoerd. Aan de andere kant zijn de hoogste regionen van het astrale licht zuiver ākāśa, of geestelijke substantie. In feite zijn de ākāśische optekeningen de voorbeelden voor alle lagere rijken van de astrale wereld. De lagere rijken zijn als een astrale oceaan van wervelende stromen die geen bestendigheid bezitten.

Vandaar dat mediums, sensitieven en andere helderzienden die allen min of meer onderworpen zijn aan de invloeden en stromen die uit het astrale licht vloeien, als blinden zijn in de diepten van de astrale oceaan waarin de zonnestralen maar zwak doordringen; terwijl normale en vastberaden mensen bijna automatisch geen acht slaan op deze astrale emanaties en min of meer leven in het betrek-

kelijke zonlicht van de tussenliggende gebieden, zoals de goden of dhyāni-chohans hun bewustzijn hebben geplaatst in het ākāśa.

De mahātma's kunnen, als ze dat willen, in het astrale licht functioneren, maar hun bewustzijn verkeert in de ākāśische gebieden van de astrale wereld, in de hogere regionen van de aether, wat hetzelfde is als te zeggen in de *oorzakelijke* regionen van de innerlijke werelden – tenzij ze hun bewustzijn opzettelijk op de lagere gebieden richten. Alleen de edelste en evenwichtigste geesten kunnen hun scherpzinnige bewustzijn richten op de bedrieglijke golven van de astrale wereld, en daarin een volkomen intellectueel en spiritueel evenwicht, en beheersing en discipline over zichzelf bewaren. De mahātma kan de waarheden van het universum in de ākāśische regionen van het astrale licht voor zich zien of, nauwkeuriger, in de sfeer en op het gebied van de anima mundi waarop hij zijn bewustzijn besluit te richten; en bij de zeldzame gelegenheden wanneer hij zijn bewustzijn richt op de lagere rijken van het astrale licht, kent hij, omdat hij ontzaglijk wilskrachtig en goed getraind is, alle bedrieglijke illusies daarin, en daardoor kan hij aan alles wat hij ziet de juiste interpretatie geven. Hoe hoger ontwikkeld een ziener is, des te verder kan hij in de toekomst zien, en des te dieper kan hij doordringen in de werkelijkheden van de onzichtbare werelden. Zo is hij in staat, tenminste tot op zekere hoogte, de toekomst te voorspellen.

Uit het astrale licht vloeien zulke aardse verschijnselen voort als epidemieën, stormen, oorlogen, mislukte oogsten, enz., enz., die alle hun oorzaken hebben in de cyclisch terugkerende bewegingen van het astrale licht; toch hebben ze hun eerste, of uiteindelijke oorzaken in kosmische sferen. De zon, de maan en de zeven heilige planeten zijn de oorspronkelijke en machtige gebieden waarin de eerste oorzaken ontstaan, en deze laatste werken op en door de tussenliggende of effectieve oorzaken die in de regionen van het astrale licht worden opgewekt. Dit betekent niet dat mensen maar onverantwoordelijke slachtoffers zijn van het kosmische noodlot, want dit is nadrukkelijk niet de leer. De menselijke familie als geheel, of als individuen, wekt zelf die directe oorzaken op. Het is voldoende om te zeggen – *stellae agunt non cogunt* – 'de sterren zetten aan, maar dwingen niet'; de betekenis ervan is dat ieder mens, omdat hij tot op zekere hoogte het goddelijke vermogen van de vrije wil bezit, op elk moment zijn eigen leven richting kan geven en in verhouding tot de ontwikkeling van zijn geestelijke intellect kan uitstijgen boven de kosmische karmische

impulsen die zijn voortgebracht door de invloeden van de hemellichamen. De goddelijk geest in de mens is onvergelijkelijk veel hoger dan enige kosmische kracht die op aarde gevolgen kan teweegbrengen; en terwijl een mens op geen enkel ogenblik kan ontsnappen aan de karmische gevolgen van zijn vroegere gedachten en daden, kan hij op ieder moment van zijn leven alle nieuwe situaties waarin hij misschien wordt geplaatst ten goede wijzigen. Zo kan hij beetje bij beetje, door het innerlijke licht te volgen, een voorraad karmische gevolgen opbouwen die wanneer ze hem in de toekomst bereiken als het binnenkomen van engelen van licht en barmhartigheid zullen zijn.

Het gebeurt maar zelden dat een helderziende op grond van zijn uiterst reine leven en spirituele instincten in staat is in verbinding te komen met de ākāśische gebieden van de geest; maar zelfs in deze gevallen moeten hun beste ervaringen, omdat zij bijna zonder uitzondering niet door inwijding zijn geoefend, als verdacht worden beschouwd en streng worden getoetst aan de leringen van de grote wijzen en zieners. Zo'n onervaren mysticus kan inderdaad op zeldzame momenten min of meer verwrongen visioenen van geestelijke werkelijkheden hebben, maar hij begrijpt ze niet, en kan ze daardoor niet op de juiste manier interpreteren.

Neem het geval van de Zweedse halfmysticus Emanuel Swedenborg die onder andere zei dat de bewoners van bepaalde andere planeten eruitzien als mensen, en hij 'zag' die bewoners in de kleding die door Zweedse boeren wordt gedragen. Dit is duidelijk onjuist! Wat hij werkelijk zag waren beelden in het astrale licht die door zijn geest onmiddellijk werden verfraaid. Als Swedenborg in Rusland had gewoond, zou hij zijn hypothetische bewoners van andere planeten waarschijnlijk hebben gekleed in de kleren van de Russische muzhik, met de grote laarzen, wijde broeken, lange haren en bloes.

Het werkelijk functionerende bewustzijn van zulke halfmystici is hoger dan dat van mensen die alleen maar medium zijn, die, op een enkeling na, door de opvallende ontwrichtingen in hun psychische gestel, vaak de speelbal zijn van de wezens en beelden van de lagere gebieden van het astrale licht, en niet zelden denken deze mediums oprecht dat ze 'spirituele waarheden' verkondigen.

Hoe hoger het medium of de helderziende is in mentale en spirituele kracht, des te standvastiger is zijn karakter en des te meer zijn zijn 'visioenen' overeenkomstig de waarheid, hoewel deze altijd verward zijn en daardoor in gelijke mate verkeerd worden begrepen.

Zulke hogere mediums of helderzienden zijn geen opzettelijke bedriegers; maar juist het feit dat ze soms min of meer juist lezen wat ze in het astrale licht zien vormt op zichzelf een gevaar, omdat niet alleen zij maar ook anderen dit nu en dan stuiten op de waarheid zullen beschouwen als een bewijs van echt en volmaakt zienerschap; als deze af en toe voorkomende werkelijke visioenen juist blijken te zijn, zullen ze deze voorbeelden gebruiken ter ondersteuning van alle andere 'visioenen' die ze misschien hebben.

Spirituele visie komt uit ons 'binnenste centrum waar de waarheid in al haar volheid woont' zoals Browning zegt; en de mahātma's van het hoogste type zijn zij die binnenwaarts kunnen gaan en vooraf zien wat er zal gebeuren, omdat ze hun bewustzijn kunnen overbrengen naar de hogere gebieden van de anima mundi, en daarin lezen wat in de nabije of verre toekomst in menselijke aangelegenheden en op aarde wordt voorbereid om te worden geprojecteerd of geprecipiteerd.

Dit is geen fatalisme want, hoewel de bestemming van de aarde en van alle wezens erop gestaag de wegen van de karmische noodzakelijkheid of nemesis volgt, kan ieder individu toch op elk ogenblik zijn vrije wil gebruiken in de richting waarin hij hem wenst aan te wenden. De evoluerende mens is inderdaad een zelfbewust en met een wil toegerust deel van het universele mechanisme – en daarom zullen, omdat al wat in hem is een essentieel deel is van de universele natuur, zijn wil en eigen intellectuele kracht hem ertoe brengen een actieve rol te spelen in het kosmische werk. De individuele mens wordt op elk moment gedeeltelijk gedreven door het karma van het heelal, en gedeeltelijk gebruikt hij zijn vrijheid van keuze en zijn intellectuele vermogens om zijn deel van het kosmische werk te verrichten.

In dit algemene verband wordt alles wat toekomstige manvantara's zullen voortbrengen reeds voorafgeschaduwd in of gevormd naar het astrale licht dat er nu is, en dat het karmische gevolg is van het astrale licht dat was. Bijvoorbeeld, het astrale licht van de maan*

---

*Hier kan men ook zeggen dat de term *maanpitri's* veel meer betekent dan gewoonlijk wordt verondersteld. De meest algemene betekenis ervan is 'maanvaders' – en dus *alles* wat van de maan komt: de drie elementalenrijken, mineralen, planten, dieren, mensen, dhyāni-chohans – al deze waren 'vaders' afkomstig van de maan, de maanvoorouders; hoewel natuurlijk in strikt technische zin de term *maanpitri's* gewoonlijk wordt beperkt tot die klassen van maanmonaden die de verschillende menselijke en meer dan menselijke groepen werden die er nu op aarde zijn.

deed de aarde ontstaan en al wat daarop is, en het astrale licht van de tegenwoordige planeetketen aarde zal in de verre toekomst de kindketen van deze aarde voortbrengen.

Een aantal interessante feiten hangen samen met het astrale licht. Een ervan is dat hoe hoger men komt boven het oppervlak van de aarde, hoe rustiger en stabieler het astrale licht is. Zijn stromingen en trillingen worden steeds onrustiger en verwarder hoe dichter men het centrum van de aarde nadert; zodat als een ware ziener het middelpunt van de aarde zou bereiken, hij zou ontdekken dat de astrale stromen een dwaze *danse macabre* uitvoerden.

Een ander interessant feit is dat de grote wereldsteden wervelende draaikolken in het astrale licht zijn; in een andere betekenis kunnen ze misschien zenuwknopen, zenuwcentra, worden genoemd in de lagere regionen van het astrale licht.

Dit is één reden waarom kluizenaars die naar plaatsen verlangen waar ze ongestoord kunnen mediteren, sinds onheuglijke tijden hun toevlucht zoeken in de bergen waar ze ver weg zijn van de meest verstorende invloeden van de verdichte golven van het astrale licht, en bovendien een zuiverder fysieke atmosfeer inademen.

Hoewel de meesters overal worden aangetroffen waar hun plicht hen roept, kiezen deze oudere broeders voor hun mystieke zetels bepaalde delen van de aardbol die het minst worden getroffen door schadelijke invloeden die uitgaan van de grote steden en dichtbevolkte landen, waar de zielsverbijsterende astrale en fysieke invloeden zijn die de oefening in spirituele ontwikkeling tegenwerken. Ook is het een feit dat astronomen om vrijwel dezelfde reden naar hoger gelegen delen van de bergen gaan om in een zuivere atmosfeer te komen die meer dan gewoonlijk vrij is van de hittegolven aan de oppervlakte van de aarde, of zoals religieuze gemeenschappen vanaf de vroegste tijden rustige plaatsen in de bergen kozen voor hun centra.

Er zijn genootschappen van grote leraren in Klein-Azië en in Egypte, in Amerika en elders; maar de hoofdzetel van de grootsten onder hen, zo wordt gezegd, is in Tibet.

Is er dan geen middel om te herkennen wie zieners en wie helderzienden zijn? Ja, dat is er; in feite is er één toets die onfeilbaar is als men wijs genoeg is om die toe te passen. Onderwijst de vernieuwer een universeel stelsel, dat wil zeggen, is het nieuwe stelsel er een dat niet alleen vroegere religieuze en filosofische stelsels in zich bevat,

maar ook nieuw licht erop werpt en ze toelicht zonder tegenstrijdigheden? Zo niet, dan kan men aannemen dat hij slechts een helderziende is, een astrale ziener, oprecht of een bedrieger al naar het geval, en zijn leringen zijn niets meer dan persoonlijke inzichten die ver afwijken van de eeuwige waarheden van het heelal. Dit moet men ook ernstig in gedachten houden wanneer men de vroegere geschiedenis van het religieuze en filosofische denken onderzoekt. Kortom, het is de proef van *universaliteit*, en is dus een geestelijke toets, de beste toets waardoor men de grote wijze kan onderscheiden van alleen maar de psychische helderziende.

Bovendien is het oprechte menselijke hart zelf een toetssteen, hoewel men deze niet zo gemakkelijk kan gebruiken; en de manier waarop men de werkelijke leraar kan herkennen, is door de echte en ware kwaliteiten in jezelf aan te kweken. Deze worden dan toetsstenen die iemand in staat stellen door overeenkomst van trilling aan te 'voelen' wat andere mensen zijn. Het vermogen om te herkennen en te weten ligt geheel in de mens zelf, en het gaat er eenvoudig om zichzelf op de meest natuurlijke wijze te oefenen. Hij waagt niets, en hij wint het heelal, omdat hij zijn eigen geestelijke zelf wint, dat het 'hart' van zijn wezen is. Als hij erin slaagt tot dit 'hart' van hemzelf te komen, kan niemand hem ooit bedriegen; en onfeilbaar zal hij, als de tijd daarvoor aanbreekt, zijn leraar *kennen*. Want nu, als nooit tevoren, is de wereld vol valse leraren, of ze bedriegers zijn of oprecht; en de aspirant moet altijd op zijn hoede zijn. Er is niets dat een zwendelaar kan verhinderen om zich voor te doen als een leraar en er aanspraak op te maken dat zijn leer komt uit zijn verbinding met zijn eigen innerlijke meester. Dit is precies wat sommige van die helderzienden beweren. Laat de zoeker naar waarheid eerst nagaan of de leer universeel is; laat dan de honger naar waarheid, een honger die niet kan worden gestild door iets dat niet echt is, altijd in je hart leven. Deze honger kan een mens van het ene denksysteem naar het andere brengen, maar de honger zal er steeds zijn en tenslotte zal hij hem bij een echte leraar brengen. *Sursum corda*: 'Verhef uw hart!' Wees niet blijvend tevreden met iets dat *onder de zon* is – met iets dat minder is dan de zon. En wanneer je de luister van de zon bereikt, ga zelfs dan nog verder! Laat de geestelijke honger naar waarheid en licht altijd in je hart leven, want hij is de stem van de innerlijke god binnenin u die zichzelf zoekt.

Er zijn allerlei soorten helderzienden, en hierna volgen de namen van enkelen die als oprecht kunnen worden beschouwd:

Pico della Mirandola
Kardinaal de Cusa
Copernicus
Meister Eckhart
Tauler
Jakob Böhme
Swedenborg
Emerson

Tot een enigszins andere categorie behoren mensen zoals Mohammed. Deze mannen met zeer verschillende talenten en vermogens om te 'zien' werden niet door een meester van wijsheid onderwezen; met andere woorden, ze waren geen ingewijden, maar dit betekent niet dat geen van hen ooit hulp ontving van de grote leraren, want als karma het toelaat, kunnen zelfs heel gewone mensen die krijgen.

Socrates was een helderziende van weer een heel ander type; en hieraan kan worden toegevoegd dat hij de doodstraf onderging in Athene niet zozeer om redenen die openlijk werden gegeven, maar omdat hij zonder het te weten de leringen van de Griekse mysteriën had verraden, wat in die tijd een misdaad was waarop de doodstraf stond; en blijkbaar had Socrates toen dit onder zijn aandacht werd gebracht, er geen acht op geslagen. Plato werd eens van dezelfde misdaad van 'goddeloosheid' beschuldigd, maar Plato was ongetwijfeld een ingewijde; en hij vluchtte wijselijk enige tijd uit zijn vaderland, en zocht bescherming in Sicilië. Een vergelijkbaar geval met dat van Plato was dat van Diagoras.

De Ouden waren zeer streng als het ging om al dan niet bewust verraad van de geheimen van de mysteriescholen. Hierin ligt een mysterie binnen een mysterie; en dit kan worden verklaard door te zeggen dat vóór de ontaarding in de mysteriescholen was begonnen, de 'doodstraf' oorspronkelijk de natuurlijke karmische innerlijke reactie betekende die plaatsvond in de eigen ziel van de verrader, die tenslotte leidde tot de 'dood van de ziel'. Later, toen de diepe overtuigingen van de vroegste tijden hadden plaatsgemaakt voor slechts religieuze en filosofische speculaties, kwam zo'n innerlijk verlies van de ziel zelden of nooit voor, en de staat begon het bekendmaken van de geheimen van de mysteriën te straffen overeenkomstig de verschillende graad van schuld; en nog later maakte de staat ook daarin geen verschil meer en strafte elk verraad van de mysteriën met de

doodstraf, ongeacht of het opzettelijk was gepleegd of niet.

Er waren natuurlijk mensen die ook in die latere en ontaarde tijden trachtten de doodstraf door wettelijke middelen te verzachten, door bijvoorbeeld de doodstraf in ostracisme of verbanning om te zetten in gevallen waarin de overtreding noch flagrant was noch de oorzaak van wat als onherstelbare schade werd gezien voor de instelling van de mysteriën die eeuwenlang een staatsinstelling waren geweest.

De belangrijkste toets waardoor mensen kunnen weten of de een of andere propagandist of prediker een boodschapper is, die zijn gezag en leer aan de grote broederschap ontleent, is de volgende: Omvatten zijn leringen die universele beginselen van de natuur die in elke grote religie en filosofie liggen besloten toen deze voor het eerst door een grote wijze of ziener werd geformuleerd? De reden waarom de toets van universaliteit zo beslissend en krachtig is, is omdat universaliteit een andere manier van zeggen is dat de verkondigde leringen strikt in overeenstemming zijn met de zogenaamde 'wetten' van het heelal, die kennelijk sinds oneindig lang in het verleden moeten hebben gewerkt. Inderdaad, wat een ware leraar geeft is iets dat in wezen niet alleen op aarde, maar ook op elke andere planeet van de gebieden van onze eigen zon van toepassing is, en eveneens in de rijken van de poolster. Anders gezegd, universaliteit is als toetssteen zo krachtig, eenvoudig omdat universaliteit slechts een andere naam is voor universele waarheid.

Een andere toets, maar minder krachtig dan die van universaliteit, is die van innerlijke deugd. Deugd in de Latijnse betekenis van 'heldenmoed', *virtus*, en met het onderscheid dat de Ouden maakten als zij over 'deugd' spraken in tegenstelling tot alleen de conventionele ethiek of moraliteit, betekent ware geestelijke heldenmoed, en is een onderscheidend kenmerk van een ware leraar. Die deugd is niet iets sentimenteels, maar ze is een verzameling spirituele en intellectuele en ook psychische kwaliteiten en vermogens die een mens werkelijk tot mens maken, en omvat sterkte van karakter, ontembare wil, doordringend intellect en geestelijke intuïtie – voorbeelden van het goddelijke vuur dat in hem brandt en uit zijn 'hart' vloeit. Als iemand die leringen verkondigt dus deze eigenschappen heeft en tegelijkertijd de eeuwenoude fundamentele leringen onderwijst die in alle tijden overal op aarde worden gevonden, dan kan hij met grote waarschijnlijkheid worden erkend als iemand die men kan vertrouwen.

In de verheven literatuur van de oude wereld is de deugd altijd

bezongen als een eigenschap van de werkelijk grote mens. Zoals Sa'adi, een soefi-mysticus haar bezingt:

> De deugdzame mens zal iemand die hem kwaad deed helpen en zelfs goed doen.

De soefi's kunnen met recht de theosofen van de islam worden genoemd, en dit geldt vooral voor de Perzische tak van de soefi's die een protest vertegenwoordigen tegen de starre en beperkte opvattingen van de orthodoxe islam en een terugkeer naar de essentiële leringen van de archaïsche religie van dat voorheen edele volk.

Een andere Perzische soefidichter, Hhāfiz, schreef:

> Leer van de schelp hem lief te hebben die tegen u strijdt,
> Te voorzien van parels de hand waarvoor u lijdt.
> Vrij, als gindse rots, van lage trots door wraakzucht gekleurd,
> Versier met juwelen de pols die uw zijde openscheurt.
> Let op, hoe de boom de regen beloont door het groen,
> Met vruchten zoetsmakend, of een geurende bloem,
> De hele natuur roept luid: 'Zal de mens minder verrichten
> Dan de geweldenaar genezen, en de zelfvoldane verlichten?'

De filosofische grondgedachte hiervan is dat niets tot ons komt dan door karma. Als we veel lijden als gevolg van de handelingen van een ander, dan kan diegene op zijn beurt nooit ontkomen aan de aan ons verschuldigde compensatie van de natuurwet; maar *ons* leed en *ons* onrecht zouden ons nooit zijn overkomen als we niet in het verleden de zaden van deze gevolgen als oorzaken hadden geplant. Vandaar de leer van alle Groten dat men wijsheid en vrede kan verkrijgen door het hart en het denken te bevrijden van de ondermijnende invloeden van haat en wraak, en in plaats daarvan zaden van vriendelijkheid, liefde en strikte rechtvaardigheid tegenover allen te zaaien. Het hart van iedereen moet intuïtief deze grote waarheid aanvoelen. De christelijke heilige Athanasius – aan wie men overigens geen prettige herinnering heeft – zou hebben gezegd, 'Eén mens en God vormen een meerderheid tegenover de wereld'. Die mens is in de meerderheid omdat hij ontelbare geestelijke en goddelijke hiërarchieën van het heelal achter zich heeft, die met hem samenwerken, en hem vervullen met hun eigen kracht. Het enige wat hij moet doen is de persoonlijke, kleine en verlammende verlangens, zijn emoties van liefde en haat, van zich af te werpen en de winden van de eeuwigheid door zich heen te laten waaien en hem te laten zuiveren.

In India vindt men de volgende mooie opdracht met eenzelfde strekking:

> Ook op het ogenblik van zijn vernietiging, als er geen redding meer is, moet de deugdzame mens eraan denken dat zijn plicht niet is zijn moordenaar te haten, maar hem te vergeven, en zelfs het verlangen te hebben hem goed te doen, zoals de geurige sandelboom als hij geveld wordt zijn geuren verspreidt over de bijl die hem velt.

Er zijn mensen voor wie deze edele ethiek te verheven lijkt om te volgen. Ze hebben helemaal ongelijk, want het is alles een kwestie van overtuiging. Laat een mens slechts *proberen* en hij zal verbaasd staan hoeveel hij kan bereiken. Voor die mensen echter die aan hun mogelijkheden twijfelen, zijn er schitterende, ethische leringen die gemakkelijk zijn te begrijpen. Victor Hugo zei: 'In de nacht aanvaard ik het gezag van de toortsen', hoewel hij evengoed als anderen wist dat er een zon aan de hemel staat. Er zijn bepaalde mensen voor wie de zon te hoog en te helder is. Zij houden van het gezag van de toortsen. Zij verkiezen de kleinere lichten, omdat die gemakkelijker te volgen lijken, minder doordringend en daarom toegeeflijker voor kleine tekortkomingen. Maar eens zullen ze uit de schaduwen treden waar hun toortsen de enige lichten zijn, uit de grot waarover Plato schreef, waarin de mens slechts de dansende schaduwen op de muur ziet. Ze zullen in het zonlicht daarbuiten gaan, en de toortsen zullen terzijde worden gelegd.

Inwijding is het rechte smalle pad, doornig en vol gevaren, maar toch is ze de kortste weg, is ze de weg van de leraren zelf, de weg van zelfverzaking ten dienste van de wereld; de weg van persoonlijke zelfvergetelheid. Inwijding is het pad waarlangs het evolutionaire groeiproces zeer kan worden versneld; maar een mens moet de geschiktheid ervoor hebben; met andere woorden, hij moet *gereed* zijn voor inwijding voordat hij het kan wagen te trachten de riten ervan door te maken. Dit alles houdt heel ernstige zelfoefening in, die bestaat uit een enorme honger naar licht en het bezit van een onbuigzame wil om vooruit te gaan die door niets kan worden afgeschrikt. Het betekent dat een mens één wordt met het hogere deel van hemzelf, en dat actief laat werken in zijn dagelijks leven, in plaats van alleen maar te rusten zoals de grote menigte doet, die kalm en geestelijk in slaap, zich onverschillig door de natuur op de langzame rivier van de tijd laat voortdragen op haar rustige en altijd bewegende golven.

Er leiden twee paden naar het doel: het ene ligt in de schoot van de rivier van de tijd, en volgt deze, misschien eeuwenlang, om dan gevangen te raken in een kleine draaikolk en misschien weer een stukje verder te komen; het andere pad is het gebruiken van zijn intelligentie en wil en energie om het mystieke innerlijke 'vaartuig' te bouwen en dat is het inwijdingsproces; en omdat wijzelf dat 'vaartuig' zijn, kan het ons veel sneller door de onstuimige wateren van het leven leiden. Dit is de reden waarom ware inwijding en echte leraren nodig zijn voor de moedige discipel.

Hier is een vreemde paradox: In deze mystieke aangelegenheden wordt niets voor niets gegeven, want dat is volkomen in strijd met de esoterische wet, omdat de discipel zelf de weg moet worden voordat hij die kan betreden; alleen wanneer hijzelf geeft ontvangt hij. De hulp en leiding die worden gegeven hebben dus het effect van het oproepen van innerlijke zelfhulp en van het opwekken van de buddhische luister in iemands eigen wezen; zodat zijn pad wordt verlicht door de schittering die de pelgrim, die vorderingen maakt, zelf uitstraalt.

Er zijn mensen van wie men kan zeggen dat ze een zekere mate van innerlijk licht hebben bereikt en dus een soort van zelfverleende inwijding hebben doorgemaakt, maar dit gebeurt voor henzelf onbewust. De reden is dat ze een gunstig vroeger karma hadden, en zaden van vroegere gedachten en daden bloeien nu uit tot raadgevers en gidsen. Toch zwerven ze zelfs in deze gevallen min of meer blind in een halfduister. Als ze meer geëvolueerd zouden zijn, dan zouden ze op grond van instinct en de verkozen manier van handelen behoren tot het werk van de meester. Ze hebben inderdaad een bepaalde graad van natuurlijke innerlijke verlichting bereikt, maar ze *weten* niet dat de waarheid die ze hebben de Waarheid is, tenminste voor een deel. Ze zijn alleen, ze hebben niet de hulp die geestelijke kameraadschap geeft; en ze hebben geen bewust erkende leraar.

Mensen zoals bijvoorbeeld Jakob Böhme hebben een bepaalde half-inwijding bereikt, waarvan ze zich gewoonlijk niet bewust zijn, en zijn in de meeste gevallen in vorige levens tenminste tot een lagere graad ingewijd geweest. Het geval van Jakob Böhme was enig in zijn soort: hij was in andere levens tenminste tot een lagere graad ingewijd, maar hij begon aan dit leven in een karmisch belast psychisch gestel, en de nirmāṇakāya's die voor hem deden wat ze konden, stonden hem eenvoudig toe dat leven uit te leven, om dat oude karma uit te werken.

Dit illustreert wat de leraren zo vaak hebben gezegd: Het is nooit juist om het uitwerken van karma tegen te gaan; laat het komen en laat men er vanaf zijn. Dit is oneindig veel beter dan het te onderdrukken, zodat het dan op een toekomstig tijdstip weer te voorschijn komt, wanneer het verschijnen ervan werkelijk pijnlijk is, zoals in het geval van Jakob Boehme, die zelfbewust de toppen aan het bestijgen zou moeten zijn. Er zijn in de geschiedenis veel mensen geweest van wie het karma op een bepaald ogenblik was onderdrukt, als zaden van moeilijkheden die in de toekomst zouden komen; en deze zaden kregen de gelegenheid te groeien in latere incarnaties toen ze veel moeilijker te hanteren waren dan wanneer ze niet tevoren waren onderdrukt maar toen waren ontkiemd.

Als u in moeilijkheden verkeert, wees dan moedig en laat ter wille van uzelf de moeilijkheden komen en put hun energie uit. Zoek natuurlijk hulp; gaat het om ziekte, zoek dan goede medische adviezen en doe uw voordeel ermee! U heeft als mens recht op alle hulp die u kunt krijgen, en op volkomen genezing als die mogelijk is; maar dring de karmische problemen niet terug door innerlijke psychische processen om te proberen die te onderdrukken of ervoor opzij te gaan; door dit alles worden ze opgestapeld om in de toekomst te rijpen tot lijden en misschien invaliditeit.

De meesters zien altijd uit naar de eigen menselijke buddhische luister van een individu, en dan trachten ze die te helpen. Zij en hun vertegenwoordigers zijn in alle delen van de wereld, en hun afgezanten zijn eveneens overal aan het werk, gewoonlijk onbekend aan de mensen. Ze hebben als het ware hun vaste methoden om alle individuele eenheden van de mensheid te onderzoeken. Waar ze ook maar een vonk van de buddhische luister zien, daar werken ze zo goed ze kunnen, door die vonk aan te moedigen zodat deze na verloop van tijd een levende vlam kan worden. Er zijn in alle tijden veel voorbeelden van mensen die direct en indirect hulp hebben gekregen van de broederschap, maar die hulp moet gewoonlijk worden gegeven zonder dat de ontvanger ervan weet. De tijd zal echter zeker komen dat deze ontvangers zelfbewust de communicatiekanalen die de meesters openstellen tussen henzelf en alle spiritueel aspirerende mensen tenminste voor zichzelf zullen herkennen en erkennen.

De gevallen van 'engelen' die een of ander persoon hebben geïnspireerd tot verheven en buitengewone daden zijn in negenennegentig van de honderd gevallen geen verschijningen van 'engelen' maar van de mahātma's zelf of van hun chela's. Deze gewoonlijk onzicht-

bare afgezanten van de broederschap zijn altijd aankondigers van het geestelijk goede voor de mensheid. Ze verschijnen soms waar de nood groot is en wanneer het karma van het individu, of van een volk of ras, toelaat dat dit gebeurt. Degene die zo wordt geholpen ziet wat een buitengewone bezoeker schijnt te zijn, misschien zelfs een schitterende menselijke gestalte die straalt van licht, en zegt misschien als hij met het christelijke geloof is grootgebracht en niet anders weet: 'Een engel is verschenen!' Jeanne d'Arc was een bekend voorbeeld van dit soort ziener of helderziende.

Wat er werkelijk gebeurt is dat bepaalde gevorderde wezens van etherische aard die nauw zijn verbonden met de mensheid soms onder zeldzame en ongewone omstandigheden verschijnen en worden waargenomen door ongewone mensen in een ongewone bewustzijnstoestand; en als zij die deze buitengewone bezoekers waarnemen aan hen vleugels geven, dan is gewoonlijk alleen de verbeelding van de ziener aan het werk. Hoewel deze 'verschijningen' in de geschiedenis van de oudheid bekend zijn, worden ze door onze moderne sceptici in het algemeen beschouwd als alleen maar visioenen die niet op feiten zijn gebaseerd. In werkelijkheid zijn het verschijningen van wezens uit andere gebieden die door het samenvallen van uiterst zeldzame omstandigheden zowel van ruimtelijke en tijdelijke toestand als van karmische noodzakelijkheid, 'verschijnen' aan de mensen als bezoekers uit een andere wereld wat in één opzicht precies is wat ze zijn.

In scherpe tegenstelling met deze bezoekers staan de vaker voorkomende maar toch zeldzame 'verschijningen' van nirmāṇakāya's die behoren tot de broederschap.

Nog verhevener dan de hulp die door de meesters aan de mensen wordt gegeven is de levende werkelijkheid en altijd aanwezige inspiratie van de god in ieder van ons. Zoveel mensen op aarde, zoveel goden in de 'hemel'. Deze schitterende en stralende godheid is de schakel van iedere individuele mens niet alleen met de kosmische godheid of hiërarch, maar, via deze, met de grenzeloze godheid van het Kosmische heelal. Meer wel dan niet staat het verschijnen van 'engelen' in verband met de psychische mysteries die tot het innerlijke zelf van de ziener behoren. Ieder die de moderne psychologie heeft bestudeerd zal beseffen dat het verschijnsel van uittreding soms veroorzaakt dat het schijnt alsof iemands gedachten buiten de waarnemer staan. Er zijn veel voorbeelden in de geschiedenis dat mannen en vrouwen eenvoudig uit zichzelf zijn opgetild, en vervuld zijn

geworden van het heilige vuur van de god in hen, en daarna bijna als goden hebben gehandeld. Dit heeft de 'engel' in hen teweeggebracht – of nauwkeuriger, de god in hen. Door de eeuwen heen zijn de martelaren die leefden voor wat zij de waarheid noemden, voorbeelden van hoe de geest boven het vlees en zijn zwakheden uitsteeg.

Hoewel het absoluut waar is dat de meest verheven en betrouwbaarste leraar voor ieder mens zijn eigen hogere zelf is, de god in hem, is het evenzeer voor elke aspirant nodig om een leraar te hebben wanneer hij het pad begint te volgen, iemand die geestelijk in staat is de discipel bekend te maken met zijn eigen innerlijke god. Er is aangetoond dat de gewone helderziende niet in staat is zelfbewust in verbinding te komen met zijn eigen innerlijke godheid, omdat daarvoor altijd een inwijder nodig is; en aangezien de helderziende niet in staat is eerst zijn zelfbewuste denken zelfstandig met zijn eigen innerlijke god te verbinden, is hijzelf geen ware leraar, en ook meer geneigd zichzelf te misleiden dan anderen.

De werkelijke zieners, de grote leraren van de mensheid, zijn betrekkelijk onfeilbare gidsen omdat ze op twee manieren in de diepste geheimen van de geest en de stof zijn doorgedrongen, en daarna hun kennis voor het welzijn van de mensheid hebben vastgelegd. De eerste manier is door de onuitwisbare optekeningen van het astrale licht te onderzoeken, die in beelden de beschrijving bevatten van de hele evolutie vanaf de vroegste tijden; en de tweede manier is door inwijding, in de hoogste waarvan men van aangezicht tot aangezicht komt te staan met zijn eigen innerlijke god, de dualiteit erkent die samensmelt tot zelfbewuste eenheid of identiteit, en daarna, in overeenstemming met de graad van de ontwaakte talenten van de meester zelf, een betrekkelijk volmaakte uitdrukking wordt van de god in zich. Goddelijke wijsheid en alle menselijke kennis behoren tot het bewustzijn van de innerlijke godheid, die op zijn beurt een onafscheidelijk monadisch deel en een geïndividualiseerde werking van de goddelijke essentie van de natuur zelf is; en zo kan men bij de inwijding naar goeddunken van kennis gebruikmaken.

22

De esoterische scholen

De broederschap van grote zieners en wijzen, verenigd tot een gemeenschappelijk doel en geleid door gemeenschappelijke idealen en esoterische kennis, heeft miljoenen jaren – zeker niet minder dan twaalf miljoen – bestaan als een vereniging van hoge adepten onder de directe inspiratie en leiding van hun hiërarch of mahāgoeroe; met andere woorden, sinds op aarde het wortelras verscheen dat aan ons eigen huidige vijfde wortelras voorafging.

De mensen van het vierde wortelras worden technisch de 'Atlantiërs' genoemd – niet dat ze zichzelf 'Atlantiërs' noemden, want de verschillende groepen van subrassen gaven zichzelf namen die sinds lang voor de geschiedenis verloren zijn gegaan, behalve in zoverre dat bepaalde werken van de oudste literatuur naar hen verwijzen met namen die volgens de opvattingen van alle wetenschappers van nu alleen als bekende figuren uit de mythologie worden erkend.

Naarmate de geologische tijdperken elkaar opvolgen, verheffen continenten zich op verschillende delen van de aardbol boven de wateren, worden voor lange tijd door familierassen die van elders komen bevolkt en verzinken weer in de oceanen. Ieder van die grote continenten draagt zijn eigen reeks rassen en subrassen die, wanneer ze alle tezamen als een groep of raseenheid worden beschouwd, in de moderne theosofie een wortelras worden genoemd – één van die eenheden is het Atlantische of vierde wortelras. De naam 'Atlantis' wordt gegeven aan een onmetelijk continent dat met zijn aangrenzende subcontinenten en eilanden eens min of meer de oppervlakte van de aardbol bedekte, maar het voornaamste centrum lag waar nu de Atlantische Oceaan is. Het woord 'Atlantis' is ontleend aan de *Timaeus* van Plato, die met andere Griekse schrijvers vaag verwees naar een eiland ongeveer van de omvang van het tegenwoordige Ierland dat ooit in de Atlantische Oceaan had bestaan voorbij de Zuilen van Hercules, de Straat van Gibraltar. Sommige Griekse schrijvers noemden dit eiland 'Poseidonis'.

Dit eiland was slechts het laatst overgebleven deel van enige omvang dat nog bestond in de lang vervlogen tijd waarover Plato schreef, ongeveer elf- of twaalfduizend jaar v.Chr. Dit Atlantis van Plato was het geboorteland vanwaar eens kolonisten vertrokken om de nijldelta te bevolken, een kolonisatie die duizenden jaren voortduurde. De vroeg-Egyptische stammen waren afkomstig van deze eerste Atlantische kolonisten die zich vermengden met immigranten uit wat de oude Grieken Aethiopia noemden, dat het Zuid-India was van die periode die nu ver in het verleden ligt. Deze Indische immigranten in Egypte waren op hun beurt afstammelingen van tot Indo-Europeanen geworden Atlantiërs uit een Atlantisch onderras dat landen had gekoloniseerd die nu grotendeels waren verzonken onder de wateren van de Indische Oceaan en van de Stille Oceaan.

Over deze tot Indo-Europeanen geworden Atlantiërs wordt ook in de oude hindoeliteratuur gesproken, zoals in het *Mahābhārata*, onder de naam rākshasa's. Het tegenwoordige Sri Lanka, een overblijfsel van het oude Lankā, was het noordelijke voorgebergte van een van deze Pacifisch-Atlantische landmassa's. De nu overgebleven eilanden van dat eens zo grote Atlantische landmassief, de Azoren, de Canarische eilanden, en het eiland Madeira waren eens de omwolkte bergtoppen van het archaïsche Atlantische continent.

Ongeveer vier of vijf miljoen jaar geleden bereikte dit Atlantische ras materieel gezien zijn schitterende hoogtepunt. Ieder wortelras kenmerkt zich door zijn eigen karakteristieke evolutie zowel in intellectueel als psychisch opzicht; en de voornaamste karakteristieke eigenschap van alle Atlantische volkeren was materialisme. Stoffelijke dingen werden meer vereerd dan geestelijke. Materialisme – samen met een doelbewuste beoefening van stoffelijke en psychische magie – was het beleden geloof en ideaal van alle verschillende onderrassen nadat het punt halverwege de periode van de Atlantische beschaving was bereikt.

In dat verre verleden was de hele aardbol zo materialistisch geworden, dat de mens niet alleen in zijn opvattingen maar ook in zijn praktijken, zo was verzonken in het leven van de stof dat de influisteringen van de god binnenin hem zijn ziel niet meer bereikten. Hoewel er in al die eeuwen van opkomst en neergang van de verschillende Atlantische beschavingen groepen en individuen waren die het leven van de geest tot ontwikkeling brachten, bestond het gewone volk toch uit vurige aanhangers en vaak werkelijke vereerders van duistere en boze krachten die de schaduwzijde van de natuur vormen.

Stel u een bijzonder intelligent volk voor, veel intelligenter dan wij van het vijfde ras, maar met een intelligentie die volkomen materieel gericht is en vaak het kwade zoekt. Nadat zij het toppunt bereikten van wat werkelijk een luisterrijke beschaving was, maar volkomen materieel en grootser dan iets wat ons tegenwoordige vijfde ras tot nog toe heeft bereikt, werden ze in hun razende vaart naar beneden, naar wereldomvattende toverij, alleen gered door de onophoudelijke bemoeienissen van bepaalde wezens over wie we kunnen spreken als geïncarneerde godheden. Het waren deze Groten en hun volgelingen die, voor het behoud van de velen en voor de inwijding van de weinigen die deze waardig waren, tenslotte tijdens een periode waarin een toppunt van kwaad en spirituele verdorvenheid werd bereikt, de eerste echte spirituele mysteriescholen van deze aardbol stichtten. Dit gebeurde – geologisch gesproken – korte tijd vóór het Atlantische ras als ras ten onder ging.

Bovendien werden deze scholen opgericht om de wijsheidsleer van de goden aan het vijfde wortelras, het onze, door te geven. Deze mysteriescholen werden met uiterste zorg tegen spirituele infectie en tegen onwaardig lidmaatschap beschermd, zozeer dat in later eeuwen zelfs het onbewuste verraad van de in de mysteriescholen gegeven leringen met de dood werd gestraft. Die methode om de mysteriescholen te beschermen was absoluut verkeerd, maar het was typisch Atlantisch: streng, wreed en impulsief, krachtig en actief. Ook in die late tijd werd kracht vereerd en alle dingen die essentieel stoffelijk waren werden nog verafgood.

Toch moet men niet denken dat dit algemeen van toepassing is op alle mysteriescholen. Enkele hebben tot op de huidige dag iets van hun spiritualiteit behouden; sommige die heel vroeg ontaardden en waarvan de namen al lang zijn vergeten, stierven de dood die ze verdienden; anderen hielden een poos stand totdat ze niet langer zetels waren van witte magie maar scholen van zwarte magie, en ze bleven bestaan zolang de geschonden wetten van de natuur dat konden toestaan. Toch bleven enkele van deze mysteriescholen tot ver in het vijfde wortelras bestaan, en één, vanaf het begin de grootste ervan, bestaat nu nog – de broederschap van de mahātma's.

De eerste vestiging van de mysteriescholen wordt gedateerd in die periode van de Atlantische beschaving toen de enorme stormloop op absolute stof en haar duistere en sombere krachten gestuit moest worden ter wille van de velen die nog genoeg goeds in zich hadden om

van de pogingen die aldus werden gedaan te kunnen profiteren. Toch heeft dit betrekking op de feitelijke vestiging van de oude mysteriën als scholen of esoterische colleges, die ieder onder de leiding stonden van een hiërarchie van ingewijden die elkaar regelmatig opvolgden; dit was het eerste voorbeeld van zo'n regelmatige opvolging in de geschiedenis van de aardbol tijdens deze vierde ronde. Dit wordt met een Sanskrietwoord genoemd de *guruparamparā*, of reeks van elkaar opvolgende leraren; niet een 'apostolische opvolging' zoals de christelijke kerk die kent als een verwrongen echo van wat oorspronkelijk werkelijkheid was, maar als de feitelijke opvolging van ingewijde adepten.

Zo werden de mysteriescholen voor het eerst gevestigd. Maar dit betekent niet dat de geestelijke leraren en leiders van de mensheid pas tijdens de periode van Atlantische ontaarding voor het eerst hun verheven werk begonnen om de menigten van mensen bij elkaar te brengen en te onderwijzen, want dit werk was feitelijk al miljoenen jaren aan de gang, maar dit had meer betrekking op individuen dan op de werkelijk gestichte scholen van geheim en formeel onderwijs. Ja, de hiërarchie van mededogen is sindsdien altijd met dit verheven werk bezig geweest, en zelfs vóór de tijd dat de mānasaputra's langzaam incarneerden, en daarom kan het begin van dit werk ongeveer halverwege het derde wortelras worden gesteld. Toen werd begonnen om de in spiritueel en intellectueel opzicht allerhoogste vertegenwoordigers die de mensheid tot dan had voortgebracht samen te brengen en tot een actieve groep te smeden.

De stille wachter van de bol werd door de spiritueel-magnetische aantrekking van het gelijke tot het gelijke zelfs al vanaf het eerste begin van het derde wortelras in staat gesteld bepaalde opmerkelijke mensen tot het pad van licht aan te trekken, vroege voorlopers van de algemene mānasaputrische 'neerdaling', om zo met deze mensen een brandpunt van geestelijk en intellectueel licht op aarde te vormen; dit wijst niet zozeer op een vereniging of een broederschap, als wel op een eenheid van menselijke spirituele en intellectuele vlammen, bij wijze van spreken, die toen op aarde het hart van de hiërarchie van mededogen vertegenwoordigden. Terwijl de eeuwen voorbijgingen trok dit brandpunt langzaam andere mensen tot zich, die door hun toevoegingen van energie de heilige vlam aanwakkerden, en zo het heilige licht op aarde brandende hielden. In de daaropvolgende eeuwen bereikte de vermaterialisering van de mensheid haar hoogtepunt in de zwakheden en verkeerde praktijken van het

latere vierde wortelras; en zo werd dit brandpunt van levende vlammen in de middelste en latere periode van het vierde wortelras de eerste en heiligste van de ware mysteriescholen, die bij het voortrollen van de eeuwen zich splitste in kleinere brandpunten die ieder op hun eigen wijze de verschillende onderrassen van het vierde wortelras verlichting schonken.

Het was juist via dit oorspronkelijke brandpunt van levende vlammen – dat nooit ontaardde, of zijn hoge status als het mystieke centrum op aarde verloor – dat de bovenaardse glorie van de hiërarchie van mededogen rijkelijk stroomde, die nu wordt vertegenwoordigd door de broederschap van de mahātma's. Zo gaat de grote broederschap in een ononderbroken lijn terug op het oorspronkelijke brandpunt van licht van het derde wortelras.

Zo hebben de formele en officieel opgerichte mysteriescholen ongeveer vier of vijf miljoen jaar bestaan, en spreidden zich als takken van de broederschap in de buitenwereld uit, toen het hart en het denken van de mensen de juiste ontvankelijkheid toonden om er de zaden van waarheid in te planten. In andere tijden, toen met de woorden van Plato er voor de mensen perioden van geestelijke onvruchtbaarheid aanbraken, werden de mysteriescholen uit de openbaarheid teruggetrokken, en werden soms uiterst geheim, alleen bekend aan hen die door hun geestelijke, intellectuele en psychische ontwikkeling tot deze scholen werden aangetrokken en die de leraren in deze scholen tot deze ongewone mensen aantrokken.

Toch waren deze mysteriescholen, of ze nu geheim waren of min of meer bekend, door de eeuwen heen de bronnen die impulsen en leidend licht gaven aan de grote menigte mensen, die in de verschillende tijdperken de beschavingen hebben opgebouwd. Alles wat van blijvende waarde was kwam uit deze scholen: de leringen gingen naar de verschillende delen van de aardbol, en de mensen die de leringen belichaamden en toelichtten; en dat was zo vanaf de vroegste perioden van de zelfbewuste mensheid tot zelfs in vrij recente tijden in de geschiedenis van de mens.

Uit deze scholen kwam alles wat Rome groot heeft gemaakt op het gebied van wetgeving en orde; alles wat groots en edel was in de beschavingen van Babylonië, van Egypte, van Hindoestan, en eveneens van de oude volkeren van Noord-Europa, en het oude Gallië en Brittannië met hun druïdische wijsheid.

Deze onthullingen van waarheid of nieuwe 'openbaringen' waren

soms algemeen verspreid en dan weer van zuiver plaatselijk karakter, afhankelijk van de behoefte die de overhand had. Zelfs afzonderlijke steden werden nu en dan centra waar die werden ontvangen. Efeze was zo'n centrum, en ook Memphis in Egypte, en inderdaad tientallen andere plaatsen op de aardbol waren op dezelfde manier gezegend. Eleusis en Samothrace waren eens centra van licht en esoterische kennis. Maar nu zijn ze alle slechts herinnering! Waarom doofde het licht? Alle menselijke instellingen bereiken hun hoogtepunt en vervallen dan en gaan ten onder; dat werd soms veroorzaakt doordat zij die verantwoordelijk waren voor het licht het hun toevertrouwde niet trouw bleven. Geen kwade menselijke of materiële macht op aarde zou ooit deze scholen ten val hebben kunnen brengen of haar verval veroorzaken, wanneer ze zuiver en trouw waren gebleven, want de macht van de broederschap – het geestelijke zonnevuur – zou dan in en achter hen hebben gestaan.

In Eleusis, bijvoorbeeld, was het zover gekomen dat de inwijdingen en de leringen alleen riten of lege vormen waren geworden, zoals de tegenwoordige christelijke ceremoniën. Toch bleven ook in het ontaarde Griekenland de mysteriën van Eleusis tot in late tijd bestaan. Ja, pas ten tijde van keizer Justinianus werd de esoterische school in Athene die in haar essentie dezelfde was als die te Eleusis, in de zesde eeuw bij keizerlijk decreet gesloten, waarschijnlijk op grond van een verzoekschrift dat door de beschermers van de school zelf naar Constantinopel was gezonden; en toen vluchtten zeven Griekse filosofen, oprechte, ernstige en goede mannen, en de enige 'getrouwen' in die tijd, naar koning Chosroes van Perzië, om bescherming tegen de tirannie van het keizerlijke Rome te zoeken. De Perzische koning ontving hen gastvrij en omdat Rome in die tijd in oorlog was met Perzië, was, toen Perzië won, een van de vredesvoorwaarden dat deze filosofen werd toegestaan naar hun geboorteland terug te keren, en daar in vrede onderricht te geven.

Van de Romeinse keizers waren Hadrianus, Trajanus, en Augustus ingewijd te Eleusis, maar in een tijd toen de Eleusinische mysteriën zelf bijna dood waren, spiritueel gesproken. Deze keizers waren ingewijd in vormen en riten die nog in gebruik waren, ongeveer zoals iemand die zich bij een kerkgenootschap kan aansluiten en op orthodoxe manier door 'handoplegging' wordt bevestigd – slechts een gebaar – en de communie ontvangt. Men zei dan dat hij was 'ingewijd'. Niettemin ontvingen zij iets, want zolang de mysteriën bestonden hadden de mensen die haar leidden toch nog enkele kwij-

nende sprankjes van de oude waarheden, en konden ze hun handelingen en riten tenminste met een schijn van het heilige vuur uit de archaïsche tijden omhullen.

Julianus de 'Afvallige' – zo genoemd omdat hij geen afstand wilde doen van de religie van zijn voorvaderen – had werkelijk een Leraar tot gids; maar zijn geval was ongewoon. In zijn tijd was het praktisch met de mysteriën gedaan. De rampzalige fout die deze edelmoedige maar ongelukkige keizer maakte, was zijn onnodige invasie van Perzië; en daar zit een merkwaardig verhaal aan vast. Julianus de ingewijde moet in zijn hart hebben geweten dat het aangaan van de Perzische oorlog niet te rechtvaardigen was en esoterisch verkeerd; en toch werd keizer Julianus karmisch tot deze rampzalige gebeurtenis gedreven; want in zekere zin schijnt het inderdaad dat hij in dit opzicht het niet geheel kon helpen. Zijn geval was een van die bijzonder bedroevende voorbeelden waarin een vroegere grote karmische fout hem in de 'greep van de omstandigheden' hield. Hij kon uit twee dingen kiezen. Hij had tegen zijn raadgevers nee kunnen zeggen en zich aan die beslissing houden; en dat zou voorlopig een eind aan de zaak hebben gemaakt, en hij zou geen nieuwe esoterische fout hebben gemaakt. Of hij had ja kunnen zeggen, zoals hij deed, en zich zo overgeven aan de drijvende maar niet dwingende kracht van de keten van gebeurtenissen, en daarbij nog meer karma voor zichzelf hebben opgehoopt, waarvoor hij waarschijnlijk eeuwen nodig zou hebben om het uit te werken. Hij deed dat waarvan hij moet hebben geweten dat het in één opzicht verkeerd was, en onmiddellijk werd hij het slachtoffer van een deel van zijn ongelukkig karma. Hij werd door een van zijn eigen soldaten gedood, een christelijke koningsmoord.

Het voorval dat door de christelijke kerkhistorici is opgetekend, is algemeen bekend, namelijk dat Julianus, nadat de speer zijn zijde had doorboord, iets van zijn bloed in zijn hand nam en het omhoog wierp en zei: 'Galileeër, u heeft overwonnen!' Als dit voorval waar is, was het niet een erkenning dat Jezus was wat de latere christenen zeiden dat hij was, de menselijke incarnatie van God, maar dat de dogmatische religieuze invloed die een verdraaiing was van het voorbeeld en de leer van Jezus, in die en de volgende eeuwen tijdelijk had overwonnen. Het was van Julianus de schrijnende wanhoop van een groot en edel hart dat uitriep: 'Ik heb mijn best gedaan en ik heb verloren. U, dogmatische godsdienst, heeft gewonnen.' Maar de kreet van zijn brekend hart werd gericht tot zijn eigen Vader, die hem hoorde, en nu, na tweeduizend jaar geestelijke verduistering en intellectuele duister-

nis, is de oude wijsheid bezig haar rechtmatige plaats terug te krijgen. Eens zal Julianus van blaam worden gezuiverd, en zal in de esoterische geschiedenis worden beschouwd als een van de meest ongelukkige martelaren in de gelederen van de werkers voor de oude wijsheid.

De oorzaak van het verdwijnen van de mysteriën is altijd ontaarding, trouweloosheid van de leerlingen geweest, en het ontbreken van een gebiedende en tot het hart sprekende roep om licht. Waar vanuit het hart en de ziel werkelijk spiritueel en intellectueel wordt gevraagd, daar komt onveranderlijk vanuit de broederschap het antwoord in de vorm van een nieuwe bevestiging van de leer. Wanneer het verlangen naar waarheid en meer licht vermindert, dan komt er geen leraar – maar vaak verschijnt er een vernietiger, die al of niet een werktuig kan zijn, misschien onbewust voor hemzelf, van de geestelijke machten die de spirituele en intellectuele veiligheid van de aardbol krachtig in handen hebben.

Wanneer de mensheid of een deel ervan, of zelfs een enkeling, spiritueel en intellectueel in zo sterke bewoordingen een beroep doet, met zoveel geestkracht, als het ware met de diepste vezels van het innerlijke leven, dan werkt ze in feite met het geestelijke magnetisme van een leraar, en wordt de oproep altijd in de grote broederschap gehoord, en in de wereld verschijnt een afgezant of boodschapper als haar vertegenwoordiger. De mysteriën degenereerden altijd omdat mensen hoe langer hoe meer gewikkeld raakten in zelfzucht en de egoïstische gewoonten van de fysieke wereld, en het innerlijke contact, het innerlijke gevoel van gemeenschap met de spirituele krachten die hierboven zijn genoemd, verloren.

Deze mysteriescholen uit de oudheid waren werkelijk universiteiten om mensen onderwijs te geven over hun eigen aard en de wetmatigheden waaraan zij zijn onderworpen, en dus over het universum waarvan zij de kinderen zijn. Oorspronkelijk waren al deze mysteriescholen heilige instellingen en stonden op een hoog niveau; en de voorwaarden voor toelating waren streng en moeilijk. Feitelijk waren ze een kopie van de broederschap van de grote zieners zelf. Uit alle delen van de aardbol worden mensen die waardig zijn bevonden ook nu tot deze broederschap aangetrokken en krijgen onderricht en training.

Bovendien worden deze chela's of discipelen onderricht over de hele voorgeschiedenis van onze planeet, en de *werkelijke* en *natuurlijke* werkingen van de natuur op ons fysieke gebied, zoals astronomie,

chemie, meteorologie, geologie, zoölogie, en botanie, en nog veel meer, maar deze 'reeksen lessen' worden als zijpaden van de studie beschouwd om plaats te maken voor een groeiende kennis van de natuur – de structuur, wetten en werkingen van het heelal, en zijn samenstellende hiërarchische beginselen. Het hele stelsel in deze verwonderlijke universiteit van de 'zonen van de vuurnevel', zoals de grote zieners soms worden genoemd, is volstrekt niet alleen maar het overladen van het hersenverstand met min of meer nutteloze feiten zoals dat in de gewone onderwijsinstellingen in onze beschaafde landen gebeurt. Het is veeleer een vormen en oefenen van het *bewustzijn* en de *wil* van de leerlingen zodat ze uit de eerste hand de feiten van de natuur kunnen leren kennen door hun bewustzijn op het hart of de kern van de dingen te richten, en zo als het ware tijdelijk die dingen te *worden*, en onmiddellijk en precies te WETEN wat de dingen werkelijk zijn, wat het verleden, en wat de toekomst ervan is. Ze leren hoe ze het geestelijke oog moeten ontwikkelen, dat in de mystieke geschriften van India het oog van Śiva wordt genoemd, waarvan de vlammende blik achter de sluiers van de stof doordringt tot in de meest verborgen afgronden van het universele leven.

Ja, de hogere inwijdingen bestaan bijna geheel uit het laten samensmelten van het bewustzijn van de kandidaat of neofiet met de wezens en dingen die hij volledig moet *kennen* om op aarde te worden wat de toekomstige bestemming van de monade kosmisch moet worden: een zelfbewust zich identificeren van het eigen fundamentele wezen van de discipel met al wat is.

Deze werkwijze volgt het model van de grote Kosmische universiteit van het heelal zelf, waarin ontelbare menigten entiteiten in alle graden van evolutionaire ontwikkeling naar school gaan en de lessen van het universele leven leren – door te *worden*. Er is geen andere manier om de werkelijkheid van de dingen te leren kennen dan door ze te worden, en dat betekent een tijdelijk zich ermee vereenzelvigen. Hoe kan men werkelijk een ding *op zichzelf*, de werkelijkheid ervan, anders leren kennen dan door een poos dat ding te worden? Het idee is eenvoudig: we worden, tenminste tijdelijk, datgene waarmee ons bewustzijn synchroon trilt; want dit betekent tenminste tijdelijk een zich verenigen van identiteiten; en al klinkt het paradoxaal, die vereenzelviging of samensmelting van beginselen en substanties is de enige werkelijke manier om volledige en zuivere kennis van de waarheid te krijgen. Dit is zelfs voor de meeste mensen helemaal niet iets buitengewoons of onbekends, zoals bijvoorbeeld wanneer iemand

zijn bewustzijn tijdelijk laat samenvloeien met het bewustzijn van een ander mens of wezen; en de gewone uitingen hiervan noemen we 'sympathie'. Door onszelf te identificeren met spirituele wezens en idealen groeien we uit tot grotere dingen, en evenzo door ons te identificeren met dingen lager dan de menselijke staat, zakken we af tot lagere dingen. Alle pogingen tot innerlijke training hebben ten doel om stap voor stap in toenemende graad vereenzelviging te bereiken met de grote geestelijke machten op basis waarvan het heelal zelf is gebouwd en waardoor het is gevormd.

Training kan niet vroeg genoeg beginnen, en dit is evenzeer van toepassing op het kind als op de training voor het chelaschap en zijn levens van voorbereiding. Zoals W.Q. Judge schreef:

> De strijd om het eeuwige ligt niet in een moedige daad, ook niet in honderden ervan. Hij ligt in het voor altijd rustig en onafgebroken vergeten van het lagere zelf. Begin er nu mee op uw huidige gebied. In u heeft u eenzelfde gids als de meesters in zich hebben. Door eraan te gehoorzamen zijn zij geworden wat ze zijn.

Een van de voornaamste doelstellingen van zo'n training is het stimuleren van het gevoel voor ethiek om in het leven van de discipel zó krachtig te worden, dat de stem van het geweten de ogenblikkelijke en relatief feilloze raadgever wordt die aangeeft welk pad de leerling op elk ogenblik zou moeten volgen. Hiermee gepaard gaat de oefening om het intellect scherp te maken, snel handelend, en, onder leiding van zijn morele gevoel, praktisch onfeilbaar in zijn oordeel.

Door pragmatische zaken wordt alleen het breinverstand geoefend, een uitstekend werktuig maar een heel armzalige meester, en daar is niets tegen voorzover het deze training betreft; maar dit is nadrukkelijk noch het oefenen van het gevoel voor ethiek, noch van het ware intellect, het hogere mānasische vermogen in de constitutie van de zich ontwikkelende discipel. Studies van de feiten en de filosofie over de ronden en rassen bijvoorbeeld zijn waardevol omdat ze aanleiding geven tot abstract denken, waarbij pragmatische zaken die gewoonlijk op zelfzuchtige overwegingen zijn gebaseerd buiten beschouwing worden gelaten. Ja, vanaf het eerste begin van zo'n training wordt de discipel zelf iedere dag van zijn leven aangespoord zich in zijn denken en met een warm hart te vereenzelvigen niet alleen met anderen maar met het heelal. Het is een bekend feit dat ieder mens die in zijn beroep of in zaken slaagt, iemand is die zich ermee identificeert en dus trots wordt op wat hij heeft bereikt; terwijl de

mens die zichzelf ziet als een slaaf van zijn geweten of van zijn plicht, iemand is die zijn ondergang tegemoet gaat. We doen goed waar we het meest van houden, omdat we ons dan vereenzelvigen met wat we doen. De hele kwestie van het zich oefenen in het chelaschap betekent een ernstige les in de ingewikkelde aspecten van de menselijke psyche.

We hebben gezegd dat vanuit de broederschap een boodschapper of afgezant naar de wereld wordt gestuurd met het doel opnieuw een grondtoon van spirituele waarheid aan te slaan wanneer een oprechte roep uit het hart van de mensheid komt; maar ook moet worden gezegd, zoals Krishṇa in de *Bhagavad Gītā* (4:7-8) aangeeft, dat een avatāra komt in tijden van grote geestelijke onvruchtbaarheid, wanneer de golven van materialisme hoog oprijzen. Maar in die tijden dat ontaarding en moreel verval onder de mensen de overhand hebben, doet de broederschap, zelfs wanneer er geen avatāra verschijnt, een speciale poging om tenminste een begin te maken met een periode van geestelijke vruchtbaarheid.

Over de aard van de cyclische tijden waarop de grote leraren òf persoonlijk in de wereld verschijnen òf een boodschapper sturen, kan men zeggen dat de grootste leraren komen aan het begin of het einde van de langste cyclische perioden; de boodschappers of afgezanten worden bij het begin of einde van de kortere cyclussen gestuurd, en de leraren of boodschappers van middelgrote macht komen aan het begin of het einde van middellange perioden.

Zo heeft bijvoorbeeld ieder wortelras, waarvan er zeven in een bolmanvantara zijn, zijn eigen ras-boeddha – en deze wortelrassen duren miljoenen jaren. Een voorbeeld van de kortere of middellange tijdsperioden zijn de regelmatig terugkerende reeksen van de messiaanse cyclussen, die ieder 2160 jaar duren. In een precessiecyclus of groot jaar van 25.920 jaren zijn er twaalf van die messiaanse cyclussen; en de lezer zal natuurlijk opmerken dat een messiaanse cyclus van 2160 jaar juist de helft is van de heilige getalsvolgorde 4320; deze cijfers 432 gevolgd door een of meer nullen staan bij onderzoekers van de literatuur van de oudheid bekend als de heilige en geheime getalsvolgorde waarmee men in Babylonië en India vertrouwd was. H.P. Blavatsky was een boodschapper die zo'n messiaanse cyclus heeft geopend, en ongeveer 2160 jaar geleden eindigde een vorige messiaanse cyclus – of er begon een nieuwe – met het leven en werk van de avatāra Jezus de Christus.

De leden van de broederschap zijn eeuwig wakker en waakzaam,

en fungeren voortdurend als een beschermmuur (om de term van H.P. Blavatsky te gebruiken) rond de mensheid, en beschutten haar tegen gevaren van zowel kosmisch als aards karakter. De mensheid weet weinig van wat ze aan de grote wijzen en zieners te danken heeft. Bovendien zijn deze grote zieners de beheerders van de onuitsprekelijk mooie formulering van de leringen, die in deze tijd theosofie wordt genoemd; en wanneer de tijd daarvoor heel gunstig is, of wanneer de mensheid een nieuwe inspiratie nodig heeft, sturen ze uit hun midden een boodschapper.

Deze boodschappers of afgezanten zijn niet altijd leden van de broederschap zelf; want dit werk wordt vaak aan chela's opgedragen; en deze chela's zijn weer van verschillende graad of niveau. Alleen bij zeldzame gelegenheden verschijnt een volwaardig lid van de broederschap persoonlijk onder de mensen, en dit alleen wanneer daaraan een bijzonder grote behoefte bestaat. Veel vaker wordt een goed geïnstrueerde chela uitgezonden; en het is goed dit te zeggen, omdat een juist begrip van deze weinige eenvoudige feiten heel wat ongerechtvaardigde kritiek zou hebben voorkomen op meer dan één van de chela-boodschappers die hun werk zo goed mogelijk hebben gedaan, en daarna werden teruggeroepen toen het werk was gedaan waarvoor ze werden uitgezonden.

Van eeuw tot eeuw verschijnen deze boodschappers wanneer de wereld een vernieuwende stroom van de innerlijke spirituele zon nodig heeft die het lot van onze planeet bestuurt en leidt; en ze stichten misschien een nieuwe religie, of een nieuwe filosofie, of een van beide met een sterk wetenschappelijk stempel, die blijft bestaan totdat het verval intreedt wanneer de levenskracht die eerst uit het hart van de grote stichter was gevloeid uitgeput raakt. Dan komt de periode voor een nieuwe stimulans.

In de oude literatuur vindt men verslagen van waar zienerschap of ware profetie – ook al zijn maar enkele ervan aan de knagende tand des tijds ontkomen. Ze beschrijven gewoonlijk de komst van een grote cyclus van ontaarding, maar men vindt er altijd ook de belofte in van een volgende geestelijke ontwaking. Drie van die profetieën zijn misschien interessant, en worden hieronder weergegeven. De eerste is van de apostel Petrus; de tweede is uit het *Vishṇu-Purāṇa*, een van de meest populaire werken in zijn soort in India; en de derde behoort tot wat gewoonlijk de hermetische literatuur van Egypte wordt genoemd.

Ten eerste uit de *Tweede Brief van Petrus* (3:3-13):

> In de laatste dagen zullen er spotters met spotternij komen, die naar hun eigen begeerten wandelen en zeggen: Waar blijft de belofte van zijn komst? Want sinds de vaderen zijn ontslapen, blijft alles zoals het vanaf het begin van de wereld is geweest. Want moedwillig vergeten ze dat de hemelen er sinds lang geleden zijn geweest, en een aarde, die uit en door het water bestaat . . . waardoor de toenmalige wereld is vergaan, verzwolgen door het water. Maar de tegenwoordige hemelen en de aarde zijn volgens hetzelfde woord toegerust met vuur dat wordt bestemd voor de dag van het oordeel en van de vernietiging van de goddeloze mensen.
>
> . . . Maar de dag van de geest zal komen als een dief. Op die dag zullen de hemelen met veel lawaai aan hun einde komen en de elementen zullen door gloeiende hitte vergaan, en de aarde en de werken daarin zullen worden blootgelegd . . . de hemelen zullen branden en vergaan en de elementen zullen door gloeiende hitte smelten. Maar . . . we zien uit naar nieuwe hemelen en een nieuwe aarde waar gerechtigheid woont.

Petrus verwart hier verschillende leringen van de oude wijsheid over wat komen zal wanneer het tegenwoordige evolutietijdperk zal zijn voltooid, en ook wanneer de zonnepralaya zal zijn gekomen. Petrus verwart bijvoorbeeld het verzinken van het Atlantische continent met zaken die betrekking hebben op het eerste verschijnen en het uiteindelijke verdwijnen van het zonnestelsel, in verband waarmee 'water' vaak wordt gebruikt als een symbolische voorstelling van de velden van de ruimte – de Griekse chaos.

Deze verwijzing van Petrus naar gebeurtenissen op aarde en in de kosmos, waarop in de Griekse filosofie vaak wordt gedoeld, toont heel duidelijk de neopythagorische en neoplatonische oorsprong van denkbeelden die deze apostel in zijn eigen vrij vage profetie verwerkte.

De tweede illustratie heeft betrekking op het verloop van het kaliyuga of de duistere eeuw, die ongeveer vijfduizend jaar geleden is begonnen, en waarvan de archaïsche werken zeggen dat ze 432.000 jaar zal duren. Dit citaat uit het *Vishṇu-Purāṇa* geeft feiten die tot op zekere hoogte evenzeer van toepassing zijn op onze tijd als dat ze dat over duizenden jaren zullen zijn:

> Dan zullen er vorsten zijn die over de aarde heersen, koningen, ruw van ziel, met een gewelddadig karakter, en altijd geneigd tot valsheid en slechte daden. Ze zullen vrouwen, kinderen en koeien

doden, ze zullen de eigendommen van hun onderdanen roven, ze zullen slechts beperkte macht hebben; ook zullen ze in de regel niet lang regeren, maar snel opkomen en weer verdwijnen; ze zullen kort leven en hun eerzucht zal niet te verzadigen zijn; ook zullen ze niet erg vroom zijn. De volkeren van de verschillende landen die zich met hen vermengen zullen eveneens verdorven worden; en omdat onwaardige mannen het toezicht zullen hebben over de prinsen, terwijl geen acht wordt geslagen op de edeler mannen, zal het volk ten onder gaan. Wijsheid en vroomheid zullen van dag tot dag afnemen en tenslotte zal de hele periode ontaarden. In die dagen zal alleen bezit de maatschappelijke positie bepalen; rijkdom alleen zal worden vereerd; liefdesavonturen van hartstochtelijke aard zullen de enige band tussen de geslachten vormen; leugens zullen het enige middel zijn om een proces te winnen; vrouwen zullen alleen voorwerpen zijn van zinnelijke aantrekking. Alleen om haar mineralen zal de aarde vereerd worden; het brahmaanse koord zal het enige teken van de brahmaan zijn; uiterlijk vertoon zal het enige onderscheid vormen tussen de verschillende klassen van mensen; oneerlijkheid zal het enige middel zijn om zich een bestaan te verschaffen; zwakheid zal de oorzaak zijn van afhankelijkheid; dreigementen en egoïsme zullen in de plaats komen van ware lering; vrijgevigheid zal als vroomheid worden aangemerkt; uiterlijke wassingen zullen in de plaats komen van werkelijke innerlijke zuivering; instemming alleen zal de plaats van het huwelijk innemen; schitterende kleding zal waardigheid betekenen; en water, dat zich slechts op een afstand bevindt, zal als een heilige bron worden beschouwd. Van alle rangen in het leven zullen de sterksten de teugels van het bewind in handen nemen in een zo laaggezonken land. Het volk dat steunt onder de zware last van de belastingen hen door hebzuchtige heersers opgelegd, zal naar de dalen van de bergen vluchten, en zal blij zijn als voedsel wilde honing, kruiden, wortels, vruchten, bladeren en bloemen te vinden; de mensen zullen zich alleen met boombast kleden en blootgesteld zijn aan koude, regen, wind en zon. Het leven van de mensen zal tot drieëntwintig jaar worden verkort. In kaliyuga zal het verval aldus steeds groter worden, totdat het mensengeslacht bijna zal zijn uitgestorven.

Het vervolg van deze profetie waarvan men al heel veel bewijzen van de waarheid ervan kan zien, is niet alleen maar pessimistisch:

Wanneer men zich niet meer aan de voorschriften van de Veda's en de wetboeken zal houden, en het einde van het kaliyuga zal naderen, dan zal een deel van de godheid die in haar eigen spi-

rituele natuur in de staat van brahman leeft, en die het begin en het eind is [van alles] en alles omvat, weer op deze aarde verschijnen, en zal als de kalkin-avatāra die de acht bovenmenselijke vermogens bezit geboren worden in de familie van een eminente brahmaan uit het dorp in Śaṃbhala, genaamd Vishṇu-Yaśas. Hij zal door zijn onweerstaanbare macht alle mlechchha's en dieven overwinnen en allen die zich aan ongerechtigheid hebben gewijd. Dan zal hij op aarde gerechtigheid herstellen en de zielen van hen die aan het einde van kaliyuga leven, zullen zo helder als kristal zijn. De mensen die aldus door de invloeden van dat uitzonderlijke tijdperk zijn veranderd, zullen de zaden zijn van de toekomstige mensheid en ze zullen zich ontwikkelen tot een ras dat de plichten van het kritayuga [de eeuw van zuiverheid] zal vervullen en zich aan haar wetten zal houden. – Boek iv, hfst. 24

In sommige opzichten is de volgende profetie uit het oude Egyptische hermetische boek de interessantste van de drie, omdat waar het profetisch op doelde geschiedenis is geworden. Men zegt dat het een profetie is van een Egyptische wijze die voorzag wat er van Egypte zou worden zodra het ten onder was gegaan. De meeste, zo niet alle zogenaamde 'hermetische' geschriften die door wetenschappers nu gewoonlijk aan Egyptische bronnen worden toegeschreven, worden beschouwd als voortbrengselen van schrijvers die in het Grieks-Egyptische tijdperk hebben geleefd. Ook al zou het waar zijn dat deze hermetisch-Egyptische boeken door Alexandrijnen, Grieken of half-Grieken werden geschreven, de gedachten die erin staan gaan terug tot ver in de Egyptische oudheid.

Weet u niet, Asklepios, dat Egypte het beeld van de hemelen is, of liever dat het de projectie hier beneden is van de dingen daar boven? Ja, het is waar, dit land is een tempel van het Kosmische plan. Toch is er iets dat u moet weten, omdat wijzen de dingen zouden moeten voorzien: – er zal een tijd komen waarin zal blijken dat de Egyptenaren vergeefs zo vroom de godheid hebben vereerd en dat al hun heilige aanroepingen geen vrucht hebben gedragen en onverhoord zijn gebleven. De godheid zal dan de aarde verlaten en naar de hemelen terugkeren; ze zal Egypte, haar oude verblijf, verlaten; ze zal het land beroofd van haar religie en ontdaan van de tegenwoordigheid van de goden achterlaten. Vreemdelingen zullen het land overstromen en niet alleen zullen de heiligdommen worden verwaarloosd, maar wat veel erger is, religie, vroomheid en de verering van de goden zullen worden verboden en door de wet gestraft. Dan zal dit land,

> geheiligd door zoveel tempels en altaren, met graftomben worden overdekt en de dood zal er heersen. Egypte! Egypte! Slechts duistere legenden zullen van uw religie overblijven, en het nageslacht zal weigeren daaraan geloof te hechten; slechts woorden, in steen gebeiteld, zullen overblijven om getuigenis van uw toewijding af te leggen! De Scyth, de Indiër of een andere dichtbij wonende vreemdeling zal over Egypte heersen. De godheid zal naar de hemelen terugkeren, en de mensen, aldus in de steek gelaten, zullen omkomen; en ook Egypte zal doods en verlaten zijn; door mensen en goden opgegeven!
>
> U roep ik aan, heiligste der rivieren, u voorzeg ik het naderende onheil! . . . Het aantal doden zal dat der levenden te boven gaan; en als in het land nog enkele bewoners zullen overblijven die de Egyptische taal spreken, dan zullen ze zich als vreemdelingen voelen. – *Verhandeling over inwijdingen*, Deel IX

Hoe merkwaardig is deze profetie vervuld! Hermes die de spreker zou zijn, voorziet in het vervolg van zijn profetie echter rooskleuriger dagen wanneer de godheid naar Egypte zal terugkeren. Hij slaat dus dezelfde grondtoon aan van optimisme en hoop op herstel tot betere en zelfs grootsere dingen dan in het verleden zijn geweest, als in de voorspelling in het *Vishṇu-Purāṇa*.

Deze grote wijzen of meesters zijn in hun werk voor de mensheid nooit ontmoedigd geraakt door het feit dat het stelsel van waarheden die zij met cyclische tussenpozen opnieuw bekendmaken, perioden van ontaarding zou moeten doormaken. Bestuurd door geestelijke wezens die nog groter zijn dan zij, doen ze dit verheven werk ononderbroken in de wervelende cyclussen van de tijd. Miljoenen en miljoenen lijdende mensenzielen hebben door het werk van de wereldleraren hulp en leiding ontvangen en, bij die gelegenheden waarbij zij of hun boodschappers openlijk onder de mensen verschijnen, door het voorbeeld van hun edele en zelfopofferende levens.

Het is echter een van de droevigste feiten dat alle grote figuren onveranderlijk eerst verkeerd zijn begrepen, vaak streng vervolgd, gewoonlijk bespot en geminacht, en soms ook het slachtoffer zijn gemaakt van de haat van de mensen tegen alles wat nieuw is. Verder dat diezelfde mensen na zich van een grote figuur te hebben ontdaan, zoals enkele voorbeelden in de geschiedenis laten zien, na verloop van enkele jaren hem tot de rang van de godheden beginnen te verheffen, hem gaan vereren en zich voor hem als voor een god neerbuigen; en door dat te doen verloren ze de edele boodschap die hij

aan de wereld bracht gewoonlijk uit het oog. Zo is het vuur van persoonsverering, en dit is beslist niet wat de grote leraren verlangen.

In het geval van de grote Syrische wijze Jezus hebben zijn vereerders hun edele meester niet alleen tot een god verheven, maar tot de werkelijke figuur van de tweede persoon van hun drieëenheid; en hoewel er in het geval van Gautama de Boeddha niet zo'n buitengewone apotheose heeft plaatsgehad, wordt zelfs hij in sommige delen van de wereld met een vurige toewijding vereerd die, ofschoon misschien veredelend door de zelfvergetelheid die ze opwekt, volstrekt niet in overeenstemming is met de verheven leer van *zelfbeheersing, plicht* en *universele liefde.*

Zuiver persoonlijke toewijding voor en vurige aanbidding van een menselijke persoonlijkheid, hoe edel en groot hij misschien ook is, zijn ongewenst. Zoals een hond zijn meester tot het eind van de wereld zal volgen met een zelfverzaking die iets van het goddelijke mist alleen omdat ze tot één object is begrensd, en niet universeel is, zo hebben de mensen ook de gewoonte zich alleen te wijden aan die ene wereldleraar, tot wiens familie ze, om zo te zeggen, toevallig behoren.

In deze bekende feiten zien we de reden waarom een volk, onder wie een boodschapper misschien verschijnt, niet geneigd is de hun gebrachte boodschap aan te nemen. De menselijke natuur is een merkwaardig geheel van tegenstellingen. Ze roept geestdriftig om meer licht, maar ze moet het licht naar haar model hebben, en dit model is haar eigen vooroordeel en voorkeur. Ze roept om hulp, maar ze hoont en verwerpt de helper wanneer die komt, tenzij de hulp op de gebruikelijke manier wordt gegeven.

De vooruitgang van de beschaving is niets anders dan een reeks overwinningen van obstakels die onnodig op de weg van de menselijke ontwikkeling zijn geworpen. Ze is slechts een opeenvolging van waarheden die eerst bijna onveranderlijk worden verworpen en later worden herontdekt en ter harte genomen.

De verschillende boodschappen die door alle grote wereldleraren aan de mensheid zijn gezonden hebben *ook voor ons*, of wij al dan niet tot hun tijd of tot hun ras behoren, een diepe betekenis waar wij als mens een aangeboren recht op hebben, want deze boodschappen zijn van universeel belang. Hoe kan iemand van wie de ideeën over religie en broederschap onder de mensen alleen al door kunstmatige geografische grenzen beperkt zijn, de machtige golf van sympathie, de zuivere intellectuele genoegens en de versterking van morele

kracht voelen, die tot hem komen van wie de geest in contact probeert te komen met de geest en ziel van anderen die nu in andere delen van de wereld leven?

Hoewel het licht van de toekomstige godheid al op het voorhoofd van de groteren onder de leraren en gidsen van de mensheid schittert, horen ze nog steeds tot de menselijke familie, en hun lot is dus onafscheidelijk verbonden met de toekomst van de mensheid.

De wijze oude moslim kalief Al Māmūn, die leefde in de negende eeuw en kalief was van 813 tot 833, schreef over deze grote leraren:

> Deze mensen waren Gods uitverkorenen, de beste en nuttigste werkers van God, die hun levens hebben gegeven voor de evolutie van hun denkvermogens; want de leraren van wijsheid zijn de ware verlichte geesten en wetgevers van de wereld, die zonder hun hulp weer tot onwetendheid en barbarisme zou vervallen.

De wijzen en zieners zijn als de zaaier in de christelijke gelijkenis die zaden van universele wijsheid uitstrooit op de vleugels van het denken. Sommige van de zaden vallen aan de kant van de weg; andere worden door vogels opgegeten; weer andere vallen op droge en door de zon verschroeide plaatsen; maar nog andere vallen op goede menselijke bodem, schieten daarin wortel en groeien (zie *Matth.,* 13:3-8).

Deze mahātma's of grote wijzen werken onophoudelijk onder de mensen, hoewel ze zich slechts zelden, wanneer de tijd er rijp voor is, openlijk onder de menigte begeven. Onophoudelijk letten ze erop wat er zich innerlijk afspeelt in het hoofd en het hart van de mensen en wat ze uiterlijk hebben voortgebracht. Ze bestuderen de toestanden in de wereld en doen hun best de moeilijke omstandigheden in het leven te verbeteren en de mensheid tegen naderende psychische en andere gevaren te beschermen. Ze staan op de evolutieladder zo hoog dat ze in één blik aan het licht of de aura rond een mens kunnen zien waar hij staat, en dus weten ze ogenblikkelijk of een mens gereed is hun aanmoediging te ontvangen. Natuurlijk kunnen ze niet helpen wanneer de mensen de aangeboden hulp bewust of onbewust verwerpen. En toch werken ze eeuw na eeuw aanhoudend en onverschrokken verder. Ze zijn vaak in de studeerkamer of het laboratorium van de ernstige wetenschappelijke onderzoeker, onzichtbaar en onbekend, en zaaien in hun denken een vruchtbaar idee, fluisteren hem een edele gedachte in, maar alleen als de spirituele en psychi-

sche achtergrond van die persoon ontvankelijk is voor deze ideeën.

Zo zijn er leidende geesten in en achter de wereld van de mensen; maar zelfs deze grote zieners werken nooit tegen de natuur in, en ook niet tegen de wil van de mensheid; want als ze van hun spirituele, intellectuele of psychische vermogens gebruikmaakten enkel om mannen en vrouwen te dwingen paden te volgen die de mensheid niet zelf heeft gekozen, dan zouden deze wijzen niet samenwerken met de langzaam voortrollende stroom van de evolutie, maar zouden als drijvers zijn van domweg voortgedreven vee.

De natuur staat geen voortdurende slavernij toe, noch heeft ze veel aan alleen maar parasieten. Ze tracht mensen tot ontwikkeling te brengen, en de Groten werken samen met de grote moeder aan hetzelfde doel. Ze geven dus leiding; ze waken over en beschermen onophoudelijk de wil van de evoluerende mensen, maar ze leggen die nooit aan banden. Ze zien geen grotere morele mislukking dan het slaafs buigen van het geweten voor de opdrachten van een ander, ongeacht hoe groot of wijs die is; want het is een deel van hun streven de mensen vrij te maken – vrijwillige helpers en medewerkers van henzelf.

Ze zenden ideeën de wereld in: ideeën die wezenlijk machtiger zijn dan alles wat de beschaving kent; ideeën die in werkelijkheid beschavingen vormen en hervormen, en die indien ze door lagere geesten worden misbruikt hen zelfs kunnen vernietigen. Tegen dit misbruik waken ze voortdurend. Men moet echter nooit denken dat de leraren hun boodschappers uitzenden om zich te bemoeien met de politieke onrust of om onenigheden in banen te leiden die mogelijk op bloedvergieten uitlopen of op het verscheuren van de banden van genegenheid en liefde tussen mensen, wat leidt tot gebroken harten. Als ze zich ooit zouden bezighouden met de politieke onrust in een bepaalde tijd, dan doen ze dat alleen als vredestichters.

Volgens de esoterische traditie wordt een leraar vanuit de broederschap gezonden telkens wanneer er een voldoende aantal mensenharten gereed zijn, en op zulke momenten worden verenigingen of genootschappen gesticht om aan de mensheid het grote stelsel van filosofische, religieuze en wetenschappelijke leringen gebaseerd op de geheime structuur en de wetten van het heelal over te brengen. Maar de eerste leer die aan de aspirant naar wijsheid wordt gegeven is altijd: Vind dat wonder in uzelf, dat altijd gereed is en op u wacht. Probeer! Dat is de weg. De ethische beginselen doen het hart en het verstand van de innerlijke mens opengaan: ze breken de deuren van

de gevangenis open waar de innerlijke mens vastzit in de ketenen van māyā. Het in praktijk brengen van deze spirituele deugden en eigenschappen maakt de mens sterk, oefent zijn hoogste vermogens, waardoor ze in het dagelijks leven actief gaan functioneren.

De kandidaat die aspireert naar de archaïsche wijsheid wordt altijd verteld: Er is een weg om waarheid te verkrijgen. Geen klop, tenzij het de juiste is, wordt gehoord. Het kloppen zelf betekent in de eerste plaats het leven te leiden. Men moet komen met vrede in het hart en met een zo sterk verlangen naar licht dat geen belemmeringen de moedige ziel zullen afschrikken. Men moet aan de buitenste poort komen, gereed de minachting van de wereld te trotseren, die lacht en beschimpt omdat ze niet beter weet, ongeveer zoals kinderen lachen wanneer ze een waarheid horen die ze niet begrijpen.

Het is een grote troost dat de mysteriescholen nog bestaan. De meesters vormen niet alleen dezelfde broederschap die er als een organisch genootschap sinds het midden van het derde wortelras op aarde is geweest, maar velen van hen, bijna allen, zijn de gereïncarneerde ego's van de Groten van de broederschap die in vroegere eeuwen leefden; maar het is ook waar dat van tijd tot tijd discipelen en chela's tot het peil van hun leraren opstijgen en hun plaats in de grote broederschap innemen.

Door alle eeuwen heen wordt dus het licht van de heilige wijzen overgebracht, terwijl de meesters elkaar opvolgen en de guruparamparā of opvolging van geestelijke leraren vormen; en van tijd tot tijd bereiken gefluisterde mededelingen over hun bestaan de grote massa. Deze opeenvolging van de grote leraren in esoterische lijn die dateert uit de Atlantische tijd, ja zelfs uit de tijd van Lemurië tot nu toe, is met verschillende namen aangeduid: het doorgeven van het woord, of de overbrenging van licht, de 'gouden keten', of de 'hermetische keten', enz. Sommige Griekse filosofische mystici en dichters stelden zich voor dat deze hermetische keten van Vader Zeus omlaagging via een reeks of lijn van geestelijke wezens en vervolgens via bepaalde uitverkoren en hoogstaande mensen naar de gewone mens.

De oude Grieken en Romeinen hadden een prachtige gelijkenis ontleend aan een van hun sporten om dit mystieke feit voor te stellen. In de fakkelloop rende de fakkeldrager van de ene streep naar de volgende. Bij het bereiken van het einde van zijn traject overhandigde hij de brandende fakkel die hij droeg aan degene die daar wachtte; deze nam onmiddellijk de wedren over en overhandigde de toorts aan

degene die op hem wachtte. Veel Griekse en Latijnse schrijvers zagen deze sportbeoefening in de arena of het stadium als een symbool van het doorgeven van het licht van de ene eeuw naar de volgende, en als verwijzing naar de geestelijke fakkeldragers die de toorts van waarheid heel de eindeloze tijd door van hand tot hand doorgeven.

Elk van de oude mysteriescholen van ieder land van de aardbol en in elk tijdvak had een opvolging van leraren die waren getraind en door hun training bevoegd waren om op hun beurt onderricht te geven; en zolang deze overdracht van het licht van de waarheid in een land een werkelijkheid was, was het in elk opzicht een echte geestelijke instelling, die in de wereld ontzaglijk veel goeds deed. Er was dus een opvolging van leraren in de mysteriescholen van zelfs Griekenland en Rome, hoewel de ontaarding zich al vroeg openbaarde in Samothrace, Eleusis, en elders in de landen rond de Middellandse Zee. Op dezelfde esoterische feiten berust de beroemde opvolging van de 'levende boeddha's' van Tibet die een werkelijkheid is, maar van een nogal bijzondere soort, en ze is in geen geval wat westerse onderzoekers ten onrechte denken of vaak hebben begrepen dat ze is.

De occulte overdracht van gezag en licht van leraar op leraar is een geestelijk feit, gebaseerd op werkelijke inwijding en training door de leraren, en niet op formele of traditionele gebruiken. Min of meer verwrongen kopieën van deze hermetische keten bestaan in verschillende exoterische sekten zoals in de 'apostolische opvolging' van de christelijke kerk. Toen deze apostolische opvolging louter een vorm werd, alleen maar een kwestie van verkiezing tot het ambt, was het oorspronkelijke goddelijke licht natuurlijk al verdwenen; en deze opvolging werd slechts een gepleisterd graf waarin enkele idealen van langgeleden gestorven mensen lagen.

Hieraan kan worden toegevoegd dat niet alleen de speciale boodschappers van de meesters met vaste cyclische tussenpozen in de geschiedenis verschijnen, maar er zijn ook wat men kleine boodschappers kan noemen – individuen die min of meer onbewust zijn van het werk waarvoor ze zijn uitgezonden. Er zijn anderen die zich maar vaag bewust zijn van hun inspiratie, en velen zijn zich geheel onbewust van het feit dat ze instrumenten zijn van de grote leraren. Het verschijnen van die spirituele en intellectuele leiders onder de mensen is aan iedereen bekend die de geschiedenis bestudeert. Giordano Bruno, bijvoorbeeld, kan een van deze vaag bewuste menselijke instrumenten worden genoemd, die door hun boodschap

en werk het filosofische denken van Europa diepgaand hebben beïnvloed.

Men moet niet denken dat de boodschappers of afgezanten, hoe hoog ze als mensen ook staan, bijzonder begunstigde kinderen van de natuur zijn. Wat hen van hun medemensen onderscheidt is dat ze zich in de loop van vele levens hebben gebracht tot een meer volledige vereniging met hun eigen spirituele vermogens dan de meeste mensen. Iedere man of vrouw heeft de mogelijkheden in zich om in zekere mate in het klein een boodschapper van de waarheid te zijn voor zijn medemensen; en in feite is hij dat precies in die mate waarin het individu zich verbindt met het geestelijke deel van zijn eigen constitutie en zo voor anderen een overbrenger wordt van de bijzondere boodschap waarvan hijzelf het instrument van overdracht is. Zijn leven op aarde is niet geheel compleet tenzij deze individuele boodschap van hemzelf is overgedragen aan anderen. Dit betekent natuurlijk niet dat een oproep wordt gedaan om de geest van egoïsme in de mens te versterken, want dat zou absoluut noodlottig zijn voor het overbrengen van zijn individuele geestelijke boodschap aan anderen. Men ziet hier een opvallend contrast tussen de werking van de spirituele individualiteit in de mens en het individualisme dat uit het egoïstische denken voortkomt. Het eerste is verheffend; het laatste is zowel dwaas als vernederend. Het is de plicht van de mens ernaar te streven een leider te zijn in dingen die verheffen en inzicht geven, die anderen aanmoedigen en hen licht en hulp geven. Een van de doelstellingen van de theosofische beweging is de spirituele individualiteit in haar leden wakker te roepen, en in hen de drang op te wekken om een leidende rol te spelen bij het bekendmaken van de leringen van de oude wijsheid, door onder hun medemensen voorbeelden van onpersoonlijk leiderschap te worden in de zaak van de goden.

Een boodschapper van de meesters moet niet alleen naar zijn boodschap maar ook naar zijn karakter worden beoordeeld, omdat het voor de duivel een van de simpelste zaken in de wereld is de werken van god te kopiëren – om een afgezaagde christelijke zegswijze te gebruiken. Terwijl het heel goed mogelijk is dat een vat dat ruikt naar gezouten vis geurige rozenolie bevat, zal zo'n tegenstrijdigheid zeldzaam zijn! Een mens munt niet uit alleen omdat hij verheven gedachten heeft, noch omdat hij mooie woorden zegt. Een mens is alleen groot naarmate deze dingen zich in zijn dagelijks leven manifesteren. Iemand is een waar leraar zowel door zijn voorbeeld als door zijn

voorschriften. Holle vaten klinken het hardst; maar uit het volle vat haalt men de stromen die ons voeden en sterken. Door de eeuwen heen hebben vele mannen en vrouwen ernaar gestreefd persoonlijke en uitverkoren discipelen van de Groten te worden, maar van hen kan men zeggen: 'Velen zijn geroepen, maar weinigen zijn uitverkoren' (*Matth.* 22:14). Discipelschap bestaat uit handelen.

Wanneer de leraren van de mensheid onder de mensen zoeken naar het materiaal waaruit discipelen worden gemaakt, zien ze uit naar de zeldzame combinatie van de eigenschappen van toewijding, intellectuele kracht en een ontluikend geestelijk inzicht; en als deze drie eigenschappen in een mens sterk genoeg zijn, trekken ze door een soort geestelijk magnetisme de persoonlijke aandacht van een of meer van de grote zieners. Iedere nieuwe geestelijke geboorte vindt plaats door de acute pijn van het betreden van een nieuw soort leven. De discipel is een voorloper van het ras; hij is een pionier en hakt zijn weg door de wildernis van het menselijk leven; hij maakt een weg niet alleen voor zichzelf, maar ook voor hen die na hem komen. De tijd zal komen waarop hij tenslotte het niveau bereikt van geestelijke kennis, en dan een meester wordt van leven en van wijsheid. De glorie van de hiërarchie van mededogen begint door zijn wezen te stromen en openbaart zich zelfs in zijn lichaam, zodat alleen al zijn tegenwoordigheid onder zijn vrienden als een zegening is.

Voor ieder normaal mens zal er een tijd komen waarop hij de drang zal voelen het eenzame maar schone pad van het chelaschap te volgen; ook iedere ware discipel realiseert zich dat dit pad van betrekkelijke of tijdelijke eenzaamheid alleen wordt gevolgd tot het punt waar de discipel een meester over het leven wordt. Daarna wordt hij een onophoudelijk actief dienaar van de wet van kosmisch mededogen en een dienaar van de mensheid in de zin dat hij zijn hele leven en al wat in hem is wijdt aan het doen ontwaken van het geestelijke en intellectuele bewustzijn van zijn medemensen.

Dit is de leer geweest van alle grote mysteriescholen; en hoewel hun aantal nu niet zo groot is als in gunstiger tijden, bestaan ze nog steeds in bijna iedere ras-eenheid op de bol als vertakkingen van het hoofdcentrum van geestelijk licht van onze aarde. Al deze scholen zijn loyaliteit verschuldigd en zijn ondergeschikt aan de moederschool die in een van de meest ontoegankelijke delen van Hoog Tibet haar werkzaamheden verricht.

Ieder van die mysteriescholen heeft haar eigen speciale werk te doen in het ras of het volk waarvan ze het spirituele en intellectuele

hart is, hoewel volkomen onbekend aan de menigten te midden waarvan ze is gevestigd. Voor deze scholen worden altijd afgelegen en betrekkelijk ontoegankelijke plaatsen uitgekozen; want boven alles zijn ze centra van geestelijk licht, en misschien hebben ze geen gebouwen van enige omvang waar bijeenkomsten worden gehouden. Want bijeenkomsten kunnen onder het aangezicht van vader zon worden gehouden, of mogelijk onder de violette koepel van de nacht. Men zou misschien een lid van deze scholen in de straten van een van onze grote steden kunnen ontmoeten, en aan hem voorbijgaan zonder te weten of te beseffen hoe men vlak langs een half-godmens is gegaan.

De discipelen van deze scholen zijn allen bezig zich te oefenen, en deze oefening is het forceren – of versnellen of 'verkorten' – van de evolutionaire groei. Het gaat erom dat de leerling in plaats van tevreden te zijn met de langzame groei die plaatsvindt naarmate de eeuwen verstrijken, tot intensieve en stimulerende oefening komt en zo zijn evolutionaire loop zeer bekort.

Bij elke stap vooruit worden we ons meer en meer bewust dat we op dit pad naar de goden niet alleen zijn. Anderen hebben vóór ons het pad betreden: een lange stoet van de grootste geesten en denkers van vroegere eeuwen; toch zijn ze nog onze lotgenoten, omdat ze door innerlijke spirituele banden met ons verbonden zijn. Ook nu waken ze over ons. Door dit pad te volgen, voelen we een vreemde en wonderlijke zielsverwantschap met deze Groten van wie de innerlijke god hun denken en hun hele natuur zo verlicht dat het heelal hun sfeer van bewustzijn en hun thuis is.

23

De geheime leer van Gautama de Boeddha

बुद्धं शरणं गच्छामि
धर्मं शरणं गच्छामि
संघं शरणं गच्छामि ।

Buddhaṃ śaraṇaṃ gachchhāmi
dharmaṃ śaraṇaṃ gachchhāmi
saṃghaṃ śaraṇaṃ gachchhāmi.

'Ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha; ik neem mijn toevlucht tot het licht van zijn leringen; ik neem mijn toevlucht tot de broederschap van de heiligen.'

Deze parafrase van de Sanskriet 'geloofsbelijdenis' bevat de wezenlijke kern van het boeddhisme, een drievoudige formule die ook bekend is onder de naam *tri-ratna*, 'drie juwelen' en *tri-śaraṇaṃ*, 'drie toevluchten'. Deze formule van toewijding en trouw, die door zowel de noordelijke als de zuidelijke scholen van het boeddhisme wordt aanvaard, wordt door bijna de hele boeddhistische wereld op een tamelijk pragmatische manier opgevat, die de letterlijke betekenis van de woorden volgt, namelijk: 'Ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha; ik neem mijn toevlucht tot de dharma of Wet; ik neem mijn toevlucht tot de broederschap of congregatie' – waarbij de 'congregatie' de betekenis heeft van de boeddhistische geestelijkheid, of in een nog ruimere zin, van het geheel van alle belijdende boeddhisten. Toch is dit slechts een exoterische vorm van wat oorspronkelijk door de esoterische ingewijden, die deze formule samenstelden, werd bedoeld, want deze onderging dezelfde uitholling van de betekenis, die in alle grote religies heeft plaatsgehad: de woorden die oorspronkelijk een diep mystieke en filosofische betekenis hadden, verliezen deze tenslotte en worden opgevat volgens de betekenis die ze op het eerste gezicht hebben.

De oorspronkelijke betekenis van deze formule was toen buiten-

gewoon diepzinnig en mooi, en gaf uitdrukking aan een drievoudige leer: de Boeddha verwijst naar *ādi-boeddha*, de eerste of ongemanifesteerde logos of oorspronkelijke geest in het heelal, die zich door het hele universum openbaart in een verheven hiërarchie van geestelijke wezens die eruit voortkomen. Deze wezens reiken van de hoogste tot zelfs de menselijke sferen die in de esoterische filosofie vaak de hiërarchie van mededogen worden genoemd. Deze hiërarchie van mededogen of de zonen van licht waaruit deze bestaat, waartoe de dhyāni-boeddha's en de daaronder liggende klassen tot de mānushya-boeddha's behoren, vormt de *saṃgha* of broederschap of congregatie, de derde van de toevluchten. De wijsheid die door hen op de verschillende gebieden van het heelal wordt onderwezen aan de verschillende reeksen van wereldsferen en die op mystieke wijze en traditiegetrouw van de hoogste dhyāni-boeddha's tot de menselijke discipelen wordt overgedragen, is de tweede toevlucht, in deze formule de *dharma* genoemd.

We hebben zo een schets van de opbouw van de hele leer van de wijsheid van de goden. Kort samengevat: die ene term *boeddha* omvat de volledige reeks geestelijke wezens, van de kosmische geest door alle tussenliggende gebieden van het heelal omlaag tot de mānushya-boeddha's of menselijke boeddha's en hun menselijke discipelen, die gezamenlijk de zogenaamde congregatie vormen; en allen onderwijzen de goddelijke wijsheid die oorspronkelijk afkomstig was van de hoogste goden zelf en waarvan elke boeddha op aarde een exponent is.

Met dezelfde drievoudige verdeling van de boeddha's, hun wet en hun hiërarchie, corresponderen drie bekleedselen of verschijningsvormen waarin deze hiërarchie van wezens zich openbaart: ten eerste en als hoogste, de dharmakāya, dat van de hoogste kosmische geesten of dhyāni-boeddha's; ten tweede, de sambhogakāya, het gewaad van de tussenliggende graden van geestelijke wezens in deze hiërarchie; en tenslotte de nirmāṇakāya, het kleed van die geestelijke wezens en grote adepten die de mensheid en alle wezens op aarde het meest nabij staan en daarom hun beschermers zijn.

Corresponderend met deze drie gewaden is er nog de derde algemene indeling waarop hierboven is gezinspeeld: de arūpa-dhātu of de zogenaamde vormloze wereld of werelden, de mystieke verblijfplaats van de dhyāni-boeddha's of chohans, enz.; ten tweede, de rūpa-dhātu of de zogenaamde gemanifesteerde of vormwereld of -werelden, het verblijf van de wezens die in het sambhogakāya-gewaad of in die toe-

stand leven; en ten derde, de kāma-dhātu of de zogenaamde wereld of werelden van begeerte waarin wezens verblijven die nog steeds sterk zijn betrokken bij de bekoringen en omstandigheden van het materiële bestaan.

Er is dus, zoals het mystieke boeddhisme van het noorden onderwijst, in iedere entiteit, niet alleen in de mens, maar ook in de goden en in de wezens lager dan de mens, een drievoudige essentie – of misschien nauwkeuriger, drie met elkaar verweven essenties die niettemin een gemeenschappelijke identieke kern hebben en worden beschreven als (a) een hemelse of dhyāni-boeddha, (b) een bodhisattva, 'zoon' van de hemelse dhyāni-boeddha, en (c) een mānushya-boeddha of menselijke boeddha; en om dit levende drievoudige buddhische bewustzijn in de constitutie van ieder mens te doen ontwaken, onderrichtte de Boeddha zijn verheven wet, die misschien meer mensen trouw en toegewijd hebben gevolgd dan in enig ander religieus-filosofisch stelsel dat aan de mensheid bekend is.

Het boeddhisme is soms een religie van pessimisme genoemd, eenvoudig omdat zijn diepzinnige intellectuele begrippen niet werden doorgrond en zijn juiste schatting van de waarden van de materiële kant van het leven niet werden begrepen. Als wordt onderwezen dat een mens een niet duurzame samenstelling van elementen van uiteenlopende etherische aard is en dat, wanneer hij sterft, dit samengestelde geheel uiteenvalt en de samenstellende delen overgaan naar de respectieve sferen van de natuur, dan betekent dit in het westerse denken dat zo'n leer de volkomen vernietiging onderwijst van de samengestelde entiteit *als entiteit*; want, bewust of onbewust, gaan deze critici voorbij aan de verenigende en bindende wortel van het bestaan van iedere entiteit die met periodieke tussenpozen deze samenstelling opnieuw tot stand brengt uit dezelfde levensatomen die haar in voorafgaande levens hebben gevormd. Maar juist deze wortel, dit element of de individualiserende energie die deze saṃskāra's – psychomentale eigenschappen van de mens – bijeenbracht, is een verenigende en daarom individualiserende *kracht* die na de ontbinding van de samenstelling overblijft, en eveneens haar eigen kosmische reservoir of rijk heeft waarnaar ze terugkeert. Heer Gautama noemde deze verenigende of individualiserende kracht de 'Boeddha', de innerlijke oorsprong; een gelijkwaardige term hiervoor in het mahāyāna van Noord-Azië is dhyāni-boeddha.

Er was een tijd, niet zo lang geleden, waarin westerse onderzoe-

kers dachten dat de lering over nirvāṇa betekende dat het einde van ieder levend bewust wezen volstrekte en volledige vernietiging inhield, wanneer dat wezen het stadium van innerlijke groei had bereikt waarin het deze nirvāṇische toestand binnenging; en zij wezen, heel vanzelfsprekend, op de betekenis van dit samengestelde Sanskrietwoord: *nir*, 'uit' en *vāna* van de wortel *vā*, 'blazen'. Vandaar dat ze heel verstandig en logisch opmerkten: 'Nirvāṇa betekent 'uitgeblazen', zoals een kaarsvlam door de zucht van de adem wordt 'uitgeblazen'!' Ja, zo gaat het. Maar wat wordt er 'uitgeblazen'? Wat houdt op te bestaan? Is het de bindende geestelijke kracht die deze samengestelde entiteit een nieuw bestaan geeft in een opeenvolgende reeks die geen bekend begin heeft, en waarvan de boeddhistische leer zelf aantoont dat ze *iets* is dat zichzelf in deze reeks van bedrieglijke, want samengestelde, voertuigen opnieuw voortbrengt? Dit is onmogelijk omdat, wanneer deze individualiserende of verenigende energie werd 'uitgeblazen', dat wil zeggen vernietigd, ze zichzelf natuurlijk niet zou kunnen blijven reproduceren als de bezielende kracht van nieuwe samengestelde lichamen. Het zijn de saṃskāra's, de samenstellingen, die worden uitgeblazen, wat het gevolg is van, of is ontstaan of teweeggebracht door het *karma* van het individu. Dit karma is *het individu zelf*, omdat de boeddhistische leer luidt, dat wat opnieuw is voortgebracht het karma is van het voorafgaande individu, dat iedere samengestelde entiteit van moment tot moment verandert en dat op ieder nieuw moment de verandering het resultaat of de uitwerking is van het voorafgaande moment van verandering. Het individu is daarom op ieder moment in de tijd zijn eigen karma, omdat dat karma het geheel is van wat hijzelf is. Wanneer de samenstellende delen van een mens worden 'uitgeblazen', 'nirvāṇa binnengaan', worden 'uitgedoofd', dan leeft de rest van het wezen – dat onsterfelijke centrum van verenigende en individualiserende geestelijke kracht, waaromheen deze samenstellingen of saṃskāra's zich periodiek verzamelen – als een boeddha.

Dit is tot op zekere hoogte precies de leer van de esoterische traditie. Het slechte en lagere deel van ons moet volledig worden uitgewist, 'vernietigd' zo u wilt; met andere woorden, aan het karma dat deze bedrieglijke samenstellingen voortbracht, moet een eind worden gemaakt. Nieuwe, edeler samenstellingen – *de voortbrengselen of gevolgen van de voorafgaande samenstellingen* – die voortaan zijn verbonden met de buddhische essentie van het wezen, die geestelijke kracht die de innerlijke boeddha is, zullen dan op hun eigen verheven gebied

voortleven, omdat ze niet langer worden beheerst door de versluieringen van māyā, illusie, de werelden van vergankelijke samengestelde bouwsels. Het wezen dat aldus een boeddha is geworden, omdat het zich heeft verlost van de verhullende sluiers, heeft nu de toestand bereikt waarin het overgaat van de tijdelijkheid van alle gemanifesteerde bestaan naar de volstrekte bestendigheid van de kosmische werkelijkheid.

In plaats van een religie van pessimisme te zijn, biedt de religie van de Boeddha juist bijzonder veel hoop. Het woord optimisme wordt hier niet gebruikt, omdat onbezonnen optimisme even dwaas is in zijn soort als onbezonnen pessimisme. Beide zijn onverstandig, omdat elk een uiterste is. De leer van de Boeddha wees de mensen op een pad dat noch naar rechts noch naar links liep – maar verkoos de Weg van het Midden. Alle uitersten, ongeacht wat ze zijn, zijn onwerkelijk, omdat ze onfilosofisch zijn; door haar grote subtiliteit is de leer van de Tathāgata zo moeilijk te begrijpen. Men leest vaak verhandelingen die zijn gepubliceerd door westerlingen die boeddhist zijn geworden. De heilige geschriften worden meer of minder naar de letter begrepen, maar de geest, dat wil zeggen het 'hart' van de Boeddha, wordt zelden doorgrond. De leer van het oog wordt tot op zekere hoogte begrepen, maar de leer van het hart, het esoterische deel, wordt slechts bij hoge uitzondering intuïtief begrepen.

De grote hindoehervormer en ingewijde, Gautama de Boeddha, had inderdaad een geheime esoterische leer, die hij bewaarde voor hen die in staat waren haar te ontvangen. Zoals H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* (1:4-5) schrijft:

> De geheime gedeelten van de '*dan*' of '*jan-na*' ('*dhyan*') van Gautama's metafysica – groots als zij mogen toeschijnen aan iemand die niet bekend is met de leringen van de wijsheidsreligie van de oudheid – betreffen dan ook maar een heel klein deel van het geheel. De hindoehervormer beperkte zijn openbare leringen tot de zuiver morele en fysiologische kant van de wijsheidsreligie, tot de ethiek en de MENS alleen. 'Het ongeziene en onlichamelijke', het mysterie van het zijn buiten de sfeer van onze aarde liet de grote leraar in zijn openbare toespraken geheel onbesproken. De verborgen waarheden behield hij voor aan een speciale kring van zijn arhats. . . .
>
> Omdat hij wegens zijn geloften niet *alles* kon onderwijzen wat hem was medegedeeld – hoewel hij een filosofie onderwees die

was gebouwd op het fundament van de ware esoterische kennis – gaf de Boeddha de wereld slechts de *uiterlijke* stoffelijke vorm ervan en behield de *ziel* voor zijn uitverkorenen.

Wanneer sceptische westerse wetenschappers wordt gevraagd: Had de Boeddha een esoterische school, of bevat zijn Wet een esoterische leer, dan wijzen ze bijna onveranderlijk op een uitspraak van de Boeddha zelf, die volgens hen bewijst dat hij het zelf ontkende. Deze vindt men in het *Mahā-Parinibbāna-Sutta*, of de leer van het 'grote en uiteindelijke nirvāṇa', ofwel het 'grote overgaan':

> Heel kort daarna begon de Gezegende te herstellen; toen hij helemaal van zijn ziekte was genezen, verliet hij het klooster en ging achter het klooster op een plek zitten die daar in gereedheid was gebracht. Daarop ging de eerbiedwaardige Ānanda [zijn geliefde discipel] naar de plaats waar de Gezegende zat, groette hem, ging eerbiedig terzijde zitten, richtte zich tot hem en zei: 'Ik heb gezien, Heer, dat de Gezegende gezond was en ik heb gezien hoe de Gezegende moest lijden. En hoewel bij het zien van de ziekte van de Gezegende mijn lichaam zo zwak werd als een klimplant, de horizon voor mij vervaagde en mijn vermogens niet langer helder waren, vond ik desondanks een beetje troost in de gedachte dat de Gezegende niet uit het leven zou heengaan, voordat hij tenminste instructies had achtergelaten betreffende de orde.'
>
> 'Hoe nu, Ānanda? Verwacht de orde dat van mij? Ik heb de waarheid gepredikt zonder enig onderscheid te maken tussen een exoterische en esoterische leer: want wat de waarheid betreft, Ānanda, heeft de Tathāgata niet zoiets als de gesloten vuist van een leraar, die sommige dingen achterhoudt. Natuurlijk, Ānanda, als er iemand zou zijn die de gedachte koestert, 'Ik ben het die de broederschap zal leiden', of, 'De orde is van mij afhankelijk', is hij het die instructies zou moeten vaststellen voor alles wat de orde aangaat. De Tathāgata nu, Ānanda, denkt niet dat hij de broederschap zou moeten leiden, of dat de orde van hem afhankelijk is. Waarom zou hij dan instructies achterlaten voor alles wat de orde betreft? Ook ik, Ānanda, ben nu oud geworden, hoogbejaard, mijn reis loopt ten einde, mijn dagen zijn geteld, ik ben tachtig jaar geworden, en precies zoals een versleten wagen, Ānanda, alleen met veel extra zorg kan worden voortbewogen, zo, lijkt me, kan het lichaam van de Tathāgata alleen met veel extra zorg in beweging worden gehouden. . . .
>
> 'Daarom, Ānanda, weest u allen lampen voor uzelf. Weest een toevlucht voor uzelf. Neemt niet uw toevlucht tot wat buiten u is.

Houdt als een toevlucht vast aan de waarheid. . . .'
– hfst. ii, vs. 31-33 (naar Eng. vert. T.W. Rhys Davids, *The Sacred Books of the East*, vol. 9)

Bij eerste lezing lijkt het inderdaad of de Heer Boeddha aan zijn discipelen duidelijk maakte dat hij geen esoterische leer had. Is dit echter wat hij werkelijk heeft gezegd? Dat is het zeker niet. Ānanda's verzoek was: 'Laat instructies voor ons achter, Heer, over het besturen van de orde, voordat u heengaat'; de Boeddha weigerde en zei: 'Ik heb jullie alles verteld wat nodig is voor het besturen van de orde en ik heb niets achtergehouden. Ik ben niet zoals een leraar die jullie enkele dingen vertelt over jullie eigen gedrag en over de leiding van de broederschap en die andere dingen heimelijk in zijn 'gesloten vuist' verbergt. Ik heb jullie alles verteld wat nodig is voor de leiding van de orde, waardoor jullie zullen slagen bij het verlossen van de mens; maar als er iemand in de orde zou opstaan die aangeeft wat vereist is voor de juiste zorg en leiding ervan, dan is hij het die instructies zou moeten vaststellen bij elke onverwachte gebeurtenis die de orde betreft. Jullie zullen in zo'n geval snel ontdekken of hij een werkelijke of een valse leraar is, want de regels die ikzelf aan jullie heb gegeven, zijn de fundamentele richtlijnen en gedragsregels voor zowel julliezelf als de orde, en die zijn voldoende. Ik heb gezegd.'

Er is een niet gering aantal passages in de verschillende boeddhistische geschriften van de twee grote Scholen die, zowel door directe uitspraken als op een indirecte manier, duidelijk verklaren dat de Boeddha niet alle waarheden die hij kende had geopenbaard.

Twee voorbeelden beide uit de hīnayānaschool moeten als illustratie voldoende zijn. Het eerste vermeldt dat Śākyamuni een handvol bladeren van de Śiṇśapā nam en, terwijl hij ernaar wees, verklaarde dat, zoals dat bundeltje bladeren in zijn hand, zo gering in aantal, niet alle bladeren waren van de boom waarvan ze afkomstig waren, evenzo waren de waarheden die hijzelf als leraar had bekendgemaakt, zeker niet alle waarheden die hij kende (*Samyutta-Nikāya*, 6:31). Het andere voorbeeld is één waarin de grote leraar zijn weigering verklaart om uiteen te zetten of een Boeddha na de dood leeft of niet (*Chula-Mālunkyaputta-Sutta*, 1:426). Beide illustreren het voorbehoud bij het onderricht en de terughoudendheid als dat wordt gegeven, en dit zijn universeel de karakteristieke kenmerken van hen die de esoterische traditie doorgeven.

• • •

'Ik ga naar de Boeddha als mijn toevlucht. Ik ga naar de dharma of de Wet als mijn toevlucht. Ik ga naar de orde van de heiligen als mijn toevlucht.'

Hoewel deze geloofsbelijdenis ongetwijfeld in Noord-Azië wordt aanvaard, is ze misschien vooral de leer van de geschriften van het hīnayāna. Hīnayāna, het boeddhisme van Zuid-Azië, in tegenstelling tot het mahāyāna van het Noorden, betekent het 'gebrekkige' of 'kleinere' voertuig, dat deel van de leer van de Heer Gautama dat niet de hele leer, die hij onderwees, in expliciete bewoordingen bevat. De naam zelf maakt dat feit duidelijk: *hīna*, gebrek, onvolmaaktheid, onvolledigheid; en *yāna*, voertuig.

Deze onvolledigheid of onvolmaaktheid betekent niet, onnauwkeurigheid of onjuistheid; de betekenis is dat dit stelsel de formele intellectuele leer van de Boeddha weergeeft, of wat de 'leer van het oog' is genoemd, datgene wat uit de geest van de Boeddha voortkwam als een geordende structuur van zijn denken. Het *mahāyāna* daarentegen bevat, naar wordt verklaard, de meer geheime – naast de uiterlijke of algemeen bekende – en daarom moeilijker aspecten van de leer van de Boeddha-Gautama, en is daarom vaak de 'leer van het hart' genoemd, en de oorsprong ervan gaat minstens even ver terug als die van het begin van het hīnayāna. Beide stelsels berusten op waarheid, maar men moet de exoterische leer van het hīnayāna combineren met de esoterische van het mahāyāna als men de volledige boodschap van de Tathāgata wenst te ontvangen, zoals hij deze in haar betrekkelijke volledigheid aan zijn chela's of discipelen heeft overgebracht.

Westerse oriëntalisten hebben zich grotendeels, zo niet volledig, gebaseerd op de geschriften van het hīnayāna, een stelsel dat door ongeveer twintig miljoen mensen wordt gevolgd. Van de leringen van het mahāyāna bezitten zij tot nu toe slechts van enkele geschriften een grondige kennis: het *Saddharma-Puṇḍarīka* is er een; de *Lalita-Vistara* is een ander. Er zijn nog enkele andere werken van de noordelijke school die in Europa slechts oppervlakkige en absoluut onvoldoende aandacht hebben gekregen. Daarom lijkt het zeker dat de mening van westerse onderzoekers over de vraag of er nu wel of niet een esoterische leer is die de Boeddha onderrichtte, bijna uitsluitend is gebaseerd op het bestuderen van de tot dusver beschikbare geschriften van het hīnayāna van het zuiden, het 'gebrekkige', want onvolledige voertuig of stelsel. Het is inderdaad een vreemde zaak te veronderstellen dat de Boeddha Gautama het enige historische voorbeeld is van een leraar die geen leringen van een meer verborgen of

geheim karakter heeft nagelaten dan die hij tijdens zijn zwerftochten over de bergen en vlakten van India openlijk verkondigde. De uitzondering zou zo opvallend zijn dat ze een afzonderlijke verklaring zou vereisen.

Laten we ons nu wenden tot een van de sūtra's, het *Saddharma-Puṇḍarīka*, waarvoor de grootst mogelijke eerbied wordt betoond door ongeveer 400 miljoen volgelingen van de mahāyānaleer, die even boeddhistisch en zuiver 'orthodox' is als die van het hīnayāna van het zuiden. Het grootste deel van het bewijsmateriaal voor de waarde van de leer ligt beslist in de geschriften van het noorden.

> Je bent verbaasd, Kāśyapa, dat je het mysterie dat door de Tathāgata is uitgelegd, niet kunt doorgronden. Dat komt, Kāśyapa, omdat het mysterie dat door de tathāgata's, de arhats, enz., wordt verkondigd, moeilijk is te begrijpen.
>
> En bij die gelegenheid sprak de Heer om hetzelfde onderwerp nader toe te lichten de volgende stanza's uit:
>
> 1. Ik ben de dharmarāja, ter wereld gekomen als de vernietiger van het bestaan. – hfst. v (naar Eng. vert. H. Kern); *The Sacred Books of the East*, vol. 21

De filosofische leer van het boeddhisme zegt dat de hele wereld om ons heen vergankelijk is, bedrieglijk, *māyāvi*, maar dat alle bestaansvormen zijn gebaseerd op en opgebouwd rond iets innerlijks, geheims, fundamenteels, dat de noordelijke Scholen, die zich achter de grote mahāyānaleer hebben geschaard, de śūnyatā noemen, de 'leegte', het ongemanifesteerde.

Het vervolg van dit citaat luidt:

> Ik verkondig de wet aan alle wezens na hun karakter te hebben onderscheiden (onderzocht).
>
> 2. Hoogstaande mensen met een wijs inzicht beschermen het woord, beschermen het mysterie, en onthullen het niet aan levende wezens. – *Op. cit.*

Welke inhoud hebben deze zinnen, die de uitdrukkingen 'woord' en 'het mysterie beschermen' bevatten, als de betekenis niet die is van een lering die voor de gewone man te moeilijk is om volledig in zich op te nemen? Hier is kennelijk sprake van een duidelijke verwijzing naar een beperking in de overdracht van de Geheime Leer of esoterische traditie, die niet in het wilde weg aan iedereen wordt geopenbaard, omdat ze een 'mysterie' is dat moet worden beschermd; toch is aan 'hoogstaande mensen met een wijs inzicht' dit mysterie ont-

huld, want het is hun verboden het aan 'levende wezens' over te dragen of te onthullen, tenzij deze geschikt zijn het te ontvangen.

> 3. Die wetenschap is moeilijk te begrijpen; gewone mensen zouden als zij er plotseling van zouden horen, verbijsterd zijn; ze zouden in hun onwetendheid de weg kwijtraken en verdwalen.
> 4. Ik spreek overeenkomstig hun begrip en geestelijke vermogens; door middel van verschillende betekenisnuances pas ik mijn denkbeelden (of de theorie) aan. – *Op. cit.*

Volgens westerse geleerden zou het *Saddharma-Puṇḍarīka* een product van latere datum zijn, en een van de werken van een mystieke school die enkele eeuwen na het heengaan van de Boeddha in het noorden van Azië grote opgang maakte. Dit kan heel goed het geval zijn, maar het tast de kern van de zaak niet aan, dat zo'n beperkt onderricht niet had kunnen plaatshebben, noch zo algemeen kon worden aanvaard, als er niet overal in het noordelijke boeddhisme een sterke stroom van esoterisch denken heerste, waarvan het alleen maar juist zou zijn om deze te herleiden tot de tijd van de Boeddha zelf. Anders zou iedere vondst of mystieke bespiegeling van later datum waarschijnlijk als hoogst onaanvaardbaar zijn beschouwd en zouden absoluut zijn verworpen zodra de eerste pogingen werden ondernomen om ze openbaar te maken. De geschiedenis van het mystieke denken toont duidelijk genoeg aan, dat de esoterie van de stichter van elk groot stelsel na zijn dood geleidelijk vervaagde, en haar plaats werd ingenomen door alleen maar orthodoxie, waarin de overgeleverde en geschreven teksten, zoals ze waren ontvangen, gewijd en onaantastbaar werden en vaak werden gehuld in een sfeer van heiligheid die elke toevoeging of wezenlijke verandering verbood. Dit blijkt bijvoorbeeld duidelijk uit de literatuur en de mystieke geschiedenis van het christendom.

Alles wat de Heer Boeddha onderwees was in wezen waar, maar hij leerde zeker niet alles aan alle mensen. Hij onderwees alles wat nodig was voor de verkondiging van de filosofische en religieuze leer die hij bekendmaakte, en deed dat eveneens voor wat betreft het bestuur van de orde gedurende zijn leven en voor haar leiding na zijn overlijden en hield niets achter in een 'gesloten vuist'; en de gesloten-vuist-passage zegt niet meer dan dat. De conclusies die westerlingen uit de woorden 'gesloten vuist' trokken, dat de Heer Boeddha geen esoterische leer had om over te dragen en dat er tijdens en na zijn leven geen esoterische school of groep van discipelen bestond, schij-

nen daarom eenvoudig een belachelijke verdraaiing te zijn van de historische feiten; bovendien zou men de hele geschiedenis van het levensdrama van de Heer Boeddha moeten voorleggen als een krachtig bewijs van het tegendeel. Het hele stelsel van het mahāyāna met al zijn verschillende scholen, zoals die van Nāgārjuna en Āryasaṃgha – die elk een esoterische leer verkondigde – verschaft het overtuigende bewijs dat het boeddhisme sinds de vroegste tijden een esoterie kende, die op grond van de logica van de geschiedenis en de bekende eigenschappen van de menselijke natuur op de grote stichter zelf moet worden teruggevoerd.

Opdat men niet de conclusie trekt dat de Boeddha leerde dat het niet nodig was dat leraren hem in zijn broederschap zouden opvolgen, is het goed om niet alleen het pragmatische boeddhisme van het zuiden te beschouwen, maar meer in het bijzonder aandacht te schenken aan dat van de mystieke school van het noorden, waar gedurende latere eeuwen miljoenen mensen waren die de verschillende scholen volgden. Het bestaan van rechtmatige opvolgers van de Boeddha, die eeuw na eeuw elkaars plaats innamen, werd zowel in het zuiden als in het noorden algemeen erkend, ofschoon kennelijk niemand ooit als de gelijke van de grote meester zelf werd beschouwd. Zijn unieke positie als leraar is ontegenzeglijk een van de fundamentele leringen van het boeddhisme, dat verklaart dat Boeddha's alleen met grote tussenpozen verschijnen en in perioden die cyclisch zijn bepaald, waarmee de brahmaanse leer wordt herhaald van een opvolging van leraren van de Wet, waarop Krishṇa in de *Bhagavad-Gītā* (4:7) doelt met de woorden: 'Telkens wanneer in de wereld de deugdzaamheid afneemt, . . . breng ik mijzelf opnieuw voort.'

Deze opvolging of opeenvolgende reeks van leraren wordt in het brahmanisme de *guruparamparā* genoemd. Ze heeft in verschillende tijden uiteenlopende betekenissen gehad; en of bepaalde boeddhistische geleerden het willen toegeven of niet, het feit blijft dat het historische boeddhisme ons een opeenvolging van leraren laat zien – soms zijn deze leraren gescheiden door tamelijk lange tijdsperioden; in andere gevallen van meer mystieke en besloten scholen volgt de ene leraar de andere op, wanneer de voorganger sterft en de opvolger zijn functie aanvaardt.

Onderzoek van de historische feiten zal duidelijk maken dat in het boeddhisme van tijd tot tijd minder grote wijzen en zieners zijn verschenen, zoals Nāgārjuna en Āryasaṃgha, die scholen stichtten of ze

van hun voorgangers overnamen; die ieder een nieuwe versie van de oude boeddhistische wijsheid onderrichtten, maar toch allemaal trouwe volgelingen waren van de Heer Boeddha; en wat hun verschillen als individuen misschien ook waren, al deze diverse scholen beschouwen de grote Meester als de bron van hun respectieve en min of meer afwijkende filosofieën. De meeste, zo niet alle, grote figuren die de Boeddha als hoofden van de verschillende boeddhistische scholen zijn opgevolgd, waren echte ingewijden, wijze, bedachtzame en hoogstaande mensen, die op grond van hun eigen geestelijke, intellectuele en psychische graad van evolutie ieder op hun eigen terrein, de leringen van de Boeddha-Gautama hebben ontwikkeld, en zich bezighielden met verschillende gedeelten van het veelomvattende gebied van de boeddhistische filosofie.

Laat ik volstaan met te wijzen op een of twee veelbetekenende passages uit de oude boeddhistische overlevering, aan de betekenis waarvan consequent wordt voorbijgegaan, omdat ze verkeerd worden begrepen. In het *Dhammapada*, dat zich in het algemeen bezighoudt met het probleem van het zelf, treffen we de volgende veelzeggende gedachten aan (hfst. 12, vs. 160):

> Het Zelf is de meester van het zelf – want wie anders zou zijn heer kunnen zijn? Als het zelf [de samengestelde eenheid] volledig wordt beheerst, vindt de mens een Meester, zoals nergens anders kan worden gevonden.

Dit is een duidelijke verklaring over het bestaan in de menselijke constitutie van het leidende, beheersende wortelzelf – de essentiële ātman of het fundamentele zelf, dat in het lagere zelf of de ziel leeft en er zijn transcendente krachten in manifesteert, en die ziel is niets anders dan het 'samengestelde geheel' van elementen, dat de mens in zijn alledaagse bestaan is. Als men bedenkt dat het *Dhammapada* een van de meest gezaghebbende en geëerbiedigde geschriften van de hīnayāna- of zuidelijke school is, kan men de kracht van deze uitspraak naar waarde schatten, te meer omdat deze school altijd wordt aangehaald, en ten onrechte, als zou ze een nihilisme leren – iets dat zo vaak tegen het boeddhisme wordt ingebracht ter ondersteuning van de opvatting dat het een pessimistisch stelsel zou zijn zonder spirituele grondslag of betekenis.

Nog een voorbeeld, dit keer ontleend aan het mahāyāna, en afkomstig van iemand die in het boeddhisme altijd als bodhisattva is

erkend – Nāgārjuna, een van de meest toegewijde latere volgelingen van de Boeddha Gautama. In zijn commentaar op het beroemde boeddhistische geschrift het *Prajñā-Pāramitā-Sūtra*, zegt hij het volgende:

> Soms leerde de Tathāgata dat de ātman werkelijk bestaat, maar andere keren leerde hij dat de ātman niet bestaat.
> – naar de Chinese versie van Yuan Chuang

Precies. Moeten we dan veronderstellen dat de Boeddha opzettelijk tegenstrijdigheden leerde om zijn toehoorders in de war te brengen en te misleiden? Welnee, want dat idee is belachelijk. Wat al is gezegd over de samengestelde constitutie van de mens, met behulp waarvan het eeuwige zelf of de ātman (in dit geval de dhyāni-boeddha) werkt door middel van zijn onberekenbare 'lagere zelf', moet voldoende verklaren dat de verschillende betekenissen van 'zelf' in het oude boeddhistische denken en door de grote meester zelf even scherp werden onderscheiden als tegenwoordig het geval is. De Boeddha bedoelde onmiskenbaar dat de ātman als het essentiële zelf of de dhyāni-boeddha in de menselijke constitutie, altijd bestaat en zich blijft ontplooien, en eeuwigdurend is; maar dat het lagere zelf of de lagere persoonlijkheid van een mens slechts de zwakke afspiegeling ervan is, de ziel, en daarom niet bestaat als een *duurzame* entiteit. Hetzelfde spel met het woord 'zelf' (*ātman*) is duidelijk te zien in het bovenstaande citaat uit het *Dhammapada*, waarin het Zelf als meester de heer is van het lagere zelf als alleen maar de mens. Hoewel er veel passages in boeddhistische geschriften zijn over het niet-bestaan van de ātman als het *menselijke zelf* of de ziel – de leer van *anattā* in de Pāligeschriften – is de waarheid dat deze passages niet op zichzelf kunnen worden beschouwd en los van andere leringen die duidelijk verklaren dat de ātman *is*.

Waarschijnlijk is de voornaamste oorzaak van de wijdverbreide misvatting over de wezenlijke aard van de boeddhistische leer zoals die aanvankelijk werd bekendgemaakt, het bij de vroegere westerse onderzoekers bijna volledig ontbreken van het inzicht, dat de Boeddha-Gautama meer dan iets anders beoogde om de mensen een groter licht, meer hoop en een ruimere geestelijke visie te brengen. In feite gooide hij enkele van de tot dan toe stevig gesloten deuren van de brahmaanse filosofie open en haalde zich daardoor onmiddellijk het verzet en de vijandigheid van de meeste brahmanen van zijn tijd

op de hals. In de ogen van de Boeddha-Gautama is de mens een pelgrim, kind van het heelal, die soms wordt verblind door *mahāmāyā* of de 'grote illusie' van het kosmische bestaan, en aan wie daarom de Weg of Wet moet worden gewezen, die de *dharma* wordt genoemd, die verwijst naar het feit dat slechts door te *worden* in plaats van door alleen maar te zijn, de mens de grotere mens zou kunnen worden die hij in de essentie van zijn constitutie is.

Een ruimere en diepzinniger opvatting van de boeddhistische filosofie dan tot dusver in westerse landen heeft geheerst blijkt uit het recente verschijnen van boeken over de Boeddha en zijn religie-filosofie vanuit een meer welwillend standpunt. In 1935 verscheen het boekje getiteld *Indian Religion and Survival* van Mw. Rhys Davids. Deze briljante kenner van het boeddhisme, die grote bekendheid geniet om haar inspanningen op het gebied van de Pāligeschriften en de vertalingen daarvan, schrijft het volgende:

> [De Boeddha] wilde aan ieder mens laten zien dat er Meer besloten ligt in zijn aard, zijn leven en zijn bestemming. Dit wil zeggen, dat het worden, het geestelijk groeien tot de essentie van zijn natuur behoort, als geest of ware mens; dat hij om 'op de juiste manier' te worden, zijn wil moet gebruiken en moet kiezen; dat de godheid in hem verkeert en invloed heeft in het innerlijke gevoel van wat juist is, van wat zou 'moeten', bekend als *dharma*.
>
> – blz. 8

Wat bij dit alles vooral opvalt is dat de kern van de boodschap van de Boeddha was dat hij de nadruk legde op de leer van het worden. Door zijn 'worden', door zijn geleidelijke vooruitgang door voortdurende en ononderbroken evolutionaire veranderingen, kan een mens zich tot de hoogste goden verheffen of zich door wat hij wil en doet verlagen tot de lage en afschuwelijke niveaus van de wezens in de zogenaamde hellen, waarover in de boeddhistische literatuur zoveel is te vinden.

In deze leer van het worden vinden we de grondgedachte van de vele uitspraken in het boeddhisme en ook elders, dat ieder mens in zich het vermogen heeft om in de loop van eeuwen een Boeddha te worden. Zoals Mw. Rhys Davids zegt:

> Dat niet alleen deze bodhisattva [de Boeddha-Gautama in een vroeger bestaan] maar ieder mens het in zich heeft uiteindelijk het boeddhaschap te verwezenlijken, werd door het mahāyāna-boeddhisme naar voren gebracht. – *Op. cit.*, blz. 42

Het is te betreuren dat deze bekwame Pālikenner moest werken in de veronderstelling dat het boeddhisme van Zuid-Azië zou hebben 'verzuimd aan te tonen dat het evenzeer van toepassing is op ieder mens'. De reden waarom Mw. Rhys Davids gelooft dat deze lering in de Pāligeschriften ontbreekt, schijnt te liggen in het feit dat deze niet uitdrukkelijk als een leer wordt vermeld; niettemin bevat het hīnayānastelsel zowel in de vorm van aanwijzingen als in zeldzame gevallen door rechtstreekse toespelingen, dezelfde leer van het worden en dezelfde verwijzing naar de resultaten van een dergelijk worden als het mahāyāna; maar in laatstgenoemd stelsel is de lering expliciet en wordt vrij goed uitgewerkt.

Mw. Rhys Davids spreekt uitvoerig over de leer van de 'overleving'; in het verleden is veel nutteloze strijd gevoerd over de vraag of het boeddhisme nu wel of niet de vernietiging van de menselijke samenstelling bij de dood leert. De meeste westerse boeddhistische onderzoekers van vroeger schijnen te hebben geloofd dat één bewijs van het zogenaamde pessimisme van het boeddhisme het feit was dat het leerde dat met het uiteenvallen van de menselijke samengestelde entiteit bij de dood, de entiteit verdwijnt, volledig wordt vernietigd; dit ondanks de herhaalde verklaringen, zelfs van het hīnayāna, dat wat het uiteenvallen van de samengestelde entiteit overleeft, haar *karma* is, de gevolgen van wat de samengestelde entiteit op het ogenblik van het uiteenvallen zelf was. Het zou duidelijk moeten zijn dat het woord karma, aldus gebruikt, een technische betekenis moet hebben, omdat het voor de hand ligt dat resultaten of gevolgen de dood van hun schepper niet kunnen overleven, en wel hierom dat als resultaten of gevolgen niet in een wezen inherent zijn – als ze geen deel van een entiteit uitmaken – ze op zichzelf geen bestaan hebben. Een 'handeling' kan niet overleven, evenmin als een 'gevolg', behalve in de moderne wetenschappelijke zin van indrukken die zijn gemaakt op omringend materiaal. Dit is niet de betekenis van de leer van de Boeddha, omdat zowel het mahāyāna als het hīnayāna vol staan met voorbeelden van entiteiten, 'samengestelde eenheden', die niettemin na de dood, en na een bepaalde periode van een ander bestaan in andere werelden, opnieuw als mensen op aarde worden geboren.

De verhalen over de Boeddha zijn hiervan verhelderende illustraties, zoals bijvoorbeeld de beroemde *Jātakaverhalen.* Deze 550 of meer 'wedergeboorteverhalen' beschrijven de herhaalde reïncarnaties van de Boeddha die zouden hebben plaatsgehad, en laten zien hoe hij van

lagere naar hogere stadia opklimt; en als nu de 'samengestelde eenheid' bij zijn dood wordt vernietigd, hoe kan dan zo'n niet-bestaande entiteit worden herboren in een eindeloze reeks nieuwe manifestaties van het inherente karma van die entiteit? Is het niet duidelijk dat de wetenschappers er niet in zijn geslaagd de diepe betekenis van de leer van de Boeddha te begrijpen? Het raadsel wordt opgelost als men zich de lering van de theosofie herinnert, die erop neerkomt dat de mens, evenals ieder ander wezen of entiteit, zijn eigen karma is. Zijn karma is hijzelf, want hijzelf is het resultaat, de vrucht, het product van elke voorafgaande gedachte, gevoel, emotie of handeling in de praktisch eindeloze reeks van vroegere wedergeboorten, waarbij elk van die geboorten zichzelf automatisch reproduceerde, zoals deze door zijn eigen wil en handelen was veranderd – dat wil zeggen, het bewustzijn dat op die 'samengestelde eenheid' inwerkt, en daarmee karma of aanpassingen in de substantie van de mens zelf teweegbrengt. Een mens is dus werkelijk zijn eigen karma; hij is zijn eigen kind, de vrucht van wat hij vroeger wilde dat hij nu zou zijn, precies zoals hij op dit ogenblik, in zijn huidige samengestelde constitutie, door middel van resultaten of gevolgen die op zijn constitutie hun uitwerking hebben, zichzelf wenst en maakt tot wat hij in de toekomst zal worden.

Mw. Rhys Davids citeert een passage uit een van de *Jātaka's* en merkt dan op:

> 'Nu komt het je misschien voor, Ānanda, dat Jotipāla in die tijd een andere persoon was, maar je moet dat niet zo zien. *Ik* was in die tijd Jotipāla.' Was meer nadruk mogelijk? Ik zeg dit, omdat het latere boeddhisme het overgaan van een en dezelfde persoon ging ontkennen, ging ontkennen dat er een persoonlijke overlevende was. – *Op. cit.*, blz. 57

Dit citaat bewijst dat er iets is dat het uiteenvallen van de samengestelde eenheid overleeft, zoals nadrukkelijk wordt verklaard in de boeddhistische geschriften zelf die continuïteit toeschrijven aan de grootheid x in deze samengestelde eenheid, die telkens weer zowel op aarde als in andere werelden terugkeert of reïncarneert. De boeddhistische geschriften verklaren dat deze grootheid x het karma van de entiteit is. Mw. Rhys Davids schijnt zich tegen deze abstracte filosofische verklaring te verzetten en gelooft dat zij in wat ze het oorspronkelijke boeddhisme noemt, een lering heeft gevonden die erop neerkomt dat er een werkelijke persoon is die het fysieke uiteenval-

len of de dood overleeft. Precies, maar deze overlevende 'persoon' is de karmische entiteit of het karma van de voorafgaande entiteit die stierf en die zo overleeft.

Wat is een 'persoon' tenslotte anders dan een masker, een voertuig, gevormd uit samengestelde elementen uit de omringende natuur, waardoor de geestelijke kracht – de innerlijke boeddha, de dhyāni-boeddha, de innerlijke god – werkt en leeft, en die zoals de Boeddha zelf onderwees, de mens opnieuw kan *worden* door zó te leven en zich in te spannen dat voor deze godheid, zelfs hier op aarde, een karmische band of een karmisch bestaan tot stand wordt gebracht.

Mw. Rhys Davids schijnt de leer in de boeddhistische Pāligeschriften over het overleven van het karma als de entiteit zelf, jammer genoeg toe te schrijven aan de monnikachtige gedachtespinsels van boeddhistische kluizenaars, die probeerden de wereld te ontvluchten en die volstrekte vernietiging van hun essentie begeerden boven haar voortgezet bestaan in bewuste wedergeboorten. Mw. Rhys Davids heeft hier de subtiele filosofische betekenis volkomen verkeerd begrepen; we geloven dat de kennis over het boeddhisme in de toekomst de werkelijke leer hierover van de Pāligeschriften van het hīnayāna zal terugvoeren tot de verklaringen van Boeddha-Gautama zelf. De tijd zal het leren. Toch moet men de verschuldigde achting betonen aan deze moedige onderzoeker die in deze tijd, kennelijk alleen, niet bang is het hoofd te bieden aan de stroom van misvattingen en vooroordelen die de vroegere westerse studie van het boeddhisme zo krachtig in beweging heeft gezet.

Vraag: Als er geen overlevende entiteit is, wat ging er dan van geboorte tot geboorte in die *Jātaka*verhalen die, wat men er ook van mag denken, verklaren dat de meeste boeddhisten algemeen aanvaarden dat er een of andere grootheid x tot dat complex van skandha's behoort dat de mens, die van leven naar leven gaat, vormt? Of, wat te zeggen van de vele voorbeelden in de canonieke boeddhistische geschriften zelf die de grote leraar opmerkingen, gelijkenissen en verwijzingen in de mond leggen over de vroegere geboorten van allerlei personen? Als het boeddhisme een dergelijke continuïteit door middel van herhaalde belichamingen van *iets* niet onderwees, waarom dan al deze toespelingen op reïncarnerende wezens?

Wat is het dan dat vanaf het meest onbetekenende wezen, heengaat door de vele en velerlei *gati's* of 'wegen' van bestaan en door herhaalde en voortdurende wedergeboorten, totdat dat *iets*, die grootheid

x, een Boeddha wordt? De geschriften van Zuid-Azië, het hīnayāna, zullen zeggen dat het resultaten, gevolgen zijn: *karma.* Maar is het denkbaar dat het meest verheven geestelijke genie uit de geschiedenis onderwees dat gevolgen, samenstellingen of uitwerkingen, technisch genoemd *saṃskāra's* of alleen maar verzamelingen, in de vorm van een entiteit van leven naar leven kunnen overgaan en dat ook inderdaad doen, zichzelf opnieuw verzamelen nadat ze keer op keer als atomaire samenstellingen werden verspreid over de verschillende natuurrijken, waaruit ze oorspronkelijk werden aangetrokken? Het antwoord hangt volledig af van de betekenis die we aan deze term *saṃskāra's* en aan de term *skandha's* geven. Als dit slechts verzamelingen atomen zijn die zowel op het psycho-emotionele als op het fysieke gebied bestaan, zonder enige innerlijke binding met de spiritueel-psychische eenheid, dan moeten we concluderen dat dit titanische intellect een onmogelijkheid onderwees. Als we daarentegen de *saṃskāra's* opvatten als psychomagnetische en materiële verzamelingen levensatomen, die tot elkaar worden aangetrokken op grond van hun intrinsieke magnetische levenskracht en worden verenigd en beheerst door de herhaalde werking van dezelfde spirituele en intellectuele krachten die hen vroeger als een samengesteld voertuig bijeenhielden, dan hebben we werkelijk een redelijke en logische leer die overeenkomt met wat wijzelf weten over het ingewikkelde en een eenheid vormende, maar toch samengestelde karakter van onze constitutie.

Terwijl het volkomen waar is dat de lagere delen van bijvoorbeeld een mens een samenstel of complex vormen, en dus als zo'n samenstel, in het boeddhisme de *saṃskāra's* genoemd, sterfelijk en vergankelijk zijn, is er niettemin *iets* van spirituele, intellectuele en psychische aard, een factor x, waaromheen deze tot eenheid geworden samenstelling zich bij iedere volgende wedergeboorte opnieuw verzamelt. Het is dit *iets* waardoor het samenstel opnieuw wordt verenigd en gedurende het leven als een entiteit wordt bijeengehouden. Hier is geen sprake van een leer zoals die van de onvergankelijke, onsterfelijke ziel in christelijke zin, eeuwig statisch in haar onveranderlijke essentiële kenmerken, want wil zo'n ziel *onsterfelijk* zijn, dan kan ze in wezen niet veranderen, wat zou betekenen dat ze niet kan evolueren of groeien, omdat wanneer ze dat wel zou doen, ze niet langer is wat ze tevoren was. Daarom is deze grootheid x, noem haar karma als u wilt, dat vitaal-psychische *iets* dat waarborgt dat de *saṃskāra's* voor het volgende leven opnieuw worden bijeengebracht

om zo de nieuwe mens te reproduceren als de vrucht van zijn vorige leven, en inderdaad van alle voorafgaande levens.

Laten we proberen deze zeer mystieke leer toe te lichten: denk eens aan een kind – geboren uit een oneindig kleine menselijke levenskiem, maar in een aantal jaren wordt het een man van één meter tachtig. Daartoe moet het vele en verschillende groeistadia doormaken, van *evolutie*. Eerst is er de microscopisch kleine kiem die zich ontwikkelt tot het embryo, waaruit een kind wordt geboren, dat opgroeit tot een jongen; de jongen verandert in een jongeman; de jongeman wordt de volwassen man, en tenslotte begint voor de man na de volwassenheid en de volheid van zijn kunnen het stadium van de ouderdom, het verval en de dood. Elk van deze stadia is een verandering ten opzichte van het voorafgaande stadium, en elk is het karma van het direct voorafgaande stadium en van alle voorafgaande stadia. Toch is de mens door alle veranderingen heen dezelfde, hoewel de mens zelf verandert omdat ook hij groeit.

De jongen van zes is niet de jongen van tien; de jongeman van vijfentwintig is niet de man van veertig; en de man van tachtig die al snel zijn rust en vrede zal vinden, is niet het pasgeboren kind – niettemin is de entiteit vanaf het begin van de cyclische reeks tot het einde dezelfde, omdat er een ononderbroken reeks is van stadia van *verandering*, die op groei, op evolutie wijzen.

In dit voorbeeld hebben we de sleutel tot de boeddhistische gedachte. Precies zoals het is met de geboorte en ontwikkeling van een kind tot een volwassene, zo is het met het overgaan van het karma van een entiteit van lichaam naar lichaam door de verschillende stadia van wedergeboorte en de verschillende tijdsperioden: het gaan van laag naar hoog van die grootheid x die theosofen het reïncarnerende ego noemen, terwijl de mystieke boeddhisten spreken van de lichtstraal van de boeddha binnenin ons. Het hīnayāna van het zuiden spreekt erover als het 'karma' van de mens dat voortdurend edeler, grootser en verder ontwikkeld wordt, totdat de mens door deze karmische veranderingen tenslotte een bodhisattva wordt; de bodhisattva wordt dan een boeddha, die uiteindelijk nirvāṇa binnengaat.

In de theosofie wordt dit *iets*, deze factor x, de monade genoemd die – in essentie onvergankelijk, en de bron van alle bewustzijn en wil – van eeuw tot eeuw gedurende het hele manvantara voortgaat en door middel van stralen vanuit haar essentie zichzelf reproduceert in de verschillende wederbelichamingen of reïncarnaties die ze aldus

voortbrengt. In het mystieke boeddhisme, vooral van het noorden, is deze monade identiek met de dhyāni-boeddha of innerlijke spirituele 'boeddha van meditatie', die het hart of de kern van elk zich wederbelichamend wezen is. Zoals in de theosofie iedere monade een straal is van en vanuit de kosmische mahābuddhi, zo is in het boeddhisme iedere dhyāni-boeddha een straal van Amitābha-Boeddha, een vorm of manifestatie van ālaya of de kosmische geest.

Zo is er een straal van de hemelse boeddha binnenin de samengestelde entiteit, die mens wordt genoemd en die is opgebouwd uit de *saṃskāra's*; en door de invloed van deze straal werden in het begin de *saṃskāra's* bijeengebracht, een straal die door de eeuwen heen standhoudt en door middel van herhaalde belichamingen op aarde dezelfde karmische entiteit die vroeger bestond opnieuw voortbrengt. De leer van het zuiden, van het hīnayāna, is dus waar wanneer deze zegt dat wat van een mens na zijn dood overblijft, zijn karma is, omdat dit karma de mens zelf is.

Ondanks alles wat in dit hoofdstuk is gezegd, is van het onderwerp weinig meer dan een schets gegeven, maar toch met voldoende inhoud, naar wordt gehoopt, om zijn innerlijke betekenis naar voren te brengen. De man die bij zijn volgelingen en in het westen onder verschillende namen bekend is, zoals Gautama de Boeddha, Śākyamuni of de Śākya-wijze, of onder zijn eigen naam Siddhārtha – wat betekent 'hij die zijn doel heeft bereikt' – werd bij wassende maan in Noord-India in de heuvels aan de voet van het Himālayagebergte geboren rond de lentenachtevening van het jaar 643 v.Chr.

Zijn vader was Śuddhodana, wat volgens pragmatische westerlingen 'zuivere rijst' of 'zuiver voedsel' betekent; maar zij vergeten kennelijk dat het praktisch onmogelijk is dat dit de vertaling ervan kan zijn, omdat het de Sanskrietgrammatica geweld zou aandoen en het origineel van die vertaling zou moeten worden gespeld *Śuddhaudana.* Het woord betekent 'zuiver water' of 'zuivere stroom' en houdt kennelijk verband met het feit dat zijn moeder Māyā of Māyādevī werd genoemd, wat 'illusie' betekent, of 'de godin Illusie' – een mystieke naam die verwijst naar de boeddhistische lering dat Gautama's oorsprong goddelijk was, uit de hemelse boeddha van wie een zuivere straal van de geest *was uitgegaan* die door de rijken van 'illusie' ging en in mystieke zin het leven had geschonken aan de Boeddha. De naam van zijn vrouw was Yaśodharā, die kan worden vertaald met 'draagster van luister', of misschien beter 'bezitster van luister', wat op het

feit wijst dat hij als de andere 'helft' van zichzelf spirituele eigenschappen en vermogens bezat, waardoor en waarmee hij leefde en werkte.

Het is niet nodig hier het wereldberoemde levensverhaal van de Boeddha te vertellen. Degenen die tegenwoordig zo sterk worden geboeid door de verschillende vormen van de lagere Indiase yoga, zoals deze in westerse landen door rondtrekkende denkers van het Indiase schiereiland overal is verkondigd, en die aannemen dat het pad naar inwijding en innerlijke ontplooiing kastijding, of nog erger, verminking van het fysieke lichaam betekent, zouden zich ernstig moeten beraden over het feit dat de Boeddha, nadat hij deze verschillende manieren om zich door middel van yoga innerlijk te ontwikkelen had beproefd, ze alle had opgegeven en als nutteloos voor zijn verheven doel had verworpen.

Iconografie en beeldende kunst in het boeddhisme laten gewoonlijk de verschillende fasen zien van de vele gebeurtenissen in zijn leven, voordat hij volledige verlichting of het boeddhaschap verwierf onder de bodhiboom, die ter herinnering aan deze grote gebeurtenis zo werd genoemd. De meeste informatie geven die voorstellingen van de Boeddha waarop hij in een van de vele houdingen van spirituele meditatie of innerlijke overpeinzing wordt afgebeeld; maar even belangrijk zijn die waarop hij wordt voorgesteld zoals hij was voordat hij Boeddha werd, namelijk als een evenbeeld van iemand die vel over been is, wat de Duitsers een *Hautskelet* noemen.

Het pad naar de tempel van wijsheid en van innerlijke verlichting is niet het pad van kastijding van het vlees, maar van de beheersing van de wil, het leiden van het leven, gepaard gaand met intellectueel ontwaken – het pad van innerlijke ontwikkeling en de eenwording met de hogere elementen van de menselijke constitutie, wat in het boeddhisme 'het Edele Achtvoudige Pad' wordt genoemd, dat zelf is gebaseerd op de Vier Fundamentele Waarheden:

De edele waarheid over verdriet en lijden;
De edele waarheid over de oorzaak van verdriet en lijden;
De edele waarheid over de beëindiging van verdriet en lijden;
De edele waarheid over het pad dat tot deze beëindiging leidt.

Deze vier waarheden kunnen als volgt worden omschreven:

1. Lijden en verdriet bestaan in alle gemanifesteerde wezens.
2. Er is een oorzaak voor het lijden en het verdriet die bestaan.
3. Er is een manier om de oorzaken van het lijden en het verdriet

die bestaan, teniet te doen.

4. Er is een pad; door dit pad te volgen worden de oorzaken van het lijden en het verdriet die bestaan, tenietgedaan. Dit pad bestaat uit een voortdurende verandering die leidt tot verbetering van de factoren of saṃskāra's van ons bewustzijn, en wordt het Edele Achtvoudige Pad genoemd.

Het Edele Achtvoudige Pad

1. Erkenning van de juistheid van de hierboven genoemde vier waarheden.
2. Het te bereiken doel helder voor ogen houden, dit vasthouden met onderscheidingsvermogen.
3. Altijd en overal de juiste woorden of weloverwogen en beheerste taal gebruiken.
4. Altijd en overal weloverwogen en beheerst handelen.
5. Passende en eerzame middelen van bestaan.
6. Een onbuigzame wil om het beoogde doel te bereiken.
7. Een gretig intellect dat altijd openstaat voor een grotere waarheid en bereid is te leren; en de ontwikkeling van een sterk en goed geheugen.
8. Een ongehinderde geestelijke waarneming, gepaard gaand met een grote zorgvuldigheid in het denken; de grondgedachte van alle voorafgaande punten, en deze betekent juiste meditatie met een kalme geest waarin aldus wijsheid binnenstroomt.

Naast dit 'edele achtvoudige pad', zijn er de pāramitā's of verheven deugden die door de leerlingen van de scholen van het noorden worden bestudeerd.

Wat zijn deze pāramitā's? Ze worden hieronder gegeven zoals ze staan in H.P. Blavatsky's *De Stem van de Stilte* (blz. 45-6). Hoewel in de eerste plaats een theosoof, was ze ook formeel een boeddhist, waartoe ze eens, toen ze op Ceylon was, Pansil of de vijf exoterische gelofte n had afgelegd.

1. DĀNA, de sleutel van barmhartigheid en onsterfelijke liefde.
2. ŚĪLA, de sleutel van harmonie in woord en daad, de sleutel die oorzaak en gevolg in evenwicht houdt en geen ruimte laat voor de werking van karma.
3. KSHĀNTI, mild geduld dat door niets kan worden verstoord.
4. VIRĀGA, gelijkmoedigheid ten opzichte van genot en leed; de illusie is overwonnen, alleen de waarheid wordt waargenomen.

5. VĪRYA, de onverschrokken kracht die zich uit het slijk van aardse leugens al strijdend een weg baant naar de hoogste WAARHEID.
6. DHYĀNA, waarvan de gouden poort, eenmaal geopend, de narjol toegang geeft tot het rijk van het eeuwige sat en de onafgebroken contemplatie daarvan.
7. PRAJÑĀ, de sleutel hiervan maakt van de mens een god, een bodhisattva, een zoon van de dhyāni's.

Naast deze zeven worden ook de volgende drie regelmatig in de boeddhistische literatuur genoemd; ze zijn van even groot belang:

- Passende methode of discipline bij het volgen van het pad.
- Het dringende verlangen om te slagen in het streven een onpersoonlijke weldadige kracht in de wereld te zijn.
- Het voortdurend oefenen van het intellect bij het bestuderen van zichzelf, van anderen, en ook wel van de grote religieuze geschriften en filosofieën van de wereld.

De term 'Boeddha' betekent ontwaakt, van de werkwoordswortel *budh* met de betekenis 'waarnemen', 'weer bij bewustzijn komen' en daarom 'ontwaken'; dus een Boeddha is iemand die volledig ontwaakt en actief is op alle niveaus van zijn zevendelige constitutie.

De esoterische theosofische leer is dat de Boeddha wat alle menselijke aangelegenheden betreft inderdaad op tachtigjarige leeftijd was 'gestorven', omdat de hogere delen van hem toen het nirvāṇa binnengingen, en geen enkele nirvāṇī kan een levend mens worden genoemd als hij de zevende graad van dit gebied van nirvāṇa heeft bereikt zoals de Boeddha heeft gedaan. Toch zegt de leer ook dat hij in alle overige delen van zijn constitutie, lager dan het niveau van de dhyāni-boeddha in hem, daarna nog twintig jaar op aarde bleef leven, waarin hij zijn arhats en uitverkoren leerlingen in het geheim onderwees en hun de edeler 'leringen van het hart' schonk; en dat Gautama-Śākyamuni, de Boeddha, tenslotte in zijn honderdste jaar zijn fysieke lichaam aflegde en daarna als een nirmāṅakāya in de innerlijke rijken van het zijn leefde.

Er moet nog iets meer worden gezegd over een aspect van de leer van de Boeddha waarover het exoterische boeddhisme, van zowel het noorden als het zuiden, niet openlijk spreekt. De geheime wijsheid van de Boeddha-Gautama, zijn esoterische dharma, kan, hoewel min of meer versluierd, worden gevonden in de leer van de boeken

van de grote mahāyānaschool van Noord- en Centraal-Azië. Tot haar leringen behoort de verklaring dat ieder mens een uiting is op deze aarde van een buddhisch beginsel dat deel uitmaakt van zijn constitutie en zich in drie stadia of graden manifesteert: (a) als een hemelse of dhyāni-boeddha, (b) als een dhyāni-bodhisattva en (c) als een mānushya-boeddha; en dat alle menselijke eigenschappen en vermogens, als stralen van een geestelijke zon, zijn voortgekomen uit deze wonderbaarlijke innerlijke samengestelde buddhische entiteit. Ze is de diepste essentie van ons hele wezen; vereniging hiermee is het doel van alle inwijding, want ze betekent de eenwording met het buddhibeginsel in ons, de zetel van abstracte bodhi; en wanneer deze vereniging is volbracht, wordt een mens een boeddha. Zelfs de allerlaatste woorden die de volksoverlevering aan de meester toeschrijft, 'Streeft naar uw eigen vervolmaking', belichamen dezelfde fundamentele gedachte dat de mens een onvolmaakte manifestatie is van de hemelse of dhyāni-boeddha in hemzelf.

Alle grote geestelijke en intellectuele menselijke titanen, met onmetelijke geesten die de lichtbakens voor de mensheid zijn geweest, waren precies degenen die dit boeddha-beginsel min of meer in zichzelf hadden ontwikkeld; en de filosofische, religieuze en ethische waarde van deze leer ligt in het feit dat ieder mens hetzelfde pad kan volgen dat deze grote meesters hebben gevolgd, omdat elk mens in zijn constitutie dezelfde identieke kosmische elementen heeft als de Groten hebben.

Zelfs de school van Zuid-Azië, het hīnayāna, noemt als onbetwiste lering van de Tathāgata dat een mens één kan worden met brahman, zoals uit een aantal passages in de Pāligeschriften duidelijk blijkt. Langs welke weg kan deze vereniging tot stand worden gebracht? Overweeg, als antwoord, het volgende citaat uit het *Tevijja-Sutta*, een van de 'orthodoxe' geschriften van de hīnayānaschool:

> Dat de bhikkhu die vrij is . . . na de dood, wanneer het lichaam is ontbonden, zou worden verenigd met Brahmā, die dat ook is – een dergelijke toestand is in elk opzicht mogelijk! . . .
>
> Voorwaar, . . . de bhikkhu die vrij is van boosheid, vrij van kwaadwilligheid, zuiver is in zijn denken, en meester over zichzelf, moet na de dood, wanneer het lichaam is ontbonden, worden verenigd met Brahmā, die dat ook is – een dergelijke toestand is in elk opzicht mogelijk!
>
> Want Brahmā ken ik, . . . en de wereld van Brahmā, en het pad dat erheen leidt. Ja, ik ken het zelfs als iemand die de wereld van

Brahmā is binnengegaan en erin is geboren!

En hij laat zijn denken een van de windrichtingen van de wereld doordringen met gedachten van liefde, . . . van mededogen, sympathie en gelijkmoedigheid, en evenzo de tweede, en evenzo de derde, en evenzo de vierde. En op die manier blijft hij de hele wijde wereld, boven, beneden, in het rond, overal, vervullen met [grote liefde, met] diep mededogen, sympathie en gelijkmoedigheid, alomvattend, tot volle ontwikkeling gekomen, onbegrensd. . . .

Waarlijk, dit . . . is de weg naar een toestand van vereniging met Brahmā.

– 3:7-8; 1:43; 3:1,3,4 (naar Eng. vert. Rhys Davids, *The Sacred Books of the East*, vol. 11)

Kan men in helderder bewoordingen verklaren dat er *iets* is van spiritueel-intellectuele aard dat door het samengestelde geheel van de skandha's werkt, die 'louter de mens' vormen, een spirituele kern of entiteit die zich tenslotte moet verenigen met de kosmische geest, hier Brahmā genoemd – met andere woorden, wat de esoterische traditie vaak de derde of 'scheppende' logos noemt? We hebben hier de essentie in een bijna identieke formulering van de leer van de Vedānta van India, dat de essentiële wortel van alle wezens en dingen de kosmische brahman of kosmische geest is, en waarmee hereniging na verloop van vele eeuwen tenslotte onvermijdelijk is; en dat er een pad bestaat waarlangs een dergelijke hereniging kan worden bereikt en waardoor de eonenlange evolutionaire pelgrimstocht enorm kan worden bekort.

Welnu, na deze overtuigende alinea's uit het *Tevijja-Sutta*, waarin duidelijk is verklaard dat de grootheid x, dat *iets*, 'een toestand van vereniging met Brahmā' kan bereiken, wordt het noodzakelijk te wijzen op een van de meest veelzeggende en belangrijke leringen van de grote meester die aantoont dat Boeddha-Gautama een dergelijke toestand van vereniging met brahman helemaal niet als het uiterste of het einde van het bestaan van de gelukkige jīvanmukta of bevrijde monade beschouwde. Zijn leer ging zelfs lijnrecht in tegen een dergelijk onjuist denkbeeld; want daarin wordt zowel impliciet als expliciet bij herhaling verklaard dat er zelfs voorbij de 'wereld van Brahmā', voorbij brahman, bewustzijns- en bestaansgebieden zijn die nog verhevener zijn dan deze 'wereld van Brahmā', waarin de wortels van de kosmische boom verblijven, en daarom de wortel van alle mensen, de afstammelingen van die mystieke kosmische boom. Wat

is deze mystieke wortel die zelfs verhevener is dan Brahmā? Hij is de geïndividualiseerde ādi-boeddha, de kosmische 'scheppende' logos van ādi-bodhi, of ālaya, de kosmische voortbrenger; want zelfs een 'wereld van Brahmā' is een gemanifesteerde wereld; en is daarom, hoe verheven deze ook mag zijn in vergelijking met onze stoffelijke wereld, toch een betrekkelijk onvolmaakte sfeer van leven en levens.

Daarom zegt de leer dat er nog iets anders, zelfs hogers dan Brahmā is, de wortelloze wortel die, kosmisch gesproken, teruggaat en naar binnen reikt in de oneindigheid van parabrahman. Iemand die een boeddha is, iemand die in zijn diepste essentie zich heeft verbonden met de kosmische bodhi, kan daardoor niet alleen 'de wereld van Brahmā' binnengaan, maar kan er ook uittreden, er bovenuit gaan en er voorbij, steeds hoger naar die kosmische gebieden van leven-bewustzijn-substantie waarnaar de menselijke verbeelding kan streven, maar die wij, tenzij we werkelijk boeddha's zijn – min of meer rechtstreeks en zelfbewust verbonden met de dhyāni-boeddha – niet kunnen begrijpen.

Een prehistorische esoterische traditie blijkt dus een noodzakelijk bestanddeel – in feite het beste deel want ze vormt de hele achtergrond – van de leer van de Boeddha, immers elk van zijn openbare leringen wijst op zo'n achtergrond; en wanneer deze gezamenlijk in plaats van afzonderlijk worden beschouwd, wanneer na analyse een synthese plaatsvindt, komt de onpartijdige onderzoeker tot de conclusie dat zo'n esoterische leer werkelijk het 'hart' en de grondslag is van de leer en het levenswerk van de grote meester.

24

Enkele verkeerd begrepen leringen uit de mysteriën

De oude mysteriescholen en inwijdingsriten waren gebaseerd op het feit dat het heelal het uiterlijke en levende symbool is van innerlijke en spirituele waarheden. Zoals het uiterlijke heelal, de sluier of het lichaam van de onzichtbare werelden en hiërarchieën van bewustzijn, een uitbeelding geeft van de verborgen mysteries van de geestelijke kant van de natuur, evenzo trachtten de mysteriescholen het uiterlijke symbool te worden van de wijsheid die het heelal overal geheel doordringt.

Deze mysteriescholen waren geen kunstmatige instellingen, met als doel alleen traditionele ethiek te onderwijzen, maar waren werkelijk centra van spiritueel licht. De oude inwijdingsceremoniën symboliseerden werkelijke geestelijke feiten, en in hun hogere graden waren ze, en zijn ze nog steeds, de open poort waardoor de geoefende neofiet tijdelijk kan binnentreden in het hart van het heelal, en kan terugkomen met een onverzwakte herinnering aan wat het grootste avontuur hem had geleerd.

De bestemming van de aarde en van de mens zijn in werkelijkheid niet gescheiden van de rest van het heelal, maar ze zijn een deel ervan; en de bestemming van alle dingen staat in de sterren geschreven – want alles in het heelal werkt samen in universele harmonie. De veranderingen in de astronomische posities van de planeten en van de zon en de maan vinden daarom plaats in overeenstemming met de werkingen van de raderen van het grote en intelligent geleide kosmische mechaniek – want er zijn inderdaad werktuigkundigen, goddelijke wezens, door wie de mechanische werkingen worden geleid; deze werkingen zijn de automatische reacties van de natuur op de veelvuldige innerlijke aansporingen die uit deze goddelijke en geestelijke hiërarchieën van wezens voortvloeien als aanhoudende impulsen die zich in activiteit manifesteren.

Daarom is alles in het heelal gebaseerd op kosmische intelligentie. Zelfs bepaalde jaargetijden zijn meer geschikt voor inwijdings-

ceremoniën dan andere. Een van de grootste van deze ceremoniën in de oude mysteriescholen had plaats tijdens het wintersolstitium en bereikte haar hoogtepunt veertien dagen na de dag van het wintersolstitium in wat de christenen in latere tijden driekoningen noemden. Volgens de herziene kalender van Julius Caesar, en ongeveer aan het begin van de christelijke jaartelling, werd dit feest van driekoningen gevierd op 6 januari; maar in onze tijd valt dit feest tengevolge van de Gregoriaanse kalenderhervorming op 4 januari, veertien dagen na het wintersolstitium dat rond 21-22 december valt.

Deze dag, 4 januari, is op grond van bepaalde belangrijke voorvallen in de 'nieuwe geboorte' of inwijding van de neofiet, een van de grootste ceremoniën van de oude mysteriën, bijna de belangrijkste gebeurtenis in het leven van een chela die naar het meesterschap streeft. Dit was de manifestatie op deze dag, door middel van hemzelf, van zijn eigen innerlijke god; de innerlijke god die voor dat ogenblik actief in hem aanwezig was, hem bekleedde met de glans van de zon, zodat zijn eigen innerlijke godheid door zijn gelaat en lichaam heen straalde, en hij, zoals de Ouden het uitdrukten, 'bekleed werd met de zon', schitterend van geestelijk zonlicht. Dit zijn technisch juiste uitdrukkingen, en betreffen werkelijke feiten, omdat de uiteindelijke bron van de krachten en substanties waaruit de constitutie van de mens is samengesteld, in de spirituele zon ligt. Het eerste stadium van dit levende drama van de inwijding viel op de dag van het wintersolstitium, wanneer de zon en de maan en tenminste twee andere planeten min of meer op een rechte lijn stonden. De mens wordt door dezelfde wetten beheerst als het heelal, en de krachten die door hem heen stromen zijn dezelfde als die welke in de universele natuur heersen; vandaar dat kosmische gebeurtenissen een sterke invloed op de mens hebben.

Sommige mysteriescholen waren nationale instellingen en stonden onder nauwlettend toezicht van de staat; ze waren nationale religieuze feesten en opleidingsscholen, waar verklaringen van de geheimen van de natuur deels in dramatische vorm werden gegeven in wat de kleine mysteriën werd genoemd. In deze lagere graden van inwijding werden vele takken van kennis onderwezen, die men nu wetenschappen zou noemen. Dit weten we uit fragmentarische berichten die tot ons zijn gekomen in overblijfselen van de literaire werken van de Griekse en Romeinse schrijvers, en ook van andere oude volkeren.

Maar er waren ook de grote mysteriën waarover nooit openlijk iets werd gezegd. We weten alleen uit vage toespelingen dat ze

bestonden en dat ze door de grootste denkers van de oudheid werden geëerd. Deze grote mysteriën waren nauw verbonden met de geheime kennis over de zon, de maan en de planeten.

De ingewijden onder de Ouden waren zij die de verschillende cursussen van zowel innerlijke en uiterlijke zuivering en beproeving hadden doorgemaakt, en deze mystieke gebeurtenissen werden gesymboliseerd in de mysteriën door de 'twaalf werken van Hercules', waarbij deze 'twaalf werken' duidelijk betrekking hebben op de geheimen verbonden aan de twaalf tekens van de dierenriem. Om dezelfde reden werden ze ook gesymboliseerd door de jaarlijkse gang van de zon door de twaalf maanden. Het weergeven van Jezus als de 'christus-zon' en van zijn twaalf discipelen die de twaalf tekens van de dierenriem voorstellen, kan men zelfs nu nog gegrift zien op de bouwstenen van heel wat kerken in Centraal- en Zuid-Europa en die wijzen op een duidelijk verband in het vroege christendom met de mystieke leringen van de mysteriescholen.

Zo is het verhaal van Jezus, de Syrische ingewijde, een echt mysterieverhaal, een verhaal van de inwijding van een grote wijze. Dit wil niet zeggen dat er niet iemand zoals Jezus heeft geleefd; integendeel, zo'n grote ziel, die in feite een avatāra was, leefde werkelijk, maar iets eerder dan men sinds de dagen van Dionysius Exiguus als het begin van het christelijke tijdperk heeft aangenomen.

We moeten deze mystieke legenden niet volgens de dode letter aannemen, want ze zijn feitelijk een allegorie van bepaalde belangrijke geestelijke gebeurtenissen die in de inwijdingskamers of crypten plaatshadden. De gelijkenissen zoals ze in dit syncretische mysterieverhaal van de christenen voorkomen, verwijzen zeer beslist, hoewel onvolkomen, naar bepaalde fundamentele esoterische leringen die van tevoren werden gegeven aan de neofieten die zich op hun 'dag' en de daarmee gepaard gaande beproevingen voorbereidden. Zoals de inwijdingscyclus, waar het individuele mensen betrof, eenvoudig een kopie was van de lange periode van kosmisch bestaan, zo zijn de evangeliën in hun symbolische allegorische vorm en in hun beeldspraak, een beschrijving van het zich belichamen van de kosmische geest in het slijk van het materiële bestaan.

Het kan interessant zijn te verwijzen naar een illustratie van het allegorische karakter van de gebeurtenissen die in het Nieuwe Testament zijn beschreven. Daar wordt gezegd dat Jezus Jeruzalem kwam binnenrijden op een ezel en het veulen van een ezel; en daarna begon zijn levenswerk in het aardse Jeruzalem. In het Nabije

Oosten werd de planeet Saturnus vaak als een 'ezel' voorgesteld en het 'veulen van de ezel' was de aarde, omdat de oude zieners leerden dat onze fysieke bol onder de directe vormende invloed van de planeet Saturnus stond. Deze gedachte was gebaseerd op de oude lering over de zich vermengende krachten en invloeden van al de hemellichamen die het zonnestelsel vormen, waarin ieder lichaam niet alleen in nauw verband stond met het leven en de evolutie van elk ander lichaam, maar ook helpt bij de vorming daarvan. Ook moet men bedenken dat de cyclische omzwervingen van de monade na de dood strikt volgens de psychomagnetische paden plaatsvinden, de circulaties in de kosmos genoemd, die de zon en haar hele familie van planeten onderling met elkaar verbinden.

Het 'aardse Jeruzalem' was volgens de joodse mystieke symboliek deze aarde, zoals het 'hemelse Jeruzalem' volgens de christelijke symboliek de 'stad van God' was en het doel dat de mens moet bereiken. De spirituele ziel, de innerlijke christos, rijdt 'Jeruzalem' – het materiële bestaan op aarde – binnen op een ezel, dat is Saturnus, en het veulen van een ezel, dat is de aarde; en de monade, de christus-geest, die aldus afdaalt in de stof, wordt op het kruis van de stof gekruisigd.

Er schijnt geen twijfel over te bestaan dat de ezel een bepaalde esoterische plaats innam bij de oude joden en in hun eredienst. Ook is het van betekenis dat er een nauw verband bestond tussen de ezel en de zogenaamd 'boze' godheid Typhon, in Egypte soms Set of Seth genoemd; op dit feit zinspeelt ook Plutarchus in zijn mystieke verhandeling *Over Isis en Osiris* (par. xxx-xxxi), waarin hij fragmenten van een oude Egyptische legende navertelt. In par. xxxi zegt hij dat Typhon of Set, na een lange strijd, op een ezel naar Palestina vluchtte en daar 'Hierosolymus' en 'Judaeus' stichtte – kennelijk 'Jeruzalem' en de 'jood', vrij duidelijk een benaming van het joodse volk.

De Romeinse geschiedkundige Tacitus schreef in zijn *Historiae* (Bk. v, hfst. iv), dat het symbool van de ezel in het allerheiligste van de joodse tempel in Jeruzalem werd vereerd. Als deze bewering juist is zou dit, gezien de sterke afkeer van het joodse volk voor afbeeldingen van welke soort ook op een plaats van verering, duiden op een belangrijke religieus-mystieke betekenis. Zo goed bekend was dit bijzondere verband tussen de eredienst van de joden in zijn astrologische aspect en de ezel, dat Tertullianus er in zijn ijver verschillende keren over spreekt (*Apologeticus*, par. 16, *Ad Nationes*, par. xi, xiv) met verontwaardigde woorden van afwijzing, alsof hij een verdediger van de joden was in plaats van een werkelijk overtuigd christen die zich

bij herhaling tegen het joodse denken verzette. Hij beschuldigt Tacitus ervan dit bericht de wereld in te hebben gestuurd, maar dit is kennelijk onjuist omdat het door een schrijver vóór Tacitus, namelijk Plutarchus, wordt genoemd; en bovendien werd er over ditzelfde bijzondere feit in de landen rond de Middellandse-Zee algemeen gesproken, en dat is blijkbaar vele eeuwen lang zo geweest.

Als men bedenkt dat in de oude sterrendienst elk van de zeven heilige planeten haar eigen astrale geest had, en op aarde werd weergegeven door haar eigen dierenembleem, en dat de ezel als het embleem van de planeet Saturnus werd beschouwd, en het veulen van de ezel de aarde voorstelde, want hij werd beschouwd als het veulen van de planeet Saturnus in samenwerking met de invloeden van de maan, dan beginnen we te zien waarom de passage in *Mattheus* die de intocht van Jezus in Jeruzalem beschrijft over hem spreekt als iemand die zit op een ezel en het veulen van een ezel.

De joden en de vroege christenen in Rome werden vaak in verband gebracht met de ezel, en met een of andere soort verering die sommige sektariërs daarvoor als een zinnebeeldige figuur ongetwijfeld hadden. Enige tijd geleden werd een zeer interessante *graffito* of tekening ontdekt op een van de muren van de Domus Gelotiana, het paleis van de Caesars. Deze *graffito* laat een man zien met opgeheven linkerarm in een bekend gebaar van verering dat in de iconografie bekendstaat als de houding van iemand die bidt, en vóór en over hem heen staat een menselijke figuur met uitgestrekte armen en het hoofd van een ezel; onder deze groep staat de volgende inscriptie in Griekse letters: ΑΛΕΞΑΜΕΝΟϹ ϹΕΒΕΤΕ [σέβεται] ΘΕΟΝ (*Alexamenos sebete [sebetai] theon*) 'Alexamenos bidt tot (zijn) god'. Hieruit en uit andere verspreide fragmenten van oude verhalen, blijkt voldoende duidelijk dat omstreeks het begin van de christelijke jaartelling de Romeinen en de Grieken de verering van Jehova, de astrale geest van Saturnus, in verband brachten met zowel de joden als de christenen, en dat deze verering zelf met de zoölogisch-mythische zinnebeeldige figuur van de ezel werd verbonden. Het op die manier verband leggen tussen de evangeliën en dierlijke of halfdierlijke figuren wordt duidelijk geïllustreerd door het mystieke toeschrijven van de vier canonieke evangeliën aan de stier, de leeuw, de adelaar, en de mens of engel, en dit gaat terug op een heel vroege periode in de christelijke iconografie.

De passage waarin het vinden van de ezel en haar veulen worden beschreven, en de intocht in Jeruzalem van Jezus die daarop is geze-

ten, geeft op de manier van de oude mythoi de neerdaling weer van de christus-geest om tot manifestatie te komen, en zijn hemelse opdracht van medelijden en 'verlossing'. De geest bereikt de plaats van zijn opdracht, gedragen door de gecombineerde invloed van Saturnus en de maan en de aarde, voorgesteld door de ezel en haar veulen, en gaat 'Jeruzalem' binnen, het symbool van het bonte bruisende leven van het materiële bestaan van de mens, op weg naar zijn 'kruisiging' aan het kruis van de stof – vrijwel zoals Plato beschrijft hoe de logoïsche geest is gekruisigd op en in het heelal in de vorm van een kruis.

De bijzonder mystieke gedachte in deze illustratie is een voorbeeld van de zeer ingewikkelde manier waarop tenminste delen van de christelijke geschriften zijn geschreven. Het enige waarvoor men moet oppassen is om ook maar een enkele regel van deze geschriften te lezen als een verhaal van een werkelijke historische gebeurtenis. Elke hoofdgedachte in de christelijke geschriften is allegorisch en heeft direct betrekking op de inwijdingscyclus en enkele leringen die tijdens de inwijdingsceremoniën werden gegeven. Dit wil niet zeggen dat de bladzijden van het Nieuwe Testament geen historische inhoud hebben, want de namen van steden, verwijzingen naar het Romeinse Rijk, of geografische districten en andere soortgelijke zaken, worden waarschijnlijk min of meer juist vermeld.

Jezus heeft geleefd. Welke naam hij ook had, het individu bekend als Jezus was werkelijk een mens, een grote wijze – een avatāra. Het is zeer aan twijfel onderhevig of hij op de Romeinse wijze fysiek is gekruisigd zoals dat met misdadigers gebeurde; ook is hij niet een gewone fysieke dood gestorven. De waarheid is dat hij, toen hij zijn werk had verricht, verdween; en rond zijn persoon werden tenslotte gebeurtenissen uit de inwijdingscyclus van het Nabije Oosten verzameld.

Veel dat anders onverklaarbaar zou kunnen schijnen in verband met het feit dat het verhaal van Jezus de Christus, zoals het in het Nieuwe Testament wordt gevonden, slechts een allegorie uit de mysteriescholen is, wordt duidelijk wanneer men beseft dat het christendom een door en door syncretisch stelsel is, samengesteld uit verschillende leringen en ontleend aan diverse bronnen zoals het neoplatonisme, het neopythagorisme, het gnosticisme, enz., en heel wat zogenaamd 'heidens' materiaal dat vaak op een werkelijk merkwaardige manier in het beeld is ingeslopen.

Het christendom was een religie die ontstond in de tijd van het ver-

val en tenslotte de ondergang van het Romeinse Rijk, toen dat Rijk een ware smeltkroes was van religieuze en filosofische ideeën zowel als van mystieke denkbeelden, allegorieën en volslagen bijgeloof.

Naast de joodse geschriften en namen die door het vroege christendom waren overgenomen, ontleende het denkbeelden aan vier bronnen: mithraïsme, naar wordt beweerd een verering van de zon en afkomstig uit Perzië, maar in werkelijkheid een religieuze filosofie gebaseerd op de innerlijke zon, een draaikolk van het goddelijke vuur van het heelal. Ten tweede, de Egyptische religie, waarin de verering van de godin Isis centraal stond, de goddelijke moeder, de onbevlekte maagd die het leven schonk aan een god-kind; een religie die toen over het hele Romeinse Rijk was verbreid en rond het begin van de zogenaamde christelijke jaartelling zeer geliefd was, hoewel deze verering zich verscheidene honderden jaren voor het begin van de christelijke jaartelling en zelfs daarna had verbreid, precies zoals dat met het mithraïsme het geval was. Aan het mithraïsme en de verering van Isis heeft het christendom het grootste deel van haar ceremoniële en ritualistische voorschriften ontleend.

De meer mystieke delen van het christendom werden ontleend aan het neoplatonisme en neopythagorisme, en in latere tijden vloeide de stroom vooral via de geschriften van de Pseudo-Dionysius, de Areopagiet genaamd. Zo gebeurde het dat het grootste deel van de mystieke en theologische leringen zelfs van de vroegste christenen uit deze twee bronnen kwamen.

Het is merkwaardig dat niemand precies weet wanneer Jezus werd geboren. Zelfs in de derde en vierde eeuw wisten de grootste geleerden van de christelijke kerk niets over de juiste datum van zijn fysieke geboorte. In de eerste dagen van het christendom werd zijn geboortedatum op verschillende momenten feitelijk op drie verschillende data gesteld. Tot de vijfde en zelfs de zesde eeuw werd in de Grieks-orthodoxe Kerk en in de Oosterse Kerk de geboorte van Jezus op 6 januari gevierd – het jaar van de geboorte was totaal onbekend; en deze dag werd kennelijk vanaf het begin ook aangenomen als de datum van zijn 'epifanie' of 'verschijning' aan de mensen als leraar. In een andere tijd werd zijn geboorte gevierd op het feest van de lentenachtevening; maar vanaf ongeveer de vijfde eeuw werd het gewoonte bij de christenen om de geboorte van Jezus te vieren op 25 december – het jaar was nog steeds onbekend.

Dionysius Exiguus, een Scythische monnik die in het westen in de

zesde eeuw onder de keizers Justinus en Justinianus leefde, begon als eerste de christelijke chronologie te berekenen op de manier die later algemeen werd aangenomen. Deze eerzuchtige rekenaar wist niet wanneer Jezus werd geboren, maar maakte berekeningen volgens het literaire materiaal dat hij ter beschikking had, en als hypothese stelde hij de geboorte van de christelijke meester ongeveer 600 jaar vóór zijn eigen tijd. Kort daarna werd deze zuiver hypothetische datum als het jaar 1 van de christelijke jaartelling aanvaard.

De esoterische verslagen geven echter aan dat Jezus ongeveer honderd jaar vóór de door Dionysius Exiguus vastgestelde tijd heeft geleefd. Deze verslagen zijn grotendeels op astronomische en astrologische wijsheid gebaseerd, want de wijzen komen niet onregelmatig of bij toeval. Ze komen op vastgestelde tijden omdat alles in het heelal volgens orde en wet verloopt en daarom hoeven zij die weten hoe ze moeten rekenen zelfs niet de hemellichamen te raadplegen. Ze weten dat in een bepaalde periode, nadat een grote ziel onder de mensen is verschenen, een andere grote ziel op de vastgestelde tijd zal komen.

De joden kennen een heel oude overlevering die aan de rabbi's bekend is – die schijnt te zijn opgenomen in een werk dat sinds de Middeleeuwen in Europa bekend is, *Sēpher Tōledōth Yeshua'* genoemd; deze overlevering gaat terug tot een tijd die aan de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling voorafgaat – dat Jezus leefde in de tijd van koning Alexander Jannaeus, die als koning van de joden regeerde in de tweede eeuw vóór de veronderstelde datum van het begin van de christelijke jaartelling. Deze joodse traditie was welbekend aan de eerste kerkvaders die min of meer vaag de omstandigheden noemen die door de eerdere joodse schrijvers werden vermeld.

Jakob, bisschop van Edessa in Mesopotamië die in de zesde eeuw n.Chr. leefde, wordt door Dionysius Bar-Salibi als volgt geciteerd:

> Feitelijk kent niemand de geboortedag van de Heer; alleen dit is zeker, volgens wat Lucas heeft geschreven, dat hij 's nachts werd geboren.

Natuurlijk; want in bijna alle oude inwijdingen had de mystieke 'tweede geboorte' in de nacht plaats. Lucas zegt ook dat de epifanie van Jezus, met andere woorden zijn 'openbaring aan de heidenen' zoals de christenen het zeggen, plaatsvond toen hij aan zijn dertigste jaar was begonnen – een mystiek getal dat eveneens door oude overlevering nauw samenhangt met de inwijdingsriten in de mysteriescholen.

Meester Jezus zoals men hem kent uit christelijke verhalen en legenden is een mystieke idealisering van de grote avatārische wijze, en is dus een ideaalbeeld. Ja, zoals gezegd, de grote wijze heeft werkelijk geleefd; hij had zijn discipelen en hij deed het werk waarvoor hij was gekomen. Dat is werkelijk zo; en volgens getuigenis van het Nieuwe Testament kwam Jezus de avatāra alleen om de joden zelf te onderrichten en te verlossen; want in het *Evangelie naar Mattheus* (15:24) staat ondubbelzinnig: 'Maar hij antwoordde en zei, ik ben slechts gezonden tot de verloren schapen van het Huis Israëls.' Als deze bewering geïnspireerd werd door de Heilige Geest, de derde persoon van de christelijke drieëenheid, hoe moeten we dan verklaren dat juist de joden hem verwierpen, en hij werd aangenomen door de volkeren tot wie hij naar men zegt niet was gekomen? Als we enig gewicht kunnen hechten aan deze passage uit Mattheus, is het dan niet duidelijk dat een avatārische invloed die in de duisternis en het slijk van aardse aangelegenheden neerdaalt, een boodschap voor de hele mensheid brengt, en dat met 'de verloren schapen van Israël' niet alleen de joden worden bedoeld, maar dat deze uitdrukking direct is ontleend aan de mysteriën van het Nabije Oosten, in dit geval gebaseerd op het joodse denken, dat met 'Israël' niet alleen de joden zijn bedoeld maar de kinderen van Saturnus en de aarde, en dat de goddelijke invloed komt om diegenen van haar 'kinderen' te helpen die 'verloren' zijn en een nieuwe inspiratie nodig hebben?

Is de gedachte daarom niet volkomen gelijk aan wat Krishṇa, de hindoe-avatāra in de *Bhagavad-Gītā* in de mond wordt gelegd, waar hij zegt dat hij van eeuw tot eeuw komt om, geestelijk gesproken, het onrecht te herstellen, het kwaad te vernietigen, tot het goede te inspireren, en de onderdrukten te redden?

Het gaat erom dat de evangeliën alleen op de juiste manier kunnen worden verklaard in het licht van de archaïsche mysterieleer.

De gebeurtenis in het leven van hun grote leraar die het meest het hart van de eerste christenen met eerbied vervulde, was zijn verheerlijking bij de inwijding, die zij epifanie noemden. Epifanie is een samengesteld Grieks woord gevormd uit *epi* 'op', en *phainō* 'schijnen', 'doen verschijnen', en werd gewoonlijk in het oude mystieke gebruik toegepast als het woord dat de verschijningen van godheden aan hun vereerders betekende. Met slechts een kleine verandering van de gedachte kreeg het woord in de mysteriën de betekenis van het te voorschijn brengen in en bij de initiant of neofiet van zijn eigen inner-

lijke god, de christos. Een vergelijkbare term, maar met een enigszins andere esoterische betekenis, was *theofanie*, met de betekenis van de werkelijke 'verschijning van een god' – een woord dat eveneens aan de Griekse mysteriën werd ontleend en niet ongewoon is in de oude Griekse literatuur waar het gaat over goddelijke verschijningen. De christenen gebruikten de twee termen door elkaar, hoewel de betekenissen niet identiek zijn. Epifanie betekent de verschijning van een god in het lichaam van een inwijdingskandidaat wanneer hij met succes zijn beproevingen heeft doorstaan en wanneer de innerlijke godheid door hem heen schijnt, zoals de christenen zeiden 'als de christus-zon'. Dit betekent niet alleen dat een godheid 'buiten' de neofiet-initiant zich door middel van hem openbaart, maar veeleer dat zijn *eigen innerlijke god*, door lange maanden van zuivering en oefening te voorschijn gebracht, zich in luister manifesteerde in het fysieke lichaam van de kandidaat. Maar de epifanie was gewoonlijk van tijdelijke aard, terwijl de theofanie meer volkomen en daarom blijvend was. In het laatste geval wordt de neofiet-initiant 'bekleed met de zon' of schittert zelfs fysiek van geestelijk licht, en dit voor een kortere of langere periode. Hij werd door een nimbus, een stralenkrans, omgeven. Met andere woorden, epifanie betekent dat de innerlijke godheid schijnt op de succesvolle initiant, en hem gewoonlijk voor een korte periode verlicht; terwijl theofanie betekent dat de eigen innerlijke god, of het hogere zelf, zich voor een min of meer lange tijd in luister openbaart. Er waren nog twee graden waarin de geslaagde kandidaat in de oude mysteriën door het goddelijke werd vervuld en deze waren respectievelijk *theopneustie* en *theopathie*.

In de christelijke mystieke en aanschouwelijke voorstellingen van hun 'personen' van goddelijke rang of van heiligheid vindt men vaak dat niet alleen de personen van de christelijke drieëenheid maar ook Maria en de heiligen door een lichtende wolk of een halo zijn omgeven. De lichtende wolk die de hele persoon omgaf werd een *aureool* genoemd, en wanneer alleen het hoofd werd omringd, werd dit een *nimbus* genoemd; wanneer het aureool en de nimbus samen voorkwamen noemde men dit geheel een *glorie*. Deze afbeeldingen waren symbolische voorstellingen van heiligheid of spirituele status, en werden door de eerste christenen rechtstreeks aan het gebruik van de heidenen ontleend.

De Grieken en Romeinen hadden in hun schilderkunst soms de gewoonte de hoofden van hun goden met zo'n schijnend licht te omgeven. De god Mercurius werd vaak zo afgebeeld. Verder was het

op zo'n manier omgeven van grote geestelijke hoogwaardigheidsbekleders, hetzij van het hele lichaam of van het hoofd, sinds onheuglijke tijden een veel voorkomende vorm van oude Aziatische kunst, zowel in China als in Hindoestan. Deze voorstellingen waren pogingen om een artistieke en symbolische voorstelling te schilderen van een van de vier mystieke vervullingen van de ingewijde.

In zijn *Aeneis* beschrijft Vergilius dat de godin Juno neerdaalde bekleed met een *nimbus*. Het Latijnse woord *nimbus* betekende een 'wolk', en Vergilius' gebruik ervan betekent een wolk van licht of een stralenkrans die de hele persoon van de godheid omringt. Want de ingewijde Grieken en Romeinen waren goed bekend met de esoterische betekenis van de nimbus en zij gebruikten de term om exoterisch aan te duiden wat er achter de sluier in de inwijdingskamers plaatsvond.

Vóór de vijfde eeuw gebruikten de christenen de aura of nimbus betrekkelijk zelden op hun afbeeldingen, en daarna kwamen ze erg veel voor. Waarschijnlijk was de reden van dit merkwaardige feit dat de christenen in de eerste eeuwen er afkerig van waren een manier van symbolisch weergeven na te volgen die, hoewel direct ontleend aan de inwijdingskamers, bijna uitsluitend werd gebruikt om Griekse en Romeinse godheden of vergoddelijkte keizers voor te stellen. Maar na de vijfde eeuw, toen het christendom met de neergang van de oude wijsheid snel begon te groeien, vond men het waarschijnlijk niet langer nodig om zich te hoeden voor verwarring met de heersende heidense ideeën; en dus verloor dit heel mooie symbool zijn mysteriebetekenis en werd het *alleen* een symbool van geestelijk licht.

Dit bekleden met heerlijkheid, dit bekleden 'met de zon' kan men op de volgende manier beschrijven: de constitutie van de mens is in essentie een samenstelling van spirituele, intellectuele en andere krachten die als een eenheid werken, en deze krachten geven licht, zijn machtig en doordringend. Gewoonlijk zien we deze krachten niet; toch spelen ze voortdurend door de constitutie van de mens, en doordringen het gehele fysieke voertuig en gaan erdoorheen als een voortdurende stroom van energie die om het lichaam een lichtende wolk of aura veroorzaakt. Hoewel deze aura gewoonlijk voor ons onzichtbaar is, zijn dieren zich vaak van deze stroom van licht uit het lichaam van de mens bewust. Mensen die sensitief zijn zien deze moeiteloos. Voor het oog van de adept is deze lichtende aura op elk moment zichtbaar, of de mens waakt of slaapt; en een enkele blik van de adept stelt hem in staat ogenblikkelijk niet alleen de gezondheids-

toestand van de mens vast te stellen, maar ook zijn spirituele, intellectuele, psychische en emotionele staat; want deze hele conditie wordt in de aura afgedrukt, die uiterst gevoelig is voor de respectieve brandpunten van bewustzijn die de bronnen zijn van die straling.

Wanneer de mens in een staat van intense spirituele of intellectuele, psychische of emotionele activiteit verkeert, dan weerspiegelt zijn aura deze verschillende toestanden van innerlijke activiteit en, afgezien van het verbazingwekkende kleurenspel, enz., kan ze zo actief worden dat ze ook voor de gewone mens zichtbaar wordt. Iemand dus die juist met succes de 'zonneritus' heeft volbracht, wordt zo door de kracht van de god in hem vervuld, dat de uitgaande stroom van de aura ook het fysieke lichaam bekleedt met licht dat voor het gewone menselijke oog zichtbaar wordt. Vandaar dat men aan de goden of aan wezens van hoge geestelijke waardigheid een aureool of nimbus of stralenkrans toeschrijft.

Er is in quasi-mystieke literatuur heel wat 'occultistische' nonsens geschreven over 'aura's', maar dit alles kan als volkomen waardeloos worden verworpen; niettemin is de menselijke aura een werkelijk feit, en is ze de fysieke en psychische basis van wat men algemeen de 'atmosfeer' van een man of vrouw noemt. Wanneer we iemand horen zeggen: 'zijn atmosfeer staat me tegen', dan is de verklaring dat de aura van die persoon, dat wil zeggen de psycho-elektro-magnetische atmosfeer, op de spreker afstotend werkt. Daartegenover staat dat bepaalde menselijke aura's voor andere mensen sympathiek kunnen zijn en dadelijk als een 'vriendelijke atmosfeer' worden gevoeld.

Ieder mens heeft zo'n aura om zich heen die wat eigenschappen betreft even individueel is als de mens zelf; hij wordt bekleed met aurische energie, met wat etherische of elektromagnetische kracht wordt genoemd, om wetenschappelijke terminologie te gebruiken; en is van psycho-fysiologische oorsprong en heeft een spirituele bron. Deze astraal-fysieke uitstromingen of dit elektromagnetische veld dat het lichaam van ieder mens omgeeft is zichtbaar als een schitterend kleurenspel voor hen die ogen hebben om het te zien; want de aura verandert ogenblikkelijk met iedere voorbijgaande gedachte of emotie, en haar kleuren schitteren en sprankelen als een onaardse maar soms bijzonder mooie 'regenboog' of aurora. De meest interessante conclusie hiervan is dat de mens op zijn eigen manier voortdurend radioactief is – en deze radioactiviteit verandert volstrekt nauwkeurig in overeenstemming met het veranderen van de gedachten en stemmingen van het individu. De wetenschap begint zelfs te geloven dat

niet alleen radium en de andere zogenaamd radioactieve chemische elementen min of meer radioactief zijn, maar praktisch alles wat bestaat.

Deze lichtgevende psychoastrale wolk heeft min of meer een eivorm en is bijzonder gevoelig voor veranderingen van het denken en van de emoties, en neemt verschillende kleuren aan die overeenstemmen met de organen van het lichaam die op een of ander moment heel actief kunnen zijn, hetzij het brein, of de zonnevlecht, of de maag of het hart, de lever of de milt. Hieruit volgt dat wanneer iemand geestelijk bijzonder actief of geïnspireerd is, en de energiestromen uit zijn hogere natuur sterk vloeien, deze aura die het fysieke lichaam omgeeft voor het normale oog zichtbaar kan worden als een stralenkrans rond het individu. Als men iemand zou gadeslaan die in diepe geestelijke en intellectuele meditatie is verzonken, en als men de gave van het 'innerlijke gezicht' bezat, zou men zien dat zijn hoofd was omgeven door een prachtig lichtgevende van kleuren doorschoten wolk: een wolk van gouden licht, dooraderd met een kleurenspel van indigo en diep blauw, terwijl men zou zien dat het lichaam min of meer in dezelfde kleuren zou schitteren, naar behoren aangepast door de verschillende stromen uit elk van zijn organen, die daarom ieder hun eigen ondergeschikte kleur hebben.

Laten we ons nu een ogenblik richten op een van de meest treffende feiten die gepaard gaan met het geslaagd voltooien van de 'zonneritus'. Tijdens deze verheven vereniging van het zelfbewuste ego van de mens met zijn eigen innerlijke god, schijnt de geweldige kracht van de goddelijke entiteit die leeft binnen dat menselijke brein-hart of hart-brein naar buiten in een uitstraling van glorie, en de initiant wordt tijdelijk een geïncarneerde god. De lagere mens, het menselijke ego, is dan tijdelijk verenigd via en door zijn goddelijk-geestelijke natuur met zijn eigen kosmische bron, de geestelijke essentie van het heelal; en dit feit, aldus kort geschetst, is de werkelijke betekenis van de 'transfiguratie' in de christelijke theologie, die tijdens de inwijding plaatsvindt.

Sinds onheuglijke tijden zijn er zeven graden of stadia van inwijding, die overeenkomen met een gelijk aantal verschillende mogelijkheden die in de gemiddelde mens latent zijn, maar door de juiste inwijdingsoefening en innerlijke spirituele, intellectuele en psychische groei worden geopenbaard; en in de oude mysteriescholen waren deze zeven stadia van het mystieke pad niet alleen volledig bekend, maar waren feitelijk de zeven 'stappen' die iedere neofiet die op-

waarts streefde naar het adeptschap in één leven of in een reeks levens moest doen. Wanneer de zevende en hoogste stap met succes was gezet, wat de verheven *epopteia* of 'visie' tot gevolg had, dan scheen de innerlijke god van de kandidaat – deze innerlijke god is een straal van de goddelijke zon van het zonnestelsel – tenminste tijdelijk door de mens van vlees; en daar hij dus één was geworden met zijn eigen innerlijke godheid, werd zelfs zijn lichaam 'bekleed met de zon' – de kern van het essentiële wezen van de mens.

Wanneer de geslaagde pelgrim aldus de zevende graad op zijn inwijdingsreis bereikt, is hij tot het einddoel van alle mogelijke evolutie gekomen die op deze aarde in deze vierde ronde is te bereiken; en omdat hij erin is geslaagd het eind van zijn pelgrimstocht te bereiken vóór het einde van het bolmanvantara, leeft hij, *als hij dat wil*, als een godmens op aarde. Dit is de laatste inwijding in de aardse loopbaan van iedere werkelijk grote ziener en wijze. Deze enkelingen zijn de oudere broeders van het ras, de middelaars of schakels tussen de hogere beginselen van de hiërarchie van licht en onszelf, die door de verschillende grote religies van de wereld worden vereerd, en in sommige gevallen onwetend worden aanbeden, als hun respectieve 'verlossers' en 'redders'. Dit was het geval met Jezus de Syrische ingewijde en avatāra, en zijn volgelingen herdachten dit schitterende feit nadat hij uit hun midden was verdwenen; en dit werd gevierd als de epifanie of de 'manifestatie' van de mens Jezus, bekleed met de glorie van zijn eigen innerlijke Vader. Het is de hoogste geestelijke 'nieuwe geboorte' van het ego in een mens, en dit betekent niet, zoals men gewoonlijk denkt, dat een god van buiten in een vleselijk lichaam van een mens incarneert, maar het wedergeboren worden, de hoogste spirituele 'nieuwe geboorte' door inwijding, van de god in de mens zelf. Maar deze uitspraak sluit een ander feit niet uit dat minder vaak voorkomt. Deze wonderlijke gebeurtenis heeft betrekking op de werkelijke belichaming van een andere geestelijke kracht of individu 'van buiten' in een mens met een verheven spirituele en intellectuele en psychische ontwikkeling, terwijl de kracht of het individu 'van buiten' tijdelijk met de hoge adept die voor dat doel is uitgekozen samensmelt.

Er is gezegd dat het christendom een syncretisch stelsel is, samengesteld uit materiaal dat grotendeels uit zogenaamd heidense bronnen is verzameld, niettemin is het een ongelukkig feit dat de christenen al vroeg de werkelijke innerlijke sleutel tot hun religie heb-

ben verloren; en met dit verlies verloren ze tegelijkertijd de diepzinnige mystieke filosofie die de ware betekenis van de religieuze symboliek van het christelijke geloof verklaarde. Dit bracht een verlies van begrip met zich mee en leidde tot de daaruit voortvloeiende en vaak bittere kerkelijke disputen die in hun meer gewelddadige vormen de naam van Christus ooit te schande hebben gemaakt. Het verlies van begrip van de innerlijke betekenis van enkele van de voornaamste christelijke leerstukken veroorzaakte grote verwarring van ideeën. Een voorbeeld van deze verwarring wordt gevonden in het feit dat de fysieke geboorte van Jezus en zijn mystieke 'nieuwe geboorte' door inwijding, later als de 'epifanie' gevierd, met elkaar werden verward en versmolten in plaats van dat men ze als twee afzonderlijke en gescheiden gebeurtenissen in het leven van de christelijke meester waardeerde.

Vanaf de vroegste tijden hebben de christenen getwijfeld aan het jaar en de dag van de geboorte van hun grote leraar, maar tenslotte werd 25 december als de dag van zijn fysieke geboorte aangenomen. Van de 'epifanie' of de gebeurtenis van zijn 'verschijnen aan de heidenen', wat een van onwetendheid getuigende omschrijving is van zijn verschijning als Christos of als een volledig ingewijde adept-avatāra, werd tenslotte algemeen aangenomen dat deze had plaatsgevonden op 6 januari, hoewel het jaar waarin dit gebeurde vanaf het begin van het christendom eveneens onbekend was. De 25ste december was kennelijk bedoeld als datum van het wintersolstitium, dat in onze tijd op of rond 21-22 december valt, en vanaf de vroegste tijden beschouwde men dit in het keizerlijke Rome als de dag van de nieuwe geboorte van de *Sol Invictus* of de onoverwonnen zon, waarmee men op het laagste punt in de omloopbaan van de zon doelde, en het begin van haar terugkeer op haar reis naar het noorden.

Wetenschappers hebben de oude heidense feesten die in vele landen bij het wintersolstitium werden gehouden, verkeerd opgevat als alleen een herinnering aan de terugkeer van de fysieke zon naar het noordelijk halfrond; maar het was de mystieke geboorte van de 'spirituele zon' of de godheid in de mens die ze herdachten. Veel van de oude religies, bijvoorbeeld het mithraïsme, waren gebaseerd op een 'verering' niet van alleen de fysieke zon, maar op een diepzinnige mystieke filosofie die betrekking had op de goddelijke zon, waarvan de buitenste schijf slechts de sluier of het lichaam was. Deze onzichtbare goddelijke bron van licht heeft in het zonnestelsel hetzelfde grote kosmische werk te verrichten dat in de mens door zijn eigen

hogere goddelijke monade moet worden verricht; en de goddelijke monade is, individueel voor elke mens, een straal uit deze goddelijke bron van licht.

Zoals Proclus, de Griekse neoplatonische filosoof het kernachtig uitdrukt:

> De elementen waaruit onze lichamen zijn samengesteld zijn slechts een deel van die waardoor op grote schaal het heelal wordt gevormd. Het zou bijzonder vreemd zijn dat alles wat tot het laagste in onze constitutie behoort in het universum zou bestaan, en dat wat het meest uitnemende en waarlijk goddelijke in ons is, niet evenzo noodzakelijk in het universum kan worden gevonden, hoewel daarin meer in het groot; en dat zoals de universele materie van de elementen bestaat, er niet ook een universele intelligentie en ziel zou bestaan, zoals een mens bewustzijn en intellect en ook een stoffelijk lichaam heeft.

Op een stenen zuil met een inscriptie die vele jaren geleden in Duitsland werd gevonden, wordt de zon de 'eerstgeborene' genoemd, 'de zoon van God', 'het woord' of de *logos* – alle zijn titels die later door de christenen aan Jezus, de Christus genoemd, zijn gegeven. In het oude Griekenland werd de zon ook vaak *Monogenes* genoemd, 'de eniggeborene' of, nauwkeuriger vertaald, de 'als ene geborene'.

In de vijfde eeuw schreef Paus Leo I in zijn *Sermo* XX een bewering die inhield wat de leiders van de christelijke kerk toen openlijk en stellig verkondigden, namelijk: wat het kerstfeest het vieren waard maakte, was niet zozeer de beweerde geboorte van de jonge Jezus op die bijzondere dag van het jaar, maar de terugkeer en, zoals het werd uitgedrukt, de 'nieuwe geboorte' van de zon.

Cyprianus en Ambrosius, twee orthodoxe theologen, die ook heiligen van de christelijke kerk zijn, verwijzen eveneens naar het mystieke verband van Christus met de zon – een gedachte die in de eerste eeuwen van het christendom algemeen bekend was – met de volgende woorden: Cyprianus noemt Christus *Sol Verus*, of 'ware zon' (*De dominica oratione*, 'Het gebed des Heren', par. 35), terwijl Ambrosius over Christus spreekt als *Sol Novus Noster*, 'onze nieuwe zon' (*Sermo*, vii:13).

Toch moet men niet veronderstellen dat de eerste christenen de zon vereerden, evenmin als de oude Perzen. Ze wisten dat de fysieke zon slechts het voertuig is van de innerlijke spirituele en andere krachten die vanbinnen naar buiten stromen, en dus zowel leven als licht geven aan het zonnestelsel dat door de zon wordt beheerst. Ook wisten ze dat achter de fysieke zon zich de kosmische zonnegeest

bevindt die door de fysieke zon heen werkt, zoals de geest van de mens door hem heen werkt en niet alleen hemzelf maar ook anderen licht schenkt. De eerste christenen wijdden vele hymnen aan de christos-geest, aan de logos of het woord, en al die termen zijn ontleend aan de oude Griekse mysteriën; en zowel de geest van deze hymnen, en de woorden waarin ze zijn gekleed, zouden gemakkelijk als hymnen aan de zon kunnen worden uitgelegd. Bijvoorbeeld:

> Verusque Sol, illabere,
> Micans nitore perpeti,
> Jubarque Sancti Spiritus
> Infunde nostris sensibus!
> – Rambach, 118

> O u, WARE zon, vervul ons,
> Schijnend met eeuwigdurend licht!
> Luister van de heilige geest
> Doordring ons bewustzijn!

Dit is een vroege hymne aan de christuszon, die tot in de zevende eeuw in gebruik was, en daarom moet ze in oorsprong veel ouder zijn geweest om zo algemeen geliefd te zijn als ze eens was.

Zoals iedere onderzoeker weet, waren er een aantal halfreligieuze en halfmystieke sekten die ongeveer bij het veronderstelde begin van het christelijke tijdperk een bloeitijd doormaakten, en die over de goddelijke kosmische zon vrijwel hetzelfde dachten als de mithraïsten en christenen. De manicheeërs waren een genootschap van mystieke en op sommige punten zelfs esoterische denkers die verspreid leefden over het hele Romeinse Rijk en ook in het Nabije Oosten. Ze hadden bepaalde overtuigingen die hen met de meer mystieke denkbeelden van de eerste christenen verbonden. Ze zeiden dat de goddelijke zon de bron was van de individuele christos-geest in de mens, en deze laatste is een straal van de kosmische christos. De christelijke kerkvaders Theodoretus en Cyrillus van Jeruzalem bevestigen dat de manicheeërs dit geloofden; en Paus Leo, de 'Grote' genoemd, zegt in zijn predikatie no. LV over de epifanie dat de manicheeërs de christos van de mensen in de schitterende substantie van de onzichtbare zon plaatsten. Zulke veelbetekenende denkbeelden kwamen in de wereld overal voor in de tijd van de vorming van het christelijke geloof en het kerkelijke stelsel.

Natuurlijk was deze opvatting van de goddelijke zon niet alleen christelijk. Dit verbazingwekkende idee van de inwonende kosmische

godheid is even oud als universeel en was werkelijk de ziel van de innerlijke betekenis van de oude Griekse en Latijnse, Perzische en Mesopotamische, Egyptische en Hindoe religies en filosofieën. Een vers uit één van de hymnen van de *Rig-Veda* wordt de Sāvitrī of Gāyatrī genoemd:

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ।
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ १० ॥

Tat Savitur vareṇyam bhargo devasya dhīmahi.
Dhiyo yo naḥ prachodayāt! – iii, 62, 10

Wij mediteren over die allesovertreffende luister van de GODDELIJKE zon. Moge zij onze geest verheffen!

Dit vers wordt als zo heilig beschouwd, omdat het de werkelijke geestelijke essentie van alle Veda's in zich bevat, dat exoterische puristen in India zelfs weigeren het over te schrijven. Tegenwoordig zingt de orthodoxe hindoe het 's morgens en 's avonds op gedempte toon.

Veel kerkvaders onder wie de vurige Tertullianus en de meer gematigde maar even dogmatische en onwetende Hiëronymus delen ons mee dat op 25 december (op de zevende dag vóór de kalendae [de eerste dag] van januari, volgens de oude rekenwijze van de Romeinen), vele 'heidenen' aannamen dat een incarnatie van de straal van de god-zon, zoals de zonnegod toen werd genoemd, in menselijke vorm in een grot werd geboren. In Syrië en Fenicië werd deze god-zon Adonis genoemd, een woord kennelijk afgeleid van een Semitische wortel, want Ādōn in het Hebreeuws betekent 'Heer'. In Frygië werd dezelfde mystieke incarnatie van de zonnegeest Atys genoemd; en in Perzië werd dezelfde menselijke incarnatie Mithras genoemd. Dit woord Mithras is etymologisch interessant, omdat het, hoewel het in de *Avesta* wordt gevonden, een verzameling boeken die de religie van de oude Perzen vormen, ook in de Sanskrietliteratuur van India bekend is in de vorm *Mitra*. De oorspronkelijke betekenis van dit woord is 'vriend', 'metgezel'. Deze zonnegodheid van de Perzen, Mithras, zou ook in een grot zijn geboren, en hetzelfde werd van Adonis gezegd; de geboorte van Mithras werd op 25 december gevierd, kennelijk bedoeld om de astronomische datum van het wintersolstitium zelf aan te geven. Dit feest, gevierd om de 'verjaardag van Mithras' te herdenken, werd vaak de 'nacht van het licht'

genoemd. Het idee was kennelijk dat deze incarnatie er een was van een straal van de logos, of een hoge geestelijke middelaar tussen het goddelijke en de mens; en daarom werd de godheid vriend, middelaar, en later redder, verlosser genoemd.

In Italië werd op 25 december gevierd wat daar de 'nieuwe geboorte' werd genoemd van de 'onoverwonnen zon', de Sol Invictus, zoals men in de Romeinse kalenders die tot ons zijn gekomen kan zien. Aan Mithras werd eveneens de titel 'onoverwonnene' gegeven; en zoals Justinus de Martelaar schreef (*Dialoog met Trypho*, hfst. lxx) werd Mithras, mystiek, in een grot geboren, evenals Jezus. Justinus voegt eraan toe: 'Hij werd geboren op de dag waarop de zon opnieuw werd geboren, in de Augiasstal.'

De geschiedschrijvers zeggen ons dat de oude druïden eveneens de nacht van 24-25 december vierden met vreugdevuren, en hun symbolische vuren op de toppen van de bergen en heuvels ontstaken, en lichtbakens op de toppen van hun druïdentorens plaatsten; want voor hen was het een echt mystiek feest van het licht of de verlichting, gesymboliseerd door de 'wedergeboorte' van de zon zoals blijkt uit het begin van haar terugreis naar noordelijke breedtegraden. Want het weer terugbrengen van het 'licht' en het nieuwe 'leven' naar de aarde en de mensen zag men als symbolisch voor de cyclische gang van de menselijke ziel tijdens haar reis naar volmaking.

De eerbiedwaardige Bede, een oude Engelse kroniekschrijver uit de zevende eeuw, vertelt ons dat de oude Angelsaksen 'het jaar op 25 december begonnen, de dag waarop wij nu de geboorte van de Heer vieren'.

> En deze nacht die ons nu zo heilig is, noemden zij in hun eigen taal *modra neaht* en dat betekent 'nacht van de moeders', naar wij geloven wegens ceremoniën die zij in die lange nachtwake vierden.

Het is duidelijk dat Bede's verwijzing naar dit midwinterfeest was ontleend aan een oude niet christelijke ritus, gebaseerd op het feit van een goddelijk moederschap dat overeenstemt met een mystieke menselijke geboorte. Het spreekt vanzelf dat, als het symbolisch werd voorgesteld dat de zon in een bepaald jaargetijde werd geboren, men het moederschap zeer nauw verbond met het denkbeeld dat de hemelse maagd de grootste vriend en verlichter van de mens geboren deed worden. Een dergelijke gedachte moet het denken van de eerste christenen hebben beheerst, toen zij hun keus bepaalden op een zo wijdverbreid heidens feest als gedenkdatum van de geboorte van

hun eigen redder van de mensen, Jezus, uit de vrouw die zij de maagd Maria noemen.

In de vroeg-christelijke kerk en in beide van haar oudste takken in deze tijd, de Grieks-orthodoxe en de Rooms-katholieke Kerk, werden aan de mystieke maagd de volgende titels van verering en aanbidding gegeven: 'Onze vrouwe', 'Ster van de zee', 'Onbevlekte maagd', 'Moeder van God', 'Koningin van de hemel', enz. Richten we onze aandacht nu op de aanbiddings- en eretitels die aan de Egyptische Isis werden gegeven, de Moeder-Maagd van Horus de zon, dan vinden we in deze verering van Isis, die zo wijdverbreid was in het Romeinse Rijk, de volgende titels: 'Onze Vrouwe', 'Ster van de zee', 'Roos, Koningin van de hemel', 'Moeder van God', 'Bemiddelaarster', 'Onbevlekte Maagd', enz.

Plutarchus deelt ons in zijn verhandeling *Over Isis en Osiris* (Afdeling ix) mee dat boven de ingang van de tempel van Isis te Saïs in Egypte de volgende inscriptie was gegraveerd: 'Isis ben ik: al wat is geweest, wat is, en wat zal zijn; en mijn sluier heeft geen sterveling ooit opgelicht.' De neoplatonische filosoof Proclus voegt eraan toe dat de inscriptie met de volgende betekenisvolle woorden eindigde: 'En de vrucht die ik voortbracht werd de zon'. De onbevlekte Maagd-Moeder van de ruimte bracht de *logos* of het 'woord' voort, de middelaar tussen het onuitsprekelijke en alle bewuste wezens, en deze logos of middelaar is de goddelijke zon. Hier nu is de kiem van de christelijke gedachte – ja, de bijna identieke gedachten – de kosmische Moeder-Maagd en het God-kind.

Men ziet dat de 'onbevlekte ontvangenis' niet naar een of andere fysieke historische gebeurtenis verwijst, maar oorspronkelijk een mystieke en filosofische leer was, die na verloop van tijd tot een theologisch dogma en een legende werd. Ze heeft betrekking op de geboorte van Christus in de mens uit het maagdelijk deel van iemands wezen, dat is uit de spirituele delen van de constitutie van de mens. Ze heeft ook een kosmische betekenis – de Maagd-Moeder van de ruimte die door haar kind, de kosmische logos, het leven schenkt aan haar menigten van kinderen van verschillende aard. Er zijn dus twee aspecten van deze mystieke of symbolische leer: ten eerste, de kosmische maagd; en ten tweede, de mystieke 'maagdelijke geboorte' van een ingewijde – een 'wedergeborene' of zoals het heet 'voor de tweede keer geborene'. Want tijdens de inwijding wordt de 'nieuwe mens', de christus-mens, *uit zichzelf* geboren, omdat hij de godheid in hem tot actieve manifestatie brengt; en zijn 'Maagd-Moeder' is de

wortel van zijn wezen, de geestelijke ziel in haar smetteloze en onbevlekte zuiverheid – waaruit de menselijke christus of de menselijke boeddha wordt geboren, zonder andere hulpmiddelen dan de eigen verlangens en strevingen van de mens om de god te worden die in hem is.

De christelijke kerk heeft deze leringen fysiek opgevat en heeft zo de edele en diepzinnige symboliek verloren; maar dezelfde mystieke leer en legende vindt men ook in andere landen: in India, bijvoorbeeld, is er Krishṇa die uit een maagd is geboren, en in Egypte Horus uit de Maagd-Moeder Isis.

Een deel van de christenen zegt dat 'driekoningenavond', zoals men dat noemt – met andere woorden de datum van epifanie, of 6 januari – door de kerk werd ingesteld ter herinnering aan de 'openbaring' van het kind Jezus aan de drie magiërs die volgens de mooie legende in de christelijke evangeliën 'zijn ster in het oosten' zagen en hem zochten en vonden in de 'kribbe' te Bethlehem, waarboven de 'ster' volgens de legende bleef staan.

Dit alles nu is een mystieke beschrijving en volkomen allegorisch en symbolisch; maar de vroege christenen (misschien niet de naaste discipelen van Jezus de ingewijde, maar de christenen van honderd of meer jaar later) beschouwden deze overleveringen en min of meer vage herinneringen die nog niet in de evangeliën van het Nieuwe Testament waren opgenomen, als werkelijke feiten, en geloofden ze letterlijk. Vrome verbeelding maakte deze overleveringen mooier, totdat men begon te geloven dat deze drie wijzen magiërs waren die uit Perzië waren gekomen om de nieuwe 'Zoon van God' te vereren van wie 'ze de ster hadden gezien'. Toen werden enige tijd later deze drie magiërs veranderd in drie 'koningen'. Niemand weet precies hoe, maar dat gebeurde in de Kerk van het Westen, en daarom wordt de epifanie gewoonlijk genoemd 'de openbaring van onze Heer Jezus Christus aan de drie koningen'.

Wat is de werkelijke betekenis van deze allegorie? Door de Ouden werden de planeten kosmokratores genoemd, een Grieks samengesteld woord dat 'wereldbestuurders' of 'wereldbouwers' betekent; en deze opvatting berustte op het feit dat de zon en de maan en de planeten fundamenteel meewerkten aan het vormen van de oorsprong, en grote invloed hebben op de bestemming, van onze aarde, die op haar beurt een van de kosmokratores of 'bouwers' zou zijn voor bepaalde andere planeten van ons zonnestelsel. Over deze kosmo-

kratores of heersende krachten wordt soms mystiek gesproken als over 'koningen' en men stelde hen vaak voor als wezens met grote krachten, die een gloriekroon droegen met een scepter van gezag. Deze denkbeelden, verward als ze waren, waren in de Griekse wereld van die tijd als legenden algemeen verspreid; en dus is het niet te verwonderen dat onwetende en eenvoudige mensen ten onrechte dachten dat deze symbolische voorstellingen van de planeten 'koningen' in de zin van werkelijk regerende personen waren, in plaats van de grote geestelijke krachten of geïndividualiseerde levenskrachten van ieder hemellichaam.

Deze drie 'magiërs' droegen de namen Melchior, Kaspar en Balthasar. Melchior is kennelijk Hebreeuws, en betekent 'koning van licht', en is de naam die ongetwijfeld vaak aan de planeet Venus werd gegeven op grond van de schitterende glans van dat hemellichaam, dat de Grieken ook Phosphoros noemden, en de Romeinen, Lucifer: 'Lichtbrenger' of 'Lichtdrager' – een titel die, tussen twee haakjes, door sommige vroeg-christelijke sekten aan Jezus zelf werd gegeven, die Lucifer werd genoemd, de lichtbrenger.

Kaspar is moeilijker te begrijpen omdat Semitische woorden niet precies in het Romeinse alfabet kunnen worden getranslitereerd. Toch zou men Kaspar kunnen vertalen als afgeleid van het Hebreeuws en met de betekenis van 'als een griffier' of 'schrijver'; en Hermes, Mercurius, die de Egyptenaren Tehutī noemden, een naam die de Grieken translitereerden als Thoth, was in de legende de heilige schrijver, en daarom de vertolker. Dus betekende Kaspar misschien de planeet Mercurius, of ook de god die bij de Grieken Hermes werd genoemd en bij de Latijnen Mercurius.

De derde naam, Balthasar, is nog moeilijker. Men durft naar de afleiding van dit woord alleen te raden, maar het betekent de maan. Het *bal* is eenvoudig een weergave van het Semitische Ba'al, soms Bel geschreven; en de betekenis van de hele naam moet worden weergegeven als 'Heer van rijkdommen', of misschien 'Heer van gevangenen'.

Het is heel merkwaardig dat deze drie namen of titels mystiek zijn, en dat identieke namen of titels, tenminste wat hun betekenis betreft, aan de drie juist genoemde hemellichamen worden gegeven. Hoe kwam het dat deze drie hemellichamen werden gekozen in verband met de mystieke ideeën in de inwijdingsceremoniën?

Kerstmis of het feest van het wintersolstitium werd met de grootste luister gevierd – met de meeste medewerking van de kosmische

invloeden van deze drie hemellichamen, wanneer de zon, Mercurius, Venus, de maan en onze aarde in syzygy stonden, met andere woorden, min of meer op een rechte lijn die de aarde en de zon verbindt. Zo'n conjunctie komt zelden voor. Tijdens het wintersolstitium moet de maan volgens de leer van de mystieke kennis van de oude wijsheid op een rechte lijn staan die de aarde met de zon verbindt, en het moet nieuwe maan zijn; en om de juiste samengestelde conjunctie van deze lichamen te vormen, moet de nieuwe maan in een rechte lijn staan met de aarde, de planeet Venus, de planeet Mercurius en de zon. Esoterisch werden Mercurius, Venus en de maan in oude ceremoniële riten door drie inwijders voorgesteld. Als deze hemellichamen van ons zonnestelsel in conjunctie staan, heeft deze krachtige invloed, astronomisch gesproken, de meest gunstige uitwerking op onze aarde en op alle wezens die zich daarop bevinden; en om dezelfde reden beïnvloeden ze sterk de kandidaat voor de speciale inwijding die op deze zelden voorkomende tijden plaatsvindt.

De drie 'wijzen' of geestelijke magiërs, of inwijdende meesters, waren aanwezig bij de verheerlijking van degene die zij door lering en training met succes tot de mystieke 'nieuwe geboorte' hadden gebracht, de ceremonie die begint bij het wintersolstitium en twee weken later eindigde als het volle maan was. Deze mystieke 'nieuwe geboorte' was de 'geboorte' van de innerlijke christos, en tijdens deze inwijding werd het hele wezen van de initiant verheerlijkt en, om met de Hebreeuwse bijbel te spreken, 'zijn gelaat straalde als de zon'.

Er is in het kort geprobeerd enkele van de sleutels te schetsen die betrekking hebben op het feest van het wintersolstitium: de geboorte van de astronomische zon, werkelijk de 'christus-zon' van ons zonnestelsel, en de mystieke of 'nieuwe geboorte' van de 'christus-zon' in de kandidaat zelf – deze uitdrukking 'christus-zon' is de titel die aan Jezus de Christos werd gegeven door zijn oorspronkelijke volgelingen. Zo'n aldus herschapen of verheerlijkte mens werd, tenminste tijdelijk, een menselijke geestelijke zon onder zijn medemensen, de 'logos' of het 'woord' of de vertolker voor hen van zijn innerlijke god; daarom een ware wetgever, een geestelijke leider en een leraar voor zijn medemensen.

Die goddelijke gemeenschap van de mens met zijn onzichtbare voortbrengers is nog niet van het aangezicht van de aarde verdwenen, omdat de spirituele opvolging van de grote leraren nog ononderbroken voortgaat, die in ons vijfde wortelras de vertegen-

woordigers zijn van hun eigen spirituele voorgangers en voorouders. Deze verheven instelling van training en inwijding leeft nog en neemt kandidaten aan die waardig en daarvoor geschikt worden bevonden; en als zij slagen, nemen deze kandidaten in de gelederen van de grote broederschap hun plaatsen in als beschermers van de oude wijsheid van de goden.

In toekomstige eeuwen zal deze grootse school eens op onze aarde haar bijna even verheven uit haar ontstane scholen in verschillende delen van de bol hebben, die het werk doen dat hun voorgangers uit de archaïsche eeuwen deden; en in die komende tijden zullen de mensen opnieuw met de onzichtbare spirituele krachten omgaan, en de aarde zal dan zien hoe de menigten van de mensheid worden bestuurd en onderwezen door ingewijde hiërofanten, ingewijde koningen.

Index

Aantrekking (zie ook zwaartekracht)
  en afstoting 230
  entiteiten worden dat waarnaar ze verlangden 397
  van wederbelichamende ego tot familie 505
  psychomagnetische impulsen van ego 509
  schakel tussen wederbelichamende straal en levensatoom 515-6
  van kiemcel tot toekomstige ouder 516
Aardbeving(en)
  karma van slachtoffers van 288
  sterven tijdens een 288
Aarde
  een bezield wezen – haar 'geboorte' en haar jīva 66
  en haar vergezellende bollen 77-8
  keten van, werkt op vier gebieden 77-8, 126
  brahmaanse loka'en tala's 78-9
  en zeven heilige planeten 84-5
  opgebouwd door Saturnus en maan 85
  zal maan-moeder worden van toekomstige belichaming 89-90
  -keten nauw verbonden met dierenriem 90-1
  ronden van zeven levensstromen 94-6, 174
  monaden kwamen over van maan-keten 94-5
  uiteenvallen van elementen en straling 167-8
  evolutie van de, en van de mens 170-1
  voortbrenger en ontvanger van substanties en krachten 233-4
  uiteenvallen van atomen tijdens involutie van 235-6
  potentieel van één kubieke cm 243-4
  een Myalba: technisch een 'hel' 301-2, 315
  -keten 'hellen' en 'hemelen' voor menselijke ziel 302
  Dante's hel in kern van de 308
  plaats van, in hiërarchie van Homerus 309
  veel planeten grofstoffelijker dan 315
  menselijke monade is voor, wat levensatoom is voor fysieke lichaam 426-7
Aarde (vervolg)
  maan is wachter op de drempel van 439-40
  -keten is het bereik van het bewustzijn van reïncarnerende ego 486-7
  analogie tussen zeven bollen en zeven beginselen van –bol 489-90
  twaalf bollen in –keten 490
Absoluut
  omschreven, gebruik van term 201
  toegepast op ruimte-tijd, kracht en materie 201-2
  geen grenzen tussen sferen 312
Abū Yazīd
  over de 'wijn' en de 'schenker' 45
  over diepste innerlijk 45
Achtste sfeer (zie ook avīchi)
  toestand van absolute materie 79
  bestemming van 'verloren ziel' 300-1
Achttal, heilige, van de Ouden 85
Adept (zie mahātma)
Adeptschap
Ādi-boeddha (zie boeddha, ādi)
Ādi-buddhi (zie buddhi, ādi-, mahā-)
Ādi-tattva (zie tattva's)
Ādōn, 'Heer' – Atys – Mithras – Adonis 663
Adrasteia, Nemesis of karma 271
Advaita-Vedānta (zie Vedānta, Advaita-)
Aeneis, Vergilius 100, 333, 656
Aether (zie ook ether)
  kwintessens 183
  materiële substraat van manifestatie 217-8
  kosmische 541
Aethiopia (zie Ethiopië)
Agnishvātta, intellectuele monade 544
Ain Sōph (zie Eyn Suph)
Ākāśa (zie ook astrale licht)
  en mūlaprakriti 217-8
  of pradhāna 541
Ākāśa-tattva (zie tattva's)
Ālaya
  oorsprong van kosmische ziel 541
  kosmische geest 639
  mystieke wortel verhevener dan Brahmā 644-5
Ālaya-svabhavat, kosmische mahā-buddhi 429

Albigenzen
geloofden in wederbelichaming 346, 358
Alchemie, chemie wordt 208
Alchemisten, droom van, uitgekomen in uranium-thorium radioactiviteit 423-4
Allegorie (zie ook symboliek)
Origenes, *Zōhar*, Maimonides over sluier van 35-6
uitspraken van Jezus geïnterpreteerd 37-9
wereldleraren gebruikten sluier van 40
Allegorieën (zie ook mythen, parabels)
roep van Jezus aan het kruis 41-5
leven van Jezus voorbeeld van 42
voorbeelden van soefimystici 45-6
waarom schijnbaar zinnelijk 46
uit het Verre Oosten 46-8
episode uit *Chhāndogya-Upanishad* over het zelf 48-50
Almagest of *He Megale Syntaxis*, Claudius Ptolemeus 182
Al Māmūn, over leraren van wijsheid 613
Also sprach Zarathustra, Nietzsche 148
Ambrosius, noemt Christus Sol Novus Noster 661
Amitābha-boeddha (zie Boeddha, Amitābha-)
Ammianus Marcellinus, feiten van, over vroeg-christelijke tijd 177
Amoebe, cellen of 'puddingzakken' van eerste wortelras zoals 156
Amūlamūla
mūlaprakriti of wortelnatuur 83
het grenzeloze 541
Analogie
Hermetisch-Griekse aforisme: macrokosmos en microkosmos 61-2
wet van, sleutel tot wereldprobleem 74
gebaseerd op één universeel bewustzijn 76
zaden brengen alleen eigen soort voort 105-6
embryo, ontwikkeling en raciale evolutie 156-72
van leven van de mens met evolutie en involutie 160
Anamnese, Plato's term voor herinnering 452
Ānanda, gesprek van, met Boeddha 625
Anathema's tegen leringen van Origenes 22-3
Anattā, leer van niet-bestaan van menselijke zelf 632
Androgyn (zie tweeslachtig)
Anglicaanse Kerk, 39 artikelen van 260
Anima, bios of prāṇa-manas 428-9
Animal(ia) (bezielde wezens; zie ook dieren)
term door Latijnse filosofen toegepast op hemellichamen 64-5
Origenes en Hiëronymus over aard van hemellichamen 64-5
omschreven 429
oorsprong van kosmische ziel 541
zōa – betekenis bij Herodotus 335
zōa – in de dierenriem 335
volgens Philo Judaeus zijn hemellichamen, of levende wezens 343-4
Anima mundi 427-8
Animisme, theorie van 411, 417
Animus, kāma-manas of 428-9
Aṇīyas aṇīyasām, 'kleinste van het kleinste' of kosmische brahman 447
Aṇīyān aṇīyasām, kleiner dan het 'kleinste atoom' 98
Anquetil-Duperron 194
Antares, een titan-ster 224
Aṇu, levensatoom of monade 447-8
Anupapādaka-tattva (zie tattva's)
Āpas-tattva (zie tattva's)
Apollonius van Tiana 523
overeenkomsten met leven van Jezus 523
Apologeticus, Tertullianus 649
Apostolische opvolging (zie opvolging)
Aquino, Thomas van, over wonderen 525
Aramees, en Hebreeuws 43
Architecture of the Universe, The, Swann 72
Arcturus, relatieve omvang van 224
Arjuna, zijn reis naar Pātala 51
Armagnac, Alden P., over 'kosmische stralen' van Millikan 234
Arnobius, over goden en engelen 139-40
Arnold, Edwin, 'de dauwdruppel vloeit in de glinsterende zee' 115, 318
Arūpa, 'vormloze'(werelden) omschreven 78-9, 126
Arūpa-dhātu, 'vormloze' wereld, verblijf van dhyāni-boeddha's 621
Arūpa-loka (zie ook loka's en tala's)
toestand van materie en bewustzijn 456-7

Āryasaṃgha, stichter van een school van boeddhisme (mahāyāna) 630-1
Asklepios, Verhandeling over inwijding: over profetie van Egyptisch verval 610-1
Aspiratie, ware, 415-6
Aston, F.W., nader onderzoek van hypothese van Prout 242
Astra(a)l(e)
vlees is verdicht 156
dichtste, en ijlste fysieke stof praktisch identiek 156
wereld is liṅgaśarīra van de aarde 429
foto's van, wereld 580
Astrale licht, het
simulacra 425
elementaren 425
in- en uitstroming van levensatomen 426
plaats en aard van 437-9
zesde kosmische beginsel 542-3
beeldengalerij van de natuur 577-8, 580-2
betekenis van visioenen in 578-9
invloed van, op verschillende soorten mensen 579-80
overgangs-subgebieden van 581-2
twee soorten elementaren 582
bron voor inzichten van mahātma's 583, 585
epidemieën – stormen – oorlogen – cyclische bewegingen van 583
karakter van Swedenborgs visioenen 584
voorafschaduwingen van toekomst 585
grote steden draaikolken in lagere regionen van 586
Astrale vormen achtergelaten door de mens gebruikt door dierenrijk 169
Astrologie (zie ook circulaties in kosmos, symboliek, dierenriem)
oude, verheven wetenschap 91-2, 479-80
gedegenereerde praktijken van, tijdens neergang van Rome 176-9
astrologische astronomie van Ptolemeus 182-4
Bruno over archaïsche 479
en astronomie 481
leringen van archaïsche 481-3
esoterische wiskunde 482-3
mysteries over de maan 491
Astronomie (zie ook heelal, kosmos, zonnestelsel, wetenschap, werelden), en astrologie 481
Astronomy and Cosmogony, Jeans 60-1
Asura('s), 'rebellerende' goden 142
Athanasius, St., gezegde van 590
Atlantiërs/Atlantische ras (zie ook rassen)
vierde wortelras en keerpunt van evolutie 158-9
tijdstip halverwege de periode van het 168
hoogste graad van verstoffelijking tijdens 170-1
omvang van mensen van 172
Egyptenaren namen mummificeren over van 336-7
Egyptenaren waren oorspronkelijk 337, 597
opgegaan in Indo-Europese ras 337
Rāmāyaṇa over aard van rākshasa's 337
beschaving van 597-8
mysteriescholen gevestigd tijdens beschaving van 598-600
Atlantische continent
Ceylon (Lankā) en Poseidonis overblijfselen van 337-8, 596-7
Azoren, Canarische eilanden en Madeira, overblijfselen van 597
Ātman (zie ook zelf)
spiritus, pneuma 428-9
de monade 431
essentiële bewustzijn 451
sūtrātman wortelt in en vloeit voort uit buddhische monade uit 451-2
zuiver bewustzijn, per se 539
duur levensperiode van 545
-buddhi spirituele zelf 546
leringen in *Dhammapada* over het zelf 631-2
anattā-leer 632
Ato(o)m(en) (zie ook elektronen, protonen)
fysieke en kosmische 73
belichaamd denken 82
van huidige lichaam van de mens vormden vorige belichaming 90, 129-30
worden hongerig naar elektronen 93
godsvonk is geestelijk 104
fotonen van energie 106
levens-, emanaties van monade 107
monaden zijn metafysisch, van de ruimte 109
fysieke, grotendeels gaten 109
voorbijgaande gebeurtenis 110

Ato(o)m(en) (vervolg)
bouwstenen van heelal 110
aggregaten van levens-, verenigen zich 112
materie is verzameling monadische deeltjes 113
elementaal in oorsprong levens- 116
psychisch levens- van mens hoger dan dat van dier 117-8
omschreven 120
woonplaats van, op vierde gebied 120
fysieke, bezield door een jīva 121
evolutie van levens- tot zelfbewustzijn 123
levens- voor ons zoals de mens voor de goden 125
fysieke levens- zijn bewustzijnscentra 125-6
levens- substantie-energie-voertuigen van monadische straal 126
de mens is ouder van zijn levens- 128
omzwervingen van 128-9
bestemming van 129-30
menselijke ziel gevormd uit psychomentale levens- 130
onbewuste kant van de natuur 133
'ondeelbaren' van Democritus en Epicurus 'oorspronkelijke lichamen' van Lucretius 134-5
evolutionaire vooruitgang door natuurrijken 152-3
Newtons opvatting over 198
Griekse atomoi zijn monaden van Pythagoras 199
huidige opvattingen over 200-1
intelligentie van atomen erkend door Blavatsky en Edison 210-1
monaden zijn bewustzijnscentra van 213
elektronen zijn atomaire 'planeten' 213
Bohrs opvatting over, volgt analogie 213-4
Schroedinger en Broglie over structuur van 214
levensduur van 214-5
interatomaire en kosmische afstanden 215-6
van menselijk lichaam kunnen worden samengepakt in een speldenknop 215-6
illusie van 'materie' 216-7
het, en de 'leegte' 217
Emersons intuïtie van atomaire ruimten 224

Ato(o)m(en) (vervolg)
zon als kosmisch 224
helium is voorbeeld van transmutatie 234-5
layacentrum is in het hart van een 237
kwantumtheorie van Planck 240
geen einde aan deelbaarheid van kleine deeltjes 241
hypothese van Prout 242-3
isotopen 242
elke als eenheid optredende entiteit samengesteld 243
ware betekenis van transmigratie van levens- 327-8
Luckiesh over leven van 361-3
radioactiviteit bewegingen van levens- 424
in- en uitstroming van fysieke levens- 426
wat, is voor het fysieke lichaam is monade voor de aarde 427
analogie tussen bouw van, en oorzaak van de dood 431-2
aantallen, in lucht 433
omzwervingen van levens- na de dood 434-6, 443
uitwisseling van levens- tijdens leven op aarde 436-7
soorten levensatomen 441-2
levensverwantschap van levens- 442-4
bestemming van levens- bij 'opklimmen' van monade 443-4
wederopstanding van lichaam gebaseerd op weer verzamelen van levens- 444-6
levens- zielen van scheikundige 446
effect van crematie op levens- 446, 464
Griekse afleiding van term 446
paramāṇu en jīvātman 447-8
Upanishads over brahman 447
circulaties in de kosmos 448-9
leven is het samenbinden van, de dood het afstoten van 458-9
ouderdom en ziekte vertonen ongecontroleerde activiteit van levens- 459-60
dood door teveel aan leven 459
samenstelling van monadische omhulsels 504
levens- rusten niet tussen levens op aarde 505
aantrekking naar genealogische lijn 505-6

Ato(o)m(en) (vervolg)
aard van kiemcellen 509-10, 517-8
evolutie van kiemcel 515-6
psychomagnetische aantrekking van levensatoom-cel 515-6
Herodotus over omzwervingen van 516-7
iedere ouder bezit kiemcellen/levensatomen 517-8
Atropos, een van drie schikgodinnen 271
Augustinus, St.
over zien van cyclopen 5
onderwees over goden 140
over het kwade 256-7
over verdoemenis van niet-gedoopten 260
over wonderen 525
Augustus, ingewijd in mysteriën in latere tijd 601
Aura
emaneert uit astrale lichaam 516
psychovitale wolk 516
van de mens en 'zonnerite' 656-8
Aureool, gebruik toegelicht 655-68
Aurisch ei
99% van constitutie van de mens 369
een beeldengalerij 369
Autonomie (zie determinisme; indeterminisme; karma; wil, vrije)
Avatāra('s)
derde en hoogste klasse van mensen 558, 563-4
geval van een 562
mysterie en constitutie van 563-6
omschrijving van term 564
geleende tussenliggende deel van 564-6
band tussen Śaṅkarāchārya, Jezus en Gautama Boeddha 565-6
'kleinere' of boodschappers 566
H.P. Blavatsky en H.P.B. 566-7
onderscheid tussen christussen en boeddha's 575
omstandigheden wanneer, verschijnt 606
Jezus en H.P. Blavatsky openden messiaanse cyclus 606
Vishnu-Purāṇa over komst kalkin-608-10
Avesta 663
Avīchi (zie ook 'verloren zielen')
achtste sfeer is gebied grootste materiële dichtheid 79, 300
Avīchi (vervolg)
algemene term voor laagste postmortale toestand 299-300
de enige 'hel' 299
-nirvāṇa 300-1
toestand van laagste bollen van aardketen 302
Dante's hel in kern van de aarde 308
Homerus' Tartarus 309
twee paden van het *Mahābhārata* 309-10
-toestand mogelijk op aarde 321-2
zowel toestand als sfeer 321-2
toestand van een entiteit in 321-3
'verloren zielen' zeldzaam 322
laagste deel kāmaloka gaat over in 457-8
laagste kāmaloka en, zijn strafplaatsen 462
Avitus, Brief aan, Hiëronymus over wederbelichaming van werelden 353
Azoren, overblijfsel van Atlantis 597

Ba'al, 'Heer van rijkdommen' of 'Heer van gevangenen' 667
Bābā-Mezīahh 526-8
Balthasar, als maan in legende van drie magiërs 667-8
Barddas, Welsh manuscript 133-4
Bar-Salibi Dionysius (zie Dionysius Bar-Salibi)
Bartolocci 40-1
Bazzoni, G.B., over moleculen in kubieke inch lucht 433
Becquerel 198
Bede, eerbiedwaardige, over *modra neaht* 664
Beeldengalerij
mens een psycho-fotografische film 368
van eeuwigheid in het astrale licht 369
Beginsel, drie graden van buddhisch, in de mens 642-3
Beginselen (zie ook mens, werelden, loka's en tala's)
gebieden zijn werkingssferen van 119
vier lagere gebieden beschreven 126
de kabbalistische namen 126-7
de monadische straal en kleinere monaden in de mens 404-6
zielen in de mens 404-5
sūtrātman 405

Beginselen (vervolg)
Griekse, Latijnse en Sanskriettermen voor, in de mens 428-9
benamingen zoals toegepast op de aarde 429
zeven, van de mens opgesomd 435-6, 539-40, 545-8, 550
klassen van levensatomen in de menselijke constitutie 435-8, 440-1
onderscheid tussen liṅgaśarīra en kāmarūpa 439-40
psychische natuur van de mens 442-3
ātman het essentiële bewustzijn 451
buddhische monade de sūtrātman 451-2
bewustzijnsbereik van monaden in de mens 486-7
vier evolutielijnen in menselijke constitutie 487-8
analogie tussen zeven ketenbollen en zeven 489-90
zeven, tien en twaalf 490
drievoudige verdeling van 538, 545-7
verwarring in christelijke theologie 538
onderscheid tussen ziel en geest 538-9
van de kosmos 541-3
karakter en elkaar doordringen van 543-4
ontvouwing van 543
zevenvoudige aard van 543
relatie van monaden tot element- 545
gehele of gedeeltelijke ontwrichtingen 551
zielloze wezens 551-2
zielloze lichamen 551-2
'verloren zielen' 552-3
tijdelijke psychische ontwrichting 553-4
krankzinnigheid 554-5
trance 554
gevallen van meer dan normale activiteit 555-6
toestand van geïncarneerde christussen 556-8
Beginselen, Over eerste, (zie *Principiis, De*)
Behoud van energie, vervangen door theorie van uitstraling 86-8
Bel (zie Ba'al)
Beloning (compensatie) (zie karma)
Bentley, Richard, Brieven van Newton aan 229
Berkeley, George, bisschop, 'Het rijk richt zich naar het westen' 184
Bernard van Clairvaux
over zichzelf vergeten 571-2
over het overstijgen van persoonlijkheid 573-4
Beschaving(en) (zie ook cyclussen)
prestaties van oude 27-8
symptomen van een, in verval 176-9, 182
invloed van archaïsche wijsheid op 179-81
Griekse, en orakel van Delphi 179-80
sluiten van mysteriescholen leidden tot Middeleeuwen 181-2
invloed van Claudius Ptolemeus 182
leringen van Babylonische astronoom-astrologen 182-3
westelijke gerichtheid 184
Grieks-Romeinse 184-5
activiteit van oudere broeders tijdens Middeleeuwen 185-6
Nikolaus Krebs, graaf Pico della Mirandola en Copernicus 186-7
Nikolaus Krebs, Kardinaal De Cusa 186-7
Columbus 189-90
Luther, Melanchthon en Calvijn over Copernicus 191-2
Galileo 191-2
materialisme 193
religieuze, wetenschappelijke en filosofische tijdperken cyclisch 205
diepzinnigste religies en filosofieën zijn oudste 206
taal van sommige onbeschaafde volkeren wijzen op vroegere cultuur 207
neger, belangrijke toekomst voor 207
wijzen begeleidden 207
19de eeuw hard en bitter 399-400
betrekkingen van Sinnett en Hume met twee meesters 400-1
inzichten van mensen nu enorm veranderd 401
karakter van Atlantische 596-8
mysteriescholen licht en leiding voor elke 599-601
enkele profetieën over verval en opkomst van 607-11
Beschermengel, mānasaputra-element in de mens 476
Beschermers (zie ook mahātma's) van wijsheidsreligie 16
'Beschermmuur', verzamelnaam voor wijzen 520

Bestemming (zie karma)
Betelgeuze, relatieve omvang van 224
Beweging
onophoudelijke, is groei 104
bewuste, in hart van alles 113
Bewustzijn (zie ook denkvermogen, individualiteit, denken, geheugen)
begrijpen door te worden 57
verandering van, door verandering van trillingsgetal 58
tijdens slaap 58
fysieke en innerlijke zintuigen 58-9
universeel, abstracte ruimte 68
oorsprong van alle kracht 70
en ontelbare graden van bewustzijnen 73-4
één identiek universeel 76
logos een geïndividualiseerd 76
een eenheid en toch deelbaar tijdens manifestatie 77
vooraanstaande wetenschappers leiden heelal af van 82
atoomstructuur als belichaamd denken 82
breidt uit door evolutie 96-7
van atomaire en kosmische elektronen 97
ruimte vol 96-8
is essentie van dingen 98
-scentra of 'zielen' zijn het heelal 108
leven-,-substantie is ruimte 108
hindoemetafoor van mens als boom van 110-1
monadisch -scentrum geeft individualiteit aan ziel 110-1
groepszielen 111-2
alle wezens 'gebeurtenissen' van 113
zuiverste vorm van kosmische kracht-beweging 113
onsterfelijkheid betekent onbeweeglijkheid van 113
onsterfelijkheid en continuïteit van, omschreven 113-4, 144-5
menselijk en dierlijk, vergeleken 116-9
zelf-, teruggekaatst naar zichzelf 117
zelf-, duidelijk een spirituele eigenschap 117
'meervoudige' persoonlijkheid 118
vier werelden van gemanifesteerd 119-20, 126-7
monade of jīva betrekkelijk volledig zelfbewust 119
maruts, zelbewuste natuurgeesten 121
elementalen halfbewust 121-2
Bewustzijn (vervolg)
'zelfgeleide' evolutie 124
het heelal belichaamde bewustzijnen: sleutel tot kennis 126, 226-7
relatie van de mens tot zijn voertuigen van 128
monadische straal blijft in stand, niet de samengestelde ziel 129-30
monadische zelf- en atomaire niet- in de manifestatie 132-3
atomen brengen zich als aggregaten tot uitdrukking 136
turīya en samādhi spirituele -stoestanden 139
betekenis van 'hof van Eden' mythe 141
status van 'gevallen' engelen 141-3
graden van, in natuurrijken 142
zelf- van monade 151
Eddington over universaliteit van 209
Edisons geloof in atomair 210
Jeans en Planck over fundamenteel 211-2
onthullingen over planten- van Chunder Bose 212-3
'dichtheid' en 'ijlheid' van 219-20
de wortel van energie 227
natuurkrachten zijn emanaties van kosmisch 227-8
'materie' is verharding van monadisch 227
zwaartekracht een uitdrukking van kosmisch 227-8
fohat is kosmische ,-energie 237-8
vrije wil 250-1
karma bestuurd door kosmisch en hiërarchisch 265-6
kosmisch, tijdens manvantara en pralaya 265-6
oorzakelijke harmonie 266-8
drukt zich stapsgewijs uit in hiërarchieën 266
vrije wil een aspect van oneindig 267-8
vereniging met universele, is doel van mysteriën 310
nirvāṇa is zuiver monadisch 317-8, 320
wil en intelligentie afgeleid van essentie van heelal 393
wil verschilt door kracht niet door vrijheid 393
postmortale toestand van zelfmoordenaar 393-5

Bewustzijn (vervolg)
ogenblikkelijke bewusteloosheid volgt op dood 394-5
spirituele monade bron van alle 404
essentieel, en zijn brandpunten 404-5, 451-2
werkelijkheid kosmische leven-substantie-intelligentie 413-4, 420-1
leven is *al wat is* 420-1
kosmische entiteit is niet 'God' maar aggregaat van levens 421
continuïteit van, per se 450
onophoudelijke veranderingen van egoïsch 450
denken, wil en gevoel, drie inherente kwaliteiten 451
sūtrātman 451-2
Plato over, als herinnering 452
dood als gevolg van spanning bij het zich ontvouwende veld van 452-3
egoïsch, in devachan 454-6
zielen- van ego tijdens panorama van vorige leven 455-6
toestanden van materie en, tussen laagste astrale gebied en hoogste devachan 456-7, 463
potentieel van een 'vruchtbare oude dag' 459-60
oorzaak van niet-bewust-zijn bij het sterven 467-8
en zelf-, in evolutie 467-8
psychisch, en dromen tijdens slaap en dood 469-73
sleutel tot mysterie van dood en slaap 472-4, 477-8
aard van, en bewusteloosheid 473-4
evolutie en uitbreiding van 474-5
zeven en vier toestanden van 475-8
jāgrat 475, 477
svapna 475, 477
sushupti 475-7
turīya-samādhi 476-7
bereik van monadische centra van, in de mens 486-8
toestanden van, op schaal van levensstadia 533-4
zelfbewuste denkvermogen van de mens schakel met kosmisch 534
ātman, per se 539
buddhi is orgaan van onderscheidingsvermogen 540
monaden zijn, -aspect van element-beginselen 545

Bewijs
omschreven 3-4
niet onfeilbaar 4
Bhagavad-Gītā, over komst van avatāra's 606, 630
over het ene en het vele 76-7, 304
Bhūr-loka (zie loka's en tala's)
Bibliotheca Rabbinica, Bartolocci 40-1
Bibliotheken
geheime, bevatten zeldzame manuscripten 14
bevatten bewijs van universele wijsheidsreligie 14
Bijbel (zie ook Nieuwe Testament, Oude Testament, christendom, Christus, Jezus)
Mattheus en Marcus niet schrijvers van evangeliën 41
voorbeeld van verkeerde vertaling om te versluieren 42-5
symboliek van de slang 50-1
dag des oordeels vewijst naar involutie 84
Adam en Eva als 'gevallen engelen' 141
gebruikt om toekomst te voorspellen 179
Jesaja en *Openbaring* over ontbinding van het heelal 317
Bijen, Griekse symbolische term voor discipelen 485
Bijgeloof, ontaarde verering 295
Binnenronden (zie ronden)
Bios, prāna-manas, of anima 428-9
Blake, William, vers over niet gehecht zijn aan vreugde 416
Blavatsky, H.P.
Isis Ontsluierd, De Geheime Leer 196, 198
over Clementijnse Homilieën en de mysteriën 29-30
over karma 32-3, 250-5, 276, 279-80, 281-2, 285-6
over onzichtbare sferen 71-2
over analogie 73-4
over aard van 'geesten' 123
over hiërarchieën 124
over geologische tijdperken 167, 175
de tijd van 193-4, 195-6, 197-8, 199
haar kwalificaties en werk 194-8
de bron van haar leringen 195-7
haar leraren 197
karmische verantwoordelijkheid die, en haar leraren op zich namen 197

Blavatsky, H.P. (vervolg)
resultaten van haar werk 197-8
haar invloed op de wetenschap 198
voorspelde conclusies van de wetenschap 210-1
over 'laya' 237-8
over barmhartigheid 276
over harmonie 276, 528
over 'onverdiend lijden' 279-80
over cyclus van 4 3 2 0 483
over 'zielloze' mensen 551
over 'kleinere avatāra's' 566-7
H.P. Blavatsky en H.P.B. 567
middelaar iets anders dan medium 567
messiaanse boodschapper 606
over dan ('dhyan') 624-5
over pāramitā's 641-2
Bliksemafleiders, oude Romeinen gebruikten 28
Bodhi, zich verbinden met kosmische, is het bereiken van boeddhaschap 645
Bodhisattva (zie ook boeddha's)
zoon van dhyāni-boeddha 622
dhyāni-, manifestatie van buddhische beginsel 643
Boeddha (bodhisattva) zoon van dhyāni-boeddha 622
Boeddha, ādi-
eerste logos – de eerste toevlucht 620-1
kosmische voortbrenger of ālaya 644-5
Boeddha, Amitābha-, manifestatie van ālaya 639
Boeddha, dhyāni-
ingewijde heeft band met, van ronde 536
status van 575
een boeddha is een zoon van 622
hoogste van drievoudige essentie 622
gemanifesteerd in dharmakāya in arūpa-dhātu 621
monade is identiek met 638-9
een vorm van ālaya 639, 644-5
Boeddha Gautama
hīnayāna- en mahāyānaschool en Advaita-Vedānta 85, 626-32
leringen over karma in *Dhammapada* 291-2, 372
zijn nirvāṇa 321, 642
leringen over niet-bestaan van 'ziel' 406, 631-2
Boeddha Gautama (vervolg)
tussennatuur van Śaṅkarāchārya en Jezus geleend van 565-6
esoterie in 'geloofsbelijdenis' 620-2, 626-7
leringen van, niet pessimistisch 622-3
en nirvāṇa 623
en Weg van het Midden 624
zijn 'leer van het oog' exoterisch - 'leer van het hart' esoterisch 624-5, 627
verklaarde deel van brahmaanse geheimen 624-5, 630
bewaarde geheime leringen voor zijn arhats 624-5
verklaring van 'gesloten vuist' 625-6
opvolgers hadden esoterische kringen 629-30
westerse scepsis door beperkte studie 627-8
bewijzen van zijn esoterische leer 628-9
paradox van het Zelf en illusie van het zelf 631-2
leer van het worden 632-3
interpretaties van leringen van, door Mw. Rhys Davids 633-6
reïncarnatie en karma tonen onjuistheid aan van vernietiging van individualiteit 634
Jātakaverhalen over wedergeboorten van 634-6
leerde overleven van karma 634-5
ook Śākyamuni (Śākya-wijze) of Siddhārtha genoemd 639
grootheid x verklaard 635-8
over skandha's en overleven 636-7
exoterische en esoterische betekenis van leven van 639-40, 642
Vier Waarheden en Achtvoudige Pad 640-1
tien pāramitā's 641-2
term 'boeddha' omschreven 642, 645
over verenigen met Brahmā 643-4
bereiken van boeddhaschap is werkelijke yoga van het boeddhisme 643-5
Boeddha, mānushya-
bereikt nirvāṇa op aarde 321
assimilatie van dhyāni-boeddha 575
laagste van universele drievoudige essentie 622, 643
Boeddha's
en christussen hebben geen devachan nodig 388-9

Boeddha's (vervolg)
bewustzijn van, dat van turīya-samādhi 476-8
en christussen zijn twee categorieën van avatāra's 575
opvolging van 'levende', in Tibet 616
drievoudige verdeling van, hun wet en hun hiërarchie 621
drie graden van boeddhaschap 643
Boeddhisme
esoterie in hīnayāna en mahāyāna-school 50
niet-bestaan van 'ziel' in 406, 631-2
hiërarchie en evolutie van boeddha's 620-2
'geloofsbelijdenis', exoterische en esoterische betekenis van 620-1, 626-7
geen religie van pessimisme 622, 624
nirvāṇa geen vernietiging 622-3
exoterische 'leer van het oog' en esoterische 'leer van het hart' van 624, 627
arhats van Gautama ontvingen geheime instructies 624-5, 626-7
verklaring van 'gesloten vuist' van Gautama 625-6
hīnayāna (exoterische) en mahāyāna (esoterische) scholen 627
westerse scepsis door beperkte studie 627-8
voorbeelden van Gautama's esoterische leer 628-9
paradox van het Zelf en illusie van het zelf in 631-2
doel van, ligt in leer van het worden 632-3
over overleven en karma 634-5
interpretaties van leringen door Mw. Rhys Davids 633-6
Jātakaverhalen over Boeddha allegorisch 634-6
Vier Waarheden en Achtvoudige Pad van 640-1
tien pāramitā's van 641-2
overleven - grootheid x – skandha's – saṃskāra's 635-9
over skandha's en overleven 636-7
betekenis term 'boeddha' 642, 645
leringen van scholen van, over eenwording met brahman 643-5
drie graden van boeddha's 643
bereiken van boeddhaschap is werkelijke yoga van 643-5
Bogomilen, geloofden in wederbelichaming 346, 358
Böhme, Jakob
Brief 208, 544-5
over het mysterie van de mens 544-5
hoog type helderziende 588
uniek geval 592
Bohr, atoomtheorie van 213-4
Bonnet, Charles
onderwees reïncarnatie 359
over wonderen 525
Boodin, prof. J.E.
metafysische benadering van fysica 208
mystificatie van mathematische natuurkundigen 209
Boodschapper(s)
engelen, een omschrijving 140-3
'heliodromus' in Mithras-stelsel 495
Blavatsky een, en kleinere avatāra 566-7
oorzaken waardoor een, verschijnt 606
Jezus en Blavatsky waren messiaanse, 606
wie en wat zijn 607, 616-8
vaak vervolgd en boodschap verminkt 611-2
Boog
neergaande of schaduw-, van evolutie 160-2
opgaande (of lichtende), van evolutie 160
Boom
hindoemetafoor voor bewustzijn van de mens 110
hamadryade is monadische essentie van 112
Boroboedoer, beeldhouwwerk op 26-7
Bose, Sir Jagadis Chunder, *Plant Autographs and Their Revelations* 212-3
Brahmā, derde logos, spirituele monade moet zich verenigen met 644
Brahman, kosmische, aṇīyas aṇīyasām, 'kleinste van het kleinste' 447
Brahman-pradhāna, monadische zelf van een kosmische hiërarchie 541
Brief aan Avitus, Hiëronymus over voorbestaan van de zon 65
Brieven, aan Richard Bentley van Isaac Newton 229
Broeders, van licht en van duisternis 51-2
Broeders, oudere (zie mahātma's)

Broederschap, grote (zie mahātma's)
Broglie, De 214
Browne, E.G. 45-6
Browning, Robert, 'alles duurt eeuwig voort' 135
Bruno, Giordano 358
  over universaliteit van het leven 479-80
  werk van 616-7
Buddhi
  is hoogste brandpunt van bewustzijn in de mens 451
  individuele persoonlijke bewustzijn weerspiegeling van 452
  geestelijk vermogen of orgaan 540
  ātman-, blijft gedurende hele levensperiode van melkweg bestaan 546
  is zetel van abstracte bodhi 643
  de mens is een manifestatie in drie graden van 643
Buddhi, ādi- of mahā-
  is ālaya-svabhavat 429
  oorsprong of kosmische ziel 541
  kosmisch beginsel 639
Buddhi-manas, mens, nous 428-9
Buitenronden (zie ronden)

Calvijn, aanval op Copernicus 191
Canarische eilanden, overblijfsel van Atlantis 597
Capella, Martianus 430
Cardan, Jerôme, over wonderen 525-6
Carne Christi, De, (Over het vlees van Christus), Tertullianus 4
Cartesianisme, dualisme van Descartes 221-2
Catastrofen, karma van slachtoffers van 288-9
Cel(len) (zie ook atomen, voortplanting, wederbelichaming)
  verbijsterend aantal, in fysieke lichaam 109
  -deling van eerste wortelras 156
  'puddingzakken' waren astraal 156
  evolutie van, van tweede wortelras 162
  evolutie en psychische kracht beheersen kiem- 162-4
  als opslagplaats van nog niet tot uitdrukking gekomen soorten 163-4
  aard van kiem- 509-10, 514-5, 517-8
  evolutie van kiem- 515-6
  vergankelijke karakter van kiem- 518
Celsus
  Griekse filosoof 35-6, 139-40
Celsus (vervolg)
  over mysteriën van Mithras 494
Ceylon (Sri Lanka)
  Lankā genoemd in *Rāmayaṇa* 337
  noordelijk voorgebergte van Atlantis 597
Chambered Nautilus, The, Oliver W. Holmes 497
Chamberlin 67
Chela's
  wanneer kunnen ze worden geholpen 280-1
  training van 389-91
  bijen was Grieks symbool voor, 485
  als voorlopers van het ras 618-9
Chelaschap
  huwelijk en 377-8
  waar, en menselijke plichten 390-1
  aard van 618-9
Chhāndogya Upanishad (zie Upanishads)
Chhāyā's ('schaduwen'), astrale lichamen van lagere pitri's 175
China, taoïsme religie van 46-7
Chloor, atoomgewicht van 242
Chohans, dhyāni-
  engelen 124
  rijk hoger dan mensenrijk 169, 255
  spelen rol in eerste ronde 513-4
Chohans, māmo-
  Heren van duisternis 262-3
  geestelijk verdorvenen verbinden zich met 262-3
Chosroes, koning Noeshirwan I
  en verbannen filosofen 345-6
  en Justinianus 601
Christendom
  veranderingen in betekenis van 'dogma' en 'ecclesiastisch' 1-2
  Paulus over geloof 4
  tegenstrijdigheden van Tertullianus 4-5
  Augustinus' beschrijving van cyclopen 5
  Jezus over mysteriën 19
  symbolische taal van Griekse mysteriën in vroege 19-20
  vroege, niet ver van neoplatonisme en neopythagorisme 20-22
  Nationale Synode en andere vroege invloeden op 21-22
  Nationale Synode en vijfde oecumenische concilie 22
  ketterijen van Origenes 22-3
  Clementijnse Homilieën over Christos en 'inwijding' 29-30

Christendom (vervolg)
Lucas over 'verrijzenis' 29-30
Origenes over esoterische leer 35-6
interpretatie van gezegde van Jezus 37-9
Jezus over wijnstok en ranken volgens *Johannes* 39-40
roep aan het kruis toegelicht 41-5
leven van Jezus symbolisch 42
Dante's verwrongen opvattingen over hemel en hel 53
esoterische opvatting over 'hellen' 55-56
Origenes en Hiëronymus over hemellichamen als levende entiteiten 64-5
dag des oordeels verwijst naar involutie 84
grondgedachte van, pantheïstisch 101
persoonlijke god sluit beperking in 101-2
drieëenheid echo van mysteriescholen 102vn
leringen over goden en 'engelen' in vroege 139-40
'gevallen engelen' en 'rebellie' in de hemel 141-3
verval in eerste eeuwen van 176-9
waarzeggerij op basis van bijbel 178-9
Grieks-Romeinse invloed op 184
verlichte leringen van Kardinaal De Cusa 186-8
houding van theologen ten opzichte van Columbus 189-90
Copernicus beticht door Luther en Calvijn 191
theorieën van Galileo 'ketters' 191-2
Augustinus over verdorvenheid van de wil 256-7
'geestelijke boosheid' 262-3
Lactantius over goed en kwaad 259-60
Augustinus over verdoemenis van niet-gedoopten 260
Jesaja over schepper van het kwaad 260
39 artikelen en geloofsbelijdenis van Westminster 260-1
grondslag van het plaatsvervangend lijden 274-6, 290
godsdienst die eeuwige hel leert 294-5
Spurgeon en Furniss over toestand van verdoemden 294-5
Dante's ideeën over hellen 294
Tertullianus over 'gelukzaligheid' van 'heiligen' 295

Christendom (vervolg)
Lightfoot over datum van schepping 305-6
Erigena's filosofie van evolutie 307-8
Jesaja en *Openbaring* over ontbinding van het heelal 317
invloed van leer van wederbelichaming op christendom 338-9
Nieuwe Testament onrechtvaardig tegenover Farizeeën 338-9
Josephus over Farizeeën, Sadduceeën en Essenen 339-42
lot van leer van wedergeboorte in vroege 345-6, 356-8
verminking van Origenes' teksten 347-8
Origenes over wederbelichaming 347-54
band van manicheeërs met 348
aanhangers van een voorbestaan 349-50, 354-5
voorbestaan onderwezen door Clemens 354
vragen van Nicodemus aan Jezus over wedergeboorte 355
wederbelichaming esoterische leer in vroege christendom 354-6
Johannes over blind geboren man 356
Katharen (Albigenzen, tisserands) en Bogomilen vervolgd wegens geloof in wederbelichaming 358
filosofie van Bruno, Van Helmont, Swedenborg, Goethe, Lessing, Herder en Bonnet omvatte wederbelichaming 359
Lessing over reïncarnatie 359-61
wederopstanding van het lichaam 444-6
Origenes over ladder-symbool in mithraïsme 494
betekenis van mithraïsme in vroegchristelijke tijd 494-5
opvattingen van kerkvaders over wonderen 525
theologische verwarring over samenstellende delen van mens 538
betekenis van psyche in vroege 538
episode van Jezus in Hof van Gethsemane 556-7
avatāra Jezus 565-6, 651, 654
verband tussen Śaṅkarāchārya, Jezus en Gautama Boeddha 565-6
Jezus een messiaanse boodschapper 606

Christendom (vervolg)
profetie van Petrus 607-8
apostolische opvolging verwrongen kopie van Hermetische keten 616
betekenis van driekoningen/epifanie 647, 654-5
symboliek van Jezus en zijn 12 discipelen 648
evangeliën een versluierd inwijdingsverhaal 648
Jezus' intocht in Jeruzalem 648-51
symbool van de ezel 648-51
diersymbolen voor evangeliën 650
bronnen van 651-2
Isis als onbevlekte maagd 652
geboortedatum van Jezus 652-3
betekenis van 'verloren schapen' van Israël 654
theofanie – theopathie – theopneustie 655
gebruik van aureool en nimbus 655-6
betekenis van 'bekleed met de zon' 656-8
de 'transfiguratie' 658-9
geboorte van Christos 659-60
fysieke en mystieke geboorten van Jezus verward 660
vroege christenen brachten Jezus in verband met de zon 661-2
geloof in goddelijke zon universeel 662-3
Adonis – Atys - Mithras – Mitra – geboren in grot 663
bijna universele viering van 24-5 december 663-4
de Maagd in andere religies 665-6
de 'onbevlekte ontvangenis' 665
toelichting op de drie magiërs 666-8
Jezus Lucifer genoemd 667
Christos (zie Christus)
Christus (zie ook Jezus, christendom)
Clementijnse Homilieën over Christos 29
evolutie van innerlijke 38-9
het –mysterie 289-90
bewustzijn van een, dat van turīya-samādhi 476-7
de geïncarneerde 556-8
Christussen, boeddha's en avatāra's, verschil tussen 575
Chrysostomus, over wonderen 526
Chula-Mālunkyaputta-Sutta 626
Cicero 8-10
over afleiding van het woord 'religie' 9
Circulaties in de kosmos (zie ook dood, ronden, universum, planeten) 140, 448-9, 481, 484-6, 492-3, 497
en zeven heilige planeten 490-2
buitenronden 496-9
Cirkels, van Plato en 'gekromde ruimte' van Einstein 230
Civitate Dei, De, (Over de stad Gods), Augustinus 257
Claudius Ptolemeus (zie Ptolemeus)
Clemens Alexandrinus
citeert uitspraak van Jezus 37
schreef en sprak over goden 139
over de mens als microkosmos 354
over voorbestaan 354
Clementijnse Homilieën over Christos-inwijding 29
Columbus, Christoforus 189-90
Comus, Milton over kāmarūpische spoken 441-2
Concentratie (zie meditatie)
Congregatie, boeddhistische priesterdom: mystieke betekenis ervan 620
Contra Celsum, (Tegen Celsus) Origenes 35, 64-65, 139, 351-4, 494
Contra Haereses, Irenaeus 39
Copernicus
pionier van kosmogonische denkbeelden 186-7
oprechte helderziende 587-8
Corax, 'raaf' 495
1 Corinthiërs 408, 443
Corpus, soma of sthūlaśarīra 428-9
Crematie
effect van 446, 464
helpt bij ontbinding van model-lichaam en 'schil' 464
Crookes, Sir William 198
Crowther, dr. James Arnold 69-70
Cryphius, 'neofiet' 495
Curie, Pierre en Marie 198
Cusa, Kardinaal De (Nikolaus Krebs)
liep vooruit op Copernicus en Galileo 186-7
oprechte helderziende 587-8
Cyclus(sen) (zie ook evolutie, ronden, manvantara's, beschavingen)
onderscheid tussen evolutie en revolutie 104-5
van verandering en herhaling 176
verval van Romeinse Rijk 176-8, 181-2, 184-5
sluiten van mysteriescholen 181

Cyclus(sen) (vervolg)
overgangstijden gekenmerkt door levendige mentale activiteit 182-3
de tijd vóór en na Christus 184-5
Middeleeuwen en Renaissance 185-6
na de Middeleeuwen 186-8, 189-92
tijd van materialisme 193
want heelal zelf bolvormig 204
religieuze, wetenschappelijke en filosofische tijdperken herhalen zich 205
'schepping' een cyclisch proces 231-2
layacentra slapend en actief 241-2
en palingenese 327
karma volgt wet van 369-70
dood en geboorte cyclische gewoonte van ego 370-1
schijnbaar scheve verhouding tussen leven op aarde en in devachan 384-5
heiligheid van 4 3 2 0 in 482-3
stormen, oorlogen, epidemieën zijn cyclische bewegingen van het astrale licht 583-4
messiaanse en precessie- 606
Jezus en Blavatsky openden messiaanse cyclus 606
voorspelling van *Vishṇu-Purāṇa* over einde van kaliyuga 608-10
Cynocephalus (zie mensapen)
Cyprianus noemt Christus 'Sol Verus' 661

Daemonen (zie demonen)
Dag des oordeels verwijst naar involutie 83-4
Dageraden
Dampier,Whetham, *A History of Science* 243, 423-4
'Dan' ('jan-na' of 'dhyāna') 624
Dante
verminkte echo's in *Divina Commedia* 53
over hellen 294, 308
Darśana's, 'zienswijzen'- zes stelsels van hindoefilosofie 50
Darwin, Charles, verderfelijke invloed van theorieën van 144-7, 149
Darwinisme, verderfelijke morele invloed van 144-8
Dass mehr als fünf Sinne für den Menschen sein können, Lessing 360
DAT, ruimte of het AL 108
Deling, celdeling van eerste wortelras 156
Democritus
atoomleer van 134-5
leringen verkeerd begrepen 198-9
Demonen
'vaderen' of heengegane geesten 309-10
engelen van Mozes door Philo Judaeus demonen genoemd 344-5
Denken, het (zie ook denkvermogen, bewustzijn, gedachten, herinnering)
atomaire structuur een belichaming van 82
Spreuken over 'zoals een mens denkt' 397
veroorzaakt alle dromen 470
Denkvermogen (zie ook bewustzijn, individualiteit, gedachte(n), herinnering, mānasaputra's, manas, ego)
volgens vooraanstaande wetenschappers komt heelal voort uit 82
eerste wortelrassen zonder 154-5
heren van het, belichaamden in tweede en derde wortelras 161
vrije wil en, in natuurrijken 253-4
lot geweven door activiteiten van entiteiten 255-6, 263-4
vrije wil een aspect van de oneindigheid 267-8
genie geïnspireerd door grote geesten 369
hogere brein-verstand deel van reïncarnerende ego 468
zelfbewuste, van de mens schakel met kosmische geest 534
Denkvermogen, kosmisch (zie mahat)
Descartes, invloed van radicale dualisme van 221-2
Determinisme, fatalisme en autonomie even onlogisch 252-3, 264-5
Deugd
omschreven 589
tegenover ethiek 589
de Ouden over 589-91
Deuteronomium 527
Devachan (zie ook kāmaloka, nirvāṇa)
hemel door Ouden en Dante gesitueerd in onzichtbare gebieden 53
vergoeding voor 'onverdiend lijden' in 254
Tertullianus over 'gelukzaligheid' van heiligen 295
één 'hemel' en 'hel' voorbehouden aan christendom en islam 295, 306
sferen van gelukzaligheid en louter-ing 297-305

Devachan (vervolg)
loka's en tala's 302-3
spirituele werelden relatief gelukzalig; stoffelijke sferen relatief een hel 298
richting bepaald door aantrekkingskracht 298-9
een reeks toestanden 299
avīchi en nirvāṇa 299-300
menselijke ziel ondergaat zuivering en bestraffing in aardketen 302
loka's en tala's opgesomd in *Purāṇa's* 302-3
hemelen en hellen tijdelijk 306-8
hemelen en hellen verdiend niet voorbestemd 307
vreemde ideeën over hemel en hel 308
Dante's opvatting 308
Homerus' indeling 309
Tartarus 309
Mahābhārata over twee paden 309
hemelen en hellen graden van geest en materie 311-2
zuivering van hogere deel van menselijke ziel 313-5
eerste en tweede dood 313-5
tattva's, loka's en tala's 315-7
toestand van devachanī 321
gelukzaligheid van 'hemelen' tijdelijk, groei eindeloos 324
Sukhāvatī of 'gelukkig land' 365-6
en reïncarnatieproces 365-7
duur van 384
schijnbaar buiten proportionele duur verklaard 385-8
wereld van gevolgen niet van oorzaken 385-6, 472
niet-vervulde verlangens gerealiseerd 385-6
boeddha's en christussen hebben geen, nodig 388
in essentie een zelfzuchtige toestand 388
alleen liefde bevrijdt ons van 388-9
en training van chela's 389-91
devachanische tussenperiode na vroegtijdige dood 391-2
van zwakzinnig geborene 392
en andere postmortale toestanden van zelfmoordenaar 392-5
van slachtoffer van oorlog of ongeluk 396
volgt na reis in astrale wereld 405

Devachan (vervolg)
kiemtijd vóór en aan eind van 454-6
dromen in 454-5, 471-2
herhaling van panoramisch visioen op drempel van 456
rūpaloka en 456-7
'geestelijke selectie' 457
toestand van, tijdens aardse leven 463
sushupti-toestand in hogere gebieden van 477
essentie van menselijke ego rust in 488
stralen van monade die thuishoren op heilige planeten rusten in 497
invloeden die tenslotte aan, een einde maken 500-1, 506-8
Deva's (goden) een algemene term, omschreven 56, 255
Dhammapada
over oorzaak en gevolg 291, 372
over het zelf 631-2
Dharma
'wet' 620-1
esoterische, van Boeddha-Gautama 642-3
Dharmakāya, bekleedsel van dhyāni-boeddha's in 'vormloze wereld' 621
Dharmarāja, titel gebruikt door Heer Boeddha 628
'Dhyan' (zie 'dan')
Dhyāni-boeddha (zie boeddha, dhyāni-)
Dhyāni-chohan (zie chohan, dhyāni-)
Diagoras, beschuldigd van verraad van mysteriën 588-9
Diagrammen
van loka's 78
van svabhāvische evolutie van element-beginselen 570
Dialoog met Trypho, Justinus de Martelaar 664
'Diamanten hart', term gebruikt voor mahātma's 520
Dichtheid, gebruik van term 219-20
Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology, red. Sir W. Smith, over Herodotus en Egypte 334
Dier, term animal (zōon) niet beperkt tot 335vn
Dier(en)
verschil tussen mens en 115-7
automatisch bewust 116
interpretatie tekst uit *Prediker* 117
eigenschappen van mens en, vergeleken 118-9

Dier(en) (vervolg)
minder geïndividualiseerd bewustzijn van 142
zoogdieren in vierde ronde voortgekomen uit mens 154
lagere, overblijfselen van derde ronde 154, 171
haai heeft geen beenderen 155-6
effect van evolutie op 158-61
bestemming van lagere 161, 169
bestemming van mensapen 161, 466
oorsprong van zoogdieren 161-5
sterkste drang bepaalt soort 163-4
lagere rijken aspireren om mens te worden 165
dierlijke monade verschilt in evolutiestadium 165
opeenvolgende verschijnen van natuurrijken 166
evolutionaire processen vóór eerste wortelras 167
achtergelaten astrale vormen van de mens gebruikt door 169
specialisatie van 169
lagere rijken product van onvolledig ontwikkelde 'menselijke' soort 171
omzwervingen van levensatomen naar 328, 435
reïncarnatie van 396
ongunstige aspecten van houden van huisdieren 465-6
bezinksel van gedegenereerde entiteit gaat lichaam van, binnen 552
verkeerd begrepen aspecten van transmigratie 552-3
Dierenriem (zie zodiak)
Dierfiguren, verering van mythologische 650-1
Dii (goden) 255
Dimensie(s)
'vijfde', innerlijke gebieden van de theosofie 61
tijd als 'vierde', van Einstein 61
Dionysius, de Areopagiet
leringen van 308-9, 348
geschriften van, één bron van het christendom 652
Dionysius Bar-Salibi, citeert Jakob van Edessa over geboorte van Jezus 653
Dionysius Exiguus, stelde geboortedatum van Jezus vast 652-3
Discipelschap (zie chelaschap)
Divina Commedia, La (De goddelijke komedie), Dante 53, 294
Dīwān, Jalālū'd-Din Rūmī 45-6
Docta ignorantia, De, (Over geleerde onwetendheid), Nikolaus Krebs, Kardinaal De Cusa 187
Dogma, omschreven, oorspronkelijke betekenis en later gebruik 1-2
Dominica oratione, De (Het gebed des heren), Cyprianus 661
Dood
van kinderen 391-2
bewustzijnstoestanden na voortijdige 392-6
zelfdoding 392-5
van fysieke lichaam gevolgd door bewusteloosheid 394-5
leven en, twee aspecten van één gebeurtenis 401-2
als involutie het tegenovergestelde van evolutie 405
andere vorm van geboorte 407-8
Paulus over dagelijks sterven 408
geboorte en, uitdrukkingen van leven per se 414-7
sferen waar geen, is 418
toekomstige vormen van, 418-9
slaap en, zijn broeders 419, 468-9
Milton over etherisch geworden lichamen 418-9
is bevrijding 420
monadische essenties blijvende individuen 422
'geesten', 'spoken' en elementaren 440
samenstellingen vergankelijk 432
dode lichamen niet 'dode' mensen 425
ziel zorgt voor samenhang van lichaam 422-3
proces van sterven geïllustreerd door transmutatie van metalen 423-5
omzwervingen van levensatomen 426-7, 436-8, 440-1
inwijding gebaseerd op postmortale reis van monade 427-8
Romeinse en andere schrijvers over 428-31
analogie van, met bouw van scheikundige atoom 431-2
teveel aan leven 432, 459
postmortale evolutie van levensatomen 434-6
ogenblik van de 434-5, 475
bestemming van het 'beste' van de mens 435

Dood (vervolg)
uiteenvallen van liṅgaśarīra 438
verhouding tussen astrale en fysieke wereld 438-9
karakter en levensduur van liṅgaśarīra en kāmarūpa 439-41
Milton over aard van postmortale overblijfselen 441-2
karakter en bestemming van psychische natuur 442-4
levensverwantschap van levensatomen 442-3
postmortale reis opwaarts van monade 443-4
'wederopstanding van het lichaam' verklaard 444-5
effect van crematie 446, 464
processen voorafgaand aan natuurlijke 452-4
twee hoofdoorzaken van 453
scheiding van innerlijke constitutie gaat vooraf aan fysieke 452-4
van boom of zon 453-4
ouderdom en periode vóór de geboorte 454
ogenblik van 454-6
brein sterft het laatst 454-5
panorama van het leven bij de 455-6
tweede dood 456, 463
passage door kāmaloka, rūpaloka en arūpaloka 456-7
leven is samenhang, is ontbinding 458-9
menselijke ego en zijn overlevende 'schil' na 460-1
verblijf in kāmaloka 461-3
Plutarchus over de maan 463
waarom we onbewust zijn als we sterven 467-8
Jalālū'd-Din Rūmī over slaap en 469
dromen van de 471-3
studie van bewustzijn sleutel tot mysterie van 472-3
bewustzijn op moment van 473-5
houding bij een stervende 478
Vergilius over 'dood bestaat nergens' 484-5
buiten- en binnenronden 497-9
doel van omzwervingen na 498
oorzaken van monadische omzwervingen 499-500
Herodotus over atomen in toestanden na de 516-7
Dorner, *System of Christian Doctrine*, over onzichtbare wereld 526
Dorst – trishṇā, is oorzaak van wederbelichaming 501
Draadzelf (zie sūtrātman)
Drie oorspronkelijke essenties, De, Plotinus 100
Drieëenheid
christelijke, overgenomen uit mysteriescholen 102
oorzaak van splitsing tussen Grieks-orthodoxe kerk en kerk van Rome 102
Driekoningen (zie ook epifanie)
een gebeurtenis in de mysteriën 647
Dromen (zie ook slaap)
in toestanden tijdens slaap en na de dood 469-73
het denken veroorzaakt 470
gevaar zich naar, te richten 471
in devachan 471-2
in kāmaloka 472
studie van bewustzijn sleutel tot 473
svapna 475, 477
sushupti 475-7
Dromen door God worden gezonden, Over de leer dat, Philo Judaeus 343-4
Druïden
triaden van, over bestaanstoestanden 133-4
geloofden in reïncarnatie 333
vierden wedergeboorte van zon op 25 december 664
Dryade (hamadryade), monadische essentie van boom 112
Dualisme
van Ouden gebaseerd op esoterische leer 132-3
van Descartes 221-2
Dualiteit van bewustzijn in de natuur 132-3
Duivel (zie ook kwaad, God) slangsymboliek 50-2
Dvaita-Vedānta (zie Vedānta)
Dvija's
omschrijving 19
'tweemaal geborenen' 29

Early Sonnets, Tennyson 380-1
Ecclesiastisch, oorspronkelijke en latere betekenis van term 1-2
Eckhart, Meister, oprechte helderziende 587-8
Eddington, prof. A.S.
over beperkingen van wetenschappelijke theorie 208-9

Eddington, prof. A.S. (vervolg)
over aard van fysische gebeurtenissen 209-10
over 'gedachte-stof' 210
over fysieke stof 217
Edison, Thomas A., opvattingen over intelligentie van atomen 210
Eeuwigheid, verleden, heden en toekomst 270-2
Efeziërs 262
Ego (zie ook individualiteit, zelf, ziel, svabhāva, monade)
monadische straal is karakteristieke individualiteit 126, 129
het, en 'onverdiend lijden' 278-82, 286-7
kiest samenkomende karma van huidige leven 284
dood zuivert reïncarnerende 313-4
aantrekking bepaalt vooruitgang van geëxcarneerde 314
monade van 'verloren ziel' bouwt nieuw 323-4
termen voor wederbelichaming van 325-32
menselijke, incarneert niet in dierenlichaam 328
karakter van wederbelichamende 383-4
'nieuw-oud', deelt in karma van 'oude' 406-7
uitspraak van Boeddha toegelicht 406
hogere, is reïncarnerende 436
bewustzijn van 451
oude leringen over wederbelichaming 451-2
bewustzijnstoestanden van, bij ouderdom en vóór de geboorte 454
effect van panoramisch visioen op 455-6
'geestelijke selectie' van, bepaalt postmortale toestand 457
aard van straling van wederbelichamende 464-7
verband tussen brein-verstand en wederbelichamende 468
devachan een assimilatie 472
veranderingen in bewustzijn vóór de 'dood' 473-4
sushupti-toestand 475-7
bereik van bewustzijnen van, in de mens 486-8
emanatie van ego's tijdens monadische omzwervingen 498-9
Ego (vervolg)
impulsen die leiden tot wederbelichaming van 499-502
tweeledige constructie van huidige, 504
wederbelichaming in lijn van nageslacht 504-6
invloeden die moment van reïncarnatie bepalen 506-8
ons reïncarnerend, hoort bij aardketen 507-8
invloed van wederbelichamende, op geestelijke monade 507-8
reïncarnatie tot in atomaire wereld 508-9
aantrekkingen die straal verenigen met kiemcel 509, 514-5
wederbelichaming van 511-2
evolutie van kiemcel 514-6
neerslaan van straal van 517-8
psychische entiteit van Śaṅkarāchārya en Jezus 565-6
relatie van karmische overleving tot 634-6, 637-8
reïncarnatie bewijst continuïteit van 636
blijft bestaan gedurende hele leven 637-8
reïncarnerende, onvergankelijke factor x 637-8
Egypte
Grote Piramide van 26
Hermetische profetie over verval van 610-1
Isisisme een bron van het christendom 652
Plutarchus en Proclus over inscriptie in Saïs 665
Egyptenaren,
geen bewijs dat, niet in wederbelichaming geloofden 333-6
doel en oorsprong van het mummificeren 336-7
geschiedenis van vroegste 337
Encyclopaedia Britannica verwerpt verslag van Herodotus 338
oorsprong van 597
bron van Hermetisch-Egyptische boeken 610
Ei, derde wortelras, -dragend 158
Ei, aurisch (zie aurisch ei)
Eidola, spoken of kāmarūpa's 425, 439-40
Einstein, dr. Albert
en vierde dimensie 61

Einstein, dr. Albert (vervolg)
over bewustzijn van het heelal 119
ruimte-tijd continuüm 201-2
'relativiteit' 202-4
en grens van oneindige ruimte 226
opvattingen van Newton en Plato te prefereren boven 'gekromde ruimte' van 229-30
over intuïtie als factor in de wetenschap 560-1
Elektriciteit
vorm van kosmische levenskracht 414
zwaartekracht is levend kosmisch magnetisme 493
Elektron(en)
verlies en invangen van 93
bewoners van 96-7
Millikans verbazingwekkende schattingen van 110
zijn belichaamde kracht-entiteiten 110
levensatomen zijn zielen van 120
Newtons opvatting over atoom 198
samengestelde aard van 200-1
zijn atomaire planeten 213
Fournier d'Albe over omwentelingssnelheid van 214
van menselijk lichaam in speldenknop samen te pakken 215-6
beweging van, van waterstof 216-7
Jeans over bereik van 447-8
relatieve toestanden van inter- en intra-atomaire gebieden 508-9
Elementalen
wat ze zijn en hun werk 120-3
bezield door jīva's 120-1
en straling 121
en maruts 121
zijn er van elke omvang en soort 121-2
in seancekamers 122
kiemen als belichamingen van 162
evolutie van -rijken 165
Tartarus is wereld van 309
gedachten zijn vergankelijke 368-9
werk in eerste ronde 513-4
geleidelijke schaal van 533
Elementaren
gevaarlijke astrale automaten 425
'wachter op de drempel' 439-42
twee soorten 582
Elementen (zie ook loka's en tala's)
tattva's zijn kosmische 315-6
classificatie van tattva's, loka's en tala's 316-7
Eleusinische mysteriën (zie mysteriën)
'Ēlī, Ēlī lāmāhh 'azabthānī!' 43-44
Elia 41-2
Elōhīm, scheppers of goden 117
'Eloi! Eloi! lama shabahhthanei!' 41-4
Emanatie (zie ook evolutie)
onderscheid tussen evolutie en 106-7
van werelden 304
ontvouwen en invouwen van tattva's 316-7
Emanaties, keren alle naar ouder-bron terug 106-7, 128-9
Embryologie (zie ook rassen, evolutie)
embryo herhaalt kort evolutie van ras 157, 173
Emerson, Ralph Waldo
over de overziel 99-100
over atomaire en kosmische ruimte 224
intuïtieve inzichten over de kosmos 529-30
oprechte helderziende 587-8
Empedocles, leer over 'liefde' en 'haat' 229-30
Encyclopaedia Britannica, The 334, 338, 408, 411-2
Ene, het goddelijke
Energie (zie ook kracht, beweging, straling, leven, geest)
behoud van, en radioactiviteit 86-8
fotonen zijn eenheden 106
beweging zuiverste vorm van 113
Engelen
omschreven 139-40
'val' van, toegelicht 141-3
mensen zijn 'gevallen' 142-3
van Mozes demonen (daemones) genoemd door Philo Judaeus 344-5
mahātma's aangezien voor 593-4
Enneaden, Plotinus 100, 189, 200, 256, 310-1, 318-20, 460, 491, 502
Entiteit, kosmische, niet 'God' maar geaggregeerde levens van het heelal 421
Entropie, wetenschappelijke theorie van het oplossen van materie 87-8
Eolus, god van de winden
Epicurus
atoomleer van 134-5, 198-9
over goed en kwaad 259
Epifanie (zie ook driekoningen)
Lucas geciteerd over, 653
omschreven 654-5

Epifanie (vervolg)
verschilt van theofanie, theopneustie en theopathie 654-5
'nieuwe geboorte' van innerlijke en uiterlijke god 659-60
betekenis van de drie magiërs 666-8
Epopteia, verheven 'visie' 659
Erfelijkheid, gevolg niet oorzaak 375-6
Erigena, Johannes Scotus, over ontvouwen van heelal 307
Esoterie (zie ook christendom, theosofie, mysteriën, symboliek)
onthult waarheid aan ingewijden 17
nodig door degeneratie van wereldreligies 17-8
gerechtvaardigd door geschiedenis 17-8
inherent aan ieder groot religieus stelsel 18-9
en rahasya in Upanishads 18-9
van Hindoestan en van vroege christendom 19-20
redenen voor geheimhouding 31-2
in christendom verdedigd door Origenes 35-6
Zōhar en Maimonides over versluierde leringen 36
van Heer Boeddha 620-1, 623-30
Esoterische filosofie (zie theosofie)
Esoterische karakter van de evangeliën, Het, *Collected Writings*, Blavatsky 29-30
Esoterische scholen (zie mysteriën, inwijding)
Esoterische traditie (zie theosofie)
Essenen, Josephus over, Sadduceeën en Farizeeën 338-41
Ether (zie ook aether, ākāśa, astrale licht)
materiële substraat van manifestatie 217-8
Lodge over, van de ruimte 244
schattingen van Lodge van vermogen van 244
visie van 'etherisch oog' of 'innerlijke' visie 244-5, 247
kosmische 542
Ether of Space, Lodge 244
Etherisch, gebruik van term 219-20
Ethiek
Darwinisme verderfelijke invloed op 144-8
karma basis voor 253-4
en deugd 589-91
Ethiopië, oude Griekse naam voor Zuid-India 597
Euler, over wonderen 525
Euterpe, Herodotus 335, 516-7
Evolutie (zie ook emanatie, heelal, wetenschap)
constructie van het heelal 53
onzichtbare werelden en oorzakelijke gebieden 54, 56
mens als microkosmos kan macrokosmos *worden* 56-8, 61, 63-4
'determinisme' en 'indeterminisme' 63
hemellichamen zijn entiteiten 64-6
van werelden en mens uit kosmische zaden 66-7
ruimte als wezenlijke veroorzaking 68
en stralingsgebieden 69
van bewoners van onzichtbare werelden 70, 74-5
'objectief' en 'subjectief' zijn relatief 70-1
werelden die elkaar doordringen 71-3
heelallen als kosmische moleculen 73
in verleden en toekomst op innerlijke gebieden 74-5
analogie universeel van toepassing 76
'het ene' en 'het vele' 76-7
bewustzijn als eenheid van de mens deelbaar in manifestatie 77
zes zevende van, onzichtbaar 77
diagram van brahmaanse loka's en tala's 78
substantie van vorm- en vormloze werelden en achtste sfeer 78-9
layacentra 79
parārūpaloka als top van hiërarchie 78-9
hiërarchische gebieden van 79-80
theorie van yogī's over loka's en tala's 79-80
tabel van gebieden, bollen van de keten en loka's 81
wetenschappers leiden heelal af uit 'denkvermogen' 82
atomen als belichaamd denken 82
involutie en, door loka's en tala's 82-3
uiteenvallen van materie in straling 83
bijbelse verwijzingen naar, en involutie 84
zonnestelsels en universele zonnestelsels 84
heilige planeten en de aarde 84-5

Evolutie (vervolg)
alleen lichamen op vierde kosmische gebied zichtbaar 84-5
zon en maan als plaatsvervanger 85
relatie van heilige planeten tot aarde 85
'behoud', 'wisselwerking' en 'entropie' 86-8
aardketen als wereldbouwer 89
zonnestelsel als organisme 89
Neptunus en Uranus 90-4
aardketen, heilige planeten, en dierenriem 90-2
esoterische opvatting van kometen 93
Neptunus' effect op polariteit van zonnestelsel 93-4
planeetketens en hun bewoners 94-6
van levensgolven 95-6
uitbreiding en concentratie van bewustzijn 96-7
relatieve graden van bewustzijn in structuur van heelal 96-7
leven is bewustzijn-kracht-substantie 97
hiërarchische circulaties van bewustzijn 98
'wonderlijke wezens' 98-9
overziel van Emerson 99-100
Plotinus over eenheid en veelvormigheid van kosmische geest 100
pantheïsme van Vergilius 100-1
vedische DAT 101-2
aard van kosmische ruimte 102
ontwikkeling van godsbegrip 102
van geest 103
en revolutie omschreven 104-6
ontvouwen van innerlijke karakteristieke eigenschappen 105-6
voortplanten van de soort 105-6
en emanatie 106-7, 304
evoluerende monaden oorzakelijke factoren in 107-8
van het onvolmaakte naar het volmaakte 107
ieder punt in de ruimte een ziel 108
monadische individualiteit duurt hele zonnemanvantara 109
verbijsterende berekeningen van Langmuir en Millikan 109-10
monaden als 'bouwstenen' van het heelal 110
van geest-bewustzijn via zielen 110-1
verschillende groepszielen 111-2

Evolutie (vervolg)
goden, bollen, mensen en atomen zijn 'gebeurtenissen' van bewustzijn 113
onsterfelijkheid in onvolmaaktheid komt niet voor in de natuur 113
verlangen naar zelfbewuste continuïteit een spirituele intuïtie 113
onsterfelijkheid versus continuïteit 113-4
en 'worden' 114-5
'denken is zijn' 114-5
evolutionaire status van dierlijke en menselijke ziel 116-7
manifestatie op vier gebieden 119-27
levensatomen bezielen fysieke atomen 120
elementalen omschreven 120-3
straling 121
van niet-individualiteit tot monadische individualisatie 121
iedere 'geest' een ontlichaamde of toekomstige mens 123
van materie-kant van het heelal 123
hiërarchieën van bewuste wezens leiden Kosmos 124
mens zijn eigen architect en bouwer 124-5
vrije wil houdt verantwoordelijkheid in 125
twee oneindigheden absurd 125-6
twee kanten van levensatoom 126
heelal is belichaamde bewustzijnen – een sleutel 126
Martin over activiteit van stikstof 129
scheppende activiteit van alle entiteiten 131
monadische straal blijvend beginsel 129-30
huidige atomen die van vorige leven 129-30
monadenleer en atomisme 132-3
op andere planeten overeenkomstig met, op aarde 133
druïdische triaden over bewustzijnstoestanden 133-4
atoom van Democritus en Epicurus is monade 134-5
atoom brengt zichzelf tot uitdrukking 136
entiteiten even oud als en identiek met heelal 136-7
mens hielp om aardketen op te bouwen 136-7

Evolutie (vervolg)
neergaan en opklimmen van levensgolven 137-8
toestanden van nirvāṇa en pralaya 138
'gevallen' goden en engelen 141-3
zeven gebieden van 143-4
darwinistisch materialisme verderfelijk 144-7
wetenschappelijke opvattingen over darwinistische 145-6
wetenschappers erkennen geestelijke drang 147
monsterlijke grillen van Nietzsche 148
geologische tijdperken en soorten 149-50
kabbalistisch axioma toegelicht 151-3
onderscheid tussen toevoegingen en voortgaande ontvouwing 150-2
esoterische, en (neo)darwinisme vergeleken 151-2
goddelijke honger naar groei is drang achter 153
zoogdieren emaneerden in vierde ronde uit mens 154
specialisatie van lagere diersoorten 154, 159, 169-70
voortplanting van vroege wortelrassen 155-9
embryo recapituleert evolutie van wortelrassen 157, 173
als evolutie 159-60
en involutie 159-60
sluiten van 'deur naar mensenrijk' 159
toekomst van dieren 160
toekomst van mensapen 161
oorsprong van zoogdieren 161-2
psychische instincten en barrières 161-3
voortplantingskiem - opslagplaats nog niet tot uitdrukking gekomen grondvormen 163-4, 171
overheersende drang bepaalt type soorten 163-4
polygenisme was regel 164
alle lagere rijken streven mens te worden 165
monaden gedifferentieerd door stadium van, 165
over sedimentatie en elementalen 165-6
van lagere rijken en zoogdieren in relatie tot de mens 165-6
scheiding van geslachten 166

Evolutie (vervolg)
ouderdom van drie wortelrassen 167
evolutie van lagere rijken vóór eerste wortelras 167
radioactiviteit en geologische tijdperken 167-8
punt halverwege periode van Atlantische ras 168
dieren gebruiken astrale vormen van mens 169
uitsterven lagere soorten 169
voorbeelden van secundaire 169-70
lichamen van vroege wortelrassen 170-3
van levensatomen van mensen uit derde ronde 171
emanatie van grondvormen vanuit de mens 171
geen fossiele resten van 173
cyclische, van levensgolven 174
van groepen monaden 174-5
uitzondering van de neger 207
Jeans en Planck over bewustzijn 211-2
Bose's onthullingen over plantenleven 212-3
fysieke atoom een miniatuur zonnestelsel 215
illusies van materie 216-7
ether en ākāśa (aether) 217-20, 222
Lodge omschrijft materie 220, 222
leven als oorzakelijke substantie 222
kosmische graden van bewustzijn 226-7
kracht-substanties emanaties van entiteiten 227
bewustzijn is wortel van kracht 227
materie is verharding van monaden 227
natuurkrachten 227-8
zwaartekracht 227-30
organisatie van levensfuncties van mens 228
'liefde en haat': aantrekking en afstoting 229-30
stralingstheorieën 231
theorie van voortdurende 'schepping' 232
gebruik van term 'schepping' 232
universele 'schepping' 233, 236
inwendige van zonnen 233
aarde als voortbrenger en ontvanger 233-4
combinatieproces van heliumatoom 235

Evolutie (vervolg)
atomaire integratie en desintegratie 235-6
alle materie radioactief 235
'singuliere punten' en layacentra 236-7, 241
fohat zet materie aan tot werkzaamheid en 238
krachten trekken door uiterlijke en innerlijke bestaansgebieden 239
illusoire aard van krachten 240-1
geen grenzen van deelbaarheid of van het homogene 241
elke als eenheid optredende entiteit samengesteld 243
beheersing van krachten in mens 244
van zintuigen en wortelrassen 245-7
van wetenschap van de toekomst 247-8
het kosmische netwerk 249
vrijheid van wil afhankelijk van 249-50
karma bewaart harmonie 251
fatalisme, determinisme en autonomie 252-3
vrije wil in natuurrijken 253
karma hoogste wet van heelal 254-5
universele wet van oorzaak en gevolg 255
entiteiten spinnen weefsel van het lot 255-6
aard van het kwaad 256-9
polariteit van goed en kwaad 257-8
Heren van licht en materie 262
determinisme en indeterminisme 264-5
keten van veroorzaking 265
kosmische en hiërarchische bewustzijnen leiden karma 265-6
'boven karma' toegelicht 267-9
alleen wat is geïnvolueerd evolueert 267
Leibniz over hiërarchieën 312
classificatie van tattva's, loka's en tala's 315-7
transmigratie is karma en, 328-9
Philo Judaeus over levensladder 343-4
argumenten van Lessing over 359-60
door en door middel van gedachten 368
en cyclussen 370-1
nog niet uitgeputte energieën komen tot uiting in wedergeboorte 373-4
en erfelijkheid 375-6

Evolutie (vervolg)
van geslacht 376-8
pad van, van entiteit voortzetting van vroegere incarnaties 382
niet vrijheid maar kracht onderscheidt de wil 393
karma leidt naar verlangde doel 397-8
monadische energie levende drang in de kiem 402
leer van svabhāva verklaart evolutie van soorten 402-3
na de dood tegenovergestelde van proces van 405
geen geboorte zonder dood, geen dood zonder wedergeboorte 407-8
streven en afstand doen is essentie van 415-6
straling van uranium en thorium 423-4
radioactiviteit werking van levensatomen 423-5
analogie tussen oorzaak dood en bouw van atoom 431-2
onophoudelijke verandering van alle entiteiten 432-3
omzwervingen van levensatomen 434-7
van atomen tijdens leven van mens 436-7
klassen van levensatomen 437-8, 440-1
levensverwantschap van levensatomen van mens 442-5
opstanding van lichaam gebaseerd op weer verzamelde levensatomen 444-5
effect van tot huisdier maken 465-6
bestemming mensapen in vijfde ronde 466
van menselijk naar spiritueel bewustzijn 467-8, 474-5
vooruitgang in devachan 472
vier bewustzijnstoestanden 475-8
Bruno over universeel leven 479-80
pythagorische tetraktis als symbool van 482
vier evolutielijnen 488
van monaden in buitenronden 497-9
werk van 503
bron van atomen waaruit monaden haar omhulsels opbouwt 504
perioden van rust en activiteit voor levensatomen 504-5
wederbelichaming in directe of zijlijn 505

Evolutie (vervolg)
invloeden die moment van reïncarnatie bepalen 506-7
van spirituele monade 508
kunstmatige constructie van levende cel voorbarig 510-1
protoplasma 509-10
van bevruchting tot 'dood' 511-2
monadische activiteit aan begin van zonnemanvantara 513-4
aarde en, van kiemcellen 514-8
straal en reïncarnerende ego per se 514-5
functies van voortplantingscellen 516
universele omzwervingen van levensatomen 516-7
kennis en vermogens van mahātma's 521-5
strijd en conflict niet inherent 530-1
bewustzijn in natuurrijken 532-5
zelfbewuste denkvermogen schakel met kosmische geest 534
zevenvoudige verdeling van mens en kosmos 539-44
zevenvoudige samenstelling van de beginselen 543
drievoudige verdeling van de mens 545-8, 550
monadische centra werken via fysieke organen 547-8
vermeerdering aantal substantiebeginselen betekent vermindering spirituele vermogens 550
van 'verloren ziel' 552-3
emanationele ontvouwing van het heelal 569-71
boeddha's, christussen en avatāra's 575
astrale licht en, van gedachten 577-8
oorsprong van oorlogen, stormen, epidemieën 583
actieve rol van de mens in kosmische werk 585
toekomstige, voorafgeschaduwd in astrale licht 585-6
de broederschap van mahātma's 596
de Atlantiërs 596
oude profetieën over opkomst en neergang van beschavingen 607-11
Exiguus, Dionysius (zie Dionysius Exiguus)
Exoterie, verhult waarheid 17
Eyn Suph (Ain Soph), 'zonder grenzen' 541
Ezechiël, 'wielen binnen wielen' 96
Ezel
vertegenwoordigde Saturnus symbolisch 648-51
Plutarchus over vlucht van Typhon op 649
aarde als veulen van 648-51
verering van 649

Fabels (zie mythen, allegorieën, parabels)
Farizeeën, Sadduceeën en Essenen 338-41
Fatalisme (zie ook karma, wil), karma is geen 32-3
Film, de mens een psycho-fotografische 368
Filologie (zie talen)
Filosofie
degeneratie van religie en 18
wetenschap, religie en, fundamenteel één 7-8
religie, wetenschap en, per se: wijsheid en waarheden van de natuur 7-8
religie, wetenschap en, vergeleken 8
zes stelsels van hindoe- 50
Griekse atomistische, verkeerd begrepen in 19de eeuws materialisme 134, 198-9
tijdperk van, volgt op perioden van religie en wetenschap 205
Firmament, van Dante 308
First Principles, Herbert Spencer 409
Fiske, John, over darwinistische evolutie 146
Fohat
activeert de stof 238
kosmische kāma schoot van 542
Ford, Henry, interview over reïncarnatie 360-1
Fossielen
eerste en tweede wortelras lieten geen, achter 173
van derde wortelras vernietigd 173-4
Foto's, astrale 580-1
Fotonen, kwanta van energie 106
Foundations of the Universe, M. Luckiesh 72
Fournier d'Albe, dr. E.E., banen en omwentelingen van elektronen 214-5
Fragments on Nature and Life, Emerson 224, 529-30

Frankenstein, monster geschapen door Mw. Shelley 510
Furniss, pater, over orthodoxe hel 294-5

Galactisch (zie melkwegstelsel)
Galerij (zie beeldengalerij)
Galileo, theorieën van, ketters verklaard 191-2
Gati
van 'verloren ziel' 552
hindoe-'weg' van bestaan 636-8
Gautama (zie Boeddha, Gautama)
Gāyatrī, *Rig-Veda* 663
Gebied(en) (zie ook werelden, sferen, beginselen), communicatie tussen kracht en substantie 222-3
Gedachte(n) (zie ook denken, denkvermogen, bewustzijn, herinnering)
effect van, van de mens op zijn levensatomen 125
beïnvloeden wederbelichamingen 368-9
belichaamde energieën die tot ons komen via verheven geesten 368-9
indrukken van, maken de mens 369
astrale licht en aurisch ei als media waarop, worden afgedrukt 369
eeuwigdurende indruk van 369
elke, bewaard in en afkomstig uit astrale licht 577
Geest (zie ook bewustzijn, kracht, materie)
materie of substantie meest ontwikkelde uitdrukkingsvorm van 103
hiërarchie van, naar materie 103
monade is ,-centrum 110-1
bewustzijn is zuiverste vorm van kosmische kracht 113
monaden bewonen gebied van de 119
hoogste duade of ātman-buddhi 546
Geest, hoogste (zie God, absolute)
Geheime leer, de (zie theosofie)
Geheime Leer, De, H.P. Blavatsky
over geen extra waarde op grond van gezag x
definitie van wijsheidsreligie 13
over karma-Nemesis 33, 251-2, 281-2, 285
over de plaats van de sferen 71-2
over wet van analogie 73-4
over aard van 'geesten' 123
over hiërarchieën 124
Geheime Leer, De (vervolg)
over geologische tijdperken en perioden 167
over 'schaduwen' 175
over wijsheidsreligie van de oudheid 196
grotendeels ontleend aan religies en filosofie van Hindoestan 196-7
wetenschappelijke ontdekkingen voorzien en geschetst 198
over layacentra 237-8
over cyclus 4 3 2 0, 483
over menselijke spirituele waringin 536
over 'zielloze' mensen 551
over exoterisch en esoterisch boeddhisme 624-5
Geheugenverlies, psychisch, bewijs dat individualiteit blijft bestaan zonder geheugen 380
Geloof
Paulus' omschrijving van 4
aanvallen van Tertullianus en Augustinus op lichtgelovigheid 4-5
gebaseerd op waarnemen van werkelijkheid 5
fanatisme 5-6
'Geloofsbelijdenis', boeddhistische, en hīnayānaschool 620-2, 626-7
Genesis, jakobsladder 343-4, 494
Genie
overgebracht op de mens 369
put uit wijsheid in vroegere levens verzameld 560
Einstein over intuïtie 560-1
Genius
technisch gebruik van term 111-2
Geocentrische opvatting, betekenis van 188-9
Geologie (zie ook wetenschap, evolutie)
verschijnen en verdwijnen van soorten 149
tijdperken en perioden 166-7
tijdsperioden en radioactiviteit 167-8
Geologische tijdsperioden, Trias, Jura, Eoceen, Mioceen en Plioceen 166-7
Georgica (De landbouw), Vergilius 484-6
Geslacht(en)
derde wortelras was tweeslachtig 158
eenslachtigen 158
scheiding van de 158
resultaat van psychomentale en emotionele oorzaken 376
een voorbijgaande gebeurtenis 376

Geweten, stem van, niet onfeilbaar 559
Gids voor de verwarden (Mōre Nevōchīm), Maimonides 36
Gilgūlīm, kabbalistische term voor revolutie van godsvonken 104
Glas, modelleerbaar, gebruikt door Romeinen 26
Glorie, aureool en nimbus samen 655
Gnosis, wijsheid 29
God (zie ook goddelijkheid, pantheïsme)
  ruimte is niet 68
  één universeel bewustzijn 76
  derde logos en scheppende logoi van hiërarchieën 76
  de innerlijke, van de mens, een 'wonderlijk wezen' 98-9
  pantheïsme van Emerson, Vergilius en Plotinus 99-100
  het ware, archaïsche pantheïsme 101
  christelijke God en vedische DAT 101-2
  ideeën van Smuts, Jeans, Younghusband en Eddington pantheïstisch 101
  Jehova, Zeus, Jupiter en de drieëenheid 102
  individuele mens geworteld in een 125
  geen duivel en geen schepper van het goede 257-9
  Epicurus over God en het kwaad 259
  Jesaja over scheppen van het kwaad 260
  en 'voorbeschikking' 260-1
  de mens zijn eigen schepper 263-4
  het goddelijke in de mens 266-7
  vrije wil verbindt de mens met oneindigheid 267
  kosmische entiteit niet, maar geaggregeerde levens van het heelal 421
Goddelijkheid (zie ook God, pantheïsme)
  ruimte is abstracte 218
Goden
  'deva's', algemene hindoeterm 56
  hebben lichamen van licht 78-9
  heidense, werden christelijke 'engelen' 140
  mensheid een menigte gevallen 142
  technisch gebruik van term door hindoes 309-10
  zonnegoden top van kosmische hiërarchie 521
Goden en de wereld, Over de, Sallustius 310
Godheid (zie God, goddelijkheid, pantheïsme)
Godsdienst (zie religie)
Godsvonk, geestelijk levensatoom of monade 104
Goede, het (zie ook kwaad)
  krachten van 51
  en symboliek van de slang 51-2
Goethe
  over oorsprong en bestemming van het heelal 128
  over de kern van de dingen 135
  onderwees reïncarnatie 359
Graffito, krabbel op muur van paleis van Caesars 650
Great Pyramid in Fact and in Theory, The, William Kingsland 549
Grenzeloze, het, parabrahman-mūlaprakriti 541
Groei, betekenis van ware 415-6
Groepszielen (zie zielen, monaden)
Grote witte loge (zie mahātma's)
Guyacuru's over hemelen en hellen 308
Guruparamparā, opvolging van leraren 599, 630

Haai, kraakbeenachtige structuur van, vergelijkbaar met die van tweede wortelras 155-6
'Haat' en 'liefde' van Empedocles 229-30
Hadrianus, een latere ingewijde 601-2
Haller over wonderen 525
Halo, gebruik van, toegelicht 655-6
Hamadryade, monadische essentie van boom 112
Handelingen, 'daarin leven we, . . .' 99, 297
Harmonie (zie ook karma)
  karma bewaart oneindige 252
  disharmonie van 'geestelijke boosheid' 262
  oorzakelijke harmonie 267
Hautskelet, iconografie in het boeddhisme 640
Hebreeën 4
Hebreeuws en Aramees 42-3
Hedonisme een verkeerde interpretatie van Epicurus' leer 135-6
Heelal, het (zie ook kosmos, werelden, zonnestelsel, hiërarchie)
  werd overal gezien als hiërarchische levende entiteit 53, 64-6

Heelal, het (vervolg)
geweven uit substantie van goddelijke essentie 54-5
het is mogelijk naar andere gebieden van, te gaan 58
wetenschappers benaderen theosofische opvatting van 59-60, 82
intuïtieve opvatting van Jeans 60-1
de mens als microkosmos kan door analogie kennis opdoen 61-2, 74, 76
oorzaak en gevolg in plaats van waarschijnlijkheid en toeval 61-2
'indeterminisme' 63
zichtbare en onzichtbare sferen oorzakelijke schakels in structuur van 64
alles in, is evoluerend leven 64
evolutie van, en van de mens uit zaden 66-7
planetesimaal hypothese van Moulton en Chamberlin 67
fysieke, sluier van Kosmisch leven 67-8
'ruimten' van de Ruimte 68, 102
'objectief' en 'subjectief' relatief 70-1
werelden in, doordringen elkaar 71-2
een kosmisch molecuul 73
ieder punt in de ruimte een monade 73-4
eindeloze schakering van hiërarchische bewustzijnen 74
krachten van, zijn manifestatie van intelligentie 76
het ene en het vele 76
zes zevende van, onzichtbaar 77
loka's en tala's 78, 80
de 'achtste sfeer' 79
de stralende driehoek (parārūpa-loka's) 78
hiërarchische gebieden besproken 79, 81-2
theosofie verruimt brahmaanse leer 80
heelal māyāvi, maar in essentie één met de mens 80
positie en verband van ketenbollen op de gebieden 81, 84-5
rol die straling speelt bij het ontbinden van 82-3
leringen van stoïcijnen en christenen over evolutie en involutie 83-4
heilige planeten en aarde één familie in 84
zonne- en universele zonnestelsel besproken 84-5

Heelal, het (vervolg)
'behoud van energie' - 'wisselwerking' – 'entropie' 86-8
zon als orgaan in 89
analogie tussen reïncarnatie en wederbelichaming van 90
interrelatie van aardketen, heilige planeten en dierenriem 90-2
kometen: esoterisch gezien 93
geschikte populaties bewonen alle sferen en brengen die voort 94
atomair en supergalactische bewustzijnen 96-7
universele leven omschreven 97-8
bewustzijn langs de hele ladder van hiërarchieën 98
over leer van de overziel van Emerson 99-100
over eenheid en verscheidenheid van de kosmische geest 100
pantheïsme 100-1
God en het vedische DAT 101-2
vier werelden van manifestatie van zevenvoudige 119-20
geleid door hiërarchieën van bewuste wezens 124
twee oneindigheden een absurditeit 125-6
twee kanten van de natuur 126
is belichaamde bewustzijnen 126
werelden van het zonne-, in *De Geheime Leer* en kabbala 126-7
door verzamelen van levensatomen maakt de mens contact met de aarde 128-9
monadenleer en atomisme 132
druïdische triaden over bestaanstoestanden 133-4
toestanden van materieel oplossen of pralaya 138
goden van, een vroeg-christelijke leer 139-40
mythe van de gevallen engelen verklaard 141-3
de zeven gebieden van evolutie opgesomd 143-4
vooraanstaande wetenschappers zien denkvermogen als achterliggende kosmische oorzaak 147
cyclische pad van evolutie naar de goden 149-53
opvatting over, aan het eind van de Middeleeuwen 186-7

Heelal, het (vervolg)
betekenis van geocentrische theorie over 189
vroegere opvattingen over samenstelling van 198
relativiteitsleer 202-3
bolvormig 204
interkosmische circulaties in 204
Jeans en Planck over bewustzijn van 211-2
relatieve tijdbewegingen en afstanden 214-5
aard van lege ruimten in atomaire, in menselijke, en in galactische 215-6
Grieken en Eddington over 'leegte' 217
ruimte en aether 217-9
gemanifesteerde, en ākāśa 218
etherische werelden bevatten fysieke 218
in wezen één maar in manifestatie een dualiteit 221-2
leven is oorzakelijke factor in 222
de melkweg 223-4
zonnen: een vergelijking 224
het uitdijende 224-6
lichtsnelheid in 225-6
ruimte eindig of oneindig 226
Kosmische, vol met bewustzijnen van allerlei graad 226-7
elk, drager van vitale emanaties van kosmische entiteiten 227-8
krachten van de natuur 227-8
zwaartekracht 227-30, 493-4
Newtons genegeerde uitspraken over zwaartekracht 229-30
liefde en haat – aantrekking en afstoting 229-30
leringen van Newton en Plato te prefereren boven 'gekromde ruimte' van Einstein 230
Millikan-Kolhoerster theorie van voortdurende 'schepping' 231-2
'schepping' in 232-6
speculaties over samenstelling van, 232-3
toestand in inwendige van zonnen 233
desintegratie en integratie 235-6
Blavatsky over fohat en neutrale centra 237-8
energiestromen trekken door, tijdens manvantara 239
van vast geworden of 'opgesloten' licht 239-40

Heelal, het (vervolg)
illusoir karakter van 240-1
geen definitieve eindpunten mogelijk 241
toeval zou een wetteloos, betekenen 249
een uitgestrekt kosmisch netwerk 249
fatalisme versus vrije wil 249-50
karma bewaart harmonie in 252, 266-7
vrije wil in de natuurrijken 253
karma de hoogste wet van het heelal 254
Heren van licht en van duisternis 262
lot van, geweven door zijn entiteiten 263
determinisme en indeterminisme 264
keten van veroorzaking 265
alleen wat is geïnvolueerd evolueert 267
hiërarchische en universele karma 268-9
Kosmische hiërarchie van Homerus 309
Leibniz over, als organisme 312
hoogste en laagste gebieden van, 'hemelen' en 'hellen' 312-3
tattva's, loka's en tala's 315-7
Philo over levensladder 343-4
Philo over hemellichamen als entiteiten 343-5
astrale licht is kosmische beeldengalerij 369
wet van de cyclussen 370-1
Spencer over oneindige energie 409
Jeans over bereik van elektron 447-8
circulaties in de kosmos 448-9
vier basistoestanden van bewustzijn in 475-8
leringen van oude astrologie over 479-82
Bruno over aard van de natuur 479-80
pythagorische tetraktis geeft universele manifestatie weer 482-3
bewustzijnsbereik van monadische centra 486-8
circulaties in de kosmos, zenuwen en bloedvaten van, 492-3
Heksen, Thessaalse, en de maan 178
Hel
Pātāla 50-1
Spurgeon en Furniss over orthodoxe 294-5
Helderzienden (zie zieners)

Heliocentrisch stelsel, Ouden kenden 28-9
Heliodromus, 'boodschapper' 495
Helmont, Van 358
He Megale Syntaxis (Almagest), Claudius Ptolemeus 182
Hemel, oorlog in de, en 'val' van de engelen 140-3
Hemelen en hellen (zie devachan, kāmaloka, avīchi)
Hercules, 'twaalf werken van' verwijzen naar dierenriem 648
Herder onderwees reïncarnatie 359
Herinnering (zie ook denkvermogen, bewustzijn, gedachte(n))
  en reïncarnatie 379-81
  psychisch geheugenverlies 380
  Plato over kennis en anamnese 381-2, 452
  Boeddha over mens is eigen karma 452
  panoramisch overzicht na de dood 454-6
Hermafrodiet (zie ook rassen), vroege derde wortelras was 157-8
Hermes
  over het kwaad 260
  Tehutī – Thoth – Kaspar – Mercurius – 667-8
Hermes, gouden keten van (zie Hermetische keten)
Hermetische keten
  broederschap van mahātma's schakel in 530
  opvolging van leraren 599, 630
Herodotus
  over geloof van Egyptenaren 334-6
  Encyclopaedia Britannica ontkent verslagen van 338
  over omzwervingen van levensatomen 516-7
Hesiodus, drie schikgodinnen van 271
Hhāfiz over zijn vijanden liefhebben 590
Hiërarchie(ën)
  mensheid een, van deva's 56
  heelal een structuur van 63-4, 76
  hemellichamen bezielde entiteiten 64-6
  leer van Kosmische 73-4
  scheppende logoi vormen 76
  geïndividualiseerde logos een kosmische hiërarch 76
Hiërarchie(ën) (vervolg)
  het ene en het vele 76
  voorbeelden van 77
  gebieden van gemanifesteerde 77-80
  brahmaanse loka's 78-80
  achtste sfeer van dichtste materie 79
  ontoereikende leer van yogī's 79-80
  passende bewoners brengen gebieden voort 94
  evolutie van levensgolven door de 94-6
  bewustzijn langs hele ladder van de 96-8
  'wonderlijke wezen' hoofd van 98-9
  vier basiswerelden van manifestatie 119-20
  eindeloze reeks 124
  elementalen werktuigen van de natuur 121-2
  van wezens leiden heelal 124
  alle entiteiten zijn mensen geweest of worden dat 124
  indelingen van het zonnestelsel volgens *De Geheime Leer* en kabbala 126-7
  de mens is een hiërarchie 128
  bewustzijn drukt zich uit door graden van 265-6
  universeel en hiërarchisch karma 268-9
  hemelen en hellen delen van de natuur 297-8
  loka's en tala's in *Purāna's* 303
  processen van emanationele evolutie 304
  Leibniz over 312
  tattva's kosmische voortbrengers 315-7
  leer over, onderwezen door Philo Judaeus 343-4
  mānasaputrische, vierde beginsel van de aarde 429
  Origenes over mithraïstisch laddersymbool 494
Hiërarchie van mededogen (zie ook boeddhisme, mahātma's)
  schakel in Hermetische keten 530
  opbouw van 535-6
  ingewijden komen voort uit dhyāni-boeddha van ronde 536
  uitgestrektheid van 620-2
Hiëronymus
  noemt geheime leringen 35
  over ziel van de zon 65

Hiëronymus (vervolg)
over wederbelichaming 353, 356-7
Hīnayāna
zuidelijke school van boeddhisme 50
'gebrekkige' voertuig 627-9
en het *Dhammapada* 631
Historiae, Tacitus 649-50
History of Science, Dampier-Whetham
over hypothese van Prout 243
tabel van radioactiviteit 423-4
Holmes, Oliver Wendell, over woningen van ziel, *The Chambered Nautilus* 497
Homerus, kosmische hiërarchie van 309
Homunculi, 'mensjes' van Paracelsus 510
Honing (honingdauw) symboliseert wijsheid 485
Hooglied van Salomo 46
Horatius, over omkeren schrijfstift ix
Horus, geboren uit Maagd-Moeder Isis 666
Hugo, Victor, over autoriteit van toortsen 591
Huisdieren, houden van, niet goed 465-6
Hume, A.O., omgang met twee meesters 400-1
Hume, David, had respect voor reïncarnatieleer 359
Huwelijk
passende plaats van, in het leven 377-8
en chelaschap 378
en mysterie van de geboorte 509
Huxley, Thomas Henry
over evolutie van de mens 146
afkeer van materialisme 199
over 'krachten' in het heelal 199
Hymne in Honour of Beautie, An, Edmund Spenser 130
Hypatia, leraar van Synesius 21

Iconografie
in het boeddhisme 640
gebruik van nimbus en halo in het christendom 655-6
Ilias, Homerus 309
Illusie (zie ook māyā)
van afmeting en omvang voor menselijke oog 109
nāmarūpa 434
Imago, phantasma – liṅgaśarīra – simulacrum 428-9
Indeterminisme, determinisme, fatalisme en autonomie 252-3, 264-5
India (Hindoestan) (zie ook boeddhisme)
rahasya (mysterie) van 18-9
Veda's en Upanishads van 48-50
zes darśana's 50
Śaṅkarāchārya en Gautama Boeddha 50
lering over vergeving 591
Zuid-, Aethiopia genoemd 597
Indian Religion and Survival, Mw. Rhys Davids 633-4
Individualiteit (zie ook ego, zelf, monade, svabhāva, denkvermogen, bewustzijn)
pythagorische monas/monade 109, 199
monadische essentie is bron van ziel 110-1
continuïteit van bewustzijn 113-4
betrekkelijk volledig zelfbewustzijn van monaden 119
van de mens geworteld in een god 125
karakteristieke, van geestelijk wezen 126
universele drang om zich tot expressie te brengen 132-3
graden van, in natuurrijken 142, 151
'gevallen' goden streven naar 142
onsterfelijkheid betekent voortzetting van 144-5
individualisatie van monadische emanatie 151
staat van monaden tijdens zonnemanvatara 199
samengestelde, van een melkwegstelsel 223
als zaad bewaard in nirvāṇa 318, 320, 367-8
blijft bestaan tijdens geheugenverlies 380
karakter is essentiële zelf 381
karakter is karma van verleden van een entiteit 381-2
we worden dat waarnaar we verlangen 397
leer over svabhāva 402-3
spirituele monade fundamenteel 404
'nieuwe-oude' entiteit deelt karma van 'oude' 406-7
'kosmische entiteit' niet 'God' maar geaggregeerde levens 421

Individualiteit (vervolg)
blijvende 422
essentieel bewustzijn en zijn brandpunten 450-2
sūtrātman en individueel persoonlijk bewustzijn 451-2
levensduur van hogere ego 466-7
essentieel bewustzijn bereikt via egoïsche 474-5
sushupti 475-7
neiging in levende dingen van de natuur om tot individueel bestaan te komen 530-1
mahat centrum van alle monadische, 541-2
ātman-buddhi zetel van spirituele, of svabhāva 545
niet individualisme 574
spirituele, versus egoïstisch individualisme 617
duurzaamheid van 622
overleven van karma 633-6, 637-8
reïncarnatie bewijst voortduren van, 634-6
blijft bestaan door levens heen 637-8
monade onvergankelijke factor x 637-8, 644
monade identiek met dhyāni-boeddha 638-9
hīnayānaschool over vereniging met Brahmā 643-4
Indo-Europeanen en Egyptenaren kwamen voort uit Atlantiërs 597
Inferno, Dante, over stadia van de hel 308
Inge, William Ralph, eerbetoon aan Plotinus 311
'Ingevangen' planeten
Ingewijde(n)
dvija's, 'tweemaal geborenen' 29
slang symbool van 50-2
Origenes een, van Eleusis 351
Vergilius over 484-5
band van, met dhyāni-boeddha van ronde 536
Hadrianus – Trajanus – Augustus latere 601
Innerlijke god (zie christus, individualiteit)
Institutiones divinae, Lactantius 190
Intuïtie, verlangen naar zelfbewuste continuïteit berust op 113
Involutie (zie ook evolutie)
het keerpunt 158-9
Involutie (vervolg)
een paradox 170
Inwijder (zie wonderlijk wezen)
Inwijding(en) (zie ook mysteriën)
Lucas en *Clementijnse Homilieën* over 'verrijzenis' 29-30
betekenis van 'roep aan het kruis' 41-5
Jezus model voor kandidaat voor 42
Sallustius en Proclus over 310
oude, gebaseerd op postmortale reis van monade 427-8
opstanding van het lichaam 444-5
mithraïsche graden van 495
training van 591-2
half-inwijding 592-3
epifanie belangrijke tijd voor 646-7
grote, verbonden met astronomische verschijnselen 648
verband tussen Christusverhaal en 650-2, 653-4
epifanie – theofanie – theopneustie – theopathie 654-5
gebruik van halo – nimbus – aureool – glorie 655-8
zeven graden van 658-9
epopteia of zevende 658-9
allegorie van drie magiërs betreft 666-9
van 'tweede geboorte' 665-6
verband met heilige planeten 667-9
Inzicht (zie ook visie, zieners)
innerlijk, mogelijk door te worden 57
fysieke zintuigen en bewustzijn 58-9
Irenaeus, over allegorie van wijnstok en ranken 39-40
Isis
verering van Isis en kind 652
als kosmische Maagd-Moeder 665
Isis en Osiris, Over, Plutarchus 649, 665
Isis Ontsluierd, H.P. Blavatsky 196
Islam
schijnbaar zinnelijke taal van soefi's 45-6
leert één hemel en één hel 294-5

Jāgrat, waaktoestand van bewustzijn 475-7
Jakob, bisschop van Edessa over geboorte van Jezus 653
Jakobsladder
Philo Judaeus over 343-4
symbolisch gebruik in mithraïsme en *Genesis* 494
Janarloka (zie loka's en tala's)

'Jan-na' (zie 'dan')
Janneaus, koning Alexander, heerste in tijd van Jezus 653
Jeans, Sir James
Astronomy and Cosmogony 60-1
over 'vijfde dimensie' en 'singuliere punten' 60-1
over bewustzijn als fundamenteel 211-2
'singuliere punten' doen denken aan layacentra van Blavatsky 236-7
verwoordt Blavatsky's leer over licht 239-40
over octaven van straling 246-7
over bereik van elektron 447-8
Jehova
astrale geest van Saturnus 650
verbonden met symbool van ezel 650-1
Jeruzalem
Plutarchus over stichten van 'Hierosolymus' 649
'aardse' en 'hemelse' 649-51
Jesaja
over de dag des oordeels 84, 317
over God als schepper van het kwaad 260
een land beschaduwd door vleugelgegons 338
Jezus
interpretatie van uitspraak van Jezus 37-9
geschiedenis van 'wijnstok en ranken' 39-40
'roep aan het kruis' 41-5
voorbestemming was nooit leer van 261-2
'vele woningen' van 298
Nicodemus' vragen aan, over wedergeboorte 355
over blind geboren man 356
over eenheid met 'Vader' 434-5
'Vader in de Hemel' van, spirituele monade 476
episode in Hof van Gethsemane 556-7
een avatāra 565-6
tussenliggende deel van, geleend 566
messiaanse boodschapper 606-7
symboliek van de twaalf discipelen van 648
betekenis van het binnengaan van Jeruzalem 648-51
geschiedenis van 651-3
Jezus (vervolg)
geboortedatum van 652-3
betekenis van 'verloren schapen van Israël' 654
bereikte zevende inwijding 659
fysieke en mystieke geboorten van, verward 660
verband van, met de zon 661-2
Jīva (zie ook prāṇa)
van aarde en seismische verstoringen 66
levenscentrum of monade 120, 145, 447
elementaal bezield door 121
kosmische, prāna van de aarde 429
kosmische, psycho-elektromagnetische veld 542
Jīvanmukta's
bevrijde monaden 145, 644
hoogste bestemming van 443
Jīvātman, monadische zelf 447
Joden
Judaeus was eponiem voor 649
verering van ezel 650
Jehova van 650
traditie van, over tijd waarin Jezus leefde 653
betekenis van 'verloren schapen van Israël' 653-4
Jodendom
kabbala 24
Zōhar en esoterische theosofie 24
onderwezen vorm van wedergeboorte 338
Johannes, Evangelie 'naar'
over wijnstok en ranken 39-40
over 'vele woningen' 298
over twee geboorten 355
over zonde van blind geboren man 356
over één-zijn met Vader 434-5
Jones, Sir William 194
Joodse oorlog, De, Josephus 340-2
citaat over Farizeeën en Sadduceeën 340-1
Joodse oudheden, De, Josephus
bron van informatie over zijn tijd 339-40
over Farizeeën en Sadduceeën 339-40
Josephus, Flavius
joodse geschiedschrijver 339-41
over Farizeeën – Essenen – Sadduceeën 339-41
over zelfmoord en reïncarnatie 341-2

Judaeus Philo (zie Philo Judaeus)
Judge, W.Q., over het vergeten van het zelf 605
Julianus de Afvallige, ongewoon geval 602-3
Juno, Vergilius over nimbus van 656
Jura, periode van het Secundair 166-7
Justinianus, keizer, mysteriescholen gesloten door 181-2, 345-6
Justinus de Martelaar, over geboorte van Mithras 664
Juwelen, drie (tri-ratna) van het boeddhisme 620-1, 626-7

Kabbala (zie ook *Zōhar*)
  woord verklaard 24
  vroege christendom baseerde zich op 24-5
  Zōhar over parabels 24
Kalender
  datum van driekoningen in Juliaanse en Gregoriaanse 647
  berekening geboortedatum Jezus door Dionysius Exiguus 652-3
Kaliyuga (zie ook cyclussen), duistere eeuw, profetie van *Vishṇu-Purāṇa* over 608-10
Kalkin-avatāra, profetie over komst van 609-10
Kāma
  centrum van psycho-elektrische impulsen 540
  kosmische, universeel mededogen 542
Kāma-dhātu, wereld van verlangen 621-2
Kāmaloka (zie ook avīchi, devachan, kāmarūpa)
  sommige 'hellen' plezierig 56
  orthodoxe opvattingen over 'hel' 294-5, 305-6
  alleen christendom en islam kennen één 'hemel' en 'hel' 295, 306
  sferen van gelukzaligheid en loutering delen van structuur van de natuur 297-8, 315
  loka's en tala's 302
  relatieve toestanden van spirituele en materiële gebieden 298-9
  psychomagnetische aantrekking doorslaggevende factor 298-9
  gebieden van devachan 299
  avīchi en 299-301
  aard van martelingen in 301
  de aarde een hel 301-2, 315
Kāmaloka (vervolg)
  devachan en, van de ziel en de bollen van de aardketen 302
  opsomming van loka's en tala's in de *Purāṇa's* 302-3
  ontkenning van vergeldende gerechtigheid 306
  'hemelen' en 'hellen' worden bereikt niet opgelegd 306-7
  Dante's *Inferno* en vagevuur 308
  Homerus' Hades en Tartarus 309
  twee paden van het *Mahābhārata* 309-10
  Plotinus over bestemming van 'bezoedelde' ziel 310-1
  hemelen en hellen graden van materie 311-3
  twee fasen in het sterven 313-4
  zuivering van hogere menselijke ziel 314-5
  grofstoffelijker planeten dan de aarde 315
  tattva's, loka's en tala's 315-7
  postmortale toestand bij voortijdige dood 391-2
  toestanden na de dood bij zelfdoding 392-5
  gebied van simulacra 425
  elementaren 425, 440
  en 'onderwereld' 429-30
  Griekse en Romeinse schrijvers over 429-31
  lengte van verblijf in 435, 439-41, 461-3
  rūpaloka en arūpaloka 456-7
  toestand van entiteit in 461-2
  toestand vergelijkbaar met dromen 462
  toestand van, in fysieke lichaam 463
  geen strafplaats 462-3
  van slecht mens 472
  astrale licht plaats van lagere stadia van 542-3vn
Kāma-manas, animus of thumos 428-9
Kāmarūpa
  reliquiae – simulacra – eidola – zielloze 'schillen' 425
  elementaren 425, 440
  twee klassen van lemuren 430-1
  'tweede dood' 434-5
  verschil tussen, en liṅgaśarīra 439-40
  'wachter op de drempel' 439-40
  Milton over spoken 441-2
  afgeworpen bij 'tweede dood' 456

Kāmarūpa (vervolg)
onvolledige herinnering van post-mortale visioen 455-6
aard en toestand van 461-3
overal kāmarūpische schaduwen 581
Karakter
gevormd door gedachten en emoties 368-9
is in wezen herinnering 380-1
als zelf en individualiteit 381
Plato over kennis als herinnering 381-2
ontwikkelt door keten van oorzaken 382
huidige, is verzameling eigenschappen uit vroegere levens 382
waarde ervaringen relatief 382-3
gevormd in devachan 385
de mens wordt waarnaar hij verlangt 397
Karma
omschreven 32, 636-7
Paulus over 32
Blavatsky over 32-3
-Nemesis 251-2
geen fatalisme 32-3
'onverdiend lijden' 33, 251, 273, 278-82
geen 'toeval' in de natuur 64-5, 249
verantwoordelijkheid en stichten van TS 197
fatalisme en vrije wil 249-50
het weefsel van de natuur 249, 255
bestemming en keuze 249-50
'vrijheid' van wil bepaald door evolutie 250-1
bewaart harmonie 251-4
fatalisten – materialisten – autonomisten 252-3, 264-5
vrije wil in de natuurrijken 253
wet van kosmisch mededogen 253-4
is basis van ethiek 253
is 'hoogste wet' van het heelal 254
vergoeding voor lijden in devachan 254, 279
de term 255
'wetten' of werkingen van de natuur 255
het kwaad het gevolg van vrije wil 256
goed en kwaad 256-9
geen duivel of schepper van het goede 258, 261-2
Epicurus – *Jesaja* – Hermes – Augustinus over het kwade 259-60
Karma (vervolg)
39 artikelen en geloofsbelijdenis van Westminster 260-1
voorbestemming 261
'geestelijke boosheid' 262-3
māmo-chohans 262-3
lot van heelal geweven door zijn entiteiten 263-4
verbanden en reacties in het heelal 263-4
'indeterminisme' 264-5
wet van veroorzaking 265-6
functie van bewustzijn geleid door bewustzijnen 265-6
iedere entiteit een instrument van 266
oorzakelijke harmonie als goddelijk 267
alleen wat geïnvolueerd is evolueert 267
evolutie en vrije wil 267-8
'boven karma' toegelicht 268
algemeen en hiërarchisch 268-9
kosmische oorzaak van wereldillusie 270
Verleden, Heden en Toekomst 270-2
als noodzakelijkheid 271-2
schikgodinnen van Hesiodus 271
karmische verplichtingen 273, 278
mededogen 272-4, 275-6
inmenging in 273-5
plaatsvervangend lijden 275-6
ware dienstverlening 275-7
leven van samenwerken universele regel 277-8
'straf' na de dood bestaat uit ontbreken van beloning 279
visioen na de dood 279-80
soorten karma 280, 283-4, 288
verwijzing naar, in *Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett* 280
mens schept oorzaken en, past oorzaken erbij aan 281-2
'oude' en 'nieuwe' mens 282, 286-7, 406-7
'rijp' en 'onrijp' 283-4
van krankzinnigen 284-5
de keuze en keuzen 284-6
en reïncarnatie 286-7
hiërarchisch en universeel karma 288-9
disharmonie in de mens 289
lijden van christos en de innerlijke boeddha 290
boeddhistische leer van, 291

Karma (vervolg)
Plotinus over zelfveroorzaakte vergelding 310-1
transmigratie en karmische evolutie 328-9
geloof van Farizeeën in 339-41
Origenes onderwees 349-50
reïncarnatie een schakel in de keten van veroorzaking 365-7
wedergeboorten gevolg van gedachten 368-9
alle, cyclisch 370
zaaien volgt onvermijdelijk op oogsten 371
Paulus over zaaien en oogsten 372
vruchten van vergelding 371
geen leven kan eeuwige beloning of straf verdienen 372
nog niet uitgeputte krachten in aardse levens 373
hogere energieën veranderen postmortale toestanden 374
keten van noodzakelijkheid 374-5
erfelijkheid een gevolg 375-6
liefde en haat herenigen 378-9
karakter is geheel van het gemanifesteerde bestaan 381
keten van oorzaken bouwt karakter op 382
relatieve waarde van 'goed' en 'kwaad' 382-3
voortijdige dood 391-6
wil verschilt in kracht niet in vrij-zijn 393
op grond van vroeger karma wordt ego wat het verlangde 397
individualiteit is gevolg van geïndividualiseerd 402-4
levensatomen wezenlijke onderdelen van, van de mens 437
bij het weer verzamelen van levensatomen is, feilloos rechtvaardig 442-3, 445-6
Boeddha over de mens als zijn eigen, 452
panoramisch visioen na dood en vóór geboorte 455-6
gevolgen 636-7
overleeft uiteenvallen van samengestelde entiteit 634-5
skandha's en saṃskāra's 636-9
en factor x 637-8, 644
Kaspar, Hermes – Tehutī – Thoth – Mercurius 667-8
Kāśyapa, leerling van Heer Boeddha 628
Katharen (Albigenzen, tisserands) geloofden in wederbelichaming 346, 358
Katha-Upanishad, over het zelf 567-8
Kennis
potentieel van 17-8
trillingscontact tussen zieners 56-7
een proces van worden 57-8
alledaagse veranderingen van bewustzijn 58
fysieke zintuigen van de mens en, of 'inzicht' 58-9
heelal van belichaamde bewustzijnen sleutel tot 126
Plato over, als herinnering 381-2
Kerk, Anglikaanse, 39 artikelen van 260-1
Kerkvaders (vroege) (zie christendom, Reading Reference)
Clemens van Alexandrië, Origenes, Synesius, Justinus de Martelaar 20-1
Kern, H., vertaling van *Saddharma-Pundarīka* 628
Kernels of the Universe, G.B. Bazzoni 433
Kerstmis
geboorte van Jezus als hypothese vastgelegd 652-3
betekenis van wintersolstitium 660-1
oude vieringen van 25 december 663-4
Keten, Hermetische (zie Hermetische keten)
Kiemcel (zie cel(len))
Kingsland, William, over spirituele eenheid van alles 549-50
Kingsley, Charles 21
Klotho, een van de drie schikgodinnen 271
Kluizenaars 586
Knopvorming, methode van voortplanting van tweede wortelras 157
Kolhoerster, dr. Werner, ontwikkelde stralingshypothese 231
Kome(e)t(en)
Neptunus een 'ingevangen' 93-4
kunnen worden ingevangen door de zon 93
van Encke, De Vico, Biela behoren tot zonnestelsel 93
Kosmische stralen (zie ook straling)
octaven van 'straling' 69
Millikan en 231-5

Kosmische stralen (vervolg)
verband van, en 'vast geworden licht' van Blavatsky 239-40
Kosmokratores (wereldbouwers) leiden zielen van heilige planeten 88-9, 666-7
Kosmos (zie ook heelal, werelden, zonnestelsel)
De Geheime Leer en kabbala over verdelingen van 126-7
circulaties in de 140, 448-9
mystieke paden 481, 484-6
communicatielijnen 492-3, 496-7
ronden, binnen- en buiten-, grote en kleine 497-9
Kracht(en) (zie ook geest, materie, beweging, energie, leven, straling)
bewustzijn oorsprong alle vormen van 70
manifestatie van intelligentie 76
'wisselwerking van krachten' vervangen door radioactiviteit 86-8
en stof 199-200
en stof één 203-4
emaneert uit kosmische wezens 226-8
of 'substantie' is achterliggende geeststof 232
aarde ontvangt kracht-substantie en brengt deze voort 233-4
helium en omzetting materie in energie 235
fohat activeert stof 238
trekken door heelal 239
kwanta van Planck 240
de mens als dynamo van, in evenwicht 243-4
monade beheerst, en modelleert lichaam 244
geschatte energie in één millimeter stof 244
Krankzinnigheid (zie ook zwakzinnig geborenen)
alleen fysiek karma bij 284, 393
vrije wil en 393
graden van 554
tijdelijke ontwrichting 554
Krebs, Nikolaus (zie Cusa, kardinaal De)
Krishṇa
opeenvolgende incarnaties van 630
uit maagd geboren 666
Kruisiging, 'de roep aan het kruis' geïnterpreteerd 41-5
Kunst 28, 578
Kuthumi (Koot Hoomi, K.H.) meester over doel van occulte training, x-xii
Kwaad, het
en slang-symboliek 50-2
krachten van 51
conflict tussen willen van mensen 256
en goed twee polen van één oorzakelijke bron 257
noch duivel noch schepper van het goede 257-8
Epicurus, Hermes en *Jesaja* over God en 259-60
'geestelijke boosheid' en māmochohans 262-3
houden van het slechte 263

Lachesis, een van de drie schikgodinnen 271
Lactantius
zijn leer over goden 140
over Pythagoras 190
minacht leer van wederbelichaming 357
Lalita-Vistara, 627
Langmuir, over moleculaire inhoud van lucht 109
Lankā, hindoenaam voor Ceylon 337
noordelijke voorgebergte van Atlantis 597
Lao-Tse, een avatāra 46-7
legenden van 46-7
leringen in het taoïsme 47-8
Lares of manes 430-1
Larvae, spoken of kāmarūpa's 430-1
Layacentra
'singuliere punten' van Jeans 236-7
open deuren van inkomende en uitgaande krachten 237-9
homogeniteit betekent relatieve grenzen 241
afwisselend latent en actief 241-2
punt van contact tussen gebieden 496
Leaves of Grass, Whitman 506
Leegte, de (zie ook ruimte)
śūnyatā 628
leringen van de Grieken over 217-8
Legenden
basis van 521-2
van verheven mensen 528-9
Leibniz, over hiërarchische structuur van natuur 312
Lemuren, uiteenvallende deel van tussennatuur 430-1

Leo, 'leeuw' 495
Leo I over Jezus en de zon 661
Leraren (grote) (zie ook mahātma's, zieners)
  herkennen van ware 586-7, 589-91
  leringen van ware, onderscheiden zich door universaliteit 589
  Hugo over autoriteit van 591
  innerlijke en uiterlijke 594-5
  guruparamparā of opvolging van 599, 630
  cyclisch verschijnen van 606-7
  Jezus en Blavatsky messiaanse 606
  ontvangst en herkennen van 611-2
  belang van boodschappen van wereld- 612-3
  Al Māmūn over 613
  status van kleinere 617-8
Lessing, G.E., citaten over reïncarnatie en evolutie 359-60
Leven, het
  universaliteit van 64
  Griekse 'zodiak' en Latijnse 'animal' 64
  hemellichamen als entiteiten 65-6
  aarde als levend wezen 66
  Kosmisch, universele bewustzijn-substantie 67-8
  ieder punt van de ruimte verblijf-plaats van 73
  -bewustzijn-substantie is ruimte 108
  relatieve duur van levens in heelal 214-5
  niet te scheiden van stof 221-2
  oorzakelijke substantie van kracht en materie 222-3
  en dood twee processen van evolutie 401
  kosmische, omschreven 402
  de levende drang in de kiem 402-3
  de monadische straal 405
  dood en, identiek 407
  Paulus over dagelijks sterven 408
  Mitchell over 408
  Spencer over oneindige energie 409
  theorieën van het vitalisme en mechanisme 410-1, 417-8
  Scott, G.C., over 410-1
  per se: fundamentele werkelijkheid achter organische structuren 413-4
  per se: aggregaten van levende wezens 414
  stralingen als 414-5
  als stroom van intelligente levens-essentie 415
Leven, het (vervolg)
  de drager van bewustzijn 421
  dood is het breken van het etherische levenskoord 434-5
  tijdens, is er een egoïsche samenhang van levensatomen 458
  dood gevolg van teveel aan 459
Levensatomen (zie atomen)
Levensladder (zie ook hiërarchieën) 74
  tussen de oorsprong of geest en materie het resultaat 103
Lichaam (zie ook sthūlaśarīra)
  aantal cellen in menselijk 109
  illusie van afmeting en omvang van 'lege ruimten' 109
  fysieke, samengesteld uit levensatomen gebruikt in vorige levens 130
  aard van, gebruikt door vroege wortelrassen 155-6, 170-3
  elektronen van menselijk, samen te pakken tot speldenknop 215-6
  aanraking tussen lichamen illusie 216
  bron en organisatie van levensfunc-ties van 228
  evenwicht van sterke krachten houdt, van de mens bijeen 243
  evolutie van zintuigen 244-7
  'gehoor' en 'gezicht' 244-5
  omzwervingen van levensatomen van 434, 435
  achtergrond van geloof in opstanding van 444-5
  effect van crematie op fysieke 446
Licht
  Millikans 'kosmische stralen' en Blavatsky's 'gekristalliseerd licht' 69
  opvattingen van Crowther over stra-ling van de aarde 69-70
  bewoners van 'vormloze' gebieden hebben lichamen van 78-9
  zielen zijn stralen van 111
  -jaren dimensies van melkweg 223-4
  relatieve snelheid van 225-6
  en kosmische straling 239
  materie is vast geworden 239-40, 413
  Newton over in elkaar omzetten van lichamen en 239
  Jeans over 'opgesloten' en 'niet-opgesloten' licht 239-40
  octaven van straling 245-7
  gezicht minder ontwikkeld dan gehoor 246-7
  elektromagnetische trilling van de wetenschap 412

Licht (vervolg)
tabel van stralingsfrequenties 412-3
levensfluïdum van entiteit 414-5
Melchior, 'koning van' 667
Lichtsnelheid 225
Licht van Azië, Het, Edwin Arnold 318
Licht, zuil van (zie zuil van licht)
Liefde
en sympathie: een worden 57-8
en haat van Empedocles 229-30
oneindige, moet ook het kwaad omvatten 259
allesdoordringende en almachtige 366-7
misbruik van, veroorzaakt lijden 367
over goddelijke 367
over duale aspect van 378
Lightfoot over datum van schepping 305-6
Lijden (zie ook karma)
'onverdiend' 33-4, 251-4, 278-82, 290
plaatsvervangend, van het christendom 275-6
we groeien door 278
Liṅgaśarīra
simulacrum of phantasma 428-9
komt cel voor cel overeen met fysieke lichaam 458
'aura' een emanatie van 516
astrale is raamwerk voor fysieke lichaam 540
Literary History of Persia, A, E.G. Browne 45-6
Lodge, Sir Oliver
'ongemodificeerde' ether van de wetenschap 220
over materie 221
over scheiding van leven en materie 221
over energie in kubieke millimeter etherische stof 244
Loge, grote witte (zie mahātma's)
Loge van licht (zie mahātma's)
Logos
verzamelde intelligente wezens zijn derde 76
elke, schepper van eigen hiërarchie 76
is een individu 76
spermatische, van de stoïcijnen 105
eerste, tweede en derde logoi 541-2
eerste, ādi-boeddha 620-1
Brahmā is derde of scheppende 644
Christus, Mithras en de 660-2, 663-4
de goddelijke zon als de 665
Loka's en tala's
diagram en omschrijving 78-9
als sporten van levensladder 79
als centra in het menselijk lichaam 79-80
zijn gezamenlijk het heelal 80
arūpa, vormloos; rūpa, van vorm 81
tabel van parallelle bollen en loka's toegelicht 81-2
algemene en overheersende eigenschappen van 82
bipolaire beginselen en elementen in hiërarchieën 302-3
spirituele rijken relatieve hemels; materiële relatieve hellen 298, 304-5
opsomming in *Purāṇa's* 302-3
bezoek van Nārada aan 303
overeenkomst tussen, en tattva's 316-7
classificatie van 316-7
drie sferen van opklimmende spiritualiteit 456-7
Lood
ether veel dichter dan 219
radioactiviteit van uranium en thorium: tabel van Dampier-Whethams 423-4
Lucanus, over vermogens van Thessaalse heksen, *Pharsalia* 178
Lucas, Evangelie 'naar' 29-30, 653
over leringen in parabelen 19
Lucianus 10
Lucifer, uitgegeven door H.P. Blavatsky
over gnosis en Clementijnse Homilieën 29-30
over gewoonten van orthodoxe wetenschap 210
over bewustzijn van atoom 211
Lucifer, Phosphoros – Venus – Melchior 667
Jezus werd soms, genoemd 667
Luckiesh
herhaalt leer van Blavatsky over wereld binnen wereld 72
verkeerd gebruik term reïncarnatie 361-2
Lucretius over stelsels van Democritus en Epicurus 134-5
Luna (zie maan)
Luther viel opvattingen Copernicus aan 191
Lytton, Bulwer, 'wachter op de drempel' in *Zanoni* 439-40

Maagd (zie ook christendom)
Isis als onbevlekte 652

Maagd (vervolg)
hemelse 664
namen gegeven aan mystieke 665
Isis als ,-moeder van de ruimte 665
Maan
en Saturnus bouwden en gaven leiding aan de aarde 85
een astrologische plaatsvervanger 85, 91-2, 491
-keten een planetair lijk 89
aarde zal een, worden 89-90
-keten bron van alle monaden van de aarde 94-5
neerhalen van, door Thessaalse heksen 178
en zon als plaatsen van 'hellen' en 'hemelen' 308
'wachter op de drempel' van de aarde 440
stier en koe als symbolen van 485-6
mysteries over de 491-2
zon en heilige planeten als machtige gebieden 583
pitri's, verband met 585vn
gesymboliseerd door Balthasar van de drie magiërs 667-8
Maanpitri's, algemene en technische benaming 585vn
Macrobius, geschriften over de mysteriën 495-6
Madeira, deel van Atlantis 597
Magiërs, drie symboliseerden heilige planeten 666-8
zwarte, Atlantiërs en Egyptenaren waren 337-8
Magnetisme (zie elektriciteit)
Mahābhārata, Het
over vimāna's of vliegmachines 28
Arjuna's reis naar Pātala in 51
over twee paden 309
Mahābuddhi (zie buddhi, mahā-)
Mahāguru, hiërarch 596
Mahāmāyā, (zie māyā), grote illusie 632-3
Mahā-Parinibbāna-Sutta, over 'instructies betreffende de orde' 625-6
Maharloka (zie loka's en tala's)
Mahat, kosmisch denkvermogen 429
geïndividualiseerde intelligentie 541-2
Mahātma('s) (zie ook zieners, leraren)
hebben waarheid getoetst 2
bevorderen nieuwe cyclische openbaringen 7
relatief vervolmaakte mensen 16
Mahātma('s) (vervolg)
methoden van verkondiging 16-7
als slangen 50-2
gebruik van turīya-samādhi 138-9
activiteit van, in Middeleeuwen 185-6
leraren van H.P. Blavatsky 197
namen karmische verantwoordelijkheid op zich voor Theosophical Society 197
formuleerden theosofisch stelsel 207
boeddha's en christussen hebben geen devachan nodig 388-9
geduld van, voor Hume en Sinnett 400-1
sommige historische voorbeelden van 519
karakter van 519-21
betekenis van woord 519
als 'beschermmuur' 520
'diamanten hart' gebruikt als term voor 520-1
legenden verbonden met levens van 521-2
en beweerde wonderen 522-5
levensduur van 523-4
illusielichaam van 523-4
nirmāṇakāya's 524-5
bron van kracht van 583-5, 595
juiste inschatting van de Groten 528-9
legendarische wijzen 528-9
verschijnen en opnieuw verschijnen van 528-9
moedigen genie en spiritualiteit aan 529
intuïties van Emerson 529-30
broederschap van, één schakel van Hermetische Keten 530
schakel tussen mensen en geestelijke wezens 533-4
constitutie van hiërarchie van adepten 535-6
band tussen ingewijden en dhyāni-boeddha van ronde 536
zetels van de 586
contact van, met mensen 593-4
ouderdom van broederschap van 596, 598-600
vestigen en doel van mysteriescholen 598-600
vormden opvolgingslijn van leraren 599-600
aard van cyclische verschijnen van 606-7

Mahātma('s) (vervolg)
boodschappers zijn vaak chela's van 607
Vishṇu-Purāṇa over komst van kalkin-avatāra 608-10
kortzichtigheid bij ontvangen van hun boodschap 611-2
Al Māmūn over aard van 613
werk van 613-5
inspireren wetenschappers 613-4
aard van opvolging van 615-6
waardoor onderscheidt een boodschapper zich 617-8
kleine boodschappers, instrumenten van 616-7
vereisten voor discipelschap 618-9
als nirmāṇakāya's beschermers van de aarde 621
Mahatma Brieven, De, aan A.P. Sinnett
over waarheden van het occultisme x-xii
wanneer chela's worden geholpen 280-1
over avīchi 300-1
over terugzien op vroegere levens 379-80
kiemtijd vóór devachan 455-6
devachan een toestand 456
over geestelijke selectie door ego 457
Mahāyāna
Centraal- en Noord-Aziatische school van boeddhisme 50
de geheime en grotere school 627
even 'orthodox' als hīnayāna 627
Saddharma-Puṇḍarīka en *Lalita-Vistara* 627-9
en scholen van Nāgārjuna en Āryasaṃgha 629-31
leer over ātman 631-2
Maimonides, rabbi, over versluierde allegorie 36
Māmo-chohans (zie chohans, māmo-)
Manas
rol van lagere, bij wederbelichaming 368-9
centrum van egobewustzijn 540
Mānasaputra's (zonen van het denkvermogen)
en eerste wortelrassen 155
belichamingen van, in tweede en derde wortelras 161
sushupti – het eenworden met, in ons 475-7
Manchester Guardian, The, artikel 'Nieuwe visie op het heelal' 59-60
Manes of lares 430
Manicheeërs
geloofden in wederbelichaming 348-9
zagen goddelijke zon als bron van christos 662
Mānushya-boeddha (zie boeddha, mānushya)
Manvantara('s)
bewustzijn tijdens 266
en het inwikkelen van tattva's
Marcella, brief aan, Hiëronymus over wederbelichaming 356-7
Marcellinus Ammianus (zie Ammianus Marcellinus)
Marcellus, Nonius 429
Marcus, Evangelie 'naar'
'Eloi! Eloi! . . .' 41
episode in Hof van Gethsemane 556-7
Mars, baan van, en Antares 224
Martianus Capella 430
Martin, Geoffrey, over transmigratie van stikstofatoom 129
Maruts, 'windgoden': zelfbewuste geesten van de natuur 121
Masnawi-i-Maulana, Jalālū'd-Din Rūmī, 330
Materialisme, religieus en wetenschappelijk, in 19de eeuw 193, 195, 198-200
Materie (zie ook kracht, geest, elementen)
achtste sfeer die van 'absolute' 79
uiteenvallen van, door uitstraling 83
is lagere pool van geest 103
verzameling monadische deeltjes 113
dichtste astrale en ijlste fysieke, identiek 156
theorieën over, en kracht 199-200
eenheid van kracht en 203, 239-40
van menselijk lichaam samen te pakken in speldenknop 215-6
illusie van 216-7
aether – wortelnatuur – ākāśa 217-8
'dichtheid' en 'ijlheid' van 218-20
grotendeels 'leegten' 219
levenskracht en substantie één 221-3
hiërarchische graden van bewustzijn 226-7
verharding van monaden 227
fysieke heelal gewaad van innerlijke werelden 230, 247-8
'heelal van,' maakt plaats voor een van kracht 232

Materie (vervolg)
aarde brengt krachten en substanties voort 233-4
transmutatie van, in helium 234-5
invloed van radioactiviteit op atoomtheorieën 235
fohat zet, tot werkzaamheid aan 238
is gekristalliseerd licht 239-40, 412-3
geen uitersten van, per se 241
iedere als eenheid optredende entiteit samengesteld 243
potentiële kracht in 243-4
fysieke sfeer verzameling van elektrische ladingen 244
hemelen en hellen als graden van geest en 311-3
licht is 412-3
tabel van stralingsfrequenties 413
Mathnawi, Jalālū'd-Din Rūmī over slaap en dood 468-9
Mattheus, Evangelie 'naar'
over vrede en het zwaard 37
'Eli! Eli! . . .' 41
wees wijs als slangen 51
over bestemming van zaden 613
velen geroepen – weinigen uitverkoren 618
Jezus over zijn opdracht 654
Māyā (Māyādevī), moeder van Boeddha 639
Māyā (illusie)
fysieke atoom en lichaam grotendeels gaten 109
begrip van, geholpen door relativiteit 202
ruimte en tijd als 215
van 'materie' in het algemeen 215-6, 412-3
van atomaire en galactische afstanden en snelheid 215-7
van fysieke lichaam 215-6
van leegte 217-9
van 'dichtheid' of 'ijlheid' 219-20
psychische invloed van 270
karma oorzaak van wereldillusie 270-1
verleden, heden en toekomst 270-2
nāmarūpa – naam-vorm 434
Māyāvi-lichaam, illusielichaam van mahātma's 523-4
Mechanisme (zie ook leven, wetenschap), theorie dat onderlinge werkingen van krachten leven voortbrengt 410-2
Mededogen, fundamentele wet van de natuur 276-7
Mededogen, hiërarchie van (zie hiërarchie van mededogen)
Meditatie
ware 572-4
zelfbewuste gemeenschap met innerlijke god 574
Medium(s)
gevaarlijke contacten met elementaren via 425
verschil tussen, en middelaar 566-7
Meesters van wijsheid (zie mahātma's)
Megalithische monumenten van Peru 26
Melanchthon, aanval op Copernicus 191
Melchior ('koning van het licht') als Venus in allegorie van de drie magiërs 666-8
Melissai, bijen, term voor discipelen 485
Melkweg(stelsel)
goddelijk gebied en sfeer van de goden 119
ons thuis-heelal 119
aard en omvang van een 223-4
bereik van bewustzijn en activiteit van goddelijke monade 486-7
ātman-buddhi bestaat zolang, bestaat 545-6
galactisch pralaya 546-7
Mennas, patriarch, en Nationale Synode 21-2
Mens, buddhi manas of nous 428-9
Mens (zie ook evolutie, pneumatologie, individualiteit)
een psycho-fotografische film 368
aurisch ei 99% van 369
Griekse, Latijnse en Sanskriettermen voor beginselen van 428-9
zevenvoudige verdeling van de 539-41
drievoudige verdeling van de 545-8
Mensapen (simiidae, cynocephalus)
aard en bestemming van 161, 466
Mensheid
niet aan zijn lot overgelaten 519-20
Chinezen verdeelden, in drie klassen 521
drie klassen 558-65
Mercurius, Hermes – Tehutī – Thoth – Kaspar 667-8
Messiaanse cyclus (zie cyclussen)

Metafoor (zie ook allegorie) van slang 50-2
Metalen, radioactiviteit van uranium en thorium 423-4
Metempsychose (zie ook wederbelichaming) 325, 327, 329-30
Metensomatose (zie ook wederbelichaming) 325, 331
Microscoop, Babyloniërs gebruikten 27
Midden, Weg van het, naar waarheid 624
Miles, 'soldaat' 495
Millikan, R.A.
  schattingen van aantal elektronen 110
  'kosmische stralen' op basis van hypothese Kolhoerster 231
  gaat voorbij aan cyclische rustperioden in de kosmos 231-2
  beperkt de bronnen van 'schepping' 232-5
Milton
  en 'gevallen engelen' 141
  over ijl worden van lichamen 418-9
  over spoken in catacomben: *Comus* 441-2
Mineralen, en sedimentatie 165-6
Mirandola, Pico della, oprechte helderziende 186, 587-8
Misérables, Les, Victor Hugo 286
Mistress of Vision, The, Francis Thompson, citaat 92
Mitchell, Peter Chalmers, over differentiatie van materie 408
Mithraïsme
  het doden van de stier 485-6
  Origenes over gebruik van levensladder in 494
  betekenis van 494-6
  zeven inwijdingsgraden in 495
  een bron van het christendom 652
  gebaseerd op 'verering' van de zon 660
Mithras
  symboliek van doden van stier door 485-6
  dezelfde als Indiase Mitra 663
  geboren in grot 663
Mitra, 'vriend' of 'metgezel' 663
Modra neaht 'nacht van de moeders' 664
Mohammed, bepaald soort ziener 588
Mohammedanisme (zie islam)
Moleculen (zie ook atomen), verbijsterend aantal in kubieke inch lucht 109
Monade, de (zie ook ego, bewustzijn, zelf, individualiteit, svabhāva)
  ieder punt in de ruimte vertegenwoordigt een 73
  omzwervingen van 73-4
  pythagorische term 'monas' 109
  mens is één, en vele zielen 110
  Griekse atoom een monade 134-5
  krachten in de mens beheerst door spirituele 243-4
  vrijheid van wil afhankelijk van mate van vereniging met spirituele 250-1
  nirvāṇa verbond van geestelijke ziel en 317-8, 319-21
  behoudt individualiteit als zaad in nirvāṇa 318
  van 'verloren ziel' vormt nieuwe 323-4
  bron van levende drang 401-2
  svabhāva is karakteristieke geestelijk-vitale 402
  devachan voor menselijk ego in schoot van spirituele 405
  essentie van, blijvend en homogeen 422
  mysteriën gebouwd rond postmortale reis van 427
  geestelijk-intellectuele, is reïncarnerend ego 435-6
  buddhische, hoogste brandpunt van bewustzijn 451-2
  sūtrātman geworteld in buddhische 451-2
  spirituele, beschermer van de mens en 'Vader in de Hemel' 476
  tetraktis van Pythagoras en, 482-3
  plaats van, na de 'dood' 486-8
  ademtocht van zuivere geest 486
  altijd volledig zelfbewust 490
  zwerftocht van 490-3, 496-7
  Macrobius over 'opstijgen' en 'afdalen' van 495
  binnen- en buitenronden 497-9
  doel van postmortale tocht van 498-501
  wederbelichamende ego is voertuig van, op aarde 499
  opstijgen van, door aantrekking 499
  impuls naar de aarde oorzaak 'afdaling' van 499-501
  bestemming van 503
  einde van devachan en terugkeer van, naar aarde 507
  invloeden die interplanetaire reizen van, beheersen 507-8

Monade, de (vervolg)
verschil in activiteit tussen spirituele, en reïncarnerende ego 512-3
van Pythagoras 541
agnishvātta is intellectuele 544
ontvouwing van heelal uit, door emanatie 569-71
onvergankelijke factor x 637-9, 644
identiek met dhyāni-boeddha 638-9
buddhibeginsel kern van 642-3
en vereniging met Brahmā 644-5
Monaden
volmaaktheid van, relatief 107-8
en spermatische logoi van stoïcijnen 105
zijn emanaties uit monadische ouder-essentie 106-7
levensatomen zijn emanaties uit 107
aantal en diversiteit van, onberekenbaar 108-9
zijn geïndividualiseerd tijdens zonnemanvantara 109-11, 198-9
als bewustzijnscentra 110
bekleden zich in stralen van licht 111
materie is verzameling monadische deeltjes 113
bewonen spirituele gebied 119-20
zielen worden monaden en levensatomen worden zielen 130
brengt voortdurend elementalen voort op alle gebieden 131
en atomen 132-3
toestand van, in nirvāṇa tijdens ketenpralaya 138
als gevallen engelen 140-3
bevrijde, zijn jīvanmukta's 145
spirituele drang achter evolutionaire ontvouwing 150-2
zoogdieren hoogste dier- 164-5
verschillen alleen door verschil in evolutie 165
groepen van 174
pitri's bouwen samengestelde mens 174-5
materie is verharding van sluimerende 227
lagere, als brandpunten van ego-zielen 405
zuil van licht 404-6
sūtrātman 405
wat menselijke, zijn voor de aarde zijn fysieke atomen voor de mens 426-7
en constitutie van de mens 435-6
Monaden (vervolg)
relatieve bewustzijn van, in de mens 474-5
bewustzijnsbereik van, in de mens 486-8
activiteit van, tijdens kosmische manvantara 513
vijf, in de mens 544
bewustzijnskant van element-beginselen 545
Monadische straal
levensduur van 115
inspireert zowel dier als mens 115
essentiële zelf van de mens 123-4
karakteristieke individualiteit van geestelijk wezen 126
het reïncarnerende ego 129-30
aard van 403-4
Monas monadum (zie ook monade, de) hoogste zelf van een kosmische hiërarchie 541
Monogenes, 'eniggeborene' of 'als ene geborene': Griekse naam voor de zon 661
Monogenese, geen, maar polygenisme in vroege tijdperken 164
More, Henry, over voorbestaan 326
Mōre Nevōchīm (Gids voor de verwarden), Maimonides 36
Moulton 67
Mozes, Philo Judaeus over ladder en engelen van 343-5
Mūlaprakriti
wortelnatuur of amūlamūla 83
wortelnatuur en ākāśa 217-8
Mummificatie
door Egyptenaren overgenomen van Atlantiërs 336-7
doel van 336
Musaeus 529
Myalba, Tibetaanse naam voor onze aarde 301-2
My Philosophy, Lodge 220
Mysteriën
Griekse en Romeinse 18
in India 18-9
symbolische taal van 19-20
van het koninkrijk Gods 19-20
en 'tweede geboorte': Lucas en *Clementijnse Homilieën* 29-30
redenen voor geheimhouding 31-2
elk volk had zijn 34-6
gezegden van Jezus 37-9
verhaal over de wijnstok en druiven 39

Mysteriën (vervolg)
parabel van de wijnstok en de ranken 39-40
overdracht van, door Griekse orakels 179-81
sluiten van, luiden Middeleeuwen in 181-2, 345-6
Sallustius en Proclus over 310
Origenes een ingewijde in de Eleusinische 351
Orpheus belangrijkste grondlegger van Eleusinische 363-4
onderwezen over postmortale reis van monade 427-8
opstanding van het lichaam deels gebaseerd op 444-5
Origenes over mysteriën van Mithras 494-5
zeven graden van Mithras-stelsel 495
esoterische aard van 495-6
'doodstraf' en verraad van 588-9
ouderdom en doelstelling van scholen van 596-600
degeneratie van 598-603
verschillende Romeinse keizers waren ingewijden in 601-2
scholen van, als universiteiten 603-4
aard van inwijding in 604-6
bestaan ook nu 615
gebaseerd op spirituele feiten van het heelal 646-8
wintersolstitium 647
kleine en grote 647-8
twaalf werken van Hercules symbolisch in 648
epifanie – theofanie – theopathie – theopneustie 654-5
zevende 'stap' in 658-9
verband van heilige planeten met viering van 666-8
Mysteriescholen (zie mysteriën)
Mysterious Universe, The, Jeans 239-40
Mystiek (zie esoterie, occultisme)
Mythen (zie ook allegorieën, parabels), van Zeus en opstandige titanen in *Ilias* 309

Nāgārjuna
stichtte een school van mahāyāna-boeddhisme 629-31
was bodhisattva 631-2
Nāga's (slangen), omschreven 50-2
Nagkon Wat, wonderen van 26-7
Nāmarūpa, 'naam-vorm' of illusoire verschijningsvormen 434
Nārada, bezoek aan de hel 303
Nationes, Ad, Tertullianus 649
Natura deorum, De, (Over de aard van de goden), Cicero 8
Nature of the Physical World, The, Eddington, wetenschappelijke opvatting van 'materie' 217
Natuur (zie ook heelal, kosmos)
waarheden gebaseerd op universele 3
formulering van werkingen van 7-8
monaden oorzakelijke factoren van verscheidenheid in 108
dualiteit in gemanifesteerde 132
vrije wil in natuurrijken 253
cyclische werking een gewoonte van de 370
Natuurgeesten (zie elementalen, bewustzijn, maruts)
Natuurkrachten (zie ook zwaartekracht) 227-8
Natuurlijke selectie (zie ook evolutie) 144-7
Necromantie, beoefening van tijdens verval van Rome 178
Neergaande boog (zie boog, neergaande)
Negentiende eeuw (zie ook beschaving(en)) gekarakteriseerd door zelfzucht 399-400
Neger, ras met grootse toekomst 207
Nemesis (zie ook karma) 251-2, 271
Neofiet, 'cryphius' 495
Neptunus
behoort niet tot heilige planeten 90, 93
'ingevangen' 90-4
invloed van, op zonnestelsel 93-4
Neutrale centra (zie singuliere punten, layacentra)
Nevelvlek NGC 4565 in Haar van Berenice 223
Newton
tijd van na, materialistisch-wetenschappelijk 193
opvatting over een atoom 198
over absolute tijd en ruimte 201
brieven aan Bentley 229
over licht 239
Nicholson, vert. citaat van Jalālū'd-Din Rūmī 45-6
Nicodemus stelt Jezus vragen over wedergeboorte 355

Nietzsche, Friedrich W., monsterlijke grillen van 148
Nieuwe Testament (zie ook bijbel)
Lucas over verrijzenis 29-30
Galaten over zaaien en oogsten 32, 371-2
Mattheus over vrede en het zwaard 37
Johannes over wijnstok en ranken 39-40
Mattheus en Marcus niet schrijvers van evangeliën 41
interpretatie van de 'roep aan het kruis' 41-5
voorbeeld verkeerde vertaling gebruikt als versluiering 43-5
symboliek van de slang 50-2
Openbaring over einde van het heelal 84, 317
verwantschap met hiërarch (*Handelingen*) 99, 297
Efeziërs over geestelijke boosheid 262
Romeinen over maken van fouten en nalaten van goede daden 289
Johannes over 'vele woningen' 298
geeft verwrongen beeld van Farizeeën 338-9
Nicodemus stelt Jezus vragen over wedergeboorte 355
Johannes over blind geboren man 356
Paulus over dagelijks sterven 408
Jezus over één-zijn met 'Vader' 435
Paulus over geestelijk lichaam 443
gebruik van psyche in 538
Marcus: episode in Hof van Gethsemane 556-7
profetie van Petrus 607-8
Mattheus over zaaier en zijn zaad 613
Mattheus, 'velen geroepen . . . weinigen uitverkoren' 618
verhaal van Jezus in, mysterieverhaal 648, 650-1
uitleg van het binnengaan in Jeruzalem 648-51
stier – leeuw – adelaar – mens en canonieke evangeliën 650
betekenis van 'verloren schapen van Israël' 653-4
tweevoudige interpretatie van onbevlekte ontvangenis 665-6
symboliek van de drie magiërs 666-8
'Nieuwe visie op het heelal', artikel in *Manchester Guardian* 59-60
Nimbus, toelichting van 655-8
Nirmāṇakāya('s)
kleed van sommige mahātma's 621-2
karakter en werk van 524-5
Nirukta, Yāska 114-5, 397
Nirvāṇa (zie ook pralaya)
van hogere beginselen van planeetketen 137-8
spirituele toestanden hoger dan devachan 300
'avitchi-nirvāṇa' (avīchi-nirvāṇa) 300-1
een toestand 317-8, 320
identiteit en niet-identiteit 318
Plotinus over vereniging met het goddelijke 318-9
zuiver geestelijk monadisch bewustzijn 320
nirvāṇī en devachanī vergeleken 321
kan op aarde worden bereikt 321
Plotinus over toestanden van hogere en lagere delen van de mens 320
-avīchi 321-4
uiteindelijke hereniging in goddelijke essentie 367-8
spirituele monade in toestand van, of paranirvāṇa 487
hogere ego rust in nirvāṇa 487
van atomen 504
manvantarisch, van wederbelichamende ego dat bij onze aarde hoort 508
term omschreven 622-3
alleen samenstellende delen worden vernietigd 623
toekomst van individualiteit 623
Boeddha leefde en onderwees na het bereiken van 642
Noach, Over het planten van, Philo Judaeus 345
Noeshirwan I, koning Chosroes van Perzië (zie Chosroes)
Nous, mens of buddhi-manas 428-9

Objectief en subjectief, relativiteit van 70-1
Observer, The (Londen), interviews met vooraanstaande wetenschappers 211-2
Occulte, 'cryphius' 495
Occulte Woordentolk, De Purucker 302, 553
Occultisme (zie ook esoterie, mysteriën, theosofie, psychisme)
meester Kuthumi over doel van training in, x-xii
gevaren van, voor wie onvoorbereid is 17-8
redenen voor geheimhouding 31-2

Occultisme (vervolg)
betekenis van metafoor van de slang 50-2
Olen 529
Olifant, voorbeeld van specialisatie 169
Olympus, hemel uit Homerus' *Ilias* 309
'Omar Khayyām 45-6
Onbeschaafde volkeren, taal wijst op vroegere cultuur 207
Onbevlekte ontvangenis (zie ook christendom), toelichting op 665
Onderwereld (zie ook kāmaloka, avīchi), Hades – Orcus - 'schimmenrijk' 429-30
Oneindige, het (zie parabrahman, het grenzeloze, god)
Onsterfelijkheid
monadische individualiteit blijft bestaan tijdens zonnemanvantara 109, 115, 144-5
in onvolmaaktheid onmogelijk 113
continuïteit van bewustzijn 113-4, 144-5, 451-2
van monadische straal 115
het Griekse atoom 132
Lucretius verkeerd begrepen 134-6
van geestelijk-goddelijke essentie 136
turīya-toestand van samādhi 138-9
ideeën over, van biologen 144-5
van bevrijde monade 144-5
Farizeeën en Sadduceeën over 339-40
huidige ego 'nieuw' product en voortzetting uit verleden 406-7
'nieuw-oude' entiteit oogst karma van 'oude' 406-7
uitspraak van Boeddha toegelicht 406-7
sūtrātman 451-2
karakter als herinnering 451-2
voor menselijke ziel een hel 460-1
levensduur van hogere ego 466-7
bewustzijn van monadische centra in de mens 486-8
onvoorwaardelijk, van ātman-buddhi 546
samengestelde 'ziel' en blijvende individualiteit 622-3
overleven van karma 634-6
bestaat niet letterlijk 637
bewijs van voortgaand bewustzijn in de levens 637-8
onvergankelijke factor x 637-8
Onsterfelijkheid (vervolg)
nirvāṇa van Heer Boeddha 642
hīnayānaschool over vereniging met Brahmā 643-4
Onthouding (lichamelijke)
huwelijk en chelaschap 377-8
functie van voortplantingscellen bij 516
Ontwikkeling van de mensheid, De, G.E. Lessing, citaten uit 360
Ontwrichting (verwijdering) van tussennatuur van de mens 553-4
Onzichtbaar, betrekkelijkheid van zichtbaar en 70-1
Onzichtbare werelden (zie werelden)
Oog van Śiva, innerlijke oog van ziener 56-7, 604
Oordeels, dag des (zie dag des oordeels)
Oorza(a)k(en)
monaden oorzakelijke factoren van evolutie 108
van het kwaad 256-7
keten van veroorzaking 264-5, 382
volstrekte volmaaktheid oorzakelijke wortel van werkingen van de natuur 267-8
Oorzaak en gevolg (zie ook karma)
wet van 250-2, 253-5
Openbaring
cyclische, bron van grote religies 7, 16
oorspronkelijke 16
Openbaring, Boek 84, 317
Opgaande boog (zie boog, lichtende)
Opstanding
Lucas over verrijzenis 29-30
Origenes over 352-3
basis voor geloof in, van lichaam 444-6
Optica, Newton 198, 239
Opvolging (zie ook leraren, boodschappers)
guruparamparā 615
van 'levende boeddha's' in Tibet 616
apostolische 616
Orakel(s)
van Delphi en Trophonius 179
symbolische taal van 179-80
karakter van, van Apollo 180-1
Griekse, gaven spirituele hulp 181
Orcus, onderwereld – Hades - 'schimmenrijk' 429-31
Oriëntalisten, Anquetil-Duperron en Sir William Jones baanden weg voor Blavatsky 193-4

Origenes
leringen anathema verklaard 22-3
verdedigt esoterische leer 35-6
over zonde en sterren 64-5
sprak en schreef over goden 139
invloed van, op vroege christendom 346-53
verminking van geschriften van, door Rufinus 347-8, 349-50
opvattingen van, over wederbelichaming 349-53
was ingewijde 351
over Celsus en mysteriën van Mithras 494
Orpheus
stichter van Eleusinische mysteriën 363-4
onderwees wederbelichaming 363-4
legendarische figuur 528-9
Osmose, levensatomen opgenomen door 516-7
Ouden
prestaties van 27-8
Griekse atomisten verkeerd begrepen 217
Ouderdom
terugtrekken van zich wederbelichamende ego 454
veroorzaakt door ongecontroleerde activiteit van levensatomen 458-9
potentieel mooiste periode 459-60
hoogtepunt voor reïncarnerende ego 511
Oudere broeders (zie mahātma's)
Oude Testament
Deuteronomium 527
Psalmen 43-4
Hooglied van Salomo 46
Jesaja, over oplossen van de hemel 84, 317; over schepper van goed en kwaad 260; over Egypte 338
Prediker 117-8
Genesis, ladder van Jakob 343-4, 494
Spreuken, 'zoals een mens denkt is hij' 397
Oude Wijsheid (zie theosofie)
'Over de toorn Gods', Lactantius 259
Over eerste beginselen (De principiis), Origenes 64-5, 346-51
Over de goden en de wereld, Sallustius 310
Over geleerde onwetendheid (De docta ignorantia), Nikolaus Krebs 186-7
Over de aard van de goden (De natura deorum), Cicero 8-10
Overleven van sterksten 145-7 (zie ook evolutie)
Overziel, De, Emerson 99-100
Overziel (zie ook ziel) in heelal komt overeen met menselijke ziel 539
Ovidius 178, 430

Pad, achtvoudige, van boeddhisme 641
Pad, van licht en van duisternis 51-2
Palingenese (zie ook wederbelichaming) 325, 327, 331-2
Pamphos 529
Pāṇini 397
Panorama, van voorbije leven op moment van sterven 434-5, 454-6
Pantheïsme (zie ook God, godheid)
geest van, in geschriften van Emerson, Vergilius en Plotinus 99-101
beperkingen van persoonlijke godheid 101-2
christendom in de kern 101
Europese filosofie neigt tot 101
het vedische DAT 101-2
esoterisch 303-4
Papias, zou discipel zijn van Johannes 39
Parabelen (zie ook allegorieën, mythen), van Jezus over wijnstok en ranken 39-40
Parabrahman-mūlaprakriti, het grenzeloze 541
Paracelsus
homunculi van 510-1
over wonderen 526
Paradise Lost, Milton
over gevallen engelen 141
over etherisch worden van lichamen 418-9
Paradoxen (zie allegorieën, symboliek)
Paramāṇu's
of levensatomen 112
term verklaard 447-8
Paramātman
hoogste ātman 429
hoogste zelf van een kosmische hiërarchie 541
Parāmitā's, tien deugden 641-2
Paranirvāṇa (zie ook nirvāṇa), van spirituele monade 487
Paranormale verschijnselen/vermogens (zie ook occultisme)
oorzaak van astraal-psychische uitbarstingen 438

Parārūpaloka's (zie ook loka's en tala's) 78-9
Pascal, Blaise, over opvatting van natuur 188
Pātāla (zie ook loka's en tala's), hel 50-1
Pater, 'vader' of volledige 'ingewijde' 495
Paulus
over geloof 4
over verwantschap met hiërarch 99, 297
over 'geestelijke boosheid' toegelicht 262-3
over maken van fouten en nalaten van goede daden 289
over karma 372
over dagelijks sterven 408
'geestelijk lichaam' van monade 443
Pensées, Blaise Pascal 188
Perses, 'Pers' of 'mens' 495
Persoonlijkhe(i)d(en)
'meervoudige' ontstaat wanneer ego wordt overspoeld door vele 118
masker van monade 319-20
Peru, megalithische monumenten van 26
Petrus, Tweede Brief 608
Phaedo, Plato 560
Phantasma, liṅgaśarīra of simulacrum 428-9
Phantom of Organic Evolution, The, George McCready Price 145-6
Pharsalia, Lucanus 178
Philemon 529
Philo Judaeus
invloed van platonische filosofie op christendom en jodendom 342
en platonisme en jodendom 342-3
Over de leer dat dromen door God worden gezonden 343-4
over kosmische levensladder 343-4
over reïncarnatie en hiërarchieën en hemellichamen 343-5
Over reuzen 344-5
Over het planten van Noach 345
Philostratus, Flavius, *Leven van Apollonius* 523
Phosphoros, Venus – Lucifer – Melchior 667-8
Phren, hogere manas 429
Pico della Mirandola, oprechte helderziende 186, 587-8
Pijn, we groeien door 278
Pitri's (vaders)(zie ook maanpitri's), klasse van 174
Plaatsvervangend lijden 275-6
Planck, Max
beschouwt bewustzijn als fundamenteel 212
kwantumtheorie 240-1
Plane(e)t(en) (zie ook zonnestelsel, heelal)
evolutie van, uit kosmische zaden 66-7
planetesimale hypothese van Moulton en Chamberlain 67-8
buitenste schil van essentiële oorzaken 67-8
hiërarchie van aarde en heilige 77
zichtbare, hebben zes onzichtbare metgezellen 77-8
bollen van, op vier kosmische gebieden van manifestatie 77-8
brahmaanse loka's en tala's 78-9
drie vormloze gebieden en vier van vorm 78-9
hiërarchische levensladder 79
gebieden van zichtbare en onzichtbare 84-5
zon en maan gebruikt als plaatsvervangers van 85, 91-2
zijn twaalfvoudige ketens 85
bezielende godheden van 85-6
maan een zevenvoudig lijk 89
aarde bestemd om een maan te worden 89-90
Neptunus en Uranus geen leden van ons zonnestelsel 90-1, 93-4
Neptunus verandert polariteit van zonnestelsel 93-4
kometen zijn jeugdige weder-belichamingen van, 93
kometen van Encke, De Vico en Biela 93
zijn bewoond en het product van hun bewoners 94
evolutie van levensstroom van maan naar aarde 94-5
zeven heilige 491
mysteries betreffende de maan 491-2
zeven heilige, geven namen aan weekdagen 492
buitenronden in circulaties in de kosmos 492-3, 496-8
heilige, machtige gebieden van eerste oorzaken 583-4
heilige, en wintersolstitium 666-8
gesymboliseerd door drie magiërs 666-8

Plane(e)t(en) (vervolg)
in syzygy 667-8
Planetesimal Hypothesis, The, boekje, door Moulton en Chamberlin 67-8
Plant Autographs and Their Relations, J. Chunder Bose 212-3
Planten, Chunder Bose's onderzoek naar plantenbewustzijn 212-3
Plato
over materialistisch toeval 200
cirkel meest volmaakte vorm 230
over kennis als herinnering 381-2, 452
over verwarring van de ziel 560
beschuldigd van verraad van de mysteriën 588
benaming 'Atlantis' ontleend aan *Timaeus* van 596-7
Plato en Pythagoras, kerkvaders pasten leringen van, aan 66
Platonica, or A Platonical Song of the Soul, Henry More 326
Plenum, grenzeloze ruimte 108
Pleroma, grenzeloze ruimte 108
Plotinus
'De drie oorspronkelijke essenties' 100
over het hoogste goddelijke 189
over het materialistische materialisme 200-1
over het kwade 256
over zelf-veroorzaakte vergelding 310-1
Dean Inge's eerbetoon aan, 311
over vereniging met het goddelijke 318-9
over menselijke en universele ziel 320
over voorbestaan in *Platonica* door Henry More 326
over geestelijke band met nous 460
over postmortale bestemming van zielen 491
over drang tot wederbelichaming 502
Plutarchus
over 'tweede dood' 463
legende over Typhon 649
over inscriptie te Saïs 665
Pneuma, spiritus en ātman 428-9
Pneumatologie
meer dan normale activiteit van hoogste duade 555-8
bewustzijn van boeddha's 556-8
stem van het geweten 559-60
Pneumatologie (vervolg)
Plato over verwarring van de ziel 560
toestand van de illuminati 561
vrijwillige ontkoppeling van tussennatuur van adept 561
toestand van een boeddha, een christus 561-2
boeddha's ontwikkelen zich: avatāra's worden geschapen 562
twee manieren van innerlijke verlichting 562-3
mysterie van de avatāra's 564-6
kleinere avatāra's 566
H.P. Blavatsky en H.P.B. 566-7
Polygenisme, regel in vroege tijdperken 164
Poseidonis, overblijfsel van Atlantis 337
Pradhāna (ākāśa), oorsprong van kosmische ziel 541
Prajñā-Pāramitā, over paradox van ātman 632-3
Prakriti('s)
Pralaya (zie ook nirvāṇa) 138-9
kosmische 231-2, 266
en wederbelichaming van melkwegstelsel 545, 547
Prāṇa (zie ook jīva)
elektrisch veld van levenskracht 540
kosmische jīva, bron van individuele prāṇa's 542
Prāṇa-manas, anima of bios 428-9
Prārabdha, 'rijp' karma 283-4
Predestinatie (zie karma)
Prediker, over de aard van mensen en dieren 117-8
Preëxistentie
leer van Hiëronymus over, van de zon 65
van de mens 325-6, 331-2
Preëxistentiëlen, christelijke sekte 349, 354-5
Price, G. McCready over darwinisme 145-6
Principia, Sir Isaac Newton, over absolute ruimte en tijd 201
Principiis, De (Over eerste beginselen), Origenes 65, 347-51
Prithivī-tattva (zie tattva's)
Proclus, Commentaar op de *Timaeus* van Plato
over de mysteriën 310
over mens en heelal identiek 661
over Isis en de zon 665-6

Profetie
aard van profetische dromen 471
van mahātma's gebaseerd op hogere astrale verslagen 585
hele toekomst voorafgeschaduwd in astrale licht 585-6
van Petrus 607-8
van *Vishṇu-Purāṇa* 608-10
van Egyptisch-Hermetisch werk 610-1
Prospect of Planting Arts and Learnings in America, On the, bisschop Berkeley 184
Protonen (zie ook elektronen, atomen)
atomaire 'zonnen' 213
inter-atomaire afstanden 215-6
structuur van waterstofatoom 216-7
Protoplasma
aard van, 509-10
nog te vroeg voor kunstmatige constructie van levende cel 510-1
Mw. Shelley's Frankenstein 510
homunculi van Paracelsus 510-1
Protreptikós, Clemens Alexandrinus 354
Prout, hypothese van, wint terrein 242-3
Psalmen, 'Ēlī, Ēlī . . .' 43-4
Psyche (zie ook ziel, beginselen, psychologie)
'ziel' zoals gebruikt door Herodotus 335-6
gebruik in Griekse Nieuwe Testament 538
Griekse afleiding van term 549
Psychologie
beperkingen van westerse 548-9
Griekse afleiding van psyche 549
psychische ontwrichting 551-4
tijdelijke verwijdering van delen van menselijke natuur 553-4
geboren zwakzinnigen 554-5
pneumatologie en 555-8
Psychozoia, Philosophical Poems, Henry More 326
Ptolemeus, Claudius
bijdrage aan astronomie-astrologie 182-3
Babylonische leringen bron van inspiratie 182-4
Pubertijd, betekenis van 511
'Puddingzakken', term [door Blavatsky verzonnen] voor eerste wortelras 156
Purāṇa's
over tala's 303
Purāṇa's (vervolg)
Vishṇu-, over ontaarding van deze tijd 608-9
Vishṇu-, over komst kalkin-avatāra 609-10
Purucker, G. de, *Occulte Woordentolk* 302
over 'verloren ziel' 553
Purusha-prakriti, de gemanifesteerde, of mahat 541-2
Pythagoras
leringen van, gewijzigd door kerkvaders 66
tetraktis van 482-3
over monade 513

Qōheleth, 'de leraar' of *Prediker* 117

Raaf, 'corax' 495
Radioactiviteit (zie straling)
Rahasya, omschreven 18-9
Rākshasa's, Atlantiërs van Lankā 337, 597
Rāmāyaṇa
over vimāna's of vliegmachines 28
over Atlantische rākshasa's van Lankā 337
Ras(sen) (zie ook Atlantiërs)
cyclopen, een vroeger eenogig 5
groepsziel is niet ziel van een ras als entiteit 111
zoogdieren kwamen uit de mens voort in vierde ronde 154
aard van eerste wortel-, en tweede wortel- 154-6
methoden van voortplanting van vroege wortel- 156-8
ontwikkeling van embryo herhaalt geschiedenis van ras 157
'levend zweet' van tweede wortel- 157, 162-4
vroege derde wortelras was hermafrodiet 157-8
het tweeslachtige, 158
vierde wortel- markeerde keerpunt in evolutie 158-9
evolutie van vierde wortel-, en de mensapen 161
afleiding van diersoorten 161-3
voortplantingskiem een opslagplaats van nog niet tot uitdrukking gekomen grondvormen 163-4
evolutie van lagere rijken en vroege wortelrassen 165-6

Ras(sen) (vervolg)
evolutieperioden van vier wortel- 166-7
in derde, scheidden de geslachten 166-7
Atlantische 168, 596-8
menselijke, ontwikkelt nu door te involueren 170
samenstelling van 'lichamen' van vroege 170-3
eerste en tweede wortel-, en de dood 173
fossielen van derde wortel- vernietigd 173-4
verband tussen pitri's en, uit verleden, heden en toekomst 174-5
taal van onbeschaafde volkeren verwijst soms naar vroegere hoogontwikkelde cultuur 207
grootse toekomst voor negers 207
geen, zonder leiding van wijzen 207
evolutie van zintuigen en wortel- 246-7
Egyptenaren en Indo-Europeanen kwamen voort uit Atlantiërs 597
Rechtvaardigheid (zie karma)
Reïncarnatie (zie ook wederbelichaming)
omschreven 34
atomen uit het verleden gebruikt in huidige 90
deeltjes van de aarde gaan herhaaldelijk door het fysieke lichaam van de mens 128-9
karma van het verleden manifesteert zich in volgende 279-83
ego selecteert samenkomend karma voor nieuwe 284, 292
'nieuwe mens' kind van 'oude mens' 286-7
Lessing over 359-60
Fords opvatting over 360-1
verkeerde opvatting over, door Luckiesh 361-3
verenigt 367
bewijs van het overleven van de individualiteit 634-6
Jātaka- of wedergeboorteverhalen van Boeddha allegorisch 634-6
individualiteit gedurende het leven dezelfde 637-8
Relativiteit (zie ook wetenschap)
nieuw-oude theorie over een ruimte-tijd-continuüm 201-2
theorie van Einstein 202-3
zeven punten van overeenkomst met theosofie 203-4
Relativiteit (vervolg)
beperkingen van wiskundige conclusies 209
over ruimte – tijd – heelal 214-5
'lege ruimten' 215-7
kracht en materie: eenheid in essentie maar twee als aspecten 221-2
van lichtsnelheid 225-6
Einstein over de ruimte 226
Religie
filosofie, wetenschap en, fundamenteel één 7, 10
Cicero's omschrijving van 8-10
degeneratie van, en filosofie 18, 176
necromantie in de vijfde eeuw 178
invloed van orakels 179-81
sluiten van mysteriescholen luidde Middeleeuwen in 181-2
oudere broeders inspireerden Renaissance 185-6
conflict tussen, en wetenschap 193-4
religieuze, wetenschappelijke en filosofische tijdperken cyclisch 205
Religies
diepzinnigste, zijn oudste 206-7
christendom en islam leren één hemel en één hel 294-5
Josephus over Farizeeën, Essenen en Sadduceeën 338-41
Philo Judaeus en platonisme en jodendom 342-3
Reliquiae, spoken of kāmarūpa's 425, 430-1
Renaissance, omstandigheden die leidden tot 185-9
Rerum natura, De (Over de aard van de dingen), Lucretius, over filosofie van Democritus en Epicurus 135
Reuzen, eerste drie rassen ware reuzen 172
Reuzen, Over, Philo Judaeus 344-5
Revolutie, tegenover evolutie 104
Rhys Davids, T.W. 625-6, 643-4
Indian Religion and Survival 633-6
Rig-Veda, Gāyatrī uit de 663
Rishi's 255
Roep aan het kruis (zie kruisiging)
Romeinen, over maken van fouten en nalaten van goede daden, esoterisch toegelicht 289
Romeinse Rijk (zie ook beschaving(en)), ontaarding tijdens verval van 176-9

Ronde(n)
zoogdieren zijn vierde, emanaties van de mens 154
andere dieren zaden uit derde 154
keerpunt van vierde 158-9
geen nieuwe plant- en diersoorten zullen in deze vierde, verschijnen 159
bestemming van mensapen in vijfde keten- 161, 466
sedimentatie begon in vierde 165-6
straling zal toenemen tot einde van zevende 168-9
dieren zullen zich specialiseren en in de toekomst uitsterven 169
evolutie van de aarde tijdens vierde 170
levensatomen van derde, geholpen door evolutie in vierde 171
buiten- en binnen- (grote en kleine,) 497-9
activiteiten van entiteiten tijdens eerste 513-4
Röntgen 198
Röntgenstralen, plaats in het stralingsspectrum 246
Rufinus, verminkingen van tekst van Origenes door 347-50
Ruimte
ruimten van, onzichtbare oorzakelijke gebieden 54-5, 67-8
'singuliere punten' en 'vijfde dimensie' 60-1
een geestelijke entiteit, niet God 68
onzichtbare werelden alle bewoond 70-1, 74, 94
objectieve en subjectieve, zijn relatief 70-1
vol met elkaar doordringende werelden 71-3
een eindeloze hiërarchie van bewustzijnsgraden 73-4
ieder punt in, vertegenwoordigt een monade 73-4
schakels in Kosmische, 99
is het grenzeloze of vedische DAT 101-2
materie is het lichaam van 108
huidige en vroegere opvattingen van 201
-tijd-kracht of werkelijkheid 202
fysieke wereld grotendeels leegte(n) 214-7
atomaire en kosmische, vergelijkbaar 215
Ruimte (vervolg)
illusie van de 215-6
aether – ākāśa – mūlaprakriti 217-8, 220-3
Emerson over atomaire en kosmische ruimten 224
uitdijende heelal 224-6
eindige of oneindige 226
'gekromde' ruimte van Einstein een beperkte hypothese 230-1
Rūmī, Jalālū'd-Din
over goddelijke bron van alles, *Dīwān* 45-6
over voortgaande evolutie, *Masnawi-i-Maulana* 330
gedicht over slaap en dood, *Mathnawi* 468-9
Rūpa, 'vorm' (werelden) omschreven 78-9, 126
Rūpadhātu, wereld van vorm en verblijf van sambhogakāya's 621-2
Rūpaloka's (zie ook loka's en tala's), toestand van materie en bewustzijn 456-7
Rutherford 198

Sa'adi, Perzische mysticus over deugd 589-90
Sacred Books of the East, The 625-6, 628, 643-4
Saddharma-Puṇḍarika, over mysteriën onderwezen door Tathāgata 627-9
Sadduceeën, Josephus over Farizeeën, Essenen en 339-41
Śākyamuni (zie Boeddha, Gautama)
Saliva-indianen, denkbeelden over hemel van 308
Sallustius, over inwijding 310
Salomo, Hooglied van 46
Sambhogakāya, hoogste gewaad in wereld van vorm 621-2
Samenstelling(en)
niet-duurzame aard van de 'ziel' 622
bindende geestelijke kracht van 623
Samenstelling van de mens (zie ook beginselen) 368-9, 428-9, 539-41, 545-8
Saṃgha, 'congregatie', derde toevlucht van boeddhisten 620-2
Saṃskāra's
psychomagnetische eigenschappen 622-3
verzamelingen levensatomen 637
skandha's 636-7

Saṃskāra's (vervolg)
en karma 638-9
Samyutta-Nikāya 626
Sañchita, 'onrijp' karma 283-4
San Francisco Examiner 361
Śaṅkarāchārya
en Advaita-Vedānta school 50
bereikte nirvāṇa terwijl hij op aarde was 321
leven van avatāra, 564-5
tussenliggende natuur van, die van Boeddha 565
Sarpa's, 'slangen', beschreven 50-2
Satires, Horatius ix
Saturnalia, Macrobius 495
Saturnus
en de maan bouwen en besturen de aarde 85
betekenis van 'ezel en het veulen van een ezel' 648-51
Jehova, astrale geest van 650
symboliek van de 'verloren schapen van Israël' 654
Satyaloka (zie loka's en tala's)
Sāvitrī 662-3
Schaduw, broeders van de, (zie broeders)
Schaduwboog (zie boog, neergaande)
Schaduwen (chhāyā's), astrale lichamen van lagere pitri's 175
Schepper (zie ook God)
van elke hiërarchie is haar logos 76-7
God van christenen als, een beperking 101-2
vedische DAT 101-2
Schepping
kracht-substanties emaneren uit kosmische entiteiten 227-8
betekenis van 232
niet beperkt tot sterren 233-4
aarde brengt voort en ontvangt 233-4
exacte moment van 305-6
Schmid, over wonderen 525-6
Scholen, filosofische, van hindoes
Schopenhauer had respect voor reïncarnatieleer 359
Schrödinger 214
Science and Morals, Huxley 199
Science of Biology, The, Scott 410-1
Scott, George C., over vitalisme en mechanisme 410-1
Secundair 166-7
Sedimentatie, begon in vierde ronde 165-6
Sekse (zie geslacht)
Seneca over spirituele wezens 140
Sēpher Tōledōth Yeshua' 653
Sephīrōth (enkelv. sephīrāh), dhyānichohans 127
Sermones, Augustinus 5
Servius, commentator van Vergilius' *Aeneis* 430
Seth, Set of Typhon in Egyptische legende verteld door Plutarchus 649
Sferen (zie werelden, gebieden, beginselen)
Shelley, Mw., Frankenstein van 510
Siddhārtha (zie Boeddha, Gautama)
Simiidae (zie mensapen)
Simulacra, gedaanten – spoken – kāmarūpa's 425, 430
Singuliere punten, neutrale of laya-centra 236-7
Sinnett, A.P., zijn banden met de meesters 400-1
Śiṇśapā, beeldspraak van Heer Boeddha 626
Śiva, oog van, en inzicht van de ziener 56-7, 604
Skandha's (zie ook saṃskāra's) omschreven 636-7
Slaap (zie ook dood, dromen)
over betreden van een ander bewustzijnsgebied 58
dood en, verschillen in graad 418-9
overeenkomsten tussen, en dood 418-9, 468-9
Jalālū'd Dīn Rūmī over, en dood 469
'in slaap vallen' en 'sterven' 473-5
vorm van trance 554
Slang, symboliek van de 50-2
Sleutel tot de Theosofie, De, H.P. Blavatsky
over karma 254-5
over onverdiend lijden 279-80
Socrates verraadde mysteriën zonder het te weten 588
Soddy 198
isotopen van 242
Soefi's, theosofen van Perzische tak van islam 590
Soefisme
allegorische taal ervan: waarom ogenschijnlijk zinnelijk 45-6
Perzisch, protest tegen orthodoxe islam 590
Songs of Innocence, Blake 416

Specialisatie, voorbeelden van secundaire evolutie 169
Spectaculis, De, (De schouwspelen) Tertullianus 295
Spectrum
verschuiving van spectraallijnen 225
zevenvoudige, en stralingsoctaven 246
Spencer, Herbert
over heelal van materie 232
over oneindige energie 409
Spenser, Edmund, over ziel en lichaam 130
Spermatische logos (zie logos)
Spinoza herhaalde leer van *Upanishads* 63
Spiritisme (zie ook spoken)
elementalen in seancekamers en spookhuizen 122
beoefend tijdens verval Romeinse Rijk 178-9
aard van astrale simulacra 425
elementaren 425
bewoners van de onderwereld 430-1
Spiritisten, Blavatsky gebruikte, als wig 194
Spiritualisme (zie spiritisme)
Spiritus, ātman of pneuma 428-9
Spoken
en elementalen 122
termen voor 425
elementaren zijn astrale automata 425
lemuren 430-1
wachter op de drempel 439-40
Milton over 441-2
crematie versnelt ontbinding van 464
overal om ons heen 581
Spookhuizen
niet helemaal verzonnen 580
kāmarūpische schaduwen overal 581
Sporen
'levend zweet' en 'knopvorming' van tweede wortelras 157
vitaal psychisch astraal-fluïdum 163
Spreuken, 'zoals een mens denkt' 397
Spurgeon, predikant, over orthodoxe hel 294
Stahl, theorie van het animisme 411
Stem, innerlijke
Stem van de Stilte, De, vertaling door H.P. Blavatsky
over karma 32
over niet verrichten barmhartige daad 276
Stem van de Stilte, De (vervolg)
over samenwerken met de natuur 276, 528
over mededogen 277
pāramitā's 641-2
Stenen tijdperk, mensen van
Stenografie, gebruikt door Romeinen 27-8
Sterren
relatieve grootte van 224
Philo Judaeus over, als entiteiten 343-5
Sterrendienst, ezel symboliseerde vaak Saturnus 650
Sthūlaśarīra (zie ook lichaam)
fysieke lichaam – corpus – soma 428-9
omzwervingen van levensatomen 434-5
basis voor geloof in opstanding van lichaam 444
effect van crematie op 446
uiteenvallen van, gevolg van afstotingen van levensatomen 458-9
dood van, door teveel aan leven 459
gemeenschappelijke 'drager' van innerlijke constitutie van de mens 540
van de kosmos 543
fysieke organen uitdrukkingen van onzichtbare centra 547-8
Stier, gebruik van symbool door Vergilius 485-6
Stille wachter ('wonderlijk wezen')
aan hoofd van iedere hiërarchie 98-9
hoofd van hiërarchie van adepten 535-6
van bol tijdens vroege derde wortelras 599
Stof (zie materie)
Stoïcijnen
over evolutie en involutie 83
gebruik van term 'logos spermaticus' 105
Stralen, kosmische (zie kosmische stralen)
Straling (zie ook licht)
aard en octaven van 69
Crowthers ideeën en esoterische filosofie 69-70
en uiteenvallen van materie 83-4
bol/lichaam van de zon manifesteert zich op vierde gebied als 84-5
circulaties van energische substantie 85-6

Straling (vervolg)
'behoud van energie' en 'wisselwerking van krachten' 86-8
is kracht en substantie gecombineerd 106
als emanatie 107
bewuste beweging achter alle 113
opgaande boog en radioactiviteit 167-8
in heliumatoom 234-5
invloed op theorieën van atoom 235
uiteenvallen van zware atomen tijdens involutie 235-6
zintuigen zijn uitdrukkingen van psycho-mentale en fysieke 245-7
wetenschappelijke en theosofische benaderingen van 412-3
tabel van trillingsactiviteit 412-3
licht is levensfluïdum van een entiteit 414-5
elektriciteit is kosmische levenskracht 414-5
van uranium 423-4
werkingen van levensatomen 424-5
dood van zonnen door 453-4
radioactiviteit van de mens 656-8
Subjectief en objectief, relativiteit van 70-1
Substantie (zie materie, kracht, geest)
Śuddhodana (vader van Boeddha)
juiste vertaling en betekenis 639
en Śuddhaudana 639
Sukhāvatī, gelukkig land of devachan 365
Śūnyatā, leegte of het ongemanifesteerde 628
Sura's, goden 142
Sushupti, zuiver egoïsche staat van bewustzijn 475-7
Sūtrātman
draad-zelf of essentiële monadische straal 405
emaneert uit ātman door buddhische monade 451-2
brengt individuele persoonlijke bewustzijn voort dat het 'ik ben ik' is 452
Svabhāva (zie ook individualiteit, monade, zelf)
essentiële karakter of spermatische logos 105
monadische straal is karakteristieke, van geestelijke wezen 126
regelt ontwikkeling van cellen 162-4
Svabhāva (vervolg)
ātman-buddhi zetel van 545
en palingenese 327
verklaart voortbrenging van soorten 402-3
Svabhavat, ālaya-, kosmische mahābuddhi 429
Svapna, droomtoestand van bewustzijn 475-8
Svarloka (zie loka's en tala's)
Swann, prof. W.F.G., *The Architecture of the Universe* 72
Swedenborg, Emanuel
geloofde in wederbelichaming 358-9
visioenen van 584
oprechte maar ongetrainde helderziende 588
Symboliek (zie ook allegorie, metafoor)
van slang 50-2
Vergilius over bijen 484-5
emblemen van stier en koe 485
van honing 485
de ladder in het mithraïsme 494-5
het binnenrijden van Jeruzalem 648-9
de 'ezel' en het 'veulen van een ezel' 648-51
'aardse' en 'hemelse' Jeruzalem 649
de 'kruisiging' 649-51
graffito op paleis van de Caesars 650
'verloren schapen van Israël' 654
Christus als Sol Verus 661
mystieke maagd 664-6
de drie wijzen 666-8
Sympathie, samenvloeien van bewustzijn 604-5
Synesius 21
Synthetic Philosophy, Herbert Spencer 232
System of Christian Doctrine, Dorner 526

Tabellen
loka's en gemanifesteerde bollen 81
vier gemanifesteerde gebieden uit *De Geheime Leer* en de *Kabbala* 126-7
tattva's, loka's en tala's 316-7
uranium-lood verval 424
samenstelling van de mens in Latijn, Grieks en Sanskriet 428-9
samenstelling van planeetketen 429
evolutionaire ontwikkeling in de natuurrijken 533-4
zeven substantie-beginselen van de mens 539-40

Tabellen (vervolg)
substantie-beginselen van het heelal 541-3
drievoudige verdeling van de mens 545-6
van helderzienden 588
Tacitus over verering van ezel door de joden 649-50
Taijasa-tattva (zie tattva's)
Tala's (zie loka's en tala's)
Talen, overblijfselen van hoogontwikkelde cultuur in, van primitieve volkeren 207
Talmoed, over nutteloosheid van verrichte wonderen 526-8
Taoïsme, religie nieuw leven ingeblazen door Lao-Tse 46-8
Tao-teh-tjing, Lao-Tse 47
Tapar-loka (zie loka's en tala's)
Tartarus, elementalenwereld van Homerus' *Ilias* 309
Tathāgata (zie Boeddha Gautama)
Tattva's
kosmische elementen 315-6
classificatie van, en loka's en tala's 316-7
Tauler, oprechte helderziende 588
Tegen Celsus (*Contra Celsum*), Origenes 35, 64-65, 139, 351-4, 494
Tehuti, Thoth – Kaspar – Mercurius – Hermes 667-8
Telescopen, Babyloniërs gebruikten 27
Tennyson, over herinnering van vorig leven 380-1
Tertiair 166-7
Tertullianus 4, 295, 649-50
Tetraktis, pythagorische: belang van esoterische wiskunde 482-3
Tevijja-Sutta, over verenigen met Brahmā 643-4
Theiotatos ('goddelijkste'), naam voor Plotinus 310
Theofanie, graad in oude mysteriën 654-5
Theoi 255
Theopathie, graad in oude mysteriën 655
Theopneustie, graad in oude mysteriën 655
Theosofie (zie ook occultisme, esoterie, mysteriën)
niet dogmatisch 1-3
leringen ervan getoetst door mahātma's 2
Theosofie (vervolg)
berust niet op blind geloof 6
onthullingen van, in elk tijdperk 7
ziet religie, wetenschap en filosofie als fundamenteel één 7-8
bewijzen van universele bestaan van 12
volledig en samenhangend stelsel 13-14
haar aanspraken 16
haar beschermers 16
methoden van verspreiding van 16-7
esoterische 17
aard van leringen gebracht door Blavatsky 195-6
over karmische verantwoordelijkheid 197
wat is 207-8
zoals weergegeven in de *tri-ratna* van het boeddhisme 620-1
Theosophical Glossary, H.P. Blavatsky
over astrale licht 542
Theosophia (zie theosofie)
Theosophical Society
omstandigheden in de wereld toen, werd gesticht 193-5
band tussen de meesters en Sinnett en Hume 400-1
veranderde inzichten van nu 401
Thompson, Francis, *The Mistress of Vision*, alle dingen verbonden 92
Thomson, J. Arthur, over darwinisme 146
Thomson, J.J.
over densiteit van ether 219
onderzoek van, en Prouts hypothese 242
Thoreau 529
Thorium, radioactiviteit van uranium en 423
Thoth, Tehuti – Hermes – Mercurius – Kaspar 667-8
Three Interpretations of the Universe, J.E. Boodin 208-9
Through Space and Time, Jeans 246-7
Thumos, kāma-manas of animus 428-9
Tijd
als vierde dimensie 61
vroegere en tegenwoordige opvattingen over 201-2
-ruimte-kracht is de werkelijkheid 202
en ruimte illusoir 215
verleden, heden en toekomst zijn eeuwig NU 270-2

Tijdsperioden, Secundair, Tertiair 166-7
Timaeus, Plato 596
Timaeus, Commentaar op de, van Plato, Proclus 310, 661, 665-6
Tingley, Katherine, *The Wine of Life* 115
Tiro, biograaf van Cicero, gebruikte steno 27-8
Tisserands geloofden in wederbelichaming 358
Titanen
van Grieken waren 'gevallen engelen' 141
vroege rassen waren, 172
door Zeus gevangengezet in de Tartarus 309
Toevluchten, drie, of 'geloofsbelijdenis' van boeddhisme 620-1, 626-7
Tovenaars (zie magiërs, zwarte)
Trajanus, een latere ingewijde 601
Trance, staat van tijdelijke ontwrichting 554
Transfiguratie, betekenis van 658-9
Transmigratie (zie ook wederbelichaming) 325, 327-8, 331-2
Origenes tegen verkeerde opvatting van 351
van levensatomen bij de dood 434-6
opnieuw verzamelen van levensatomen is ware wederopstanding 444-6
een aspect van, in de leer van de 'verloren ziel' 552-3
Triaden, druïdische, over bestaanstoestanden 133
Trias, periode van het Secundair 166-7
Trilling
kennis verkregen door zelfbewust trillingscontact 56-7
verandering van trillingsgetal betekent verandering van bewustzijn 58
en ontvankelijkheid van zintuiglijk gestel 59
'straling' en bereik van trillende substanties 69
licht in, lijkt materieel 412-3
tabel van –sactiviteit 413
Tri-ratna, drie juwelen van het boeddhisme 620-1, 626-7
Tri-śaraṇam, drie toevluchten van het boeddhisme 620-1, 626-7
Trishṇā (dorst), vurig verlangen naar 501
Turīya, vierde en hoogste staat van samādhi 138-9
Turīya-samādhi, staat van bewustzijn van boeddha's 476-8
Typhon, Set (Seth) in Egyptische legende verteld door Plutarchus 649

Uddālaka-Āruṇi, en Śvetaketu over het zelf 48-9
Umbrae, spoken of kāmarūpa's 430-1
Universum (zie heelal)
Upanishad(s) over het zelf 48
term verklaard 19
Chhāndogya- over het zelf 48-50
over 'kleiner dan het kleinste' 98, 447-8
Uranium, radioactiviteit van, tabel van Dampier-Whetham 423-4
Uranus
geen lid van zonnestelsel 90-1
behoort tot universele zonnestelsel 90-3
Ussher, James, over datum van schepping 306vn

Vaderen (zie ook pitri's), technische hindoeterm 309
'Vader in de Hemel' (innerlijke boeddha, immanente christus), spirituele monade 476
Vagevuur (zie kāmaloka)
Vāyu-tattva (zie tattva's)
Vedānta (zie ook Veda's, Upanishads)
Advaita-, Dvaita-, en Viśishṭa-, drie scholen van 50
Veda's
scholen gebaseerd op 50
drie scholen van de Vedānta 50
Rig-Veda: Gāyatrī 663
Veda's en Upanishads (zie ook Vedānta)
over 'kleiner dan het kleinste' 98, 447-8
Venus, als Melchior – Phosphoros – Lucifer 667-8
Verbeeldingskracht 210
Verdeling van de Natuur, De, Johannes Scotus Erigena 307
Verdoemenis (zie christendom, God, kwaad)
Vereffening, wet van (zie karma)
Vergelding (zie karma)
Vergeving (zie ook deugd)
Hhāfiz over, en liefde 590

Vergeving (vervolg)
hindoeleer over 591
Vergilius 178, 333
regels uit *Aeneis* over ziel-verstand 100
een ingewijde 485
over essentiële goddelijkheid van alle dingen 484-5
gebruik van de termen 'bijen' en 'stier' 485-6
over 'gemakkelijke afdaling' naar Avernus 554-5
over de 'nimbus' van de godin Juno 656
Vergoeding (beloning) (zie karma)
Verloren zielen (zie zielen, verloren)
Vernietiging (zie ook avīchi, verloren zielen), bestemming van volkomen slechte entiteiten 300
Verrijzenis (zie opstanding)
Verschijningsvormen, drie, dharmakāya – sambhogakāya – nirmāṇakāya 621-2
Verschijnselen (zie ook wonderen, paranormale-), meester KH over beperkingen van x-xii
Verworn, Max, over vitalisme en animisme 411-2
Viereck, George Sylvester, interview met Henry Ford over reïncarnatie 361
Vimāna's, Sanskrietterm voor vliegende machines 28
Vishṇu-Purāṇa
over ontaarding van deze tijd 608-9
over komst kalkin-avatāra 609-10
Vishṇu-Yaśas, familienaam van kalkin-avatāra 609-10
Visie (zie ook inzicht, zieners)
'oog van Śiva' 56-7
Visioen
van vorige leven op moment van de dood 279-80, 435, 454-5
Viśishṭa-Vedānta (zie Vedānta)
Vitalisme (zie ook leven, wetenschap)
theorie van 410-2, 417
Vleermuis, voorbeeld van specialisatie 169-70
Vlees, verdichte astrale substantie 156
Vliegende machines
oude verwijzing naar 28
vimāna's in hindoe-epos 28
Volmaaktheid, relatieve, aan einde van zonnemanvantara 107-8
Voorouderverering, oorsprong van 504-5
Voortplanting
reïncarnerende ego gebruikt lichaam geboren uit zijn eigen nageslacht 505
psychomagnetische impulsen om zich te belichamen 509
heiligheid van de geboorte 509
vader is drager van punt van monadische straal 509, 515-6
moeder zorgt voor levenskrachtige substantie van eicel 509
functie van voortbrengingscellen 516
'het bezielen' 517
'Vormloze' wereld (zie werelden, arūpa-dhātu)
Vrije wil (zie wil, vrije)

Waarheden, vier van het boeddhisme 640-1
Waarheid
definitie 1
en dogma 1-2
getoetst door zieners 2
en bewijs 3-4
en geloof 4
benadering van 6-7
nieuwe openbaring van, in elk tijdperk 7
die religie, wetenschap en filosofie verbindt 7-8
kennen door te worden 57
zieners kennen, door trillingscontact te maken 56-7
innerlijke visie van 58
de Denker en Kenner 59
Waarzeggerij
beoefend tijdens verval van Romeinse Rijk 179
door orakels 179-81
ontaarding van astrologie tot 480-1
'Wachter op de drempel' 439-40
Wachter, stille (zie stille wachter)
Wahrheit und Dichtung, Goethe 128
Walvis, voorbeeld van specialisatie 169-70
Waringin, altijd levende menselijke 535-6
Waterstofatoom (zie ook atoom) 216
Wederbelichaming (zie ook reïncarnatie)
Hiëronymus over voorbestaan van de zon 65

Wederbelichaming (vervolg)
geeft dwaasheid van racisme aan 112
opgezameld karma is oorzaak van 283-4
universeel en fundamenteel geloof 325, 332-3
omvat hele terrein van cyclus van het ego 325
omschreven 325-7
voorbestaan 325-6
wedergeboorte 325, 327
palingenese 325, 327
transmigratie 325, 327-8
metempsychose 325, 327-30
reïncarnatie 325, 328, 330-1
metensomatose 325, 331
Jalālūd'd-Din Rūmī over 330
niet beperkt tot lichamen van vlees 331
'opnieuw aannemen van een leven op aarde' 331-2
houding van sceptici tegenover 332-3
Egyptenaren geloofden in 333-4
getuigenis van Herodotus 334-6
Encyclopaedia Britannica over Herodotus en metempsychose 334-5, 338
Egyptenaren over transmigratie van levensatomen 336
in de kabbala 338
Origenes en Clemens onderwezen 338
Josephus over geloof van Farizeeën in 339
essentieel voor filosofie van Philo Judaeus 342-5
lot van leer van 345-6, 356-7
en het christendom 346-9, 354-5, 358
leringen van Origenes over 347-54
vroeg-christelijke sekten onderwezen 348-9
Origenes veroordeelt 'transmigratie' 351
voorbestaan onderwezen door Clemens 353-4
de preëxistentiëlen 349, 354
Nicodemus stelt Jezus vragen over wedergeboorte 355
de blind geboren man 356
Hiëronymus over 356-7
katharen en Bogomilen vervolgd om geloof in 358
geloof in, bij Europese filosofen 358-9
in het orfische denken 363-4

Wederbelichaming (vervolg)
krachten die, tot stand brengen 366-7
karmische reactie bepaalt 368-70
karma en cyclussen 370-2
zaaien volgt op oogsten 371-2
nog niet uitgeputte krachten in toekomst vervuld 373-4
het proces van 374-6
stadia van menselijk bestaan en bestemming van de monade 375
'erfelijkheid' alleen een gevolg 375-6
gelegenheid om aspiraties in vervulling te laten gaan 376
geslacht en 376-7
liefde en haat als magnetische aantrekkingen bij 378-9
en herinnering 379-80
psychisch geheugenverlies en onuitwisbare verslagen 380
Plato over kennis als 'herinnering' 381-2
gevolg van in evenwicht brengen van krachten 383
psychische natuur en 384
dood in de jeugd volgt soms op poging tot voortijdige 391
van dieren 396
ego wordt waar het naar verlangt 397
leer van herhaalde kansen 398
svabhāva en geheime processen van 402-3
van levensatomen 435-6
verwantschap van levensatomen bij 442-3
opstanding van lichaam gebaseerd op mystieke wedergeboorte en 444-5
panorama van vorige leven vóór 454-5
aantrekkingen brengen, van ego tot stand 500-2
Plotinus over 502
duale karakter van 504
genealogische lijn van herhaalde 505
invloeden die tijd van, bepalen 506-8
inter- en intra-atomaire stadia van 508-9
schakels in het mysterie van de geboorte 509
monadische straal/atoom belichaamt zich via astrale rijk 509
protoplasma 509-10
incarnatie van hogere bewustzijn geleidelijk 511

Wederbelichaming (vervolg)
bewuste functioneren van zich wederbelichamende ego 511-2
contact tussen zich wederbelichamende straal en kiemcel 514
aard van kiemcel 514-5, 517
verschil tussen straalpunt en ego 515
evolutie van atoom tot kiemcel 515-7
het 'bezielen' 517
Wedergeboorte (zie ook wederbelichaming) 325, 327, 331-2
Wereld, astrale (zie ook astrale licht), aard en plaats 438-9
Wereld, 'vormloze' (zie arūpa-dhātu)
Werelden (zie ook heelal, kosmos, beginselen)
zichtbare, en structuur van de kosmos 55
met een materieel karakter hellen genoemd 55
zichtbare en onzichtbare, en onze zintuigen 58-9
alle fysieke verschijnselen gevolg van activiteit van onzichtbare 62
onzichtbare, en hun energieën en substanties 68-9
relatie tussen zichtbaarheid en trillingsfrequenties 68-9
octaven van straling in astrale en fysieke 69
onzichtbare, vol levens 70
relatieve objectiviteit van hogere en lagere 70
plaats en onderlinge doordringbaarheid van zichtbare en onzichtbare 71, 73
en leer van Kosmische hiërarchieën 73-4
van 'vorm' en 'vormloze', omschreven 78-9
vier basis- 119-20
Werkelijkheid
waarheid is 1
ruimte is 68
kracht en stof twee aspecten van 221-2
kosmische leven-substantie-intelligentie 413-4
Westminster, geloofsbelijdenis van 260-1
Wetenschap
religie, filosofie en, fundamenteel één 7-8
religie, filosofie en, verschaffen toets voor waarheid 8
Wetenschap (vervolg)
per se verklaart het hoe van de dingen 8
materialistisch darwinisme weer vervangen door archaïsche antropogenese 26
nadert theosofische opvatting van heelal 59-60
vijfde dimensie van, innerlijke gebieden van de theosofie 60-1
intuïtieve opvattingen van Jeans 60-1
'indeterminisme' en 'determinisme' 62-3
planetesimaal-hypothese van Moulton en Chamberlain 67
ruimte het achterliggende noumenon 68
verband tussen 'straling' en 'kosmische stralen' en het gekristalliseerde licht uit *De Geheime Leer 69*
octaven van straling 69
Crowther steunt occulte opvatting 69-70
'objectief' en 'subjectief' betrekkelijk 70-1
elkaar doordringen van werelden 70-2
Luckiesh en Swann herhalen Blavatsky over werelden binnen werelden 72
heelallen als kosmische moleculen 73
alle krachten in het heelal zijn intelligenties 76
hiërarchische structuur reikt van geest-oorsprong naar materie 76, 102-3
bewustzijn is essentieel, vormt een eenheid en is deelbaar tijdens manifestatie 77
zes zevende van heelal onzichtbaar 77-8
'vormloze werelden' belichaamd in licht 79
'achtste sfeer' heeft grootste dichtheid 79
neutrale punten of layacentra scheiden hiërarchieën 79, 89-90
vooraanstaande wetenschappers zien denkvermogen als bron van heelal 82, 147
evolutie en involutie omschreven 82-4
rol van straling in involutie 83
stoïcijnse en bijbelse zinspelingen op evolutie en involutie 83-4
invloed van Saturnus, maan en planeten op evolutie van de aarde 85

Wetenschap (vervolg)
over 'oplossen' van materie tegenover 'behoud van energie' 86-8
entropie 87-8
plaats van de zon in organisme van zonnestelsel 89
maanketen een lijk 89
twaalf grote machten of stralen van de zon 90
invloed van Neptunus en Uranus 90-1, 93-4
oude astrologie 92
esoterische opvatting over kometen 93
aard van bewoners van een elektron of een zon 96-7
leven is bewustzijn-kracht-substantie 97-8
bewustzijn de essentie van wezens 98
geen leegte in Kosmos 102
revolutie ligt besloten in evolutie 104
onderscheid tussen toevoegingen en ontvouwing 104-5, 151-2
etymologie van 'evolutie' en 'revolutie' 104
alle entiteiten brengen hun eigen soort voort 105
emanatie en evolutie 106
ruimte is het AL 108
fysieke atoom bestaat grotendeels uit 'gaten' 109
onberekenbaar aantal elektronen op stukje materie 110
Langmuirs en Millikans verbijsterende schattingen 110
elektronen als 'zielen' zijn bouwstenen van het heelal 110
bewustzijn van mens en dier 116-8
straling is activiteit van elementalen 121
evolutionaire vooruitgang in het zich tot uitdrukking brengen 123-5
de mens architect van zijn eigen wezen 124-5
vrije wil 125
tweevoudige aard van levensatomen 125-6
geest en substantie zijn één 125-6
Geoffrey Martin over omzwervingen van stikstof 129
psychomentale levensatomen vormen ziel en fysieke atomen vormen lichaam 129-30

Wetenschap (vervolg)
emanatie van pasgeboren elementalen continu proces op elk gebied 130-1
'monadenleer' en 'atomisme' 132-3
atomen van Democritus, Lucretius en Epicurus zijn monaden 134-6
verbondenheid van de mens met zon en aarde 136-7
verderfelijke invloed van darwinisme 144-7
wetenschappelijke opvattingen over darwinisme 145-6
essentiële factoren ontbreken aan materialistische theorie 146-8
monsterlijke grillen van Nietzsche 148
de puzzel van het verschijnen en verdwijnen van soorten 149-50
kabbalistisch axioma toegelicht 151
evolutie van 'nieuwe' menigten door de natuurrijken 150-1
stuwkracht en doel van evolutie is om te groeien 153
zoogdieren emanatie van mensen uit derde wortelras in vierde ronde 154, 161, 169
lagere diersoorten zaden uit derde ronde 154, 166
aard van de vroege 'mens' 154-6
materialisatie van eerste, tweede en derde wortelrassen 155-8
voortplantingsmethoden van de eerste wortelrassen 156-8
menselijk embryo herhaalt evolutie van ras 157, 173
aard van 'levend zweet' 157, 162-3
het scheiden van de 'geslachten' 158
keerpunt in de evolutie 158-61
sluiten van deur naar het mensenrijk 159-61, 163
involutie en evolutie toegelicht 159-61, 169-70
specialisatie in vierde ronde 159, 169
toekomstige bestemming van dieren 161, 169-70
psychische en fysieke barrières 161-3
levenscellen opslagplaats voor nog niet tot uitdrukking gekomen grondvormen 163-4
dominante grondvorm bepaalt soort 163-4
polygenisme is regel en niet monogenese 164

Wetenschap (vervolg)
zoogdieren belichamen hoogste dierlijke monaden 164-5
aspiratie van lagere natuurrijken om mens te worden 165
esoterische gegevens over sedimentatie en geologische tijdperken 165-7
radioactitiviteit in verband met tijdsperioden 167-9
het punt halverwege de periode van het Atlantische ras 168
aard van 'lichamen' van de eerste wortelrassen 170-3
lagere rijken onbewust afgeworpen 171
geen dood voor 1ste en 2de wortelrassen 173
fossiele resten van latere 2de en vroege 3de ras vernietigd 173-4
moderne, veel verschuldigd aan Ptolemeus 182-4
oudere broeders inspireerden wedergeboorte van 185-6
Copernicus, De Cusa, della Mirandola en 186-7
geocentrische theorie bevat een waarheid 188-9
conflict tussen wetenschap en religie 193
Blavatsky's bijdrage aan de 193-6
effect van Blavatsky's werk op de 197-8
weg vrijgemaakt voor ontdekking röntgenstralen en radium 197-8
ontdekkingen van moderne, in *De Geheime Leer* 198
oude theorieën van 198-201
Griekse *atomoi* toegelicht 199
Plato en Plotinus over materialisme 200
moderne theorieën over atoom en straling 200-1
Newtons absoluten ruimte en tijd 201
invloed van nieuw-oude theorie van ruimte-tijd-continuüm 201-2
werkelijkheid achter tijd-ruimte-kracht 202
illusie van manifestatie 202
Einstein en relativiteit 202-3
zeven punten van overeenstemming tussen relativiteitstheorie en theosofie 203-4
positie en karakter van, nu 204-5

Wetenschap (vervolg)
religieuze, wetenschappelijke en filosofische tijdperken volgen elkaar op 205
heeft vier aspecten 207
wijzen als wetenschappers 208
vooruitgang in takken van 208, 225-6
opvattingen van Eddington en Boodin 208-10
heersende beperkingen van 208-9
Eddington over denkvermogen en gedachte-stof 209-10
Blavatsky over 'wetenschappelijke verbeeldingskracht' van Edison 210
Blavatsky en moderne opvatting over bewustzijn 211
Jeans en Planck over bewustzijn 211-2
onthullingen van Chunder Bose over plantenleven 212-3
atoomtheorie van Bohr 213-4
atoomtheorieën van Schrödinger en Broglie 214
beweging, tijd van en afstanden in het atoom 214-5
lege ruimten van fysieke lichamen 215-6
aard van 'materie' 216-7
elektron is negatief 216-7
'leegte' toegelicht 217
ether en aether 217-9, 222
ether en ākāśa 218, 220
dichtheid van ether, geschat door J.J. Thomson 219-20
dichtheid en ijlheid 220
ijlheid maar toch dichtheid van bewustzijn 219-20
Lodge over materie als tastbare deel van ether 220
'gemodificeerde' versus 'ongemodificeerde' ether 220
invloed van het scheiden van kracht en materie in 221-2
leven is oorzakelijke substantie van kosmos 222-3
vorm en karakter van een melkweg 223-4
Emersons intuïtie van atomaire ruimten 224
omvang van zonnen vergeleken 224
theorie van een 'uitdijend heelal' 224-6
lichtsnelheid onveranderlijke constante 225

Wetenschap (vervolg)
ruimte eindig of oneindig? 226
heelal bestaat uit bewustzijnen van allerlei graden 226-7
zwaartekracht is uitdrukking van kosmische entiteit 228
krachten van de natuur 228
zwaartekracht: genegeerde uitspraken van Newton 229-30
'liefde' en 'haat': aantrekking en afstoting 229-30
opvattingen van Plato en Newton te prefereren boven 'gekromde ruimte' van Einstein 230-1
Millikan-Kolhoerster theorie over straling 231
'schepping', correct gebruik van term 232
theorie dat heelal 'uitgeput raakt' 232
onbeperkte 'schepping' 232-3, 236
het inwendige van elke zon 233
de aarde een laboratorium van in- en uitgaande krachten 233-4
het mysterie van helium 234-5
manifestatie desintegratie 235
radioactiviteit 235-6
'singuliere punten' van Jeans zijn 'layacentra' van de theosofie 236-8, 241
kosmische bewustzijn-energie stimuleert de stof 238
kracht trekt door uiterlijke en innerlijke gebieden 239
materie als vast geworden licht 239-40, 412, 414
Newton over transmutaties van lichamen en licht 239
Jeans over 'opgesloten' en 'niet-opgesloten' licht 239-40
Plancks kwantumtheorie 240
illusoir karakter van fysieke heelal 240-1
geen uiteindelijke of homogene materie 241
waterstofatoom en hypothese van Prout 242
werk van Aston en Soddy: isotopen 242-3
evenwicht van krachten in het menselijk lichaam 243-4
beschikbare energie in 'lege ruimte' 244
fysieke sfeer een verzameling elektrische ladingen 244

Wetenschap (vervolg)
evolutie van de vijf zintuigen 245-7
zintuigen als uitdrukkingsvormen van straling 245
kracht van het 'etherisch oog' en spirituele 'visie' 244-5
gehoor verder ontwikkeld dan gezicht 245-6
elk zintuig bevat alle andere vier in potentie 247
van de toekomst 247-8
'toeval' is een onbekende schakel in keten van veroorzaking 249
het kosmische netwerk 249
fatalisme, determinisme en autonomie 249-50, 252-4
vrije wil in de natuurrijken 253
eeuwige keten van veroorzaking 265
alleen wat is geïnvolueerd evolueert 267
vrije wil aspect van de oneindigheid 267
ontstaan werelden door emanationele evolutie 304
Lessings argumenten over evolutie 359-60
Lessing over evolutie van nieuwe zintuigen 359-60
karma en de wet van de cyclussen 370
nog niet uitgeputte krachten die tot uitdrukking komen 373-4
wedergeboorte en erfelijkheid 374-6
geslacht: karakter ervan en oorzaak van verandering 376-7
universaliteit van vrije wil 393
de wil onderscheidt zich door kracht niet door vrijheid 393
veranderde visie van, 401
proces van 'leven' en 'dood' 401-2
de drang in de kiem 402-3
leer van svabhāva verklaart voortplanting van soort 402-3
Mitchell over differentiatie van materie 408
Spencer over oneindige energie 409
vitalisme en mechanisme 410-1, 417
Scott over leven als energie 410-1
Verworn over vitalisme en animisme 411-2
laatste opvattingen over materie en energie 412
tabel van trillingsfrequentie 412-3
leven per se 413-5

Wetenschap (vervolg)
licht is levensfluïdum van entiteit 414
elektriciteit is vorm van kosmische levenskracht 414
transmutatie van uranium en thorium 423-4
tabel van Dampier-Whetham 424
radioactiviteit de werking van levensatomen 424
analogie tussen oorzaak van dood en bouw van atoom 431-2
dood door een teveel aan leven 432, 459
Bazzoni's schattingen van aantal moleculen in kubieke inch gas 433
postmortale omzwervingen van levensatomen 434-5, 440-1
uitwisseling van levensatomen tijdens het leven 436-8
levensverwantschap van levensatomen 442-3
continuïteit van bewustzijn per se fundamenteel in heelal 445-8, 450
effect van crematie op atomen 446
Jeans over bereik van elektron 447-8
oorzaak ouderdom 454
ziekte gevolg van oncontroleerbare activiteit van levensatomen 459
bestemming mensapen in vijfde ronde 466
oude astrologie was verheven, 479
intuïtieve inzichten van Bruno 479-80
leringen van archaïsche astrologie 480-3
circulaties in de kosmos 481, 484, 492-3
esoterische wiskundige berekeningen 482-3
zonnestelsel een pleroma 483-4
betreffende de maan 491-2
zwaartekracht is levend kosmisch magnetisme 493-4
rol van levensatomen bij belichaming 504-5
rustperiode van twee categorieën levensatomen 504-5
de aard van protoplasma 509-10
kunstmatige bouw van cel voorbarig 510-1
psychomagnetische affiniteit en het geheim van de geboorte 514-6
evolutie van de kiemcel 515-6
waar 'wonderen' uit bestaan 522-3
enkele opvattingen over 'wonderen' 525-8

Wetenschap (vervolg)
neiging van de natuur tot individualisatie 530-1
strijd niet inherent aan de natuur 530-2
bewustzijn in de natuurrijken 533-4
beperkingen van westerse psychologie 548-9
pneumatologie behandelt geestelijke eigenschappen 549
Griekse afleiding van 'psyche' 549
toestanden van slaap, trance, diep in gedachten, en hypnose 554
krankzinnigheid en zwakzinnigheid 554
Einstein over intuïtie 560-1
proces van evolutie door emanatie 570
aard van het astrale licht 577-586
epidemieën, stormen, oorlogen zijn cyclische bewegingen van het astrale licht 583
vooruitzien van mahātma's gebaseerd op hogere astrale gebieden 585
alle toekomst voorafgeschaduwd in astrale licht 585-6
omstandigheden van trillingen in het astrale licht 586
grote steden zijn draaikolken in lagere astrale licht 586
Atlantiërs 596-8
getallen 4 3 2 en precessie- en messiaanse cyclussen 606
mahātma's inspireren onderzoekers 613-4
status van Bruno 616-7
werd onderwezen in kleine mysteriën 647
grote mysteriën en astronomische verschijnselen 647-8
aura is radioactiviteit van de mens 656-8
Proclus over identieke aard van mens en heelal 661
Wet(ten) (zie ook karma)
oorzaak en gevolg versus toeval 62-4
'determinisme' en 'indeterminisme' 62-3
karma de hoogste, van het heelal 254
Wetten, Plato 200
Wet van analogie (zie analogie)
Whitman, Walt, over drama van het leven 506
Wijnstok en druiven, parabel van Jezus over 39-40

Wijsheid, meesters van (zie mahātma's)
Wijsheidsreligie (zie theosofie)
Wijzen (zie zieners, mahātma's)
drie, symboliseerden heilige planeten 666-8
Wil, vrije
onderscheidende vermogen van, is goddelijk 125
mens heeft, en keuze 249-50
aard van 250
fatalisten – materialisten – autonomisten 252-3, 264
in de natuurrijken 253
handelingen van alle entiteiten weven het lot 255-6
het kwaad, conflict van de willen van mensen 256
Plotinus over eigenzinnigheid 256
Augustinus over 257
aspect van de oneindigheid 266-8
opleggen, diabolisch 273
natuur werkt in samenhang met, van de mens 393
geen entiteit zonder 393
kracht van handelen verschilt, niet het vrij zijn 393
Williams ab Ithel, prof., vertaling *Barddas* 133
Wine of Life, The, Katherine Tingley 115
Wiskunde
gebreken van wetenschappelijke conclusies 208-9
schattingen van lichtsnelheid 223
en uitdijende heelal 224-6
Wisselwerking van krachten, vervangen door theorie van straling 86-8
Witte loge, de grote (zie mahātma's)
Wolf, prof. A., over theorie van Eddington 209
Wonderen
wat, zijn 522
dagelijkse 522
Apollonius' verschijning op twee plaatsen tegelijk 523
levensduur van mahātma's 523-4
illusoire aard van lichaam van mahātma 524
levensduur van nirmāṇakāya 524-5
Augustinus – Thomas v. Aquino – Chrysostomus – de Talmoed over 525-6
opvattingen van een eeuw geleden over 525
Wonderlijke wezen of 'stille wachter' aan het hoofd van iedere hiërarchie 98-9
hoofd van hiërarchie van adepten 535-6
fungeert als dhyāni-boeddha van deze ronde 536
van bol tijdens vroege derde wortelras 599
Works of Philo Judaeus, The
'over leer dat dromen door God worden gezonden' 343-4
'over reuzen' 344-5
'over het planten van Noach' 345
Wortelrassen (zie rassen)

'Yadyad rūpaṃ kāmayate devatā' 115, 397
Yāska, citaat uit *Nirukta* 115, 397
Yaśodharā, naam van de vrouw van Gautama Boeddha: betekenis ervan 639
Yoga
lagere Indiase door Boeddha verworpen 640
vereniging met dhyāni-boeddha is werkelijke, van het boeddhisme 643
Yuan Chuang, versie van *Prajñā-Pāramitā* 632

Zanoni, Bulwer Lytton over 'wachter op de drempel' 439-40
Zarathoestra
religie-filosofie van, dualistisch 132-3
Zelf, het (zie ook ego, monade, bewustzijn, svabhāva, individualiteit)
episode uit *Chhāndogya-Upanishad* over 48-50
hoe het ene het vele wordt 76
emaneert hele mens en blijft toch apart 103
spirituele monade, het essentiële 403-5
Kaṭha-Upanishad over 567-8
Dhammapada over 631
anattā-leer 632
Zelfdoding
Josephus tegen 341-2
nooit goed te praten 392-4
postmortale toestand van mensen die zichzelf doden 393-5
leeftijd en motief beïnvloeden toestand na de dood 395

Zeus, en de opstandige titanen 309
Zeven heilige planeten (zie planeten)
Zichtbaar en onzichtbaar, relativiteit van 70
Ziekte, gelokaliseerde ongecontroleerde activiteit van levensatomen 459
Ziel (zie ook onsterfelijkheid, individualiteit, ego)
  geen onsterfelijkheid in onvolmaaktheid in de natuur 113
  elementaal is vroegste stadium van een 120
  de mens is architect van zijn eigen 124
  menselijke, onderworpen aan voortdurende veranderingen 128
  duurzame deel van, niet samengesteld 129
  reïncarnatie en zielenstructuur 129-30
  lichaam weerspiegelt, van de mens 130
  fysieke wezens kunnen niet bestaan zonder 247-8
  scheiding en zuivering na de dood 313-5
  de dood en daarna 314-5, 435
  ego-bewustzijn gezuiverd: individualiteit bewaard als zaad 318
  nirvāṇa verbond van geestelijke, met innerlijke god 317-321
  persoonlijkheid masker van de monade 319-20
  acht termen voor wederbelichaming 325-32
  transmigratie van menselijke, in dierenlichaam onmogelijk 327-8
  Farizeeën en Sadduceeën over onsterfelijkheid en reïncarnatie van 339-41
  devachan van, die een slecht leven leidde 387
  'knopen' op elk gebied van het menselijke bewustzijn 405
  'nieuw-oude' entiteit deelt karma van 'oude' 406-7
  woorden van Boeddha verklaard 406
  geen onsterfelijke, in de mens 406, 637-9
  scheiding van menselijke, bevrijdt monade 435
  dichtheid van levensatomen van 435-6
  aard en functies van menselijke 460
Ziel (vervolg)
  onsterfelijkheid voor menselijke, hels niet hemels 460-1
  Plotinus over 460
  levensduur van geestelijke 466-7
  bereik van bewustzijn en activiteit van geestelijke 487-8
  Holmes over het bouwen van woningen 497
  tussenliggende deel van de mens 539
  aard van tussenliggende duade 546-7
  beperkingen van westerse psychologie 548
  Griekse afleiding van 'psyche' 549
  pneumatologie 549
  zielloze wezens 551
  'scheiding' van tussenliggende natuur 554
  krankzinnigheid 554
  zwakzinnig geborenen 554-5
  tussenliggende natuur van Śaṅkārachārya en Jezus die van Boeddha 565-6
  twee klassen van elementaren 582
  is samengesteld en sterfelijk 622-3
  karma, saṃskāra's, en factor x vergeleken 634-7
Ziel(en), 'verloren' (zie ook avīchi, kāmaloka),
  avīchi-nirvāṇa staat van 300-1
  bestemming van 300-1, 552-3
  Plotinus over 'bezoedelde' 311
  avīchi en nirvāṇa-avīchi 321-2
  stappen die leiden tot staat van 321-3
  bestemming van monade van 324
  zijn zeldzaam 387, 553
  mentale toestand van 387
Ziel, over- (zie overziel)
Zielen (zie ook monaden)
  evolutie en revolutie 104-5
  term omschreven 104-5
  evolutie of emanatie van, 105-7
  bron van evolutie ligt in 105-6
  evoluerende, brengen zichzelf voort 105-6
  zijn samengesteld 107
  oneindig aantal: eindig binnen elke groep 108
  mens bestaat uit veel, maar één geest 110
  als stralen zijn bekleedselen van monadisch licht 111
  groepen van, omschreven en onderscheiden 112-3

Zielen (vervolg)
reïncarnatie van, laat dwaasheid zien van vooroordelen racisme 112
onsterfelijkheid in onvolmaaktheid van, onbekend in de natuur 113-4
overeenkomsten en verschillen tussen, van mens en dier 116-7
'meervoudige persoonlijkheid' 118
functioneren op derde van de vier gebieden 119-20
levensatomen zijn, van fysieke atomen en elementalen zijn, van levensatomen 120-1
levensatomen worden, als ze zelfbewustzijn bereiken 123
alle entiteiten waren of worden mensen 124
ontstaan van nieuwe elementalen door 130-1
Philo over lucht als verblijfplaats van zielen zonder lichaam 343-5
in de mens 405
de monade en haar verschillende, 496-7
elementaren of ontlichaamde 582
Zieners (zie ook mahātma's)
omschreven 2
inzicht en verband met de oorzakelijke gebieden 56-8
boeddha's, christussen en avatāra's: overeenkomsten en verschillen 575-6
'visioenen' van helderzienden 576-7
belang van interpretatie van visioen 578-9
indrukken van gevoelige mensen 580
beperkingen van astrale foto's 580
onderzoek door 583-5
'visioenen' van Swedenborg 584
hoofdzetel van 586
hoe herkent men een ware leraar? 586-7, 589
voorbeelden van oprechte helderzienden 588
aard van directe en indirecte 'verschijningen' 593-4
Zintuigen
beperkingen van fysieke 58-9
leiden aandacht af 59
evolutie van 245-8
uitdrukkingen van psychomentaal en fysiek karakter 245
gehoor verder ontwikkeld dan gezichtsorgaan 245
Zintuigen (vervolg)
zeven specialisaties uit één bron 247
elk zintuig bevat in potentie alle andere 247
Lessing over evolutie van extra 359
Zodiak
Griekse afleiding van het woord 64
christelijke kerkvaders over hemellichamen als entiteiten 64-6
verband tussen, heilige planeten en bollen van aardketen 90-1
zōa ('levende wezens') zoals gebruikt in cirkel van de, 335vn
'twaalf werken van Hercules' verwijzen naar geheimen van dierenriem 648
gesymboliseerd door Jezus en zijn 12 discipelen 648
Zōhar
over gesluierde allegorie 24-5, 36
over oorsprong van heelal 128
Zon (zie ook zonnestelsel)
Hiëronymus over voorbestaan van ziel van de 65
planetesimaalhypothese 67
lichaam van de, van materie in zesde en zevende toestand 85
gebruikt als astrologische plaatsvervanger 85, 91-2, 491
hart en brein van zonnestelsel 89
een dwerg 224
inwendige van elke 233
en maan als plaatsen van 'hemelen' en 'hellen' 308
paard als symbool van 485
en maan en planeten als machtige gebieden waarin eerste oorzaken ontstaan 583
'bekleed met de' 647, 655-7
jaarlijkse gang van, symboliseren gebeurtenissen in de mysteriën 648
relatie tussen halo, nimbus, aureool en glorie met de 'zonneritus' 655-6
het vervullen van de 'zonneritus' 658-9
vroege christenen over verband tussen, en Christus 661-2
universele opvatting van een goddelijke 662-3
Gāyatrī 663
enkele incarnaties van de straal van de god-zon 663-4
Proclus en Plutarchus over Isis en de zon 665

Zonen van het denkvermogen (zie mānasaputra's)
Zonen van duisternis (zie broeders)
Zonen van licht (zie hiërarchie van mededogen)
Zonnegoden, aan top van kosmische hiërarchie 521
Zonnestelsel (zie ook heelal, werelden, kosmos, zon, planeten)
evolutie uit kosmisch zaad 66
planetesimaalhypothese van Moulton en Chamberlin 67
zeven heilige planeten vormen met de aarde hiërarchie 77
zevenvoudige aard van planeetketens 77
de vier gebieden van manifestatie 77-8
brahmaanse structuur van 78-9
vormloze gebieden en gebieden van vorm 78
hiërarchische levensladder 79
tientallen onzichtbare planeten in 84
zichtbare bollen bestaan op vierde kosmische gebied 84
aard van het lichaam van de zon 84-5
zon en maan gebruikt als plaatsvervangers 85, 91-2
heilige achttal van de Ouden 85
twaalfvoudige stelsel van planeetketen toegelicht 85
bezielende godheden van heilige planeten 85-6, 89
kosmokratores of wereldbouwers 89
zon is hart en brein van, 89
maanketen een lijk 89
aarde zal maan-moeder zijn voor wederbelichaamde aarde 89-90
heilige planeten en de huizen van de dierenriem 90-1
Zonnestelsel (vervolg)
Neptunus en Uranus in het universele 90-1, 93-4
effect van Neptunus op polariteit van 93-4
kometen als stadium van planeten en zonnen 93
kometen van Encke, De Vico en Biela behoren tot ons 93
elke planeet bevolkt en opgebouwd door zijn menigten 94
zeven levensgolven ontwikkelen zich door de zeven ronden 94-6
'wielen binnen wielen' en 96
pralaya van 138
bereik van bewustzijnen van spirituele monade 486-8
zeven heilige planeten 489-92
circulaties in 492-3, 496-9
soma, corpus of sthūlaśarīra 428-9
Zoogdieren (zie ook dieren)
emanatie in vierde ronde uit de mens 154
oorsprong van 161-5
evolutie van, in verleden, heden en toekomst 169-70
Zuil van licht (zie ook monade), omringt monadische straal 404-5
Zwaartekracht
emanatie van kosmische entiteit 227-8
opvattingen van Newton over, die werden genegeerd 229-31
aantrekking en afstoting 230
kosmisch elektromagnetisme 493
Zwakzinnig geborenen (zie ook krankzinnigheid)
bewustzijn en devachan van 392, 393-4
alleen fysiek karma voor 393